

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Familien Rosenkrantz's

Historie.

II.

Crik Ottelsen Rosenkrantz's Efterkommere c. 1500—1550

af

A. Heise,

Dr. phil., Adjunkt ved Siborg Statsbræfsskole.

Kjøbenhavn.

I Kommission hos E. A. Reitzel.

1882.

Familien Rosenkrantz's Historie

i

det 16de Aarhundrede

af

A. Heise,

Dr. phil., Adjunkt ved Siberg Kathedralskole.

Første Halvbind.

Hovedlinierne til c. 1550.

Med Diplomatarium 1500—1572.

Kjøbenhavn.

I Kommission hos C. A. Reitzel.

1882.

Kjøbenhavn. — Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Fortale.

At Undertegnede har kunnet paatage sig Udarbejdelsen af Rosenkrantzernes Familiehistorie i det 16de Aarhundrede, skyldes væsentlig den Beredvillighed, hvormed Hr. Kammerherre Warner, der ikke selv mente at finde Tid og Lejlighed til Bærkets Fortsættelse, har stillet sine, især til den første Halvdel af Aarhundredet, meget righoldige Samlinger til fri Afbenyttelse, og en indtrængende Opfordring fra Hs. Excell. Hr. Gehejmekonferentsraad Baron G. Rosenkrantz til Sofiendal og Lifsund, der interesserer sig levende for Bærkets Fortsættelse og som i Forening med flere andre Medlemmer af Familien bekoster Udgivelsen af denne ligesom af den tidligere Del. — Det var oprindelig Planen, at denne Del skulde omfatte hele Familiens Historie i det 16de Aarhundrede; men da Diplomatariet, som medtages efter udtrykkelig Opfordring, har taget stor Plads, er det blevet nødvendigt at dele Familiens Historie i det 16de Aarhundrede i to Halvbind; det næste Halvbind (Familiehistoriens Del III), der antages at ville kunne udtomme i Løbet af et Aarstid, vil da omfatte Fortsættelsen af Hovedlinierne indtil omtrent Aarhundredets Slutning og Sidelinierne hele Aarhundredet igjennem, samt fælles Registre til begge Halvbind (Familiehistoriens Del II og III). Derimod vil Diplomatariet ikke blive fortsat ud over den Tid, som dette Halvbind omfatter, idet kun enkelte vigtigere Aftstykker af mere personlig Interesse ville blive meddelte. — Til Diplomatariet har jeg medtaget omtrent alt, hvad der forelaa bestemt til Optagelse fra min Forgængers Haand, suppleret med en Del Aftstykker, især til Reformationstidens Historie, fra mine

egne Samlinger. Paa et Par enkelte vigtigere Aftstykker nær er intet optaget heri, som før har været trykt, og selv med denne Indskrænkning har Valget af, hvad der skulde optages af mere almindelige historiske Aftstykker, ikke altid været let; thi havde alt skullet optages, hvori Mænd som Hr. Tyge Krabbe og hans Samtid forekommer, vilde Diplomatariet alene have kunnet tage langt større Plads end hele dette Bind. At Diplomatariet indeholder mange værdifulde Bidrag ikke blot til Adelshistorien, men ogsaa til Danmarks almindelige Historie i første Halvdel af Aarhundredet, tror jeg ikke nogen Historiker, der kjenner til den Tids Historie, vil benægte, ligesom det samme forhaabentlig ogsaa vil gjælde Teksten, hvor man i al Fald vil finde hidtil ukjendte Oplysninger til flere Punkter af mere almindelig historisk Interesse. — Mange tvivlsomme Spørgsmaal vilde maaske have kunnet finde deres Besvarelse, hvis jeg personlig havde været Hovedstadens rige Kilder nærmere. — Korrekturløsningen paa Diplomatariet er ligesom ved første Del besørget af Hr. Translator, Cand. philos. N. Larsen.

Biborg, August 1882.

A. Heise.

Indhold.

Indledning. Udsigt over Familiens Historie i det 16de Aarhundrede	Side 1.
---	------------

Første Afdeling.

Erik Ottesen (Rosenkrantz's) Efterkommere	11.
---	-----

Første Kapitel: Erik Ottesen (Rosenkrantz's) Børn.

I. De ugifte Børn (Mogens Eriksen, Knud Eriksen, Hr. Jørgen Eriksen, Henrik Eriksen til Bistrup, Lønne Eriksen, Otte Eriksen; Karen og Anne Eriksdatter)	13.
II. Elise Eriksdatter (Rosenkrantz) og Hr. Hans v. Ahlefeldt til Tørring († 1500)	17.
III. Kirstine Eriksdatter (Rosenkrantz) til Elvedgaard og Mogelkær og Jørgen Rud til Vedby, D. R. R. († 1504)	22.
IV. Mette Eriksdatter (Rosenkrantz) til Skjersø og Hr. Eskild Gøye til Krænkerup, Giesfeld, Lunbyholm og Lørbjerg m. m., D. R. R. og M. († 1506)	32.
V. Bibeke Eriksdatter (Rosenkrantz) til Bistrup og Hr. Pederbjørn Pødebust til Bøsborg, Rørup, Nagaard, Karsholm og Bregentved, D. R. R. († 1541)	48.
VI. Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) til Bjørnholm og Skjern, D. R. R. og S. († 1516) og Fru Birgitte Nielsdatter (Thott) til Ballø († 1528)	56.
VII. Holger Eriksen (Rosenkrantz) til Voller, D. R. R. († 1496) og Fru Anne Reinstrup til Ballø († 1535)	70.

Andet Kapitel: Niels Eriksen (Rosenkrantz's) og Holger Eriksen (Rosenkrantz's) Børn:

Hr. Niels Eriksen Rosenkrantz til Ballø, D. R. R. († 1545) og Fru Ibe Munt († 1586).	
Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm († 1537).	
Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skjern og Bjørnholm († 1561).	
Fru Anne Nielsdatter Rosenkrantz, Hr. Thge Krabbes til Vustrup og Vegholm, D. R. R. og M. († 1541).	
Fru Mette Nielsdatter Rosenkrantz († 1533), Erik Banners til Åsdal, Røstebal, Nygaard m. m., D. R. R. og M. († 1554).	
Hr. Otte Holgeren Rosenkrantz til Voller, Næsbyholm m. m., D. R. R. († 1525) og Fru Margrete Gans († 1525).	
Hr. Holger Holgeren Rosenkrantz til Voller († 1534).	
Fru Elise Holgersdatter Rosenkrantz († c. 1564), Hr. Albert Globs til Wellumgaard († c. 1518) og Hr. Kristiern Friis til Krastrup († 1561).	
Fru Sofie Holgersdatter Rosenkrantz († 1558), Hr. Axel Brabes til Krogholm, Bidstøkke m. m., D. R. R. († 1551)	97.

	Side
I. Indtil Slutningen af 1522	98.
II. Kristiern II's Fordrivelse og Frederik I's Tronbestigelse	124.
III. Hr. Otte Holgersen († 1525) og Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz til Boller († 1534); Striden om den norske Krv	135.
IV. Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, Hr. Tyge Krabbe og Erik Banner samt Hr. Axel Brahe, indtil 1533	155.
V. Grevevejdens Tid, 1533—36	193.
VI. Hr. Tyge Krabbes sidste Leveaar, 1536—41	233.
VII. Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz i Kristian III's Tid, 1536—45	240.
VIII. Erik Banner i Kristian III's Tid, 1536—54	251.
IX. Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm († 1537)	260.
X. Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skjern og Bjørnholm († 1561)	273.
XI. Fru Else Holgersdatter Rosenkrantz († c. 1564) og hendes Mænd, Hr. Albert Glob († c. 1518) og Hr. Kristiern Friis († 1561)	282.
XII. Fru Sofie Holgersdatter Rosenkrantz († 1558) og Hr. Axel Brahe under Kristian III, 1536—58	289.
Efterskrift. De ældste Begravelser i Hornslet Kirke	295.

Diplomatarium	1—293.
Rettelser og Tilføjelser	294.

Forkortelser.

- Rⁿ. (eller Hr. foran Navnet) betegner Ridder.
D. R. R. betegner Danmarks Riges Raad.
D. R. S. — — — Hofmester.
D. R. M. — — — Marst.
N. R. R. — Norges Riges Raad.
S. R. R. — Sverigs Riges Raad.

Romertallene i Teksten henviser til Diplomatariet til Iste Del, almindelige Tal med tilføjet „Nr.“ henviser til Diplomatariet til 2den Del.

Indledning.

Udsigt over Familiens Historie i det 16de Aarhundrede.

Ved Obergangen fra det 15de til det 16de Aarhundrede indtog Familien Rosenkrantz en bethdelig Stilling indenfor den danske Adels Rækker. Den gamle Erik Ottesen (Rosenkrantz) levede endnu i klosterlig Ro i Mariager († 1503) som Stamfader for en mægtig Slægt, der netop i det 16de Aarhundredes Slutning skulde bringe Familiens Anseelse til det højeste. Hans Døtre vare gifte med rige og ansete Mænd, der hver paa sin Vis skulde komme til at tage bethdelig Del i Tidens Begivenheder, saasom Hr. Hans von Ahlefeldt til Tørring, der faldt i Slaget ved Hemmingsted med Danebrogsfanen i sin Haand (1500), Jørgen Rud til Bedbh, D. R. R. († c. 1504), Hr. Eskild Gøye til Krænkerup, Gisjelsfeld m. m., D. R. R. og Marst († 1506), og Hr. Predisbjørn Podesbust til Vosborg, Bistrup m. m., D. R. R. († 1541). Af hans egne Sønner døde vel flere tidlig uden at efterlade sig Afkom, saasom Hr. Jørgen Eriksen, der døde i Udlandet, og Henrik Eriksen til Bistrup, der ligesom Svogeren Hans von Ahlefeldt faldt i Ditmarsken; men den ældste, Hr. Niels Eriksen († 1516) til Bjørnholm og Skiern, D. R. R. og senere Rigens Hofmester, ligesom Faderen og Farfaderen havde været, indtog allerede inden Faderens Død en anset Stilling og blev ved sit Ægteskab med den rige Fr. Birgitte Olufsdatter Thott til Ballø Stamfader for en anset Linie, Bjørnholm, Skiern, Ballø, der spiller en stor Rolle i Tidens Begivenheder, navnlig i de første tre Fjerdedele af Aarhundredet, gennem Sønnerne Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Ballø, D. R. R. († 1545), Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm, Lensmand paa Gulland under

Grevefejden († 1537), og Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skiern og Bjørnholm († ugift 1561), samt disses berømte Svogre Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, D. R. R. og Marst († 1541) og Erik Eriksen Banner til Åsbal og Kofkebal, D. R. R. og Marst († 1534). Disse Mands Historie er for en Del hele Samtidens Historie under de bevægede Tider, der betegnes ved Kristiern den 2dens Regjering og Reformationen.

Medens Henrik og Kristoffer Nielsen Rosenkrantz døde ugifte, og deres Ejendomme Bjørnholm og Skiern derved kom over i andre Slægters Eje (Krabbe o. s. v.), efterlod Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Ballø sig to Døtre, Somfruene Birgitte og Mette Rosenkrantz, der indgik Ægteskab med højt ansete Mænd, den første med Peder Wilde Esgefen til Svanholm, D. R. R. († 1580), den sidstnævnte med Hr. Sten Rosenparre til Starhult, D. R. R., der faldt i Slaget ved Svarteraa 1565, og derpaa 1566 med Danmarks berømte Rigshofmester Hr. Peder Dye til Gisselsfeld († 1575), efter hvis Død de to Søstre forfattede Styrelsen af Ballø; Mette Rosenkrantz døde 1588 og Birgitte 1592, med hvem saaledes Hr. Niels Eriksens Vellinge af Navnet Rosenkrantz uddøde; men hendes Søn, Oluf Pedersen Wilde til Svanholm og Ballø, blev gift med den berømte Jørgen Rosenkrantz Ottesøns Datter Margrethe Rosenkrantz, og saaledes kom Balløliniens Efterkommere i Forbindelse med den rosenholmske Linie, der nedstammer fra en anden af Hr. Erik Ottesøns Sønner.

Den anden Linie af Erik Ottesen Rosenkrantz's Efterkommere (Vollerlinien) nedstammer nemlig fra Holger Eriksen til Voller, D. R. R., der døde før Faderen († 1496) og ikke selv kom til at spille nogen mere fremtrædende Rolle i Begivenhedernes Udvikling, men som ved sit første Giftermaal med Margrete Vosdatter Flemming fra Norge gav Anledning til, at den umaadelige norske Arv senere tilfaldt hans Børnebørn, hvilket bidrog til, at disse kom til at indtage en saa magtig Stilling i det danske Aristokrati ved deres Rigdom, og hvis anden Hustru, Anne Henriksdatter Mejnstrup („Fru Anne Holgers“) fandt en saa sørgelig Død i Grevefejden (1535) efter et bevæget Liv, hvori Tidens Brydninger afspejle sig.

Af Holger Eriksens Børn arvede Otte Holgersen, R. og D. R. R., Voller og erhvervede sig selv Næsbyholm m. m., men døde temmelig tidlig af Pest i Lybæk 1525, hvorpaa Børnene kom under deres Faders Halvbroder, Holger Holgersens Værgemaal. Denne, der ogsaa skriver sig til Voller, faldt i Grevefejden mod de jydske Bønder ved Svenstrup som Ridder og en af Adelsens Hovedførere, hvorpaa Voller senere tilfaldt Otte Holgersens Børn. —

Baade Otte og Holger Holgersen kom saaledes til at tage ikke ringe Del i Tidens Begivenheder; det samme gjælder i endnu højere Grad deres Svoger Hr. Axel Brahe til Krogholm, D. R. R. († 1551), gift med Sofie Holgersdatter Rosenkrantz († 1556), der øjensynlig indtog en høj Stilling og nød stor Anseelse blandt Tidens Adelsdamer, ikke mindst som Opdragerinde for sine forældreløse Broderbørn. — Den anden Datter, Else Holgersdatter, og hendes Mand, Hr. Albert Glob til Vellumgaard og Hr. Kristiern Friis til Krastrup og Dvegaard, træde derimod mere i Skygge.

Hadde Voller-Linien hidtil staaet noget tilbage for Valko-Linien derved, at baade Holger Griffen og hans Sønner døde forholdsvist tidligt, havde denne Linie sig derimod til den største baade Anseelse og Rigdom, da Otte Holgers søns Børn voxede til og skjød kraftige Skud for Fremtiden. Vel døde Otte Rosenkrantz Ottesen til Næsbjholm tidligt (1557), og denne Sidelinie af Voller-Linien uddøde med hans Døtre, der imidlertid bleve gifte med Statens højeste Mand, Sofie Rosenkrantz Ottesdatter († 1571) med Jakob Enevoldsen Sefeld til Bisborggaard, D. R. R. og senere Regeringsraad under Kristian IV's Mindreaarighed († 1599), Margrete Rosenkrantz Ottesdatter († 1635) med Hans Johansen Lindenov til Gavnø og Fobiset († 1596) og Birte Rosenkrantz Ottesdatter († 1588) med Sten Ottesen Brahe, D. R. R. og Regeringsraad under Formynderregjeringen († 1620), hvem hun bragte Næsbjholm i Medgift.

Berømtest ere dog de tre Brødre Holger Rosenkrantz Ottesen til Voller, Rosenvold og Stjernholm, D. R. R. og Marsk († 1575), der indtog en meget bethdelig Stilling under Frederik II, Erik Rosenkrantz til Balsø, Arreskov, Kjerstrup m.m. († 1575), ligeledes D. R. R., der ved sin norske Arv — efter en noget summarisk Beregning $\frac{1}{24}$ af hele Norge foruden Besiddelser paa Færøerne og Sjetlandsøerne — og ved sit Giftermaal med den rige Helvig Hardenberg til Arreskov og Søholm havde sig til sin Tids rigeste Mand i Danmark og Norge, og som ved sin kraftige Optræden under Syvaarskrigen som Befalingsmand paa Bergenhus indlagde sig ikke ringe Fortjeneste, og endelig den yngste af Brødrene, Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm og Stafføgaard, D. R. R., der som Medlem af Regeringsraadet i Kristian IV's Mindreaarighed († 1596) skulde have Slægten til sin højeste Glans og som blev Stamfader for alle nulevende danske Rosenkrantzer. Af Søstrene var Anne Rosenkrantz Ottesdatter († 1589) gift med en af sin Tids rigeste danske Adelsmænd, Albrecht Gøje til Krænkerup (Hardenberg), Torbenfeldt (Frydenbal) og Klavsholm († 1558), hvorimod den anden Søster, Margrete

Rosenkrantz Ottesdatter, ved sit Giftermaal med Didrik Quihov til Klitske i det brandenburgske blev løskreven fra Danmark.

Voller-Linien havde saaledes spaltet sig i forskjellige Dele, af hvilke Næssbyholm-Linien som ovenfor anført snart uddøde, medens den egentlige Voller-Linie forfattes af Holger Rosenkrantz Ottesens Søn Otte Kristoffer Rosenkrantz til Voller, Rosenvold og Stjernholm († 1621), der forspilte denne Linies Glands, saa at hans Søn Holger allerede 1621 maatte sælge Voller til Ellen Marsvin og døde ugift, hvorimod Otte Kristoffer Rosenkrantz's Broder Frederik Rosenkrantz til Rosenvold († 1602) forspilte sin egen Lykke ved sin romantiske Kjerlighedshistorie med den ulykkelige Niborg Brokkenhus, ved hvem han forøvrigt blev Fader til en Søn, der senere legitimeredes af Familien og blev Stamfader for en ny Gren (i Norge), noget, der dog ikke henhører til denne Del, men strækker sig langt ind i de følgende Aarhundreder. — Arreskov-Linien forfattes af Erik Rosenkrantz's Søn Jakob Rosenkrantz til Arreskov, Kjerstrup og det norske Arvegodts († 1622), hvis Sønner Erik og Henrik døde ugifte, den første i Trediveaarskrigen 1627 og den sidste i Frankrig 1633, hvorpaa Mandslinien uddøde, og de store Besiddelser splittedes mellem Kvindeliniere — noget, der dog ikke vil falde ind under denne Del af Værket. — I de første Aartier af det 17de Aarhundrede bestod saaledes af Erik Ottesens Linier kun den rosenholmske Linie med dens Sidelinier, og den har som bekjendt fortsat sig til vore Dage og er endnu i Besiddelse af Jørgen Rosenkrantz's skønne Borg Rosenholm efter igjennem Aarhundreder at have frembragt en Række af betydelige Navne i Danmarks Historie.

Af de øvrige Linier — som ikke nedstamme fra Erik Ottesen men fra hans Fader Otte Nielsens Brødre — oplevede kun en, Stensballe-Langtind-Linien, hvorfra alle nulevende svenske (o: staanske) Rosenkrantz' nedstamme, Aarhundredets Slutning og gik ind i det 17de Aarhundrede rig og magtig. Alle de øvrige Sidelinier vare uddøde. Paa Engelskholm levede endnu i de første Aartier af det 16de Aarhundrede Erik Timmesen¹⁾; men efter hans Død gik Engelskholm ved hans Datter Begge Eriksdatter Rosenkrantz's Giftermaal med Erik Nielsen Lange († 1519) over til Familien Lange. Mest bekjendt af hans Børn blev Datteren Karen Eriksdatter Rosenkrantz ved hendes Giftermaal med den rige og ansete Hr. Ove Lunge til Tirsbæk, D. N. R. († 1540), der tog en meget betydelig Del i sin Tids Begivenheder, Kristiern II's For drivelse, Reformationen og Grevesfejden.

¹⁾ 1ste Del S. 211—15.

Paa Høvringsholm, dette Rosenkrantzernes gamle Herresæde, levede Hr. Stygge Nielsens Søn Ejler Styggefen langt ind i Aarhundredet¹⁾; af hans mange Sønner er Kristoffer Stygge Rosenkrantz Ejlersen til Lynderupgaard († ugift 1570) den betydeligste og forekommer hyppigt, især under Kristian III; ingen af disse Brødre efterlod sig Sønner, hvorpaa Høvringsholm tilligemed denne Linies øvrige Ejendomme (Lynderupgaard og Nebbe) tilsidst tilfaldt Stygge Ejlersen Rosenkrantz († 1571) Datter Kirsten Styggesdatter Rosenkrantz († 1597) og dennes Mand, den ansete Niels Skram til Urup († 1601), Søn af den berømte Peder Skram og Rigsraaden Thyge Krabbes højt ansete Datter Elsebe Krabbe. Saaledes gik disse Ejendomme ud af Familiens Besiddelse henimod Aarhundredets Slutning. — Til denne Linie hører ogsaa Timme Styggefen (til Høvringsholm), Ejler Styggesens Broder²⁾, hvis Datter Sidsel Timmesdatter Rosenkrantz var gift med den højt ansete Erik Klavsen Krummedige til Ainerup, Nebbe m. m. D. R. R., († 1541), der tog vigtig Del i Begivenhederne under Frederik I, Grevefejden og Reformationens Indførelse.

Paa Matrups levede Erik Styggesøn (Rosenkrantz), Broder til de ovennævnte Styggefønner og til Biskoppen i Børglum, Niels Styggefen Rosenkrantz († 1533)³⁾, hvorpaa Matrups efter hans Død (c. 1535)⁴⁾, gik over til hans Datter Karen Erikssdatter Rosenkrantz og hendes berømte Egtefælle Hr. Ejler Erikfen Hardenberg, D. R. R. og tilsidst Rigshofmester († 1565), hvorpaa ogsaa denne Ejendom kom i andre Slægters Eje.

Af Linien Tange-Palsgaard levede endnu langt ind i Aarhundredet Hr. Ludvig Nielsen (Rosenkrantz's) Børn, nemlig Niels Ludvigsen til Palsgaard († c. 1525—26), Klavs Ludvigsen til Togerup (i Skaane, † inden 1527) og Mogens Ludvigsen til Tange; hertil hører ogsaa Karen Ludvigsdatter (Rosenkrantz), der var gift med den meget omtalte Landsdommer Mogens Munk til Volstrup, D. R. R. († 1558), der tog saa ivrig Del i Tidens Begivenheder⁵⁾. — Med Undtagelse af Palsgaard, der ved Niels Ludvigsens Død gik over til andre Arvetagere, tilfaldt disse Ejendomme Klavs Ludvigsens Sønner, Mogens Klavsen Rosenkrantz til Tange og Navntoft († ugift) og Axel Klavsen Rosenkrantz til Togerup († 1564), der ved Giftermaal tillige fik Hjelmsogaard i Sjælland, men som ved sine uheldige

¹⁾ 1ste Del, S. 228—30. ²⁾ Ibid. S. 240. ³⁾ Ibid. S. 241—51. ⁴⁾ Ibid. S. 230—40.

⁵⁾ Om disse Personer se 1ste Del S. 260—74 og om Mogens Munk tillige mine Bemærkninger i Hist. Tidskr. 5 B., I, 546 ff. — Mogens Ludvigsen, der ikke omtales i 1ste Del, vil blive nærmere omtalt i det følgende.

Formnesvilkaar og andre Omstændigheder kom i sin Svoger Peder Kristensens Bold, der ved Sønnen Klavs Axlens Rosenkrants Død (1565) ogsaa kom i Besiddelse af Tange, hvorpaa der udbrod en uendelig Mængde Stridigheder med denne uærbodige Person; denne fynske Gaard, som er en af de ældste, hvortil Rosenkranterne nævnes, kom saaledes ogsaa ved Liniens Uddæen over i andres Hænder. Hele denne Sag er et ikke uinteressant Bidrag til Tidens Karakteristik og vil blive nærmere omtalt paa sit Sted.

Medens alle disse her nævnte Sidelinier uddøde inden Aarhundredets Slutning, hævede Efterkommerne efter Hr. Timme Nielsen til Stensballegaard og Langtind deres Linie til en betydelig Rigdom. Hans Sønnesøn Axel Nielsen Rosenkrantz til Langtind, Stensballe og Rydhave († 1551) blev ved sine tre Sønner Niels, Folmer og Erik Stamfader for tre Linier (Rydhave-Halkjær, Stensballe, Langtind-Glimminge-Drup).

Af disse Sønner var Folmer Axlens Rosenkrantz til Stensballe (f. 1523, † 1586) den betydeligste og nævnes ofte under Frederik II's Regering som en af de mest brugte Lensmand i Jylland; men medens hans mange Døtre gjorde gode Partier (Klavs Nielsen Glambæk til Raft, Børholm m. m., † 1591, Gjerd Pedersen Galt, Ditlev Holck til Eftildstrup og Ronhave, † 1633, og Anders Tagesen Thott til Sirekøbing og Ræs, † 1595), uddøde hans Mandslinie i Aaret 1600 med Sønnen Gert Rosenkrantz Folmersøn til Stensballegaard.

Niels Axlens Rosenkrantz til Rydhave og Halkjær (f. 1505, † 1581) havde flere Sønner, hvorved hans Linie forgreuede sig, efter at hans ældste Søn Lavrids Nielsen Rosenkrantz var falden ved Svarteraa 1565, nemlig Timme Nielsen Rosenkrantz til Rydhave († 1592), der efterlod Rydhave til sin Datter Birgitte, gift med Niels Raas til Staurupgaard, efter hvis tidlige Død (1593) den unge Enke bragte Skam og Skændsel over sin Slægt ved sit løse Levned, der tilsidst medførte hendes Henrettelse 1603, — dernæst Vincents Nielsen Rosenkrants til Gundersted i Slet Herred, der døde barnløs, og tilsidst Axel Nielsen Rosenkrantz til Halkjær og Buderupholm (f. 1552, † 1623). Af deenes Sønner besad den ældste Niels Rosenkrantz Axlensøn Buderupholm, indtil han ugift faldt i Trediveaarskrigen 1626; en anden Søn, Ove Rosenkrantz Axlensøn, ejede Raakilde i Eftildshøj Sogn endnu 1669¹⁾; en tredje Søn, Folmer Rosenkrantz Axlens, fik Halkjær, men efterlod sig ingen Børn, saa at disse jydste

¹⁾ Jfr. Samlinger til Jydske Hist. og Topografi VII, 190.

Sidelinier, der ingen hynderlig Betydning have, alle uddøde i Løbet af det 17de Aarhundrede.

Betydeligere blev den egentlige Langtind-Linie gennem Axel Nielsen Rosenkrantses 3die Søn Erik Axelsen Rosenkrantz († 1591), der ligesom Broderen Folmer til Stensballe hyppigere forekommer under Frederik II's Regering, navnlig i Syvaarskrigen. Ved hans Egtestab med Margrete Ulfsdatter Børgesdatter til Glimminge og Drup kom disse gamle staanske Herresæder i hans Slægts Eje. Hans Søn Axel Eriksen Rosenkrantz til Glimminge, Høgested og Kulla Gunnarstorp († 1630) blev Stamsfader for den rige Glimminge-æt, hans anden Søn Børge Eriksen Rosenkrantz til Drup-Ætten, Linier, der i Magt og Rigdom i det følgende Aarhundrede indtog en betydelig Stilling og frembragte en Række betydelige Mænd, der værdig stode ved den rosenholmske Linies Side.

Endnu er at omtale den slesvigske Sidelinie, der dog i dette Aarhundrede kun frembragte én betydeligere Repræsentant, Kristiern II's tro Ledfager og Ransler, Mester Gotfrisk Eriksen, tilfidsst Rejser Karl V's Raad, samt den berhyggede Kristoffer Rosenkrantz, der i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede blev henrettet for sine Falskneriers Skyld.

Det er saaledes tre eller fire Slægtled, hvis Historie skal stildres i det følgende. Som det vil ses af ovenstaaende summariske Oversigt, er der en stor Rigdom paa Personer; men mest fremtrædende ere dog i dette Aarhundrede Erik Ottesens Efterkommere. En stor Del af Tidens Historie afspejler sig i disse Mænds Personligheder. Det første Slægtled, Niels Eriksen Rosenkrantz og hans Svogre, er i alt væsentlig Kong Hans's Mænd; den største Del af deres Færd optages af Unionstidens Kampe; de staa endnu helt paa katolsk Grund; det nye er endnu ved deres Død ikke naaet frem; men Niels Eriksen Rosenkrantz, der indtog en betydelig Stilling under Kristiern II's første Regeringsaar, er neppe død (1516), før Brydningerne begynde. Hans Sønner og Svigersønner, Oluf Nielsen Rosenkrantz, Henrik og Kristoffer Rosenkrantz, Tyge Krabbe og Erik Banner, hvortil flutter sig Holger Eriksens Enke Anne Mejnstrup og Sønner Otte og Holger Holgeresen, samt disses Svoger Axel Brahe, og af Sidelinierne Mænd som Ove Lunge til Tirsbæk, Erik Krummedige til Alnerup og Mogens Munk til Volstrup, optage paa forstjellig Vis

Kampen med det nye; Kristiern II fordrives, Frederik I's Tid begynder, det religiøse Røre trænger sig frem, Forvirringen stiger til det højeste under Grevefejden, der omtumler alle disse Mænd paa det alvorligste; de ende som Kristian III's Mænd under en ny Tid; Reformationen og med den en kraftigere Kongemagt har sejret; selv ere de opbrugne under Katholicismen, og med Undtagelse af Mænd som Mogens Gøye og Erik Banner have de kun helt eller halvt modstræbeude sluttet sig til det nye. Men fra 1540 af begynder deres Kæmper stærkt at fornyes; et nyt Slægtled er nu ved at trænge sig frem i de afdødes Sted. Obergangen dannes af Mænd som Ejler Hardenberg, der har kæmpet tappert i Grevefejden og som ender sin politiske Bane som Frederik II's Leder og første Rigshofmester, indtil han kommer til at føle Fyrstegunstens Ustabighed og styrtes. — Med Frederik II's Tid træder det tredje Slægtled for Alvor frem, Mænd, der alle ere opvoiede under den religiøse og borgerlige Kamp, saagodtsom alle ivrige Lutheranere, tildels lutherisk opbrugne. Hertil høre af Vallo-Linien Peder Vilbe, Sten Rosenparre og Peder Dye, af Voller-Linierne de tre Dttesønner, Holger, Erik og Jørgen, og af Sidelinierne Folmer og Erik Axfønerne. Det er Syvaarskrigens Mænd, rastløst paa Færde overalt, snart i Krigen, hvor flere af dem eller deres Sønner og nærmeste Slægtninge lod deres Liv (Svarteraa), snart i Fredens Gjæringer, baade i Ind- og Udlandet. Krigerisk Opdragelse have de fleste af disse Mænd endnu faaet, i Danmark eller Thylands Kampe. Men man mærker tydelig, at ved Siden af den krigeriske Opdragelse træder den boglige mere og mere i Forgrunden. Renaissancetidens Virkninger spores stærkere og stærkere henimod Aarhundredets Slutning; Synsmaade og Levevis er ved at ændres. Lærd Opdragelse hjemme og ude hører nu til Adelsmandens nærmeste Fornødenhed, naar han vil have sig en Plads blandt sin Stands Ypperste. Det har vist sig allerede i det tredje Slægtleds store Interesse for boglig Kunst (Peder Dye, Jørgen Rosenkrantz og mange flere); deres Børn faa en lærd Opdragelse i Udlandet; det er tildels Tilfældet med Holger Dttesøns Søn Frederik Rosenkrantz, men naar sin højeste Udvikling med Jørgen Rosenkrantzes Søn Holger, der gaar over i det nye Aarhundrede som en af sin Tids lærdeste Theologer, anerkjendt som saadan baade i Ind- og Udland. Hans Fader er endnu den praktiske Statsmand, Sønnen bliver mere theoretisk end praktisk uddannet.

Ogsaa i andre Henseender viser sig efterhaanden de nye Tidens Indvirkning. Medens det tredje Slægtled i det hele, navnlig i sine ypperste Repræsentanter, er præget af sædelig Alvor, medfører Renaissancetidens stærke Livslyst stor Yppighed og Pragtløst. Støre Herresæder rejse sig overalt, og alle de betyde-

hundredet blive behandlet for sig. Af Erik Ottesens Efterkommere ville derimod først hans Svigersønner og Sønner blive skildrede hver for sig, derpaa hans Børnebørn (Niels Ericksens og Holger Ericksens Børn) under ét; thi her griber Tidens almindelige Historie saa stærkt ind, at de private Forhold i høj Grad paavirkes deraf; derpaa omtales Vallo-Linien (Oluf Nielsens Døtre) og endelig Otte Holgersens Børn (Voller-Rosenholm o. s. v.). Derved vil den historiske Følge ogsaa nogenlunde ske Fyldest, idet først Kong Hans's Mand, derpaa Frederik I's og Kristian III's og tilsidst Frederik II's ville blive omtalte. Nogle Gjentakelser ved Dntalen af Tidens almindelige Historie kunne ganske vist jaaledes neppe undgaas; men det samme vilde heller ikke kunne undgaas ved andre Ordninger af Stoffet.

Første Afdeling.

Erik Ottelsen (Rosenkrantz) Efterkommere.

Første Kapitel.

Erik Ottesen (Bosenkrantz) Børn.

I.

De ugifte Børn.

Af Erik Ottesens og Fru Sofie Henriksdatter (Gyldenstjernes) 15 Børn vare flere døde tidlig uden at efterlade sig Afkom, saaledes

Mogens Erikken, der skal have været Dr. theol. og Munk i Maribo Kloster; 1472 blev han inmatriculeret i Erfurt, men døde 1486 i Bononia, hvor hans Rejsesælle og Studiesælle Petrus Nicolai satte ham et Epitafium¹⁾.

Anud Erikken skal efter Elisabeth Brylles Slagtebog ligeledes være død i Italien, men efter Hofman faldt han i Slaget ved Hemmingsted 1500; dette er dog neppe rigtigt, da han ikke omtales i Skiftebrevet 1492 (CLXXII).

Jørgen Erikken forekommer i Skiftebrevet af 1492; han kaldes tgl. Hoffinde og Ridder 1495, 26 Maj og 28 August, da han fik Pantebrev paa to Gaarde i Braa i Nørlyng Herred og paa Middelfom Herred for 216 rhinske Gylden og 296 ŷ danske Penge, hvilket hans Fader Hr. Erik Ottesen til Stjern tilforn havde haft i Pant; Dagen efter befeglede han tilligemed Broderen Henrik et af Erik Ottesen i Kjøbenhavn udstedt Fundatsbrev til Helligaandsshuset i Kjøbenhavn; samme Aar betenktes han (1 Oktbr.) i Broderen Holger Erikkens Testament med en sort Hest, „som hedder Navnsvenste“. I det følgende Aar (1496^{13/3}) fik Hr. Erik Ottesen Brev paa at beholde Middelfom Herred og Gaardene i Braa, hvis han skulde overleve sin Søn Hr. Jørgen Erikken. Efter den Tid forekommer han neppe; i al Fald maa han være død inden 1499, da han ikke forekommer i Erik Ottesens Skiftebrev fra dette Aar (CLXLVI), og $\frac{1}{7}$ 1500 fik

¹⁾ 1ste Del S. 210 og Pont. Ann. II, 684.

hans Broder Niels Griffen Bentebrev paa Middelfom og Sønderlyng Herreder, hvis han overlevede Faderen. — Da disse Pantelen vare i Jørgen Griffens Haand, har det rimeligvis været Hensigten, at han skulde arve Skjern Hovedgaard i Middelfom Herred, som han maatte endogaa ved de foreløbige Skifter i Erik Ottesens Tid er kommen i Besiddelse af, hvorpaa den efter hans og Broderen Henrik's Død ($17\frac{1}{2}$ 1500) er gaaet over til Niels Griffen. Efter Hofman skal han være død paa Bejen til den hellige Grav. Sjælensse over ham holdtes i Viborg Domkirke¹⁾.

Henrik Griffen forekommer første Gang 1492 som kgl. Hoffinde, da han laa i Borgeleje paa Bygholm ved Horsens med 3 Heste; samme Aar nævnes han i Faderens første Skiftebrev, hvorved Voller udlagdes til Holger Griffen; at han har været yngre end Jørgen synes at fremgaa af den Orden, hvori de nævnes i Faderens Fundatsbrev til Helligaandshuset i Kjøbenhavn 1495; ogsaa ham betænkte Broderen Holger samme Aar i sit Testament med en graablaa Fole; ogsaa her nævnes han som yngre efter sine Brødre Niels og Hr. Jørgen. Aaret efter har han medbeseglet et Magestiftsbrev, hvorved Rigshofmester Povl Rarmand overlod Kong Hans noget Gods i Esteborg paa Sjælland mod Vederlag andensteds. Bistrup Hovedgaard (Hoolbjerg S., Viborg Amt) skrives han til 1498, da han havde Strid om Tilliggendet til nogle Gaarde i Tøbjerg. Rimeligvis er denne Gaard bleven ham udlagt ved Skifterne omtrent 1497 og er kommen i Erik Ottesens Besiddelse ved Kjøb fra den sidste Ejer, Hans Griffen (Hjortevie med Stjerne) af Bistrup, der forekommer 1441—86 og hvis Søn Henning Hansen forekommer 1484; dennes Moder var Marine Henningsdatter Pødebust fra Skjern, til hvis Gods Bistrup ogsaa hørte i ældre Tid. Ogsaa Skjern maa Erik Ottesen vist have faaet ved Kjøb fra Henning Pødebusts Døtre. 22 Septbr. 1497 har Henrik Griffen medbeseglet det (2det) Skiftebrev, hvorved Voller udlagdes til Holger Griffens Vorn. I Begyndelsen af det følgende Aar ledsagede han Kong Hans paa Ditmarskertoget. Han laa saaledes sammen med Kongen, Hr. Klavs (Hlesfeldt?) og Jørgen Schlenitz med deres Heste, Knægte og Drabanter i Herberge i 8 Nætter i Neumünster, hvor „den sachsiste Garde“, som Jørgen Schlenitz var Fører for, samledes; endnu 25 Januar forekommer han her; naar Huitfeldt derfor lader ham falde i Slaget ved Hemmingssted, er det for hans Vedkommende utvivlsomt rigtigt, uagtet Huitfeldts Liste ellers er meget uesterrettelig. Ogsaa en anden af Erik Ottesens Sønner, Løune Griffen, om hvem ellers intet vides, skal være falden her; men

¹⁾ Tillæg til Kr. III's danske Reg. udg. af Grønev og Møllerup S. 465; Kbhvns Dipl. IV, 232—33; Danske Mag. 1 R. VI, 267 ff. og 4 R. IV, 205; Høise, Dipl. Vibergense, S. 366.

det er ligesaa ufandsynligt, som at Broderen Knud Griffen ogsaa kaldt her, thi ingen af dem anføres i Skiftebrevet af 1492, lige saa lidt som en anden Broder, Otte Griffen; derimod kaldt Svogeren Hans v. Ahlefeldt her som en af Hovedforerne. Ogsaa Holger Griffen lader Huitfeldt falde her, uagtet han var død 1495, og ligeledes Niels Griffen og Svogeren Børgen Rud, som vi senere skulle se leve adskillige Aar herefter¹⁾.

Henrik Griffen var endnu ikke Ridder, da han kaldt, og endnu kun Hofsinde, uden Forleninger; han var saaledes vistnok en af Erik Ottesens yngste Sønner; at han var ugift, synes at fremgaa af et spøgefuldt Brev fra en „Henryk Eriks(en)“, der neppe kan være andre end ham, til en Slægtning Anne, maaste hans Søsterdatter Fru Anne Rud, der omtrent 1493 var bleven gift med Hr. Henrik Krummedige og med ham havde en Datter, Sofie Krummedige, senere gift med den bekendte Este Bilde, eller maaste snarere hans Broder Holgers unge Enke, Anne Mejnstrup, der havde en Søn, Holger Holgersen. Brevet lyder:

„Venlig Hilsen tilforn skreven med Vor Herre! Kjære Anne, haver jeg spurgt, at din Hund er død og blev ilde forraadt, hvilket tykkes mig meget ilde være, at han skulde saa ilde blive forraadt, og fik ingen Rede her af Verden end anden „rabess hundh“. Maa du vide, at jeg haver en anden Hund til dig, er tre Synner (o: Gange) saa smuk. Kjære Anne, sig minne unge Slægt („slæh“) mange gode Nætter. Kjære Anne, aldrig („alder“) min Hustru bød sige dig mange gode Nætter. Hermed befaler jeg dig Gud“²⁾.

Følgeordenen mellem Erik Ottesens Børn er meget usikker³⁾; af det foregaaende fremgaaer, at Niels Griffen var ældre end Henrik og rimeligvis ogsaa end Børgen; efter Stamtablerne skulde Holger Griffen († 1496) være ældre end Niels Griffen; men dette grunder sig vistnok paa, at Holger Griffen blev Stamfader for hele den rosenholmske Linie, medens Niels Griffens Mandstamme uddøde med hans Sønner; baade efter Ordenen i Skiftebrevet af 1492 og derefter, at Niels Griffen tidligere end Broderen fik Forleninger og blev Medlem af Rigsrådet, synes med Sikkerhed at kunne sluttes, at Niels Griffen var den ældste. Idet disse nærmere ville blive omtalte i det følgende, skulle vi nu omtale Døtrene, hvor Aldersordenen dog er endnu usikrere end ved Sønnerne.

¹⁾ Foruden de ved Børgen Griffen anf. Kildesteder, se D. Mag. 4 R. II, 274; Geh. Ark., Magestifter Nr. 14; Molbeck, Ditmarskerkrig, S. 250; 251. — Saml. t. jydsk Hist. og Top. VIII, 320 ff. Stamtaavlen i dette Bærs første Del, S. 166.

²⁾ Klevens. Saml. i Geh. Ark., „ex ipso Originali A. R.“, der dog ikke har været til at finde. Udførelsen kunde Al. ikke læse.

³⁾ Om et Par Børn, der døde som smaa, henvises til 1ste Del S. 210.

3 Stiftsbrevet af 1499 (CLXLVI) nævnes de dalebende Svigersønner i følgende Orden: Pædbjørn Pødebusk (~ Bibeke Eriksdatter), Eskild Gøye (~ Mette Eriksdatter), Ridderer, og Tørgen Kud (~ Kirstine Eriksdatter), hvorimod Hr. Hans Ahlesfeld (~ Elsebe Eriksdatter) ikke nævnes, fordi han 1476, da Elsebe blev ham tilfagt, havde frasagt sig Arv mod en Medgift i Penge (CXLII). — Elsebe er vistnok ældst (gift c. 1476); Pædbjørn Pødebusks Hustru Bibeke maa vistnok være ældre end Eskild Gøyes Hustru Mette, da man ellers ingen Grund ser til Folgeordenen, thi Eskild Gøye var ældre Ridder end Pædbjørn Pødebusk; derimod turde det være mindre sikkert, om Væbneren Tørgen Kuds Hustru Kirstine skulde være den yngste; hun blev, som det vil fremgaa af det følgende, rimeligvis gift c. 1473—77. — Under disse Omstændigheder ville de i det følgende blive ordnede efter Mændenes Dødsaar.

Erik Ottesens to ugifte Døtre Karen og Anne bleve Nonner i Mariager; formodentlig blev den ene af dem optagen omtrent 1481, thi i dette Aar fik Klosteret Skjøde af ham paa en Gaard i Vorup for hans Datters Ophold i Klosteret; det maa ligeledes være disse to „Morsøstre“, som Mogens Gøye i sit (første) Testamente 1514 betænkte med 3 Rhin. Gyllden hver (Nr. 26). Det var i et uroligt Tidsrum, at disse Søstre tilbragte Livet i Mariager; selv over deres Svoger Pædbjørn Pødebusks Afjærd mod Klosteret maatte de klage (Nr. 28). Karen Eriksdatter blev Abbedisse; hun nævnes som saadan 1535, da hun fik Kvittence for at have overantvordet Kongen (Kristian III) 1000 Mark danske Penge af hendes Kloster og Klostergods til Krigsbrug, og var det endnu 1538^{30/3}, da hun skrev et Brev til sin „Frænde“ (Søsterdatters Mand) Eske Bilde, men maa rimeligvis være død kort efter, thi samme Aar nævnes Birgitte Brahe som Abbedisse¹⁾ og 1542 hendes Søsterdatter Elsebe Kud; ogsaa en Broderdatter, Else Nielsdatter (Rosenkrantz), var paa denne Tid (1558) i Klosteret, — 1560 fik denne Ordre til at levere fra sig til Fru Anne Glob, Tørgen Urnes Efterleverste (Datter af Else Holgersdatter Rosenkrantz og Hr. Albert Glob), 2 Klenodier, nemlig et St. Anna Billede af Sølv og et Kors af Guld, som Hr. Erik Ottesen gav ind i Klosteret med to af sine Døtre, Sfr. Anne og Sfr. Karine, hvilke Klenodier Erik Ottesens Arvinger nu havde givet Fru Anne Glob. — Ogsaa Sfr. Anne Eriksdatter synes at have været Abbedisse, thi i et Bidne fra Størring Herredsting omtales, at i Søster Anne Eriksdatters Tid hentes Gjerfel i Arnstrup Ris med hendes og hendes Fogeds Miinde; men Tiden kjendes ikke nærmere²⁾.

¹⁾ Ny fgl. Saml. 2091, 4 (Rosenkrantziana).

²⁾ D. Mag. 1 R. VI, 108; 139; 141; 265; 276—77; 3 R. V, 94—95.

II.

Elsebe Eriksdatter (Rosenkrank) og Hr. Hans v. Ahlefeld til Tørring († 1500).

Hans von Ahlefeld var en Søn af Benedikt v. Ahlefeld til Tørring i det fæstlige. Faderen forekommer endnu 1470, men var død inden 8 Januar 1475, da Brødrene „Hans und Henrik van Aleelde Benediktsons to Doringen, Knapen (Bævnere)“, tilkjøbte de 4 Præster (de saakaldte fire „Marianere“), der efter Ditlev Mejnstrups og dennes Hustru, Ahlefeldernes Kloster, Fru Elsebes Indstiftelse skulde holde vor Frues Lieder i vor Frue Kirke i Flensborg, en aarlig Rente af 140 R Lybft af 40 Gaarde i forskjellige Sogne i Gram Herred, hvorfor Brødrene Ahlefeld havde erholdt en Kjøbesum af 2000 R Lybft, dog med Ret til Gjentjeb¹⁾. — Omtrent paa denne Tid maa de to Brødre formodentlig have tiltraadt Tørring, som de længe eiede i Forening. I samme Aar maa Hans v. Ahlefeld have anholdt om Elsebe Eriksdatters Haand; thi 1 Januar 1476 kundgør han, at han og Erik Ottesen ere blevne enige om, at naar Ægtefættet med Hfr. Elsebe, som Hr. Erik Ottesen har tilfagt ham, ved Mortensdags Tid er fuldbjrdet („wenn ich mit ihr bhgslapen hebbe“), skal der udbetales ham 1000 rhinste Gylben, hvorimod han frasiger sig al Arveret paa egne, Hustru og Børns Begne efter Hr. Erik (CXLII). Som ikke-danskt Adelsmand fik han saaledes en Pengesum istedenfor Fordegods.

Efter saaledes at være kommen i Svogerskab med den mægtige rosenkrankste Familie og selv tilhørende en af de anseteste og talrigste Adelsætter i Hertugdømmerne kom Hans v. Ahlefeld snart til at tage megen Del i Danmarks og Hertugdømmernes Anliggender som en af de betydeligste hertugelige Raader. 1480 nævnes han som Lensmand paa Gottorp og forekommer som saadan dels ved Pantsfattelsen af Haderslev til Dronning Dorothea, dels i den saakaldte Segeberg-Reces i August samme Aar, hvorved Kong Kristiern 1's Gjæld til det hertugelige Aristokrati nebfattes meget betydeligt²⁾. I samme Stilling maa det have været, at Hans v. Ahlefeld s. A. optraadte som Mægler paa Kongens Begne mellem Borgerne i Slesvig og nogle Adelsmænd, der havde forurettet dem³⁾. — Disse Begivenheder ere led i den store Strid, som Kong Kristiern i disse Aar førte mod det hofstænke Aristokratis tyranniske Voldsomhed, og hvori i al Fald

¹⁾ Møller, Nachrichten von dem Geschl. v. Ahlefeld, Flensborg 1774, fol., S. 63; 96—99, og Seidelin, Diplom. Flensb. I, 591 ff.

²⁾ Steemanns Efterretninger om Ahlefelderne i Jahrb. f. Gesch. d. S. Sl., Folst. u. Lauenb. X, 125.

³⁾ Suhms Saml. II, 2, 125.

Hans v. Ahlefeld synes at have staaet paa Kongens Side. Det var i den Anledning, at Kongen paa Forsamlingen i Kiel s. A. berøvede en af Landraaderne, Henning Pogwisch, hans Pantelen, Tønder Slot og Herred, paa Grund af hans oprørende Tyranni mod Almuen¹). Hans v. Ahlefeld har vel udstedt et Brev fra Gottorp endnu 8 Decbr. 1482²), men synes kort efter at have afløst Henning Pogwisch som Lensmand paa Tønder; i al Fald var han det formodentlig allerede 1483, da der 23 Maj paa Kjøbenhavns Slot i Rigstraadets Nærværelse affagdes en Dom mellem H. v. Ahlefeld paa den ene og Ribe Borgere paa den anden Side, fordi Ribe Borgere „voldelig“ havde taget hans Skib og Korn fra ham i hans Len i Hertugdømmet og stoffet og blokket hans Tjenere imod al Lov og Ret, hvortil Ribe Borgmestre erklærede, at de havde „behindret“ dette Skib paa Ribe fri Strømme, som var en Mil indenfor Lyst, og ikke i H. v. Ahlefelds Len; de beviste, at Lyst, Mannø og alt imellem Lyst og Ribe var deres Forstrand, og henholdt sig desuden til et egl. Forbud mod Korns Udførsel, hvorfor de i Dommen erklæres for angerløse. Forøvrigt synes Hr. Hans v. Ahlefeld heller ikke senere altid at have staaet i det bedste Forhold til Ribe Borgere; saaledes klagede disse 1491 over, at Indbyggerne i Hvidding, Frøs og Gram Herreder ikke vilde søge Marked der i Byen, saaledes som de plejede, hvilket derfor paalagdes dem ved et Kongebud. Da disse Herreder laa under Tønder Slot, hvor Hans v. Ahlefeld den Gang var Lensmand, ligesom hans Hovedgaard Tørring Slot laa i Gram Herred, har det Len, han allerede 1483 havde i Hertugdømmerne, vistnok allerede været Tønder³).

Kort efter blev Hans v. Ahlefeld Ridder; han var det 2 Maj 1485⁴). Som saadan har han ogsaa sammen med sine Svogre, Niels Erikken (Rosenfrank) og Estild Gøye, medbeseglet Hr. Iver Aalsen (Thotts) paa Bisborg paa Gulland den 15 Juni 1487 udstedte Revers, hvorved denne atter svor Kong Hans Trostøb; i November samme Aar har han i Hamborg tillige med sin Svigerfader Erik Ottesen sat sit Segl under det Revers, hvorved Hamborgerne hylkede Kong Hans og Hertug Frederik som deres Lensherrer, da disse tiltvang sig Hylbingen ved deres personlige Nærværelse med et Følge paa 600 Heste⁵), ligesom han i det hele jævnlige i disse Aar som hertugelig Raad var i Kongens,

¹) Jvfr. Paludan-Müller, de første Konger af den Oldenb. Slægt, S. 107 ff.

²) Ribe Stifts Breve i Geh. Ark. Nr. 360, udstedt af Hans v. Ahlefeld Knappe to Døgnene, die conceptionis Marie. Orig. med velbevarede Segl.

³) Om Sagen se Rindh Ribe for Ref. S. 387—88, der urigtig kalder ham Lensmand paa Tørring. Dommen af 1483 er trykt i Ribe Program 1842, S. 91 ff.

⁴) Geh. Ark. Aarsb. II, T. 70.

⁵) Huitfeldt S. 964 henfører Hylbingen urigtig til Mortensdag 1482 istedenfor Mortensdag 1487 (se Ny d. Mag. I, 293).

hans Broders og Enkedronning Dorotheas Følge under de mange Forhandlinger, der førtes med Hertugdømmernes Landdag og Raad om Kongens og Hertugens Antagelse til Landenes Herrer. Den 7 Oktober 1488 deltog han saaledes tilligemed flere danske og holstenste Raader, deriblandt Erik Ottesen og Niels Erikfen, i den Voldgiftskjendelse, som Hertugerne Johan af Sachsen og Magnus af Mecklenborg affagde mellem Kong Hans og Hertug Frederik paa den ene Side og den ovenfor nævnte Hr. Henning Pogvischs Søner angaaende Pansattelsen af Tønder Slot m. m., som Kong Kristiern 1480 havde frataget dem, og saa Dage efter kalder han sig udtrykkelig i et Brev „af lille Tønder“¹⁾. Vigtigt af de Forhandlinger, Hans v. Ahlefeld har deltaget i, var dog Delingsstraktaten, udstedt paa Gottorp den 10 August 1490, hvorved Hertugdømmerne deltes mellem Brødrene Kong Hans og Hertug Frederik. Ved samme Lejlighed bestemtes, at hver af Landsherrerne skulde betale ham og hans Broder Henrik 1000 fl ; disse 2000 fl vare sidste Afdrag paa en Gjæld af 5000 fl , hvoraf de 3000 fl kort før vare afbetalte. Mulig kunde denne for den Tid betydelige Sum staa i Forbindelse med Overtagelsen af Tønder Slot. — 3 Januar 1491 afsluttede H. v. Ahlefeld tilligemed sin Svigerfader Erik Ottesen m. fl. i Lybeck en Reces mellem Kongen og Raadet i Lybeck i Anledning af nogle opbragte Stibe, der havde medført en gjensidig Vefslaglægning af de to Staters Underfaatters Gods, hvilken nu ved de øvrige Hansfestæders Mægling gjensidig ophævedes²⁾.

Af H. v. Ahlefelds offentlige Virksomhed i de forløbne Aar faar man saaledes Indtrykket af en virksom og anset Mand. Ogsaa hans private Liv bærer Præg af det samme. Tørring Slot ejede han endnu i alle disse Aar i Forening med sin Broder Henrik og har i Forening med ham udstedt en Del Kjøbe- og Salgsbreve angaaende Tørring³⁾. Navnlig folgte han i Aarene

¹⁾ Script. R. D. VIII, 59. Dipl. Flensb. I, 666; II, 913, jvfr. 918. — Utter 1489²⁰⁾, deltager han i en af Kong Hans og Hertug Frederik affagt Dom i Flensborg, smst I, 666. — Et Brev af ²¹⁾ 1490, hvorved Joh. Zepfen, tgl. Kansler, H. v. Ahlefeld Ridder og Hans Hansøn Henrikfen udstede Stadesløsbrev til Henning og Klaus Pogvisch Hennings Søner for 900 fl Kapital og 54 fl Rente, hvorfor de to sidstnævnte vare gaaede i Borgen til Hinrick v. der Lü, findes i Westphalens Monum. ened. II, 478.

²⁾ Dipl. Flensb. I, 688; jvfr. Steemann anf. Str. S. 127. — Ny v. Mag. 289—92; Huitfeldt 1006.

³⁾ Vidnesbyrd herom se Steemann S. 125 og 158 (1481); Ribe Stifts Breve Nr. 360, Geh. Ark. (1482, 8 Decbr., Hans v. Alef., Knappe to Dørringen, bevilger, at M. Page (Urne), Kong Hans's Kansler og Rannik i Ribe, paa Kirkens Begne maa beholde de Enge i Naahede, Bidding Sogn, som Niels Svulmerfen i Hvidding Herred efter Benedikt Alefelds Begjæring havde taget til sig); Geh. Ark. Marsb. II, T. 72 (1485); Ribe Stiftsbreve Nr. 518, Geh. Ark. (Bibiose fra 1532, udstedt af Kantor Oluf Munt, paa et Brev af 1490, første Uge i Faste, hvori Hans v. Alefeld, Hovedsmand paa lille Tønder, og Henrik Alefeld „af Tørring“ vare paa Skovliste i Rødding mellem Vor Frue Kirke i Ribe og Bønderne i Rødding).

1490—92 en Del Gods til det nærliggende Løgum Kloster¹⁾. Paa denne Tid affjøbte han nemlig sin Broder dennes Andel i Lønning, hvortil Broderen sidste Gang nævnes 1492; i et Brev fra 1493, hvori der foretages et Magelæg med Ribe Kapitel af Gods i Kalvsklund Herred mod Gods i Thystrup Herred, har Broderen derimod kun beseglet til Bitterlighed²⁾. Men Aaret efter (30 Oktbr. 1494) kjøbte han derpaa af Kong Hans Borggen Haseldorp paa denne Side af Elben i Stiftet Bremen med alt dertil liggende Gods, nemlig Kirkefognene Vishorst, Haseldorp, Kolmar og Niendorf med alle Herligheder, Hals- og Haandsret m. m. for 30,000 R Lybsk, hvorimod Kongen i Affortning paa Betalingen overtog hans arvelige Borg Lønning³⁾. Saaledes gif denne Borg ud af Ahlefeldernes Eje og blev et kongeligt Len; senere havde Otte Holgerfen (Rosenkrantz), Fru Elsebe Eriksdatters Brodersøn, det i nogen Tid i Pant af Kronen, og her fødtes flere af hans senere saa bekendte Sønner, deriblandt den navnkundige Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm.

Borgen Haseldorp ved Elben blev i Ahlefeldernes Eje en stærkt befattet Borg, liggende i en frugtbar Egn. Det i Nærheden af Lønning liggende Lønder Slot opgav Hr. Hans vistnok omtrent samtidig; derimod nævnes han 1498 som Lensmand paa Segeberg Slot. Han skildres her som en streng Herre, og 1497 fremkaldte dette endog saa en væbnet Opstand mod ham af Bønderne. Ogsaa Gelling i Slesvig var han Ejer af; hans Arvinger folgte det 1517 til Klavs Ahlefeld, Søn af Benedikt til Borghorst⁴⁾.

At Hans v. Ahlefeld saaledes ombyttede sin fremragende Stilling i det nordlige Slesvig med en lignende i Holsten, turde maaste ogsaa staa i Forbindelse med, at Fru Elsebe Eriksdatter (Rosenkrantz) imidlertid var død, og at han anden Gang havde giftet sig med Adelheid von Bülow. Naar Fru Elsebe er død, vides ikke; det maa dog være stet nogle Aar før 1496; thi i dette Aar stiftede Hans von Ahlefeld en storartet daglig Messe i Marie-Klosteret Arensbød i Holsten i Marie Kapel til Ære for den hellige Trefoldighed og alle Helgene, hvorfor han stænkede Klosteret 1000 R Lybsk, mod at han og hans Arvinger fik Patronatet til Kapellet, under hvilket hans og deres Grave skulde indrettes. 3 Messerne skulde ihukommes han selv, hans nuværende Hustru Adelheid (Bülow) og deres Børn, samt hans salige Hustru, desuden ogsaa hans Søster Anne og hendes afdøde Mand Hans Fogvisk. — Heraf er det klart nok, at Fru Elsebe er død nogle Aar før 1496, siden han da allerede

¹⁾ Script. R. D. VIII, 47—49; 65—68; 166; 168.

²⁾ Ribe Stifts Breve Nr. 407, Perg. med 6 Segl. — Møller anf. Str. S. 66.

³⁾ Møller, S. 116—17, hvor en Del, dog tvivlsomme, Efterretninger om Haseldorp.

⁴⁾ Steemann anf. Str. 127; jvfr. D. Mag. 4 R. II, 23; 228.

havde flere Børn med Fru Abelseid, medens det er paafaldende, at hans egne Børn med Fru Elsebe ikke omtales. Han efterlod sig:

1. Benedikt Ahlefeld til Gelling og Buchhagen,
2. Frederik Ahlefeld til Haselbørg,
3. Christoph Ahlefeld til Neundorf og
4. Stephan Ahlefeld; men hvilke af disse, der ere Søner af

første Ægtefælle, eller om dette maatte har været barnløst, maa staa hen; i Rosenkrantzernes senere Historie mærker man intet til dem¹⁾.

Hr. Hans von Ahlefelds egen Livsbane nærmede sig nu sin Slutning og sluttede saa en brat Ende, vistnok endnu i hans kraftigste Alder, men saaledes, at hans Død kastede Glans over hans Navn. Det var i Aaret 1500, at Kong Hans og hans Broder, Hertug Frederik af Gottorp, søgte at gjøre deres formentlige Rettigheder over de frie Ditmarskerbønder gjældende. En mægtig Hær, bestaaende dels af den fra Sverigstøget 1497 berømte saakaldte „sachsiske Garde“, en statelig Skare af tykke Landsknægte under deres Fører Jørgen v. Schlenitz, dels af adeligt Rytteri fra Hertugdømmerne og Kongeriget, rykkede i Februar Maaned ind i Landet. I dette Tog deltog Hans v. Ahlefeld, vistnok som en af Hovedførerne for den hollandsk-danske Hær; „Feltmarskalk“ kaldes han derfor undertiden, en Benævnelse, som dog næppe forekommer i ældre Kilder; derimod førte han Hovedbanneret, det gamle Dannebrog, ligesom Tilfældet havde været i 1497 paa Sverigstøget med Markvard Rønne²⁾. Endnu den 13 Januar nævnes Hans v. Ahlefeld tilligemed sin Broder Henrik i et Brev angaaende de 4 Marianere i Flensborg³⁾. Om trent 25 Januar har han formodentlig, ligesom hans Svoger, Henrik Erikfen (Rosenkrantz), været med Kongen i Neumünster, hvor den sachsiske Garde samlede. Det er her ikke Stedet til at gaa nærmere ind paa Krigsforetagenderne i dette Tog; vi bemærke blot, at da den kongelige Hær efter Indtagelsen af Meldorf Mandagen den 17 Februar sluttede rykke frem mod Hemmingsted, under et højt uheldigt Vejr, med stærk Tø, fraraadende de hollandske Adelsmænd, og deriblandt ogsaa Hans v. Ahlefeld, at rykke frem under saa uheldige Forhold; men Junker Schlenitz satte igjennem, at Toget alligevel sluttede gaa for sig. Forrest drog Fodfolket, den sachsiske Garde, derpaa Krigshoben af Landfolket, tilfids det stærke Rytteri tillige med Kongen og Hertugen. Da alt opløstes ved Bejenes Spørring af stærke Skanser, da Gardens og Landfolket kom i vild Uorden, da Bejene overalt opløstes, led

¹⁾ Fundatsbrevet er trykt hos Møller S. 120—21. — Om Børnene henvises til Steemann anf. Sted; thi hvad Møller har om hans Husfruer (han tildelede ham adskillige, deriblandt ikke Elsebe Rosenkrantz) og Børn, er altsedes forvirret.

²⁾ Jofr. nærmere ved Jørgen Rud. ³⁾ Seidelin, Dipl. Flensb. I, 729.

ogsaa Rytteriet et fuldstændigt Nederlag i de sumpede Marsfegne. Det maa have været under denne Tummel, at Hans von Ahlesfeld saldt tilligemed de 6 Adelsmænd, der fulgte ham som hans Rnægte. Han blev gjennemboret med et Spyd, hvorpaa Fjenden bemægtigede sig Fanen, som han havde været med sit Liv. Ti Ahlesfelder skulle være faldne tillige med ham, deriblandt Jørgen von Ahlesfeld til Søgaard, der et Par Aar for var bleven gift med Holger Eriksen (Rosenkrantz's) unge Enke, Anne Mejnstrup, ligeledes Hans v. Ahlesfelds Svoger Henrik Eriksen (Rosenkrantz)¹).

III.

**Airfine Eriksdatter (Rosenkrantz) til Elvedgaard og Møgelkjær,
og Jørgen Rud til Vedby, D. R. R. († 1504).**

Jørgen Rud var en Søn af Mikkel Rud Jørgensen til Vedby og Elsebe Markmann fra Harrested. Faderen levede endnu i Juni 1462, men var død inden 1 September 1465, da Sønnen Hr. Otte Rud (Mikkelsen) til Vedby folgte en Gaard til en Rannik i Roskilde med Gjentjæbskret for sig, sin Broder Jørgen eller deres Arvinger. Brødrene synes saaledes i nogen Tid at have ejet Vedbygaard i Fallesflad, indtil Hr. Otte kort efter døde, hvilket maa være sket omtrent 1470, da Jørgen Rud „paa Vedby“ stadfæstede det Gavebrev, Mikkel Rud og hans Broder Otte Rud havde givet Antvorskov Kloster, hvor deres Gravsted var, paa Gods i Vjngby (Tjareby S., Flakkebjerg S.) og i „Moskige“ i Tudsje S.²). Nogle Ejendomstrætter, han i disse Aar havde om

¹) Jvfr. Otto Fabric. Cimbers latinske Digt (Westphalen Monum. ined. IV, 1464):

Vexillum regni nitidi rubrique coloris . . . transosso glandinis ictu signifero Holsato . . . abstulit . . . effera gens. — At det var S. v. Ahl., der bar Fanen, siges af Huitfeldt, S. 1034, dog ikke i Fortællingen om, hvorledes den tabtes, men i Opregningen af de faldne: „Hr. S. v. Ahles. Ridb. med Danebrog“. Huitfeldts Liste (fra Aar 1599) er lig med Joh. Neocori Liste (1598), hvor ogsaa forekommer: „Hr. S. v. Al. Ritter mit dem Banner“; Neocori Liste er vistnok atter tagen fra Joh. Rangaus Beskrivelse af Ditmarskerkrigen (se Møller S. 77 ff.), hvor ogsaa dette Udtryk forekommer. Der er vel saaledes neppe nogen Grund til at tvivle om, at S. v. Ahles. bar Fanen. — At der saldt eller Ahlesfelder, findes hos alle disse Forf. (hos Huitfeldt er blot: „Benedictus v. A. Ottes Søn, Dets v. A. til Høselborg“ blevet slaaet sammen til „Benedictus v. A. til Høseldorf“). I den ældste Fortegnelse, hos Joh. Kusse (1533), hvis Fader selv deltog i Slaget (Westphalen, IX, 1448) nævnes kun 6 faldne Ahlesfelder, nl. „Hans Aneulde mit søj gudemannen, sinen Knechten, Ritter“, Henrik og Jørgen v. A., to Bened. v. A. til Peemkühlen. — Her nævnes af faldne danske kun: Jens Brod, Knud Agesen, Jütgen Rute, Laurens Andersen og Henrik Eriksen (Rosenkrantz). Da imidlertid Jørgen Rud levede endnu 1504, er heller ikke denne Liste nøjagtig. — Henrik Rangau sætter Tallet til 9; Johannes Meulde kaldes her „antesignanus“ ell. „primus antesignanorum“ (Westphalen Monum. ined. I, 45; 1731).

²) Bedel-Simonson, Efterretninger om Ruderne I, 54; 58; 72, hvortil i det hele henvises. — Jvfr. Ældste Arf. Registraturer, IV, S. 18.

noget Gods paa Fyn og paa Sjælland, der stammede fra hans Bedstefader, den ældre Jørgen Rud og dennes Hustru Ingeborg Håse, skulle her ikke nærmere omtales. Fra 1474 kaldes han „af Bebbby“, og har da ojsynlig tiltraadt Gaarden som Enejer. Paa samme Tid falder rimeligvis ogsaa hans Giftermaal med Erik Ottesens Datter Kirstine; hun nævnes første Gang som hans Hustru i et Brev fra Maj 1481; men da deres Datter Anne allerede blev gift med Henrik Krummedige 1493, maa Egtetabet rimeligvis falde i de nærmeste Aar efter 1473¹⁾; deres senere som Kriger saa bekendte Søn Otte Rud Jørgensen nævnes i et Brev af 27 Septbr. 1482, da Biskop Oluf Mortensen i Roskilde gav Jørgen Rud, hans Hustru og Søn Otte Jørgensen Bendslev Gaard og Gods i Leje for Livstid (CLIII); Bendslev Gaard havde forøvrigt allerede været forlenet til Jørgen Ruds Mormoder Fru Gyde (Jernfjag), Enke efter Karl Markmann i Hærsted, der tilligemed Jørgen Rud havde den 1478, men formodentlig nu var død²⁾. — Jørgen Rud var imidlertid allerede 1477 biskoppelig Lensmand paa Solte (Salkø)³⁾, som han havde i Forlening indtil 6 April 1486, da han oplod det til Joachim Daa⁴⁾. Derpaa var han i nogle Aar fgl. Lensmand paa Rønnebaksholm, dog først 1487, da hans Formand Henning Olsen endnu forekommer som Lensmand i Marts d. A.; forøvrigt vides intet om hans Forhold paa Rønnebaksholm, uden at hans Svend Jens Gyde i Aarene 1489—90 var under retslig Forfølgning i Anledning af et Mord paa en Kvinde⁵⁾. — Fra 1490 forekommer han derpaa i en lang Aarrække som Lensmand paa Holbækgaard, indtil omtrent 1500 eller 1502, hvorpaa denne betydelige Forlening Aar 1503 gik over til hans Svigersøn Hr. Henrik Krummedige, medens Jørgen Rud fik Stege Slot i Forlening til sin Død (1504).

Efter at være bleven fgl. Lensmand forekommer Jørgen Rud enkelte Gange i offentlige Handlinger; saaledes deltog han i Decbr. 1486 i et fgl. Rætterting i Kjøbenhavn, og den 22 Septbr. 1487 var han tilstede i Lund blandt den udenraads Adels i Anledning af den unge Prins Kristiern (II's) Hylbing som tilkommende Konge⁶⁾. Men forøvrigt kom han først 1497 og følgende Aar til at spille en betydeligere Rolle. I Mellemtiden synes han væsentlig at have været

¹⁾ Bedel-Simonsen, Elvedgaard I, 62.

²⁾ Orig. paa Perg. i Geh. Ark., Solte Nr. 9; jvfr. Bedel-Simonsen, Ruderne I, 59 og Diplom. Rosenkrans., I, Nr. 157.

³⁾ Orig. paa Perg. i Geh. Ark., Love S. Nr. 160; jvfr. Bedel-Simonsen, Rud. I, 58—59.

⁴⁾ D. Mag., 4 R. II, 3 (Inventarielisten).

⁵⁾ Danste Herregaarde III og Francisca Carlsen, Rønnebaksholm, Kbhvn. 1861.

⁶⁾ Kjøbenhavns Diplom. II, 154; Suitsf. 992; Orig. i Geh. Ark., Hylbing., dog fattes hans Segl under Dokumentet. (jvfr. Iste Del S. 202 Anm. 2).

optaget af Gudsanliggender og de dermed uadskillige Retsfager. Foruden Vedbygaard (Løve H.) tilforhåndeledede han sig 1481 af Jens Rud til Hesel dennes Andel i det nærliggende Kragerup (Løve H.) og fik tilfaldst ogsaa denne Ejendoms i sin Haand¹⁾. Ogsaa i Harrested Hovedgaard (nu under Salta) gjorde Jørgen Rud Fordring paa en Søsterdel efter sin Moder Elsebe (Markmann) og fik i den Anledning 1493 kgl. Befaling til Jørgen Markmann Evertsen, den ovennævnte Hr. Karl Markmanns Sønnese, om inden 5 Dage at udlægge sig en Søsterdel i Hovedgaarden med tilliggende Gods, Mølle og Løsøre. Sagen kom dog ikke strax i Orden; thi i Aarene 1494 og 1495 stævnedes Jørgen Rud i samme Anledning Brødrene Hr. Tønne og Hr. Jørgen Bernerfsen (Parsberg), der — uvidt hvorledes — vare komne i Besiddelse af Hovedgaarden; Sagens endelige Udfald kjendes ikke; Familien Parsberg vedblev at være Ejere af Gaarden, men Jørgen Rud synes at være bleven tilfredsstillet med Bøndergods. — Dels ved disse Erhvervelser, dels ved Kjøb af forskjellige Bøndergaarde i Nærheden af Vedbygaard, var Jørgen Rud efterhaanden bleven en rig Mand, men dog navnlig ved den betydelige Arv, der tilfaldt ham med Kirstine Eriksdatter. Dette Gods havde efter en Optegnelse ved Skiftet efter hans Død omtrent 800 Tdr. Korns aarlige Værdi, og hertil hørte Elvedgaard i Fyn, hvori Svogeren Hr. Preddbjørn Pødebust senere (1516) gjorde Fordring paa en Søsterdel, — netop Bevis paa, at denne Gaard stammer fra Hr. Erik Ottesen, og rimeligvis ogsaa Møgelkjær i Sjælland (Naarup S., Vjerge H.)²⁾; hvorvidt disse Hovedgaarde imidlertid allerede vare ham udlagte inden Hr. Erik Ottesens Død (1503), er mindre sikkert, om end rimeligt, siden Hr. Erik ellers alt i levende Live havde skiftet sine Gaarde mellem sine Børn. Ogsaa en Del af Hr. Erik Ottesens Pantelen havde han 1495 faaet arveligt Brev paa (lige som Hr. Jørgen Eriksen paa Middelfom H.), nemlig paa det saakaldte „Rannis (Ranes) Gods“ i Kalls Len³⁾.

Imidlertid havde Jørgen Rud og Kirstine Eriksdatter faaet deres Datter Anne gift med den højt ansete og rige Henrik Krummedige til Brunlaug i Norge, senere til Valden i Halland, Mogenstrup i Skaane m. m., Lensmand paa Vahus Slot; tilligemed sin daadskraftige Hustru og sin Datter Sofie Krummedige, senere Hr. Eskes Billedes, vil han blive hyppig omtalt i Rosenkranternes Historie.

¹⁾ Se nærmere Danste Herregaarde XV, Kragerup, og F. Svafs, Meddel. om Personer og Familier af Navnet Svafs, IV, 54.

²⁾ Vedel-Simonson, Elvedg. I, 73; jvfr. Rud., I, 69 og D. Atlas, IV, 155.

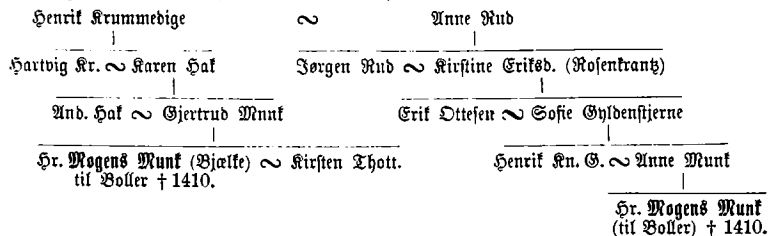
³⁾ Det bestod af 3 Gaarde i Dagstrup, 2 i Mørte, 3 i Termentrup, Tjærgaard, 4 Gaarde i Svilsager, og Knudstorp i Hovbjerg H., som var 5 Gaarde. — Orig. i Geh. Ark. Stovring H. 5; Vedel-Simonson, Rud. I, 67—68.

Da de vare beflagtede i tredje og fjerde Led, maatte de søge pavelig Dispensation, som meddeltes i Aaret 1493¹⁾.

Det unge Egtepar skulde dog ikke leve længe sammen paa Bahus Slot, før der indtraf Begivenheder, som skulde forstyrre saa vel deres, som deres Forældres Ro og i det hele lægge stærkt Beslag paa hele den rosenkrantzke Slægtskredsens Kræfter. Efter mange frugtesløse Underhandlinger, hvori, som vi senere skulle se, begge Jørgen Ruds Svogre, Niels Griffen Rosenkrantz og navnlig Hr. Esild Gøye, havde taget stor Del, besluttede Kong Hans sig endelig i Aaret 1497 til at føre et Hovedslag mod Sverigs Rigsforstander Hr. Sten Sture den ældre, der var kommen i Strid med et Parti af det svenske Raad, som søgte en Udføning med Danmark og under Erkebisp Jakob Uffens Ledelse belejredes paa Erkebispens faste Slot Ståke i Mälarn. Hovedbegivenhederne i dette Tog ville vi senere komme tilbage til under Hr. Esild Gøye, der som Rigsmarst havde Overledelsen heraf; her skal blot anføres, at Hæren i Juli Maaned brød op fra Staane, efter at den en Tid havde ligget lejret paa Avestjær Mark, og den 23 Juli tog Kalmar med Storm. Hovedbanneret, det gamle Danebrog, som Hr. Hans von Ahlesfeld 3 Aar senere værgebe saa mandelig paa Ditmarsker-toget, førte ifølge Huitfeldt Hr. Markvard Rønno, medens Jørgen Rud som Anfører for Rytteriet førte Skyttebanneret. Huitfeldts Hovedkilde er imidlertid en samtidig Bise om hele Toget, hvori det hedder:

For Avestjær ligger en Mark saa flet,
det kan jeg vel bevise;
der skifted den Herre sit Erind i Ret,
man maa hannem love og prise.
Hovedbanneren var Hr. Markus tillagt,
det sømmer hannem vel at bære,
Jørgen Rud for Skytter, som mig er sagt,
i Sverig skulle de dem bære²⁾.

¹⁾ D. Mag. 3 R. II, 4. — Det dobbelte Slægtskab, baade i tredje og fjerde Led, fremgaar af følgende Stamtafle (efter Klevenfeldt m. m.):

Det maa være Nedstamningen fra Mogens Munk, for Henrik Krummebige i tredje, for Anne Rud i fjerde Led, der har medført Banstelsighed efter de kanoniske Love. Intet Under, at de adelige Personer ofte kunde være trolovede eller gifte i lang Tid, inden de opbagede deres for nære Slægtskab!

²⁾ D. Mag. 3 R. I, 145. — Huitf. S. 1015.

Jørgen Rud maa vel saaledes have deltaget i Toget mod Stockholm, i Slaget ved Rødebro St. Mikkelsdag, i Kongens Krøning i Stockholm o. f. v., medens hans Svigersøn Hr. Henrik Krummedige samtidig belejrede og tilsidst i Oktober indtog Elfsborg Slot. Mærkeligt er det forøvrigt, at Jørgen Rud ikke var blandt de 50 danske, svenske og tyske Mænd, som ifølge Huitfeldt ved Kroningen i Stockholm fik Ridderflaget; tvertimod opnaaede han aldrig denne Værdighed.

I de følgende Aar hører man saa godt som intet til Jørgen Rud¹⁾; Huitfeldt lader ham som Lensmand paa Møen falde i Ditmarsken; maaste ligger saa meget sandt heri, at han har været med paa Toget og er bleven farlig faaret; derimod kom han atter til at spille en Rolle under Begivenhederne 1502, og var da (13 Marts) baade Lensmand paa Stege og Rigsraad. — Ditmarskertoget havde som bekjendt haft til Følge, at Hr. Sten Sture atter rejste Uafhængighedsfanen mod de Danske; Kongen blev overrumplet af Begivenhederne i Stockholm og efterlod (1501) sin Dronning, Kristine af Sachsen, paa Stockholm Slot, hvor hun med stort Mod udholdt en langvarig Belejring, medens Kongen i Danmark forberedte en Hær og Flaades Afsendelse til hendes Undsætning. Samtidig hermed blev Henrik Krummediges Stilling paa Norges vigtigste Grænsfastning Båhus stærkt udsat. Det staar formodentlig i Forbindelse hermed, at Fru Anne Rud tænkte paa at sende sin lille Datter Sofie ned til Bedstemoderen i Danmark. Vi erfare det af et Brev til hende fra Jørgen Rud, dat. Kjøbenhavn d. 11 Januar, hvori han beder om, at Datteren maatte komme med det første; samtidig beder han hende sende sig en Ganger, han har hørt hun vil sælge; han vil sende Penge for det Korn, han har solgt for hende, tilbage med det Bud, der bringer Datteren (o. f. v.)²⁾, — kort sagt, man faar det Indtryk af Brevet, at han endnu ingen umiddelbar Fare aner; men alt skulde i en Haandevending forandres; Dagen efter (12 Januar) fik Kongen Opfigelsesbrev fra Erik Griffen (Gylbenstjerne) paa Elfsborg, — Bejen fra Båhus til Danmark var saaledes meget usikker, især da Nordmanden Knud Alfven i Februar Maaned fra Västergötland søgte at rætte Erik Griffen paa Elfsborg Haanden, medens denne, efter Kongens Ordre, belejredes af Henrik Krummediges ringe Styrke; denne blev stærkt truet, maatte trække sig tilbage til Båhus og blev her tillige med sin Hustru i April Maaned belejret af den svenske Hærfører Lage Hansen (Thott) og af Knud Alfven, der havde hele det sydlige Norge i sin

¹⁾ Kun forekommer han Aug. 1499 som Hovedsmand paa Holbæk i et Brev, anført hos Bedel-Simonsen, Rud. I, 66, og d. 22 Septbr. i Erik Ottesens Skiftebrev.

²⁾ Trykt hos Bedel-Simonsen, Rud. I, 67.

Magt. — Saaledes maatte Kongen nu tanke paa Udrustningen af en dobbelt Styrke. Den 13 Marts havde han til Befalingsmand for Krigsfolket, der skulde sendes til Stockholm til Dronningens Undsætning, udnævnt Rigskraaderne Jørgen Rud, Rigshofmesteren Hr. Poul Pazmand, for hvem dette Tog skulde blive faa Skibnevangert, Jørgen Parsberg og Hans Wilde.¹⁾ Det varede dog længe, inden Kongen kom afsted med Flaaden — i Mellemtiden (21 Marts) kjøbte Jørgen Rud en Gaard i Kjøbenhavn ved St. Gjertruds Kirkegaard og Rosengaarden mod at afstaa en Gaard i Slagelse —²⁾; Forberedelserne til et Togs Affendelse til Bahus's Undsætning under Hertug Kristierns Anførsel, Kongens Datters Brudetog til Brandenburg og meget andet traadte i Vejen; før 17 April var Kongen endnu ikke afgaaet med Flaaden; 9de Maj overgav Stockholm sig; først den følgende Torsdag ankom Kongen med Flaaden; mellem 14 og 21 Maj sejlede han med usorrettet Sag tilbage; omtrent den 15 Juni kom han tilbage til Kjøbenhavn, hvorpaa Hertug Kristiern drog Bahus til Undsætning, slog Belejringsharen og derpaa vendte sig mod Elfsborg, hvor han ankom den 14 Juli. Blandt de Mænd, der ledsagede Hertug Kristiern, var ogsaa Jørgen Rud samt dennes Søn Otte Rud, der var Anfører for Fodfolket, og rimeligvis ogsaa hans Svoger Hr. Niels Eriksen Rosentrang, der paa denne Tid var Hertug Kristierns Hofmester. Jørgen Rud maa saaledes strax efter Tilbagekomsten fra Sverig være fulgt med paa Toget til Bahus, — om han ellers overhovedet har været med Kong Hans ved Stockholm og ikke netop imidlertid har været beskæftiget med Udrustningen af den unge Hertug Kristierns Tog.

Medens Sønnen Otte Rud som Anfører for Fodfolket var fulgt med Kristiern II mod Elfsborg, men her ved et forøvrigt mislykket natlig Overfald af den raske svenske Anfører Lage Hansen (Thott) og af Knud Alfven var bleven haardt saaret og nær tagen til Fange (18 Juli) og derpaa var bleven bragt til Bahus, overdrog Henrik Knummedige Slottets Forsvar til sin Hustru Anne og dennes Fader Jøgen Rud og drog selv med en ringe Styrke, deriblandt en Del urolige Skotter, mod Aggershus Fæstning, men blev slaet. Vi erfare det bl. a. af et Brev fra Knud Alfven til Hr. Svante Sture (24 Juli). „En stor mægtig Hob Skotter,“ hedder det heri, „som hannem fulgte, blev ihjelslagen; de, som slap, rømte til Søs, og en Part drog til Skibene igjen; — han ligger selv i Marstrand Havn, men Jørgen Rud ligger paa Bahus og har ikke mere Folk hos sig end 30 Karle; thi var det nu Tid og meget nyttigt, at Kongen (Kristiern II)

¹⁾ Brevet til Jørgen Rud, „vor Mand og Raad“, hos Zahn, Unionskrigen, S. 579.

²⁾ Kbhvns Dipl. II, 177; senere ejede hans Søn Knud den (S. 253).

finge noget at gjøre (o. s. v.). Ligger og Otte Rud paa Bahus, og er han dødelig) saaret, som han blev i Slaget (ved Elfsborg)¹⁾. — 30 Juli skriver Henrik Krummedige selv fra Korskøbenhavn til Anne Rud, at han idag vil drage mod Tønsberg: „beder jeg dig, kjære Hustru, at du ser vel til Slottet med din Fader og Føgeberne, som du ved os baade (begge) ligger Magt paa.“²⁾ — Det blev dog ved Strækken; thi Kristiern II's raske Tog ind i Vestergotland efter Indtagelsen af Elfsborg rensede Luften en liden Tid, men hans Fremgang standsedes ved Mytteri og Strid mellem hans Lejetropper, Tyskere og Skotter; i Slutningen af Juli var han i Barberg, og omtrent d. 3 August var han vendt tilbage til Kjøbenhavn med Resten af sin Styrke, medens Henrik Krummedige fortsatte Krigen i Norge, atter ryttede mod Aggershus og lejrede sig i Dølo. Herfra skriver han d. 14 August en lignende Opfordring til sin Hustru om „at se vel til sammen med din Fader.“ Denne var dog neppe endnu paa Bahus, derimod Datteren Sofie, hvem han beder hende tage vel vare paa, og som saaledes ikke var kommen til sin Bedstemoder.³⁾ Besætningen paa Bahus var imidlertid bleven forstærket af Kristiern II.

Midt under disse Krigsbegivenheder sad Fru Kirstine Rosenkrantz paa Sjøland i stærk Spænding. Hendes Datter Fru Anne Rud havde efter Bahus's Undsætning af Kristiern II sendt et Bud til Moderen med Brev og en Del Rister med Klæder.⁴⁾ Det er som Svar herpaa, at hun fra Kjøbenhavn d. 5 August skrev det Brev til Datteren, der meddeles som Tillæg (Nr. 6); hun taler her om den store Sorg, hun har haft for hende og om den store Bedrøvelse, Datteren har lidt; hun beder hende om endelig at se at blive stilt ved sit besværlige Hverv som Slottets Forvarer; hun er ogsaa „meget rød“ for Hr. Henrik (Krummedige), da han har saa lidt Folk med sig og da hun har hørt, at de Skotter ere rømte. — Manden taler hun ikke om, saa han rimeligvis var vendt tilbage med Kristiern II.

Flere Episoder slutte sig til disse Begivenheder, der maa have berørt Familien paa Vedbygaard paa det ømmeste. — 8 November sad saaledes Jørgen Rud til Doms over den myrdede Rigshofmester Povl Lagmand, der efter sin Død blev erklæret for Højforræder, fordi han bestyldtes for paa Toget til Stockholms Undsætning at have staaet i forræderisk Forbindelse med de Svenske; Rigs-

¹⁾ Dipl. Norv. VIII, S. 465—66; jvfr. D. Mag. 3 R., II, 46.

²⁾ Smsts. IX, 412.

³⁾ Smsts. IX, 413. — Om Krigsbegivenhederne henvises forøvrigt til Allens Bænk I, 299 ff.; 270 ff.; Hvitfeldt og D. Mag. 3 R., III, 10 ff. o. s. v.

⁴⁾ Peder Sørensen til Anne Rud, dat. Kbhvn. 2 Aug.; han har endnu ikke talt med Moderen, der ventes hid til Kbhvn. (Bedel=Simonson Rud. I, 141—42).

raadet gif med Kong Hans i denne Sag, og dog er Bestyldningens Sandhed mere end tvivlsom. — Sønnen Otte Rud kom i en heftig Strid med Hr. Anders Bilde, der havde været Arkelimester (Hovedsmand for Artilleriet) ved Elfsborg og i hin Nat, da Aage Hansen foretog sit Overfald paa Vejren udenfor Elfsborg, delte Telt med ham; Otte Rud, der var en raast Kriger og som saadan udførte mangen raast Daad i de følgende urolige Aar, men en heftig, grusom og haard Karakter, bestyldte nu Anders Bilde for fejgt at have forraadt ham og ladt ham i Stikken under Tummelen. Kong Hans og Rigsraadet maatte (16 Januar 1506) affige Dom i Sagen, der faldt ud til Anders Bildes Fordel, fordi han, som hans Pligt var, hurtigt var ileet fra sit Telt til „Arkeliet“. ¹⁾ — Værre endnu gif det Henrik Krummedige: medens han laa for Dødo, kom det til en personlig Sammenkomst paa hans Skib mellem ham og hans Modstander Knud Alfssøn; Dødsfjender, som de vare fra deres Fædres Tid, og nu politiske Modstandere, blussede Striden op trods det givne Lejde, og Knud Alfssøn blev myrdet (18 Aug. 1502). Vel søgte man at bevise, at Knud Alfssøn selv havde brudt Lejdet; men ingen troede herpaa, og en hæslig Blodstyk hvilede fra det Øjeblik over Henrik Krummedige. Den Myrdedes Enke, Mette Iversdatter Dyre fra Tirsbæk, og hans Søn Karl Knudsen (af tre Roser) bragte snart atter Krigsluven til at blusse op i det søndenfjeldste Norge og nærrede et stærkt Had til Henrik Krummedige. Virkningerne af dette gamle Fjendskab spores længe, ogsaa i den rosenfrantske Familie. Det var saaledes Righofmesteren Niels Eriksen Rosenfrantz, der tillige med Hr. Mogens Gøye og sin Sviger søn Thyge Krabbe, som ogsaa var beslagtet med Dyrene (Lungerne) og fjendtlig findet mod Hr. Henrik Krummedige, senere fik det Hverv at underhandle med Henrik Krummedige om Forlig og Bøder til Karl Knudsen (1515)²⁾; men dette Fjendskab havde dog sin Del i, at Otte Holgersen Rosenfranzes Børn, som vi senere skulle se, nær var gaaet Glip af deres store norske Arv i Striden med Mette Iversdatters Slægtning, Hr. Vincents Lunge (o: Dyre), hvis ikke Hr. Henrik Krummedige saa stærkt havde virket for deres Sag. — Da Krigen i Begyndelsen af 1503 atter blussede saa stærkt op i det søndenfjeldste, at Henrik Krummedige nær atter var bleven indsluttet paa Bahus, blev Kong Hans fortrydelig, sendte i April Svogeren Otte Rud til Bahus med Ordre til, indtil videre at overtage Slottet, dog i Henrik Krummediges Navn, medens samtidig denne forflyttedes til Holbæk, som Sorgen Rud kort før havde haft i Forlening. Dette medførte stor Splid mellem Svogrene, som man ser af et

¹⁾ Huitfeldt S. 1047; 1097; Bedel-Simonsen Rud. I, 132, efter Dipl. Langeb.

²⁾ Behrmann, Kr. II's Hist. II, 77; Allen II, 450.

Brev fra Jørgen Rud til Henrik Krummedige, dat. Vedby d. 25 Septbr. 1503. Denne havde bedt Jørgen Rud sende „Spisning“ (o: Proviant) til Otte paa Bahus, men fik til Svar: „er det saa, at Otte skal holde Slottet til eders Behov, er det bedst, at I sender ham at bespise Slottet med . . . Her gaar det Rygte i Kjøbenhavn, at I har et farligt Brev over Otte; er det som Rygtet ganger, da er det et farligt Brev at tage over sin Hustru Broder. Intet mere paa denne Tid.“¹⁾

I Januar s. A. var den gamle Hr. Erik Ottesen død, og den store Arv tilfaldt nu tilfulde Jørgen Rud og hans Hustru. At der strax efter Erik Ottesens Død er foretaget et foreløbigt Skifte paa Skjern, ses af to Breve herom fra Hr. Niels Eriksen (Nr. 8 og Nr. 11) til Jørgen Rud. — Samtidig laante han (24 Juli 1503 eller 1504) sin Svigersøn Henrik Krummedige (paa Holbækhøus) 2000 Mark, som han havde „udlovet“ i Kjøbenhavn paa hans Vegne, saa han maa have været en rig Mand.²⁾

I Sommeren 1504 levede Jørgen Rud altsaa endnu, men han skal være død samme Aar ifølge Gravskriften i Antvorskov Kloster, hvor hans Fædre laa, og hvortil han selv havde givet Gods. Gravskriften lød ifølge Abildgaards Tegning i Oldnordisk Museums Arkiv:

Her ligger begrafuen erlig velbyrdig Mand Jørgen Rud til Vidby, som døde Aar i c. mdiiii, met sin salig Hustru Fru Kyrstine Rosenkrantz, ther døde Anno dominj 1508.

Navnet Rosenkrantz viser imidlertid, at Stenen er lagt en rum Tid efter Døden; hendes Dødsaar er urigtigt (1509), og maaste ogsaa hans; thi i Udskrivningerne til det Hærkorp, der skulde følge Kong Hans til Kalmar i Aaret 1505, nævnes: „Jørgen Rud consiliarius med yderste Magt“. Paa en Fortegnelse over den Styrke, der 24 Juni var samlet ved Kalmar, forekommer: „Hr. Jørgen selv . . . 21 Svende“; men herved menes rimeligvis Hr. Jørgen Parsberg; thi Jørgen Rud var død i Forvejen, maaste i Slutningen af 1504; thi det kan tænkes, at Udrustningslisten kunde være udarbejdet allerede paa den Tid. I hvert Tilfælde var han død inden 27de Maj 1505, thi paa denne Dag tillod Kong Hans Enken og Sønnen Mikkel Rud at beholde Kones Gods i Forlening.³⁾

Fru Kirstine vedblev at bo paa Vedbygaard; her havde hun saaledes fort

¹⁾ Bebel-Simonsen, Rud. I, 68.

²⁾ Ibid. I, 70.

³⁾ D. Mag. 4 R., II, 276; jfr. 275; Dipl. Langeb. 24 Juni 1505; D. Mag. 4 R., IV, 225—26. — Marmora Dan. I, 143 sætter hans Død urigtigt til 1508.

efter Mandens Død Besøg af Dronning Kristine.¹⁾ Den 12 Februar 1509 har hun ladet sit Testamente affatte, hvori hun med den Hengivenhed for Kirker og Klostre, der er dette Slægtseds saa vel som de tidligere Særkjende, ikke blot betænkte Begravelsen i Antvorskov, sine Sognkirker ved Vedby, Møgelkær og Elved, men ogsaa en Mængde Klostre, nemlig Graabrødre Kloster i Helsingør og vor Frue (d: Karmeliterklostret) samt Sortebrødre Kloster sammesteds, Graabrødrene, Helliggesthus, Klara Kloster og St. Jørgens Hospital i Kjøbenhavn, Graabrødrene i Rjøge, Graabrødrene, Sortebrødrene, Vor Frue Kloster, Klara Kloster, Sanft Agnetes Kloster og St. Jørgens Hospital i Roskilde, St. Jørgen i Naderop (ved Nestved), Sortebrødrene og Graabrødrene i Nestved, Vor Frue (Karmeliterne) i Skjelskør, Præsts Kloster (Antonibrødrene), Helligest i Slagelse og St. Jørgen sammesteds, Kallundborg Kloster og St. Jørgen sammesteds, samt Sortebrødrene i Holbæk. Af jydste Klostre betænkes Graabrødrene og Helliggesthus i Horsens (Møgelkjærs Nærhed) og Graabrødrene i Randers (Faderens og Bedstefaderens Gravsted), i Fyen Graabrødrene og Sortebrødrene i Odense (Elvedgaard). Pøblinge og fattige Folk i Slagelse fik 4 „Sjælebad“, hvert med to Tønder Öl og Mad til. — Mariager Kloster, hvortil Familien var saa nøje knyttet, betænkes med 30 Mark; her var jo baade hendes to Søstre Nonner, og ligeledes hendes egen Datter, Elsebe Rud, rimeligvis optagen 1494, thi i dette Aar havde Jørgen Rud tilskjødet Klostret et Par Gaarde.²⁾ — Ikke en eneste verdslig Person er betænkt. — Til Exekutorer indfatte hun sin Broder Hr. Niels Eriksen, sin Morbroder søn Henrik Knudsen (Ghldenstjerne) og sine Sønner Otte og Henrik. — Inden d. 5 April var hun død, thi denne Dag var der foreløbigt Skifte („Lokkestifte“) mellem Otte Rud og Henrik Krummedige, og i et Brev af samme Dag skriver Sønnen Henrik sig „til Elved“; i et Brev fra en adelig Dame paa Skjern af 21 Maj til Anne Rud omtales dennes Sorg i Anledning af Moderens Død (Nr. 20). Det endelige Skifte fandt først Sted mange Aar senere og blev først endt i Slutningen af Aaret 1530; det kunde heller ikke godt afflattes før, da det endelige Skifte efter Erik Ottesen først fandt Sted under Herredagen i Kjøbenhavn i August 1530.³⁾ — Fordelingen af Hovedgaardene vil ses af nedenstaaende Fortegnelse over Børnene (af hvilke dog vistnok Anne og Otte vare de ældste):

1. Knud Rud til Møgelkær, Vedby m. m., R., D. R. R., † 27/3 1554.
2. Mikkel Rud til Møgelkær, † 1520 i Sverig af Pest.

¹⁾ Bedel-Simonson I, 265, efter Dronning Kristines Regnskabsbog: „4 St. gav jeg Fru Kristine Rudj Dræng, der aag min Frues Naade fra Vedby og til Vesterbj.“

²⁾ D. Mag. VI, 114. — Testamentet smst. VI, 186—88.

³⁾ Bedel-Simonson Rud. I, passim, navnlig S. 196 og 208.

3. Otte Rud til Vedby, † 1510 paa Pilegrimsfart til Jerusalem.
4. Henrik Rud til Elved, † mellem 1510 og 1513.
5. Anne Rud, † 1533 inden 17 Juni (Nr. 109), gift med Hr. Henrik Krummedige, R., D. R. R., † 1530. Denne mærkelige Kvinde, hvis flittige Pen man sthylder faa mange Efterretninger om den Tids Forhold, have vi hidtil lært at kjende i hendes kraftige Ungdom; senere stulle vi gjøre Bekjendtskab med hende som den alderstegne Bedstemoder, der var Opdrager af Peder Vilde Esfesen til Svanholm og Valø, Birgitte Rosenkrantz Dufsbatters senere Hgtefælle.
6. Sofie Rud til Elved († 1555), ~ 1) Thyge Brahe Axfelsen til Tostrup, R., D. R. R., † 1523, ~ 2) Erik Madsen Bølle til Durebygaard, Torsløse m. m., D. R. R., † 1562.
7. Elsebe Rud, † som Abbedisse i Mariager (efter 1542).

IV.

Mette Eriksdatter (Rosenkrantz) til Skjersø og Hr. Eskild Gøye til Krænkerup, Gisfelfeld, Lundbyholm og Tordsø m. m., R., D. R. R. og Marsk († 1506).

Eskild Gøye var utvivlsomt den magtigste og mest fremtrædende af Hr. Erik Ottesens Svigersønner. Han var Søn af Hr. Mogens Gøye til Krænkerup (nu Hardenberg) og Fru Ida Falk Esfildsdatter af Gisfelfeld; han forekommer første Gang i Aaret 1466 og kaldes da allerede Ridder, „vor Mand og Tjener“ (CXVII), saa at han allerede den Gang har været Lensmand, rimeligvis paa Aalholm, hvortil han nævnes 1474 og i en lang Narrække lige til 1495, da han afløstes her af Kristiern van Haffn og fik Lindholm Slot i Skaane isteden, hvilket han beholdt lige til sin Død d. 20 April 1506 (Nr. 12). Til Gisfelfeld, som var hans mødrene Arv, skrives han allerede 1469, til Krænkerup første Gang med Sikkerhed 1481; hvis det er rigtigt, hvad der siges i „Danste Herregaarde“ III (Hardenberg), at Mogens Gøye levede endnu 1480, maa Sønnen dog alligevel have overtaget Ledelsen heraf 1465 eller 1466¹⁾; thi fra bispe Aar af udbiiser han en forbausende Virksomhed for at samle Gods i

¹⁾ Forklaringen kan maasse søges i Elline Gøyes Fordebog, fol. 189: 1485, 1ste Ting holdtes, Bidne fra Hollandsfarers Landsting, at Krænkerup Hovedgaard i Radsled S., Møse S., med sit rette Tilliggende har været i Hr. Mogens Gøyes og i Hr. Eskild Gøyes, hans Barges, Børn og Hævd uheldet (o. f. v.) i mere end 40 Aar. — Dog synes det at fremgaa af Brevet af 1466, at Mogens Gøye da var død.

Omegnen af Krænkerup, hvorom hans Sønnebatters, Elline Gøyes, Tordebog indeholder fuldstændige Vidnesbyrd, — en Virksomhed saa udstrakt, at den neppe finder sin Rige paa den Tid, det skulde da være hos Kong Hans's berhyggede Yndling, den borgerlig fødte jydste Landsdommer Niels Klementsén. At følge denne Virksomhed i det enkelte vilde være baade for vidtløftigt og trættende; her maa vi derfor indskrænke os til nogle enkelte Træk.

Den Naade, Hr. Esfild Gøye anvendte, var væsentlig Pantsattelser, og det er sjældnere, at han indlader sig paa Pantsattelser eller Kjøb fra sine Jævnlige, de store og rige Adelsmænd, men væsentlig fra Enker og Smaa-Alden rundt om i Landet, navnlig paa Vaaland og Falster; først pantsætte de ham denne eller hin Gaard; men det varer i Reglen ikke mange Aar, inden Pansattelsen gaar over til Kjøb og Skjødning. Han har saaledes brugt den store Rigdom, han øjensynlig har været i Besiddelse af, til ved Kapitalens Magt at fortrænge de andre og forstaaet at benytte sig af deres Pengetrang. Vi ville ikke bestynde ham for at have gaaet uredelig til Værks; men det kan ikke nægtes, at man ved at gennemgaa Elline Gøyes Tordebog med dens uendelige Pansattelser ikke faar noget ublandet godt Indtryk af Hr. Esfilds Karakter, og denne travle Virksomhed varer ved saa at sige lige til Dødslejet, selv efter at han har gjort sit Testamente, sig og skøbelig (endnu 26 Marts 1506). Men det lykkes ham ogsaa herved at efterlade sine tre efterlevende Børn, Hr. Mogens Gøye til Krænkerup, Hr. Henrik Gøye til Gisselsfeld og Hfr. Ide Gøye til Tundbholm, i Skaane en meget stor Formue i Tordegods. I Elline Gøyes Tordebog har man imidlertid kun en Fortegnelse over, hvad han som fædrene Arv efterlod sin Søn Hr. Mogens Gøye til Krænkerup. Det udgjorde med et rundt Tal 200 Bøndergaarde (deri ogsaa regnet Møller), liggende i Nærheden af Krænkerup eller paa Vaaland, noget ogsaa i andre Dele af Landet, og i det mindste omtrent $\frac{2}{3}$ heraf kan det paavises at han selv har tilkjøbt; adskillige mindre Hovedgaarde, han saaledes tilpantede sig og kjøbte, bleve nedlagte og inddragne under hans tre Hovedgaarde, især Krænkerup (s. Ex. Ettehøve, Bindebygaard, Ulstrupgaard; Del i Breggerup Hovedgaard tilskjødede han i sit Testamente Sorø Kloster). En Fortegnelse over Hfr. Ide Gøyes fædrene Arv til Tundbholm, som Broderen Mogens Gøye senere afkjøbte hende, da hun blev gift med Holsteneren Henrik Schested til Krummendick, beløber sig omtrent til 87 Gaarde i Skaane og andensteds, med større eller mindre Afgifter; men vi have ingen Sikkerhed for, at Mogens Gøye har kjøbt alt; selve Tundbholm indbefattes saaledes ikke heri, saa at vi vel kunne sætte hendes Arvpart til omtrent 100 Bøndergaarde; hertil maa saa regnes den Arvpart, som tilfaldt Henrik Gøye med Gisselsfeld, hvorom ingen Efterretninger

haves i Broderdatterens Fordebog, men som jo i Værdi maa have svaret til Broderens, og som derfor ogsaa kan regnes til omtrent 200 Bøndergaarde. Den samlede Fædrenearv udgjør saaledes henved 500 Bøndergaarde; men hertil maa regnes Mødrenearven, som tilfaldt Hr. Eskild Gøye med hans Hustru Mette Erikøbatter og som i al Fald efter Erik Ottesens Død (1503) maa være kommen i hans og hans Arvingers Eje, om end det endelige Skifte, som ovenanført, først sluttedes 1530. Dette udgjorde for Hr. Mogens Gøyes Vedkommende Skjersø Hovedgaard (Draaby S., Mols H.) med omtrent 150 større og mindre Gaarde eller Møller dels i de omliggende Herreder, dels Strøgods andensteds i Jylland.¹⁾ Naar hertil regnes tilsvarende Gods for Henrik Gøye og Ide Gøye, bliver hele Mødrenearven henved 370 Gaarde, saa at den samlede Arv mindst kan sættes til 800 Bøndergaarde foruden det betydelige Tordfsø Pant, som nedenfor omtales; med andre Ord, Hr. Eskild Gøye besad ved sin Død mindst en lige saa stor Formue i Fordegods, som Erik Ottesen havde besiddet, og var saaledes vistnok i det Øjeblik en af de rigeste Adelsmænd i Danmark; kun skulde han blive langt overgaaet heri af sin Søn Mogens Gøye.

Medens Eskild Gøye besad Krænkerup og Giesselfeld som Arv, fik han tilige Tundbyholm i Skaane (Smidstrup S., Ingelstad H., nuværende Kristiansstad Len) i Eje. Erhvervelsen af denne Gaard synes at staa i Forbindelse med en stor Arv, der var tilfalden Familien Gøye, det saakaldte „store Pant i Skaane“, der medførte indviklede Stridigheder gennem mange Aar og atter staar i Forbindelse med den Maade, hvorpaa han som Pant kom i Besiddelse af Tordfsø, nu Thorfsø Herresæde i Skaane (Solbjerg S., Vemmenhøgs H., Malmøhus Len). Da dette medførte store Stridigheder og stort Fjendskab mellem Gøyerne og de til dem nøje knyttede Rosenkrantz (Otte Holgerfen) paa den ene og Familien Dye paa den anden Side, saa at Følgen heraf endnu viste sig under Peder Dye, og egentlig først synes at have faaet sin Afslutning ved Peder Dyres Giftermaal med Fru Mette Mufsbatter Rosenkrantz, skulle vi her søge at give en Oversigt over Forholdenes Udvikling.

„Det store skaanske Pant“ stammede ifølge Elline Gøyes Fordebog fra Aar 1356, idet Ebbe Jensen Galt dette Aar pantsatte til Hr. Peder Falk, R. (til Giesselfeld), sin Hustru Margrete Nielsbatters fædre og mødre Gods, samt hoød hun arvede efter sine Børn (i første Ægteskab med Niels Hak) og

¹⁾ Elline Gøyes Fordebog 180—89 (Plesners Afstr. i Geh. Ark.) Det er saaledes urigtigt, hvad der endnu findes hos Trap, at Mogens Gøye fik Skjersø med sin Hustru Mette Bydelsbaach. — Derimod tilfaldt Skjersø i samme Egn (Ginnerup S., Nørre H., Nanderes Amt) Mogens Gøye ved Giftermaalet med Fru Mette (Ell. G.'s Fordeb. 453—55).

efter sin Søster Ingeborgs Død, nemlig en halv Hovedgaard i Sibetorp, 3 Gaarde i Rejersløff med en Vandmølle, Sonnerup, Fadersstrup, Gryttinge, Grydetorp, 1 Gaard i Torskøse, 1 Gaard i Vidskøse, Hjortsaaes, Ødeløf, 3 Gaarde i Sande, 2 Gaarde i Åstrup, Baldager, Ellie (Enne?) Mølle, det halve Haragermagle, Ødeløf, Stubberup, 1 Gaard i Ometsløf, 1 Gaard i Gjødersløf, Søende Åa og al hans Del i Ingilstad, for den betydelige Sum af 500 Mark klart Sølv kølnst Vægt, efter vore Penge omtrent 20,000 Kr. — Saaledes kom Pantet i Familien Falks Hænder; og da Peder Falk var død, tilskjødede hans Enke Fru Ibe Madsdatter tilligemed hans Børn, So, Peder og Eskild Falk, i Aaret 1370 hele Pantet tilligemed nogle af Eskte Brok udstedte Breve til deres Svoger Torfild Nielsen (Bing) af Gladsaxe, dog saaledes, at hvis dennes Hustru, Fru Ibe Pedersdatter Falk, døde uden Børn, skulde alt Godset komme til Fru Ibdes Arvinger; dette indtraf ogsaa, thi hendes to Døtre med Torfild Nielsen døde (1395) før Moderen (15 Aug. 1399).¹⁾ Pantet maa da rimeligvis være tilfaldet den yngre Peder Falk (Pedersen), der ejede Giesfeld 1410 og som var gift med Karen Rudsdatter; men efter Peder Falks Død (før 1421) begynder Forholdet at blive temmelig indviklet, idet hans Enke Karen Rudsdatter ægtede Hr. Jens Grim til Tosterup. Denne fik nemlig med sin Hustru Bart i dette Pant, og begyndte derpaa en Række Pantfattelser. Aar 1421 pantsatte han til sin Stifføn Eskild Falk (til Giesfeld) 34 R Korn i Haragermagle for 130 lødige Mark engelsk, „hvilket Gods“, hedder det, „han fik med sin Hustru Karine Madsdatter (o: Rudsdatter)²⁾, og [som] han havde tilforn pantsat Hr. Axel Pedersen (Saxtrup?), og [som] Eskte Brok indløste for fornævnte Sum Pendinge“, og da derpaa Eskild Falk døde, blev i Aaret 1436 Hr. Jens Grim og Eskild Falks Svigersøn Mogens Gøye (til Giesfeld) „saaledes adskilte om det Skifte, dem imellem er, at Mogens Gøye skal beholde alt det Gods i Sjælland, som hans Husfrue (Ibe Eskildsdatter Falk) og Hr. Jens Grim tilhøre af Arv, og dertil Herritstede, Kongstede og Møllen i Lundrup og i Lundby.“ Herefter var saaledes Mogens Gøye allerede kommen i Besiddelse af noget Gods i Lundby og andensteds i Staaene; men det øvrige af Pantet maa endnu have været i Jens Grim's Besiddelse; thi 1437 pantsatte denne til sin Svend „Hagen Jensen kaldet Broge“ 8 Gaarde i Haragermagle for 400 rhinske Gylben; men i Aaret 1440, efter at Fru Karen Rudsdatter var død, blev der tilskiftet Mogens Gøye paa hans Hustrus Begne Halvdelen af

¹⁾ Eline Gøyes Fordebog og Rasmussen, Optegnelser om Giesfeld, S. 26—28.

²⁾ Mathæus Nittelsen kaldet Ruddy forekommer, ifølge en Optegnelse af Khr. Barner, 1394 med Dnihovs Vaaben i Geh. Ark., Perg., Roskilde Nr. 223.

det Pantegods i Skaane, som Jens Grim og han havde i Pant for 560 løbige Mark Sølv kølst baade i Hovedsummen og i Rente, og hvad Jens Grim havde udfat af Godset, det skulde han indfri, saa at Mogens Gøye fik Halvdelen, og tillige skal Mogens Gøye have i Gladsaxe og Albo Herred Pant, hvad han har Ret til; tillige skal Mogens Gøye have mere Gods, „som ikke er benævnt i Brevet“. ¹⁾ Fraa Dage efter (St. Valentini Dag) udstædte derpaa begge Parter Breve om Skiftet; Mogens Gøye erklærer heri, at der er „dagtinget“ saaledes mellem dem, at Jens Grim i sine Levedage skal beholde Pantegodsjet, dog saaledes, at han skal betale al den Gjæld, han og hans afdøde Hustru ere skyldige, og indløse, hvad der staar til Pant af Pantet, og naar Hr. Jens Grim dør, skal Halvdelen af Pantet, hvor det saa end ligger, tilfalde Mogens Gøye, hans Hustru Fru Ida eller deres Arvinger; den anden Halvdel af Pantet skulle Hr. Jens Grim's Arvinger beholde efter hans Død til evindelig Eje (CXIV og CXVII). — Men sjønt Hr. Jens Grim saaledes kun var foreløbig Besidder af Pantegodsjet, kunde han dog ikke lade være at laane paa det igjen, thi i et Brev, dat. Gladsaxe, Palme-Søndag 1443, udstædte han et nyt Pantebrev paa 100 løbige Mark Sølv paa Haragermagle til Hagen Broge.

Nu hører man intet til Sagen, før der efter Jens Grim's og Mogens Gøyes Død udbrød Strid om Arven, idet Hr. Johan Dre til Lørdso paa sin Svigermoder Sidsel Nielsdatter (Grim) til Drotningholm, Hr. Jens Grim's Søsters Begne i Aaret 1465 paa Kongens Retterting lod tage Vidisse, vel at mærke af det sidstudstedte Brev af 1440 (CXIV), der lod gunstigt for Arvingerne, hvorfor Hr. Eskild Gøye Aaret efter (1466) stævnedes baade ham og Fru Sidsel Nielsdatter Grim's Søn Hr. Jens Due (Thott) til Krogholm for Kongens Retterting, hvor alle Brevene bleve godkjendte og Hr. Eskild Gøye saaledes erkjendt berettiget til Halvparten af Pantet m. m. (CXVII). — Den største Del af denne Halvpart er vist saaledes kommen i Hr. Eskild Gøyes Besiddelse; men en endelig Dpgjørelse fandt dog endnu ikke Sted; thi hvad der voldte Vanstielighed, var de mange Underpanter, Hr. Jens Grim havde optaget i Pantet. Saaledes udstædte Hr. Johan Dre i Lørdso 1474 et Brev til Fru Mette af Gedsholm, Mattis Saxtrup's Efterleverste, hvori han lovede at holde hende stadesløs i Anledning af den Drost, Hr. Eskild Gøye havde i det store

¹⁾ Ell. Gøyes Fordebog, dat. feria 2da („2den Dag“) efter Scolasticæ Virg. 1440; jfr. CXVII. — I Aarene 1480—90 havde Hr. Eskild Gøye Strid med Jens Hvas til Kollsgaard om „Tolstrup Gods“ i Vejlby Sogn i Jylland, som var Hr. Eskilds Arvegods efter Karen Rudsdatter, men som Hr. Jens Grim havde pantfat, og som derpaa af Pantthaveren ulovlig var solgt (tilsidst til Hr. Erik Ottesen). Der blev derfor endog gjort Indsørfel i nogen Tid i Kollsgaard, indtil Hr. Eskild fik Vederlag i Brinders Skovgaard i Mols S. m. m. Jvfr. Hvas, Medd. om Sv. III, 125—27, og IV, 27 ff. efter Elline Gøyes Fordebog.

Pant i Skaane, og i Aaret 1491 overantvordede hendes Børn, Karl Saxtrup af Tundby, Knud Saxtrup, Fru Kirstine og Ifr. Anne, Hr. Eskild Gøye dette Brev; i Mellemtiden havde Hr. Eskild Gøye nemlig foretaget en meget betydelig Transaktion, idet han i Aaret 1488 (Fredag efter Bartholomæi) havde faaet sig tilkjøbet Ejendomsretten til Halvdelen af Pantet af Hr. David Arildsen i Svendstrup.¹⁾ — Efter at Hr. Eskild saaledes var bleven Ejer af en Halvdel i Godset og Panthaver i den øvrige Halvdel, kom det til en endelig Opgjørelse med den kort før afdøde Hr. Johan Dyes Arvinger; nemlig dennes anden Hustru Inger Bilde og dennes Børn, samt Hr. Johan Dyes Søn med Birte Thott, Hr. Oluf Dye, ved tre i Helsingborg d. 23 Januar udstedte Breve, idet Hr. Eskild vedgaar, at det er kommet til et Forlig om Harager-Pantet, og at de have antvordet ham de derpaa lydende Pantebreve (CLXXIII), hvorpaa Inger Bilde paa egne og Børns Vegne og Hr. Oluf Dye i Tordso paa egne Vegne vedgif at have annammet af Hr. Eskild Gøye i Tundbyholm af den Sum Guld og PENDINGE, som de have Haragermagle i Pant for efter Hr. Jens Grims Pantebrevs lydende paa 400 rhinste Ghlden og 225 lødige Mark (Ell. G. Fordebog). Her optræder altsaa Eskild Gøye som Ejer, der indløser den Jens Grims Arvinger tilfaldne Halvdel (eller i det mindste en Del deraf). Men derimod maatte Johan Dyes Arvinger udbetale ham 407 1/2 Mark og 4 Skilling for den Rettighed, der var tilfaldet dem i Gørstinge-Pantet efter Hr. Johan Dyes Død (CLXXIII), og derpaa udstedte Hr. Eskild formelig Generalkvittering og Afkald paa al Ret ligeoverfor dem som Jens Grims Arvinger paa den Del af det store Pant, som disse Arvinger skulde fri ham Halvdelen af (CLXXIV). Her optræder saaledes Hr. Eskild som Pantehaver; men ved disse dobbelte Transaktioner var han saaledes kommen i Enebesiddelse af den største Del af Pantet, og hans Forhold til Johan Dyes Arvinger var nu tilsyneladende klart. Noget enkelt mindre Dele af Pantet synes dog endnu

¹⁾ Elline Gøyes Fordebog: „Hr. David Arildsen i Svenstrup stjæder Hr. Eskild Gøye, Ridder, Halvdelen i dette efterskrevne Gods (opregnes nu ligesom i Brevet af 1356), som kaldes det store Pant i Skaane, som Ebbe Jensen Galt pantfatte Hr. Peder Falk, som var hans Hustru Margrete Nielsdatters Gods, hvilket forre Gods Hr. Niels Brof, Ridder, arvede efter hendes Død, og Hr. David Arildsens Moder Fru Ingeborg Nielsdatter „ubi gangearff“ arvede efter hans Død Halvdelen i forre Gods, og Hr. David Arildsen efter hende til Arv saldt“. — Det er ojsynligt ikke Pante-retten, men Ejendomsretten her er Tale om. — Fuldt udredes kan Forholdet forøvrigt ikke, før man kommer paa det rene med, hvilke Slægter disse Personer tilhøre; men Slægtskabsforholdet mellem disse staaeste (og andre) Slægter, Brof, Haf, Grim, Saxtrup, Dvighov o. s. v. er endnu meget mangelfuldt udredet. — Det er vistnok gennem Halerne (Fru Margrete Nielsdatter var ifølge Brevet af 1356 først gift med en Haf), at Arven falder. Hr. David Arildsen kaldes almindelig Dvighov.

ikke at være komne i hans Hænder; thi endnu 1507 stjødede en „Marine Povlsdatter“ Sønnen Hr. Mogens Gøye af sin Del „i det store Pant i Skaane“.

Strax efter at Eskild Gøye havde faaet Ejendomsretten til den største Del af Pantet (1488), og maatte tidligere, begyndte han heraf at danne et stort Herresæde, Tundbhyholm; allerede 1436 var hans Fader, som vi have set, som Pantehaver kommet i Besiddelse af Møllen i Tundbhy. En Barbara Blaa, der blev gift med Otte Huitfeld til Drebygaard (hun levede endnu 1523 som Enke), stal ifølge en temmelig sen Anerække have ejet „Tundbhyholm“¹⁾, og endnu 1494 forekommer Karl Sagtrup i Tundbhy²⁾; denne sidste er jo imidlertid en af Underpantehaverne i det store Pant, og hvorledes det forholder sig med Barbara Blaas Ejendomsret, maa staa hen. Fra 1488 udstedes allerede Breve angaaende Eskild Gøyes Gods køb der i Egnen fra „Tundbhyholm“, og 1492 skrives han ligefrem til den; og sammenligner man Opgjørelsen af Datteren Ide Gøyes Arvpart til Tundbhyholm med Brevet af 1356, ses det, at Godset nogenlunde falder sammen. Af Fordebogen fremgaar, at han i de følgende Aar ved sit sædvanlige Middel, gennem Pantfættelser til Skjødning, har samlet en Del Gods til Tundbhyholm, saa at han kunde efterlade det som et anseeligt Herresæde til sin Datter Ide Gøye, der imidlertid, som ovenfor omtalt, 1524 folgte en Del af Godset til sin Broder Mogens, medens hun og hendes Mand, Henrik Sehested, senere folgte Tundbhyholm til Hr. Axel Brahe til Krogholm, Sofie Holgersdatter Rosenfranges Mand, i hvis Sønners Eje Gaarden ogsaa senere var. Dette fremgaar af en Optegnelse fra 1540 (bl. Tillægene), da Striden mellem Mogens Gøye og hans Dattersøn Peder Dye atter blusfede op, og i samme bemærkes om en Gaard i Nærheden, „Suamperop“ (i Skaanske Herregaarde IV under Thorsjø urigtig kaldet „Snapperop“, i Sarisløff Sogn), at Hr. Eskild Gøye danne den, idet han tog ind af Almindinger, som mest tilhørte Lunde Stift, byggede en Gaard derpaa og lagde den under Tundbhy; senere maatte saa Lunde Biskop (Aage Sparre) købe den tilbage af Fru Ide Gøye, — et ret betegnende lille Træk til Eskild Gøyes Maade at erhverve Gods paa.

Efter at Hr. Eskild Gøye ved Forliget med Dyrerne 1492 var kommen i Besiddelse af „det store Pant i Skaane“, skulde man have troet, at Striden med denne Familie var bilagt; men Hr. Oluf Dyss egen Færd gav Hr. Eskild

¹⁾ Hans Friis's (født 1625) Optegnelser om sine Aner i D. Mag. IV, 134; jvfr. Piunggren i Skaanske Herregaarde V.

²⁾ 1492 kaldes han (se ovenfor) i Ell. Gøyes Fordehog „af Tureby“; men i Arne-Magn. XXVIII, 2, forekommer ifølge en Optegnelse af Khr. Varnar: Karl S. i Lunby, arm., 1494.

den bedste Lejlighed til — at faa ogsaa selve Tordso Hovedgaard i sin Bولد. Hr. Oluf Dxe var nemlig en meget ustyrlig Mand og dertil en meget slet Husholder. Sin anden Ejendom, Akerbo i Sjælland, havde han folgt til Rigshofmesteren Povl Larmand, men da Betalingen ikke var erlagt fuldt ud, indtog han med Bولد og Magt Gaarden igjen paa en Tid, da Povl Larmand var paa Gulland i Kongens Erinde, uagtet Rigshofmesteren havde erholdt et fgl. Forsikringsbrev mod, at nogen maatte dele paa hans Gods i hans Fraværelse; ja Hr. Oluf Dxe var endog gaaet saa vidt, at han i Anledning af denne Sag havde skudt paa Kongens Herredsfoged i Holbo Herred, medens denne sad Ting. Paa Grund heraf blev Hr. Oluf Dxes Løsøre paa et kongeligt Retterting i Aaret 1492, hvori Hr. Eskild Gøye deltog, dømt i Kongens Børg og hans Liv i Kongens Raade.¹⁾ Efter denne Dom har Hr. Oluf Dxe rimeligvis maattet betale en klækkelig Sum for sit Løsøre og sin Hals, og formodentlig netop herfor og maaste ogsaa paa Grund af Pengemellemværendet med det store Pant fik Hr. Eskild Gøye Pant i Tordso Hovedgaard og By. Men herved opstod Strid mellem Hr. Oluf Dxe og hans Stifmoder, Fru Inger Wilde, paa egne og hendes Børns Vegne, og hun lod sin Broder, Rigsraaden Hr. Bent Wilde, paa deres Vegne tage Indførsel i Tordso By, uagtet denne nu var i Eskild Gøyes Besiddelse; ved en Kongebud af 8 Novbr. 1493 paa- lagdes det da Hr. Eskild Gøye at bevise, at han havde faaet Godset loofformelig overdraget af Hr. Oluf Dxe, inden Hr. Bent Wilde havde foretaget Indførslen, og da Hr. Eskild Gøye førte dette Bevis, idet Hr. Oluf Dxe forinden havde befalet sine Bønder at svare deres Afgifter til Hr. Eskild, udstedtes i den følgende Tid (CLXXX, 6 Juni 1494) flere Kongebreve til Hr. Bent Wilde og Fru Inger om at erstatte Hr. Eskild Gøye det Hærværk, deres Svende havde forebet paa Tordsogaard.²⁾ Men Hr. Oluf Dxe vedblev med sine Pantesæt- telser; 8 Septbr. 1494 gav han saaledes atter Hr. Eskild Pant i Tordsogaard og By med mere Gods for 1040 rhinske Gylben og 40 fl dansk; d. 20 Juni 1495 gav han Hr. Eskild Fuldmagt til at søge og indkræve Erstatning for den Skade, Fru Ingers Børn og Arvinger gjorde paa Tordso i den Tid, Hr. Eskild havde lejet ham denne Gaard (CLXXXIII) — han havde altfaa sin egen Gaard i Forpagtning —; 1496 (3die Fredag i Faste) gav han atter ved et paa „Tordso“ udstedt Brev Hr. Eskild Pant i „Tordsogaard“ og Gods for 275 fl . I den følgende Tid udsteder Hr. Eskild oftere Breve fra Tordso,

¹⁾ Huitfeldt 1006.

²⁾ Raagen, Den danske Panterets Historie S. 249 (Dommen af $\frac{1}{11}$, 1493); Ryge, Ved. Dxes Levned S. 21; jvfr. Liunggren, Skaanske Herreg. VI, Thorsjo.

og Hr. Oluf Dye kaldes nu „paa Emindrup“; saaledes i et Brev af ^{23/10}1500, da han pantsatte Hr. Eskild tre Gaarde i Slumminge paa Laaland, som han havde arvet efter sin Broder Peder Dye, ligesom Hr. Eskild ogsaa paa denne Tid (^{15/11}, Nr. 3) lod tage lgl. Bekræftelse af ældre Breve paa „Torsø, Torjød Gaard og Brende Mølle“ med mere Gods, og af senere Dokumenter fremgaar, at han har foretaget betydelige Byggerier paa Gaarden, saa at han aabenbart har haft til Hensigt at blive, hvor han var, og han havde ogsaa foreløbig faaet Oluf Dyes Brev paa at beholde Pantet uindløst paa 8 Aar. Inden denne Tidsfrist udløb, var Hr. Oluf Dye imidlertid død; den hele Sum, Eskild Gøye paa den Tid havde Pant for i Godset, udgjorde 4282 Mark danst og 2590 rhinske Gylde, hvad der svarer til omtrent 20,000 Ldr. Rug. Oluf Dyes Halvbrødre Torben Dye, der senere blev saa bekendt ved sit Forhold til Dypede, men som vi i Hr. Otte Holgersen Rosenkranzes Historie ville lære at kjende som en lige saa ustyrlig Mand som Broderen og som en ligefrem Kjaltring, og Johan Dye til Nielsstrup, senere R^{. og D. R. R.}, søgte da at gjøre deres Rettigheder gjældende, men ved en Kongedøm af Novbr. 1500 erkjendtes Hr. Eskild Gøye berettiget til at beholde Torsøgaard og By med mere Gods efter Pantebrevens Lydende, og den Indsættelse, Torben Dye og hans Broder havde faaet i Godset, erkjendtes ugyldig med Undtagelse af nogle enkelte Gaarde, hvilket senere skulde afgjøres. Inden denne Dom faldt, havde Hr. Eskild allerede gjort sit Testamente (Nr. 12) og heri bestemt Torsøgaard og By, Sarikløff og Ralsø i Skaane for sin efterlevende (2den) Hustru, Sidse Brahe, som et frit brugeligt Pant for 4000 fl danst, indtil det udløstes af hans Arvinger, „dog undtages det andet Gods, jeg fik af Hr. Oluf Dye i Pant med fornævnte Gaard og Gods.“ — I det følgende Aar opholdt Hr. Eskild sig i Paasten paa Torsø, og her døde han 20 April 1506; endnu paa sit Yderste beskæftigede han sig med Johan Dyes Arvinger og betroede paa Dødslejet sin Hustru vigtige Erinder i den Anledning til Sønnen Mogens Gøye. — Hr. Johan Dye aftjødte senere Enken Torsøgaard ved at indløse 4500 fl ; men hermed var Sagen ikke ordnet; han ægtede selv Hr. Eskild Gøyes Sønnedatter, Mette Gøye Mogensdatter; men hans Søn Peder Dye fik først efter langvarige Stridigheder senere Gaarden fuldt indløst og i sin Eje, idet han ifølge et Forlig af Aar 1542 skulde give sin Morfader Hr. Mogens Gøye en Sum Penge, hvilket dog endnu ikke var færd ved Mogens Gøyes Død 1544.¹⁾

¹⁾ Jøfr. nærmere Ange, Peder Dyes Leved S. 58 ff.; Liunggreen, anf. St. og forøvrigt Ell. Gøyes Fordebog. — Kronen havde ogsaa paa denne Tid Part i Torsø; hvis dette skulde stamme fra Hr. Oluf Dyes Tid, kunde det maaske hermed staa i Forbindelse, at Eskild Gøye 11 Maj 1504 erkjender at styde Kong Hans 1700 fl (Adelebreve Fasc. 23, lgl. Bibl.).

At en Mand med Eftild Gøyes Slægtstabsforbindelser, store Rigdom og Virkelyst maatte komme til at tage stor Del i det offentlige Liv, er en Selvfølge. I Aaret 1473 deltog han saaledes i den store Sendefærd, Kongen da sendte til England og Skotland¹). — Medlem af Rigsraadet blev han endnu i Slutningen af Kristiern 1's Regeringstid²). Hans største politiske Virksomhed falder dog i Kong Hans's Tid; 1483 deltog han med sin Svigersfader Erik Ottesen i Kalmar-Mødet, hvorved der blev vedtaget en foreløbig Overenskomst med de svenske Udfendinge om at tage Kong Hans til Konge i Sverig; ligeledes deltog han som Rigsraad i Kristiern II's foreløbige Valg til Faderens Efterfølger den 16 Maj 1487 og i Hylningen i Lund den 22 Septbr. f. A.; i Mellemtiden havde han fulgt Kongen til Gulland mod Iver Axlisen (Thott) og var medbeseglet det Revers (15 Juni), hvorved denne atter svor Kongen Trost³). Omtrent samtidig blev han Rigens Marsk, formodentlig efter den tidligere Marsk, Hr. Klov Rønnovs Død 1486, skjønt han ikke med Sikkerhed nævnes som Marsk før 1488, og denne Stilling vedblev han at have lige til sin Død⁴). Som Marsk deltog han derpaa 1490 med Kansleren Hr. Jens Bepfen i en Sendelse til et nyt Møde i Kalmar angaaende Unionsagen. Det lykkes dog heller ikke her, lige saa lidt som i de følgende Aar, at faa Euensterne til at fuldbyrde Kalmar-Recessen af 1483 og tage Kong Hans til Konge, navnlig paa Grund af Rigsforstanderen Hr. Sten Stures Modstand, lige saa lidt paa Vødefe-Mødet 1494, hvortil Hr. Eftild Gøye som Marsk sendtes tillige med Righshofmester Povl Lagmand, hvoraf Følgen kun blev et nyt frugtesløst Møde i Kalmar næste Aar, hvori ligeledes Rigsmarsken Hr. Eftild Gøye deltog⁵), ligesom han i disse Aar hyppig nævnes i Rigsraadsmoder og Dommec.

Det var paa denne Tid, at Hr. Eftild Gøye forflyttedes som Lensmand fra Alholm til Lindholm i Skaane, hvor jo nu to af hans Hovedbesiddelser laa, Tundbyyholm og Tordsø. Ved Udførelsen 1496 fattes han ogsaa som Lensmand i Skaane til et Udbud af 40 Ryttere⁶). — Afgjørelsen med Sverig stundede nu til. Den Strid, der var udbrudt mellem Sten Sture og de vigtigste Medlemmer af det svenske Rigsraad, fulgtes med spændt Opmærksomhed

¹) Reg. Dipl. I, Nr. 4477.

²) Huitfeldt, S. 962; jvfr. D. Mag., 4 R., II, 148.

³) D. Mag., III, 329. — Allen, II, 573; Geh. Ark. Hylb. Nr. 13; — Geh. Ark. Aarsb., IV, 273.

⁴) Huitfeldt, S. 999. „Ludvig Marsk“ (o: Munt) omtales i samme Brev; men her er det et Tilnavn til Familien (Søn af Palle Marsk o. f. v.); Ludvig Marsk † først 1504 (Fynstetop. Seist. Saml., VII, 1). — Faludan-Müller, St. Hans Kloster i Odense, S. 37. — 1489, 22 Juli, kaldes han dog kun „vor Mand og Raad“ (Kbhvns Dipl., IV, 208).

⁵) Zahm, Unionskrigen 565—66. — Haborph, Svenske Riktron., Bilag S. 347—48; Geh. Ark. Aarsb., IV, 275. — Smst. S. 277.

⁶) D. Mag., 4 R., II, 150.

⁷) Reg. Dipl. Nr. 5120; Allen, I, 146 ff.

i Danmark. I den Anledning havde Hr. Eskild Gøye tilligemed Povel Laxmand en Sammenkomst paa Vackö Slot den 21 Maj 1494 med en af Hovedmændene for det misfornøjede Parti i Sverrig, den gamle Rigsraad Hr. Arvid Trolle, Befalingsmand paa Kalmar, og her bleve de nærmere Aftaler truffene. I Juli Maaned drog Kongen derfor, som allerede omtalt i Jørgen Ruds Levned, frem mod Kalmar med den store Hær, der anførtes af Rigsmarsken Hr. Eskild Gøye, og Hæren ankom hertil Fredag før Jakobi Dag (21 Juli), hvorpaa Hr. Eskild Dagen efter „berendte“ Staden, som det hedder i den gamle Bise:

Til Kalmar Stad de fore
den Fredag for Sankti Jakobi Dag,
Hr. Eske monne Staden berende,
de stilled deres Ting saa vel i Lag,
vor Herre dem selv fremsende.
Der saa man Borgere paa Murene staa,
og Hærde hver anden sin Nøde:
„Det haver Hr. Sten os ført oppaa,
Gud hjælpe os vel af Vonde“.
De stjode af Hæren med Bøeser og Pil,
de gave deres Vrind tilkjende,
det maatte vel høres derfra en Mil,
hvad Brev de der nedsende (o. f. v.)¹⁾.

Da Kalmar By og Slot, hvor Hr. Arvid Trolle førte Befalingen, kort efter havde overgivet sig, sendte Kongen Hæren dels mod Stæke, dels mod Stockholm, medens han selv blev i Kalmar. At Hr. Eskild Gøye har været en af Hovedleberne paa hele dette Tog, Slaget ved Rodebro mod Dalkarlene, Stockholms Dvergivelse, Sverrigs Erobring o. f. v., kan ikke betvivles: det bedste Bevis paa, at han hele denne Sommer har været i Felten, er ogsaa den Umstændighed, at Elline Gøyes Fordebog ingen Breve indeholder fra hele denne Tid.

Sverrigs Erobring 1497 er Hr. Eskild Gøyes største Bedrift som Rigens Marsk. Ditmarskertoget synes han derimod ikke at have deltaget i; Slaget ved Hemmingsted var den 17 Februar (1500), men allerede den 22 f. M. er der udstedt Pantebrev til ham, dat. Lundsbyholm; 15 og 16 Maj var han derimod i Aarhus sammen med Kongen paa Røttertning²⁾. Hvorvidt han har deltaget i Toget 1502, det mislykkede Forsøg paa Dronningens Undsættelse fra Stockholm Slot, hvori Svogeren Jørgen Rud deltog, eller i Hertug Kristierns Tog samme Aar til Elfsborg og Västergötland, kan ikke afgjøres; han maatte stille 40 Ryt-

¹⁾ D. Mag., 3 R., 1, 145 ff. Jvfr. ved Jørgen Rud. — Huitfeldt (1015) har forstaaet Bisen saaledes, at Hr. Eskild „berendte Staden“ den 21 Juli. Kongen kom selv personlig først for Kalmar Slot den 22 Juli; Staden fik de strax; den 23 (Søndag) fik de Slottet; jvfr. Tyge Krabbes Optegnelser, i Dipl. til denne Del, Nr. 10.

²⁾ Elline Gøyes Fordebog 917; Hofman Fund., IV, 633—34; D. Mag., 3 R., III, 292.

tere til Toget, ligesom i 1496 og 97; men Wanglen paa Skjodebreve i denne Tid tyder dog paa, at han har været optaget af sin offentlige Færd som Rigens Marsk. Heller ikke i de følgende Fejdeaar synes han at have taget personlig Del i Krigsbegivenhederne. I Aaret 1505 udfæres han saaledes til Kalmar „af hderste Magt“, og i en Fortegnelse over Krigsstyrken ved Kalmar i Juni Maaned nævnes hans Skib med 24 Svende; men selv synes han ikke at have været med; han var ogsaa nu gammel og skrøbelig, som man ser af hans Testament af Aug. s. A., (Nr. 12 og 13), og hans Søn Mogens sad nu allerede i Rigens Raad.

Midt under den travle Virksomhed, der er et Særkjende for Eskild Gøye, svinder hans første Hustru, Mette Eriksdatter (Rosentrang), næsten helt bort for vort Blik. Ægteskabet maa være indgaaet ved Aaret 1470, siden Sønnen Mogens Gøye allerede 1492 som fgl. Hofsinde laa i Vorgeleje i Rundenæs med 5 Heste, allerede nævnes som Ridder 1503, og allerede da (Nr. 8) ved sit Giftermaal med Mette Albrechtsdatter Bydelsbach var Tjener af Klavsholm, samt allerede 1505 Rigsraad¹). Ægteskabet maa have været en længere Aarrække, ikke blot fordi de havde fire Børn sammen, nemlig foruden de tidligere nævnte en Søn Axel, der døde før Faderen, men som dog maa være kommen nogenlunde til Skjels Aar og Alder, siden Faderen (Nr. 12) i sit Testament nævner Heste, hans Søn Axel ejede, men navnlig fordi Datteren Ide ved Faderens Død synes endnu at have været ung, siden der først 1513 var Tale om, at hun skulde ægte en Hofstener Hans Bogviif, hvilket dog ikke blev til noget²); hun kan saaledes næppe være født før omtrent 1493, maaste snarere senere. Paa denne Tid maa saaledes Ægteskabet endnu faktisk have bestaaet; men, siges der hos Hofman, Mette Eriksdatter gik i Kloster, og Hr. Eskild Gøye giftede sig da anden Gang med Cecilie (Sidsel) Axelsdatter Brahe, medens hans første Hustru endnu levede. Dette sidste tyder aldeles utroligt, thi det stred aldeles mod de da gjældende kirkelige Love, at et Ægteskab af den Grund kunde hæves; hun kunde gjerne gaa i Kloster, men dette var ingen Skilsmisfegrund; Ægteskabet bestod lige fuldt i den katolske Kirkes

¹) D. Mag., 4 R., II, 274; 276.

²) 1513, 18 Januar (die Priscæ Virginis), Hertug Frederik til Kong Hans: Hans Bogviif har haft en Sammentkomst med Mogens og Henrik Gøye om at ægte deres Søster, hvortil Kongen ogsaa havde givet ham en Anbefaling, og de vare ogsaa komne overens om, at han skulde ægte Somsruen, men nu lægges der ham Hindringer i Vejen. Allens Erc. paa fgl. Bibl. efter det gott. Fællesarkiv, Kap. XXXVIII, Accessoria I (Kopibog). — Hans Bogviif søgte da med Magt at bortføre hende fra Anders Bilde's Hus, hvor hun opholdt sig; se Allen IV, 1, 195 efter Breve herom fra Kongen til Anders Bilde (Aldelsbreve Fasc. 5). — Endnu 29 Septbr. 1514 var hun ugift (Nr. 26), og blev først senere (1525?) gift med Henrik Sehested.

Djnc; saa maatte der i al Fald have været uddirket pavelig Dispensation; men herom forlydter intet. Ægteskabet med Sidsel Brahe kan næppe tænkes indtraadt før efter Fru Mettes Død, og den indtraf neppe før henved Aar 1500, thi i Erik Ottesens Skiftebrev af 22 Septbr. 1500 (CXI) optræder Eskild Gøye alene som Arving paa sin Hustrus Vegne, ikke paa Børnens Vegne, hvilket ellers maatte have været Tilfældet. I Skiftebrevet efter Hr. Eskild Gøye af $3/12$ 1517 (Nr. 34) siges ogsaa, at Hr. Eskild sad inde med deres Mødrenegods og havde opbaaret det i 3 samfulde Aar efter deres Moder Fru Mette, deres Bedstefader Hr. Erik Ottesen og deres Broder Axel Gøye. Da Eskild Gøye døde 1506, regnes dette vel saaledes efter Erik Ottesens Dødsaar; men ret mange Aar før kan Fru Mette neppe være død; Holger Eriksen indsetter ogsaa „sin kjære Svoger“ Eskild Gøye 1495 til Testamentarius. Om hun er gaaet i Kloster, kan neppe afgjøres, og endnu mindre, i hvilket Kloster. Tanken henledes nærmest paa Maribo Kloster, som Eskild Gøye skjænkede meget Gods til; her laa nemlig hans Forfædre, og selv havde han tiljibdt i sit Testamente bestemt at hvile her. Allerede 1481 skjænkede Hr. Eskild Maribo Kloster to Gaarde i Gloslunde, og atter 1482 to Gaarde sammesteds. Disse Gaver staa rimeligvis i Forbindelse med Messerne for hans Fader; atter 1486 og 87 tilskjødede han Klosteret en Gaard i Torpe paa Falster og en i Nybølle paa Falster; derpaa gav han atter 1494 Klosteret en Gaard i Langet og en i Sarkjøbing, og ligesaa 1498 noget Gods i Langet¹). Efter Mogens Gøyes Jordebog (omtrent fra 1532) havde Eskild Gøye skjænkhet til Maribo „at holde en Messe for“ 4 Gaarde i Rådsted, 1 Gaard i Langet i Rådsted Sogn, Hæstle Gaard i samme Sogn, samt 1 Gaard i Sørup; men, tilføjes der, „nu lader Hr. Mogens Gøye holde Messen, og Godset ligger til Krænkerup“. Dette Gods falder saaledes ingentunde sammen med Godset i de tidligere Gavebreve, som anføres i Maribo Brevregistraturer, og som synes at være bleven ved Klosteret; af to Breve fra 1538 ses ogsaa, at Hr. Mogens Gøye i dette Aar søgte at komme i Besiddelse af noget Gods, hvorfør der holdtes to Messer ugentlig, stundom flere, for lille St. Anne Alter under Gangen i Klosters Kirke, hvorfør der afgaves Vidnesbyrd om, at den Tjeneste, som Hr. Eskild Gøye lod stifte i Valkendorfs Kapel, har været holdt i 40 Aar og mere, hvorefter disse Messer altsaa vare stiftede før 1498, og mulig staaar dette i Forbindelse med Messerne for Sønnen Axel og Fru Mette²). Hr. Eskild Gøye laa nemlig slet ikke for St. Anne, men for St. Soa chi ms Alter, hvilket fremgaar af hans eget og Sønnens Testamenter

¹) Ældste Arkivregist., III, 271; 272; 299; jvfr. Kall Rasmussen, Musse S., I, 102—03.

²) Kall Rasmussen, Musse S., S. 144—45.

(Nr. 12 og 26), samt det Brev, hvori Fru Sidsel Brahe underretter Sønnen om Faderens Død (Nr. 15). Mærkeligt er det imidlertid, at hverken Faderen eller Sønnen med et Ord nævne, at Hustruen og Moderen ogsaa laa i Maribo, saa at Sagen vedbliver at være dunkel. — Derimod betænker Hr. Eskild i sit Testament en Pige, „som længe har tjent begge mine Hustruer“.

Med Sidsel Brahe, der var en Datter af Hr. Axel Brahe Pederfen til Krogholm (Krageholm) i Skaane († 1487) og Fru Maren Tygesdatter Lunge fra Basknæs og saaledes Søster til Hr. Axel Brahe til Krogholm m. m., gift anden Gang med Sofie Holgersdatter Rosenkrantz til Voller, og til Hr. Tyge Brahe til Tostrup, gift med Sofie Jørgensdatter Rud, havde Hr. Eskild ingen Børn, og hun var, som det synes, temmelig sent bleven gift med den alderstegne Hr. Eskild. Selv havde hun haft en sørgelig Ungdom. Elleve Aar gammel trolovedes hun med Jon Bing til Smidstrup i Skaane; da de sædvanlige Spørgsmaal ved Trolovelsen gjentagne Gange gjordes hende, tav hun stille, indtil Faderen blev greben af Raseri og paa en voldsom Maade tvang det stakkels Barn til at give sit nødtvungne Ja. Senere var hun ikke til at bevæge til at fuldbyrde Ægtefæbet, men først efter Faderens Død blev det i Aaret 1489 ved en lovformelig Skilsmisfedom af Lunds Erkebiskop erklæret for ugyldigt, fordi Vold var anvendt; den katolske Kirke var i alle saadanne Tilfælde de undertryktes Tilflugt og Beskyttelse¹). Heraf fremgaar, at hun maa være født før 1476, men i alle Tilfælde have været meget yngre end Hr. Eskild Gøye, maaste endog saa yngre end sin Stifføn Hr. Mogens. Hvad Gods Hr. Eskild har faaet med hende, vides ikke.

Den 22 August 1505 lod Hr. Eskild Gøye sit Testament forfatte paa Krænkerup, et interessant Aktstykke i kulturhistorisk Henseende. Han, der havde været saa ivrig efter jordist Gods, betænkte nu i rigeligt Maal en Mængde Kirker og Klostre, Præster, Munke og Nonner rundt om i de Landstaber, hvor hans Gaarde laa, Laaland-Falster, Sjælland og Skaane, fornemmelig Maribo Kloster, men ogsaa i høj Grad Ringsted Kloster, „som jeg haver haft stor Vilje og Gavn af“, nemlig med sine Gaarde og sit Gods i Høm i Ringsted Herred, som han havde kjøbt af Hr. Klavs Daa (til Ravnstrup); Sorø Kloster fik Andel i Breggerup Hovedgaard's Gods (paa Laaland), som Hr. Eskild havde kjøbt af Rasmus Bojendal og hans Hustru Fru Ingeborg, Ridder Jens Mortensens Datter; Gavns Kloster fik hans Hus paa Falsterbod, „som staar paa den Jord, som min Herres Raade gav mig, muret mellem Stolper, til at forbedre Klo-

¹) Skilsmisfedom af 1489, seria 2da post festum Luce, Udebreve Fasc. III, fgl. Bibl. (Bing). Jvfr. Allen, IV, 1, 195—96.

stevets Gaard med"; hans Hustru Sidfel Brahe fik, som ovenfor omtalt, Pant i Lørdø med tilliggende Gods for 4000 R , samt hans Gaard i Næstved, Mogens Gjø hans Gaard i St. Nicolai Sogn i Kjøbenhavn, hans Søn Henrik hans Gaard i Kjøge. Hans egne og begge hans Hustruers Slagtinge betænkes med forskjellige Gaver, især med kostbare Heste, hvoraf han synes at have haft en Del; saaledes omtales hans Stod paa Lindholm. Ogsaa prægtige Karne (Kjæretøjer) maa Hr. Eskild have ejet; han betænkte saaledes ikke blot sine Hustruers men ogsaa sin egen „Vogndriver" (Kust), ligesom, ifølge Tidernes Skik, ikke blot de mange Folk, han og hans Hustruer havde i deres Tjeneste som Kapellaner, Skrivere, Udbildgaardsrøgttere (o: Gartnere) o. s. v., betænkes, men ogsaa alle hans Fæstere. Ogsaa Kong Hans blev betænt med en kostbar Guldfjæde, der vog 27 Lod, og „min naadige unge Herre" (Kristiern II) med „min fodet Hest". Til Executor indsatte han nemlig, tillige med Sønnen Mogens, Oluf Holgerfen (Ulfstand) til Bøved og Svogeren Tyge Brahe, ingen mindre end Kongen selv, og i et Tillæg til Testamentet, dat. d. 24 August, overlod han Kongen, som Tak for den Kjærlighed, store Velvilje og Gavn, som Kongen altid havde bevist ham, „og nu særdeles med god Hugsvalelse i min Sygeseng", Verne Rolle i Nørre Jylland frit og fri, der som Pant for 60 R tilligemed Stensmark (ved Grenaa) var tilfaldet ham og hans Børn efter hans Hustru Fru Mette, hvis Fader, Hr. Erik Ottesen, havde haft den i Pant af Kronen, idet han undfrylder, at denne Bestemmelse paa Grund af hans Sygdom var bleven glemt i selve Testamentet (Nr. 13).

Denne Gang kom Hr. Eskild sig dog endnu af sin Sygdom; i Januar 1506 fik han endelig ordnet en Sag, der havde staaet paa i mange Aar, den fulde Ejendomsret til Ettehave Hovedgaard med mere Gods i Nærheden af Krænkerup. Den 26 Marts har han endnu fra Lørdø udstedt et Gjælds-brev paa 292 R til Hr. Oluf Holgerfen (Ulfstand), Befalingsmand paa Rykjøbing, (Nr. 14); Sagen om Lørdø med Dyrerne stod endnu paa; de havde været paa Vaalandsfarer Landssting og taget Stævning over ham; men Paastaaften (11 April) blev han syg „og laa saa plat paa Sengen" til Mandagen den 20 April; „da fik han alle sine Sakramenter og en meget støn, sager Afgængelse af Verden", som Enken udtrykker sig i et Brev af 21 April til Sønnen Hr. Mogens Gøye til Klavsholm, hvem hun beder om at begive sig med sin Hustru (Mette Bydelsbach) til Maribo og sørge for Begravelsen, samt om at tage sig af alle Sagerne, „og stikke hans Testamente for hans Sjæl" (Nr. 15).

Saaledes bortreves Hr. Eskild Gøye fra sin travle Virksomhed; — til et Møde i Kiel i Anledning af Stridigheder mellem Kongen og dennes Broder

Hertug Frederik var han hidkaldt til den 7 Juni med 30 Svende¹⁾; alle hans Arvinger indkaldte Kongen som øverste Testamentarius til et Møde med sig personlig paa Laaland (10 Maj), hvor dog neppe noget endeligt Skifte har fundet Sted. Paa Krænkerup „gjorde Hr. Mogens Gøye og hans Broder Henrik i første Uge i Fasten 1508 Lodder om det Gode, som dem var tilfaldet efter deres Fader Hr. Esild Gøye“; da faldt, som det hedder i Ellines Fordebog, Lodderne saaledes:

Hr. Mogens Gøye, R., D. R. R., senere Marsk og tilsidst D. R. Hofmester, fik Krænkerup og efter Moderen Skjersø i Thyland. Med sin rige Hustru fik han desuden Klavsholm og Skjervad i Thyland, Gundersløsholm, Torbenfeldt og Grefede i Sjælland, Logismose i Fyn; selv købte han Aonshjerg i Thyland med meget mere Strøgods hele Landet over. 1532, da han lod sin Fordebog forfatte, der atter er optaget i Datterens, havde han i Forlening Kallundborg med Samsø og 3 Herreder i Sjælland, Skanderborg med 7 Herreder, Torup (Frisenborg) med 3 Herreder, Vigsnæs Virk samt forskellige mindre Len (Ekersholm, Ubj, Søby) paa Laaland, Gavnø og Ring Kloster samt Randers Bj, foruden en Mængde Kjobstadaarde rundt om i Landet²⁾. — Hr. Mogens Gøye har som Adelsens Hovedfører i et langt og bevæget Tidrum og som Reformationens uforsvorne Forkjæmper spillet en Rolle saa betydelig som ingen anden Adelsmand i Danmark i det 16de Aarhundrede, og staar ved sin store Handelskraft og hæderlige Karakter som Aarhundredets første danske Adelsmand, i aandelig Begavelse maatte overgaaet af sin Dattersøn Peder Dye, men ingenlunde i Karakterens Renhed. Da han tillige var nøje knyttet til sine Fættre af Rosenkrantzernes St og fik to af sine Børn gifte med Børn af Otte Holgerfen Rosenkrantz, vil hans Navn hyppig blive nævnt i det følgende.

Henrik Gøye, senere R. og D. R. R., fik ved Lodkastningen 1508 Gisselfeld. Og saa ham vil der senere blive Lejlighed til oftere at omtale.

3de Gøye fik Lundsbyholm, som allerede tidligere omtalt.

Et endeligt Skifte fandt forøvrigt først Sted i Kjøge 3 December 1517 (Nr. 34). Fru Sidsel Brahe havde i Aaret 1524 Strid med Hr. Mogens Gøye om Arven, formodentlig i Anledning af Bantesummen i Lørdso; paa denne Gaard boede hun i en Del Aar, men havde Stridigheder ogsaa med Lunds Erkestol i Anledning af det tidligere omtalte „Swamperop“s Tilliggende; tilsidst affød hun sin Ret i Lørdso til Johan Dye til Nielstrup, der imidlertid

¹⁾ D. Mag., 4 R., II, 280—81.

²⁾ Elline Gøyes Fordebog, 453—55.

var bleven gift med Mogens Gøyes Datter Mette. Det nærmere ved disse Stridigheder kendes dog ikke. Hun levede endnu 1532¹⁾.

Efter saaledes at have omtalt den betydeligste af Hr. Erik Ottesens Svigersønner, vende vi os nu til den yngste, der i Rigdom vistnok tilfidsst overgik Hr. Eskild Gøye, og som i visse Henseender har nogen Lighed med ham i Godskjøb og var en stridig og haard Karakter, men forøvrigt i Betydning neppe staar lige med ham, Hr. Predbjörn Pødebusk.

V.

Vibeke Eriksdatter Rosenkrantz og Hr. Predbjörn Pødebusk til Vosborg, Kjørup, Bistrup, Aagaard, Karsholm og Bregentved, R*, D. R. R. († 1541).

Hr. Predbjörn Pødebusk, af den gamle ryggenste Familie Putbus, var en Søn af Hr. Klavs Pødebusk til Vosborg og Fru Zytte Moltke. Han var den yngste af Erik Ottesens Svigersønner og forekommer første Gang Aar 1487; da var han allerede Ridder og har som tredje nederst i Rækken beseglet Kristiern II's Hylbingsbrev i Lund den ²²/₉ d. A. Han var vistnok da allerede gift med Vibeke Eriksdatter; thi deres Datter Sofie blev allerede gift 1506, saa at Ægteskabet vel omtrent kan antages indgaaet 1486, og Hr. Predbjörn maa vel være født omtrent 1460 eller lidt tidligere. Efter sin Fader arvede han Vosborg i Jylland — han skriver sig hertil 1490²⁾, — og Kjørup i Fyn (Stam H.), som han allerede ejede 1487³⁾; den tredje Gaard, Bistrup i Jylland (Hovbjerg H.), der som ovenfor omtalt havde været i hans Svoger Henrik Eriksen (Rosenkrantz's) Besiddelse, maa være bleven ham udlagt ved det foreløbige Skifte efter Erik Ottesens Død. Han skriver sig til den allerede 1503 (Nr. 8); men da han allerede ved det foreløbige Skifte med Erik Ottesen 1497 (CXCIII) fik dennes Pantelen Rinds Herred paa det Vilkaar, at dette Pant efter Hr. Erik Ottesens Død skulde komme frit tilbage til Kronen, mod at Hr. Predbjörn til Gjengjæld skulde have Østervalling Birk med Møllen dertil og flere Gaarde i Middelfom Herred i Pant, synes det, at han alle-

¹⁾ Adelsbreve Fasc. 17 (Gjø). — Fr. I's danske Reg., S. 443, jvfr. 452. — Piunggren, St. Herregaarde, Thorsjø; jvfr. ovenfor S. 38.

²⁾ Ribe Stifts Breve i Geh. Ark. Nr. 392.

³⁾ 1493, 30 April, Igl. Rettertingsdom mellem St. Jost's Alter i Frue Kirke i Kbhvn. og Hr. Predbjörn Pødebusk om en Gaard i Egense, Stam H. — Gaarden tilkendes Alttret, da der fremlagdes Breve fra Faderen Klavs Pødebusk fra Aar 1471 ff., hvori han erkjendte, at Gaarden kun var Pantegods (Arne Magn. Dipl. Dan. Fasc. 7, Universitetsbibl.). Da allerede Faderen havde Ejendom paa denne Egt, er det sandsynligt, at Kjørup har været hans Ejendom.

rede paa denne Tid har haft Besiddelser der i Egnen. For hans Andel i Bygningerne i Skjern skulde der 1504 udbetales ham en Pengesum af Jørgen Rud og dennes Hustru, Kirstine Eriksdatter Rosenfrank, (Nr. 11). At han forøvrigt ikke har været tilfreds med, hvad der var ublagt ham, synes at fremgaa deraf, at han efter Fru Vibekes og hendes Søster Kirstines Død i Aaret 1516 fremkom med Fordringen paa en Søsterlod i Elved Gaard i Fyn¹⁾. I Skiftet i Randers 1529 deltog han; men det hindrede ham ikke i at stævne sin tidligere Svogers, Hr. Niels Eriksens Arvinger i Aaret 1537 (Nr. 138) for Del i Pantelenet Middelfom og Sønderlyng Herreder, hvormed Hr. Niels Eriksen var bleven forlenet Aar 1500 (Nr. 2) efter sin Fader Erik Ottesen; men da de andre Arvinger kunde fremlægge Originaldokumentet fra Randers, forsynet med Hr. Prebbjorns eget Segl og Underskrift, og da han ikke havde gjort Indsigelse i rette Tid, tabte han Sagen fuldstændig.

Som Hr. Prebbjorn her viste sig, paa Gravens Rand, omtrent 80 Aar gammel, saaledes havde han vist sig hele sit Liv igjennem. Vi skulle her ikke følge ham i det enkelte, saa meget mindre som gode Efterretninger om ham findes samlede i Brasch's: „Gamle Ejere af Bregentved“, hvortil henvises, og han i de sidste 30 Aar af sit Liv ved sit Giftermaal med Anne Novridsdatter (Gyldenstjerne) til Aagaard, Bregentved og Karsholm (i Skaane) blev knyttet til en helt anden Familie end Rosenfrankerne, men kun fremhæve nogle Hovedpunkter i hans Liv og Færd.

Det er betegnende for Hr. Prebbjorns Tankemaade, at det første, man hører om ham, er en Voldsdaad. Kort efter at han var kommen i Besiddelse af Rjørup, kom han i Strid med Nigeraaden Hr. Bent Bilde (til Egede) om Kinge Mølle (Stam H., Nørre Næraa S.). Hr. Bent lod 1486 tage Lovhævd paa Møllen; men Hr. Prebbjorn sendte 8 Svende til Møllen, afbrændte den, optraf Stigbordene fra Møllen, kastede dem i „Bagfloden“ og lod Dæmningen overstare, hvorpaa han lod Mølleren vide, at det skulde gaa ham ilde, hvis han „besværede sig“ videre med Møllen, hvorpaa han indsatte en ny Møller, der malede „fra Mortensdag til næste Pinse“, og krævede Landgilde af ham. Ved Kongedøm af $\frac{15}{8}$ 1487 blev Hr. Prebbjorn dømt til at sætte alt igjen paa Fode og give Hr. Bent Bilde Erstatning. For saa vidt synes dog Hr. Prebbjorn strax at have givet efter, som han ikke mere „besværede“ sig med ulovlig Landgilde af Møllen; men hvad han ikke vilde give, det var Erstatning for Skaden, hvorfor der i Aaret 1488 udgif Kongebrev, hvori der „for tredie Sinde“ blev paabudt Hr. Prebbjorn inden 5 Dage at udlægge og godtgjøre Hr. Bent

¹⁾ Vedel-Simonsen, Elvedgaard, I, 75; jvfr. ovenfor under Jørgen Rud.

Vilde den Landgilde, han imod Loven havde opbaaret af Møllen, samt give Bøder for sin Voldsdaad. Men Hr. Predbjörn var stadig; endnu 1490 fik man en ny Kongedom over ham; men først i Aaret 1492 var man kommen saa vidt, at der blev gjort Indførsel i Kjørup af Hr. Ludvig Marst med flere Adelsmand, ved hvilken Lejlighed Hr. Predbjörns Foged antvorbode dem i Hænde Heste, Kvæg, Kobber og et Sværd, alt til 109 Marks Værd; og de gjorde endvidere Indførsel i 8 Gaarde i Nørre Naraa Sogn, hvilket Gods Hr. Bent skulde beholde, indtil han fik fuld Fyldest i alle Maader. Det herom udstedte Brev fik tgl. Stadfastelse det følgende Aar, men med lige saa liden Virkning som tidligere. I al Falb stod Sagen paa endnu $1\frac{1}{2}$ 1495, da Bent Vilbes Søn og Arving, tgl. Hoffinde Hans Vilbe (til Egede), i Graabrødstue i Lund fik en Kongedom (hvori bl. a. ogsaa Svogeren Hr. Eskild Gøye deltog) om, at Indførslen i Godset, hvilken Hr. Predbjörn forment ham, paa ny skulde finde Sted, indtil Hans Vilbe fik Erstatning. Nu først gav Hr. Predbjörn efter med Hensyn til Indførslen og kundgjorde for sine Bønder i Naraa, at de skulde være Hans Vilbe lydige og yde deres Landgilde til ham¹⁾.

Den stadige Trods, Hr. Predbjörn i denne Sag havde vist, og som er et betegnende Træk til Karakteristik af den prokuratormæssige Fiffighed, hvormed man under de daværende Proccsmaader ofte forstod at udhale Sagerne, har neppe bidraget til Hr. Predbjörns „Forfremmelse“. Han omtales heller ikke i et eneste offentligt Hverv i disse Aar; vel var han allerede 1494 Lensmand paa Skjoldenæs (CLXXXII) og blev nogle Aar senere (inden 1499) Lensmand paa Ribershus, en Stilling, som han vedblev at beklæde lige til 1536, da han af politiske Grunde maatte ombytte dette Len med Tranekjær paa Langeland, ligesom han 1497 ved Arv indtil videre fik Rinds Herred i Forlening som Pant (se ovenfor); men forøvrigt forekommer han neppe i offentlige Sager, før han som Rigsraad den 8 November 1502 deltog i Dommen over den mhydede Rigshofmester Poul Laymand. Kort før havde han haft en anden meget betegnende Sag:

Hr. Predbjörn nedstammede fra en Datter af den bekjendte Ridder Niels Bugge paa Hald og Vosborg. Hans egen Karakter har en betydelig Lighed med denne voldsomme og stadige Mand, der indtog en saa trodsig Stilling under Danmarks ulykkeligste Tider, under Grev Gerts Anmæskelser og Valde-

¹⁾ Orig. paa Perg., Stam H. Nr. 48—52; Secher i D. Herreg. XIV (Kjørup) og herefter Brasch, anf. Str., have vidtløftig behandlet Sagen, men have (navnlig sidstnævnte) vistnok misforstaaet Sammenhængen, for saa vidt de atter 1495 lade Hr. Predbjörn afbrænde Møllen o. s. v. — Mod Møllen er der kun vist Voldsomhed én Gang; det er samme Sag, der berøres i alle Brevene.

mar Atterdags Regering. Hr. Pædbjørn ejede Vosborg, og hertil horte Hr. Niels Bugges Arkiv, som han ved forskjellige Lejligheder tog sin Tilflugt til; ja det er aabenbart, at han har stræbt efter, atter at komme i Besiddelse af Niels Bugges store Ejendomme. Saaledes søgte han 1501 at afvinde Ribe Kapitel noget Gods i Bilslov S., Gjerding H., ved at fremlægge et Skjædebrev fra Niels Bugges Tid; men da Kapitlet havde taget Lovhavd paa Godset, blev dette tildomt „den hellige Kirke“¹⁾. Men mærkeligt er dog det Forsøg, han gjorde i Aaret 1502 paa atter at komme i Besiddelse af selve Hald Slot, som Kronen i sin Tid havde solgt til Viborg Bispestol. I det hele taget viste Hr. Pædbjørn i disse Aar en rastløs Virksomhed for at samle Gods i denne Egn; ligesom det uden Tvivl er ham, der har gjort Vistrup til en større Herregaard, hvor han ogsaa i Slutningen af sit Liv i Reglen opholdt sig, jaaledes købte han 1514 en Søsterlod i Aonsbjerg af den fattige Sfr. Gertrud Eriksdatter Løvenbalk, mod at hun skulde have Underhold; men der var blot den uheldige Omstændighed ved Salget, at det var ulovligt, fordi „Møbarn“, naar hun folgte for Trang, ikke maatte sælge mere end for $\frac{1}{2}$ R Sølv aarlig, hvorfor Kjøbet ogsaa senere (1547) domtes ughydigt og gif ud over Mogens Gøyes Arvinger, hvis Fader havde kjøbt Godset; men hvad værre var, herved kom han i Kollision med Kong Hans's Yndling, Landsdommer Niels Klementsens, der ogsaa havde benyttet sig af Løvenbalkernes Armod til at opkjøbe 2 Søsterlodder i Aonsbjerg, og da baade Kong Hans og Kristiern II stod paa Niels Klementsens og senere dennes Søn Rasmus Klementsens Side, har dette Forhold maaste ikke været uden Indflydelse paa Hr. Pædbjørns fjendtlige Holdning mod Kristiern II²⁾. — Dette mislykkedes altsaa tildels; men endnu mere mislykkedes Forsøget med Hald. Hvorpaa Hr. Pædbjørn har grundet sin Paaastand, er ikke let at se, maaste derpaa, at Peder Ludvigsen (Eberstein) 1345 havde pantsat sin Del af Hald til Niels Bugge og derpaa Aaret efter tilkjøbet ham det³⁾; men hvorledes derved Kronens og som Folge deraf Bispedømmets senere Erhvervelse af Hald kunde omstødes, kan nu ikke ses. Sagen blev da ogsaa i Aaret 1502 bislagt i Mindelighed, idet Hr. Pædbjørn kundgjorde at have opladt Hr. Niels Fris, Biskop i Viborg, „alle de Breve og Bepvisninger, som jeg haver paa Hald og paa det Gods, der tilligger, og kjendes jeg mig og mine Arvinger eller Medarvinger ingen ydermere Ret eller Rettighed til fornævnte Hald eller alt det Gods, som der tilligger, efter denne Dag, og ej

¹⁾ Ribe Stifts Breve i Geh. Ark. Nr. 443 (1501, $\frac{2}{5}$). — Om Strid med Bestervig Kloster, se Ældste Ark. Reg. II, 156—57, Aar 1495).

²⁾ Om Aonsbjerg se navnlig F. Hvasf., Meddelelser om Hvasferne, III, 157—59 og fl. St.

³⁾ Ældste Arkivregistraturer, II, 201—02.

nogen Breve at have paa for^{ne} Guds, som fornævnte værdige Fader og Viborg Domkirke og Stift kan komme til Skade og Forfang i nogen Maade, og findes der nogen saadan Breve paa fornævnte Hald eller Guds efter denne Dag, enten hos mig eller mine Medarvinger, saa bøder jeg og aldeles magtesløs gjør dennem med dette mit aabne Brev". — Dette hindrede dog ikke Hr. Predbjörn i, tredive Aar senere (1532), da Biskop Søren Friis sad mindre fast i Sadlen og netop havde indrettet sig paa sin uopførte Borg i Hald Sø, at indstævne Biskoppen for Kongens Domstol og kræve Hald tilbage, — selvfølgelig uden Resultat¹⁾.

I de følgende Aar (omtrent fra 1504 eller 1505) deltog Hr. Predbjörn som Rigsraad i Fejden mod Sverig og i forskellige Underhandlinger; vi ville dog senere komme tilbage til de samme Forhold under hans Sooger, Hr. Niels Eriksen Rosenkranckes Historie, ligesom der ogsaa der saa vel som under dennes Søn, Hr. Oluf Nielsens Historie, vil være Lejlighed til at skildre hans Forhold til Kristiern II, saa vel det tidligere Forsøg paa at udelukke ham fra Tronen strax efter Faderens Død, som det senere 1523, saa vel som til at følge Hr. Predbjörn Pødebust under Kong Frederiks Regering og se de store Fordele, han havde af Regeringsforandringen, hans forøvrigt nu mere tilbage-trufne Stilling som Lensmand paa Nibershus, hans stadige Vedhængen ved det gamle, som især viste sig saa stærkt under Herredagen 1533 efter Kong Frederiks Død, da han trofast fulgte Bispepartiet i at modsætte sig Reformationen og i at udstykke det herreløse Rige, hans Deltagelse i Grevens Fejde, samt endelig hans Ydmygelse under Kristian III, da han mistede Nibershus, fordi man ikke turde betro en saa selvraadig Mand af den gamle Skole den vigtige Plads som Stiftslensmand over Ribe Stift, saa at han paa sine gamle Dage kun bruges ved højtidelige Lejligheder, saasom ved Kristian III's Krøning, da han som ældste Ridder bar Guldræbset²⁾, eller til at modtage Laan af, som da han kort før sin Død (1541) laante Kongen 2000 Joachimssdalere³⁾, om han end som en raff og rørig gammel Mand indtil kort før sin Død deltog i Rigsraadsforhandlinger eller lignende Møder⁴⁾. Her skulle vi endnu kun bemærke, at hans Voldsomhed og Griskhed efter Guds stadig fulgte ham. Saaledes havde han i Slutningen af Frederik I's Tid kastet en Vonde ud af Krogsgaard (Højslev S., Hjends H.), taget hans og hans Børns Guds og dertil „stoffet

¹⁾ Afstrift i Klevenfeldts D. Saml., Pødebust, efter den nu tabte Orig. i Viborg, dat. Randers 2den Dag efter St. Hans Guldbyggelse 1502, medbeseglet af Biskop Niels Stuygge (Rosenkranck) i Borglum og Niels Klavsen (Skade) af Aarhus. Svfr. Widske Arkivreg. anf. St.

²⁾ Script. R. D. VIII, 502—03.

³⁾ D. Mag., 3 R., VI, 283.

⁴⁾ F. Exc. 8 Maj 1541 i Akhv. Nr. III Reg., S. 177¹.

og blokket" ikke blot ham selv, men ogsaa hans Hustru og Døtre, og det uagtet Bonden havde et Bøffjærmølsbrev af Kongen!¹⁾ Og til Trods for hans og hans anden Hustrus stærke Vedhængen ved Katholicismen havde de dog intet imod at faa fat i Kirkens Gods; saaledes forbød han efter 1536 i hele fire Aar paa sine Døtreborns Vegne, som han var Børge for, Bønderne til noget Altergods til Vor Frue Kirke i Odense at svare deres Landgilde til Præsten. At dette Gods fordredes tilbage af Arvingerne, var nu i og for sig aldeles overensstemmende med Recessen af 1536, hvorefter det Vikariegods, der var stjænket til Sjælemesser, kunde kræves tilbage, men vel at mærke, først naar den dalevende Alterpræst var død, og uagtet dette var hævdet ved en Dom af 1537, maatte Præsten dog igjen støvne ham for samme Sag to Aar efter. Lov og Ret havde den gamle Herre ondt ved at høje sig for²⁾.

Imidlertid var der foregaaet store Forandringer med Hr. Preddbjørns husslige Forhold. Søndagen den 23 August 1506 blev hans Datter Sofie gift med Hr. Albert Tjepfen (Novensberg), senere D. R. N., en i sin Tid højt anset Mand; paa denne Tid havde Albert Tjepfen Ellinge i Sjælland (nu Løvenborg) i Forlening af sin Broder, Biskop Johan Tjepfen af Roskilde, hvor Bryllupet ogsaa synes at have staaet; Fru Bibeke Erikssdatter (Rosenkrantz) havde bedt sin Søsterdatter, Fru Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges, om „at rede hendes Datter til Bryllup“, hvorfor denne bad Fru Anne Møvriddsdatter (Gyldestjerne), Enke efter Hr. Oluf Stigsen (Krogno) til Bollerup i Skaane, om at laane sig sine Smykker („Spand“) og sende hende dem til Roskilde Lørdag før Bartholomei-Dag (23 Aug.)³⁾. — Paa denne Tid har Fru Bibeke altsaa endnu levet; men hun døde saa Aar efter, hvorpaa Hr. Preddbjørn giftede sig med den ovennævnte Anne Møvriddsdatter (Gyldestjerne), der som eneste Datter efter Møvridds Nielsen Gyldestjerne († 1503) arvede Aagaard med stort Godstilliggende i Vendsjøssel, samt Bregentved i Sjælland, og som efter sin Mand Oluf Stigsen Krogno († 1505) kom i Besiddelse af Karsholm i Skaane. Hr. Preddbjørn, der allerede tidligere havde været en formuende Mand, blev ved dette Giftermaal en af de rigeste Mænd i Landet, maatte alene heri overgaaet af Hr. Mogens Gøye. Naar Bryllupet har fundet Sted, vides ikke; hun nævnes endnu som Enke efter Oluf Stigsen 1507 (Nr. 17), men ¹⁶/₂ 1513 optræder

¹⁾ D. Mag., 3 R., IV, 195; 203; jvfr. Fred. I danste Reg., S. 476. — Om Fru Anne Møvriddsdatters Strid med Borgmestre og Raad i Viborg om en Stol i Sortebrødre Kirke, som de havde udfæstet, se S. 475; jvfr. S. 265: hun faar et Hus tilbage (1530), som hendes Fader havde beføstet til Klosteret (hans Gravsted).

²⁾ Ny kirkehist. Saml., V, 502—16. ³⁾ Vedel-Simonsen, Rud. I, 145; jvfr. Brasch, S. 101.

Hr. Predbjørn allerede i Anledning af Aagaard¹). Mellem 1506 og 1512 maa faaledes Fru Bibekes Død falde; efter en Optegnelse af en af hendes Descendenter døde hun paa Kjørup. Den 28 Oktober 1513 (Nr. 24) gav Hr. Predbjørn til St. Hans Kloster i Odense en Gaard og et Bol i Nørreby (Stam H., Klinte S.), mod at Klosteret skulde holde en Messe hver Fredag for det Alter, „som min Hustru Bibeke ligger for“. Atter 1522 skjænkede han Klosteret to Gaarde i Nørreby for Messer for sine Hustruer, Bibeke Eriksdatter og Anne Mowridsdatter²). — Ogsaa i Tvis Kloster havde han i Aaret 1506 ($16\frac{2}{3}$) i Anledning af et Forlig om en Trøtte, han som Gjer af Vosborg havde med Klosteret, ladet oprette Messer for Fru Bibeke, sig selv og deres Børn³). — I St. Hans Kirke i Odense lod derpaa Hr. Predbjørn indrette en pragtfuld Begravelse for sig og sine to Hustruer; Gravstenen, som findes endnu, er en rød Sandsten, som i tre Afdelinger viser Ridderens og hans Hustruers Billeder. — Og dog skulde han ikke komme til at ligge her; da han mange Aar senere den 11 December 1541 døde paa Estrup, hos sin Datter Zytte Pødbuff, som da var gift med den bekjendte forhenborende fynske Biskop Knud Henriksen Gyldestjerne, blev han, uvidt af hvad Grund, begravet i Aarhus Domkirke, hvor samme Sten dækker hans, hans Datter Zyttes og Svigersøn Knud Gyldestjernes Ben⁴).

Med Fru Anne Mowridsdatter Gyldestjernes Giftermaal med Hr. Predbjørn kom tre forskjellige Kuld Børn sammen under hans Bærgemaal. Hun havde med Hr. Oluf Stigsen (Krogno):

1. Stig Olsen (Krogno), der dog døde tidlig.
2. Mowrids Olsen (Krogno) til Vollerup, der senere blev gift med Elline Gøye Mogensdatter. Deres Datter Mette blev 1548 gift med Holger Rosenkrantz Ottesen, senere D. R. R. og Marff.
3. Pernille Krogno, der allerede før Fru Annes Ægtefælle med Hr. Predbjørn var bleven gift med Hr. Anders Bilde til Søholm, R.,

¹) D. Mag., III, 3, 261 efter et Brev i Geh. Ark., „Kaflyttke“. — 1514, 29 Septbr. (Nr. 26) nævnes hun som hans Hustru.

²) Paludan-Müller, St. Hans Kl., S. 23 ff., hvor ogsaa Gravskriften findes (S. 37). Smilgn. Suhms Saml., II, 3, 25.

³) Nydike Saml., IV, 72—73; jvfr. D. Herreg. XIX (Nørre Vosborg).

⁴) Mamora Danica, II, 87. Vedkommende Sted af Indskriften lyder efter Abildgaards Tegning i Oldn. Museums Arkiv: „... Her hos hviler og hendes fjære Fader Predbjørn Pødbuff til Bistrup, Ridder, Høvidsmand til Tranekjær; der man skrev 1511 (o: 1541) Aar, paa Estrup og gav han sin Aand den 11 Decembris ubi Gudts Haand“. — I Bibekes Pødbuffs Optegnelse i Suhms Saml., II, 2, 25, sættes Dagen til 14 Dag Juledag, som var en Søndag, Kl. 2 Eftermiddag; o: 10 Decbr.

D. R. R. Fru Pernille døde 27 April 1533. Hendes Datter Klara Bilde var den Gang trolovet med Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm.

4. Anne Krognos, der den 20 Juli 1517 blev gift med Hr. Predbjørns Søn af første Ægteskab, Klavs Pødebust. Hun levede endnu 1550 (Danste Selskabs Membr.).

Med Bibeke Eriksdatter (Rosenkrantz) havde Hr. Predbjørn følgende Børn:

1. Hr. Klavs Pødebust, R., D. R. R., der ved sit Ægteskab med Anne Krognos fik Krapperup og Markie i Skaane; allerede 1534, Decbr., kaldes han „til Rjørup“ (Baludan=Müller, Grevens Fejde, II, 470—72); paa Markie døde han i Aaret 1540, ⁷/₁₁.
2. Hr. Tørgen Pødebust til Svendsstrup, der blev gift med sin Stifmoder Anne Gylbenstjernes Datterdatter Ermegaard Bilde; han døde 1535 under Grevfejden, hun 1564.
3. Sofie Pødebust, ~ ²³/₈ 1506 Hr. Albert Jepsen Ravensberg, R., D. R. R. († April 1532). Hun døde paa Bistrup ¹⁶/₂ 1540.
4. Ingeborg Pødebust, † 1542; ~ Hr. Lønne (Bernersen) Parsberg til Ørtofte i Skaane, Hærested i Sjælland, R., D. R. R.
5. Anne Pødebust, ~ Hr. Holger Gregersen Ulfstand til Skabersø, R., D. R. R.; hun døde 1521; thi i et Brev fra Barbjerg, Hellig Kors Dag d. A., melder han sin Svigerfader sin Hustrus Død. Han ægteede senere (inden 29 Decbr. 1529) Helle Haf. — Sønnen Gregers skulde have Bryllup April 1532 (Udelsbr. Fasc. 26); herefter maa Anne Pødebusts Bryllup have fundet Sted før c. 1512. — Holger Ulfstand døde ¹²/₁₂ 1542 (Njønt Bibeke Pødebust sætter hans Død til ¹⁷/₁₂ 41, altsaa faa Dage efter Hr. Predbjørns).

Med Fru Anne Møvridsdatter (Gylbenstjerne):

6. Tytte Pødebust, gift 1) c. 1529 med Niels Brof til Bemmetofte og Estrup¹⁾, D. R. R., der faldt i Slaget ved Svendsstrup Oktbr. 1534; 2) Knud Henriksen Gylbenstjerne, forhenværende Biskop i Odense, der med hende fik Bart i Vosborg (Nørre Vosborg). † ⁸/₁₂ 1568.

¹⁾ 1529, 11 Oktbr., befejler Predbjørn Pødebust Niels Brofs og Truid Ulfstands (~ Idde Brof) Deling af Bemmetofte (Brach, Bemmetofte, I, 41). Allerede da har vel altsaa Niels Brof været gift (eller trolovet) med Tytte Pødebust, thi den Gang maa have været meget ung (født c. 1510—12). — 1532, 10 April, Bistrup, beder Fru Anne Møvridsdatter Gylbenstjerne i et Brev til Datteren Pernille, Hr. Anders Bides, denne om at takke Fru Mette (Nielsd. Rosenkrantz), Erik Eriksen (Banners) „for den store Umage, hun havde

Døden havde saaledes ryddet stærkt op i Hr. Prebbjærns Kreds, inden han selv døde, navnlig i det sidste Aar; af hans 6 Børn overlevede kun Datteren Hytte ham i længere Tid. Eneste stod han tilbage med sin Hustru Anne, som en Levning fra en sunden Fortid. Hans store Ejendomme medførte indviklede Skiftebelinger mellem hans mange Arvinger. — Fru Anne Mowridsdatter døde 1545 som en gammel Kvinde paa Skjoldenæs, som hendes Søn Hr. Mowrids Olsen (Krogno) da havde i Forlening, og blev heller ikke begravet i St. Hans Klosterkirke i Odense, men i Koret i St. Bengts Klosterkirke i Ringsted, hvor Krogno'sernes Familiebegravelse var.

VI.

Hr. Niels Eriksen (Kosenkrantz) til Valls, Bjørnholm, Skjern, R*, D. R. K. og Hofmester († 1516).

At Niels Eriksen efter al Rimelighed var Hr. Erik Ottesens ældste Søn, have vi tidligere gjort opmærksom paa (S. 15); hans Fødsel kan vel saaledes sættes omtrent til Midten af det 15de Aarhundrede. Om hans Ungdom og Uddannelse haves ingen Efterretninger; dertil kommer, at han undertiden forveksles med Hr. Niels Eriksen (Gyldestjerne) til Tim, der ifølge Gravskriften i Tim Kirke døde 1484, en Forveksling, der allerede findes i en Dom af $\frac{31}{8}$ s 1541, da Hr. Prebbjærn Pødebust paa Niels Broks Børns Vegne vandt en Sag mod Niels Eriksen (Kosenkrantz) Søn Oluf Nielsen ved Paaberaabelse af et Skiftesbrev af 1472 om Bemmetofte, hvori „Hr. Niels Eriksen, Ridder“ forekommer, hvilket blev udgivet for at være Oluf Nielsens Fader; men denne blev først langt senere Ridder, og heri har man et sikkert Kjendetegn til at adskille de to Personer¹⁾. Det maa saaledes vistnok ogsaa være Hr. Niels Eriksen (Gyldestjerne), der 1484 havde Hagenstov Slot i Fyn i Pant²⁾. — Selv forekommer han ikke, før han mellem 16 Oktbr. 1483 og 27 Juli 1485 var bleven gift med den rige Fr. Birgitte Olufsdatter (Thott) til Valls, hvorved han og hans Arvinger kom i Besiddelse af dette store Herresæde i Sjælland,

med din Søster Hytte“; denne havde nemlig nylig faaet en ung Datter, som Niels Brok lod falde Idde efter sin nye afdøde Søster af samme Navn; „jeg har tit i Aar set hans Dine løbe over for hende“ (Aldersbreve, Fajc. 26, Igl. Bibl.). — Brasch (Bemmetofte, I, 47) lader hende allerede 1523 blive gift med Niels Brok, men anfører ingent Kilde; da kunde hun kun være 12–13 Aar gammel.

¹⁾ I Braschs Bemmetofte, I, 24–26 findes Brevet, dat. Odense Sortebrodrøkkoster, Torsdag efter 11000 Somfr. 1472, trykt efter en Transumpt fra 1480. Brevet af $\frac{21}{8}$ s 1541, se denne Dels Dipl.

²⁾ Bedel-Simonson, Hagenstov, S. 25. — Marmora Dan., II, 81. — Følges Heise: Dipl. Viber-gense, S. 25 levede „Hr.“ Niels Eriksen (Gyldestjerne) endnu 2 Maj 1484.

hvilket dog først medførte langvarige Stridigheder, som satte fire Konger i Bevægelse, og har fundet sit Udtryk i fire Haandfæstninger.

Fru Birgitte var en Datter af Hr. Oluf Arxelsen (Thott), der tilligemed sine 8 Brødre, „de ni Arxelsonner“, tog saa megen Del i Unionstidens Kamp og som døde som Lensmand paa Gulland den 16 September 1464. Han havde været tre Gange gift, først med Karine Jensdatter Falk, med hvem han fik Ballø, senere med Johanne Nielsdatter fra Bemmetofte og efter hendes Død (1461) med Anne Jensdatter (Present) fra Vollerup (Flakkebjerg S.). Med sin første Hustru havde han en Datter, Birgitte Olufsdatter, der før 1440 paa Aalholm blev gift med den ansete svenske Rigsraad og Ridder Hr. Erngisle Nielsøn (Nat og Dag), som ejede Hamarstad i Södermanland, hvorefter denne Hr. Oluf Arxelsens ældste Datter sædvanlig kaldes „Fru Birgitte af Hamarsted“ eller „svenske Fru Birgitte“, til Adskillelse fra hendes unge Halvsøster, Fru Birgitte Olufsdatter af Ballø, der var en Datter af Hr. Oluf Arxelsens sidste Hustru, Anne Present, og altsaa maa være født kort før Faderens Død. Endnu før sit sidste Giftermaal havde Hr. Oluf Arxelsen truffet en Overenskomst med Hr. Erngisle Nielsøn og Fru Birgitte af Hamarsted, ifølge hvilken disse skjødede og mageskiftede til Hr. Oluf Arxelsen og hans Arvinger „al den Arv og Rettighed i Ballø Hovedgaard og alt det Gods, der under ligger, Pantegods og Kjøbegods, som fornavnte Fru Birgitte tilfaldt efter hendes Moders, Fru Karine Falks, Død, og Hr. Erngisle derimod skulde have Oli og hvad Gods der tilligger i Sverig, og det Gods i Halland.“ Hr. Erngisle tilskjødede da lovførmelig paa Sjællandsfarer Landsting Hr. Oluf Arxelsen „Ballø og al den Rettighed, han havde i Ballø og Ballø Gods paa hans Hustru Fru Birgittes Begne“. Men da Fru Birgitte herved fik for lidt, udstædtes et tredje Brev, hvori Hr. Oluf Arxelsen „gjorde Skifte med Hr. Erngisle Nielsøn for Fru Birgittes Modrene i Ballø og paa 1200 rhinske Gyllden, han kjender sig skyldig at være Fru Birgitte, for hun fik ikke Fyldest i Fordegods“. Saaledes lyste Brevuddragene i den saakaldte „Balløbog“¹⁾, hvorefter altsaa de 1200 Gyllden skrive sig fra, at Fru Birgitte fik for lidt Fyldest i Godset i Sverig og i Halland; i et senere Dokument, hvori Sagen omtales, frem-

¹⁾ „Balløbogen“, d: en af Sønnen, Oluf Nielsen Rosenkrantz c. 1541 indrettet Registratur over Brevene i Ballø Taarnkammer, under „Biaffersfog Herred“. Men under en senere Rubrik ansøres desuden: „Item i samme Skrin [nrkt. G. II] findes tvende Breve, som ere gjorte Hr. Oluf Arxelsen og Hr. Erngisle Nielsøn imellem paa hans Hustru, svenske Fru Birgittes Begne. — Item i samme Skrin findes tvende Breve, lyder paa 1200 rhinske Gyllden, som svenske Fru Birgitte jagde Nejs, hun havde ikke fanget“. — Disse sidste Breve maa rimeligvis være de senere omtalte falske Breve. — Desværre ere alle Brevan- tegnelserne i „Balløbogen“ udaterede.

stilles Summen som Kjøbesum for hendes Mødrenepart i Ballø; men hvorledes dette end forholder sig, er det vist, at Kong Kristiern paa Hr. Oluf Xzelsens Vegne udbetalte de 1200 Gyllden, hvorfor Silbo Herred i Sødermanland stod i Pant, og at Hr. Erngisle Nielsøn vedkjendte sig at have modtaget Pengene, hvorfor han, overensstemmende med Kontrakten, udlagde sin Hustru Gods i Sverig isteden¹⁾.

Sagen syntes saaledes i Orden, og St. Gregorii-Dag (⁹/₅) 1461 indførtes Hr. Oluf Xzelsen derpaa lovformelig i Ballø Hovedgaard, „fattedes paa Gildsbank og overantvordedes Nøgler, Laas og Gaard med Balløby og alle de andre Gods, som dertil liggendes ere i Danmark, ihvor som helst de ligge“²⁾. Men efter at Hr. Oluf Xzelsen den 16 September 1464 var død paa Gulland, forandrede Sagerne betydelig. Sverig var imidlertid falden fra Kong Kristiern I. Under det Anarki, som derpaa i nogle Aar herskede i Sverig, havde Hr. Erik Xzelsen opkøstet sig til Rigsforstander i Sverig; Hr. Iver Xzelsen, der sad inde med Gulland som arveligt Pantelen efter Broderen, og som 1466 var bleven gift med den endnu fordrevne svenske Konge Karl Knudsens Datter Magdalene, indtog paa Gulland en trodsig Stilling; Hr. Aage Xzelsen, der var dansk Lensmand paa Varbjerg i Halland, havde (1466) faaet sin Datter gift med den unge Sten Sture, saa Aar efter Sverigs saa berømte Rigsforstander. Under disse Xzelsenernes saa nære Forbindelser med det svenske Uafhængighedsparti foretog Kong Kristiern et dristigt Skridt imod dem, idet han inddrog alle deres Pantelen i Danmark uden nogen Erstatning. Herved bleve disse helt og holdent kastede over paa Karl Knudsens Parti; i Maj 1467 sendte Hr. Iver Xzelsen Kong Kristiern sin Opsigelse og sad nu i henved 20 Aar som uafhængig Herre paa Gulland, medens Erik Xzelsen den 12 November 1467 overgav Magten i Sverig til Kong Karl Knudsen, efter hvis Død den derpaa i Aaret 1470 gik over til Sten Sture³⁾.

Disse Forhold bleve ikke uden Indflydelse paa Sagen om Ballø; thi hvem der smeddede, medens Jernet var varmt, det var Fru Birgitte paa Hamarsted. Denne Kvinde synes ikke at have staaet sig godt med sine svenske Slægtninge. Allerede 1452 stal hun af Karl Knudsen og det svenske Rigsraad være bleven dømt til at brændes, fordi hun havde staffet Kong Kristiern Efterretninger fra Sverig, men blev for sin Slægts Skyld benaadet mod at sættes i Fængsel i Kalmar Kloster paa Livetid, hvorfra hun slap ud, formodentlig, da

¹⁾ D. Mag., 1 R., II, 41—42.

²⁾ Erykt i Brasch, Vemmetofte, I, 23; jvfr. Petersen, Ballø og Omegn, S. 32.

³⁾ Om Xzelsenernes politiske Stilling, jvfr. Paludan-Müller, de forste Konger af det oldenb. Hus, S. 72 ff; og i det hele taget: P. v. Müller, Hallands historia, hvor hver enkelt Levned er meddelt.

Kong Kristiern senere fik Magten i Sverig¹⁾. Nu fremstod hun pludselig med Fordring paa Arv i Ballø. Hun fremlagde efterhaanden to Breve, som Faderen skulde have udstedt senere end Kontrakten med Hr. Erngisle Nielsøn. I det ene, der skulde være udstedt i Kjøbenhavn den 8 Maj (Fredag efter Philippi et Jacobi Dag) 1461, kundgjorde Hr. Oluf Arxelsen, at Kong Kristiern den nævnte Dag havde udbetalt Hr. Erngisle Nielsøn og hans Hustru 1200 rhinske Gyllden og 700 lybske Mark for Opbørslen af Ballø for den Tid, han efter hans første Hustrus, Karine Falks, Død havde været i Besiddelse af Gaarden, hvorfor Hr. Erngisle og hans Hustru Birgitte havde givet Hr. Oluf Arxelsen, hans Hustru Anne Jensdatter (Present) „og begges vores Barn“ kvit og fri for al ydermere Tiltale; desuden erklærede Hr. Oluf at være Hr. Erngisle og Hustru 1200 rh. Gyllden skyldige for Datterens Mødrenedel i Ballø Hovedgaard, og hvis disse 1200 Gyllden ikke betaltes inden 2 Aar, skulde den tidligere Aftale ikke staa ved Magt, men Fru Birgitte have sin Mødrene-arv i Ballø Gaard og Gods, og naar Hr. Oluf selv døde, skulde Fru Birgitte af Hamarsted ogsaa have Fædrene-arv i Ballø „lige med det bedste Barn, jeg med min Hustru Anne haver“ (o. s. v.); Brevet var forseglet af Hr. Oluf Arxelsen, hans Brødre Peder, Electus i Odense, Aage, Ivar og Erik Arxelsen. — Dernæst fremlagde Fru Birgitte et Brev, som skulde være udstedt af Hr. Oluf i Stockholm Marie Magdalene Dag 1462, men som aldeles strider mod det tidligere; 1461 var der givet Kvittering for en Opbørsel paa 1200 Gyllden + 700 Mark, som en afgjort Sag; 1462 fordrede Hr. Erngisle og hans Hustru udbetalt 1200 rh. Gyllden for Opbørsel af Ballø, som Hr. Oluf skulde have oppebaaret i 32 Aar, uden at hun eller hendes Husbond havde faaet noget deraf; Hr. Oluf Arxelsen skulde da have forpligtet sig, sin Hustru Anne og „begges deres Barn og Arvinger“ til at udbetale de 1200 Gyllden inden 2 Aar; ellers skulde alle tidligere Aftaler være magtesløse og Hr. Erngisle og Fru Birgitte gaa i fuld Arv efter Hr. Oluf og hans Børn, og alt det Gods, Hr. Erngisle og Fru Birgitte havde modtaget af ham i Halland, Smaaland og Östergötland og paa Gli, skulde være hendes Mødrene-, men ikke hendes Fædrene-arv (o. s. v.). Her tales saaledes kun om 1200 Gyllden for Opbørsel, og at Opbørslen ikke var betalt, begrunde de Kuldkastelsen af den tidligere Aftale²⁾.

Ved Sammenstillingen af disse Breve springer Forfalskningen strax i Øjnene; men de ere aabenbart fabrikerede til forskjellige Tider og i forskjellige Hjemme. Brevet af 1462 er den ældste Forfalskning. Med dette Brev i Haanden klagede

¹⁾ Suitsfeldt, S. 857; jvfr. Petersen, Ballø, S. 34.

²⁾ Danske Mag., 1 R., II, 38-46.

Fru Birgitte til Kong Kristiern over, at der forholdtes hende hendes Ret til Vallø, og i Aaret 1467, netop som Kong Kristierns Forbitrelse mod Axlssonnerne var paa det højeste, „kjøbte Kong Kristiern, der stundede efter en sliq herlig Gaard“, som Huitfeldt udtrykker sig (S. 898), „af Fru Birgitte hendes Anpart derudi, Dronning Dorothea tilbødste, og siden lod sig derudi for Dp-børsklen med Rigens Ret indføre, saa vel udi den Part, Fru Birgitte paa Hamarsted tilhorte, som udi Ifr. Birgitte Olufsdatters Del.“ — „For denne Sags Skyld,“ fortsætter Huitfeldt, „var stor Tvedragt; thi Ifr. Birgitte havde Venner baade i Sverig og i Danmark, og mente hendes Fader bedre at være forskyldt imod Riget, og dertil med ulovligt, at han havde ladet sig indføre i begge Parter, Fru Birgitte, hendes Fæster (3: Søster), paa andre Steder at være stet Udlæg og Fyldest.“

At det er Brevet fra 1462, der stinner frem heraf, er tydeligt; og for Huitfeldts Aarstal for Salget til Dronningen (1467) synes alt at tale; dog er det paafaldende, at Fru Birgitte allerede i dette Aar optræder paa egen Haand, da Hr. Erngisle Nielsen endnu levede, og hans Navn holdes stadig udenfor det hele; men hun kan jo have handlet bag hans Ryg. Men kort efter hans Død (Febr. 1469) indsendte Fru Anne Present til det svenske Rigsraad, som da var forsamlet til Herredag i Telge, en Kopi af Brevet fra 1462, der sagdes befuldmægtiget af Hr. Iver Axlsson med flere andre navngivne Mænd; og det staaer øjensynligt i Forbindelse hermed, at Hr. Iver tilligemed sin Broder Hr. Aage Axlsson og Stadsriveren i Stockholm d. 28 August 1470 udstedte et Vidnesbyrd om, at Hr. Erngisle Nielsen paa Sjællands Landsting havde solgt sin Hustrus Andel i Vallø Gaard til Hr. Oluf Axlsson.¹⁾ Sagen var nemlig den, at Fru Birgitte efter sin Mands Død havde fremlagt for det svenske Rigsraad Kong Kristierns Brev, der lød paa 1200 rhinske Gylben (ikke + 700 Mark), som Hr. Erngisle Nielsen havde vedgaaet at have modtaget, og tillige Hr. Erngisle Nielsens Brev, hvorefter han udlagde hende Gods i Hamarsted m. m. for de 1200 rhinske Gylben, der var Vederlag for hendes Andel i Vallø. Dette var det nemlig da af Vigtighed for Fru Birgitte at faa Dom paa; thi herpaa beroede hendes Ret til Gods i Sverig; men uheldigvis fremlagde hun tillige Hr. Erngisle Nielsens Morgengavebrev til hende, og her overbevistes hun om at have begaaet Falskneri, idet hun selv havde fabrikeret Brevet, indsat mere Gods deri, end oprindelig bestemt o. s. v. Dette skete 28 August 1472. Herefter kunde hun ikke længere blive i Sverig, hvor Rytet om hendes Falsknerier var almindelig udbredt; ja hendes Skrifer havde endog saa i flere gode Mænds

¹⁾ P. v. Müller anf. Skr. S. 135 efter et Pergamentsbrev i Svenske Riksarkiv.

Nærværelse, plaget af Samvittighedsnag, paa sit Dødsleje bekendt, at han havde eftergjort mange gode Mænds Signeter og kastet en hel Haandfuld af dem i Laen ved Hamarsted. Hun tyede til Danmark, hvor hun blev (eller var) forlenet med Dronningholm og — fortsatte sine Forfalskninger. 1479 tiltraadte nemlig Fru Anne Present selv en Rejse til Sverig i Anledning af Valløfagen. Hun fremlagde nu Kopier ikke blot af Brevet af 1462, men ogsaa af 1461, og dette er det første Spor af dette Brevs Anvendelse, som man træffer. Da det første Forsøg var mislykkedes, da det var bevist i Sverig, at Hr. Erngisle Nielsen havde faaet de 1200 Gylde, da Opbørjelsespørgsmaalet ikke længere lod sig bruge, har Fru Birgitte altsaa fabrikeret det nye Brev og gjort de 1200 Gylde til 1200 + 700 Mark — rimeligvis for at faa et større Udbytte fra Dronning Dorothea —, samt sat 1200 nye Gylde til som Betaling for hendes Andel i Balla. Men det svenske Rigsraad erklærede Brevene for falske, idet Hr. Iver Axlens og flere af de i Brevene opførte Vidner edelig erklærede, aldrig at have beseglet saadanne Breve.

At Hr. Iver Axlens og det svenske Rigsraads Erklæring maatte blive et værdifuldt Afstykke for Fru Anne Present, er ejensynligt; men Kong Kristiern og hans Dronning holdt alligevel stadig deres Haand over Fru Birgitte og maa vel saaledes have anset Brevene for ægte; dertil kom, at Kongen jo selv havde udbetalt de 1200 Gylde paa Hr. Oluf Axlens Vegne og maatte derfor har anset sig berettiget til Vederlag fra Hr. Olufs Arvinger; her er et dunkelt Punkt, som nu neppe lader sig klare, men som bidrager til Forstaaelsen af Kronens Stædighed i dette Spørgsmaal, lige som det vel ogsaa kunde være tvivlsomt, om der ikke alligevel tilkom Fru Birgitte nogen Del i Balla som fædrene Arv.

Saaledes stod Sagen ved Kong Kristierns Død (1481); men da Zfr. Birgittes Giftermaal med Niels Eriksen nærnede sig, lagde hans mægtige Slægt et stort Lod i Bøgtstaaen, og i Kong Hans's Haandfæstning af 1 Febr. 1483 indfattes for første Gang den Bestemmelse, at Konge, Dronning eller deres Børn ikke maatte kjøbe eller pante Gods af Ridderstabet, og denne Bestemmelse gav man tilbagegaaende Kraft ved at tilføje, at Zfr. Birgitte Olufsdatter som Følge heraf strax kvit og frit uden al Hinder skulde have, nyde og beholde Balla og alle dets Gaarde og Gods, Pantegods, Kjøbstadsgods o. s. v., som hendes Fader og Moder havde det allerfrieft, og de paa Kjøb, Pant eller Indførsel Iyhende Breve skulde aldrig komme hende eller hendes Arvinger til Glæde i nogen Maade; Dronningen skulde have Vederlag af Fru Birgitte af Hamarsted; dog hvis denne havde nogen Ret eller Arvedel i Godset, som hun ikke havde faaet Fyldest for, skulde derom gaa, som Loven udviser. — Denne Bestemmelse er der-

paa gjentagen i den saakaldte Kalmar-Reces af 7 Septbr. f. A. og i Kongens svenste Haandfastning, og i Forbindelse hermed staar formodentlig ogsaa, at „Birgitte Olufsdatter“ 16 Oktbr. f. A. har udstedt Kvittering til Kong Hans for at have erholdt udbetalt den hende tilkommende Del af de 6000 Mark, hvorfor Oluf Axfelsen havde haft Beverskov og Stevns Herreder i Pant (CLIV)¹⁾, og kort efter (1485) faldt en Dom af Kongen og Rigsraadet om Arvedelingen af dette store Pant mellem Hr. Oluf Axfelsens Arvinger, og heri nævnes baade „Fru Birgitte af Vallø“ — da havde altsaa Brylluppet fundet Sted — og „Fru Birgitte af Dronningholm“ som Lodtagere (CLVI). — Men da Kong Hans døde (1513), klagede Rigsraadet over, at den Artikkel i Kongens Haandfastning, der handlede om dem, der havde mistet deres Gods, ikke var overholdt; Hr. Niels Griffen var derfor til Agters med 8 sjællandske Læster Korn, hvorfor man i Kong Kristiern II's Haandfastning optog en Bestemmelse om, at Artiklen i Kong Hans's Haandfastning om Vallø skulde opfyldes, hvorpaa man ordret indførte Artiklen, saa ordret; at man endogsaa har beholdt Udtrykket: *3fr. Birgitte!* — Dette er en stærk Betegnelse af, at Forholdet ikke var fuldstændigt restitueret, — man vil have rent Vord. Men naar man lige fra Huitfeldt til Allen heraf har sluttet, at Vallø Gaard og Gods havde været under Kronen hele denne Tid igjennem, ja endogsaa har taget stærkt fat paa Kong Hans for den Uretfærdighed, han havde udstift, — saa er dette en fuldstændig Misforstaaelse. Det vilde da ogsaa være højt paafaldende, om Kongen skulde have baaret sig saaledes ad mod Erik Ottesens Søn, mod en Mand, som selv stod saa højt i hans Gunst, at han gjorde ham til sin egen Søns Hofmester.²⁾

Om selve Vallø Hovedgaard nogeninde har været under Kong Kristierns og Dronning Dorotheas Bestyrelse, er meget tvivlsomt; „Valløbogen“ indeholder adskillige Breve, hvori Fru Anna Present ikke blot kaldes „af Vallø“, men ogsaa foretager Transaktioner³⁾; og saa snart Niels Griffen er bleven gift med

¹⁾ Geh. Ark. Aarsb. II, 54; Huitf. 971; 973; 678; Saml. til norske F. Spr. og Hist. IV, 359—60.

²⁾ Kun Peterfen har i „Vallø og Omegn“ været paa Spor efter det saunde Forhold, men har ligesom ikke turdet bryde med Allens Autoritet.

³⁾ Saaledes 1) Grib Jensen, boende i Stovkloster, solgte velb. Kvinde Fru Anne, Hr. Oluf Axfelsens Efterl., 4 Rte Eghed og den søndre Del i Nistløff Hovedgaard (1458^{3/4} op-
lod Lybke Grib Hr. Oluf Axfelsen og hans Arvinger alt det Pantegods, han havde liggende i Nistløf; Orig. i Geh. Ark.; Tybjerg S. Nr. 63, Verg.). — 2) Hans Lavridsen og Oluf Povlsen, boende i Fjaltkebjerg S., stjode Fru Anne til Vallø Kaaris og Kaaris Fang (Beverkøvs S.). — 3) Abbed Borge og Ringsted Kloster [c. 1466—82 var han efter Daugaard Abbed] oplader alle de Breve og Ejendomme, som de havde paa 5 Gaarde i Kalslunde, til Fru Anne Seneb. til Vallø, — samst. „Ol. Kong Kristierns Domsbreve paa Kals-

Ifr. Birgitte, ikke blot kaldes han „af Ballø“ — saaledes allerede 29 Juli 1485¹⁾ —; men han foretager ogsaa Transaktioner; saaledes gav han i Foræning med sin Hustru omtrent paa denne Tid en Gaard til Beverskov og Ransø Herreders Præstegilde til Sjælemesse for deres tro Skriver Niels Mortensen; 1493 tilfød han og hans Hustru paa Opfordring af Graabrødrenes Vikarius, Broder Lavriks Brandsen, at Graabrødrene i Rjøge maatte bygge Aagebro paa Ballø Grund mellem Rjøge og Prambroen over det Vand, som løber af Søen og i Stranden, menige Almuesfolk til Bedste²⁾; 1497, 2 Juni, mødte besteden Svend Jes Mortensen, Hr. Niels Grifffens Tjener paa Ballø, paa Faxe Sognestævne og spurgte, om de Heftehaber, som ligge Sønden for Strandhovedet paa hin Side Aaen, havde givet deres Afgifter til Ballø, hvilket bekræftedes.³⁾ Hertil kommer adskillige udaterede Breve i „Balløbogen“, som her ikke nærmere skulle omtales; af det foregaaende synes klart nok at fremgaa, at Ballø Gaard og Gods i det hele har været i hans Bærg hele Tiden. Har der derfor fundet nogen Indførsel Sted i Ballø Hovedgaard, har den i ethvert Tilfælde kun været forbigaaende, for at fremtvinge, at Dronning Dorothea fik det Gods udleveret, som hun havde kjøbt af Fru Birgitte af Hamarsted, og hvilket dette Gods var, ses af det endelige Restitutionsbrev af 1523, ifølge hvilket Fru Birgitte af Hamarsted i sin Tid havde solgt Dronning Dorothea „nogle Gaarde og Gods i Eskbjerg og andet mere Gods i Sjælland liggende, som beløb sig ved 8 Læster Korns Rente“, og som Følge heraf tilbagegaves da 11 Gaarde i Eskbjerg (Bregninge S., Rallundborg Len), 7 Gaarde i Hørby og 12 Gaarde og en Mølle i Drølev (Løve H.).⁴⁾ Det er disse 8 Læster Korns Rente, der i den følgende Tid stadig er Gjenstand for Strid; det er dem, som Rigsraadet 1513 klager over, endnu ikke ere tilbagegivne; det er dem, som Kristiern II derfor tilbagegav, men som han efter Hr. Niels Grifffens Død atter fratog Enken, hvorfor dette Forhold atter gjordes til Gjenstand for Klage i Stridskrifterne mod Kristiern II og fremkaldte en ny Bestemmelse i Frederik I's Haandfæstning 1523 om, at Godset skulde restitueres, hvorpaa dette endelig

lund.“ — 4) 1474, ⁴/₁₀, Roskilde: Bjørn Johansen, Ridder i Wolby, og Anne Jensd., Hr. Oluf Aeglessens Efterl. i Walløff, fiske efter Hr. Bjørns Hustru, Fru Cecilie, Oluf Aeglessen (Thotts) Datter: „... og skal jeg B. Joh. have af Walleffue Ejendomsogh, som er Barnerop i Halsted Sogn i Steffns H. . . i 10 samfulde Aar“; naar disse ere ude, eller hvis han dør i Mellemtiden, skal Barnerop falde uden Hindre tilbage til Fru Anne. Bidne bl. a. Dr. Kristoffer, Provst i Roskilde (Originalen findes i Geh. Ark., Stevens H., Nr. 20, Perg.).

¹⁾ Rbhvns. Dipl. III, 11; jvfr. IV, 193.

²⁾ Script. VIII, 528; jvfr. 532 (1485).

³⁾ Rosenvinge, Gl. D. IV, 196—97.

⁴⁾ Rasmussen, Gislefeldt, S. 473; Fred. I's danske Registranter S. 18—20.

skete ved et paa Rigsraadets Foranstaltning fremkaldt Kongebrev af 18 August samme Aar.¹⁾

Har der fundet nogen Indførsel Sted i Ballø Hovedgaard, maa den efter det foregaaende i hvert Fald være ophørt ifølge Bestemmelsen i Kong Hans's Haandfæstning; mulig kunde der ligge noget til Grund for Huitfeldts Efterretning om, at Fru Anne Present's Broder, Domprovest Kristoffer Jensen

¹⁾ I det utrykte Klagekrift mod Kristiern II (Dff. Kong. Historie, Fasc. 13) lyder det saaledes: „Item loedt handt (o: Kr. II) thage VIII lesther korn fraa frwe Beritthe aff Walloff effther hynnes hosbons døedt, hwilket handt selluff haffde ladhet anthworde henna for the VIII lesther korn, hom Drotningh Dorothe haffde fraa henna emodh loghen, och kom frwe Beritthe i Hammerstedt haffde soldt forne Drotningh Dorothe meth wreth.“ — Frederik I's Haandfæstn. Art. 68 (Geh. Ark. Aarsb. II, S. 78): „Item skal Fru Birgitte Olufsatter have sit Gods igien og nyde det efter vor kjære Herre Broders Kecesses Lydelse.“ — Ved Aar 1517 har Huitfeldt følgende Efterretning (fol. 1120): „Ubi hans (o: Kr. II's) Haandfæstning findes, at Zfr. Birgitte Olufsatter af Ballø skulde have hendes Gods igien, og hans Fru Moder (! Huitfeldt forveksler altsaa Dronning Dorothea, Kong Hans's Moder, med Dronning Kristine, Kong Kristiern II's Moder; Grunden hertil vil fremgaa af det følgende) at tiltale Fru Birgitte af Hamarsted for hendes Kjøb; men dis uanfæt tog han fra Mester Kristoffer, Domprovest ubi Roskilde, Zfr. Birgittes Morbroder og Værg, som tilforu fra Kronen indtog Ballø Gaard og Gods, hans Søsterdatter til bedste, alt hans Gods uden Barmhertighed, hwilket og skete Hr. Niels Eriffens Arvinger, sigendes, at han med Rette skulde have talt sin Sag og ikke hemmeligen med Svig forraffet Ballø.“ — Hversted skulde altsaa Dr. Kristoffer Jensen (Present), Domprovest i Roskilde fra cr. 1464 (Kbhvns Dipl. IV, 80) til 1483 (Hadorph, sv. Rimkronik, II, 316; 1487 var Odde Probst i Roskilde, se Dokumentet i 1ste Del S. 202, Anm.), Zfr. Birgittes Morbroder, strax efter Haandfæstningens Bedtagelse have bemagtiget sig Ballø Gaard og Gods og dette saaledes være kommet igien fra Kronen (Dronningen) til Zfr. Birgitte; heri kunde maafe være nogen Sandhed, men efterføger man Huitfeldts Råder, bliver man meget mistantfom; disse ere nemlig, foruden Kr. II's Hdf., følgende Sted af Rigsraadets Klagekrift mod Kr. II, saaledes som det efter det trykte tykke Exemplar er frit oversat hos Huitfeldt S. 1217: „Han haver oglaa Domprovsten udi Roskilde og Hr. Niels Eriffen og andre flere Prælater, som hadde ærligen tjent hans Herre Fader og Moder (o: Dronning Kristine), deres Gods uden al Barmhertighed frataget („des iren beraubt“).“ — I det danske Udlaft (Dff. Kong. Hist. 13) lyder denne Artikel saaledes: „Item loedt handt griffwe Promesthen i Roskilde och Hr. Niels Eriffen och statthet thennem theres pendingher aff, for theres thro thienfthe, the gjorde hans Raades frwe Moder (o: Dronning Kristine), wden ald dom.“ Dette er atter overstreget i Udlaftet. — At der herved skulde sigtes til Dr. Kristoffer Jensen (Present), der ikke forekommer efter c. 1483, og som i al Fald aldrig har været Probst i Roskilde under Kristiern II's Regering, og til Adelsmanden Hr. Niels Eriffen (Rosenkrantz), er en øjensynlig Misforstaaelse af Huitfeldt; det maa være Navnet „Hr. Niels Eriffen“, der har forlebet ham til at sætte det hele i Forbindelse med Ballø; men der fandtes paa den Tid geistlige Personer af dette Navn, saaledes en Hr. Niels Eriffen, Kancelli i Aarhus, der forekommer 1521, 24 Juni, da Vor Frue Alter i Albani Kirke i Odense fradømmes ham, Suhm II, 2, 49, og endnu 1539 (Kr. III's Reg. 89). Hr. Nicolaus Erici forekommer ifølge en mundtlig Meddelelse af Udgiveren af „Sveriges Traktater (o. s. v.)“, Dr. Nydberg, oftere i Brevet fra Kristiern II's Kancelli efter 1516, da Niels Eriffen Rosenkrantz døde. „Mester“ Kristoffer i Roskilde paa den Tid er M. Kristoffer Havensberg (Kbhvns Dipl. IV, 393).

(Present) i Roskilde, som Fr. Virgittes Børge strax har sat sig i Besiddelse af Gaarden; men det er meget usikkert.¹⁾ Men forøvrigt var det ikke blot Eftebjerg-Godset, som svenske Fru Virgitte havde folgt til Dronningen, men ogsaa en Gaard i Kjøbenhavn paa Hjørnet af Kjøbmagergade og Østergade, overfor Amagertorv, samt en Gaard i Kjøge og en Gaard i Ringsted; men det mærkelige herved er, at Dronningen derpaa senere atter „undte“ Fru Virgitte al hendes Rettighed i disse Gaarde, ligesom hun ogsaa senere tilbagegav Fru Virgitte 9 Pund Korn af det Gods, hun havde kjøbt af hende, hvilket af Fru Virgitte blev givet til en Sjælemesse, hun havde stiftet for sig selv ved St. Dionysii Alter i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn. Gaarden i Kjøbenhavn var dog allerede 1485 i Niels Eriksens Besiddelse og er altsaa bleven tilbagegivet, maaste allerede af Kong Kristiern I, hvorpaa Kristiern II atter efter Hr. Niels Eriksens Død, som vi senere skulle se, tog den tilbage med Magt. At ogsaa her Forholdet ikke har været ganske klart, men at Kongen har ment at have et Pengetrav at gjøre gjældende, er tydeligt.²⁾

Hvad der gjorde Restitutionspørgsmaalet vanskeligt, var selvfølgelig Kronens (Dronningens) Ulyst til at lide noget Tab. Eftebjerg-Godset synes Dronningen at have afhændet til Rigshofmesteren Povl Vazmand; i det mindste foretog Kong Hans efter Dronningens Død i Aaret 1496 et Magestift med denne, hvorved han tilføjede Kongen netop 11 Gaarde i Eftebjerg mod Vederlag af andet Gods.³⁾ Dronningen skulde ifølge Haandfæstningen holde sig til Fru Virgitte af Hamarsted; men denne havde snart ikke mere Gods tilbage at holde sig til. Om Hamarsted havde hun i Aaret 1482 Strid med sin Farbrodersøn Jørgen Magesen (Thott); dog blev det tilkjendt hende paa Livstid, hvorefter det skulde indløses for 200 Rosenobler af Hr. Erngisles Nielsens Børnebørn (af første Egtetab); alt Hr. Erngisles øvrige Arve- og Kjøbegods skulde derimod strax tilfalde Børnene. Bestyrelsen og Dphørslen af Hamarsted samt sine øvrige

¹⁾ Se foregaaende Anm. — Angivelsen af Domproost Kristoffer som Fr. Virgittes Morbroder og Børge kan Hviit, nemlig ikke have taget fra Hdf. eller Klagekrifterne, saa han med Hensyn til dette Punkt maa have haft en særlig Kilde; men hvis Kristoffer Jensen egenraadige Afsæd har stift ham af med Domproostiet, maa denne Handling, som det fremgaar af foregaaende Anm., tilhøre Kong Hans, ikke Kr. II. — Kristoffer Jensen anføres rigtignok paa de Klevenf. Stamtafler (Present) som Kannik i Roskilde 1506; men dette Aarstal er vistnok meget upaalideligt, mulig Forveksling med Brodersønnen M. Krist. Nielsen.

²⁾ Vallobogen, bl. a. Gl. Kong Kristierns Brev paa den Gaard paa Hjørnet ved Amagertorv. Om Gaarden jvfr. Kbhvns. Dipl. II, 141, 143, 145 (o: 1479 og 1481: den Gaard, Hr. Oluf Arelsen ejede, uden Betegnelse af den daværende Gjer); III, 11; IV, 193; 210; 261; 393; samt denne Dels Dipl. Nr. 82.

³⁾ Geh. Ark., Magestifter Nr. 14, Orig. p. Perg. med Segl (devisl. Henrik Eriksen Rosenkrantz); jvfr. Codex Esrom., udg. af D. Nielsen, S. 185—86.

svenske Gods overlod hun derpaa til Sten Sture, hvorimod hun som Sikkerhed herfor havde taget Indførsel i noget Gods i Halland, nemlig Bjerme Hovedgaard i Bæfjige Sogn, som Sten Sture havde erholdt i Arv efter sin Svigerfader Aage Agelsen (Thott). Dette førte til fornyeede Stridigheder med Sten Sture, indtil der af svenske Rigsraader mægledes et Forlig, ifølge hvilket Fru Birgitte selv skulde overtage Bestyrelsen af Hamarsted, hvorpaa hun 17 Januar 1494 solgte Hamarsted og alt sit øvrige svenske Gods med Undtagelse af hendes Gods i Vestergotland til Sten Sture for 10,000 ƛ svensk.¹⁾ — Dette svenske Gods kunde jo forøvrigt under de daværende Forhold ingen Betydning have for Dronning Dorothea eller Kong Hans; man maatte da holde sig til det hallandske Gods, som Fru Birgitte i sin Tid havde faaet i Erstatning for sin Mødrenearv i Ballø; men — ogsaa dette Gods synes hun at have solgt, dels til Dronningen selv, dels til Povel Laxmand. Dronningen gif da den Vej, at hun overlod Niels Eriksen (Rosenkrantz) selv „al den Rettighed, som hun havde i det Gods i Halland, som hun kjøbte af Fru Birgitte af Hamarsted.“²⁾ Niels Eriksen maatte saa selv se at komme ud af det med Povel Laxmand, og Niels Eriksen synes ligefrem at have maattet kjøbe Godset tilbage af denne, thi ^{22/11} 1500 vedgaar han at skulde Povel Laxmand 1500 rhinske Gylben (Nr. 4), en Sum, der netop temmelig nøje svarer til den oprindelige Sum, som Fru Birgitte af Hamarsted i sine falske Breve gjorde Fordring paa (1200 rh. G . + 700 ƛ dansk), og som i Værdi atter vistnok nogenlunde kunde svare til de meget omtalte „8 Pæster Kornes Rente.“³⁾ — At dette var en meget uheldig Afgjørelse for Niels Eriksen, er øjenshnligt; han havde jo i Birkeligheden ingenlunde faaet Erstatning for Fru Birgittes Bedragerier. — Denne nød stadig, som det synes, Kongehusets Gunst, og nogen egentlig Retsforfølgning fra Niels Eriksens Side mod hende er der ikke Spor til, lige saa lidt til, at hun har gjort sine formentlige Fordringer paa Fædrene-Arv i Ballø gjældende for nogen dansk Ret,

¹⁾ P. v. Müller, Hallands Historie, I, 111 ff. (tildels efter Dok. i Gavnø Arkiv). — Eriks Datteren var Vidne til det herom i Stockholm af Fru Birgitte ^{17/1} 1494 udsædte Brev (Gavnø Arkiv).

²⁾ Vallabogen (Gods i Halland, Q). Desuden smids.: „Brev, at Fru Birgitte solgte Hr. Povel Laxmand det Gods i Halland, med flere Breve anvendes samme Gods,“ og: „Indførsel i Berme Hovedgaard og det Gods, der tilligger, med nogle Lavdagøbreve paa samme Gods.“

³⁾ En Væst Rug eller Hvede udgjorde ifølge Arent Bentzen: Danmarks og Norges frugtbare Herlighed, 40 Bdr. — I Kristian III's Tid sattes Salgsprisen af det Jordegods, der svarede til en Læst, til 1000 ƛ dansk, altsaa for 8 L. 8000 ƛ ; men dette er en meget høj Pris, og Pengenes Værd var omtrent sunket til det Halve i Tidsrummet 1462—c. 1540. — 1200 rhinske Gylben + 700 ƛ er lig 4300 ƛ . — Hertil kommer saa Værdien af de to kjøbenhavnske Gaarde, som i Manifestet mod Kr. II sættes til den vistnok meget højt regnede Sum af 6000 ƛ . — (Vjfr. Ersted, Konge og Lensmand, S. 127, Anm.).

saaledes som Haandfastningen hjemlede hende Ret til.¹⁾ Dog staaer det maaske i Forbindelse med disse Sager, at hun 1491 var stævnet til Rigsmødet i Kalmar at staa til Rette (overfor Svenskerne?), og at hun 1492 afstod til Kongen Kronens Gaard Dronningholm med alle de Livs- og andre Breve, hun havde derpaa, dog at hun maatte beholde det endnu i to Aar og da til Gjengæld skulde erholde Taarnet i Kallundborg frit paa Livstid. Brevforfalskerinden blev saaledes Lenstager af det Slot, hvor Rigens Brevstaber gjemtes; men Nøglen hertil havde hun heldigvis ikke; den var hos Regeringsembedsmændene. 1498, ⁹/₃, udstedtes i Stockholm af Prioren i Sortebrødrekløster Vidnesbyrd om, at Klostret havde modtaget af Fru Birgitte Mufsbatter i Snestrup, som fordem boede paa Hamarsted, en af hendes Aulsgaarde ved Navn Lederne i Upsala Bispedømme til evindeligt Eje mod højtidelige Messer; da Gavebrevet indeholdt den Bestemmelse, at hendes Arvinger skulde have Godset tilbage, hvis Messerne ikke holdtes, medførte dette Forhold mange Stridigheder, da Gustav Basa havde inddraget Klostrene, mellem hendes Arvinger, nemlig Thyge Krabbe og senere Peder Bilde og Peder Dze, og den svenske Krone. — Det er sidste Gang, Fru Birgitte nævnes; hun er rimeligvis død kort efter i en meget høj Alder. Den rosenfrankiske Familie havde hun voldt mange Bryderier. — Foreøvrigt var Niels Griffens Hustru blandt hendes nærmeste Arvinger, siden hun selv ingen Børn havde; man ser ogsaa senere, at Niels Griffens Svigersøn, Thyge Krabbe, havde Gods i Vestergotland, som vistnok skriver sig fra Arven efter hende. Herved maatte en Del af Strids spørgsmaalene falde bort. Der var nu væsentlig kun Spørgsmaal om, hvem der skulde lide det ved hendes Vedragerier voldte Tab, de 8 Læster Korn m. m., Kronen eller Niels Griffen, og det blev tilfaldt Kronen.

Efter at Niels Griffen (Rosenfrantz) omtrent 1484 var bleven gift med Birgitte Thott og, som vi have set, strax herved var kommet i Besiddelse af Ballø, indtager han i den følgende Tid en betydelig Stilling. 1486 var han saaledes selv 16de tillige med sin Fader Erik Ottesen med i Kong Hans's Følge paa dennes Rejse til Norge.²⁾ Det følgende Aar (1487) fik han derpaa Kolding Slot i Pant for 2195 L , for hvilken Sum han indløste denne Forlening

¹⁾ Rigtig nok indeholder „Balløbogen“ følgende i en Fortegnelse over Breve, Hr. Thyge Krabbe udtog af Taarnet paa Ballø 6 Jan. 1541: „Stem af den Veste med H (3: Ludse Herreds Breve) udtoges Kong Hans's Dom-brev, Landstingsvidner, Herredsvidner og Sognevidner, lydendes paa Hørby, til Erik Banners Behov.“ Spørgsmaalet er, om der ved „Haarby“ i Brevet af 18 August 1523 (Fr. 1's Reg.) forstaaes Hørby i Ludse S., eller Narby i Arø S.

²⁾ Njfr. i Gavno Arkiv; Zahm, Unionskrigene, S. 565; Knudsen, Danmark i Middeltiden, I, 108.

³⁾ D. Mag. 4 R., II, 163 ff.

fra Fru Dorthé (Rosenkrantz), Mogens Ebbesen Galts Efterleverste (CLXIII). I det herom udsiedte Brev af 24de August kaldes han Rigsraad; da han imidlertid ikke har deltaget i Rigsraadets Valg af Kristiern II til Faderens Efterfølger 16 Maj f. A., men derimod har medbeseget Hyltingsakten i Lund af 22 Septbr. f. A. som anden nederst Rigsraad blandt Bøvnerne, maa han være bleven optagen i Raadet i Mellemtiden. I den følgende Tid nævnes han hyppig i Rigsraadsforhandlinger; saaledes deltog han det følgende Aar i kgl. Retterting i Hylland, ligesom han ogsaa i Forening med sin Fader og sin Svoger Hans v. Ahlefeldt deltog i de tidligere omtalte Møder i Flensborg i dette Aar¹⁾; 1494 deltog han i det Rigsraadsmøde i Kallundborg, hvorved Rigsraadet modsatte sig Kongens Broders, Hertug Frederiks, Fordringer paa Laaland, Falfster og Møen. I det følgende Aar var han tillige med sin Fader og Svoger Estild Gøye blandt de Rigsraader, der i Kalmar deltog i et af de mange frugtesløse Møder med de svenske Rigsraader om Unionens Fornæelse.²⁾ — Hvor vidt han i Aaret 1497 har deltaget personlig i det store Sverigstog, vides ikke; dog er det rimeligt, at han har overværet Kong Hans's Krøning til Sverigs Konge og har rimeligvis været blandt de mange danske og svenske Mænd, som ved denne Lejlighed modtog Ridderflaget; han var nemlig endnu ikke Ridder Januar 1497 (CLXXXIX), men 15 April 1499, og nævnes derpaa stadig som Ridder i den følgende Tid.³⁾ Om han har deltaget i Ditmarsktoget, er mere tvivlsomt; han forekommer kort efter (i Maj 1500) i Rettertingsdomme i Aarhus, saa han rimeligvis ikke en Gang kan være bleven faaret her, skjønt Huitfeldt lader ham falde her!

I Niels Erikssens personlige Forhold var der imidlertid foregaaet ikke ubetydelige Forandringer, der udvidede hans Virkekræds. Ved sin Broder Holger Erikssens Død 1496 var han bleven Børge for dennes Børn og fik saaledes Bestyrelsen af Boller (CXCVI); — det var maaske i den Anledning, at han (1501) havde nogen Strid med Kristiern Høsk til Barritskov (Bjerge H., Vejle Amt) om en Gaard i Barritskov By —⁴⁾; men samtidig dermed overdrog

¹⁾ Sejdelin, Dipl. Flensb. I, 666, jfr. II, 416 og ovenfor under H. v. Ahlefeldt. — Rosenvinge, Gl. danske Domme I, 21.

²⁾ Huitfeldt S. 1009; Geh. Ark. Aarsb. IV, 277 ff.

³⁾ Huitfeldt S. 1019; Rbhøn. Dipl. IV, 261.

⁴⁾ Danske Herregaarde XII, Barritskov. — 1503, ¹⁹/₁₀ havde han som Lensmand paa Røding Tratte med Anders Fris til Haraldshøj, R., om noget Gods til Hellig Kors Alter i Vejle Kirke, nemlig Høgholt Gaard, Høver S., Tørrild H., et Bol i Fennum By, Skibet S., og nogen Jord i Skibet Mark. Dommen, der affagdes af Prebd. Pøbeduff, R., Erik Timmesen (Rosenkrantz) til Engelsholm, (Gunde) Pedersen (Prip) i Soldrup, Peder Kristensen i Studrup, Anders Munt (Bjørnesod), Las Eshjørnsen i Dolberup (adesigt Eshjød) og Anders Eshjørnsen i Binderslev, Bøvnerne, i Sortebrødre Kloster i Vejle, lød paa, at da

Erik Ottesen ham sin Hovedbesiddelse Bjørnholm, hvortil Hr. Niels Eriksen skriver sig fra 1497 af (CLXXXVIII og CLXXXIX). Den 1 Juli 1500 fik han derpaa Brev paa Pantelenet Middelfsom og Sønderlyng Herreder efter Hr. Erik Ottesens Død for 432 rhiniske Gylben og 592 ƛ danst¹⁾, og da Erik Ottesen døde i Januar 1503, fik han tillige ved det foreløbige Skifte udlagt sig Skiern Hovedgaard i Middelfsom H., dog mod at tilsvare de øvrige Arvinger deres Andel i Hovedbygningerne m. m. (Nr. 8 og 11).

Ved sine store Besiddelser og Pantelen — deriblandt ogsaa Grenaa Kjøbstad, som arvedes fra Forfædrene —, ved sine mange Gaarde rundt om i Rigets Kjøbstæder, saaledes baade Rosenfrankernes og Thotternes Gaarde i Kjøbenhavn, Gaarde i Kjøge, Roskilde, Malmsø, Horsens og maaste flere Steder, ved tilkjøbte Ejendomme, saaledes Stallerup i Bruff H., som han kjøbte af sin Frænde, Aune Timmesdatter (Rosenfrank), foruden en Del Strøgods til Vallo eller de øvrige Hovedgaarde, indtog Hr. Niels Eriksen nu en betydelig social Stilling som den rosenfrankiske Families Overhoved, i Forening med sine Svogre Rigsmarsten Hr. Eskild Gøye, dennes Søn Mogens Gøye og Hr. Prebbjerg Pødebust, om han maaste end i Rigdom stod noget tilbage for disse, ligesom han i hvert Tilfælde stod langt tilbage for Eskild Gøye og Prebbjerg Pødebust i store Godsærhvervelser og Godskøb.²⁾ Forøvrigt deltog han med Hr. Prebbjerg, Biskop Niels Klavsen (Skade) i Aarhus, Dr. Morten Krabbe sammesteds og Hr. Mogens Gøye i Handelsforetagender; et af dem rustet Kjøbmandsstib blev saaledes røvet og udplyndret i England; Staden beregnedes til 2000 £ Sterling, og Sagen medførte en Del diplomatiske Forviklinger med Henrik VIII af England.³⁾

Den betydeligste Stilling, Hr. Niels Eriksen beklædtes med, var dog, at Kong Hans udnævnte ham til Hofmester for sin unge Søn, den udvalgte Konge, Kristiern II. Naar dette er stet, vides ikke; han kaldes „vor kjære Søns Hof-

forme Gods var forarget og Stoven forhugget, og da Hr. And. Fris havde sporet nogen Jord fra forne Kirke og til sig med Urette, saa blev der efter kgl. Mats. Befaling og efter Lovens jagt for Ret, at den, som saaledes . . . har hærget, bør ej at være Børge, men at forne Hr. Niels Eriksen bør at være Børge til forne Hellig Kors Gods (G. Art., Tyrrid H., Nr. 4, Perg.).

¹⁾ Geh. Art., Middelfsom H., 8, Perg., dat. Hønsborg, Vor Frue Aften Visitationis, trykt i D. Mag. 4 R., IV, 205 efter Lensbogen af 1545, men her dat. Hønsborg, Vor Frue Aften Annunciationis (24 Marts). Smlgn. Dipl. Nr. 2.

²⁾ Om Staldrup se Nr. 25 og om det nærliggende Stubdrup se D. Nielsen i Sydsk hist.-top. Selsk. Tidsskr. VI, 12; at det ikke blev ved en Pantesættelse, men at dette sidste Gods fort efter ved Kjøb gik over til Niels Eriksen, fremgaa af Elline Gøyes Jordebog S. 391—92 (1529 skjødede nemlig Sønnen Luf Nielsen disse Ejendomme til Mogens Gøye); for øvrigt „Vallobogen.“ Dog vare hans Erhvervelser til Vallo ikke betydelige.

³⁾ Huitfeldt S. 1108; jfr. Allen II, 138.

mester" i et Brev af 29 Novbr. 1501¹⁾); Prindsen var den Gang tyve Aar gammel; han var allerede bleven hyldet som Varn 1487, og atter 1497 var hans Valg blevet bekræftet af Rigsraadet; omtrent fra denne Tid af deltog han ofte i Regeringshandling, navnlig naar Faderen var i Sverige.²⁾ Medens han som Dreng var bleven opdragen i et borgerligt Hus, hos den ansete Raadmand og senere Borgmester i Kjøbenhavn, Hans Bogbinder, blev han nu, da han skulde træde ud i Livet som den tilkommende Konge, stillet under Niels Eriksens Opsyn, et ansvarsfuldt Hverv overfor en ung Fyrste af høj Begavelse, men med et trodsigt og egenraadigt Sind. Rimeligvis har Niels Eriksen staaet ved den unge Fyrstes Side, da denne i Sommeren 1502 foretog sit første Krigstog til Elfsborg og Bahus, som tidligere er omtalt under Svogeren Jørgen Ruds Ledning, thi man ikke har noget positivt Bevis herfor; man savner ogsaa fra denne Tid enhver Efterretning om Niels Eriksen, hvilket netop tyder paa, at han har været fraværende fra Danmark, indtil han d. 8 Novbr. 1502 tilligemed det øvrige Rigsraad, deriblandt hans Svogre Predbjorn Pødebuff og Jørgen Rud, sad til Doms over den myrdede Righofmester Poul Laumann, hvis store Fordegods nu blev inddraget under Kronen, deriblandt altjaa ogsaa det Gods i Halland, han i sin Tid havde kjøbt af Fru Birgitte af Hamarsted, med mindre dette Gods, saaledes som vi ovenfor have omtalt, allerede da var gjenkjøbt af Niels Eriksen for de 1500 rhinske Gylden, han Aaret før havde udstedt Gjældsbrief for til Poul Laumann. Righofmesterpladsen synes nu at have staaet ubejagt lige til Kong Hans's Død, da Niels Eriksen ved Thronstiftet fra den udvalgte Konges Hofmester's steg til at blive den regerende Konges Hofmester eller, med andre Ord, til Righofmester og derpaa forblev i denne Stilling lige til sin Død, omtrent samtidig med, at Hr. Mogens Gøye blev Rigsmarck, en Stilling, denne synes at have indtaget under hele Kristiern II's Regering, men maaske endogfsaa har opnaaet strax efter sin Fader, Hr. Eskild Gøyes Død (1506); i al Fald omtales heller ingen Rigsmarck i Slutningen af Kong Hans's Tid.³⁾ I ethvert Tilfælde indtog Hr. Niels Eriksen en bety-

¹⁾ Afskrift i Dipl. Langeb. efter en Original i Stockholm; Brevet er en Rettertingsdom, afsagt i Rbhvn. Fredag efter Simonis et Juda Dag 1501; jfr. Allen, II, 236; 343.

²⁾ Jvfr. A. Heise, Diplomatarium Vibergense S. 111, 112; jfr. Dipl. Norv. IX, 434, hvor han nævnes overst blandt de verdslige Raader); som Hofmester nævnes han endnu 29 Juli 1515 (Suhms Nye Saml. III, 2, 153 og Behrmann, Rr. II, II, 77). — Mogens Gøye kaldes allerede „Righofmester“ Novbr. 1513 af Huitfeldt S. 1105, men S. 1108 kalder han ham samme Aar „Marck“, saa at her ojenlyst paa det første Sted finder en Anticipation

³⁾ Niels Eriksen kaldes „vor høere naadige Herres Hofmester“ i et Brev af 9 Septbr. 1514 (Brasch, Venmetofte I, 338); men at han har været det strax efter Kong Hans's Død, fremgaar af flere Breve (f. Ex. Suhms Saml. II, I, 112; jfr. Dipl. Norv. IX, 434, hvor han nævnes overst blandt de verdslige Raader); som Hofmester nævnes han endnu 29 Juli 1515 (Suhms Nye Saml. III, 2, 153 og Behrmann, Rr. II, II, 77). — Mogens Gøye kaldes allerede „Righofmester“ Novbr. 1513 af Huitfeldt S. 1105, men S. 1108 kalder han ham samme Aar „Marck“, saa at her ojenlyst paa det første Sted finder en Anticipation

delig Stilling under de urolige Tider, som udgjør de sidste 10 Aar af Kong Hans's Regering: den langvarige Fejde med Sverig og Lybeck, de talrige Underhandlinger og det spændte Forhold, hvori Kongen mere og mere kom til sin Broder, Hertug Frederik paa Gottorp. Medens hans Svogre Jørgen Rud og Eskild Gøye, og Hr. Thyge Krabbe, der omtrent 1504 (Nr. 9) var bleven gift med hans ældste Datter Anna, mere vare Krigens Mand, deltager Hr. Niels Eriksen mere i Fredens Gjerninger. I Aaret 1505 var han saaledes udfireven til at følge Kong Hans til Kalmar med sin yderste Magt; men i Belejringen af Kalmar synes han ikke at have taget Del, medens hans Svende stode under Thyge Krabbes Befaling.¹⁾ I Aaret 1506 udfireves han til at følge Kongen personlig til Møde i Kiel med Lybeckerne og Hertug Frederik; han stillede ved denne Lejlighed 24 Svende, ligesom Hr. Mogens Gøye, medens Hr. Predbjørn Pødebuft endnu kun stillede 16.²⁾ Kort efter, i Sommeren eller Efteraaret, afrejste den unge Kong Kristiern til Norge for i Faderens Navn at overtage Landets Styrelse, som han derpaa med stor Kraft og Dygtighed ledede i flere Aar. Man skulde have ventet at finde Hr. Niels Eriksen blandt hans medfølgende Raadgivere; det synes dog ikke at have været Tilfældet; thi Niels Eriksen synes tværtimod at have fulgt Kong Hans paa den langvarige Rejse, denne i dette Aar foretog i Sylland; saaledes maatte han holde det første Rathold under Kongens Ophold i Viborg i Oktober af sine Forleninger Middelforn og Sønderlyng Herreder og ligeledes i Kolding den 1 og 2 December af sin Forlening Koldinghus, hvorpaa han den 7 December deltog i det Møde, der i Segeberg holdtes med Lybeckerne, hvorved disse forpligtede sig til strax at afbryde al Handel med Sverig, medens det endelige Fredsmøde fastfattedes til St. Hansdag næste Aar (1507) i Nykjøbing paa Falsler. Ogsaa i dette store Møde, hvori Kongen og Rigsraadet personlig deltog, og som fik et for Lybeck høist

Sted af hans senere Stilling som saadan under Fr. I, ligesom i et Sted hos Svaning (p. 184).

— Det er som Rigsmarst, at Mogens Gøye 12 Aug. 1515 ved Kr. II's Bryllup og Dronningens Kroning bar Sværdet, medens Hr. Niels Eriksen som Rigshofmester bar Æblet (Allen II, 220); denne Stik iagttages i al Fald stadig ellers ved Kroninger. «Regni Dacie Marscalcus» kaldes Mogens Gøye i Slutn. af 1517 og „Danmarks Riges Marst” i Regyndelsen af 1518 (Suhm II, 2, 42; 81; Rosenvinge, Gl. D. Domme I, 38), og han var endnu Rigsmarst, da Fr. I's ydste Hdf. udfstedtes Marts 1523, men blev med det samme Rigshofmester, og Thyge Krabbe Marst (f. Gr. i den endelige Hdf., Roskilde, Aug. 1523). — Allen II, 236; 543 Not. 91 synes at lægge for megen Vægt paa Svanings: «Magister aulae regie» 1519 (p. 184). — Huitfeldt S. 1269 kalder Hr. Niels Høg (til Esthær) „forbum Marst” ved hans Død 1524, og af Randgløerne ses, at han antager ham for efterfulgt af Thyge Krabbe; dette er i hvert Tilfælde urigtigt, og i Huitfeldts Høvedskilde, den siddlyffe Krønike, kaldes han heller ikke Marst.

¹⁾ Dipl. Lang. 24 Juni 1505; jvfr. D. Mag. 4 R., II, 276.

²⁾ D. Mag. 4 R., II, 280 ff.

ugunstigt Udfald, deltog Hr. Niels Eriksen. Ogsaa i det følgende Aar (1508), da Fejden med Sverig fortsattes, udstredes Hr. Niels Eriksens Folk; navnlig paalagdes der ham ved det almindelige Opbud, som Rigsraadet paabød i Aarshus d. 11 April, at møde selv 20de til Kalmars Undsætning, medens Pædbjørn Pødebust nu sættes til 24, Mogens Gøye endogsaa til 30 Svende. Ogsaa i det følgende Aar (1509) deltog Hr. Niels Eriksen i et Forligsmøde i Rjødshavn med de Svenske. I Aaret 1510 tabes han mærkeligt nok helt af Syne; i de følgende Aar nævnes han dels ved Udskrivninger af Adelens Opbud, dels i flere private Breve — saaledes fik han i disse Aar flere Gange den Begunstigelse at maatte lade udføre Dyne over „Elven“ (Elben), skjønt Udførsel af Kvæg var forbudt paa Grund af Fejden, „dog“, tilføjes der, „at de ikke komme Rigenes Fjender til Gode“ —, indtil han endelig tillige med Kongen, Hertug Kristiern og det øvrige Rigsraad deltog i det endelige Fredsmøde med Sverig og Lybeck i Malmø i April 1512. I Fredstraktaten af 23 April d. A. staar han næstøverst blandt Ridderne (efter Hr. Sten Bilde), en Orden, der ogsaa iagttages i den følgende Tids Breve, f. Ex. i Rigsraadets 3die Gang fornægtede Forsikring om at ville tage Hertug Kristiern til Konge efter Faderens Død.¹⁾

Efter det foregaaende kan Hr. Niels Eriksen saaledes neppe antages at have fulgt Hertug Kristiern i Norge i disse Aar; snarere har maaste Styrelsen af Krongodserne været ham betroet efter Poul Lagmands Død, skjønt han endnu aldrig findes nævnt som Kongens Hofmester. Ligeledes ledsagede han rimeligvis Kong Hans, dennes Dronning og Sønnen Hertug Kristiern paa Kongens sidste Rejse i Thyen og Jylland i Slutningen af 1512 og Begyndelsen af 1513 og var tilstede ved Kongens temmelig uventede Død i Aalborg den 20 Februar. Han nævnes saaledes i et to Dage senere (22 Febr.) i Aalborg udstedt Brev, hvori Kong Kristiern og Dronning Kristine med Fuldbyr og Samtykke af Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) af Børglum, Biskop Erik Kaas i Viborg, M. Dve Bilde, Domprovst i Lund og Viborg, Dr. Antonius Fürstenberg, Domprovst i Børglum, Hr. Niels Eriksen, Hr. Pædbjørn Pødebust, Hr. Mogens Gøye, Ridderne og D. R. R., som nu ere tilstede, efter Kong Hans's yderste Vilje og Befaling undte og gav til Hellig Aands Hus i Aalborg Kronens Hospital St. Jørgens Gaard uden for Thyen imod Oprettelsen af en højtidelig Messe for den afsbøde Konge, hans Forældre, Hustru og Børn.²⁾

¹⁾ D. Mag. 4 R., II, 278; 280 ff.; Huitfeldt S. 1065, 1066, jvfr. Allen I, 376, 396 ff.; D. Mag. 4 R., II, 159, 161; jvfr. Allen I, 415; Huitf. 1070; D. Mag. VI, 123, 133; 2 R., II, 157; 297 ff. — Geh. Art. Aarsb. IV, 367; jvfr. Huitf. 1081, 1087, 1090, og Allen I, 608. — Geh. Art., Huldinger, Nr. 15 a (1512¹²);).

²⁾ Geh. Art., Top. Saml. Aalborg Nr. 61. — I Brevet af 16 Febr., hvorved Rafnslykke til dømmes Pædb. Pødebust, nævnes han derimod ikke (Rafnslykke Nr. 1).

Disse Rigsraader, og maaste nogle flere, maa saaledes antages at have været tilstede ved Kongens Død; ligeledes opholdt sig i Aalborg paa denne Tid Bisp Iver Munk i Ribe og Hr. Niels Høg til Eskjær, Ridder og Rigsraad; disse to sidstnævnte tillige med Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) og Hr. Predbjærn Bodebusk skal have givet den unge Konge trodsige Svar, da han ifølge de foregaaende Valghandlinger fordrede at anerkjendes som Konge, og henvist ham til det samlede Rigsraad, saa at de allerede da skiltes i Brede; men ikke nok hermed, de indledede Underhandlinger med Hertug Frederik af Gottorp om at overtage Kronen; dette blev nu vel denne Gang ikke til noget og er neppe traadt offentlig frem for Dagens Lys. Planen skal desuden have fundet stærk Modstand hos Bilde-Slægten, formodentlig især Ove Bilde; hvorledes Hr. Niels Eriksen stillede sig til denne Sag, vides ikke; men det er dog sandsynligt, at han, saaledes som man har ment, ogsaa har hørt til dem, der fraraadede dette Skridt.¹⁾ Thi i alle de følgende Aar vedblev Hr. Niels Eriksen at staa højt i Kongens Gunst. Vel fremkom man i Auleddning af Fastsættelsen af Kong Kristierns Haandfæstning med drøje Beskyldninger mod den afdøde Konge for Brud paa Haandfæstningen og Uordholdenhed — et mærkeligt Exempel paa partiist Adfærd lige før Slutningen af Kongens Liv i enagl. Rettertingsdom vil blive omtalt (S. 89) under Otte Holgerfen (Rosenkrantz) —; men den unge Konge gif oprigtig ind paa Bestemmelsen om det manglende Vallø-Godses Tilbagelevering, lige som han ogsaa øjeblikkelig skaffede Otte Holgerfen Ret, og under de Underhandlinger, som førtes paa det store Møde i Kjøbenhavn om Kongens Haandfæstning og med Lybekerne og Svensterne samt Nordmændene om Kongens Anerkjendelse i de øvrige nordiske Riger, tog Hr. Niels Eriksen vigtig Del og blev nu, som ovenfor omtalt, endogsaa Kongens Hofmester, hvorved han fik Bestyrelsen af Kongens Hofholdning og de store Krongodser i sin Haand.²⁾ Han synes ogsaa at have deltaget i de Underhandlinger, som strax indlededes om et Ægteskab for den unge Konge med en Prinsesse af det habsburgske Hus; thi han deltog i Efteraaret 1513 i et Rigs-

¹⁾ Se nærmere Allen II, 9 ff. — Ogsaa i den betjendte Fuglevise om Kristiern II's Forhold til de forskjellige Stænder synes der at alluderes til dette første Skridt af det misforneje Parti; thi den gamle Urns Brede over Høgenes Færd begrundes ved deres Forsøg paa at fortrænge ham; da bliver han gram i Hu og slaar til Adlen, hvorpaa denne saa først senere fordriver ham.

²⁾ 3 Dage fra 15—27 Juli forekommer han som øverst eller næstøverst Ridder og Rigsraad i flere Brede: Suhm, Ny Saml. II, 2, 148—50; Dipl. flensb. II, 938; Suhm (gl.) Saml. II, 1, 112 (Erit Bilde, Hoffinde, forlenes med Holbæk *ad mandatum principis præsente Nicolao Erici milite.*); Hist. Tidestf. I R., III, 156 ff. — Dipl. Norv. IX, 434 (han tilligemed en Del andre Rigsraader skulle mødes med Kongen paa Tørring die Dionysii).

raadsmøde paa Tørring Slot, hvor Mogens Gøye og de øvrige Gesandter modtog deres Instrux for Sendefærden i den Anledning til den unge Prinsesse Elisabeths Farfæder, Keiser Maximilian; en af Hr. Niels's egne Sønner skal have deltaget i Sendefærden.¹⁾ Og da den unge Dronning senere kom til Danmark og efter den højtidelige Vielse til Kongen blev kronet (12 Aug. 1515), var Hr. Niels Erikfen som Rigshofmester Væbet i det højtidelige Optog, ligesom hans Broder Holger Erikfens Enke, Fru Anne Mejnstrup, til liden Vaade for sig selv, blev den unge Dronnings Hofmesterinde.

Bed Hoffet indtog den rosenkrantske Familie saaledes en høj Stilling i Kristiern II's første Regeringsaar. Hertil kommer, at Niels Erikfens ældste Søn Oluf Nielsen allerede siden 1512 havde været Hovedsmand paa Vordingborg Slot, at hans ene Svigersøn, Hr. Tyge Krabbe, allerede i længere Tid havde været Medlem af Rigsraadet og Lensmand paa Helsingborg, havde udmærket sig i Krigen imod Sverig og netop paa denne Tid (17/6 1514) fik en Del Gods tilbage („Fistbak“), som var inddraget under Kronen i Dronning Margrethes Tid — en Sag, som senere nærmere skal blive omtalt — medens Niels Erikfens anden Svigersøn, Erik Erikfen (Banner), omtrent samtidig (19/4 1514) blev forlenet med det store Kato Len, som i sin Tid havde været forlenet til hans tilkommende Hustrus Slægt og som laa i Nærheden af Bjørnholm og Rosenkrantzernes gamle Familieejendomme, samtidig med at Hr. Niels Erikfen selv (9/4 1514) forlenedes afgiftsfrit med et Par Gaarde i Djerling (Middelfom H.).²⁾ Og saa Brodersønnen Otte Holgersen synes hele Tiden igjennem at have staaet sig godt med Kristiern II og var netop paa denne Tid (Marts 1514) blevet Hovedsmand paa den vigtige norske Borg Akkershus. Det var ogsaa tildeels disse Mand — Hr. Niels Erikfen „vor Hofmester“, Pædbyørn Podesbust, Mogens Gøye, Tyge Krabbe m. fl. — der atter i Juli 1515 førte Underhandling i Kjøbenhavn med svenske Rigsraader om Kristiern II's Anerkjendelse som Konge i Sverig, hvorved der sluttedes forelsbig Fred og Stilstand indtil et nyt almindeligt Herremøde i Halmstad Februar 1517.³⁾ — Alt syntes saaledes roligt og godt. Men Uvejret stod truende i Baggrunden. Sigbrits og Dypkes Parti fik større og større Overhaand over Kongen; Fru Anne Mejnstrup gjorde sig i Forening med nederlandske Sendebud til Talsmand for Adlens almindelige Forbitrelse over Kongens Forhold til Dypke, eller rettere sagt, mod Sigbrit som politisk Raadgiverinde. Kongens Brede og Mistankfornødhed blev vakt. Dette skal allerede være sket i Sommeren 1516; men Udbruddet kom,

¹⁾ Allen II, 110. Hvem af Sønnerne det har været, har jeg ikke kunnet efterspore, og anser det hele for tvivlsomt.

²⁾ Suhm, Nye Saml. I, 1, 60. ³⁾ Smst. III, 2, 153—55.

som vi senere skulle se, først det følgende Aar efter Dyrkes Død og Torben Dyes Henrettelse. Da ændredes Stillingen pludselig; men dette oplevede Hr. Niels Eriksen ikke; Stormen brød først løs efter hans Død (2 Nov. 1516).

Uagtet man har ikke faa Efterretninger om denne Mand, er det dog vanskeligt at danne sig et Billede af hans Karakter. De store Modsetningers Tid var endnu ikke ret begyndt; hans Søner og Sviger sønner træde derimod anderledes frem for os med bestemte Træk. Den Røse kan man dog give Hr. Niels Eriksen, og det er maaske den allerstørste, der kan gives, især til den Tids Mand: ikke en eneste Handling af ham kjende vi, der kan sætte en Plet paa hans Karakter. Uagtet han følte sig forurettet af Kronen med Hensyn til Vallo-Godsset, er der dog derfor ikke det mindste Spor til nogen Bitterhed fra hans Side mod Kong Hans eller dennes Søn. Af den dunkle Baggrund synes at fremtræde for os Billedet af en rolig og besindig Mand, maaske ikke med nogen særlig høj Begavelse, men med en hæderlig og ren Karakter. Og ser man hen til den urolige Tid, der begyndte efter hans Død, den ofte ubesindige, fremfusende og uordholdende Maade, hvorpaa Kristiern II mere og mere træder op, er det ligesom man savner denne rolige Besindigheds Aand og kommer uvilkaarlig til at tilskrive ham ikke ringe Indflydelse hos den unge Fyrste; men vi tro tilbøje heller ikke, at han havde kunnet standse de Storme, der udbrød, men at det snarere har været et Held for ham selv, at han ikke kom til at opleve dem.

Ogsaa i sin egen suævrere Kreds synes Hr. Niels Eriksen at have nydt stor Anseelse; ikke blot betænkes han i sine Svogres og Søstres og nærmeste Slægtninges Testamenter med Gaver, saaledes som Tidens Skik krævede, men indfattes som oftest, saaledes som tidligere nævnt, til Testamentarius (saaledes ogsaa i Mogens Gøyes Testament 1514; Nr. 26). Da den norske Adelsmand Karl Knudsen søgte Udsoning med Kristiern II, blev Sagen angaaende hans Fordringer paa Henrik Krummedige for Drabet paa hans Fader Knud Alfien, indfat til Niels Eriksens, Tyge Krabbes og Mogens Gøyes Mægling i Foræning med Kongen selv og Mester Ove Bilde¹⁾, ligesom Hr. Niels Eriksen tillige med andre Samfrænder indfattes til Mægler i Striden mellem Fru Anne Hølgers og hendes Stifføn Otte Hølgersen (Nr. 29). — Mod Kirker og Klostre har Hr. Niels Eriksen, som det synes, været lige saa gavmild som sine øvrige Slægtninge. Vi have allerede tidligere nævnt hans Forhold til Graabrødrene i Kjøge og til Beverskov Herreds Præstegilde. Hans Byggeforetagender ved

¹⁾ Behrmann II, 77—78; jøfr. Allen II, 450.

Balløby Kirke omtales i Provst Vyskanders Rimværk om „Fr. Jens Villes Slægtregistre“, hvor Fru Birgitte Dufsbatter (S. 60) indføres talende:

Vi takkede Gud, som var os saa blid
og vendte derhen vort Hjerte og Fliid
hans hellige Lære at styrke.
Ham derfor til Vre, os selv til Gavn
da lode vi bygge forinden vor Stavn
paa Ballø en kostelig Kirke.
Langvejs fra Riget vi siden henstrev
og fik fra Rom baade Bulle og Brev
tilbage med Klerkerens Minde
at bygge selv op paa vort Arvegods
i Ballø, en By, som ligger der hos,
Kapellet, man der monne finde,
forbedret den siden saa mangelund
og stiftede der et Kristens Samsund
med en Præst og anden sig Sage.“

Vyskander har her vistnok fulgt et stedligt Sagn, med mindre han skulde have misforstaaet et eller andet gammelt Brev; thi i Rosenkrantzernes gamle Arkiv paa Rosenholm fandtes et Afsladsbrev allerede fra 1318, udstedt af „nogle Patriarker, Erkebisper og Biskopper“ for St. Maria Kirke i „Walene“ i Roskilde Stift (=: Waleue, den gamle Skrivemaade for Walloff, Ballø). Kirkens Bygningsmaade viser ogsaa tilfulde, at den oprindelig har været en gammel romansk Kirke med Bræddeloft, men som senere har faaet en gothisk Ombygning. Om denne sidste kan henføres til Niels Eriksens Tid, maa Ryndigere afgjøre; men stiftet Kirken har han i hvert Tilfælde ikke.¹⁾

Ogsaa i Marie Magdalene Kirke (Sønderhald S., Randers Amt), som var opført af Farfaderen, Fr. Otte Nielsen, findes i Kirkens Hvalvinger Fr. Niels Eriksens og Fru Birgitte Dufsbatters Vaabener med Indskrift, ligesaa i en Niche over Prædikestolen.²⁾

Mærkeligt ere dog de Mindesmærker, der findes om Niels Eriksen og hans Hustru i Tirstrup, der er Sognekirke til Bjørnholm. Her findes nemlig 5 runde Trætabler, der minde om 1) Otte Nielsen og Hustru, der i Indskriften begge siges at ligge begravne i Randers Kloster, 2) Erik Ottesen og Hustru, der siges begravne sammesteds, medens det af det Mindesmærke, som

¹⁾ Rosenkrantziana, Igl. Bibl., Vol. 1, Balle 15, 5. — I Registraturen staar: i Waleue, i selve Afskriften: in Wilene. — Vfr. Petersen, Ballø o. s. v. S. 273. — Nicolaus Eriki de Lyndæ (lille Runde i det nærliggende Haarløv S.) nævnes 1346 (smst. S. 19). — I „Balløbogen“ findes blandt Bjeverskov Herreds Breve følgende: „Biscop Johan bres paa Ballø kirke oc Tornby kirke“ (vistnok Biscop Johan Jepsen Havensberg, 1500—1512), og: „Ett tingsvidne, att Ballø kirke er altiit qwiitt for ald biscop tenghe oc skatt, och att kirken er bøgt af Ballø gorb, maa setthe pregt tiill kirken.“

²⁾ K. Hansen, Danste Ridderborge, I, 70; Dst. Atlas IV, 287; Trap, V, 605.

Jørgen Rosenkrantz lod oprette over dem i Hornslet Kirke, udtrykkelig synes at fremgaa, at deres Ven 1589 af Jørgen Rosenkrantz flyttedes fra Mariager til Hornslet; 3) Niels Eriksen, „som ligger begravet i Randers Kloster, med hans Datter Fr. Karine, og hans Hustru Birette Olufsbatter, er begravet i Skerne Kirke.“ 4) „Anno domini 1535 paa Gulland lod Hr. Henrik Rosenkrantz, Ridder til Bjørnholm, gjøre disse 4 „Panel“.“ 5) „Anno 1533 Paaskebadg døde erl. og velb. Kvinde Fru Mette Rosenkrantz, Fr. Eriks Banners.“

Medens de tre første vise de afdødes Billeder i allegorisk Fremstilling, bærer Nr. 4 ene Rosenkrantz-Baabnet og Baabnet som Ridder af den hellige Grav (et Korsmærke med 4 Stjerner mellem Korsets Arme). I Rosenkrantz-baabnet ses i alle de 4 førstnævnte en hvid kronet Løve; i Nr. 5 er Løven ikke kronet. — Af Nr. 3 synes med Sikkerhed at fremgaa, at Niels Eriksen, og rimeligvis ogsaa hans Datter Karen, endnu 1535 laa begravet i Randers, medens hans Hustru, Fru Birgitte († 1528) er bleven begravet i Skjern Kirke, ved den Hovedgaard, hvor hun sidst boede, saaledes som vi senere skulle omtale, rimeligvis fordi Forholdene i Randers Graabrødre Kloster den Gang paa Grund af Reformationen vare noget usikre. Ogsaa Huitfeldt (S. 1111) lader Hr. Niels Eriksen, hvis Død han for øvrigt urigtig henfører til Søndag efter Allehelgens Dag 1515 istedetfor Søndag efter Allehelgens Dag (v: 2 Novbr.) 1516¹⁾, blive begravet i et Kapel, „som han funderet udi Graabrødre Kloster i Randers.“ — Men nu ligger der i Tirstrup Kirke en stor Gravsten, der viser Billedet af Hr. Niels Eriksen, hans Hustru og Datteren Karen. Hans Baaben er uden Løve; han staar i fuld Rustning og bærer om Halsen en Kæde eller Rosenkrans, hvori hænger en Ring, ganske som i den Rosenkrans, Fru Birgitte holder i sine foldede Hænder. — Som Indskrift er anvendt et latinsk Vers, der lyder:

M. D. sedecimo domini dum scribitur anno
 In Wallöf moritur, sed in hoc loculo sepelitur
 Miles de Bjørnholm dominus Nicolaus Erixi.
 Coniux cum nata jacet illi contumulata.
 Absalon exstat auus miles, pater erat Olauus
 Birgitte vidue, que mater erat Katarine.
 Vir, conjuX, nata requiescat pace beata.

Herefter skulde man tro, at Niels Eriksen strax efter sin Død paa Valso 1516 var bleven begravet i Bjørnholms Sognekirke; men da det af Tavlen i Tirstrup Kirke

¹⁾ Han forekommer ogsaa i et Brev af 21 Novbr. 1515 (Nr. 29).

fremgaar, at han endnu 1535 laa i Randers, maa Eigene af disse tre Personer efter 1535 være blevene førte til Tirstrup af Henrik Nielsen eller dennes Broder Kristoffer Nielsen til Skjern, ligesom Jørgen Rosenkrantz senere flyttede sine Forfædre fra Randers til Hornslet, da Graabrødreklostret var blevet omdannet til et kongeligt Slot (Dronningborg). — Det latinske Vers paa Gravstenen er forfattet af Just Lauridsen Ranch, senere Præst i Binkel i Middelfom Herred; han havde været Lærer for Sønnen Kristoffer Nielsen til Skjern. Ogsaa hans Søn, Hieronymus Justesen Ranch, senere Præst ved Graabrødre Kirke i Viborg og Kannik, bekendt som dansk Komediebidger, har forfattet latinske Mindebidte over Niels Eriksen, Fru Birgitte og over Sønnen Kristoffer Nielsen († 1561), hvilke anbragtes paa Epitafiene i Tirstrup Kirke, men for øvrigt intet af Vig-tighed indeholde; han udgav dem 1562 i Trykken. — Allerede Henrik Nielsen, den Gang Lensmand paa Gulland, omtaler i et Brev til sin Svigerfader Anders Bilde af 23 Marts 1534 (Nr. 113), at han vilde lade to Sten udhugge, en til sin Moders og en til sin Søsters Grav; han havde af den Grund haft en Stenhugger i 4 Uger, men kan kun faa Sten af Kalkflis, der rigtignok ere bedre at hugge i end de af „Malm“, der ere støre og let springe; han vilde opsætte det, indtil han fik en Tegning fra Mester Morten Busfert, der var fgl. Stenhugger og en meget brugt og anset Mand paa de Tider, Svigersøn af den bekendte Borgmester i Malmø, Hans Mikfelsen, Kristiern II's tro Udlændighedsfælle. Faderen omtaler han ikke, saa at det er tvivlsomt, om det er den her paatænkte Sten, der nu ligger i Tirstrup Kirke, og neppe rimeligt.¹⁾

Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) og Fru Birgitte Olufsdatter (Thott), hvis senere Skjæbne vil blive omtalt sammen med hendes Sønnen i det følgende Kapitel, havde 11 Børn, nemlig foruden de alt nævnte Søner:

1. Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Ballø, R., D. R. R.
2. Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm, R.
3. Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skjern, — der alle vilde blive nærmere omtalte i 2det Kapitel, desuden to Søner, der skulle være døde som smaa, nemlig:
4. Jørgen og 5. Otte Nielsen, og 6. Døtre, nemlig:
6. Sofie Nielsdatter, der var trolovet med Hr. Johan Bjørnsen

¹⁾ Afskrifter af alle Mindesmærkerne i Tirstrup Kirke findes i Gl. fgl. Saml. 739 fol., fgl. Bibl. (Præsteindberetning til Ole Worm), jvfr. S. Birket Smith i Danske Saml., udg. af Brunm m. fl., 2 R., VI, 149, og K. Hansen, Danske Ridderborge I, 175; Abildgaards Tegning i Oldn. Museums Arkiv. — Dr. S. Petersen, der personlig har undersøgt Mindesmærkerne i Kirken, har meddeelt mig en Del Notitser om dem. Dr. P. mener, at Stenen, sammentilignet med lignende Mindesmærker, ikke kan være udhugget senere end c. 1530.

(Bjørn) til Nielsstrup, senere R^{*}. og D. R. R., men efter Slægtbøgerne døde inden eller saa Uger efter Brylluppet, hvorpaa Johan Bjørnsen giftede sig med Gjertrud Parsbjerg, Datter af Hr. Tønne Parsbjerg til Ørtofte i Skaane m. m. Da Hr. Johan Bjørnsen saaledes kun kom i ringe Forbindelse med den rosenkranske Familie, indskrænke vi os her til at bemærke, at han døde i Aaret 1533 og af en samtidig Skribent faar det Lov, at han var en stor Ødeland, der opførte sig med stor Pral og Pram, blev til Latter for alle og satte sine Ejendomme overstyr til stor Skade for sine Børn.¹⁾ Hans politiske Færd vil der flere Gange blive Lejlighed til at omtale i det følgende Kapitel.

7. Malene, der døde ung.
8. Karen, trolovet med Erik Banner, er omtalt i det foregaaende. Efter hendes Død ægtede Erik Banner Søsteren:
9. Mette Nielsdatter Rosenkrans, der vil blive omtalt i 2det Kapitel.
10. Anne Nielsdatter Rosenkrans, g. m. Hr. Tyge Krabbe (se 2det Kapitel), og endelig
11. Else Nielsdatter, der var Nonne i Mariager Kloster og levede endnu 1560 (se ovenfor S. 16).

VII.

Holger Eriksen (Rosenkrans) til Søller, D. R. R. († 1496) og Fru Anne Mejnstrup († 1535).

Denne Søn af Erik Ottesen forekommer første Gang i Aaret 1485 som Vidne (CLVIII) og kaldes da allerede „til Søller“, som altsaa allerede da foreløbig maa have været overdraget ham. Ogsaa Kristiern II's Hylдинг i Lund d. 22/8 1487 har han medbeseglet, men endnu som udenraads Væbner, hvormod Broderen Niels Eriksen allerede den Gang var Rigsraad. I de følgende Aar nævnes han af og til i fgl. Rettertingsdomme i Horsens, Rjøbenhavn og Aarhus. Han kaldes i Aaret 1488 „vor Mand og Tjener“, og har saaledes været fgl. Lensmand, formodentlig paa Skanderborg Slot, som ved hans Død var i hans Besiddelse som Afgiftslen og tidligere havde været i Faderens Besiddelse.²⁾ Fra 1492 af forekommer han i forskellige Rettertingsdomme som

¹⁾ (Paulus Eric) den fribygte Krønike, Nordens Monumenta hist. Dan. I, 97.

²⁾ Geh. Ark. Hylb. 13 (jvfr. ved Niels Eriksen); Est. Mag. 4 R., II, 191; Hilberts Aktstykker til Aarhus I, 64; Rbhvns. Dipl. IV, 208. — Elline Gøyes Fordebog: I) 1492, 21/1, (St. Agnetis Dag), Mars, Kong Hans's Dom, at Anders Matzen skal nyde sin fri Diden og Zidbrand i Sidslen Slot eller have den Jord igien paa Sidslen Mark, som Niels Smed

Rigsraad, saaledes endnu i Juni 1495 i Kallundborg, hvorpaa han kort efter i Kongens Erinde blev sendt til Gulland; paa Tilbagevejen tog han ind paa Krogholm (Krageholm) i Skaane, hvor hans Frænke, Maren Tygesdatter (Lunge), levede som Enke efter Hr. Axel Brahe Pedersen († 1487), af hvis Børn Datteren Cecilie, som alt tidligere omtalt, blev gift med Eftild Gøye, og Sønnen Hr. Axel Brahe Axelsen senere i 2det Ægteskab med Holger Eriksens egen Datter Sofie Holgersdatter Rosenkrantz. Holger Eriksen var den Gang syg og gjorde da d. 1 Oktbr. sit Testamente; han maa ogsaa være død kort efter, dog, som det synes, først i Begyndelsen af Aaret 1496; thi i Begyndelsen af Aaret sættes han ved Udskrivningen til 20 Mand, men inden 13 Marts f. A. var han død (CLXXXV).¹⁾

I det offentlige Liv havde Holger Eriksen saaledes ikke haft Vejledning til at tage større Del, da han bortreves i en temmelig ung Alder, vel omtrent 40 Aar gammel. Desto større Betydning har han i den rosenkrantziske Families Historie som Stamsfader for alle nulevende danske Rosenkrantzere og ved de store Rigsdomme, han dels selv allerede maa have besiddet, dels ved sine Ægteskaber skaffede sine Efterkommere Besiddelsen af. Allerede 1485 nævnes han, som ovenfor anført, til Voller; rimeligvis er han da kort før bleven gift med Margrete Flemming, eneste Barn af den norske Rigsraad Hr. Bo Flemming til Ræsoen (Åster Sogn ved Kristiania) og Fru Sigrid Erlandsdatter til Vosne (i Sogn). Fru Margrete skænkede ham en Søn, den senere Ridder og Rigsraad Hr. Otte Holgersen til Voller m. m., der saaledes efter sine Svigerforældres og senere sin Svigermoders Søsters, Fru Inger Erlandsdatters, Død fik Udfigt til en umaadelig stor Arv i Norge, hvoraf største Delen dog først faldt efter Hr. Otte Holgersens tidlige Død (1525), og som derfor først vil blive nærmere omtalt i det følgende Kapitel. Fru Margrete Flemming døde tidlig — maaske i Barselseng med Otte Holgersen —, hvorpaa Holger Eriksen saa Aar efter ægtede den senere saa bekendte Anne Mejnstrup („Fru Anne Holgers“), Datter af Rigsraad og Ridder Hr. Henrik Mejnstrup, Randsdommer i Sjælland og Befalingsmand paa Korsør Slot, og Fru Maren Kristiernsdatter (Daa?). Naar dette Ægteskab er blevet indgaaet, vides ikke;

aatte; 4) Tirsdag efter vor Frue Dag i Faste, 4 Breve, udgivne paa én Dag, at Hr. Axel Pagensen undte Anders Matsen for Kongens Styld, for Holger Eriksens Styld og for de Dannemands Bøns Styld, som da over vare, og ej for nogen Aets Styld, den Iidebrand til den Gaard i Sandby, som han nu ibor (o. f. v.).

¹⁾ Rosenvinge, Gl. Domme I, 22; 26; Dipl. Wiberg. S. 103. — Dft. Mag. 1 R., VI, 267—69 (Testamentet); 4 R., II, 150. — Ny tgl. Saml. 2091 (Rosenkrantziana): Anno 1496 † Holger Eriksen til Voller paa Krogholm, der han havde været tgl. Mts. Erinde paa Gulland og som derfra tilbage (o. f. v.).

men da de havde fire Børn med hverandre, nemlig en Søn Mogens, der døde før Faderen og ligger begravet i Ringsted Kirke¹⁾ og som vistnok er opkaldt efter Holger Griffens faa Arv før afdøde Broder, Mogens Griffen, — en Datter, Else Holgersdatter, senere gift først med Hr. Albert Glob til Vellumgaard og derpaa med Hr. Kristiern Fris til Ovegaard, — en Datter, Sofie Holgersdatter, født omtrent 1493²⁾, senere gift med Hr. Axel Brahe til Krogholm, R., D. R. R., og endelig en Søn, der fødtes efter Faderens Død og blev opkaldt efter ham, Holger Holgersen (til Voller), — saa maa Ægtefæltet vel være indgaaet kort efter 1490 og Fru Anne Mejnstrup da have staaet i sin fejrest Vaar, neppe over 16 Aar gammel, thi ved sin Død d. 20 Januar 1535 siges hun at være 60 Aar gammel, altsaa født 1474 eller 1475³⁾. Ved disse Ægtefæltet var der saaledes aabnet Familien Udsigt til en betydelig Arv; thi ogsaa Anne Mejnstrup synes at have været eneste Børn.

Naafte staaer det i Forbindelse med Ægtefæltets Indgaaelse, at det første egentlige Skiftebrev, Erik Ottesen udstedte, og hvorved Voller tillagdes Holger Griffen, er udstedt i Aaret 1492. Af dette Brev (CLXXII) saa vel som af de senere 1494 og 1499 udstedte (CLXXVII og CXCVI) ses, at der til den Arv, der udlagdes Holger Griffen og senere dennes Børn, regnedes Voller Hovedgaard samt 167 Gaarde, 4 Møller, 42 Bol og 1 Hus, der gav i Afgift 694 Ortug, 36 \bar{a} Korn, 32¹/₁₆ \bar{a} . Smør, 20 Faar, 42 Lam, 64 Gjæs, 128 Høns, 435 β grot (à 12 β), 1 Galt, 3¹/₂ lod. Mark og 11 $\frac{1}{4}$ Penninge, ¹/₄ \bar{a} . og 1 \bar{a} Honning, 12 Ortug Holdskorn, 2 \bar{a} (regnet for 6 β grot hver), 3 \bar{a} . Salt m. m., Afgifter, der efter de almindelige Landgildebetæxter neppe kan regnes ringere end til 11—1200 \bar{a} . Korn, hvilket giver en for de Tider ikke ringe aarlig Indtægt. Dagsgjerning (Hoveri) ydedes imidlertid kun af 25 Gaarde i Bjerge Herred i Nærheden af Hovedgaarden. Gjæringspenge eller Bederlag for Hoveri ydedes af 7 Gaarde i Østerliskbjerg H., regnet til 6 β grot af hver. — Godsets Hovedbestanddel laa i Udt Sogn i Bjerge H., hvor ogsaa Hovedgaarden ligger, nemlig 15 Gaarde og 3 Bol, og omliggende Bjer, men en stor Del ogsaa i Hatting og Hads Herreder (heriblandt Kudegaard, Saxild S., Stoffbygaard, Torild S., Løverstrup, Odder S., og Skovgaard, Randlev S.); dernæst i Sønder Hald H., her ogsaa i Skab 2 Gaarde med Skov og Sø, hvoraf senere Skaffegaard dannedes af Sønnens søn Jørgen Rosenkrantz, og i Øster Rishbjerg H. en Del Gods, deriblandt i Hornslet Sogn i Kraibjerg B 1 Gaard og 4 Bol, det Sogn, hvori senere samme Jørgen Rosenkrantz skulde rejse det prægtige Rosenholm.

¹⁾ Marmora Danica I, 179.

²⁾ Danst Mag. 1 R., III, 105, s: 58 Aar 1551. ³⁾ Smst. III, 304.

Allerede dette var saaledes et meget betydeligt Gods, og naar saa hertil kommer Udfigterne til Husfruernes Arv i Fremtiden og Del i Erik Ottesens Pantebreve og øvrige ufiftede Formue, efterlod Holger Eriksen sine Børn Udfigt til en betydelig Formue. Selv synes han ogsaa at have erhvervet sig noget Gods; saaledes omtales fra Aaret 1495 et Magesifte til Hr. Klavs Eriksen (Vjørn?) paa 2 Gaarde og 1 Bol i Tjrkær (Hylke S., Bor H.)¹⁾, og i sit Testamente omtaler han Pantegods i Sjælland, som hans Svigermoder, Fru Margrete, Hr. Henrik Mejnstrops, havde Brev paa at forvare, og i Thyland, som Lars Rosstrup og to Pripsonner havde pantsat ham. Alle disse Pantefummer tilligemed 250 Mark, som Hr. Klavs Eriksen var ham skyldig, bestemte han til en evig Messe for sig og sine Forældres Sjæle i Mariager Kloster, hvor han bestemte sit Lejersted; hertil skulde ogsaa hans Arvinger udlægge 200 L , og det staar formodentlig netop i Forbindelse med denne Bestemmelse i Testamentet, at Hr. Erik Ottesen og Fru Anne Mejnstrop i Aaret 1496 tilkjøbte Mariager Kloster „for Messer at opholde“ otte Gaarde og to Bol.²⁾ Desuden skjænkede han en Læst Smør og 40 Sider Flæst til at bygge et Gravkapel for i Mariager, samt sin blaa Fløjels Kjørtel til en Messeshagel, desuden 10 Lybste Mark, sin Hest og sit Harnist. Dette sidste staar aabenbart i Forbindelse med den gamle Skif, at en af Adelsmandens Svende red paa hans Stridshingst iført hans Rustning foran Rigboegnen og derpaa ind i Kirken, hvor han blev holdende, indtil Højtiden var forbi, hvorpaa Harnisset og Sværdet lagdes over Graven.

Mariager Kloster, hvor Holger Eriksen blev begravet „norden i Kirken“, men hvorfra hans Rig senere af Sønnesonnen Jørgen Rosenfrank flyttedes til Mansoleet i Hornslet Kirke, blev saaledes rigelig betænkt; men ogsaa en Mængde andre Kirker og Klostre fik Gaver; saaledes fik hver af Landets Domkirker 5 rhinske Gylde, og det er formodentlig Grunden til, at Holger Eriksen senere mindedes blandt Viborg Domkirkes Belgjørerere³⁾; hvert Graabrødre-Kloster, „som Broder Brand raader over“, fik 3 rhinske Gylde; det var nemlig paa denne Tid, at Broder Laurentius Brander ivrig virkede for at gennemføre en strengere Orden i disse Klostre (den saakaldte „stricte Observants“) og heri navnlig havde fundet Understøttelse hos Kristiern I's Enke, Dronning Dorothea († 1495). Af de øvrige Graabrødre Klostre fik kun ét, Klostret i det i Nærheden af Voller liggende Horsens, en Gave, men den var ogsaa temmelig betydelig, nemlig

¹⁾ Ældste Arkivregistratur I, 166, A, 22; jfr. Suhms Nye Saml. III, 329 (Om Klosters Breve).

²⁾ Dst. Mag. VI, 116. — Testamentet smst. S. 267—69.

³⁾ Diplomatarium Viberg. S. 366.

12 Orte Korn og 2 Tdr. Smør. Eignende Gaver fik Ring Nonnekloster, Bor Kloster, Helligaands Klostrene i Aalborg, Randers og Rjøbenhavn, Karmeliterklostret i Maristad (Sæby) og Bor Frue i Aarhus. Det rige Om Kloster maatte derimod nøjes med en Dyr; det samme fik de jydste Balsartsteder, St. Søren i Ry og Bor Frue i Karup, medens Standerup Kirke ved Standerborg fik baade en Dyr og en Ko, og hans Sognkirke i Udt hans Silkefaabe til en Messerhagel. — Ligesom saaledes forskjellige Klostre eller milde Stiftelser betænkt med Gaver, er det samme Tilfældet med Kongen og Dronningen, der hver fik en graa Fole; i det hele bortgav han paa denne Maade 14 Heste, saa at han maa have befiddet ikke faa kostbare Dyr af denne Art; medens hans ældste Broder, Niels Eriksen, fik en gul Fløjels Raabe, fik hans Broder Jørgen en sort Hest, „som hedder Ravnsvenke“, og hans Broder Henrik en graablaa Fole, „som er stronger Børn“, Svogeren Hr. Eskild Gøye en Hest, som hed Graamunk. En af Børnerne (maaste Johan Bjørn, der var trolovet med Niels Eriksens Datter) og Jens Gøye fik ligeledes Heste; men ogsaa tre af hans Svende, Sommer, Ejler og Kristiern Jude¹⁾, fik hver en af de bedste Foler foruden 24 Mark og 12 Alen Klæde fra Lejden; ligeledes fik 5 andre af hans Svende hver en Fole foruden andre Gaver, og de øvrige Svende hver 10 Mark og 6 Alen lejdift Klæde. — Fru Anne Mejnstrup fik et forgyldt Sølvstob (Bøger) med Raag; af Børnene betænkt Døtrene Else og Sofie med Smykker; Sønnen Mogens var jo derimod død, og den yngste, Holger, endnu ikke født; men højst mærkeligt er det, at hans Søn af første Ægteskab, Otte Holgersen, slet ikke nævnes; formodentlig er han efter Moderens Død bleven bragt til Bedsteforældrene i Norge for at opdrages. — Af den øvrige Slægt betænkt Faderen, Hr. Erik Ottesen, og Svigerfaderen, Hr. Henrik Mejnstrup, hver med en Sølvstob, dennes Hustru, hver af Hr. Holgers Søstre og hans Svigerinde, Fru Birgitte Olufsdatter (Thott), samt Fru Maren (Lunge), i hvis Hus han laa syg, hver med en Guldring. — Til Executores indsatte han Faderen og Svigerfaderen samt sin Broder Niels Eriksen og sin Svoger Eskild Gøye; denne sidste blev ogsaa opfordret at besegle Testamentet tillige med Hr. Oluf Stigsen (Krogno) og Hr. Peder Degn, som vistnok er den samme, der tidligere i Testamentet er betænkt med 10 Mark Gyld og 6 Alen Lejdift under Benævnelser „Hr. Peder, der fulgte mig til Gulland.“ Han har vistnok været tilstede ved Testamentets Udstedelse, hvilket derimod er mindre sikkert med Hensyn til de øvrige Medbeseglere, Hr. Eskild Gøye og Hr. Oluf Stigsen, der dog begge havde Ejendomme i Nærheden.

¹⁾ Var 1499 Bøbner og Slotsfoged paa Standerborg, Dipl. Viberg. S. 111.

Fru Anne Mejnstrup maatte kort efter Mandens Død oplade Skanderborg Slot til Kong Hans, der den 13 Marts 1496 i Horsens udstedte Generalkvittering til hende for den Tid, Holger Griffen og hun selv havde haft det i Forlening (CLXXXV og CLXXXVI). Samme Aar eller i Begyndelsen af det næste døde ogsaa hendes Fader, Hr. Henrik Mejnstrup; han levede endnu ²⁶/₁₀ 1496, da han som Landsdommer og Befalingsmand paa Korsør har udstedt et Landstingsvidne i Ringsted (Geh. Ark.), men var død inden ¹⁶/₁₀ 1497, da Sti Gris, Befalingsmand paa Korsør, med flere kundgjorde, at de ifølge Kongens Ridebrev havde udfikstet og udlagt til Fru Margrete Kristiernsdatter, Hr. Henrik Mejnstrups Efterleverste, og hendes Datter, Fru Anne Holgers, den dem tilkommende Del i Bøgebjerg Skove i Bindinge (nu Fiurendal) Sogn, D. Flakkebjerg S. (CXCLII), og 17 Juni s. A. fik Fru Maren Kristiernsdatter og Hr. Henrik Mejnstrups Arvinger Laasebrev paa Taarmark i samme Sogn og Herred¹⁾; her har saaledes Henrik Mejnstrup haft Ejendomme. — Paa denne Tid maa den unge Fru Anne endnu have siddet i Enkestand; men det varede ikke lange, inden hun atter indgik Ægteskab. Selv paa fædrene Side udgaaet fra Hertugdømmernes Abel ægtede hun denne Gang Jørgen v. Ahlefeldt, der i Forening med sin Broder Benedikt v. Ahlefeldt Klavssøn ejede Søgaard (Seegarden) i det slesvigke. Med ham havde hun en Søn Jørgen; Navnet tyder paa, at ogsaa han er født efter Faderens Død; thi Ægteskabet varede kun kort; d. 17 Februar 1500 saldt Jørgen Ahlefeldt ved Hemmingstedt, og Fru Anne var altsaa i en ung Alder atter bleven Enke. Efter Broderens Død ejede Benedikt v. Ahlefeldt Søgaard alene; men efter hans faa Aar efter indtraadte Død gjorde Fru Anne Fordring paa 14000 L af Enken, Fru Eibe Ranzov, paa Sønnen Jørgens Vegne; for at sætte sine Fordringer igjennem lovede hun Kong Hans og hans Arvinger 1000 rhinske Gylden, naar de stoffede hende og hendes Arvinger den nævnte Sum; virkelig blev Fru Anne Mejnstrup senere, som vi skulle se, nødt til at ubbetale Kristiern II Pengene; men hvorledes det egentlig forholder sig med Sagen, er meget dunkelt; thi foruden Jørgen og Benedikt v. Ahlefeldt havde ogsaa deres Søster Fru Abel, Hr. Heuncke Walsdorfs Enke, Andel i Søgaard, men havde ²¹/₁₀ 1497 overdraget denne Andel til Hertug Frederik af Gottorp; om Kong Hans's og Kong Kristierns Indblanding i Sagen. skulde staa i Forbindelse med deres Pengemellemdøende og Strid med Hertug Frederik, kan neppe afgjøres, men er ikke helt usandsynligt. Af et Brev, som Fru Anne Mejnstrup i November 1506 skrev til Fru Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges, hendes første Mandes Søsterdatter, ses det, at hun den Gang tænkte paa

¹⁾ Geh. Ark., Efter Flakkebjerg S., Nr. 73.

at drage med Kong Hans til Holsten „for nogle Sager, jeg haver med Wendix von Anefeld“ (Nr. 16). 3 December 1506 holdtes et Møde i Segeberg, hvori ogsaa Hr. Niels Eriksen deltog, og hvor Fru Anne da formodentlig har søgt at faa Sagen afgjort, men uden Resultat. For øvrigt var der længe efter Fru Anne Mejnstrups Død store Stridigheder mellem hendes Arvinger om den Arv „i Lante Holsten“, thi hendes Søn Jørgen Ahlefeldt var ogsaa død før Moderen, og hendes Søn Holger Holgerfens Arvinger († 1534) gjorde da i Aaret 1547 Fordring paa denne „holstenste“ Arv, hvorfor vi senere atter ville komme tilbage til Sagen.¹⁾

Noje knyttet til to faa mægtige Slægter som Rosenkrantzjerne og Ahlefeldterne indtog Fru Anne Mejnstrup eller Fru Anne Holgers, som hun i den følgende Tid næsten altid kaldes i Danmark, en betydelig Stilling. Sin Entefødsels første Aar synes hun at have tilbragt paa Fredsgaard, nu en Bondeby i Sneeslev Sogn, Ringsted Herred, den Gang en biskoppelig Forlening, som Fru Anne havde beholdt efter sin Fader Hr. Henrik Mejnstrup.²⁾ „Fru Anne Holgers paa Frihgaard“ kaldes hun saaledes i et af Hr. Tyge Krabbe som Hovedsmand paa Kjøbenhavn Slot d. 26 Septbr. 1503 udstedt Brev, hvori han vedgaar paa Kongens Vegne at have opbaaret 500 fl Penge af hende (Nr. 7). Rimeligvis staar dette i Forbindelse med, at Fru Anne paa denne Tid stod i Underhandlinger med Kong Hans om Overtagelsen af Højstrup Pantelen i Stevns Herred; thi for denne Sum var Højstrup netop tidligere pantsat. Vel skriver Kongen i et Brev til sine Undersaatter til Højstrup, at da han tidligere havde skrevet dem til, at de herefter skulde svare deres Afgifter til Fru Anne, Jørgen v. Ahlefeldts Efterleverste, saa byder han dem nu, at de herefter skulde svare deres Landgilde og Jdelsker til Tyge Brahe, Kongens Embedsmand paa Højstrup; men Sagen synes dog at være bragt i Orden; thi i Aaret 1508 sættes Fru Anne af Højstrup til en Udskrivning af 6 Karle, og i December samme Aar nævnes Palne Daa som hendes Foged paa Højstrup, og en anden Lensmand kan i Mellemtiden ikke paavises. Hun har rimeligvis saaledes dog faaet Venet 1503, om end før en betydelig højere Pantefum, end der tidligere gik deraf, og beholdt det derpaa lige til 1518.³⁾

¹⁾ Oktbr. 1494 nævnes Benedikt v. Ahlefeldt og Jørgen v. Ahlefeldt, gebrüder, tho Sregarden, i et Dokument hos Møller, Gesch. d. Ahlef. S. 117. — Jøfr. forøvrigt Streemauns Ahfl. om Ahlef. i Jahrbücher o. f. v., X, 73 ff.; 162, og Grundtvig i Dst. Mag. 4 R. III, 30.

²⁾ „Henric Meyenstorp aff Frelggarth, Landsdommer“, forekommer 6 April 1468 i Dipl. Chr. I, S. 191. — 1536 havde Enten efter Mavrids Skave (til Eskildstrup i samme Sogn) Fredsgaard i Forlening af Roskilde Biskopstol (Dst. Mag. 3 R., III, 233); hun har vel faaet den i Forlening efter Anne Holgers Død 1535.

³⁾ Brahe, Bemmetofte I, 193; jøfr. I, 35. Dst. Mag. 4 R., II, 160. — 1512, ¹⁹/₁₂, vedgaar

I sin 35aarige Enkestand udviklede Fru Anne Holgers sig til en af disse kraftige og virksomme Kvindestikkelser, hvorpaa den Tids Adel kan opvise saa mange Exempler. Paa hendes rastløse Virksomhed afgiver det allerede tidligere omtalte Brev (Nr. 16) til Anne Rud, der vel er udateret, men som i hvert Fald maa være skrevet mellem November 1503 og November 1506, siden Fru Anne Rud heri kaldes „Fr. Henrik Krummediges paa Holbak“, et Bevis: syg er hun kommen fra Falster her til Gaarden (Højstrup?); hun vil dog, hvis hun bliver nogenlunde til Pas, rejse med „min Herre“ (o: Kongen) til Holsten i Anledning af Sagen med Bendix v. Ahlefeldt; hun bliver dog kun kort „her paa Gaarden“, saa farer hun til Fredsgaard; der bliver hun dog kun to Rætter for saa at fare til Korsør (o. s. v.). At hun paa Falster har været til en større Fest, ses af, at hun har laant nogle Klenodier af Fru Anne Rud, hvilke hun nu sender tilbage. Rimeligvis staar hendes Rejse til Holsten i Kongens Følge i Forbindelse med, at hun imidlertid havde opnaaet en høj Stilling ved Hove som Dronning Kristines Hofmesterinde; i al Fald siges det om hende, at hun var Hofmesterinde hos tre Dronninger, og den samtidige lybste Krønikesamler Rejmer Kock omtaler ligeledes i Anledning af hendes senere Ophold i Lybeck, at hun i lang Tid havde været Hofmesterinde ved Kong Hans's Hof; men naar han tilføjer, at hun „altsaa havde forestaaet Kong Kristiern selv fra ung af,“ saa er denne Slutning dog forhaftet; thi før efter Sorgen Ahlefeldts Død i Aaret 1500 kan hun dog neppe antages at være bleven Hofmesterinde, og da var Kristiern II allerede i Færd med at træde ud i Livet med hendes Svoger, Niels Eriksen (Rosenkrantz), til Hofmester og deltog i Krigen Færd, medens hans Moder, saaledes som vi tidligere have omtalt, blev indsluttet i Stockholm og derpaa maatte døje et langt og kvalfuldt Fangenskab i Sverig, hvorfra hun først i December 1503 naaede tilbage til den danske Grænse, hvorpaa hun i Marts og April 1504 foretog en Balsfart til Wilsnack i Brandenburg. At Fru Anne Wejnstrup ikke kan have deltaget i Dronningens svenske Fangenskab, synes med Sikkerhed at kunne slutes af de tidligere omtalte Breve om Højstrup Len. Først efter denne Tid kan hun antages at være bleven Hofmesterinde.

Det er som Hofmesterinde for tre Dronninger, at Fru Anne Holgers har

Ditlev Brokdorf, at Fru Anne Holgers paa Høgestorpp har betalt ham 38 Gyliden Rente af Hovedstolen, som skulde været betalt til Kieler Omflag 1513. — I Aaret 1538 befænder samme, at Erik Skriver paa Fr. Oluf Rosenkrantzes Vegne har betalt ham „alle naadstændige Rente x.“ (Dfl. Ad. Br., Fasc. 11, Brokdorf). — Om denne Gjæld til Brokdorf skulde staa i Forbindelse med Overtagelsen af Pantet i Højstrup (500 Gld., 2000 R.) efter Erskov, Danmarks Lensmand) eller skrive sig fra Søgaard, er ubekjendt.

opnaaet historisk Navnkundighed. Hun viste sig i denne Stilling og i sit følgende Liv som en myndig Kvinde, der med frygtløst Mod turde sige lige saa vel Konger og Kyrster som støjende Folkhobe Sandheden. Tint daanct, efter den Tids Maalestok, maa hun vel have været, siden hun, skjønt med Afbrydelser, som hun tildels havde sin egen adelsstolte Myndighed at takke for, kunde hævde sin høje Stilling under de forskjelligste Forhold. Lykkeligt har vistnok hendes Stilling været ved Kong Hans's Hof, ved den fromme Dronning Kristines Side, medens hendes Svoger Niels Griffen indtog saa fremragende en Stilling. Hun stod den Gang endnu i sin kraftigste Alder. Hendes egen Søn Holger Holgersen uddannedes samtidig ved Hove som Kongens Smaaadrenge, altsaa i hendes umiddelbare Nærhed. Om ham værnedes hun med en Moders Omhed, og medens Fru Anne Holgers ellers hele sit lange Liv igjennem i Rosenkrantzernes Slægt nød en ubestridt Agtelse, der nærmede sig til Respekt, fik hendes Stifføn Otte Holgersen dette at føle; thi Fru Anne Holgers var ikke den Kvinde, der skulde lade en formentlig Uret gaa upaataalt hen.

Otte Holgersen var nemlig imidlertid voxet til og havde, medens tidligere Hr. Niels Griffen havde været Børnernes Børge, nu selv overtaget sine store Ejendomme. Første Gang han forekommer, er den 3 April 1508, da han som Bøvner i Oslo har medbeseglet en Transumpt, som Hertug Kristiern lod fremlægge af det norske Rigsraads Antagelse af Kristiern I til Konge i Norge ifølge Arveret.¹⁾ Han har altsaa paa den Tid været i Norge, rimeligvis i den unge Kristiern II's Følge. Men uden Tvivl havde han allerede den Gang overtaget en Del af den store norske Arv, nemlig sin Svigerfader Bo Flemmings Ejendom Næsøen ved Oslo og sin Svigermoder Fru Sigrid Erlandsdatters Arvedel i Vosne i Sogn; thi Fru Sigrid, der endnu levede 1501²⁾, var vistnok den Gang død eller døde i al Fald inden lang Tid, — muligvis ogsaa den Del af de umaadelige Ejendomme rundt om i Norge, Færøerne, Sketlandsøerne o. s. v., hvoraf en Trebiedel var tilfalden de to Søstre Fru Sigrid og Fru Ingerd Erlandsdøtre i Aaret 1490 efter Junker Hans Sigurdson³⁾, thi denne Trebiedel maa vel antages at være bleven udstiftet senere mellem de to Søstre, medens Fru Ingerd Erlandsdatters, Hr. Arild Ranes Efterleverfkes, Sjettedel og hendes øvrige Ejendomme stod i Udsigt, naar denne gamle Kvinde selv døde. Men ogsaa Styrelsen af Døller havde Otte Holgersen paa denne Tid overtaget; thi i Aaret 1509 er der udstedt et Tingsvidne fra Hads Herred, at en Gaard, som Otte Holgersen havde ladet bygge paa Husby Mark, var

¹⁾ Dipl. Chr. I S. 6; Ny Dst. Mag. VI, 28—31; Dipl. Norv. III, Nr. 1043.

²⁾ 1ste Del, S. 132 (Stamtavlen over Familien Flemming).

³⁾ Dipl. Norv. VIII, Nr. 426; Annaler f. nord. Oldt. 1846, S. 92—95.

bygget Kronens Tjenere for nær¹⁾, og i et Brev af 3 Juni 1512 (Nr. 22) skrives han „paa Volker“. Det er paa dette Tidspunkt, at Fru Anne Holgers griber ind og paaftaar, at hendes Søn Holger ikke er stet Fyldest ved Skiftet efter hans Fader, Holger Erikfen, og hans Vedstefader, Erik Ottesen. Allerede i Begyndelsen af 1512 havde hun af Kong Hans faaet udstedt Vidnesbyrd om, at hendes Søn, Kongens „Dreng“, Holger Holgersen, havde givet hende som sin Moder Fuldmagt til at opkræve og opbære alt hans Tilgodehavende af hans Faders Arv, dog at hun aarlig skulde gjøre ham god Rede og Regnskab²⁾, og den 19/11 s. A. (Nr. 23) gjør Kong Hans vitterligt, at Fru Anne Holgers tillige med sin Søn Holger har været for ham (i Kjøge) og klaget over, at hun ikke havde faaet Fyldest og fuld Lod, som hende tilkom efter Loven paa Sønnens Begne ved Skifterne efter hans Fader og Vedstefader. Videre synes Sagen ikke at være kommet i Kong Hans's Tid; men kort efter, lige i Slutningen af Kong Hans's Tid, saa Dage før hans Død, var der faldet en høist mærkelig Dom i en Sag angaaende Otte Holgersen, der synes at tyde paa en forbausende Ugunst mod Otte Holgersen fra Kongens eller hans Omgivelses Side. Sagen forholdes sig paa følgende Maade:

Næsbygaard, det nuværende Næsbyholm i Næsby Sogn, Thybjerg Herred, havde tilhørt Hr. Lavrids Axfelsen (Ahoff), Broder til Hr. Niels Erikfen (Rosentranges) Svigerfader, Hr. Oluf Axfelsen til Ballø. Hr. Lavrids havde lige som sine tidligere navnte Brødre Iver og Erik sluttet sig til Kong Hans's Tjender. Efter Hr. Lavrids Axfelsens Død (1487) blev hans Datter Anne gift med Hans Wilde til Egede, senere R. og D. R., men døde i Barfælseng 1498, hvorpaa Hr. Hans Wilde senere efter sit Barn arvede dettes Del i Næsbygaard, hvortil han skriver sig i Aaret 1500. Dog havde Lavrids Axfelsens øvrige Børn ogsaa Del deri, nemlig Døtrene Margrete og Ingeborg, der begge vare blevne gifte med svenske Adelsmænd, og Sønnen Axel Lavridsen (Ahoff). Da de svenske Herrer deltog i Krigen mod Kong Hans, blev deres Gods i Danmark dem fradømt ved Ralmarmødet 1507, hvorpaa Kongen af Rigens Raad lod sig tilkomme begge Søstrenes Andel i Næsbygaard og øvrige Gods i Sjælland, hvorimod Broderen Axel Lavridsen beholdt sin Broderlod, da han holdt sig rolig paa sine Ejendomme i Halland uden at deltage i Krigen. I Aaret 1509 folgte derfor Kongen sin Andel til den bekendte Torben Drc, hvorimod Axel Lavridsen folgte sin Andel til Otte Holgersen og, som det hedder i den senere Dom, „antvordede ham det selv strax i sin frie Brugning.“

¹⁾ Ældste Arkivregistraturer, II, 150.

²⁾ Danske Mag., 4 R., II, 107.

Da der var fire Arbetagere efter Lavrids Axlens, nemlig tre Døtre og en Broder, der tog dobbelt Lod mod Søstrene, ejede saaledes Torben Dye og Otte Holgersen nu hver $\frac{2}{3}$ af Godset, hvorimod det er usikkert, hvorledes det er gaaet med Hr. Hans Billes Femtedel, der rimeligvis nu eller senere er bleven solgt til en af dem. At faa den allerede den Gang rige Otte Holgersen til Medejer af Næsbhgaard, er aabenbart kommet Torben Dye meget utilpas; han var selv en Søn af den under Eskild Gøjes Historie tit omtalte Hr. Johan Dye til Lørdso og saaledes i Fjendskab med Gøjerne, der vare saa nøje knyttede til den rosenkrantske Familie. Men Torben Dye var ikke den Mand, der lod sig afskrække af saa lidt. Han tog over til Halland, overfaldt Axel Lavridsen paa dennes Gaard, slæbte ham bunden med sig til Sjælland og aftvang ham „ved Trusler og Fængsel“ et Skjodebrev, der blev dateret forud for Skjodebrevet til Otte Holgersen. Med dette fælste Skjodebrev havde Torben Dye derpaa den Frækhed at møde for Rigens Kansler og forlange Dom og Laasbrev paa Næsbhgaard, og han opnaaede virkelig paa et kongeligt Kettering i Viborg, i Kong Hans's egen Nærværelse, en saadan Dom af Kansleren Jørgen Marvvin og Laasbrev. Da dette foregik i Viborg, maa det rimeligvis være foregaaet i Januar eller Februar 1513, da Kongen paa sin sidste jydste Rejse opholdt sig her.¹⁾ Faa Dage efter døde Kong Hans i Aalborg, saa at der i hans Tid ikke kunde foretages videre ved Sagen; men paa det store Herremøde, som den nye Konge, Kristiern II, derpaa holdt i Kjøbenhavn i Juli 1513, indankede Otte Holgersen Sagen for Kongen og det samlede dansk-norske Rigsraad; i Kong Kristierns egen Nærværelse tilkomte derpaa Rigsraadet, deriblandt Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) af Borglum, Hofmester Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz), Otte Holgersens Farbroder, og Hr. Prebbjorn Bodebuft, der, som vi tidligere have set (S. 73), alle havde været tilstede ved Kong Hans's Dødsleje i Aalborg og vistnok ogsaa i Viborg, Kongens Hoffinde Otte Holgersen Næsbhgaard og Gods i Sjælland, da Axel Lavridsen selv, som det hedder i Dommen, „i sit frie Vilkaar svor paa Helgen og Bog og ved det hellige Sakramente, han tog til sig Paaaste næst forleden, at han aldrig solgte eller Skjødede Næsbhgaard og det Gods nogen Mand for end Otte Holgersen,“ og desuden svor de Biskopper, Ridderne og gode Mænd, de ypperste, som vare i den Dom i den Sag i Viborg, „at de aldrig samme Dom samtlykte, som Rigens Kansler hannem beseglet havde, men frygtet dennem, at Torbens Skjodebrev og Datum ej skulde være skjelligt eller retfærdigt“. Saaledes endte denne mærkelige Sag, der kaster et lige uheldigt Lys over Torben Dyets voldsomme

¹⁾ Han var endnu i Viborg 6 Februar (Allen 1, 695).

Karakter og Kansleren Jørgen Marsvins ejendommelige Adfærd, især da det af Otte Holgersen med Styrke gjøres gjældende, at det var alle Mænd baade i Danmark og Sverrig noksom bekendt, hvorledes Torben Oxe havde handlet med Axel Lauridsen. Hvor stor Del den syge Kong Hans selv har haft i denne Sag, og hvormeget der er foregaaet bag hans Ryg, det vide vi ikke; men man forstaar godt, at det samme Rigsraad, der affagde denne Dom, i de samme Dage kunde komme med heftige Udfald mod den Maade, hvorpaa Kong Hans ved flere Lejligheder var optraadt mod Rigens Mænd. Man skulde have troet, at en Kjeltring som Torben Oxe, lige saa vel som Kansleren Jørgen Marsvin, for Fremtiden havde været ubrugelige; men det er karakteristisk for Tidens Mænd, at Jørgen Marsvin vedblev at være Rigens Kansler, og at Torben Oxe endog saa senere af Kong Kristiern selv fattedes til Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot. Dette turde maasse snarest være et Bevis paa, hvilken Magt de adelige Slægter besad, hvor vanskeligt det var for Kongen at løsride sig herfra og at gjenembryde de Baand, der bandt dem sammen. Og dog er der neppe nogen Tvivl om, at Kong Kristiern i denne Sag personlig har staaet paa Otte Holgersens Side, lige som han stadig synes at have sat ikke ringe Pris paa ham. Dog kjender man for lidt til denne Sags tidligere Stadium til at kunne fælde en fuldt paalidelig Dom om den. Et Brev af 1514, hvori Axel Lauridsen siger Knud Rud, Otte Holgersens Fætter, fri for det Koste, han gav ham for ærlig og velbyrdig Svend Otte Holgersen, staar vistnok i Forbindelse med denne Sag.¹⁾

Otte Holgersen blev saaledes Ejer af Næsbygaard og har formodentlig fort efter tilkjøbt sig de øvrige Lodder; i al Fald var Godset senere ubestaaet i hans og hans Børns Eje og udgjorde foruden Hovedgaarden 64 Gaarde i Thybjerg og omliggende Herreder, hvoraf Landgilden beløb sig til 640 sjællandske Tdr. Hartkorn, Rug og Øhg.²⁾

I det følgende Aar (28 Marts 1514) nævnes Otte Holgersen, der hidtil ingen Forleninger havde haft, men været Hoffinde, som Hovedsmand paa Akerøhus ved Øslo; dette tyder saaledes paa den Gunst, hvori han stod hos Kong Kristiern, der selv var i Øslo i Juli s. A. i Anledning af sin Hylдинг i Norge.³⁾ Hvor længe han har beholdt denne vigtige Stilling, vides ikke; men i et Brev af ²¹/₁₁ 1515 (Nr. 29) kaldes han atter kun „vor Hoffinde“, hvorimod han 1517 var Lensmand paa Tørrning i det fiesvigste; saaledes

¹⁾ Bedel: Simonson, Rud I, 266.

²⁾ Dommen hos Rosenvinge, Gl. D. I (jvfr. Hist. Tidstr. I R., III, 156 ff. og L. Bedel i Danste Herreg. VI, Næsbyholm).

³⁾ Dipl. Norv. III, 765; 766.

kalbes han i et Skjædebrev fra dette Aar, hvori Emich Hartvigsen til Brandur og hans Hustru Fru Thale Flemming tilskjædede ham en Søsterdel i Gjelstov Hovedgaard (Salling S., Hillerslev S. i Thy), som var tilfaldet hende i Arv efter hendes Moder Magdalene Ranzau, Enke efter Anders Flemming til Møllerup. Uagtet der i Skjædebrevet stod, at Emich Hartvigsen og Fru Thale havde faaet fuld Betaling, paastod dog Fru Thale og hendes Medarvinger mange Aar senere, at dette ikke var stet, fordi Salget kun havde været pro forma, da Fru Thale havde overdraget sin Frænde Otte Holgersen denne Andel i Gaarden, for at Emich Hartvigsen, der var „viltsindet og ødsom“, ikke skulde sætte hendes Arvpart overstyr, hvilket Otte Holgersen ifølge flere Vidnesbyrd, blandt andre af Fru Birgitte Olufsdatter til Vallo, ogsaa skulde have vedkjendt sig. Han synes saaledes kun at have haft en foreløbig Brug eller Bestyrelse af Gaarden; men Sagen gav senere Anledning til en vidtøstlig Proces mellem hans Søn Holger Ottesen og Fru Thale og hendes Arvinger, hvorfor vi senere ville komme tilbage til den.¹⁾

At Otte Holgersen forlænedes med Tørring, stod maaste i Forbindelse med, at han imidlertid havde indgaaet et rigt og anset Giftermaal med en brandenburgsk Adelsdame, Fru Margrethe Gans, Datter af Hr. Jesper Gans til Puttlitz og Fru Anne Mulkan. Faderen var brandenburgsk Hofmarskalk. Da den store danske Sendefærd med Hr. Mogens Gøye i Spidsen i Januar 1514 drog til Linz for at udbirke Kejser Maximilians Samtykke til hans Søndatter Elisabeths Formaling med Kristiern II, ledsagede Hr. Jesper v. Gans Sendefærdens gennem det brandenburgske paa sin Regerings Vegne og omtales ved den Lejlighed med stor Erkjendtlighed i Sendemandenes Beretning. I denne pragtfulde Sendefærd, der endte med, at Hr. Mogens Gøye i Juni Maaned i Bryssel paa Kong Kristierns Vegne trolovedes med den 13aarige Prinsesse, kan dog Otte Holgersen ikke have taget Del, siden han i Marts samme Aar forekommer i Oslo; Forbindelsen maa saaledes rimeligvis være aftalt tidligere, maaste allerede 1502, da et stort Følge af danske adelige Herrer og Damer ledsagede Kong Hans's Datter Elisabeth til Brandenburg, hvor hun blev viet til Kurfyrst Joachim. Det er ikke umuligt, at den unge Otte Holgersen selv kan have været med i Følget den Gang; men i ethvert Fald har det unge Par rimeligvis haft rig Lejlighed til at lære hinanden nøjere at kjende ved de store Festsigheder, som i Juli og August Maaned 1515 fandt Sted i Kjøbenhavn i Anledning af Kong Kristierns Bryllup. Medens man længe ventede paa den

¹⁾ Om Slægtsfabet til Anders Flemming til Møllerup se Stamtaavlen i 1ste Del S. 132. Forøvrigt Brevene af 1541 og 1542 i Diplomatariet.

unge Bruds Ankomst, var her samlet alt, hvad den danske Adel kunde ophvde af stort og magtigt, for at skaffe den rigt vante Brud en festlig Modtagelse. Ogsaa en Mængde fremmede Fyrster havde givet Møde, deriblandt Kongens Søster, Kurfyrstinde Elisabeth, med et stort Følge af brandenburgske Herrer og Damer. At den unge Margrethe Gans har været heriblandt, kan vel neppe kaldes en for dristig Gissning. Ret lang Tid senere kan Otte Holgersens eget Bryllup heller ikke have staaet, thi hans ældste Søn, Holger Ottesen, fødtes paa Lønning Slot i Aaret 1517.¹⁾

Imidlertid fortattes Arvtrættten med Fru Anne Holgers. Den 21 Novbr. 1515 (Nr. 29) mødte begge Parter for Kongens Retteeting i Odense; der blev da her efter Kongens Mægling aftalt et Møde i Horsens 14 Dage efter Paaften, hvor 6 af deres Samfrænder, som de selv valgte sig, nemlig Hr. Henrik Knudsen (Gyldestjerne), Hr. Mogens Gøje og M. Jakob Krumpen paa Fru Annes og hendes Søns Vegne og Hr. Niels Erikken (Kofenkrantz), Hr. Thomas Nielsen (Røge) og Niels Ludvigsen (Kofenkrantz) til Palsgaard paa Otte Holgersens Vegne, skulde have Fuldmagt til at stifte alt Godset imellem dem efter Loven og bringe et endeligt Forlig i Stand om Arven og al Dpberøken; kunde Fru Anne og hendes Søn da ikke vederfares Fyldest og komme til Ende med samme Skifte, skulde de siden have Brev og Forfølgning over Otte Holgersen. — Hvis Samfrændemødet, der var sat omtrent til 6 April 1516, overhovedet har fundet Sted — i al Fald er det usikkert, om Fru Anne Holgers har kunnet give Møde ved denne Tid —, blev det i hvert Fald resultatløst; thi i Aaret 1517 kom Sagen for Kongens Retteeting, hvor den maatte være gaaet Otte Holgersen imod. Selve Dømmen kendes ikke; men ifølge den bestaaende Retsforfatning blev der efter Dømmens Fælbelse udstedt 6 Ugers Paamindelseskreb til Otte Holgersen om at fuldgjøre den, og da dette ikke stete, udvirkede Fru Anne Lavdagsbreve mod ham af Kongens Kansler, nemlig de saakaldte Femtendags-, Tidags- og Femdagsbreve, inden hvilken Termin Dømmen skulde fuldgjøres. Tidagsbrevet er endnu bevaret og udstedt d. 9 Juli 1517 (Nr. 32); men imidlertid tog Otte Holgersen et saakaldt Gjenbrev, ifølge

¹⁾ Om Jesper Gans jvfr. Schlegels Saml. 3. d. Gesch. II, 4, 102. — 1514 kaldes Otte Holgersen endnu „Ovend“ (ovenfor S. 90). I Mog. Gøjes Testament af 29 Septbr. 1514 skænkes til „Fru Margrethe“ „min Corels Salter med 5 Guldfiene og en Ring paa, god som 4 Gylben.“ Kbh. Bærner har bemærket, at dette muligvis kunde være Margrethe Gans; da maatte altsaa Brylluppet have fundet Sted kort før; men maatte menes ved Fru Margrethe Mogens Gøjes 2den Hustru, Margrethe Sture. Otte Holgersen betænkes selv med en Nobel, Fru Anne Mejnstrup ligesedes. At Otte Holgersen har staaet i noje Forhold til Mog. Gøje ses ogsaa af, at denne indfatte ham til Testamentarius (Nr. 26). Ogsaa i Stiftsamlingen efter H. Esild Gøye d. 25/3 1517 i Røge deltog han (Nr. 34).

hvilket Sagen inden 6 Uger efter lovformelig Stævning atter skulde for Kongens Dom. Denne Stævning, hvorved begge Parter paantj stævnedes for Kongens Rætterting, er udstedt d. 6 August 1517 og blev forkyndt paa Bjerge Herredsting, hvorunder Voller ligger (Nr. 33).¹⁾ Herefter skulde Sagen altsaa atter have været for Kongens Rætterting i Slutningen af September eller senere; om den nogenfinde er bleven paadømt, er vist tvivlsomt; thi netop medens denne Sag stod paa, var der indtraadt Begivenheder, der pludselig skulde forandre Fru Annes og den største Del af den rosenkranske Families Stilling til Kristiern II.

Da Dronning Elisabeth i August Maaned 1515 var kommen til Kjøbenhavn, var bleven viet til Kongen og kronet som Danmarks Dronning, indrettedes en Hofstat for hende, i Spidsen for hvilken der fattes Hr. Albert Tepsen (Ravensberg) som Hofmester; han var en fint dannet Mand, der selv havde deltaget i Sendingsfærdten til Bryssel, og om hvem det som en Egenkab, der gjorde ham særlig stikket til denne Plads, fremhæves, at han kunde fransk, hvilket ellers var sjældent paa de Tider. Han var gift med en Datter af Hr. Predbjorn Podebuff og Fru Bibek Rosenkrantz, Fru Anne Holgers tidligere Mandes Søster. Fru Anne Holgers selv blev den unge Dronnings Hofmesterinde. Vel havde den unge 14aarige Dronning haft en Hofmesterinde med sig fra Nederlandene og flere Hofdamer, som bleve hos hende; men den egentlige Redelse af hendes kvindelige Hofstat er dog vistnok strax gaaet over til Fru Anne Holgers. Hvad der gjorde Forholdet vanskeligt, var Kongens Vedhængen ved Dyveke; allerede samtidig med Brylluppet havde den nederlandske Regering faaet Nys om Forholdet; men da det ikke forandrede, kom et kejserligt Gesandtskab i Slutningen af Marts 1516 til Nykjøbing Slot paa Falsler, hvor Dronningen dengang opholdt sig, og hvortil Kongen ankom et Par Dage efter. I Følge med de kejserlige Gesandter havde Kurfyrst Frederik den Vise af Sachsen, der havde stor Del i Egetskabets Stiftelse, og hvem Kejseren derfor havde anmodet om at sende en Gesandt til Kong Kristiern, vel ikke sendt en saadan, men ladet en ung dansk Mand, der opholdt sig ved hans Hof, følge med, nemlig Michel Raib, som den kejserlige Gesandt, Heberstein, kalder ham, men som uden Tvivl er Mikkel Rud Jørgensen, Holger og Niels Eriksen Rosenkranses Søster søn. Ogsaa nederlandske Sendebud indtraf i Nykjøbing, og deres Instrux var meget truende mod Dyveke; hvis hun ikke forvistes til Nederlandene, hed det heri, „vilde man spille hende et slemt Puds“²⁾; desuden paaberaabte man

¹⁾ «Die Sixti pape» maa efter Sagens Gang være: Sixtus II pap., Sixtus et socii, ifte Sixtus I pap. mart. (6 April).

²⁾ «lui fera une grosse finesse»; jvfr. Allen II, 304 ff.

fig, at alle i Danmark vare forbitrede over Forholdet, saa allerede heraf syntes at fremstille en Forbindelse mellem det danske Aristokrati og det nederlandske Hof i denne Anledning. Kongen blev i højeste Grad forbitret over denne Indblanding i hans intimeste Forhold; den første April havde Heberstein sin første Sammenkomst med Kongen, der dog først noget senere gav et bestemt Afslag, hvorpaa Sendemandene den 10 April med uforrettet Sag maatte forlade Nykjøbing, for giennem Sjælland at begive sig til Odense for at forestille Sagen for Enkedronning Kristine, medbringende — de nederlandske Hofdamer, hvis Nærværelse Kongen ikke længere vilde taale. Ja, den 30 Marts havde Kongen endog af Mogens Gøye kjøbt Gaarden paa Amagertorv til Sigbrit og Dyveke!

Det er formodentlig samtidig med disse Begivenheder, at Fru Anne Mejnstrup er optraadt med Forestillinger til Kongen om hans Forhold til Dyveke. „For det forargelige Levnedes Skyld, som Kong Kristiern førte med Dyveke,“ siger Huitfeldt ved Aar 1516, „blev han af Hofmesterinden Fru Anne Mejnstrup, Hr. Holger Rosenkrantz's Efterleverste, som havde Højstrup i Pant, advaret, at hannem ikke saadant sømmede, det var offentlig af Gud, maaske enten af Dronningen, sig selv eller nogen af Raadet tilstjyndet; dog saadan god Formaning formaade intet hos ham; men han nogen Stund derefter fastede en stor Fortørnelse paa hende, lige som hun Højstrup Bønder, hun havde i Pant, skulde have forurettet, hvorved hun blev forjaget af Landet, og han tog Venet igjen og ikke betalte Pantesummen, hvilken hendes Skade hun siden igenkom, der Kong Frederik I kom til Regimentet.“

Herefter maa det altsaa antages, at Fru Anne Mejnstrups dristige Skridt ligeoverfor Kongen er stet 1516 — i ethvert Tilfælde maa det jo falde før Dyvekes Død ved St. Hansdagstide 1517 —, men at Kongens Forbitrelse imod hende først er brudt løs noget senere, en Omstændighed, man ikke tidligere synes at have lagt Mærke til, men som er meget betegnende for Kristiern II's Karakter, og som fuldstændig bekræftes ved den tidligere givne Fremstilling af hendes Sag mod Otte Holgeresen; thi af den synes med Sikkerhed at kunne sluttes, at hun endnu var her i Landet, i det mindste i August 1517. Kongen har altsaa fundet sig i hendes Paamindelse, — indtil videre. Først da der kom andre Omstændigheder til, løb Bageret over, og dette kan da neppe have været andet end Dyvekes Død og de dermed i Forbindelse staaende Begivenheder. Det er bekjendt, hvorledes Kongen (og Sigbrit) kastede Skylden for Dyvekes Død over paa Torben Dye, der tillige bestyldtes for paa en nærgaaende, raa og uforstammet Maade, der kun alt for vel stemmer med hans voldsomme Karakter, i selve Kongens Soveværelse at have tragtet efter hendes Gunst, — at han anklagede ham for Rigsraadet, men at dette, af Mangel paa jurisdikt

Bevis, frikjendte Torben Dye, — at han derpaa lod nedfatte en Slags Gaardsret af Bønder over Slotsherren, og at disse affagde et Skjdbig, hvorpaa Kongen, uagtet blandt andet Dronningen og alle Hoffets Damer gik i Forbøn for ham ved at gjøre Knæfald for Kongen, lod ham henrette den 29 November 1517, netop som hele Staden var fuld af adelige Herrer og Damer i Anledning af en Herredag, som da holdtes. At den mistænksomme Konge og Sigbrit under disse Forhold atter ere komne til at tænke paa Anne Mejnstrups tidligere Optræden, at de maatte endog have anset hende for den egentlige Ophavsmand til den hele Tragedie, det er ikke usandsynligt, og da saa hertil kom en ydre Foranledning — Haardhed mod Bønderne, som Huitfeldt siger, — saa gav Kongen sin Brede løse Tøjler. — Dermed stemmer ogsaa, at Højstrup Len først i Midten af Marts Maaned 1518 blev givet til en anden.¹⁾

I Aaret 1518 tog Anne Mejnstrup ogsaa Ophold i Lybeck efter at have faaet Lejde af Staden. Dette berettes af den lybiske Krønikeskriver Rejmar Kock, hvis Fortælling om hendes Sag i meget afviger fra Huitfeldts væsentlig paa Klageskrifterne grundede Fremstilling. Medens Huitfeldt og Klageskrifterne — Huitfeldt dog med Tvivl — lader hende skride ind paa Dronningens Ophærdning, hvorved hendes Fremfærd bliver mildnet og Kongens Uretfærdighed desto mere fremhævet, og lader hende blive forjaget af Landet, bliver Kongen efter Rejmar Kocks Fremstilling saa forbitret over hendes Formaninger, at han i sin Brede sværger paa, at det skal koste hende Livet, hvorpaa da Enkedronning

¹⁾ Suhms Saml. II, 1, 166. Naar man i Bestemmelsen i dette Lensbrev om, at Lensmanden ikke maatte sælge eller bortgive Bønderjættene, har set en Hentydning til Fru Anne Mejnstrups Mishandling af Bønderne, er dette aldeles uberettiget; thi samme Bestemmelse findes baade i tidligere og senere Lensbreve i Kr. II's Registranter. At Fru Anne har forurettet Bønderne, er ikke uoverensstemmende med hendes Karakter, men vi vide intet derom uden Huitfeldts løse Antydning, og hvorfra han har denne Efterretning, vides ikke; hvad han ellers har, er taget fra Klageskrifterne mod Kristiern II. I det utrykte Klageskrift (Df. Kong. Hist. 13) lyder det saaledes: „Item loedi handt fordriffwe ffrwe Anne Holgerds aff landhitt och Riighitt wdhen aldt skyldt och loedt tagha Högstrop fran hennar, som hwn i panth hafva aff kronen, medt hennes goets, pendingha och clenodher, wdhen all dom och reth.“ Dette Skrift har Huitfeldt imidlertid ikke brugt alene, men især et trykt tykt Exemplar, som han først har ladet oversætte og indført S. 1214—15: „Og alligevel hendes tgl. Naade (o: Dronningen) . . . haver ladet Kongen formedelst ærlige Fru Anne Mejnstrup, Hr. Dtte Holgersens (!), hendes Naades Hofmesterinde, erindre og formane saadant et stammelig Levedt at afstaa, dog den Tid Kongen og den gamle Kvinde (o: Sigbrit) om saabant er kommen i Forfaring, haver samme Frue for denne kristelige Paamindelse ynkeligen og uskyldigen maattet vige ud af Riget og ydermere miste alt hendes Gode.“ I den trykte tykke Original, hvor hun kaldes: Anne Holgersen (deraf Huitfeldts Skrivers Forbedring!), lyder Slutningen: „... so ist dieselbe erbar frewe . . . von ihrem Amt, auch auß Reich elendiglich vortrieben vnd vorjagt, alles ives færender vund pfandt, guter vnd habe entzegt wurden.“

Kristine selv advarende hende og raader hende en Tidlang at vige Riget.¹⁾ Saa drager hun altsaa selv bort fra Riget, og dette turde vistnok være det sandsynligste. Klagekrifternes stærke Ord betyde maaske heller ikke andet, og naar disse foruden Hovmesterinde-Stillingen og Pantelenet ogsaa lader Kongen berøve hende hendes øvrige Gods — noget, som ikke en Gang Huitfeldt har turdet optage —, saa er dette vistnok ogsaa kun et meget stærkt Udtryk og lige saa uberettiget, som naar man har troet, at Kongen omtrent samtidig tog hele Vallo Gods igjen fra Niels Griffens Efterladte; hertil findes heller ikke det mindste Spor senere, da Frederik I gjorde Skaden god igjen. At Kristiern II tog Pantelenet fra hende uden Lov og Dom, var da ogsaa i og for sig vilkaarligt nok, og dog, hvis dette skulde være sket, efter at hun selv havde rømmet Landet, vilde Kongen jo unægtelig have haft nogen Grund til dette Skridt.

I de følgende Aar mærker man heller intet til Fru Anne Holgers, for der paa hendes Forlangende d. 21 Januar 1522 i Borgmester Ditlev Grupes Hus i Kiel blev udstedt et Notarialdokument om, at de kongelige Sekretærer, Mester Anders Glob og Blasius Korzelige, samme Dag havde manet hende paa Kong Kristierns Vegne for de 1000 Gyliden, som hun havde lovet Kong Hans og dennes Arvinger til Opnaaelsen af de 14000 fl og den almindelige Stadeserstatning, som Benedikt v. Alefeldts Arvinger vare skyldige til hende, der i Brevet kaldes „Annen von Alevelde, seliger Jürgen von Alevelde thø Seegarden nagelaten wedeme,“ og at Fru Anne havde erklæret at ville udbetale de 1000 Gyliden, naar hun og hendes Arvinger fik Erstatning for den bevistlige Stade, som de havde lidt ved Indmaningen for denne Sum, af Benedikt von Alefeldts Enke, Fru Eybe (Ranzau). De kongelige Sekretærer gav hende derpaa Haandslag paa, at de vilde udvirke dette hos Kong Kristiern, hvorpaa hun betalte dem de 1000 Gyliden.²⁾ Her har Kongen saaledes „saaet ned“ og ved en Indmaning fremtvunget Betalingen af Summen. Men forøvrigt maa det frem-

¹⁾ Rejmar Røcks Ord lyde, under Aaret 1518: „Izt was in Dennem. eine frowe großes geschlechtes vnd anseende mit namen Anne Holgers, welche lange by ko. Hanses tydenn hedde hoffrowe gewesen, vnde also ko. Christiern van jvndt vp alse ein moder vorgefau. Düsse vordrifsede sich vnd begunde den konig to straffen vnd vormanen, datt he syner ehre vnd ghades thorne wolde acht hebben vnd gedencken, wo em vor gois vnd synen underfaten anstunde, dath em ein ledighe hore vnd horkündt inn leuen vnd willen alse syn ehliche gemahl, eines weldigens konigs dochter, were etc. Düsse vormaninghe heft ko. Christiern so vnguetlichen angenemen, dath he ere den doedt geschworen heft, der haluen des konigs moder suluen de ghode frwe gewarneth, dath se uth dem lande eine wyle wickenn scholde, darum is se thø Enbeck gekamen, gelejde begbert, vnde is er od van den herrn van Lü. nicht geweggerth etc.“

²⁾ Vidtloftigt Uddrag hos Sternmann anf. Str. S. 174; Afskrift af Brevet findes i Dipl. Langeb. i Geh. Ark.

hæves, at Fru Anne Holgers selv havde laant Kong Kristiern 2000 R , hvoraf der endnu 1534 betaltes hende 120 R i Rente; dette staaar vistnok i Forbindelse med de betydelige Laan, som Kong Kristiern 1519 og 1520 optog af Hertugdømmernes Adel og som nærmere vilde blive omtalte i det følgende i Anledning af Otte Holgersen. Og saa dette synes at tyde paa, at „Forvisningen“ i al Fald har været kortvarig.¹⁾

Dog her maa vi afbryde Skildringen af Fru Anne Holgers Levned. Hendes Gjenoprejning under Kong Frederik I og senere tragiske Skæbne i Grevesfejden vil der blive Anledning til at skildre under Niels Eriksens og Holger Eriksens Børn. Tiden nærmer sig nemlig, da de store politiske Begivenheder indtræde, hvori disse Mænd toge saa stor en Del. Tidens Begivenheder lægge saa stort Beslag paa deres Tid og Kraft, deres egen Familiehistorie træder saa stærkt i Baggrunden eller betinges saa stærkt af de almindelige politiske Tildragelser, at det i det følgende vil blive forsøgt at skildre dem mere under et. Det er ikke længere nyde Kampe, der væsentlig optage deres Tid, men Borgerkrigenes Uroligheder, der mere eller mindre tumle med dem alle, og hvori de alle tage større eller mindre Del: Kristiern II's Affættelse, Reformationen og Grevesfejden.

Andet Kapitel.

Niels Eriksen (Rosenkrantz's) og Holger Eriksen (Rosenkrantz's) Børn:

Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Valkø, D. R. R., † 1545.

Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm, † 1537.

Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Stjern og Bjørnholm, † 1561.

Fru Anne Nielsdatter Rosenkrantz, Hr. Thge Krabbes, D. R. R. og Marsk († 1541).

¹⁾ Dst. Mag. 4 R., III, 32, jvfr. S. 227, hvor der udbetales hende 192 R i Rente.

Fru Mette Nielsdatter Rosenkrantz († 1533), Eric Banners, D. R. R. og Marst († 1554).

Hr. Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Boller m. m., D. R. R., † 1525.

Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz til Boller, † 1534.

Fru Elsebe Holgersdatter Rosenkrantz, Hr. Albert Globb († c. 1519) og Hr. Kristiern Fris's.

Fru Sofie Holgersdatter Rosenkrantz, Hr. Axel Brahes, D. R. R. († 1551).

I.

Indtil Slutningen af 1522.

I den første Tid efter Hr. Niels Eriksens Død (2 November 1516) mærker man endnu ikke det mindste til nogen Uvilje mod hans Slægt hos Kristiern II. Hr. Niels Eriksens ældste Søn, Oluf Nielsen, der maa antages at være født omtrent 1490, og som allerede siden $\frac{1}{3}$ 1512 havde haft Bordingborg Slot som kongeligt Regnskabslen og som maaske ogsaa havde deltaget i Frierejsten til Østrig og Nederlandene i Begyndelsen af Aaret 1514, fik saaledes 5 April 1517 Brev paa at beholde Koldinghus Slot og Len som et frit Pant i 10 Aar, ligesom hans Fader havde haft det, og siden indtil det blev ham og hans Medarvinger afløst; dog skulde han intet befatte sig med Kolding By og Byfogdiet sammesteds, samt give Kongen aarlig 40 R Penge for Borgeleje, mod at blive fri for at holde Borgelejeheste, og holde Kongen én Nat af Slottet, naar denne kom der. Man mærker nok i dette Brev Kongens Stræben efter at unddrage Kjøbstæderne fra Lensmændenes Tilshj; men de øvrige Forandringer fra Hr. Niels Eriksens Pantebrev (CLXIII) maa anses for uvæsentlige og opvejedes desuden derved, at Pantehaveren var sikret mod Indløsning i 10 Aar. Herpaa fik Oluf Nielsen d. 9 Juni samme Aar Generalkvittering for hele den Tid, han havde haft Bordingborg i Forlening, hvortil Hr. Albert Zepfen (Ravensberg) den 3 Marts havde faaet Følgebrev. Fra nu af var Oluf Nielsen saaledes knyttet til Koldinghus, hvor han senere skulde komme til at spille en vis Rolle.¹⁾ Efterhaanden udkjøbte han derpaa

¹⁾ Suhms Saml. II, 1, 112; 113; 129; 152 (Bordingborg). — Allen II, 110; jvfr. ovenfor S. 74. — Suhms Nye Saml. I, 2, 165; jvfr. II, 2, 21; I, 3, 288 og fl. Steder (Kolding).

sine Medarvinger af Pantet, Svogerens Tyge Krabbe saaledes d. 3 April 1519 (Nr. 36).

Ogsaa med Hr. Niels Eriksens øvrige Pantelen blev der foretaget et Par Smaaforandringer, der tyde paa den samme Stræben fra Kongens Side efter at unddrage Dyrerne fra Lensmandens Herredomme. Saaledes forlenedes en Mand i Grenaa 31 April 1517 med nogle Aalegaarde i Stenskov, som Hr. Niels Eriksen hidtil havde haft i Børge, og 25 Juli s. A. fik Fru Birgitte Dlusfdatter og hendes Dørn Befrættelse paa Hr. Niels Eriksens Pantebrev paa Middelfom og Sønderlyng Herreder, samt Stensmark ved Grenaa og de tre Gaarde i Hjerring (i Middelfom H.), uafløst i 4 Aar og siden, indtil de bleve afløste, dog med Undtagelse af Grenaa Kjøbstad, „som vi nu igjen under vort eget Fædebur annammet haver“, uden at der derfor skulde afkortes noget i Pantesummen; men samme Dag forlenedes de med alle Kronens Aalegaarde ved Grenaa udfor Stensmark eller andensteds, som de hidtil havde haft i Forlening, frit uden Afgift paa 4 Aar, hvorved altsaa Lensbrevet af 31 April synes tilbagefalbt.¹⁾

Som det allerede fremgaar af disse Lensbrev, sad Fru Birgitte Dlusfdatter endnu i uskiftet Bo og kaldes ogsaa endnu i en Del Aar „til Ballo“, medens Dlus Nielsen i disse Aar undertiden skriver sig „til Skjern“²⁾. De øvrige Sønner, Henrik og Kristoffer, synes desuden endnu at have været meget unge. Saaledes lod „Fru Birgitte, Hr. Niels Eriksens Efterleverste paa Ballo“, strax i Aaret 1517 give „Bling og Kjøre“ paa alt det Gods, som var kommet fra Ballo, siden hendes Fader, Hr. Dlus Axlens, fik Gulland i Forlening (Nr. 162), og i Aaret 1519 skjødede „Fru Birgitte Dlusfdatter til Ballo“ til Mariager Kloster to Gaarde i Vorbasse og en i Nørre Bredal, maaste i Anledning af Datteren Elses Optagelse i Klofret.³⁾ „Til Ballo“ kaldes hun ogsaa i et Testamente af 25 Juli 1520, hvorved Biskop Niels Klavsen (Skade) i Aarhus skiftede sit Bordegods og Pantegods i Sjælland og Fyen mellem sine Francker og Arvinger, Fru Birgitte og Fru Anne Nielsdatter (Present) til Egholm, Ejler Hacks Efterleverste, ifølge hvilket Fru Birgitte skulde til sin Fod have Rygaard med By og Mølle i Sjælland med et Tilliggende af 5 Læster Korn og mere Gods. Hver af Arvingerne fik herved Udfigt til Gods af over

¹⁾ Suhms Nye Saml. I, 2, 166—67; 175—77.

²⁾ Saaledes i et Pantebrev, udstedt i Kolbing Palme Søndag 1520. 1523, Torsdag efter Mauricii Dag, Ballo, affød Dlus Nielsen „af Ballo“ samme Pant til Mog. Gøye (Eline Gøyes Fordebog S. 395). — Ogsaa i Hdf. af 26 Marts 1523 (Gch. Art. Nr. 6. II, 78) kaldes Dlus Nielsen „til Skjern“.

³⁾ Dst. Mag. VI, 123; jvfr. S. 16 og 79 ovenfor.

10 Laster Korns aarlige Beløb, eller omtrent 400 Tdr. Rug, og 4500 P i Pantegods. Tillige tilfagde Fru Anne Nielsdatter samme Dag sin Frænke Fru Birgitte, at dennes Børn, hvis hun døde først, med Hensyn til Arven skulde indtræde i hendes Sted (Nr. 41 og 42). Da Biskop Niels Klausen først døde 1531, faldt Arven først efter Fru Birgittes Død og udlagdes da til hendes Datter Mette Rosenkrantz og dennes Mand, Erik Eriksen Bannér, der saaledes blev Ejer af Nygaard.¹⁾

Imidlertid var der indtraadt stor Forandring i Forholdet til Kristiern II; men inden dette nærmere paavises, bliver det nødvendigt først at skildre Fru Birgitte Olufsdatters Svigerfønner, Hr. Tyge Krabbe og Erik Eriksen (Bannér), der i Forening med hendes egen Søn Oluf Nielsen kom til at tage stor, om end meget forskjellig Del i den følgende Tids Begivenheder.

Hr. Tyge Krabbe til Bustrup i Salling og senere til Vegholm i Skaane, var efter hans egne Optegnelser (Nr. 10 b) født i Aaret 1474. Han var Søn af Mogens Krabbe til Bustrup og Fru Elsebe Thygesdatter (Lunge) fra Vasnæs. Paa fædrene Side hørte han saaledes til en gammel jydsk Adelsflægt, der havde hjemme i Salling og som i sin Tid havde taget Del i de urolige Begivenheder under Valdemar Atterdag og Dronning Margrete, men for øvrigt i den mellem-liggende Tid ikke synes at have haft større Betydning. En Mand, der var vel kjendt med Forholdene, nemlig Erkebiskop Johan Beze i Lund, der fulgte Kristiern II i Vandflygtighed, skildrer ogsaa Tyge Krabbe som en Mand, der ikke besad større Rigdomme; dette passede vistnok ogsaa paa Forholdene i Aaret 1523, men neppe senere, da Tyge Krabbe efterhaanden samlede sig eller ved Arv opnaaede en ikke ubetydelig Godsrigdom. Hans Søstre opnaaede heller ikke betydeligere Giftermaal; af hans Brødre synes den ene, Mogens, at være død tidlig, den anden, Morten Krabbe, var Dr. Decretorum og Erkefoged i Aar-

¹⁾ Jvfr. Secher i Danstte Herreg., Nygaard i Sjælland. — Slægtskabet fremgaar af følgende Stamtaale (efter Dst. Mag. 3 R., III, 219—20):

Jens Pedersen (Present)
til Vollerup, var død 1462.

Kristoffer Jensen, Domprovt i Roskilde.	Niels Jensen til Vollerup, 1458 R. (Tybjerg S., Nr. 63).	Anne Jensdatter, ~ Hr. Oluf Axlens (Thott).	Sjertud Jensdatter, ~ Klaus Henriksen Skade.
M. Kristoffer Nielsen, Kannt i Roskilde (jvfr. S. 65, Anm. 2).	Anne Nielsdatter, Enke 1501 og 1516 (Merløse S., Nr. 9), ~ Ejler Had til Egholm, † 1501.	Fru Birgitte Olufsd., ~ Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz).	Niels Klausen (Skade), Biskop i Aarhus, † 1531.

hus, hvor han levede endnu 1516, men var vistnok død inden d. $\frac{6}{4}$ 1518, da Hr. Tyge Krabbe tillige med sin Søster Fru Margrete Krabbe af Bøgested (g. m. Henrik Fris til Odden) og sine Svogre, Palle Splid af Menstrup (g. m. Helvig Krabbe) og Mogens Jul af Udstrup (g. m. Dorthie Krabbe), gav en Gaard i Trustrup (Dist. S., Galten H.) til to Sjælemesser i Aarhus Domkirke for hele Familien (Nr. 35).¹⁾ — Paa modrene Side hørte Tyge Krabbe til Lungernes ansete Slægt; af Fru Elsebe Lunges Søstre var saaledes Fru Maren Lunge gift med Axel Brahe Pedersen til Krogholm og Moder til Hr. Eskild Søyes anden Hustru saa vel som til Hr. Axel Brahe Axlens, R*. og D. R. R., til Krogholm, Hr. Tyge Brahe til Lofstrup, D. R. R., og Hr. Aage Brahe; en anden Søster, Karen Lunge, var gift med Jesper Kræffe til Vasnæs og Moder til Hr. Hans Kræffe til Vasnæs, R*. og D. R. R.; en tredje Søster var gift med Vincents Dyre til Tirsbæk og ved ham Moder til de tre Brødre Hr. Ove Vincentsen til Tirsbæk, R*. og D. R. R., gift med Karen Rosenkrantz fra Engelsholm, Niels Vincentsen til Asfertorp, D. R. R. og Hr. Vincents Vincentsen, Dr., R*. D. og N. R. R., der senere vil blive hyppig nævnt. Alle disse Brødre optog efter de gamle Lungers Uddøen deres Moders Navn (Lunge), men beholdt Dyrernes Vaaben.

Alle disse Mand vare saaledes Tyge Krabbes Fætre; selv skulde han ved den Digtighed, han ubestridelig besad i visse Retninger, og ved en heldig Benyttelse af Omstændighederne og maasse ogsaa ved sit Giftermaal ind i Rosenkrantzernes Æt, have de gamle Krabbers Slægt op til en hidtil ukendt Højde og komme til at staa som en stor Del af Ablens Fører i et skjæbnesvangert Tidsrum. Og han begyndte tidlig sin Virksomhed. 12 Aar gammel kom han allerede som Smaaadrenge i Kong Hans's Tjeneste; han var med paa dennes Tog til Gulland mod Hr. Iver Axlens (Thott); i Sommeren 1487, da Kong Hans drog til Oslo, var han med og „tog Vare paa Peder Binge“ (en Hest?); derpaa fik han Kong Hans's Hunde at vægte i sex eller syv Aar „og havde mangan Fandens Dag med dem ubi Moser og Kjør“, som han selv skriver. Det var dog ikke altid Hundepistolen, han førte; thi da Kong Hans i Aaret 1490 var i Mecklenborg, og i Bismar turnerede med Hertug Magnus, „da var jeg hans

¹⁾ Om Dr. Morten Krabbe se desuden Dipl. Norv. IX, 434 (1513); Sub. Aktst. til Aarhus I, 108 (1514); Dipl. Viberg. S. 139, Nr. 188 (1516). Gravskriftens indt. i Marmoradania II, 107 maa saaledes vero paa en Løsefej. Jesper Brockmand var i hvert Fald Ærkebysogn i Aarhus 1526 (Dist. Mag. VI, 9). Dr. Morten Krabbe maa vel adstilles fra Magister Morten Krabbe, der forekommer 1517 som Borglum Bisps Kommissarius paa Ræso (Dipl. Vib. S. 140, Nr. 190), senere lgl. Sekretær, forlenet med Tommerup Kloster; 1532 Domprovst i Oslo, som saadan Norges Kansler og en Tid udfet til Bispost i Oslo.

Naades Dreng og fulgte ham alle Steder efter og bar hans Skjold og Glavind." I Aaret 1495 var han med Kongen ved det store Rigsmøde i Kalmar; „da løb Kong Hans", skriver han, „afsted med Danmarks og Norges Riges Raad; da var jeg Hans Naades Dreng, og vi kom i en Havn udenfor Rendeby (Renneby), og der kom Id i hans Naades Hovedskib Gribshund, og blev der mange Riddermændsmænd og fattige Karle ihjelbrændte, og der blev den bugede Doktor med, og jeg fik og nogen Skade der." Endnu 1497 var han Kong Hans's „Smaasvend" — saaledes kaldes han i et Brev fra Kongen til Henrik Krummebige angaaende et Brev paa 3000 L , denne havde udstedt til „Krabbes Moder" ¹⁾ —, og uagtet hans Fader nu var død og han derfor selv af sit Guds maatte stille en fuldtrufet Karl med Hest og Harnisk paa det store Sverigstog, fulgte han dog endnu Kongen personlig tillige med 10 andre „lige klædte" til Indtagelsen af Kalmar; men da Kongen derpaa vendte tilbage fra Kalmar til Danmark, fulgte Thyge Krabbe med den øvrige Hær paa det store Tog mod Stockholm og deltog i Slaget ved Nødrebro.

Her standse pludselig Thyge Krabbes Optegnelser, saaledes som vi nu kjende dem. De give os et ejendommeligt Indblik i den praktiske Uddannelse, den Tids Adelsmand fik. Moser og Kjør, Hoffester og pragtfulde Ridderespil, Skibsbrand og besværlige Krigstog kunde nok uddanne en Mand baade aandelig og legemlig. Maa Kraft, Halsstarrighed og Selvtægt parret med en vis Snedighed og List ere de Hovedtræk, som vi ville finde mange Spor af i Thyge Krabbes senere Liv, og hvori Dobbeltheden i hans Uddannelse ligesom spores.

Forfremmelsen lod heller ikke ret lange vente paa sig. I Aaret 1501, da han altsaa var 27 Aar gl., opbærer Thyge Krabbe saaledes Landhjelpen af Stevns og Bjeverskov Herreder, af Tryggevalde og Højstrup Len samt af Halsnæs ²⁾; rimeligvis har han allerede den Gang beklædt den vigtige Stilling som Lensmand paa Rjøbenhavn Slot; i al Fald var han det ^{26/10} 1503 (Nr. 7) og var da tillige Ridder. Paa denne Tid maa rimeligvis allerede Sfr. Anne Nielsdatter (Rosenkrantz) være ham tilfagt; thi i Maj 1504 fik de pavelig Dispensation, fordi de vare hinanden beslægtede i 4de Led (Nr. 9). Ægtefæbet er dog rimeligvis først blevet indgaaet noget senere; thi Thyge Krabbes ældste Barn, Anne Krabbe, blev født paa Helsingborg Slot d. 5 Oktbr. 1509 (Nr. 10 b) ³⁾. I de mellemliggende Aar havde Hr. Thyge taget megen Del i Krigen med Sverig. Den 24 Juni 1505 laa han med 140 Svende ved Be-

¹⁾ Dff. Mag. 3 R., II, 20—21. ²⁾ Ibid. 4 R., II, 169.

³⁾ I (den yngre) Klavs Brides Optegnelser (Dff. Saml. ved Bruun o. s. v., 2 R., V, 50) sættes Dagen urigtig til 2 Juli.

lejrningen af Kalmar; de 12 af disse vare stillede af hans Svigerfader Hr. Niels Griffen, saa Hr. Tyge synes at have haft Befalingen over hele Janen.¹⁾ Det følgende Aar fattes han ved Udskrivningen til selv tiende, og samme Aar skulde han møde i Kiel den 7 Juni med 16 Svende, og da Kongen i Slutningen af Aaret 1507 forberedte et større Tog mod Sverig, fik han Ordre til at møde Kongen personlig paa Helsingborg Slot med 10 Svende, ligesom han senere paa Aaret selv tolfte sættes blandt Udskrivningen i Skaane for at drage Kalmar til Undsætning.²⁾ Paa denne Tid maa Hr. Tyge saaledes rimeligvis være bleven forlenet med Helsingborg Slot med de dertil liggende 9 Herreder mod en aarlig Afgift af 1000 Mark.³⁾ Til dette Sted, hvor han først synes at have fæstet Bo med Anne Rosenkrantz, er han derpaa knyttet i henved 30 Aar, paa et Par Aars ufrivillige Afbrydelse nær, og som Lensmand paa Helsingborg skulde han komme til at udføre sin tidligere Manddoms største Bedrift.

Under Fejden med Sverig havde i nogen Tid fundet en Vaabenstilstand Sted mellem Vestergotland paa den ene og Skaane og Halland paa den anden Side. Denne Stilstand blev efter Rigsforstanderen Svante Nielsen Stures Bud d. 9 August 1510 opsagt af Befalingsmændene i Vestergotland, Aage Hansen (Thott) og Ture Jensen (tre Roser). Aage Hansen (Thott), der var Sverigs berømteste Hærfører paa den Tid, og hvis natlige Overfald paa den unge Kong Kristierns Vej udenfor Elfsborg alt er omtalt under Tørgen Rud, og som ved sine raske Strejftog havde gjort sig vel kjendt og frygtet i de danske Grænselandskaber, samlede i en Hast 700 Ryttere og maatte noget Udbud fra Stæderne i Vestergotland — Mogens Gulbsmed fra Skara nævnes i al Fald blandt de Faldne. En Rytterstare paa 700 Mand var efter de Tidens Forhold en meget betydelig Styrke. Men Hr. Tyge Krabbe, der førte den øverste Befaling i Skaane, var paa sin Post, vel tjent af Spejdere, som han var, og saa snart han fik Underretning om den truende Fare, samlede han i en Fart 400 Mand af den staanske Adels Opbud og nogle Borgere fra Bæ og besatte i Nærheden af Grænsen, i Orkelunga Sogn i Nørre Åsbo Herred, et dybt Dalsstrøg, omgivet paa Siderne af Skrænter, tæt bevoxede med Skov, i Midten Mosegrund; Stedet kaldtes af Almuen Fantehullet, ret et Skjulested for „Fanter“, omløbende og hjemløse Personer; endnu 1624 fandtes her et Kors som Minde om den drabelige Kamp, som her førtes Tirsdagen d. 27 August 1510.⁴⁾

¹⁾ Fortegnelse i Dipl. Langeb. i Geh. Ark.

²⁾ Dst. Saml. i Geh. Ark. 392, 10 og Dst. Mag. 4 R., II, 280—82; 160; 168—69.

³⁾ Erslev, Lensmand, S. 1, sætter Aaret til 1509; i dette Aar blev hans Formand, Lauritz Skinkel, Lensmand paa Gulland.

⁴⁾ Suhms Saml. I, 138.

Naar man betænker, hvor spredte og hvor smaa de adelige Rytterudbud vare i hine Tider, ligger Tyge Krabbes største Fortjeneste i den Raskhed, hvor= med han i en kort Tid fik et saa betydeligt Udbud samlet. Om Kampen selv har man baade profaiste og poetiske Kilder baade fra svensk og dansk Side, men som øjensynlig ere gjensidig paavirkede af hinanden. Bistnok ældst er den svenske Rimkrønikes Beretning:

Da de komme fem Mile over Laudamär,
de Danstes Hær laa for dem der.
Hr. Lage bad alle fæste staa
og mandelig mod sine Fjender staa.
Hr. Lage raabte med høje Røst:
„I svenske Mand, værer vel trost.
Trykker eder efter mig med sulde Fart,
mit Liv skal jeg nu have uspart.
Jeg rider over dette Bad,
følger strax efter, som jeg eder bad.“
Som han var kommen op for den Ride (o: Bjergsiden),
der laa de Danste rede til Stride.
Da Lasse Frost blev hannem var,
med Glavind han mod hannem raskelig bar;
ham kjendte han fuldtvel i det Sinde,
fra hannem var han kommen med Uminde.
Han stak hannem død af Hesten ned;
al Sveriges Magt gav sig derved.
Brynte Bhrælsjon og Markvard Gulbfjed af Stara
monne og samme Færden fare.
Hr. Lage toge de død op,
Til Helsingborg førte de hans Krop.
Fru Anne Tyge Krabbes lod hannem begaa (o: begrave)
med alle de Klerke, hun kunde faa;
hejtidelig til Graven i Kirken han kom,
der at ligge til den yderste Dom.
Siden foer Folket for de Sage
raskelig atter tilbage.
Ride maatte de det svare,
at de toge sin Herre ej bedre til Vare;
havde de strax frem med hannem ridet,
den Gang havde han ej Døden lidet.

De profaiste Beretninger stemme overens med den svenske Rimkrønike i, at Hr. Lage Hansen blev fældet af Lars Frost; men medens Rimkrøniken lader Lars Frost være rømt fra Lage Hansen med Uminde, skal han ifølge disse have hørt til Erkebiskop Birgers Udbud¹⁾ og være bleven adlet for sin Daad. Dette synes at være sikkert nok; han forekommer flere Gange i Kristiern II's og Fre-

¹⁾ Saaledes ogsaa Krøniken i Rordams Monumenta hist. I, 528, hvor han dog urigtig kaldes Niels Frost. Herfra er det rimeligvis gaaet over til Svanning og Huitfeldt.

derik I's Regiftranter forlenet med flere mindre Ven i Halland og Skaane. Helt anderledes stiller Sagen sig i de tre Ridderviser, man endnu har derom; den ældste af disse, der er affreven af Thyge Krabbes Sønnebatter, Anne Krabbe Eriksbatter til Stenalt, og ligesom den svenske Rimkrønike ender med Hr. Ages højtidelige Begravelse, lader „Lars Pedersen“ begaa Forræderi og holde sig stille:

Hr. Age han rider ad Kiunge¹⁾,
der modte hannem Hr. Thyge hin unge.
I vente Hr. Age aldrig til Sverig!

Den første Pil, i Lebing blev affudt,
han blev i Hr. Ages Hjerte brudt.

Lars Pedersen med sit brogede Glavind,
han holdt i Lunden, Hr. Age blev slagen.

I en senere Vise hos Anne Krabbe, som har til Omkvæd:

De skaanste Herrer de vandt den Sejr med Væ,
hedder det faaledes:

- (B. 16) For ved Hr. Thyge Krabbe,
hans Skjold det skinned af Guld,
efter ved alle de skaanste Adel,
de var deres Konge saa huld.
- (B. 18) Det mælte Hr. Thyge Krabbe,
han kom under grønne Vide:
„Hjæfet ser jeg de Bannere fem,
som der slaar ud saa vide.“
- (B. 20) Det var Hr. Thyge Krabbe,
han ved Hr. Age imod,
ham fulgte saa mangen stolter Helt
baade til Hest og Fod.
- (B. 21) Det var en Tirsdag Morgen,
man saa de Fænnifer flyde:
Slagen blev Hr. Age Hansen,
han lod sit Liv der blibe.
- (B. 22) Det var Lavrids Pedersen,
han vart sin Herre ikke vel:
han vendte derfra og saa dertil,
hans Herre blev slagen ihjel.

Men til Gjengjæld dræber Hr. Thyge derpaa med egen Haand Hr. Brynke Bertelsen, der bar det svenske Hovedbanner. Om det er historisk, lader sig neppe afgjøre; men i og for sig strider det ikke mod Rimkrøniken, der ligeledes fremhæver Hr. Brynkes Fald.

¹⁾ Kiunge, s: Vækiunge. Affskriften har meningsløst: thinge; men der fordres et Rim til: unge.

Hr. Brynte Bertelsen var en velbyrdig Mand,
han førte Sverigs Hovedbanner i sin Hand.

Hr. Tyge han sit Sværd uddrog,
Hr. Brynte Bertelsen han til Jorden vog.

Hr. Tyge han tog det Hovedbanner ved,
han vendte Roden op og Toppen ned.

Han vendte Roden op og Toppen ned,
den svenske Magt hun gav sig derved (Krimkronen!)

Den Tid, det Banner var bunden dem fra,
saa lod de ad Sverig staa.

Endnu videre gaar en tredie Bise hos Dorothea Thott, med Omkøb:

Saa voge de den adelige Hr. Aage.

Denne lange Bise, der lige saa vel fremhæver Hr. Aages som Hr. Tyges Pris, er aabenbart den yngste i Rækken, hvilket ogsaa viser sig derved, at Fru Anne heri kaldes med Navnet „Rosenkrantz“, og en videre gaaende Udmaling af begge de foregaaende. Sluttende sig til den yngre Bises B. 20 lader den Hr. Tyge selv dræbe Hr. Aage. Først har Hr. Aage sendt ham Fejdebud:

(B. 32) Hr. Aage sender Hr. Tyge Bud,
at han vilde med hannem sægte
i hundrede brændende Djevles Navn
og se, om han var ægte.

(B. 33) Hr. Tyge sender hannem Bud igjen,
at han skulde hannem møde
og staa med hannem i Jesu Navn,
at mange derved skulde bløde.

(B. 36) Den Tid, han blev Hr. Aage var,
mon han til hannem rende:
„Nu værge dig, om du est en Mand
og est min Kvindes Frænde.“

(B. 37) De sægte de dem en lang Stund,
de vilde hinanden ej vige;
dog hjalp Vor Herre Hr. Tyge,
han lagde Hr. Aage sig.

Videre kunde Hr. Tyges Pris ikke føres; der er nu ikke længere i Bisen Plads for nogen Lavrids Pedersen eller Hr. Brynte:

(B. 38) Der de Svenske saa, deres Øverste faldt,
monne Rodet paa dem faldt.
Deres Banner blev dem nederslaget
med mesten af dem alle.

(B. 39) Saa faldt de Svenske, saa tykt som Hø
om Høsten for Leen mon faldt,
hvorfore de lod ad Sverig staa,
og turde ej længer døle.

Lyge Krabbe selv udtrykker sig i sin Bogoptegnelse med fyndig Korthed (Nr. 10 b): „Tirsdag efter Bartolomei, da stod det Slag ved Jantehule mellem mig og Hr. Aage Hansen, og jeg fik Død paa hannem.“ Det er ikke utænkeligt, at netop dette Udtryk hos hans Efterkommere har fremkaldt Tanken om, at han personlig nedlagde Hr. Aage, og derved givet Anledning til den tredie Biseform.

Interessant er ogsaa de forskjellige Bisers Skildring af Fru Anne Rosenkrantz's Forhold til hendes faldne Kæstestendebarn, Aage Hansen Thott.¹⁾ At hun sørgede for hans højtidelige Begravelse i Sortebrodrødklostrets Kirke ved Helsingborg, fremhæves allerede i den svenske Rimkrønike og i den profaiske Beretning (Svaning). Efter denne sidste blev Hr. Aages Lig strax lagt paa en tilfældig tilstedeværende Kulsvoerbogn og bragt til Helsingborg. Den ældste Bise har herom i Korthed:

(B. 18) De lagde Hr. Aage i forgyldene Karm,
baade Piber og Trompeter de gif for ham.

De førte Hr. Aage til Helsingborg By,
der gif af saa stort et Ry.

De førte hannem op ad Helsingborg Bro,
Fru Anne hun gif hannem ud imod.

Det mæste Fru Anne i Skarlaget vød:
„Gud give min Frænde var fangen, ej død.“

Hr. Lyge han svared saa vredelig dertil:
„Jeg ser fast heller, det var hannem end mig.“

De soobte Hr. Aage i hviden Lin,
de begravet hannem i Klosterkirken ind.

Hadde han blevet i Sverigs Land,
det havde hannem ikke saa ganget i Hand.

J vente Hr. Aage aldrig til Sverig!

Hermed ender den ældste Bise, altsaa omtrent med de samme Ord som den svenske Rimkrønike. Den anden Bise derimod, der har kaant eller omfrembet adskillige Vers fra den første, men hvis Grundtone er en anden, i det det mere

¹⁾

Axel Pedersen (Thott).

Aage Axlisen.	Danf Axlisen.
Hans Aagesen, ~ Kirsten Eriksd. Gyldenstjerne.	Birgitte Danfød., ~ Niels Eriksen.
Aage Hansen, † 1510.	Anne Rosenkrantz, ~ Lyge Krabbe.

er de staaſte Herrer's Sejrvinding, der ſkal fremhæves, omtaler aldeles ikke Fru Anne; den har blot Verſene om Begravelfen, og tilføjer derpaa:

Tal have alle de ſtaaſte Adel,
de var deres Herre ſaa tro!
De førte det Banner til Kjøbenhavn
den danſte Konge imod.

Tal have Kong Hans, den ædelig Herre,
han gjorde dem ſaa megen Ære!
Han ledte Hr. Tyge Krabbe under ſin Arm,
der han monne det Banner indbære.

Det gjorde Dannerkongen,
han gjorde dem det til Ære:
Han førte det Banner i vor Frue Kirke,
Hr. Tyge Krabbe monne det indbære.

De ſtaaſte Herrer, de vandt den Sejr med Ære.

Denne Slutning ligner i meget den danſke Rimkrønike om Kong Hans; denne udkom første Gang 1533 og tilſkrevet i ældre Tid Hr. Tyge Krabbes ældſte Søn, den ſenere ſaa berømte Rigsraad Erik Krabbe til Buſtrup, der netop fødtes paa Helsingborg Slot ſaa Maaneder efter Slaget (^{12/11} 1510)¹⁾. Dette Forfatterſkab er dog i nyere Tid blevet stærkt betvivlet og ſavner viſtnok al Grund; allermest ſynes den Omſtændighed at tale derimod, at alle Enkeltheder om Tyge Krabbes Bedrift og om Aage Hansens Død netop ſaaves i Rimkrøniken, der derimod lader Kong Hans fortælle:

Deres Hovedbanner de der og vandt
og førte mig det til Kjøbenhavn.
Den ſtaaſte²⁾ Adels gjorde jeg den Ære,
lod dem til Domkirken det Banner bære.
Hr. Tyge Krabbe havde det i Hand,
for han i Striden var Hovedsmand.
Med ſtor Proceſs (o: Proceſſion) vi da taltede Gud;
jeg lod dem fiden til Gjeſtebud.
De danſke Mand ere vel Ære værd,
det haver jeg friſtet i mangen Færd.
Saa ofte mig haver trangt af Nød,
beviste de Troſtab til deres Død.

Endnu helt ind i Frederik II's Tid fandtes Fanen (eller efter Huitfeldt tre tagne Faner) i Vor Frue Kirke med en vedføjet Table med Indſkrift.³⁾ Den

¹⁾ Efter Tyge Krabbes egne Optegnelſer (10 b). Andenſteds ſattes hans Fødsel til 9 Aug. (Perſon. Tidſſte. I, 127), — altſaa 18 Dage før Slaget.

²⁾ „Svenſke“ ſaar der i Molbechs Udgave S. 285, aabenbart urigtigt.

³⁾ Anne Krabbes Indledning til Wiſen A (o: den efter vor Mening yngre) i Sv. Grundtvigs Danſke Folkeviſer III, 658 og Krøniken hos Nordam I, 528. — Hvad Huitfeldt (S. 1077) har om Høitideligheden, ſynes han at have taget fra Rimkrøniken („ſtor Proceſs“ o. ſ. v.).

hele Begivenhed vakte nemlig lige saa stor Glæde i Danmark som Sorg og Mistrosthed i Sverig, hvor Hr. Aage Hansen Thott var højt anstrevet; ja Upsala Erkebisp ytrede i Anledning af Slaget i et Brev til Rigsforstanderen endogsaa Frygt for, at Lybekerne nu skulde slutte Fred med de Danske, og Kong Hans skyndte sig at meddele sine Forbundsfejer den heldige Begivenhed, der kom som et straalende Udsyn under en i den senere Tid temlig uheldig Krigsførelse.¹⁾

At den sidste Bise (C) udmaler Hæderen i Kjøbenhavn, er en Selvfølge. Den ender med følgende Vers, hvortil intet tilsvarende findes i den foregaaende Bise, men derimod i Rimkrøniken:

Han bød dennem og alle til Gæst,
monne lystig med dennem være (o. s. v.).

Derimod har denne udførlige Bise meget om Anne „Rosenkrantz“. Da Hr. Thyge rider afsted og hun blyder ham God Nat, siger hun strax:

„Kan I, da sparer Hr. Aage Hansen,
fordi han er min Frænde!“

Hr. Thyge Krabbe siger i Stridens Hede til sin Modstander:

„Nu værge dig, om du est en Mand
og est min Kvindes Frænde,“

og da Piget kom til Helsingborg,

modte dennem Fru Anne Rosenkrantz,
hun faldet saa modige Taarer.

Fru Anne hun taler Hr. Thyge til
og var saa vred i Hu:
„I haver saa lidet holdet der
af det, I monne mig love.“

Hr. Thyge svared saa vredelig:
„Hør, hvad jeg siger dig:
langt heller æder jeg af Hunden,
end han skal æde af mig.“

Denne Omfkrivning af den ældre Bises Ord passer ikke ilde til Hr. Thyges Karakter, saaledes som den viser sig i hans egne Breve. Til Kong Frederik skriver han saaledes en Gang i Fæstetiden: „Vi have stor Brost paa Fetallie her; vi maa æde Kjøb som andre Hunde“ (Nr. 51). Det er, som Digteren netop har villet fremhæve Kollisionen mellem Pliigten og Byrdsfølelsen. Dette Moment var allerede antydet i den ældre Bise, men kunde ikke komme til sin fulde Ret, før det blev Hr. Thyge, der med egen Haand nedlagde Hr. Aage.

¹⁾ Se nærmere Allen I, 547 ff.

Belønningen for Slaget ved Fantehulen var Tyge Krabbes Optagelse i Rigsraadet; i det mindste var han Rigsraad i Februar 1512, da han deltog i et Møde i Halmstad med svenske Udsendinge, ligesom han i April samme Aar har medbefeglet Malmsfreden som den firdste blandt Ridderne; i Rigsraadets fornnyede Løfte af 13 Juli s. A. om at tage Hertug Kristiern til Konge efter Faderens Død han har befeglet foran Hr. Thomas Nielsen (Lange) og Hr. Albert Zepfen (Ravensberg).¹⁾ Efter Tronstiftet deltog han i Rigsraadets Forhandlinger om Kong Kristierns Haandfastning og de øvrige vigtige Regeringshandlinger, som da foregik i Kjøbenhavn i Juli 1513; d. 29 d. M. fik han af Kong Kristiern fornøyet Lensbrev paa Helsingborg paa 6 Aar mod den sædvanlige Afgift af 1000 L og mod aarlig at holde til Rebe 30 Ryttere, og med Løfte om ikke at stilles ved Venet uden ved Paasketid. Ligeledes fik han samtidig fornøyet Brev paa noget Gods i Skaane, som han havde faaet i Forlening af Kong Hans; men i Aaret 1517 ($\frac{1}{4}$) fik han Skjædebrev paa det samme Gods, der laa spredt i Lugude, Rønnebjerg, Bjerge og Nørre Åsbo Herreder, saa at man ser, at Hr. Tyge allerede da har været betænkt paa at samle sig større Gods i Skaane.²⁾ Ogsaa i Halland havde han for en Pantesum af 1000 L kjøbt Skedale Setersgaard i Snøstrup Sogn af Karl Knudsen (tre Kofer); det staa maaste i Forbindelse med, at Tyge Krabbe 1515 var en af Boldgiftsmændene i Karl Knudsens Strid med Henrik Krummedige angaaende hans Fader Knud Alfens Drab.³⁾ I det hele taget viser der sig i disse Aar en ikke ringe Virksomhed hos Tyge Krabbe for at samle sig Gods. Saaledes tilbyttede han sig $\frac{10}{100}$ 1511 af Kong Hans en Gaard i Torp i Haasum Sogn, Rødding Herred i Salling, mod 2 Gaarde i Mørthøj i Gladsaxe Sogn.⁴⁾ 1516 fik han ved Mageskifter med Albert Glob til Beldumgaard og Biskop Eric Raas i Viborg ligeledes Gods i Salling⁵⁾; 1516, $\frac{14}{11}$, oplod Fru Anne Nielsdatter (Present), Ejler Haks Efterleverste, ham en Gaard i Merløse (Tostrup S., Merløse H.), som hun havde til Pant af Hr. Peder Bilde til Svanholm.⁶⁾ Næste Aar havde han Strid med Erkebiskop Birger i Lund om 3 Fæstegaarde i Lerløse i Skaane.⁷⁾

Den mest skjæbnsvangre Godserhvervelse, som Tyge Krabbe foretog i disse

¹⁾ Geh. Ark. Aarsb. VI, Till. S. 12; IV, 367. Allen I, 608. Geh. Ark. Hjld. 15 a.

²⁾ Suhms Nye Saml. II, 1—2, 119; 121; 131: 168. Geh. Ark. Aarsb. II, 56.

³⁾ P. v. Møller, Hallands Historie I, 189; jvfr. ovenfor S. 29 og 75.

⁴⁾ Geh. Ark., Stevens H. Nr. 5.

⁵⁾ Ældste Arkivreg. II, 345; 347.

⁶⁾ Perg. med Segl (deribl. velb. Svend Oluf Nielsen), d. Kallundborg, Geh. Ark., Merløse Nr. 9.

⁷⁾ Geh. Ark., Skaane, uvist Gods, Nr. 38.

Aar, var dog, da han (^{17/6} 1514) indstævne Kong Kristiern for D. R. K. om det saakaldte Fiskbæk Gods, i alt 12 Gaarde i Fiskbæk Sogn og By i Nørhng Herred ved Viborg, som i hans „Udfæder“ Hr. Niels Krabbes Tid var inddraget under Kronen af Kong Erik og Dronning Margrete, „uforbudt og uden al skjellig og rebelig Sag, hvilket han og beviste,“ hedder det, hvorfor Kongen „efter menige D. R. Raads Vøn og Fuldbyr“ undte og igjengav fra sig og Kronen fornævnte Gods til Hr. Tyge Krabbe og hans Arvinger til evindelig Ejendom og kjendte sig og Kronen ingen Ret eller Del at have deri. — Saaledes som dette Brev foreligger, synes det altsaa, som om Retshandlingen snarere er endt med et af Rigsraadet mæglet Forlig, i Følge hvilket Kongen paa Rigsraadets Vøn og med dets Samtykke har tilbagegivet Godset, end at nogen egentlig Dom er affagt af Rigsraadet, og saa Dage efter fik Tyge Krabbe ogsaa Følgebrev til alle Kongens Underfaatter i Fiskbæk om at svare deres Afgifter til Hr. Tyge Krabbe og hans Arvinger, men med den betegnende Tilføjelse: „— efter Niels Klementsens Død, som det nu i Børge haver.“¹⁾ Efter Niels Klementsens Død! Denne af Rigsraadet saa forhadte borgerlig fødte Rigsraad og Landsdommer, som Rigsraadet Aaret før havde faaet styrket fra sin Vælde, havde saa Maaneder før maattet afstaa sin store Forlening, Kalls Slot, til Hr. Tyge Krabbes Svoger, Erik Eriksen (Banner)! Men inden Niels Klementsens Død fire Aar efter indtraadte, havde meget forandret sig. 3 Mellemtiden mærkes endnu intet til nogen Misstemning fra noget af Siderne. Det var fredelige Aar; med Sverig førtes Underhandlinger, og i disse saa vel som i andre Rigsraads møder deltog Hr. Tyge²⁾, men synes for øvrigt at have holdt sig temmelig stille paa Helsingborg Slot, hvor hans Familie stadig forøgedes: ^{22/11} 1510 Erik Krabbe; ^{30/1} 1512 Magdalene Krabbe, ^{6/2} 1513 Mogens Krabbe, ^{12/4} 1514 Elsebe Krabbe, Peder Skrams senere saa navnkundige Hustru, der strax blev døbt i Helsingborg Kirke, hvorpaa hun 3 Aar gammel (altsaa 1517) kom til sin Mormoder, Birgitte Dufsdatter Thott, hvor hun tillige med sine Brødre Erik og Mogens „blev idelig holden i Skole“, og hvor hun forblev indtil Fru Birgittes Død (1528)³⁾; ^{25/11} 1516 Knud Krabbe; ^{27/9} 1517 Oliva Krabbe; ^{15/7} 1519 Gjertrud Krabbe (Nr. 10 b). Alle disse Børn synes fødte paa Helsingborg Slot. Smidlertid var Krigen med Sverig udbrudt i Aaret 1517. Om Tyge Krabbe personlig har deltaget i dette Tog, vides ikke; derimod haves fra dette Aar en Del Kvitteringer til ham for Udbudspenge og lignende Ud-

¹⁾ Suhms Nye Saml. I, 63—64 og 67.

²⁾ Ibid. III, 2, 153—54 (1515, 27 Juli); 155—56 (1516, 16 Oktbr., Røstide).

³⁾ Familieoptegnelserne i Norddams Monum. II, 7 og 101 ff.

gifter for Helsingborg Len. Imidlertid kom Dnykes Død og Torben Dres Henrettelse, Fru Anne Mejnstrups Unaae o. s. v. Hermed var Kongens Mis-tænksomhed mod Aristokratiet i det hele bleven vaft. Dog tyder det ingenlunde paa nogen Unaae, at Kongen ved Brev af $24\frac{1}{2}$ 1518 indbød Hr. Tyge til sin førstefødte Søns højtidelige Daab i Kjøbenhavn Søndagen d. 11 April.¹⁾ Dette var imidlertid et farligt Tidspunkt; i Midten af Marts var Højstrup Len uden videre taget fra Fru Anne Mejnstrup, og da Niels Klementsøn imid-tertid var død, blev der d. 26 April udstedt et nyt Brev paa Fiskbækgodsset til Tyge Krabbe, men — kun som et Pensbrev paa Livstid, uagtet det dog er tydeligt, at det tidligere Brev var et Ejendomsbrev for ham og Arvinger!²⁾ — „Ogfaa lod han tage Fiskbæk fra Hr. Tyge Krabbe“, siges herom i Klageskriftet mod Kristiern II, „imod hans eget og D. R. Raads befeglede Brev uden al Dom og Ret, og bød Hr. Tyge Krabbe sig i alle Rette med hans Raade og maatte det ikke nyde, og før han maatte faa sit eget igjen, maatte han give hannem hans (o: sit) Brev, saa han kjendte sig at have det af hans Raade.“³⁾ — Dette synes efter de tidligere nævnte Breve at være fuld-stændig korrekt. Noget Dom og Ret var ikke gaaet i Sagen. Men hvad har da bevæget Kongen til en Fremgangsmaade, der ligefrem stred mod hans Haand-fæstning, ifølge hvilken Tyge Krabbe kunde forlange Dom i Sagen? Vel nærmest, at Kongen havde set, hvorledes det var gaaet ham overfor Rigsraadet i Torben Dres Sag; thi Kongen kunde overfor en upartisk Ret vistnok meget let have vundet Sagen. Det er nemlig urigtigt, hvad der staar i Brevet fra 1514, at Hr. Niels Krabbe i Dronning Margretes Tid havde mistet Godsset „uden al redelig og skjellig Sag.“ Han havde i Aaret 1408 maattet afstaa Godsset for Tingfred og Kirkefred, som han havde brudt med sine Tilfølgere, og desuden ogsaa, fordi Kronen tidligere havde Ret dertil. Om Hr. Tyge Krabbe og Rigsraadet 1514 har vidst dette, eller om de have kunnet modbevise

¹⁾ Brevet hos Hofman, Danske Adelsmænd II, 203.

²⁾ Suhms Nye Saml. I, 3, 285; Godsset falder i alt væsentligt sammen med det i Brevet fra 1514 nævnte.

³⁾ Det originale Udcast i Df. Kong. Hist. 13. Stedet er atter overstreget, hvilket dog ingenlunde betyder, at det i denne Form er fæstret. Hos Suijfelddt derimod, hvis Klageskrift (S. 1217) dog ingenlunde, som tidligere bemærket, er noget originalt dansk Skrift, men en overordentlig slet Gjengivelse af et paa tysk affattet trykt Klageskrift, lyder det værre: „Hr. T. Kr., Marskalk, som havde tjent h. fgl. M^t ubi Daum., Sv. og Nozig ærligen og tro- ligen og dertil overlidt stor Skade, haver h. fgl. M^t med Bold frataget en Landsby Fiskbæk med meget Gods imod al Ret, imod sin egen svorne Ed.“ Dette er aabenbart en Overdrivelse, som man ikke har turdet sige i et dansk Skrift, men nok i et tysk! At hele Fremgangsmaaden stred mod Kongens „svorne Ed“, o: Haandfæstningen, er derimod ube- strideligt.

dette, det vide vi ikke; men Hr. Niels Krabbes Brev laa i Rigens Gjemme paa Kallundborg¹⁾, og Kong Kristiern havde i det saakaldte sigbritiske Parti gode Sporhunde, der nok kunde finde et saadant Brev. Brevet af 26 April er udstedt efter Rentemeesteren M. Anders Glob's Relation. Rent uden Grund, kun efter et Lune, har Kong Kristiern neppe handlet i denne Sag. Men hvor forbitrede Hr. Tyge og hans Venner vare over Kongens Handling, det viser baade Klageskriftets Ord og endnu mere, at Løfte om efter Samraad med Rigens Raad at kassere, bøde og tilintetgjøre de Breve, som Kong Erik og Dronning Margrete havde aftvunget nogle af Adlen, allerede gaves i Hertug Frederiks Brev af 30 Januar 1523, hvori han modtog det jndste Raads Tilbud om Kronen, hvorfor der ogsaa i Kong Frederiks Haandfæstning optoges følgende Artikkel: „Svilke gamle Fortidsbreve, Kronen haver paa det Gode og den Ejendom, som Kirkens Prælater, Riddere eller gode Mænd nu have i deres Børge, de skulle være aldeles bøde og magtesløse og aldrig efter denne Dag komme de nuværende Besiddere eller nogen anden til Skade.“ Dette er ligefrem møntet paa Ballø- og Fiskbæk-Godset, som Hr. Tyge Krabbe ogsaa saa Dage efter Haandfæstningens endelige Vedtagelse fik tilbage, idet Kong Frederik „med Rigsraadets Raad“ erklærede Brevet af 26 April 1518 for dødt og magtesløst og aldrig at skulle komme Hr. Tyge eller hans Arvinger til Skade.²⁾ Det er meget muligt, at der er begaaet Uretfærdigheder ved Erik af Pommerns og Dronning Margretes store Godsinddragelser; men Hr. Tyge Krabbes og hans Partis Stræben efter at føre Tilstanden tilbage til de ulovlige Tider før Dronning Margrete, — en Stræben, der ogsaa saa kjendelig viser sig hos Hr. Predbjörn Pödebuß, — bliver dog altid det bedste Forsvar for Kong Kristierns Handlemaade i denne Sag, hvor vilkaarlig end Formen var.

Efter den 26 April 1518 er Kong Kristierns Breve mod Hr. Tyge Krabbe aldeles umiskjendelig. I dette Aar foretog Kongen sit andet Tog til Sverig; 16 Juni gif han om Bord paa Flaaden; d. 11te og 12te havde Hr. Tyge Krabbe faaet Kvittering for, at han nu havde gjort Kongen Rede og Regnskab for den Fetallie og de rede Penge, han havde opbaaret i Vinter af 6 til Helsingborg liggende Herreder, samt for Afgifterne fra Helsingborg Len, „som han i Vinter næst forleden deraf givde skulde.“ Men denne Sændrægtighed synes Kongen at have taget ham meget ilde op, paa en Tid, da Kongen havde stor Brast paa Penge og Fetallie, og da saa Krigsforetagenderne traf i Langdrag, da Stockholms Besæjring forsinkedes af Mangel paa Proviant og Krigsbehov, og Tyge Krabbe

¹⁾ Ældste Arkivreg. I, 15. Trykt efter Orig. hos Mølbech og Petersen, S. 345.

²⁾ Suitsfeldt S. 1201; jvfr. Allen IV, 2, 46. — Fred. I's Registreanter S. 17.

og hans Fætter (Tyge?) Brahe bleve sendte tilbage til Danmark for at fremstynde Affendelsen af Krigsbehov, da sendte Kongen, omtrent samtidig med, at han havde været uheldig i Slaget ved Brendekirke, d. 22 Juli fra Stockholm følgende strange Bud til Dronning Elisabeth, der ledede Regeringen i hans Fraværelse: „For stor Brøsts Skyld har jeg sendt Hr. Tyge Krabbe og Brahe bort Grinde til Danmark, bedendes eder kjærligen, at I stynder ham strax tilbage igjen til mig, og hvor I kunne formærke, at han tager der nogen Forsømmelse fore og stynder sig ikke til mig, da bede vi eder kjærligen, at I lader hannem bie mig i Kjøbenhavns Taarn, thi der ligger mig og alt mit Land Magt paa; kjære Frue, at Hr. Tyge ikke kom for til os, der gjør han sin Aarsage; hvem der Skyld haver ubi, vide vi ikke; bede vi eder, at I dog byde os Sandhed til.“ Sagens Udfald kjendes ikke; men det Hverv, Hr. Tyge Krabbe i dette Aar har haft, ses af en Kvittring, som udstedtes til ham $\frac{2}{3}$ 1519 for al den Fetailie, han i den foregaaende Sommer havde opbaaret paa Kongens Vegne af Kjøbenhavn, Malmø, Landskrone og andensteds, og som han havde paa 4 Skibe, „som hannem fulgte“, ligesom han havde indleveret en Del Bøsser (Kanoner), Krudt o. s. v. paa Kjøbenhavn Slot. Hele Provianteringsvæsenet synes saaledes at have været ham betroet, men at han er kommen temlig sent til Stockholm med sine Skibe.¹⁾

I Slutningen af 1518 hører man intet om Hr. Tyges Færd; i det følgende Aar traf Kongen imidlertid store Forberedelser til det Tog til Sverig, der skulde bringe ham Sverigs Krone. Hele Hæren samlede ved Nyaaertide i Helsingborg, hvorfra den brød op omtrent 7 Januar 1520 under Anførsel af Otte Krumpen, hvis militære Fortid er helt ukjendt. Tyge Krabbe derimod, den loopryste Sejrhætte fra Fanteullet, var ikke med paa Toget. Allerede heri synes at ligge en Forbigaaelse, men forøvrigt maa Hr. Tyge som Lensmand paa Helsingborg have haft nok at gjøre med at modtage og sørge for den store

¹⁾ Suhms Nye Saml. II, 3—4, 145—46, 151. — Uedval. Kr. II's Arkiv S. 144—45; jvfr. Allen II, 510 ff. — Mulig sigtes til det samme i Povel Helgefens skræppe „Svar til Hans Mikkelsen“ (Sedhers Udg. S. 126): „End havde vi nær forgjet et af de grove Stykker. Du vel vedst, den Tid Slotsloven til Kjøbenhavn var dig befalet, da Kong Kristiern var i Sverig og sornam, at det ganste Ridderstab kunde der ikke blive, som han havde agtet, dog at mange bleve ilde saarede, der han fordi lod hjemsende med Brev til Sigbrit, at hun skulde lade dennem Halsen afhugge, og gav dem til Klage, at de havde rømt fra deres Konge og ladet hannem i Hjendehænder; dog den milde Gud lod dennem saa længe drive for Bind og Bove, at han kom selv til Kbhvn. for de.“ For øvrigt er det tvivlsomt, om Hans Mikkelsen havde den midlertidige Befaling paa Kjøbenhavns Slot under Toget 1518 eller 1520; se mine Bemærkninger herom i Hist. Tidsskrift 5 R., II, 444; 1 Septbr. 1520 udstedtes dog Lensbrev til ham paa Borringe Kloster fra Stockholm (Suhm II, 3—4 S., S. 178), saa hans Befaling i Kjøbenhavn dog mulig alligevel hører til 1518.

Har, en broget Skare af Danste, Tyskere, Skotter og Franskmænd, tildels vilde Karle, der gjorde Mytteri hvert Øjeblik, naar de ikke fik Sold og Forplejning i rette Tid. Og under disse Forhold viste Hr. Tyge sig ikke sendragtig; Afgiften af Helsingborg Len indbetalte han i Aaret 1519 for en Del, inden den endnu var forfalden, og hvad mere var, han forstrakte Kongen efterhaanden med Penge af sin egenomme, saa at denne tilsidst stjødte ham den betydelige Sum af 2500 K . Til Sikkerhed herfor fik han den 29 Februar 1520 Brev paa at beholde Helsingborg Slot med tilliggende Herreder saa længe, indtil Summen blev ham betalt, dog for øvrigt mod samme aarlige Afgift og paa samme Betingelser som hidtil. Desto mere forbauses man ved pludselig at se Kongen d. 11 Novbr. s. A. i Stockholm at forlene Helsingborg Slot med tilhørende Len til Otte Krumpen fra næste Paaaste af, for øvrigt aldeles paa samme Betingelser, som Hr. Tyge Krabbe oprindeligt havde haft det. Hvad der har været i Bejen, vide vi ikke; hvor stor Frygt Tyge Krabbe og Rigsraadet paa denne Tid nærede for Kongen, ses ogsaa deraf, at da Dronningen og Rigsraadet den 5 Juni 1520 i Kongens Fraværelse stadfæstede et ugunstigt Forlig med Tybeck, gjorde Rigsraadet, og deriblandt Tyge Krabbe, det først efter at have taget skriftlig Forvaring af Dronningen om, at det skete efter hendes udtrykkelige Ordre. — Paaaste 1521 maatte Hr. Tyge forlade Helsingborg; den 9 Maj fik han Generalkvittering for hele sin Lenstid, og at han intet var Kongen skyldig; men de 2500 K , som Kongen skyldte ham, de omtales slet ikke.¹⁾

Pludselig var Hr. Tyge berøvet enhver Virksomhed. Og den stolte Mand følte det. Det er rimeligvis paa denne Tid, at han skrev det Brev (Nr. 10 a) til „kære Hr. Kansler, værdige Fader Hr. Hartvig,“ hvori han skildrer sit Liv lige fra sit tolvte Aar af. „Ikke for min Skyld,“ siger han, „skriver jeg disse Artikler, men for mine og andre gode Mænds Børns Skyld, at de maatte tænke derpaa og lige saa flittig som jeg tjene deres Herre og Konge og deres Fædrenerige, som jeg har gjort og som det sig bør.“ Disse Ord tyde paa, at Brevet er skrevet, efter at Hr. Tyge havde faaet i det mindste et Par Sønner, og den Kansler, der menes, maa da rimeligvis være Mester Hartvig, som senere var Kansler hos Biskop Jens Andersen Veldena, der netop spillede en stor Rolle i Kongens Følge i Stockholm, hvorfra Otte Krumpens Lensbrev er udstedt. Senere viste Hr. Tyge Krabbe sig ogsaa som Jens Andersens svorne Fjende og fik ham dømt som Tremærksmand. Nogen fgl. Kansler af Navnet Hartvig kjendes nemlig ikke; indtil ind i Aaret 1520 var M. Dve Vilde fgl. Kansler, indtil han i dette Aar blev Biskop i Aarhus; derpaa kjendes ingen

¹⁾ Suhms Nye Saml. II, 3—4 S., 151; 157; 158; 160; 165; 177; 180.

Kansler, før Klavs Pedersen, der paa denne Tid var i Kongens Grinde i Rom, i Juni 1522 overtog Kanslerposten, med mindre Forretningerne i Mellemtiden (1520—22) skulde være overtagne af Mester Hartvig Lange, der i Aaret 1521 ogsaa sendtes til Rom for at virke i Forening med Klavs Pedersen.¹⁾ — Otte Krumpen mistede uden videre Lenet et Aarstid efter, og hvor stor Thyge Krabbes Forbitrelse har været, ses ogsaa deraf, at der senere, da Kong Kristiern var fordreven og Lenet blev givet tilbage til Thyge Krabbe, udbredtes det Rygte, at Hr. Thyge i Vejren for Kjøbenhavn havde slaaet Otte Krumpen ihjel i en Strid om Helsingborg Len, — tilvisse en stærk Overdrivelse; thi Otte Krumpen overlevede Hr. Thyge i en lang Arrække.²⁾

3 Aarene 1521 og 22 forstumme ellers alle Efterretninger om Hr. Thyge, uden at hans Datter Vibekke blev født d. 8 September 1521 og hans Søn Niels om Aftenen d. 10 December 1522. Den 21 December udsedte Hr. Thyge Krabbe allerede i Viborg det første Oprørsbrev mod Kong Kristiern og stød i Spidsen for det hele. Men imidlertid var det ogsaa gaaet ud over Hr. Thyges Svigermøder og Svogre. Selv har han rimeligvis imidlertid haft Bo paa Bustrup og derfra virket i Smug.

Niels Eriksen (Rosenkrantz's) og Fru Birgitte Thotts anden Svigersøn, Erik Eriksen (Banner) til Aeddal og Koffedal, senere til Gjesingholm, Rygaard i Sjælland, Højrup paa Mors m. m., var en halv Snæs Aar yngre end Hr. Thyge Krabbe. Han var Søn af Hr. Erik Andersen til Koffedal, der efter Gravskriften i Torslev Kirke (Øster Han H.) døde 3 Søndag i Advent (¹⁴/₁₂) 1483, og Fru Karen Gjø, der senere giftede sig med Hr. Niels Høeg til Tølfjær, D. R. R. († 1524), og synes født efter Faderens Død, altsaa formodentlig 1484. Af de tidligere Børn var Søsteren Kristine gift med Rigshofmester Poul Vaxmand (myrdet 1502) og ægtede senere Gjord Drefeld, Lensmand paa Hindsgavl; Broderen Peder Eriksen „til Koffedal“ var Gejstlig og Magister. Ved Faderens Død levede deres Bedstefader Anders Nielsen (Banner) til Koffedal og Aeddal endnu, men døde kort efter 1486. Hans Datter Anne Andersdatter (Banner), Hr. Jens Diures Efterleverste, oplod 1492 sin Søsterlod i Koffedal

¹⁾ Om Mester Hartvig Lange se Allens Disputats om Kr. II, S. 78, Breve og Aftstykker S. 103; hans store Værk III, 2, 209; jvfr. Suhms Nye Saml. II, 3, 186. — 1525 var „Mester Hartvig“ Kansler hos Jens Andersen (Dsl. Mag. 4 R., II, 49); 1529 var han rømt fra Landet „for sine Misgjerningers Skyld“, hvorfor Bøggerløse Kirke (Sønder H., Falster) gaves i Forlening til en anden (Fr. l's Reg. S. 238). — 1531 skænktes „Mester Hartvig Lange“ M. Ulrik Bildt for den Pension af et Kannikedomme i Roskilde, som han kræver af M. Hartvig med Urette (smst. S. 359). Disse to „Mester Hartvig“ ere vist samme Person.

²⁾ Niels Haf til Kr. II, 2 Oktbr. 1523; Ebdal, Kr. II's Art. S. 635 (Dipl. Norv. VIII, Nr. 514).

og Åsdal til sine Broderbørn, og samme Aar (i Februar) overleverede deres Stiffader Hr. Niels Høeg Koffedal til deres Formynders Peder Nielsen (Gyldenstjerne) af Lim, der var deres Farmoder Kirstine Gyldenstjernes Broder søn.¹⁾ Mester Peder Griffen levede endnu 1511, thi da fattedes Erik Griffen ved Udskrivningen af Borglum Stift til 2 Ryttere „paa sin Broders Vegne,“ og endnu 1520²⁾. Historisk bekendt bliver Erik Griffen for øvrigt først 1514, da han forlænedes med Kalls Slot (¹⁹/₄) efter Niels Klementsens, og fra nu af er hans Navn knyttet til dette Slot, som han havde paa Regnskab. Rimeligvis var han allerede den Gang traadt i nøjere Forhold til Niels Griffen (Rosenkrantz), der havde saa store Besiddelser i denne Egn, og med hvis Datter Karen (S. 79) han blev trolovet, og da hun døde for Brylluppet, ægtebe han senere hendes Søster Mette Nielsdatter (Rosenkrantz). Tiden er ubesig; 1525 vare de i ethvert Tilfælde gifte (Nr. 52).

I Efteraaret 1518, kort efter det strange Brev om Thyge Krabbe, havde Kong Kristiern paa en svigefuld Maade ført Gustav Erikson (Basa), der tillige med flere andre vare stillede som Gidsler under en Sammenkomst med Sten Sture, med sig som Fange til Danmark og betroede hans Bevogtning til Erik Griffen (Banner), der langt ude var beslagtet med ham.³⁾ Paa Kalls Slot holdt Erik Griffen sin Fange i temlig stor Frihed. Uagtet Kongen havde befaleet, siges der, at han skulde holdes i Taarnet, lod han ham frit gaa om paa Slottet og satte ham ved sit eget Bord; han fik Lov til at gaa i Kirke og jage omtrent en Mils Vej omkring Kalls. Det var drøje Tider for Gustav Erikson. De store Tilberedelser til det nye Krigstog mod Sverig optog alles Tanker; ved sin Værts Bord kunde han høre de unge Krigsmænd tale Haansord om Svensterne o. s. v. Dette omtales i svenske Kilder og viser altsaa, at man ogsaa i Sverig har anset ham for at have haft større Frihed paa Kalls. Nummer nagede ham om Dagen, Søvnløshed om Natten. Den 19 Septbr. udstedtes Ordre til Erik Griffen om selv at begive sig over til Skaane til Kongen med de aller fleste Folk, han kunde afstedkomme.⁴⁾ Under al den herved frembragte Travlhed, maaste endogfsaa efter at Erik Banner personlig havde forladt Slottet, sneg den unge Fange sig bort; den første Dag skal han have

¹⁾ Jvfr. Stamtablerne i 1ste Del S. 96—97; 98 og 220. For øvrigt Hofm. Fund. IV, 372; T. Becker i Danste Herregaarde VIII (Koffedal) og Dst. Mag. V, 214 (Inventarielisten fra Koffedal ¹/₂ 1492).

²⁾ Dst. Mag. 4 R., II, 297 ff. — Behrmann, Rr. II, 2 Del, S. 128.

³⁾ Kong Gustavs Mormoder var Sigrd Eskildsdatter (Banner); men den nærmere Forbindelse mellem disse Slægter er uklar.

⁴⁾ Seria 2da infra octavas nativitatis Mariæ; Stykke af „Tegnelse“ fra Kristiern II's Tid i Gch. Ark., Saml. Rr. II.

tilbagelagt hele 12 Mile, og naaede endelig d. 30 September under Forklædning som Studedriver til Lybeck. Haanligt kaldte man ham derfor senere i Danmark: Kong Ruchschwanz eller, som Søren Norby udtrykker sig: „Kong Korumpe“. I Lybeck, der var saa fjendtlig findet mod Kong Kristiern, fandt Gustav Eriksen villigt Tilhold. Kong Kristiern skrev strax til Raadet om hans Ublevering; senere indtraf Erik Banner selv personlig i Lybeck i samme Anledning. Men Gustav Eriksen beraabte sig paa, at han aldrig havde været Fange, men var Gifel, der mod Tro og Love var holdt tilbage, hvorfor han var i sin fulde Ret til at befri sig. Da han desuden tilbød at lade det komme til en retslig Undersøgelse, erklærede Raadet i Lybeck, at han skulde have Stadens Lejde, indtil Modparten førte Bevis for sin Paastand. Erik Banner maatte derfor vende tilbage med uforrettet Sag. Fangen var undsluppen!

Gustav Eriksens Undskyldning vilde være fuldstændig korrekt, hvis han ikke havde givet Erik Banner sit Eresord paa, at han ikke vilde flygte. Dette paastod Erik Banner stadig, og alle danske (og tyske) Rikder fremstille Sagen saaledes; ja Huitfeldt siger endog saa, at dette Løfte blev givet „ubi Cunze von Millens og flere andre gode Folks Rarvarelse.“¹⁾ Kong Gustav har derimod bestemt benægtet det; i den Anledning skriver han d. 15 Juli 1529 til Mogens Gøye: „Er os nu fortellig forekommet, at den gode Mand Erik Eriksen har stundom haft nogle Ord om os, der vor Vre og gode Rygte med beslaafes. Saa haabes os dog, at den Sag er i sig selv klar og lys nok og mangen god Mand bitterlig baade i Danmark og Sverig, med hvad Redelighed vi og andre gode Mænd i Kong Kristierns Tid fortæres ind i Danmark og der en Tid lang forholdne bleve, og om vi stor Ufsjel derudi havde, at vi undsatte vor Hals, da vi det bekomme kunde, besynderligen efterdi vi ikke laa der for nogen Fange, som Erik Eriksen ofte selv bekjendte, ej heller hannem nogen Handstrækning gjort havde, der at blive, endog, som vi fornemme, han det saa uden alt Bevis siger; men at Kong Kristiern for den Sags Skyld faldt ham voldelig over med nogen Bestatning, kan hver god Mand besinde, at vi maatte (=: formaaede) der intet om.“ Han beder derfor Mogens Gøye, uagtet denne er beslagt med Erik Banner paa dennes Hustrus Vegne, som en ret Kristen Mand, der ikke anser Kjød og Blod, om broderlig at raade og formane Erik Banner herefter at lade slige Ord falde; ellers skal Kongen nok vide at forsvare sin Vre.²⁾ — Et af to synes os dog her klart: enten ere alle Beretningerne om den store Frihed, Gustav Eriksen nød paa Kalls Slot, Fabel eller

¹⁾ „Conthe van Mellens“ omtales ogsaa i Henrik Rosenkrantses Brev af 22/3 1534 (Nr. 113).

²⁾ Gustav I's Registr. VI, 221—22.

i alt Fald i højeste Grad overdrevene, men det synes de ikke at være, eller ogsaa har Gustav Eriksen maattet give et Løfte. Det maatte alle i saadanne Tilfælde gjøre, og hvor nødig vi end ville sætte nogen Plet paa Sverigs store Befriers Karakter, saa har han her enhver Sandsynlighed imod sig. Brud paa Tro og Love og jesuitisk Dortforklaring af deres Betydning hørte for øvrigt Tiden til, og Kong Gustav stod i den Henseende neppe over sin Samtid; om Erik Banner vide vi i den Henseende intet at sige; hans øvrige Liv viser ham stadig som en Hædermand. Men hvem der blev vred, det var Kong Kristiern. Efter den ældste Beretning, der ganske vist er meget fjendtligsindet mod Kong Kristiern, men paa den anden Side skriver sig fra en Mand, der havde rig Vejlighed til at høre Fortællingen af Erik Banners egen Mund, tragtede Kongen ham efter Liv og Gods, men han søgte Kongens Raade og maatte til Straf give Kongen 2000 Gylben. Efter Huitfeldt og hans Rikder havde han imidlertid maattet sætte en Sum i Borg for Fangen, inden han modtog ham. Saa meget er sikkert, at Erik Banner maatte bøde 1600 Gylben „for den svenske Fange, som bortløb,“ thi den $2\frac{2}{4}$ 1520 fik han i Kjøbenhavn Bevis for at have betalt 500 R heraf, og i Slutningen af Aaret eller i Begyndelsen af 1521 fik han Bevis for 1000 Gylben af samme Sum, der dog skulde affortes af den Sum, hans afdøde Svoger Gjerd Nielsen (Drefelbs) Børn, som Erik Banner var Børge for, havde til Gode i Hindsøgaard Len. Disse 1000 Gylben kom Erik Eriksen saaledes til at stulde disse. 1600 Gylben eller 3200 Lod Sølv var en umaadelig Sum for de Tider, svarende til 8000 Tdr. Rug. Fra Gustav Eriksen (Basa) fik han, som vi have set, ingen Erstatning.¹⁾ For øvrigt mærker man ikke i den følgende Tid hos Kristiern II til noget hyderligere Fjendskab mod Erik Banner. Han ikke blot beholdt Kalls Slot, men opbar i det følgende Aar ogsaa den udskrevne Landehjælp i andres Forleninger, og i Begyndelsen af Aaret 1522 drog han i Forening med Hr. Mogens Gøye, Landsdommer Jens Hvas til Raas m. fl. om i Sjælland som kongelig Rettertingsdommer.²⁾ Da Uvejret brød løs, var hans Holdning ogsaa en ganske anden end Hr. Tyge Krabbes.

I disse for Fru Birgitte Mulsøedatters Svigersønner saa farlige Aar er det, at Kong Kristiern ogsaa pludselig ikke blot tog den Del af Balløgødet tilbage, som han tidligere havde tilbagegivet Hr. Niels Eriksen, men ogsaa hendes

¹⁾ (Utenhofs) Krønike i Dst. Mag. 3 R., III, 15 (ældste Kilde). — Krønikerne hos Nørdam, Monum. Hist. Dan. I, 347; 535 (jvfr. S. 502). — Huitfeldt S. 1163 fol. — Allen III, 2, 141 ff. — Suhms Nye Saml. I, 3—4 S., S. 359; 364—65.

²⁾ Suhm anf. Skr. S. 369. — Hvas, Medd. om Fam. Hvas, IV, 51 efter et Brev fra 1529. Ælste Arkivregistr. II, 235, 11.

to Gaarde i Kjøbenhavn og derved ogsaa tilføje hendes Søner og Sviger-
 sønner et betydeligt Tab. Dette skete ifølge Klagekriftet „efter hendes Husbonds
 Død,“ hvorfor Huitfeldt henfører det til Aar 1517; at dette imidlertid er høist
 usandsynligt, have vi allerede tidligere gjort opmærksom paa; Gaardene i Kjø-
 benhavn, den ene strækkende sig fra Løderstrædet til Fiskestovet (Amager-
 torv), den anden paa Hjørnet af Østergade og Kjøbmagergade, lige overfor Amager-
 torv, kjøbte Fru Birgitte 1521 til Kristiern II, og paa den Tid har da
 rimeligvis det hele fundet Sted.¹⁾ I Klagekriftet mod Kristiern II Mildres
 Fremgangsmaaden saaledes, at Hans Tolher, der var en af Sigbrits og
 Kristiern II's mest berygtede Haandlangere, Lensmand paa Aalborghus, hvor
 Borgerne i Aalborg Aaret efter dræbte ham, tvang Fru Birgitte til at afstaa
 Gaardene med Trusel om, at hun ellers ikke vilde komme levende af Byen, og
 hun fik ikke Lov til først at raadføre sig med sine Søner, Svogre eller nogen
 af hendes Venner, „som Hr. Otte Krumpen og Hr. Hans Krasse bitterligt er.“
 Oluf Nielsen (Kosentrang) siger i et Brev til Kristiern II om Sigbrit:
 „Haver hun og været en god Hjælperise til, at Eders Naade tog volbelig uden
 al Dom og Ret 8 Laster Korn (o: Balløgodset) og de to Gaarde i Kjøbenhavn
 fra min Moder, mig og mine Søstende“ (Nr. 47). Ogsaa her har saaledes,
 ligesom ved Fiskebaf-Godset, en af Sporhundene været paa Færde og opsnuset
 det svage Punkt, nemlig at Kronen aldrig synes at have faaet nogen Erstatning
 for de Tab, den havde lidt paa Grund af svenske Fru Birgittes Bedragerier,
 og at Fru Birgitte af Balls og hendes Børn selv havde arvet svenske Fru
 Birgitte. Herved kan Kongens Volds gjerning nogenlunde forklæres, om end
 ikke forsvares med Hensyn til de 8 Laster Korn og Gaarden ved Kjøbmagergade;
 hvorledes det forholder sig med Gaarden ved Fiskestovet, er mindre klart. Tabet
 siges i Klagekriftet at overstige 6000 L , hvilket maaske er noget overdrevent;

¹⁾ Trede Dag Paaske 1521 skriver „Bygitha Olaffe“ fra Barberg til Mester Jesper Brof-
 man, Kristiern II's Sekretær, om at være hende behjælpelig i den Sag, „som er imellem
 Hans Friman og mig; og beder jeg eder for Guds Skyld, at I hjælper mig saa meget som
 Ret er, at jeg kunde faa noget for min Skade“ (Dn. Mag. VI, 5). Dette maa vist være
 Fru Birgitte Olufsdatter. I Halland havde hun Gods efter Fru Birgitte i Hamarstad.
 Hans Friman (1468–1525) var Guldsmid i Kjøbenhavn og boede i en Gaard, der strakte
 sig fra Løderstræde til Amagerstov, altsaa i Nærheden af en af Kosentrangernes Gaarde
 (Kjøbenhavns Dipl. IV, 102, 130, og Dipl. til denne Del Nr. 82); til sin Død (1525)
 havde han en Gaard ved Stranden i Fortæning af Kronen (R. D. II, 222). Han var en
 lang Tid efterhaanden Rodemester, Raadmand og Kammer i Kbhvn. — I blandt „Balls-
 bogens“ Kjøbstadgods findes ogsaa et Brev „om den Gaard i Kjøbenhavn, Johan Guld-
 smid ibor. — Item tre Breve paa min Herres (o: Oluf Nielsens) Gaard i Kjøbenhavn,
 som Johan Guldsmid ibor.“

ved Arvdelingen 1530 vurderedes Dyringerne til mellem 2000 og 3000 fl (Nr. 82).¹⁾

Fru Birgitte har maaste efter disse Begivenheder anset det for sikrest at trække sig noget tilbage; i al Fald synes hun i den følgende Tid (1523) at have boet paa Skjern i Thyland.²⁾ — Men ligesom Tilfældet var med Erik Banner, spores der alligevel ikke noget Fjendskab fra Kongens Side mod Oluf Nielsen. Han var saaledes i Januar 1519 tillige med Mogens Gøye, Breddbjørn Bodebust o. fl. en af Forloberne for det store Laan paa 17,200 fl Lybst, som Kongen i dette Aar optog af den holstenste Adel; i September 1519 fik han ligesom Svogeren Erik Banner Befaling til at møde i Skaane personlig med sin hyerste Magt. Om han personlig har deltaget i Sverigstoget 1520, er derimod mindre sikkert; thi en Pantfættelse til „Oluf Nielsen til Skjern“ er udstedt i Kolding Palme Søndag 1520, ligesom han ogsaa er Medlover for det nye Laan, Kristiern II optog hos den holstenste og flæsvigste Adels i Januar 1520 (Nr. 39). 3 Aaret 1521 træffe vi ham i Kolding d. 1 Februar (Nr. 43), og $\frac{25}{4}$ afgjorde han i Forening med Mogens Gøye, Niels Høg og Dve Vincentzen (Vunge) til Tirsbæk efter Kongens Befaling en Traktat mellem Ejler Bryhste til Dallund og Jakob Norby om Baliens Skov, Mark og Ejendom og Langefø Enemærke.³⁾

Næsten alle Erik Ottensens Efterkommere havde saaledes mere eller mindre faaet Sigbrits Brede og Kong Kristierns Vælde at føle. Kun én gjør en Undtagelse, den Mand, der havde maattet prøve Torben Dyes voldsomme Uredelighed og som stod paa en mindre god Fod med sin Svigermoder Fru Anne Holgers, — **Otte Holgersen** til Volker. Denne Mandes Ungdomshistorie, hans Strid med Torben Dye om Ræsbjholm, hans Giftermaal med Margrete Hans og hans Arvestrid med Fru Anne Mejnstrup paa Halbroderen Holgers Vegne, er tidligere omtalt (S. 87 ff.). 3 Begyndelsen af Aaret 1519

¹⁾ Jvfr. ovenfor S. 64 ff., hvor der ogsaa er gjort opmærksom paa Huitfeldts Fejtagelser angaaende hele Valløs Inddragning. Stedet om Gaardene i Rbhvn. lyder i Udfættet til Klagekriftet: Twangh han och forne frwe Beritthe aff ij hennes gorda i Kioffuehaffin, som hon ey wille ladhe them thiill medt mynna, tha wor thet far, att hwi stulle komme aff bydhen medt hennes lifft, och motthe hron ey berodhe sigh met syne sønner, swaghre eller nogla hennes wänner, som strengt ridder her Ottha Krompen och Hans Krasse witttherligh ar. — Rbhvns. Dipl. IV, 393, Skjædebreve af 1521. — Fr. I's Registrator S. 18—20; i Restitutionsbrevet af 18 August 1523 af de 8 Lafter Korn sættes Inddragelsen til „nogen stættet Tid efter“ Niels Erikens Død.

²⁾ Saaledes i Lensfortegnelsen i Ny Dst. Mag. VI, 396, 330: „Fru Birgitte paa Skjern“; — 1523, 16 Maj, Ddenst, forlenes „Fru Birgitte af Ballø“ med Middelfom og Sønderlyng H. (Fr. I's Reg. S. 5), altsaa inden Fred. I's Tropper vare komne til Sjælland (31 Maj).

³⁾ Verg. med Sgl (uden Løver), Langefø Nr. 6, Geh. Art.

— altsaa efter at Fru Anne Mejnstrup var falden i Unaade, samtidig med at Kongen hos den holstenste og flesvigiske Adel gjorde et Laan paa 17,200 R Lybft, hvorfor en stor Del danske Adelsmænd, deriblandt Oluf Nielsen (Rosenkrantz), Anders og Eske Bilde m. fl., gik i Borgen, mod at Kongen som Sikkerhed gav dem Sønderborg Slot med hele Als, Værø og Sundved som Underpant, — samtidig hermed „var der dog én Adelsmand, der havde baade Evne og Vilje til at gjøre Kongen et Laan, der ikke var synderlig ringere end det, som alle de flesvigholstenste Adelsmænd tilfammen ydede ham; det var den rige Otte Holgersen (Rosenkrantz).“¹⁾ Summen udgjorde ikke mindre end 12,000 R Lybft (8000 Gylben). Som Sikkerhed forlangte Otte Holgersen et nyt Lensbrev paa Tørring Slot, saa at det fikredes ham paa Regnskab som hidtil, indtil Pengene bleve betalte (Nr. 37 og 38); et saadant Brev fik han derpaa (29/5 1519), hvorpaa han gennem sin Fætter Oluf Nielsen (Rosenkrantz) d. 11/6 indbetalte de første 1000 Gylben. Rentemesteren, M. Anders Glob, trængte nemlig stærkt paa, da Kongen havde Brug for Pengene strax. Men i Januar 1520 gjorde Kongen atter et meget betydeligt Laan paa 39,000 R Lybft hos en Del holstenste Adelsmænd; Forlovere for dette Laan vare en stor Del holstenste og danske Adelsmænd, deriblandt Hr. Thomas Nielsen (Lange) til Hønborg, Albrecht Zepfen (Kavensberg) til Bordingborg, Hr. Oluf Holgersen (Ulfstand) til Bøved, Hr. Anders Bilde til Stege, Gjerd Nielsen (Drefeld) til Hindsgavl, Hans Johansen (Vindenov) til Fobislet, Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til Kolbing, Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Tørring, Mandrup Holf til Barritstov, Erik Eriksen (Banner) til Kallø og Eske Bilde til Hagenstov. Disse Forlovere fik imidlertid igjen Tørring Slot og Len til Underpant, saaledes at Lensmanden der, Otte Holgersen (Rosenkrantz), eller hvem Kongen i hans Sted maatte udnævne dertil, skulde holde Slottet ogsaa til deres og deres Arvingers Haand, og hvis de led nogen Skade, skulde de have Haand i Slottet og have Del i Indtagterne; blev det indtaget med Fjendehaand, eller hvis Underfaatterne gjorde Oprør mod Forloverne, skulde Kongen være forpligtet til atter at staae dem Besiddelsen (o. s. v.). Dette Brev (Nr. 39) fik en ikke ringe Indfyldelse paa Otte Holgersens Holdning til Kong Kristiern II. Da Oprøret udbrød, sad han nemlig endnu inde med Slottet; det var hans eneste Sikkerhed for de 12,000 R Lybft, som han personlig havde laant Kongen, — og som Medlover for de 39,000 R Lybft kunde han under

¹⁾ Allen III, 1, 8. — 1519 gik Mandrup Holf til Barritstov, Lensmand paa Sønderborg, i Borgen for Otte Holgersen, Lensmand paa Tørring, for 800 R Lybft, som denne skyldte Fru Anne v. Kyle (Dsf. Herregaarde XII, Barritstov). Om dette staar i Forbindelse med de her omtalte Laan, vides ikke.

disse Omstændigheder ikke undgaa at komme i en meget udsat Stilling. Disse store Beløb spille derfor en ikke ringe Rolle i den følgende Tid; fuldt udbetalte bleve de først helt ind i Kong Kristian III's Tid.

I de her omtalte Aar opholdt Otte Holgersen sig i Reglen paa Tørring. Her fødtes saaledes i 1517 hans Søn Holger Ottesen Rosenkrantz, 1520 hans Søn Erik Ottesen Rosenkrantz, d. 2 Februar 1522 Anne Ottesdatter Rosenkrantz (senere gift med Albret Gøye), og d. 14 Mai 1523 hans senere saa bekendte Søn Jørgen Ottesen Rosenkrantz til Rosenholm, hvorimod hans tredie Søn Otte Ottesen Rosenkrantz til Ræsbjholm og Datteren Margrete (senere gift med Didrik Quisbov til Rletsche) vistnok vare fødte senere. Dog rejste han ogsaa i disse Aar meget; saaledes drog han i Januar 1521 fra Kieler Omflag til Lybeck til et Møde med sin Hustru's Fader Jesper Gans (Nr. 43); en Søn af denne kan man se (Nr. 37) i Aaret 1519 har opholdt sig en Tid hos sin Svoger; han fik to Heste af ham, Oluf Nielsen (Rosenkrantz) én og Bjord Nielsen (Dresfeld) én, saa at han ikke kunde undvære nogen til Æske Vilde. 1522 opholdt Otte Holgersen sig i Norge; thi gamle Fru Ingerd i Bergen, Arild Ranes Efterleverste, havde skrevet ham til, at hun vilde oplade ham alt sit Gods, Sølv og Penge, hvad hun havde; Otte Holgersen var nemlig hendes Barge som hendes nærmeste Frænde. Men da han kom, var hun bleven anderledes til Sinde, saa han gjorde Rejsen forgjæves. Dette beretter Otte Holgersen selv i et Brev til Kongen, skrevet paa Tørring d. 16 Marts 1523; han erindrer tillige Kongen om, at da han rejste med Kongen fra Kalundborg til Kjøbenhavn, havde Kongen paa hans Opfordring fritaget gamle Fru Ingerd for de 500 Mark, hun skulde udgjøre Kongen som Vandehjælp; men Jørgen Hansen Skrifer, der var bleven forlenet med Bergenshus og hørte til det sigbristste Partis borgerlige Lensmand, beskattede hende alligevel, saa meget ham tyktes, uagtet Otte Holgersen havde underrettet ham om Kongens Bud; derover var den gamle Kvinde bleven meget uvillig mod Otte Holgersen og havde i sin Uvilje sagt, „hun havde ikke meget mere igjen, hun kunde afstaa;“ strax efter Otte Holgersens Afreise fra Norge havde hun atter skrevet ham til om at være hendes Bud til Kongen om, at hun maatte have sine egne Gaarde og Gods fri for alle egl. Afgifter; da hun nu er saa gammel og strøbelig, opfordrer han Kongen „for sin Fortjenestes Skyld“ at tilstaa Bønnen; ellers frygter han for, at Fru Ingerd skal gjøre ham større Skade.¹⁾

Dette Brev indeholder saaledes et betegnende lille Vidnesbyrd om den Iver,

¹⁾ Trykt i Dipl. Norv. IX, 471.

hvormed Sigbrits borgerligfødte Lensmand varetog Kongens Tare lige overfor Adlen, — endogfaa mod Kongens egne Bud, og danner et Sideslykke til den Svær, Hans Tolder i Aalborg og andre udbviste. Men da dette Brev blev skrevet, stod Jylland allerede i fuldt Oprør.

II.

Kristiern II's Fordrivelse; Frederik I's Tronbestigelse.

Da Oprøret mod Kong Kristiern udbrød, var altsaa Oluf Nielsen (Rosenkrantz) Lensmand paa Koldinghus, hans Svoger Erik Banner paa Kalle, medens hans anden Svoger, Hr. Thye Krabbe, privatiserede uden nogetfomhelst andet offentligt Hverv end sin Rigsraadsstilling. Paa Skanderborg Slot sad som Lensmand deres Fætter Hr. Mogens Gøye, den Gang Rigmarsk og som det synes ogsaa som saadan Leder af Rigshofmesterstillingens Hverv efter Niels Eriksen (Rosenkrantz's) Død; paa Hønborg, omtrent ved det nuværende Snoghøj, sad Erik Klavsen Krummedige, gift med Sidse Timmesdatter (Rosenkrantz) fra Hevringholm, og paa Tørring Slot i Nordflesvig Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Voller. En stor Del af den østlige og sydlige Del af Jylland havde saaledes disse Mænd i Forlening. Til denne Del af Landet kan man vel ogsaa henregne Erik Stygge (Rosenkrantz) til Matrups, der havde det nærliggende Tranholm Len, men om hvis personlige Forhold til Kristiern II intet vides. Tirsbæk ejedes af Dve Vincentsen (Lunge), Hr. Thye Krabbes Fætter, der tidligere havde været gift med Karen Eriksdatter (Rosenkrantz) fra Engelholm, men som efter sit andet Egtekab med Anne Fris fra Haraldskjær stod den rosenkrantz'ske Familie fjærnere. Balsgaard derimod ejedes af Niels Ludvigsen (Rosenkrantz), der skal have været trolovet med Mogens Gøyes Datter Pernille, og som i ethvert Fald tidligere havde staaet Mogens Gøye nær (se dennes Testament, Nr. 26). Denne Mand, der endnu 1521 havde Nørre og Øster Herred i Ribe Stift i Pant af Kronen efter sin Fader, havde haft et voldsomt Sammenstød med Kong Kristiern i Anledning af et Kjøb af Stensballegaard, som han havde kjøbt af „Fru Abel til Stensballe“, men som Kongen imod Rigsraadets Dom fradsøgte ham igjen; senere fængslede han ham i Kjøbenhavn og lod ham ikke komme af Byen, før han afstod ham sin Gaard i Kjøbenhavn, der laa ved Stranden og som var 2000 L værd, og desuden 4000 L i Penge, og senere tog han ovenikjøbet hans Pantelen fra ham uden at erstatte ham de 4000 L , hvorfor de stode i Pant.

Saaledes fremstilles Sagen i Klagekriftet mod Kristiern II; men de nærmere Omstændigheder ved denne dunkle Sag kjendes ikke.¹⁾

Niels Ludvigsen henleder Tanken paa Mogens Munk til Palsgaard og Volstrup, der var gift med hans Søster Karen Ludvigsdatter (Rosenkrantz) og som nylig var udnævnt til Landsdommer i Nørrejylland, dog med forskjellige andre Mænd ved sin Side, hvorved Stillingen synes noget tilbagetrængt i Anseelse. Han var atter Broder til Hr. Iver Munk, Biskop i Ribe, der allerede havde modvirket Kristiern II strax efter Faderens Død; ved sin Side havde denne den allerede da alderstegne Hr. Predbjörn Podebusk som Lensmand paa Riberhus; ogsaa han havde allerede 1513 saa vel som Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) i Borglum vist sit sjenndtlige Sindelag mod Kristiern II; men for øvrigt er der ikke Spor til noget sjenndtligt Sindelag mod Hr. Predbjörn fra Kong Kristierns Side. Riberhus vedblev han at have som Afgiftslen, og da han 1517 laante Kongen 1000 K , havde han faaet Pant i Venet, indtil Summen udbetalttes; atter 1520 havde han laant Kongen 1000 K , hvorfor Pantet forhøjeedes, ligesom han ogsaa 1517 var en af Forloberne for det holstenste Laan. 3 Juli 1519 havde hans anden Hustru, Anne Mowridsdatter (Gyldenstjerne) faaet Indbydelse til at komme til Kjøbenhavn d. 21 August til Dronning Elisabeths Kirkegang efter Fødselen af 2 Tvilling sønner, der dog døde kort efter Daaben. 3 Toget mod Stockholm 1520 havde Hr. Predbjörn ogsaa deltaget; thi han har som Rigsraad medbeseglet de om Stadens og Slottets Overgivelse udstedte Breve tillige med Hr. Thomas Nielsen (Røge)²⁾, og har saaledes ledsaget Kongen hertil. 3 den følgende Tid er der derimod fuldstændig Tavshed om Hr. Predbjörn, lige som om de fleste af de andre her nævnte Mænd. Derimod er det nok muligt, at de Sammenstod, som Hr. Predbjörn havde haft med Niels Klementsen og efter dennes Død med hans Søn Rasmus

¹⁾ Dst. Kong. Hist. 13: „Item steffnide handt Niels Lodwigsen thiiil Kiøpnehaffn fore eth kioff, handt giordhæ medt sffrwe Abbeld til Sthensballij om Sthensballe gordt och godh, och emoedt hans raaedt som tha thiiil sedsæ war theris dom demptæ handt hannom fran siith kioffthæ koff, och siidhen befatthæ hannom i Kiøpnehaffn, saa at handt ey motthæ kommie aff byen, sör handt gaff hannom en gaard i Kiøpnehaffn, saa goedt som thw thwofindt marc, och iiij thwofindt marc i penninghæ, och siidhen ther estther togh handt hans leen fran hannom, som handt haffde i panth for iiij thwofindt marc, wdgen ald dom och reeth.“ (Atter overfretet). Om Hr. Ludvig Nielsens Gaard i Kjøbenhavn se D. Nielsen, Kbhvns. Dipl. IV, 264. — Sagen vil blive nærmere omtalt under Axel Nielsen (Rosenkrantz) til Langtind og Stensballe, for saa vidt den lader sig udrede. Om Niels Ludvigsen, Mogens Munk, Erik Stygge og Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) henvises for øvrigt til 1ste Del af dette Værk samt mine Bemærkninger i Nummeldelsen i Hist. Tidsskr. 5 R., I.

²⁾ Allen III, I, 291, 295.

Klementen angaaende Aonshjerg, kan have bidraget til at ægge hans Sind mod Kristiern II og hans Medhjælper.¹⁾

Alle de her nævnte Mænd af den rosenkransste Familiekreds have taget Del i det store Drama, som nu skulde opføres. Alle have de utvivlsomt været enige i ét, nemlig at fuge at styrte Sigbrit og hendes Indflydelse og derved fremkalde en Forandring i hele Kongens Regeringsystem. Kongens Haandfæstning indeholdt nemlig den Bestemmelse, at hvis han handlede mod Haandfæstningen og ingenlunde vilde lade sig undervise af Rigens Raad, skulde alle Rigens Indbyggere ved deres Vere troligen tilhjælpe at afværge det, og intet dermed forbrøbe imod deres Ed. Rigets Tilstand var i det Øjeblik meget betænkelig; Sverig var i fuld Kamp mod Kong Kristiern, Vybeck havde sluttet sig hertil, og med Hertug Frederik paa Gottorp havde Kongen en farlig Strid; Gjæringen i det indre var meget stor; de vigtige Love, som Kong Kristiern havde udstedt i de sidste Aar, gjorde stærke Indgreb i Aristokratiets og især i den katholske Gejstligheds nedarvede Rettigheder; borgerlige Lensmænd begyndte rundt om, til Trods for Haandfæstningen, at fortrænge Aflen fra Lensmandspladserne; alt tydede paa, at Kongen stræbte efter at gennemføre en arvelig Enevælde, ligesom han havde forsøgt i Sverig; Sigbrits hvasse Tunge lagde intet Dølgemaal paa hendes Had til Aflen; og hertil kom, at Stemningen hos de lavere Stænder, i al Fald i Sjælland, var lige saa ugunstig for Kongen og Sigbrit som hos de højere; Kong Kristierns borgerlige Lensmænd vare store Tyranner; dette gjælder i al Fald om Hans Bartholomeusken Tolder paa Aalborghus, hvis Breve til Kongen bare tilstrækkeligt Vidnesbyrd om hans Haardhed ikke blot mod Aflen, men ogsaa mod Bønderne; Skatterne vare haarde, og navnlig havde den Accise, der var paalagt Stæderne, i høj Grad ophidset Borgerne i Sjælland mod Kongen. — Under disse Omstændigheder var det, at Kongen til Slutningen af Aaret 1522 havde sammentaldt Rigsraadet til en Herredag i Kallundborg, væsentlig i Anledning af Forliget i Brodesholm med Hertug Frederik, der skulde ratificeres af Rigsraadet inden Jul; men det jydsk Raad udeblev og kastede Skylden paa Vejret. Kongen sendte da sin Herold om til de jydsk Rigsraader; de gave alle gode Svar, ja nogle lovede at indfinde sig hos Kongen i Suledagene, men ingen kom. Denne fornyede Opfordring fra Kongen har vistnok fremsthyndet Oprørets Udbrud; thi den 21 December gav de jydsk Raader i Viborg Mogens Munk Kreditiv til at

¹⁾ Vfr. ovenfor S. 51. Brasch, *Gl. Tjere af Bregentved*, S. 106, sætter Hr. Predbjorns Forbitrelse mod Kong Hans og dennes Son Kristiern II i Forbindelse med Povl Larmands Sag; men hans Grunde synes mig dog noget langvejsfra hentede.

underhandle med Hertug Frederik om at tilhjelpe at afværge Rigets Nød, idet man beraabte sig paa den anførte Artikel i Haandfæstningen. I Indledningen til dette Brev staaer opført følgende Navne: Biskopperne Niels Stygge (Rosenkrantz) af Børglum, Niels Klavsen (Stade) af Aarhus, Ivar Munk af Ribe, Stygge Krumpen af Børglum (Niels Stygges Søstersøn), Ove Bilde af Aarhus og Jørgen Fris af Viborg, Rigsraaderne Hr. Mogens Gøye, D. R. M., Hr. Pædbjørn Podbusk, Hr. Niels Høg, Hr. Joachim Lykke, Hr. Tyge Krabbe og Hr. Peder Lykke, og udenfor Raadet Bøvnerne Mogens Munk, Niels Ludvigsen (Rosenkrantz), Otte Holgersen (Rosenkrantz), Erik Eriksen (Banner), Erik Stygge (Rosenkrantz) og Oluf Nielsen (Rosenkrantz). Brevet ender saaledes: „Dette have vi alle samdrægtig tiltroet denne Brevviser Mogens Munk, Landsdommer i Nørrejylland, at forhandle med hans fyrstelige Naade (: Hertug Frederik) paa alle vores Vegne, ligesom vi alle tilstede vare. Skete det saa, det Gud forbyde, at nogen af os, gejstlig eller verdslig, herimod træder fra os imod dette vort Brev og Forbund, da skulle vi alle straffe over hans Liv, Hals og Gods som over den, der alles vor og Danmarks Riges Skade og Fordærv vil raade. Givet i Viborg St. Thomas Apostels Dag under alles vore Signeter og alles vor Haandskrift.“ — Brevet synes altsaa bestemt til at underskrives af alle, men der findes kun følgende 9 Navne og Signeter derunder: Niels Stygge, Ivar Munk, Stygge Krumpen, Jørgen Fris, Biskopper, Preben Podbusk, Joachim Lykke, Tyge Krabbe, Peder Lykke, Riddere, og Mogens Munk.

De øvrige have altsaa ikke villet besegle og underskrive. Der var indtraadt en Spaltning i selve det misfornøjede Partis Rækker. Om alle de i Brevets Begyndelse opførte Mænd have deltaget i Forhandlingerne i Viborg, eller om man har ment at kunne faa dem med, vide vi ikke. Men kort efter Jul havde Kong Kristiern fra Sjælland begivet sig til Fyn, og her havde han en Sammenkomst med Mogens Gøye „og flere andre Raader og gode Mænd,“ hvorved Kongen lod sig bevæge til at sammenkalde ikke blot et almindeligt Rigsraadsmøde, men en hel Rigsdag til Aarhus, hvortil ogsaa Udsendte fra Borger- og Bøndestanden skulde give Møde, og hvor Kongen lovede at afhjælpe alle Klager. Det var et helt andet Møde, end Kongen oprindeligt havde bestemt, og det er tydeligt nok, at dette Skridt af Mogens Gøye er kommet det egentlige Dødsparti meget ubelejligt. Han og de Mænd, der sluttede sig til ham, og hertil hørte, som det senere viste sig, baade Oluf Nielsen (Rosenkrantz), Otte Holgersen (Rosenkrantz) og Erik Banner, og som det synes ogsaa de øvrige Rosenkrantz (Niels Ludvigsen og Erik Stygge), have saaledes ikke villet benytte Haandfæstningens Ord til ligefrem at støde Kong Kristiern fra

Tronen, men have i det højeste villet benytte den til at styrte Sigbrit og fremkalde en Systemforandring. Men det nord- og vestjydske Raad gik strax videre og gav derved Haandfæstningens Ord en Udthdning, som aldrig kan forsvares. Og havde disse Mænd været fremshnede, havde de kunnet se den Uro og Ustikkerhed i alle Forhold, som de herved fremfaldte, — hvorledes de bidrog til at løse alle Vaand og tilsidst bragte Riget til Afgrundens Rand, saa havde de maaste frygtet for det tunge Ansvar, de lagde paa deres egne Skuldre. At Thyge Krabbe her var Hovedmanden, er utvivlsomt; baade betegnes han saaledes af Kong Kristierns Mænd og var i hvert Fald den eneste af disse Mænd, der havde nogen større Betydning og virkelig Handlekraft. Han og Mogens Gøye kommer ogsaa i den følgende Tid til at staa som Aristokratiets to Hovedførere. Under roligere Forhold mærker man mindre til Modsætningen mellem dem; men hver Gang Tidens Bølger slaa højt, kommer Modsætningen mellem Thyge Krabbe paa den ene Side og Mogens Gøye, Oluf Nielsen Rosenkrantz og Erik Banner paa den anden Side, stærkt frem. Den laa skjult i deres Karakterer.

Arhusmødets Fastsættelse til den 25 Januar synes at have fremstjyndet Oprørernes Handlinger. Vilde Rygter sattes desuden i Omlob om, at Kongen førte Bødler og Jernlænker med sig o. s. v. Det var netop paa denne Tid, at Snapslandstinget holdtes i Viborg; Mogens Munk var kommen tilbage fra sin Sonderingsrejse til Gottorp; Tirsdag den 20 Januar opfagde derpaa Oprørspartiet Kong Kristiern Huldstab og Trostab paa Viborg Landsting. „I dag finge vi eders Naades Brev at besøge et Herremøde nu paa Søndag i Arhus,“ sigte de heri. Samme Dag udstedte de derpaa et Dpraab til Jyllands Indbyggere, hvori de som den lovlige Regering byde dem at rejse sig mod Kongen. Dette Dpraab er udstedt i familige jydsk Rigsraaders Navn, ogsaa i Mogens Gøyes; men hans saa vel som Biskop Ove Billes Segl mangle, og de have neppe kunnet være tilstede. Ingen af den udenraads Adels navnes derimod i Brevet.

Smidlertid var Kong Kristiern selv paa Vejen til Arhusmødet kommet til Jylland. Den 22 Januar fik han i Vejle, saaledes som han selv skriver, den første Efterretning om, at de jydsk Raader d. 20de paa Viborg Landsting havde op sagt ham Huldstab og Trostab; samme Aften havde Mogens Munk sit bekjendte Møde med Kongen i Vejle paa Vejen til Hertug Frederik paa Gottorp med den foreløbige Udnævnelse til Konge! Hvem der for øvrigt i dette Øjeblik har været i Kongens Følge i Vejle, er uklart. Erik Krummedige, Lensmanden paa Hønborg, omtaler i sit Opfigelsesbrev af 20 Marts, at han var sammen med Kongen i Vejle; men om han just var der paa denne Dag, vides ikke. Oluf Nielsen (Rosenkrantz), Lensmanden paa Kolding, var ogsaa, som vi skulle se, senere i Kongens Følge. Efter Svaning (og efter han

Huitfeldt) skal Kongen have raadslaaet med flere af sine Mænd; Høvedsmanden Hejderstorff (Hedenstrup) raadede ham at ty til Udlandet, Hr. Mogens Bilde (Gøye?) til at søge Udføning med Oprørerne, og endelig Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til at tage tilbage til Kjøbenhavn og der se Tiden an, imidlertid kunde der komme Raad. Svaning henlægger denne Raadslagning til Kolding, hvor Kongen dog ikke synes at have været i hele denne Tid; muligt hører det til et noget senere Tidspunkt. Saa meget er imidlertid sikkert, at Kongen strax samme Aften eller næste Dags Morgen skrev et meget forsonligt Brev til Biskop Ove Bilde om at optræde som Mægler mellem ham og Oprørerne og tilbød at ville afhjælpe alle Klager. Biskoppen fik dette Brev om Aftenen d. 23 Januar paa Aakjær og skrev strax næste Morgen et meget indtrængende Brev til Oprørerne, hvori han beder dem betænke den store Fordærvelse med Rov, Mord og Brand, som nu for Djnene er, om de ikke modtage Kongens kristelige Tilbud, og bestemt opfordrer dem til ingen Rejse at foretage, men tilbyder sin Hjælp som Mægler. I lignende Aand maa Kongen et Par Dage efter have skrevet til Mogens Gøye. Dette Brev traf Mogens Gøye paa Vejen Mandag d. 26de, netop som han og Erik Banner vilde begive sig Syd paa til Kongen. Efter at have læst Brevet, opfordrede Mogens Gøye Erik Banner til ufortøvet at begive sig tilbage til Kallø; dette underrettede Erik Banner strax Kongen om ved Brev fra Skanderborg af 27de og bad tillige Kongen om muligt at undsætte sig med et Par Falkonetter, at han kunde holde Slottet, som tilbørligt var; tillige sendte han Kongen gennem sit Bud en Del mundtlige Efterretninger, som han ikke turde betro til Papiret.

Paa Ove Bildes Henvendelse til Oprørerne fik denne det Svar, at naar Kongen vilde lade sig undervise og imidlertid selv begive sig tilbage til Fyn med de Krigsfolk, han havde med sig, samt forelægge de Landsknægte, som laa i Kolding, et andet Steds hen i Jylland, vilde de lade det komme til en Underhandling, — et Svar, der blandt andet tyder paa, at Oprørerne have haft meget lidet Viltro til Oluf Nielsen paa Koldinghus. Da Kongen fik dette Svar, baade skriftlig gennem Ove Bilde og mundtlig gennem Mester Knud Henrikken (Gyldestjerne), der var Næstføstendebarn baade til Mogens Gøye og Rosenkrantzene, sendte han strax Knud Gyldestjerne tilbage med Fuldmagtsbrev for Biskopperne Niels Klavsen (Skade) og Ove Bilde samt Mester Knud Gyldestjerne selv til at begive sig til Viborg til Underhandling, og selv begav han sig fort efter ogsaa tilbage til Hønborg. Samtidig sendte han Kristiern Fris (senere gift med Else Holgersdatter Rosenkrantz), der var i hans Tjeneste, til dennes Broder Biskop Jørgen Fris i Viborg i samme Anledning; Hr. Vincents Lunge, som var i Kongens Følge, tog Haandslag af ham paa, at han

vilde vende tilbage til Kongen, men — Fristelsen og maaste Broderens Overtalelser vare for stærke; han vendte ikke tilbage. — Underhandlingerne i Viborg førte imidlertid ikke til noget Resultat; det viste sig, at Oprørerne kun havde søgt Udflugter for at vinde Tid, indtil Hertug Frederik kunde komme dem til Hjælp og deres egne Udrustninger vare færdige; først den 30 Januar gav nemlig Hertug Frederik i Husum Mogens Munk sit endelige Svar, hvori han, som ovenfor anført (S. 96), blandt andet lovede at kassere Dronning Margretes Breve om Godsinddragelser fra Adlen. — Kong Kristiern opgav dog endnu ikke Haabet om Udsoning, men sendte strax Oluf Nielsen (Rosenfrank) tillige med sin Kjøgemester Niels Lykke med mundtlige Befalinger til Underhandlerne om at gjøre et nyt Forsøg, og tilbød atter her at lade sig undervise. I den Anledning kom det (2 Februar) til et fornyet Møde med Oprørerne i Sjørøvel Kirke, et Par Mil sydlig for Viborg, hvori ogsaa Oluf Nielsen deltog. Med Styrke fremhævede Underhandlerne, „læggende deres Hænder paa deres Bryst,“ at det efter saadanne Tilbud fra Kongen vilde være uforsvarligt at gjøre nogen Modstand mod eller Affald fra deres rette Herre og indfødte Konge. Oprørerne indvilligede da i en 3 Ugers Stilstand (2—23 Februar); imidlertid skulde der holdes et Møde i Horsens, hvortil der gjensidig skulde gives Vejebrev; det af Kongen udstedte var foruden af ovennævnte Mænd ogsaa befeglet af Erik Erikssen (Banner). Oprørerne havde imidlertid begivet sig til Aarhus, og herfra indtraf de, forstærkede med Ove Vincentsen Lunge, den 8 Februar i Horsens; fra Kongens Side mødte de to Aarhus-Bisper, Mogens Gøye, Erik Banner og M. Knud Gylbenstjerne. Kongen havde imidlertid begivet sig fra Middelfart til Vejle paa Vejen til sine Underhandlere i Horsens med 300 Ryttere; her fik han imidlertid Bud fra Ove Vilbe om efter Oprørernes Begjæring at standse i Vejle; Kongen sendte da strax Oluf Nielsen til sine Underhandlere i Horsens med Forlangende om et tryggere Vejle; da vilde han personlig begive sig til Horsens og lade sig undervise. — Oprørerne vare imidlertid mødte mandstærke i Horsens; Tyge Krabbe, der tillige med Hr. Peder Lykke af Oprørerne var indsat til Hovedsmand i Jylland, havde en Styrke af 600 Ryttere i Horsens; Peder Lykke stod i Nærheden i Spidsen for 20,000 Bønder. Hr. Tyge Krabbe havde saaledes været meget virksom i den forløbne Tid; Rustningerne vare færdige; hele Nord-, Midt- og Vestjylland stod i fuldt Oprør. Under disse Omstændigheder bleve Forhandlingerne i Horsens frugtesløse; de skulde have været heftige og varede fra om Morgenen Kl. 7 til om Middagen Kl. 12 (9 Februar), da man stilledes ad for at spise. Men imidlertid brød Oprørerne pludselig op, i det de udsprede det Rygte, at Kongen var paa Vejen til Horsens med hele sin Styrke for at over-

falde dem. Fra Vejle sendte Kongen endnu Bud til sine Underhandlere om at ubdirke en personlig Sammenkomst midt imellem Vejle og Horsens; Oluf Nielsen (Rosenkrantz) med flere skulde da være Gæster; men da var alt op-
løst. Kongen tilbød ligefrem at staa til Rette for Rigsraadet; man lovede ham Svar i Kolding d. 15 Februar. Samme Aften (9 Februar) drog Kongen til Hønborg og derfra om Natten til Middelfart. Han skulde aldrig mere se Thyland. Han fulgte saaledes Hr. Oluf Rosenkrantz's Raad, siger Huitfeldt; men dette var rigtignok givet under andre Forudfatninger.

Alt var nu i Oplosningstilstand. Mæglerne droge hver til sin Forlening; Oprørspartiet forlagde Residensen til Kiberhus hos Hr. Predbjørn Podesbustk for at være i Nærheden af Grænsen. Hr. Predbjørn indtog Lundens Len fra Ejler Brynste, som endnu holdt med Kongen; Ove Vincentsen Lunge og Mogens Munk vare bleve optagne i Rigsraadet; selv med Lybeck indlod Oprøerne sig og sluttede saaledes Forbund med Rigets aabenbare Fjender. De udgav sig nu for den lovlige Regering og begyndte, efter at Vaabenstilstanden var udløbet (23 Februar), at true alle, der ikke sluttede sig til dem, paa Liv og Gods som Forrædere. Det var en farlig og uhyggelig Tilstand for alle de Mænd, der endnu forbleve Kongen tro. Den 5 Marts skrev de saaledes til Mogens Gøye om at komme til Kolding By, hvortil de imidlertid begav sig; thi Hertug Frederik var nu færdig med sine Rustninger; Mogens Gøye opnaaede dog med Nød og neppe Stilstand indtil d. 29de Marts. D. 11 Marts brød Hertugen fra Haderslev med en stor Hærstyrke op mod Kolding, hvortil han ankom d. 13de. I Byen laa Hr. Tyge Krabbe og de øvrige Oprørere; de droge Hertugen en Fjerdingvej imøde, steg af Hestene, saldt paa Kna, fældede Glædestaarer og holdt lange Taler til ham. Paa Slottet hos Oluf Nielsen laa Hr. Mogens Gøye, Ove Bilde, Erik Eriksen (Banner) og Otte Holgersen (Rosenkrantz). De fleste af disse Mænd maa have ligget her i nogen Tid; Kongen havde nemlig tidligere sendt en af sine Hjalpere, Broder Hans Nyborg, til Kolding for at underhandle med det jydste Raad. De Efterretninger, denne Mand bragte fra Kongens Omgivelser, skulde imidlertid ikke virke beroligende paa de Mænd, der endnu ikke helt havde opgivet Kongens Sag. Han fortalte Mogens Gøye, Erik Banner og Oluf Nielsen, at Sigbrits Magt var saa stor som nogensinde, at hun med sin hvasse Tunge truede dem paa Livet o. s. v.¹⁾ Hun havde jo i ethvert Tilfælde heller intet godt at vente sig af den Magling, de havde forseg. Oluf Nielsen tilbød

¹⁾ Nr. 47, sammenlignet med de øvrige Breve fra denne Tid i Allens Breve til Kr. II's og Fred. I's Hist., især Peder Ebbesens Brev af 19 Marts.

dog Kongen med Broder Hans Nyborg at ville begive sig til Sjælland og blive hos Kongen, men han havde endnu ingen Brev, Bud eller „Fortrøstning“ faaet fra Kongen herom, da Hertug Frederik kom til Kolding. Da Slottet ikke kunde gjøre lang Modstand mod saa stor en Magt, opnaaede Oluf Nielsen, Mogens Gøye og Otte Holgersen med stor Nød at faa Stilstand til Paaskefag (5 April), hver for sit Slots Vedkommende, om Kongen mulig inden denne Tid kunde staae dem Undsætning. Men neppe var Hertug Frederik med sin Hær kommet til Vejle, før han herfra i Forening med det jydsk Raad (17 Marts) skrev til Mogens Gøye og Oluf Nielsen, og rimeligvis ogsaa til de andre, at hvis de ikke sluttede sig til ham og mødte til hans Hylbing, vilde de som Forrædere blive straffede paa Livet og deres Godser inddragne, forst i Jylland og senere i det øvrige Danmark. Dette havde det jydsk Raad allerede i Kolding mundtlig tilkjendegivet Biskopperne Ove Bilde og Niels Klavsen (Skade), Hr. Niels Høg og Mester Knud Henriksen (Gyldestjerne), hvorfor disse, der ingen af Kronens Slotte havde i Forlening, allerede omtrent d. 15 Marts havde sendt Kristiern II deres Opfigelse af Huldskab og Trofkab. 17 Marts underrettede da Oluf Nielsen (Kosenkrantz), idet han medsendte Hertug Frederiks Truselsbrev, Kongen om, hvorledes han havde faaet Stilstand for Koldinghus indtil Paaste, men at han ikke turde komme til Kongen for Sigbrits Skyld; den Skade, hun havde tilføjet ham ved Inddragelsen af Ballø-Godset og Gaardene i Kjøbenhavn „var jeg end tilfreds med, dersom jeg var vis paa, at jeg maatte være min Hals fri; det kjender Gud, og Eders Naade ved det bedst selv, at jeg ingen Skyld ved mig nogen min Livstid at have mod Eders Naade.“ Noget egentlig Opfigelsesbrev kan dette ikke siges at være (Nr. 47). — 19 Marts sendte derpaa Mogens Gøye fra Skanderborg sit Opfigelsesbrev til Kongen, og den 20de Erik Krummedige sit fra Hønborg. Begge beklage i høj Grad det Skridt, de nu nødes til at gjøre, men af Frygt for Sigbrits Trusler tør de ikke begive sig til Kongen; Kong Frederik havde 6000 Landsknagte og meget Skyts med sig i Kolding, skriver Erik Krummedige, og havde siden den Tid faaet betydelig Forstærkning; Slottet ved Kongen selv, at han ikke vilde kunne holde to Timer længere, end man æstede det af ham; „thi skal Gud vide det, at jeg nu nødes til at gjøre den Gjering, jeg aldrig havde tænkt at gjøre i mine Dage; men dersom Sigbrit skal være min Dømmer og Bøden min Retter uden al redelig Aarsag, da vil jeg værge min Hals det bedste, Gud giver mig Hjælp til; derfor opfiger jeg Eders Naade Huldskab og Mandskab og tro Tjeneste, og hermed vil jeg have min Hæder og Ære uforkrænket i alle Maader.“ — Erik Banners Opfigelsesbrev kjendes ikke; men det maa være udfærdiget i de samme Dage, maaste lidt senere, siden han boede noget nordligere. — Kong

Kristiern havde ved sin vakkende Optræden forspildt enhver Udsigt. Mæglingsforsøget var vistnok ærlig ment af de Mænd, der paa den Maade søgte i det yderste Øjeblik at afværge Borgerkrigen; men det havde vist sig uheldigt, og Kongen havde ikke benyttet den derved bundne Tid til kraftige Handlinger; da havde Thge Krabbe og hans Hjælpere bedre forstaaet at bruge Tiden. Alt var tabt.¹⁾

En Mand var der dog, som endnu ikke havde sendt Kong Kristiern noget Opfigelseshærebrev, og det var Otte Holgersen (Rosenkrantz) paa Lønning. Strax efter Hertug Frederiks Ankomst til Haderslev havde han sendt Bud til denne om Lejde; thi Lønning Slot var slet forshynet og kunde ikke modstaa en Storm. Han fik det Svar, at han maatte møde personlig i Kolding. Her vilde man bedrage ham til at opfige Kongen Huldskab og Tjeneste, „hvilket Gud forbyhde, jeg nogen Tid skulde gjøre, uden Bøld og Overmagt trænger mig hertil,“ skriver han selv til Kongen fra Lønning d. 16 Marts (Nr. 46). Med Nød og neppe fik han derpaa, ligesom de andre, Stilstand indtil Paaske (5 April). Han beder derfor Kongen om at undsætte sig og sine andre Venner hurtigt; sfter det ikke inden Paaske eller 8 Dage derefter, „da er Eders Naade stift ved dette Land.“ Men hvad der gjorde hans Stilling særlig vanstelig, var de store Laan, han havde ydet Kongen, og hvorfor han alene havde Sikkerhed i Lønning Slot (S. 122). Han havde saaledes Udsigt til at miste alt, Arvegods og Ejendomme, Penge og Slottet, saa at hans Hustru og Børn „skulde gaa om Brødet og blive arveløse,“ hvis Kongen ikke vilde befri ham fra hans Stilling som Befalingsmand paa Lønning. Indtrængende bad han Kongen om Raad i denne farlige Stilling, men fik selvfølgelig under de daværende Forhold hverken Raad eller Undsætning. Da sendte han otte Dage efter (23 Marts) Kongen Slotsloven til Lønning, men vilde holde det til Kongens Haand indtil Paaske og vilde da overantvorde det til den, Kongen sendte, saa kvit og frit, som han selv havde modtaget det; kommer der ingen Undsætning eller Afløser inden Paaske, og han da med Bøld og Magt blev trængt fra Kongen, da kan Kongen nok betænke, at han alene ikke kan holde Landet til Kongens Haand. „Eders Naade skal dog ikke tænke,“ forfætter han (Nr. 48), „at jeg sender Eders Naade Slotsloven, fordi jeg vil falde fra Eders Naade, uden paa det, at jeg vil have min Ære bestjærmet her ubi.“ Atter beder han Kongen om „de bedste Raad.“ — Han havde saaledes opgivet alt, hele Sikkerheden for den store Pengesum, for

¹⁾ Til foregaaende Skildring er benyttet Beretningerne hos Behrmann, Nr. II, 2den Del; (Mtenhofs) Beretning i Dst. Mag. 3 R., III, 21 ff.; Allens Breve (o. s. v.) I; Evarning, Huitfeldt og selvfølgelig Allen og Paludan-Müller (De første Konger af det oldenb. Hus).

at have frie Hænder. Noget egentligt Opfigelsesbrev er dette lige saa lidt som Oluf Nielsen (Rosenkrantz's) Brev. Dertil kom, at hans Hustru og Børn vare hos ham — Jørgen Rosenkrantz (til Rosenholm) fødtes 2 Maaneder efter paa Lørdag Slot —, og at Slottet var daarligt bygget og utilstrækkeligt forsynet med Folk. Ikke et eneste Ord findes i dette Brev om Sigbrit.

Dette Brev er skrevet paa Lørdag den 23 Marts; den 26de hylledes Frederik I med Bram og Brast paa Viborg Landssting, hvor Mogens Munk som Landsdommer med en sirlig Tale forestillede den nye Konge for den jublende Mængde. Samme Dag er Kongens foreløbige Haandfæstning udstedt; blandt Navnene nævnes ogsaa — Otte Holgersen; da man kun kjender denne Haandfæstning fra en Afskrift, kan det ikke eftervises, om hans Segl har hængt under Haandfæstningen, og om han virkelig har været personlig tilstede i Viborg d. 26 Marts; han maa da have styndt sig. Vigtigst for Otte Holgersen var det dog, at Kong Frederik overtog Kong Kristierns Gjæld og saaledes ogsaa anerkjendte hans store Pengekrav; 1525 fik han saaledes 6000 R udbetalt deraf (Nr. 51).

Følgende Mænd af den rosenkrantzste Kreds nævnes i den tyvende Haandfæstning af 26 Marts: Biskop Niels Stygge (Rosenkrantz) af Borglum, Mogens Gøye, D. R. Marsk, Prædbjørn Pødebusk, Tyge Krabbe, Ridder, Landsdommer Mogens Munk, Ove Vincentsen (Lunge), alle D. R. R.; dernæst nævnes som Bødnere og „udenraads af Adel i Nørrejylland bosiddende“ Erik Stygge (Rosenkrantz) til Matrup, Axel Nielsen (Rosenkrantz) til Langtind, Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Voller, Erik Erikssen (Banner) til Åsbal, Oluf Nielsen (Rosenkrantz) „til Skjern“, og Niels Ludvigsen (Rosenkrantz) til Palsgaard. — Men da Kongen efter Hylningen paa Viborg Mark med Rigshofmesteren i Spidsen var dragen tilbage til Øen som udvalgt Konge, kom samme Dag Forfremmelse: Hr. Tyge Krabbe afløste som Rigsmarsk Hr. Mogens Gøye, der blev Rigshofmester; vistnok ogsaa samme Dag fulgte Rigsrådsbødnelserne: Erik Erikssen (Banner), Oluf Nielsen (Rosenkrantz) og Otte Holgersen (Rosenkrantz). Erik Banner nævnes i al Fald kort efter (11 April) som Rigeraad, Oluf Nielsen forekommer som saadan d. 1 Juni. Da Kongens endelige Haandfæstning blev vedtaget i Roskilde d. 3 August, var Listen desuden forøget med Johan Bjørnsen, der temmelig længe synes at have holdt med Kristiern II, og Hr. Axel Brahe, der vel endnu ikke var traadt i nærmere Forhold til den rosenkrantzste Slægt, men som var Fætter til Tyge Krabbe, der ved et karakteristisk Brev af 3 Maj (Nr. 49) havde opfordret ham og hans Brødre, Hr. Tyge og Hr. Aage Brahe, til at slutte sig til den nye Konge, der „har undt alt Ridder-

stabet i Danmark Hals og Haand over deres egne Tjenere (Bønder).“ Alle disse Mænd saa vel som Hr. Tyge Krabbes Fætre af Lunge-Slægten bleve ogsaa optagne i Rigsraadet, som nu stod saa mægtigt som nogensinde før, omtrent 50 i Tallet, nøje knyttede til hverandre ved Blodets Bånd. Den største Plads heri indtog Vilbernes mægtige Slægt, idet efterhaanden 7 Vilber optoges i Rigsraadet; men herefter kommer Rosenkrantzernes Familiefreds med de dertil knyttede Slægter: Gyldestjerne, Brahe, Lunge, Krabbe, Banner, Pødebusk, Ulfskand, Munk o. s. v.¹⁾

At alt nu sattes paa den gamle Fod, er en Selvfølge: Tyge Krabbe fik Fjiftbæk tilbage, Oluf Nielsens Moder Balløgdset og Gaardene i Kjøbenhavn, Fru Anne Mejnstrup fik Højstrup tilbage og blev atter Hofmesterinde, o. s. v. Det nærmere vil fremgaa af de enkelte Beskrivelser i det følgende. Forleninger uddeltes nu i Mængde, og enhver af de medvirkende Mænd blev paa sin Vis betant. Dette begynder allerede strax d. 27 Marts og forstattes derpaa i den følgende Tid, efter som den sejrige Kong Frederik drager fremad; thi endnu var Danmark ikke helt vundet; Kjøbenhavn og Malmø udholdt, efter at Kong Kristiern i April havde forladt Landet, en haardnakket Belejring; inde i Byen fandtes som Kong Kristierns tro Mænd Hr. Henrik Gøye og Knud Børgesen Rud, udenfor deres Brødre og Fætre: Mogens Gøye, Oluf og Otte Rosenkrantz, Erik Banner, Tyge Krabbe o. s. v. Først da Kjøbenhavn i Januar 1524 havde overgivet sig, var hele Danmark, paa Gulland nær, i Kong Frederiks Besiddelse. Vi skulle nu se de enkelte Mænds Deltagelse i disse Begivenheder og i Forholdenes Udvikling under Kong Frederik I, indtil dennes Død og Grevefejden atter blandede alle mellem hverandre i broget Forvirring. Vi omtale her først af Voller-Vinien Brødrene Hr. Otte Holgersen og Hr. Holger Holgersen, da Hr. Otte døde tidlig og Hr. Holger allerede i Begyndelsen af Grevefejden.

III.

Hr. Otte Holgersen († 1525) og Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz til Boller († 1534); Striden om den norske Arv.

Efter Kristiern II's Fordrivelse indtog Otte Holgersen (Rosenkrantz) som Rigsraad og stor Fordegodsbesidder en betydelig Stilling. Han var endnu 14 Maj i Besiddelse af Tørring, hvor hans Søn Børgen den Dag fødtes,

¹⁾ Hdf. i Geh. Art. Narsb. II; Fred. I's Regisfranter; jvfr. mine Bemærkninger i Hist. Tidsskr. 5 R., I, 552.

men fik kort efter Alholm Slot i Forlening mod en aarlig Afgift af 800 R , saa længe Fejden med Kong Kristiern varede, og senere mod en Afgift af 1000 R foruden andre Afgifter; d. 21 August 1524 fikredes Venet ham paa 9 Aar tillige med Nysted Kjøbstad.¹⁾ Derimod afstod han Tørrning, og det staar aabenbart i Forbindelse hermed, at han havde stævnet Hr. Henrik Krummedige, der var en af Forloverne for Kristiern II's Laan af de holstenf-slesvigste Adelsmænd, til Indlager i Kiel i Januar 1524; men Kongen lagde sig imellem og lovede at stille Hr. Otte Holgersen tilfreds, hvorpaa der ogsaa det følgende Aar udbetaltes Otte Holgersen 6000 R paa Kongens Vegne (Nr. 51).²⁾ — I den foreløbige Overenskomst, der 26 November 1523 sluttedes mellem Henrik Gøye paa den ene Side og de i Lejren tilstedeværende Rigsraader paa den anden Side om Københavns Overgivelse, nævnes Hr. Otte Holgersen som Ridder; i flere følgende Breve tillægges ham dog ikke denne Titel, saaledes ikke i den Forpligtelse, som de verdslige Ridsraader udstedte i København d. 28 Juni 1524 om at modsætte sig det lutherste Kjetteri, — et Brev, hvoraf man forøvrigt intet kan slutte om hans religiøse Standpunkt, thi det er ogsaa undertegnet af Reformationens senere Forkæmper, Mænd som Mogens Gøye og Erik Banner; det religiøse Røre var endnu ikke ret begyndt den Gang i Danmark —; men i Breve fra den 21 August af kaldes han stadig Ridder, saa han formodentlig ligesom sin Fætter Oluf Nielsen og en Mængde af de andre 1523 nyoptagne Rigsraader har erholdt Ridderlaget ved Frederik I's Krøning d. 8 August 1524.³⁾

I Slutningen af Aaret deltog Hr. Otte Holgersen derpaa i de Forhandlinger, der i Ribe førtes om Kongens norske Haandfæstning, og paadrog sig herved et farligt Fjendskab, nemlig med Hr. Tyge Krabbes Fætter Hr. Vincents Lunge, nu baade D. og R. R. R. Denne højtbegavede Mand, næstefter Gustav Ericksen Vasa maaste Nordens interessanteste Brevskriver paa Reformationstiden, men ærgjerrig, stolt og snedig, med uhyre høje Tanker om sin egen juridiske Kløgt og Statsmandsdygtighed, havde haft den største Del i, at Norges Rige, navnlig det nordenfjeldste, var gaaet over til Kong Frederik, dog ikke som et Lydland til Danmark, men som et selvstændigt Rige med sin egen Haandfæstning. Men denne mere selvstændige norske Politikk fandt en stærk Modstand

¹⁾ Fred. I's Reg. S. 50, jvfr. Ny Dst. Mag. VI, 271—72; 17 Juni 1524 kaldes han i et Brev „Hovedsmand paa Alholm“ (Gch. Ark. Sesholm Nr. 3).

²⁾ Dipl. Norv. IX, 481; jvfr. Dst. Mag. 3 R., II, 264.

³⁾ Kbhvns. Dipl. I, 314; Dipl. Norv. IX, 481; Münter, Reformationshist. I, 526; Fred. I's Reg. S. 50; Kbhvns. Dipl. IV, 399 ff. (Borgerne i Kbhvn. love at modstaa Luthers Kjetteri, d. 12 Septbr. 1524).

hos flere af det danske Rigsraads Medlemmer. Navnlig drejede Striden sig om, hvem der skulde have Akkershus Fæstning i Forlening. Det norske Rigsraad havde tiltænkt denne vigtige Post til Nordmanden Hr. Oluf Galde, der i og for sig var en ubetydelig Mand, som ovenikjøbet ansaaes for svensksindet. Især lagde Henrik Krummedige og Otte Holgersen sig imellem, idet de sagde, at hvis han fik Akkershus, skilte han Kongen ved Norges Rige, og Kongen selv htrede, at Akkershus var af en saadan Vigtighed, at han ikke vilde betro det til nogen, uden han kjendte ham nøje; man søgte da, navnlig Mogens Søye, at faa Hr. Vincents til selv at overtage Pladsen; men dette behagede ikke Hr. Vincents, hvis Slægtskabsforbindelser vare knyttede til Bergen og det nordensfjeldske, og som desuden havde givet Erkebisp Olaf Engelbrechtsen og det rent norske Selvstændighedsparti Løfte om at staffe Hr. Oluf Galde Slottet. Da Hr. Vincents saaledes selv maatte give Afslag, tænkte man paa at betro Pladsen til Otte Holgersen eller Henrik Krummedige, der hver paa sin Bis vare nøje knyttede til Norge; dette modarbejdede Hr. Vincents paa det ivrigste og fik endelig med Møje fat igjennem, at Slottet skulde overgives til Hr. Oluf Galdes mindre farlige Broder, Hr. Gude Galde. Men ogsaa om en anden norsk Forlening havde Hr. Vincents en haard Kamp med Hr. Otte Holgersen, nemlig om Helgeland (Nordlandene), hvor Otte Holgersens tilkommende norske Arv for en stor Del laa, og hvor han allerede var udset til Lensmand. „Det var mig i Ribe tilfagt af Kongen og de bedste af D. R. R.,” skriver Hr. Vincents til Erkebispens; „siden gaves der Befaling, at Otte skulde det beholde; derover nødtes jeg at drage til Gottorp, og der erhvervede jeg Brev paa nh paa samme Ven og Brev til Otte Holgersen, at han Helgeland kort skulde ubevaret blive;“ hvis uvedkommende skulde komme og tage Helgeland ind, maa Erkebispens derfor ikke overlade dem det.¹⁾ — Det har øjenshynligt været en haard Strid; den drejede sig aabenbart om intet mindre end om hvem der skulde have den øverste Magt i Norge, Hr. Vincents Lunge eller Hr. Otte Holgersen (Kofenkrang). Resultatet skuldes utvivlsomt Hr. Tøge Krabbe, der ogsaa havde stor Del i disse Forhandlinger og som satte sin ærgjerrige Fætter umaadelig højt og stadig, hvor vild og egenmægtig hans Færd end senere mangen Gang blev, holdt sin skjærmende Haand over ham. Men Otte Holgersens Børn skulde snart faa Hr. Vincents Lunges Brede at føle.

Var Otte Holgersen 1525 kommen til Norge som Lensmand paa Akkershus, var han rimeligvis kommen til at danne en gavnlig Modvægt mod Hr. Vincents Lunge; dertil kom, at han som Søn af en norsk Kvinde og rimeligvis

¹⁾ Dipl. Norv. VII, Nr. 596 og 597; jvfr. Allen IV, 2, 254—55.

allerede den Gang i Besiddelse af Jordegods i Norge (Næssen), maatte var bleven mindre ilde set af det norske Selvstændighedsparti end flere af de andre danske Lensmænd, der senere fik norske Fæstninger. Han selv havde da rimeligvis haft en lang og betydelig Virksomhed for sig; nu vare hans Dage snart talte, og hans følgende Deltagelse i det politiske Liv er mindre betydelig. 3 Maj 1525 sættes han paa en Udstrivningsliste over Mandskab, som Rigsraaderne skulde sende til Hertugdømmerne, til 8 Heste; det mærkeligste er imidlertid, at han her kaldes Hr. Otte Holgersen „Rosenkrantz“¹⁾; hans Halbroder, Hr. Holger Holgersen, kaldes første Gang saaledes i et Brev af 6 Januar f. A.²⁾ Forudsat, at Navnet Rosenkrantz i Hr. Henrik Nielsens Ridderbrev af 1522 (Nr. 45) sthuldes Afstriveren Peder Dyrstjot, vilde saaledes disse to Brødre være de første, som have optaget eller i al Fald ere blevene kaldte med det faste Familienavn, ligesom Hr. Holger Holgersen er den første, der kan paavises at have ført de to Løver i sit Segl (Nr. 63). — 3 Juni deltog Hr. Otte i Toget mod Søren Norby og var tilstede ved Landstrones Belejring, og i Juli 1525 indfattes han tillige med Hr. Johan Dye, D. R. R., til Mønstringsherre over Ablers Udrustning i Laaland og Falsler og deltog derpaa i Juli—August d. A. i de store Herredagsmøder, som da holdtes i Kjøbenhavn. Den 17 August deltog han saaledes i Rigsraadsdommen over den „Forræder“ Niels Brahe, som under Søren Norbys Rejsning af de skaanske Bønder d. A. havde sluttet sig til Kristiern II's Parti, og den 8 Septbr. fik han i Nyljøbing Brev paa en Del af Niels Brahes konfiskerede Gods i Skaane og Halland; en Del af dette Gods synes dog at være betragtet som Betaling paa den Gjæld, hvori Kongen endnu stadig stod til ham.³⁾ Da var han rimeligvis allerede paa Vejen til Tjffland, hvor han i Nybeck skulde træffe sammen med sin Hustrus Slægt.

Som Herre til Boller og Næsbjholm, som Lodtager i Gjelskov i Fyen og som Besidder eller Arving til store Gods i Norge indtog Hr. Otte Holgersen saaledes en betydelig social Stilling; men ogsaa i Gisselsfeld havde han i disse Aar Pant, idet hans Fætter, Hr. Henrik Gøye, der synes at have været en lige saa flet Husholder, som hans Fader Hr. Eskild og hans Broder Hr. Mogens vare gode Husholdere, havde pantsat sin Ejendom Gisselsfeld til ham og sin Broder Mogens Gøye i Forening for 4650 K . Denne Pantfættelse henfører Huitfeldt til 1524 og anfører som Grund hertil, at Henrik Gøye var kommen til Agters ved Kjøbenhavns Belejring; man har dog ment, at Pant-

¹⁾ Ny Dst. Mag. v, 51.

²⁾ Dst. Mag. vi, 7—8; jfr. Brevet af 19 Febr. f. A., aftrykt efter Originalen i Ribe Skoles Program 1847, 16.

³⁾ Ny Dst. Mag. a. St.; Fred. I's Reg. S. 72; 91.

fattelsen maatte have fundet Sted før Belejringen, fordi en saadan Retshandling ikke kunde foregaa under Belejringen, og derpaa forlod Henrik Gøye Landet. Der synes dog ikke at være noget til Hinder for, at den kan være foregaaet enten under de Forhandlinger, som den 23 November 1523 og følgende Dage førtes i Roskilde mellem Henrik Gøye og Mogens Gøye om Kjøbenhavns Obergivelse, thi ogsaa Otte Holgersen var i Roskilde i disse Dage, og Henrik Gøyes Pengeforlegenhed var da stor¹⁾, — eller strax efter Belejringens Ophør, inden Hr. Henrik drog i Udlændighed, paa en Tid, da han netop i høj Grad trængte til Penge til at bestride alle Omkostningerne, eller maaste efter hans Udførelse med Frederik I (i Maj 1525) og Tilbagekomst til Landet (i det seneste i August); thi Otte Holgersen var endnu i Danmark paa denne Tid. For øvrigt medførte denne Pantfattelse senere store Stridigheder; thi i Aaret 1527 folgte Hr. Henrik Ejendomsretten til Gisselsfeld med alt det dertil liggende fædrene Gods, han endnu havde tilbage (noget over 100 Fæstere), til Hr. Johan Dxe til Nielstrup. Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz, som da var Børge for Otte Holgersens Børn, og Hr. Mogens Gøye nægtebe imidlertid at modtage Pantefummen, der blev dem tilbudt, fordi det oprindelige Pantebrev havde forbeholdt dem Forfølsretten i Tilfælde af Salg, og ved en Kongedom af 1532 fik de deres Pante- og Forpligtelsesbreve kjendt gyldige. Endelig ordnet blev Sagen dog først 1540 og 1541, da Johan Dxes Søn Peder Dxe endelig kom i ustridt Besiddelse af Gisselsfeld mod at tilfredsstille Mogens Gøye og Otte Rosenkrantz's Arvinger med en betydelig Pengesum.²⁾

Til Lybeck havde Hr. Otte Holgersen medtaget sin Hustru, Fru Margrete Gans, sine smaa Sønner Erik og Jørgen samt Datteren Margrete. De traf her sammen med Fru Margretes Moder, Fru Anne Molhan, Hr. Jesper Gans's Hustru, og med hendes Søster Fru Dorothea, gift med Fritz von Bergen. Den glade Familiefest fik en sørgelig Ende. Pøst herskede i Staden, og Fredagen d. 29 Septbr., Middelsdag 1525, bortredes Fru Margrete Gans heraf; Hr. Otte Holgersen tog sig Dødsfaldet meget nær; 8 Dage derefter, Fredagen d. 6 Oktober, døde han selv af Pøst, „af stor Sorg mesten Parten,“ tilføjes i et samtidigt Brev fra Vincents Lunge, der havde sine Efterretninger fra sin „Vært“ i Lybeck, hos hvem Otte Holgersen ogsaa boede. Da han mærkede Døden nærme sig, hedder det i Biskop Lavrids Bertelsens Ligprædiken over Sønnen Holger Ottesen (+ 1575), „da haver han først befalet

¹⁾ Allen IV, 2, 176; Kbhvns. Dipl. I, 314.

²⁾ Se nærmere Allens Breve (o. f. v.) I, 322 ff. og især: Rasmussen, Gisselsfeld S. 38—45, hvor Forholdet er klart udredet.

den levende Gud i Himlen sine Børn, at han efter sin guddommelige Vilje og Forsyh vilde naadelig bevare og forsørge dem, at de maatte opvoxe i hans Frygt, i Dyd og gode Sæder, ham selv til Lov og deres kjære Fædrenerige til Nytte og Gavn" — et Dnsfte, der paa en sjelden smuk Maade senere skulde gaa i Opfyldelse; derpaa betroede han sin Søster Sofie Rosenkrantz og hendes Mand, Hr. Axel Brahe til Krogholm, at sørge for dem som deres egne; Stifmoderen, Fru Anne Holgers, nævnes derimod ikke. Bedstemoderen, Fru Anne Wolkan, tog dog strax de tre smaa Børn med sig til Brandenburg; men hun førte Smitten med sig og døde selv kort efter Hjemkomsten, hvorpaa Hr. Jesper Gans beholdt dem i nogle Aar hos sig. De øvrige Børn, Sønerne Holger og Otte og Datteren Anne, ere formodentlig strax komne til Fru Sofie, og deres Farbroder Hr. Holger Holgersen blev efter Lovens deres Værge. Værten i Lybeck sørgede strax for Forældrenes Begravelse i Domkirken, hvortil et stort Følge ledsagede dem; thi den rige og ansete Hr. Otte Holgersens og hans Hustrus Død vakte stor Opsigt overalt, velkendte som de vare baade i Lybeck, Nordtyskland og Danmark, ikke mindst i Norge, hvortil Hr. Otte havde agtet sig efter sin Rejse til Tyskland. Hr. Vincents Lunge underrettede øjeblikkelig fra Bergen af sin Svigermoder Fru Inger Ottesdatter (Rømer) om det uventede Dødsfald; den gamle Fru Inger Erlandsdatter i Bergen „græd og sørgede overmaade og bad Gud bedre sig, at hun den Dag skulde opleve.“

Senere (1563) bleve Eigene og Eigstenen af Sønnen Holger Ottesen Rosenkrantz førte til Udt Sogneskirke ved Voller (Nr. 216); men da Voller i det følgende Aarhundrede gik over til andres Eje, lod Holger Rosenkrantz Jørgensen (den lærde) sine Bedsteforældres Rister og Eigsten føre til Hornslet Kirke. Indskriften lyder:

Anno Domini mccccxxv de viii dach Michaelis starff her Otte holgersen ritter viii dach na die edele frowe Margrete van potlisk, hir beyde begrauen. de Gott gnade.

Den tyfste Indskrift synes at tyde paa, at det er den oprindelige Sten fra Lybeck. Ridderen og hans Frue ere ikke afbildede, derimod deres Vaabenskjolde, hans med to Løver.¹⁾

¹⁾ Sorgen Rosenkrantz's Selvbiografi i Dst. Mag. IV, 195; Lavrids Bertelsens Eigprædiken over Holger Ottesen Rosenkrantz hos Bricca og Gjellerup, Den danske Ael 1, 67 ff. — Marmor Danica II, 144 (her urigtigt: iiii dach Michaelis for: viii d. M.). — Vincents Lunges Breve af 5 Novbr. og 27 Decbr. 1525, Dipl. Norv. VIII, Nr. 538, og VII, Nr. 614. — Abildgaard's Tegning i Oldnord. Museums Arkiv. — Sorgen Rosenkrantz lader i Strid med Stenen og Eigprædiken hende dø Fredag før og ham Fredag efter Michaelis. B. Lunge har ogsaa lidt afvigende Beretninger om Dagene. — Ovenfor er Eigstenen og Eigprædiken fulgte.

„Dtte Holgersens Børn“ spille, skjønt endnu umyndige, en stor Rolle i de følgende Aar paa Grund af den store norske Arv, som kort efter tilfaldt dem og som stiftede deres Farbroder og Værgs Hr. Holger Holgersen, der ogsaa strax overtog Boller paa Børnens og egne Vegne samt Styrelsen af Ræsbjholm o. s. v., megen Møje.

Hr. Holger Holgersen Rosenkrans til Boller, Holger Eriksens og Fru Anne Mejnstrups yngste Søn, f. 1496, indtog efter at være bleven opdragen ved sin Moders Side ved Kong Hans's og Kristiern II's Hof (S. 87) ved Broderens Død allerede en anset Stilling. I Slutningen af 1524 deltog han saaledes, ligesom sin Halvbroder Dtte Holgersen, i Forhandlingerne i Ribe om den norske Haandfæstning; da var han allerede Ridder og er formodentlig blevet det ligesom Broderen og Fættren, Oluf Nielsen, ved Kong Frederiks Krøning i August f. A.; Koldinghus havde han paa Regnskab, efter at hans Fætter Oluf Nielsen 1523 havde ombjttet dette sit Pantelen med Abrahamstrup (Vægerspris) i Sjælland. Som Lensmand paa Kolding forekommer han i Begyndelsen af Aaret 1525 i flere Breve, hvori Navnet „Rosenkrans“ første Gang med Sikkerhed forekommer; ved Udskrivningerne til Hertugdømmerne samme Aar sættes han til 6 Ryttere („Blavind“), indenlands til 8 „Blavind“ og 5 Skytter, ligesom han i Juli f. A. tilligemed Biskoppen af Ribe og Hr. Predbjørn Podebuff indfattes til Mønstringsherre for Adlens Rustning af Ribe Stift ved den forestaaende Mønstring i Viborg.¹⁾ Samme Hverv overdroges ham paa Herredagen i Odense i August 1527, ligesom han i Februar f. A. havde faaet Befaling til i Forening med den kgl. Sekretær, M. Jesper Brokman, i Kolding at tage mod den da udfrevne Landehjælp. I Kolding forekommer han endnu 6 Septbr. f. A., da Kongen var i Kolding, men to Dage senere fik han Følgebrev til Nykjøbing Slot paa Falster, ligeledes paa Regnskab.²⁾ Paa Nykjøbing afløste han Hr. Mogens Bilbe, ligesom denne afløste ham som Lensmand paa Koldinghus; de ved denne Lejlighed (12 og 13 Novbr. f. A.) gjenfirdig udstedte Inventarielister (Nr. 62 og 63) ere i kulturhistorisk Henseende interessante Dokumenter. Kolding Slot synes Hr. Holger at have afleveret godt forsynet med alt; blandt andet faar man ogsaa en Beskrivelse af Kong Frederiks egen Seng, hans Smaafvendes og de øvrige Folks Senge, Besætningen paa Nykjøbing Ladegaard og meget andet.

Vigtigst for os er det dog, at Hr. Holger „Rosenkrands“ har beseglet (Nr. 63) med et Segl, hvori Løverne allerede findes. Det er meget fint og smukt ud-

¹⁾ Dipl. Flensburg. II, 237 Dft. Mag. VI, 7—8; Program for Ribe Skole 1847, S. 16; Fred. I's Reg. S. 67; Ny Dft. Mag. V, 51 ff.

²⁾ Ny Dft. Mag. V, 301; II, 149; Fred. I's Reg. S. 143; 144.

ført og viser et firdelt Skjold, hvori Skaktavlen gaar helt igjennem; saaledes kommer det gamle Slægtsvaaben (Skaktavlen) til at staa i 1ste og 4de, Løverne i 2det og 3die Felt. Saaledes førtes Vaabnet ogsaa i den følgende Tid som oftest af Boller-Linien og Rosenholm-Linien, ligeledes af Hr. Oluf Nielsen Rosenfranz 1534 ff. (Nr. 118 og Tab. IV, 8) og paa Mindesmærkerne i Tirstrup Kirke, samt paa Otte Holgersens Gravsten. Nogen Vaklen finder dog undertiden Sted, (saaledes i Holger Rosenfranz Ottensens Segl 1542, Tab. IV, 11, hvor Feltet kun er tvædelt og Løverne saaledes optagne umiddelbart i Rosenfranz-Vaabnet; ligeledes i Axel Klavnsens 1562, Tab. V, 10 og flere); undertiden føres Skraabjælken ikke helt igjennem, hvorved Delingen i de fire Felter bliver endnu tydeligere. Denne Forskjel er dog vist rent grafisk. Med andre Ord: Rosenfrangerne have oprindeligt ikke indsat de to Løver i deres eget Vaaben; de have derimod paa Grund af den gamle Tradition, at de vare en Linie af Eberstein-Slægten, forenet disses Vaaben, den kronede Løve (Adelslex. I, Tab. 26, 84), med deres eget. Løvens hele Stilling er almindelig ganske den samme som i Eberstein-Vaabnet; om den afbildes med Krone eller ikke, synes der i Begyndelsen at have været nogen Vaklen i; paa Tirstrup Monu-menterne findes den allerede med Krone (S. 77). Dette synes at være den lempeligste Forklaring af Løvernes Optagelse i Vaabnet. Saaledes bar man sig netop i Reglen ad ved Optagelsen af ældre Vaabner i det gamle (saaledes ogsaa Hr. Jørgen Nykkes 2 Møllehjul i Nykkes Vaaben; Hjulene skrive sig fra den fra Dronning Margretes Tid bekjendte Ivar Nykke, der førte et Møllehjul i sit Vaaben). Hvor stærkt Traditionerne fra Baldemar Atterdags og Dronning Margretes Tider netop da gjorde sig gjældende, have vi allerede flere Gange gjort opmærksom paa (Preddbjørn Pødebusk, Tyge Krabbe).¹⁾ — Ogsaa Rosenfranz-Navnet optages, som det synes, først af Holger Holgersen, maaske af Hr. Henrik Nielsen, eller maaske rettere sagt, man begyndte nu at kalde sig saaledes. At dette allerede fandt Sted før Vaabudet herom af December 1526, fremgaar af det foregaaende; men det blev først almindeligt at skrive sig saaledes efter Vaabudet; Hr. Oluf Nielsen og de øvrige Linier optog det saaledes strax herefter eller efterhaanden. Man kaldte sig da efter Hjelmtegnet; thi Vaabudet led netop paa, at de Familier, der førte ens Skjold og Hjelmt, skulde føre ens Navn. Efter Skjoldet kunde man ikke kalde sig; man havde da maattet kalde sig Fris; thi Skaktavl-Friserne førte, før Løvernes Optagelse, aldeles samme Vaaben som Rosenfrangerne; ogsaa denne Omstan-

¹⁾ Det er især Hr. Assistent Thiset, som jeg maa takke for denne Forklaring af Løvernes Optagelse fra Eberstein-Vaabnet; ogsaa Dr. S. Petersen har hændet min Opmærksomhed paa, at det er to Vaabner, der ere sammenslaaede til ét.

dighed har maatte bidrage til Optagelsen af Eberstein-Baabnet i Fellet. At der derimod i Optagelsen af Navnet „Rosenkrans“ skulde ligge en Protest mod Reformationen, bliver netop efter disse Oplysninger meget tvivlsomt; thi medens ganske vist Hr. Oluf Nielsen var en god Katholik, er det meget tvivlsomt, om det samme kan siges om Hr. Holger Holgersen, der i ethvert Tilfælde kom til at modarbejde Katholicismen og som havde en Række ret betegnende Stridigheder netop med Gejstligheden, især Biskopperne, saa han i al Fald ikke kan anses for en Ven af den bestaaende katholske Kirkes verdslige Magt. At han ikke hindrede, at hans Myndling, den lille Jørgen Rosenkrans, af hans Søster Sofie Rosenkrans, der imidlertid var bleven gift med Hr. Ngel Brahe,attes til Skole hos Lutheranerne i Malmø og i Huset hos en saa udpræget Lutheraner som Borgmester Jørgen Koch, synes heller ikke at tyde paa et udpræget katholsk Sindelag, hverken hos ham eller Søsteren; Voller-Linien synes saaledes at have staaet Reformationen betydelig nærmere end Balla-Linien, i det mindste end Hr. Oluf Nielsen og især Thge Krabbe, eller i al Fald endnu ikke at have faaet Djet op for den store religiøse Modsetnings hele Betydning.

Som Lensmand paa Nykjøbing blev Hr. Holger strax kastet midt ind i de ved Reformationen fremkaldte Stridigheder. Strax d. 9 Novbr. s. A. fik han Ordre til at sørge for, at Biskop Jens Andersen (Veldenak) og Præsterne paa Laaland og Falster fik deres Tiender overensstemmende med den i Odense August s. A. vedtagne Reces herom, og at inddrive Faldsmaalene.¹⁾ — Det var i det hele urolige Aar for Gejstligheden; saaledes fik Hr. Holger tilligemed flere andre 6 August 1530 Ordre til at undersøge og dømme i en Sag mellem Peder Ebbesen (Galt) og Præsten i Karleby, fra hvem Peder Ebbesen bestyldtes for at have taget en Gaard med Urette²⁾, og da der i disse Aar blev foretaget en fuldstændig Indregistrering over Tiggerklostrenes Kostbarheder, som i Tilfælde af Munkenes Opgivelse af Klostrene skulde tilfalde Kongen, blev der i disse Aar foretaget en fuldstændig Udplyndring af Nykjøbing Graadrødre Kloster, som da formodentlig var forladt af Munkene; man ser det af den Inventarieliste, som udfærdigedes, da Hr. Holger 2 Maj 1531 afstod Nykjøbing Slot til Knud Pedersen Gyldebjørne; da medfulgte et fuldstændigt Klosterinventarium, alle Slags Kjøkkentøj, Sengklæder o. s. v., o. s. v., ligesom han ogsaa (23 Juni) fik Rvittering for tre forgyldte Kalle og Diste (Patener) samt tre smaa Solstkeer, han fik i Klofret.³⁾ — 2 Marts s. A. havde imidlertid Hr. Holger faaet Drum Slot i Ty med tilliggende fire Herreder i Pant for 2500 Gylde, som

¹⁾ Fred. I's Reg. S. 188. ²⁾ Dst. Kong. Hist. Fasc. 11.

³⁾ Dst. Mag. 4 B., II, 9—11; Fred. I's Reg. S. 285.

han havde laant Kongen, uafløst paa Livstid og med Sikkerhed mod Forbrydelse af Venet, med mindre han eller hans Arvinger førte Avindskjold mod Kongen eller deres fædrene Rige. Kongen havde nemlig paa denne Tid optaget et stort Laan af Lensmændene, der til Sikkerhed herfor fik denne for Kronen højest uheldige Bestemmelse indfat i deres Lensbreve, hvorved de bleve næsten uafhængige af Kronen; samme Aar (4 Decbr.) fik Hr. Holger derpaa nogle mindre Begunstigelser med Hensyn til Afgifterne (Bragsret), „paa Hertug Kristiern (III's) Bøn“, — en ret mærkelig Tilføjelse, der synes at vise, at Hr. Holger har staaet i et venstabeligt Forhold til den unge lutherfjendende Hertug, hvilket ellers ingenlunde var Tilfældet med det danske Aristokrati i dets Helhed.¹⁾ — Men i et Brev af 14 Maj f. A. siges ogsaa, at Hr. Holger Rosenkrantz har faaet Skivehus i Forlening (med tilliggende 4 Herreder i Salling).²⁾ Dette havde Jep Fris til Lyngholm (Hvidbjerg S., Ly) faaet i Arv som Pantelen efter sin Svigerfader Hr. Niels Høg til Eskjær, og at Hr. Holger nu drog til Thyland, stod vistnok i Forbindelse med, at han nu var eller stod i Færd med at blive gift med Jep Fris's Datter Kirsten Fris; men allerede d. 22de i samme Maaned fik Biskoppen i Børglum, Stygge Krumpen, Ret til at indløse Skivehus mod at forhøje Pantet med 500 Gylde; dette synes dog aldrig at være sket, uagtet Biskop Styge havde maattet afstaa sit Pant i Ørum Len til Holger Rosenkrantz, og Jep Fris synes lige til 1538 at have haft Skivehus i Forlening, saa at Efterretningen om, at Holger Rosenkrantz havde faaet denne Forlening, maaste blot beror paa en Forvevling, eller det ikke er blevet til noget. I den følgende Tid deltager han for øvrigt med sin Svigerfader Jep Fris og flere andre Mænd i de mange Sager, som Reformationkrøret i Viborg Stift fremkaldte. Allerede i Juli fik han saaledes med Jep Fris Ordre til at undersøge en Markstjelsforretning i Rødding H. (Skivehus); Biskop Jørgen Fris klagede over, at Jens Hvas til Raas havde bemægtiget sig en Gaard i Skals fra Sjæle Alter i Viborg Domkirke; samme Biskop kom i Strid med de lutherste Præster i Salling (Hr. Søren i Selde og fl.) og klagede til Kongen, hvorpaa alle disse og flere lignende Sager henvises til Holger Rosenkrantz's og Jep Fris's Afgjørelse. Hvad Udfald disse Sager have faaet, vides ikke; rimeligvis er Afgjørelsen bleven udsat paa Grund af den Gjæring, som Rytterne om Kong Kristiern II's forventede Ankomst da fremkaldte over hele Thyland, især i den midterste og vestlige Del af Landet; Adlen blev udbudt til at møde i Ribe, og

¹⁾ Fr. I's Reg. S. 281; 294.

²⁾ Eruid og Holg. Ufstand til Efte Bilde, Dipl. Nov. IX, 680—81. — Jvfr. Erskov, Lensmand S. 48.

i Slutningen af Aaret synes Hr. Holger at have været i det sydlige Nydland eller i Hertugdømmene hos Kongen. I Marts 1532 var han i Kjøbenhavn under de store Herremøder, som da holdtes i Anledning af Kong Kristierns Tog til Norge, og var imidlertid kommen i alvorlig Strid baade med Biskopperne Joachim Rønnow og Hr. Sthge Krumpen. Denne klagede saaledes over hans Adfærd mod Kirkerne (i Drum Len), hvis Landgilde og Gods han opkrævede, hvilket derfor blev ham forbudt (i Aug. 1532).¹⁾ Men bitrere og haardere blev Striden med Biskop Joachim Rønnow; den angik en Præst ved Navn Peder Blak, der var Skriver hos Hr. Holger og gift — altsaa Lutheraner —, men som af fem af Joachim Rønnows „Tjenere“, hvoriblandt den ene var bosiddende i Brigested (Vjerge S.), medens de øvrige synes at have været Biskoppens Svende, blev ihjelslaet ved Vjerge Herredsting, idet de, som det hedder i den fgl. Stævning, Holger Rosenkrantz lod udtage over dem (d. 23 Juni 1531), „udfaldte“ ham af Tinget i god Tro og dræbte ham, hvorpaa de flygtede fra Tinget. Senere, da Joachim Rønnow var fængslet, brugtes denne Sag til et voldsomt Angreb paa ham i det Klageskrift, som Kong Kristian III lod oplæse for Rigsdagen 1536. Ifølge dette var Skriveren „urustet og uvæbnet“ kjørt til Tinge i en Vogn paa sin Herres Vegne, men Biskoppen havde stiftet nogle af sine Svende derhen væbne og til Hest. Hvad Striden drejede sig om, nævnes ikke; men da Joachim Rønnow havde Gods i Vjerge Herred, har det vel været en ganske almindelig Ejendomstrætte. To af Drabsmandene flygtede til Sverige og kom i Kong Gustavs Tjeneste; men Hr. Holger skrev til Kong Gustav og forlangte, at han skulde udvise dem. Kong Gustav indlagde derimod Forbøn for dem baade hos Kong Frederik og hos Hr. Holger, da de gjerne vilde tilbage til Danmark igjen og tilbød at udsone Drabet hos den Drabtes Frænder og gjøre Bod og Bedring, „som dem bør efter en kristen Mand.“ Imidlertid var det dog kommet til et mindeligt Forlig mellem Biskoppen og Hr. Holger ved et Møde i Helligaandshuset i Kjøbenhavn d. 23 Marts 1532, hvori Biskop Knud Henriksen Gyldenstjerne, Rigshofmesteren Hr. Mogens Gøye, Rigsmarsken Hr. Thge Krabbe, Ridderne Hr. Albert Ravensberg, Hr. Hans Wibe, Hr. Johan Urne, Hr. Axel Brahe, Hr. Oluf Rosenkrantz, Hr. Holger og Hr. Truid Ulfstand, alle D. R. K., deltog (Nr. 98). Biskoppen maatte her aflægge en højtidelig Ed paa, at det ikke var stet efter hans Befaling eller for at tilføje Hr. Holger Rosenkrantz noget „Hovmod“; de tre Karle, som ihjelslog Hr. Peder Blak, skulde da fri og uhindret komme tilbage til Riget, gjøre Bod og Bedring saaledes, at de udredede 150 lødige

¹⁾ Fred. 1's Reg. S. 461.

Mark og tre Stykker lejdigt Klæde, nemlig en Trebiedel til den dræbtes Mødreneflægt, én til Fædreneflægten og én til Arvingerne, og desuden til Præstens Enke 60 R Penge og sex Alen engelsk Klæde; Joachim Rønnows Tjener i Brigsted skulde desuden fri og sikker komme til sit Bo og Bygning igjen, og det hele tilligemed alle andre Stridspunkter dem imellem være en klar og aftalt Sag. — Desto mere forbauses man over Klageskriftets drøje Ord: „havde han (o: Joachim Rønnow) haft særlig Lyft til at bruge sin Modvillighed mod Hr. Holger, da har vel hver Mand i Riget vel kjendt Hr. Holger, som og paa det sidste er kommet om Halsen for Rigets Skyld, at han ikke havde vægret ham, hvad han havde burdet gjøre med Rette; men den arme Skriver maatte alligevel betale Laget med sin Blodstyrkning og er bleven slaget ihjel. Og har Hr. Holger ikke maattet vederfares Skjal af Bispen eller hans for saadanne Gjæringer.“ Men Forlig var jo dog sluttet paa tilbørlig Bis, og Hr. Joachim Rønnow havde aflagt Ed paa, at det ikke var stet efter hans Befaling; men hertil tager Klageskriftet ikke det mindste Hensyn! Forøvrigt var Hr. Holger Rosenkrantz en af Forloverne for Rønnow, da denne for at blive Biskop i Sjælland maatte love ikke at lægge Evangeliet's Forkyndelse Hindringer i Vejen.¹⁾

Størst Ulejlighed havde Hr. Holger Rosenkrantz dog som sine Broderborns Bærge, ikke blot med Hensyn til Pantet i Gisselsfeld (S. 139), men især paa Grund af den norske Arv, som nu tilfaldt dem efter Ingegerd (Ingerd, Inger) Erlandsbatters Død. Fru Ingerd Erlandsbatter hørte til den gamle ansete Vosne=Æt, saaledes kaldt efter sin Hovedbestidelse Vosne paa en af Suløerne N. f. Sogne Sø. Hun havde først været gift med Hr. Olaf Guthormsøn paa Haranger, der var død inden September 1485, da der holdtes Skifte efter ham, hvorved Haranger ifølge Odelsretten tilfaldt Hr. Olaf Møster, Fru Bodild Svalesbatter (Smør), der dog overlod Fru Ingerd Haranger med mere Gods paa Lister paa Livstid. Anden Gang blev Fru Ingerd, inden 1490, gift med Arild Rane, N. R. R., der 1496 eller 1497 blev dræbt af Almuen paa Sundmør, hvor han var Lensmand og havde gjort sig berømt ved sine Udfugelser. Foruden Vosne ejede Fru Ingerd og hendes Søster Sigrid Erlandsbatter, der var gift med Bo Flemming til Næssøen ved Oslo og Moder til Otte Holgersens Moder, Fru Margrete Flemming, ogsaa Besiddelser paa Færøerne, som deres Fader Hr. Erland Gjendredesøn, N. R. R., i Aaret 1444 havde affjort Von Nielsen Skaf. Betydeligt var dog den Arv, der tilfaldt de to Søstre i Aaret 1490 efter deres Moders Fætter, Junker Hans

¹⁾ Klageskriftet i Nordams Hist. Kildeb. I, 171—72; Fr. I's Dst. Reg. S. 354; Gustav I's Registranter VIII, 80—81 og 95. Huitfeldt S. 1391.

Sigurdsen til Glinde og Gifte m. m. Dennes store Ejendomme deltes nemlig i tre Dele, hvoraf den ene Del med Hovedgaardene Sørejm i Rømerige, Gifte ved Sundmøre med meget mere tilfaldt Hr. Alf Knudsen (3 Røser) og hans Søskende, den 2den Del Hr. Otte Madsen (Rømer) og hans Søskende, den 3die Del i Forening de to Søstre, Fruerne Sigrid og Ingegerd Erlandsdøtre, paa hvis Vegne Arild Kane tog mod Godset. Denne sidste Trediedel bestod af Dynnes paa Helgeland (Nordlandene) med dertil hørende Gods; den halve Landvorde i Bohem; alt Godset i Surendalen og andensteds i Edøen Len; Midfjorden paa Senjen med Trælen og Hoop; den øvre Gaard i Bjarkø; Valsesvik; Krittøen; Slagestad; en Gaard i Aristafjord og Toskana, samt følgende Gods i Hjelkland (Sjællandssøerne), nemlig: Nus med alle de Godser, derunder vare lagte; Jorden i Brusøen; Oboistenes; Tingvalla Sogn; Hvaløen, Næsting m. m., samt 5 store Handelsgaarde i Bergen. — Hvorvidt denne Trediedel og selve Løse senere er bleven udfikket mellem de to Søstre, er uvidt, muligt var det slet, saa at noget af dette Gods allerede var tilfaldet Otte Holgersen efter hans Moder, ligesom Tilfældet vistnok har været med Næssøen, Hr. Bo Flemmings Ejendom. Slægtskabet mellem de her nævnte Etter vil nærmere fremgaa af omstaaende Stamtable (S. 148), der tillige viser Nedstamningen paa Kvindesiden fra den gamle norske Kongeat, og hvorledes Etterne bleve blandede i Unionstiden.

Neppe var Otte Holgersen død, før Hr. Vincents Lunge søgte at faa sin Svigermoder Fru Ingerd Ottedatter (Rømer) anerkjendt som Arving til den faldne Arv. Han sendte strax sin Hustru Margrete (Gjldenløve) til den gamle Kone for at trøste hende i hendes store Sorg og tilbød „at forsvare“ hende mod enhver, nu da hendes rette Børge var død, og da Fru Ingerd nu ansaa Otte Holgersens Børn som sine rette Arvinger, gav den retslærde Hr. Vincents sig til at granske i Kejsersloven (Rømerretten) og Norges Lov; han kom da til det Resultat, at Hr. Ture Jensen (3 Røser), Hr. Karine Alfedatter og Fru Ingerd Ottedatter (Rømer) alle vare Fru Ingerd Erlandsdatters beslagtede i 3die og Otte Holgersens Børn i 4de Led; efter Norges Lov kunde man frygte for, at Hr. Ture Jensen skulde have Fortrinet for Skjoldens Skjld, men efter Kejsersloven tog alle tre lige meget. — Men herved er kun at bemærke, at „Kejsersloven“ i dette Tilfælde slet ikke kunde komme til Anvendelse; ogsaa efter norsk Lov er det meget tvivlsomt, om ikke Fru Ingerds Søsterdatters Børn gif forud i Arv for hendes Mostres Børnebørn. — Ligefrem rørende er et Brev, som den gamle Kvinde kort før sin Død fra Bergen af stred til Erkebisp Olaf i Trondhjem, hvor hun melder ham, at Otte Holgersen er død: „jeg havde ham saa kjær som min egen Søn, og han var min rette Arving

Hakon V, Konge af Norge.

Agnes (uægte), ~ Hæthor Jonsen af Sørejm (Sudrejm), R*. 1331.

Sigurd Hæthorsen, R*. 1343; 1389.

Hakon Sigurdson til Giffe m. m. († 1407), ~ Sigrid Erlandsdatter (den ældre) fra Løsne, Datter af Erland Filippusson af Løsne, N. N. N., Søster til Hr. Eindrive Erlandsøn til Løsne, N. N. N., Fru Ingerd Erlandsdatters (~ Arild Kane) Bedstefader.

Agnes, ~ Jon Mortensen til Sørejm, R*. 1400.

Sigurd Jonsen, R*, N. N. N. og Droft, til Sørejm m. m. († c. 1457), ~ Filipa Eberstein fra Pommern.

Kathrine Jonsdatter, ~ Alf Knudsen (Vold), R*, † 1412.

Junker Hans Sigurdsøn til Sørejm, Gifte, Dønnes cc., † 1490 (Arveladeren).

Agnes Alfsdatter (Vold), ~ Knud Jonsen (3 Roser, svensk).

Gro (Alfsdatter Vold), ~ Mads Jakobsen (Rømer).

Gubrun Alfsdatter Vold*, ~ Erland Eindrivesøn til Løsne.

Hr. Alf Knudsen (3 Roser) t. Gifte m. m., R*, N. N. N.

Jon Knudsen (3 Roser).

Otte Madsen (Rømer), R*, N. N. N. (levede endnu 1508).

Sigrid Erlandsdatter (t. Løsne), ~ Bo Flemming til Mås (levede 1501).

Fru Ingerd Erlandsdatter t. Løsne m. m., † 1526, ~¹⁾ Hr. Olaf Guthormson t. Saranger, ~²⁾ Hr. Arild (Arab) Kane († c. 1497).

Knud Alfsen (3 Roser) t. Gifte, dr. 1502 (Gentil Krummedige).

Fru. Karine Alfsd. (3 Roser) t. Giftes, t. Grefsesheim, † 1535.

Hr. Lure Jonsen (3 Roser), R*, S. R. N. og Hofm., dr. 1531.

bl. a.: Olaf Ottesen (Rømer), Hovedm. i Bergen 1503; † inden 1526.

Fru Ingerd Ottesd. (Rømer) t. Østeraa m. m., † 1555, ~ Hr. Niels Gervitsen (Gyldenløve), R*, N. N. N. og Hofm. († c. 1523).

Margrete Flemming, ~ Holger Erikken Rosenkrantz, D. N. N., † 1496.

Karl Knudsen (3 Roser) t. Gifte, † 1520.

Bodild Knudsdatter (3 Roser), ~ Fadder Nielsen (Sparre).

bl. a.: Margrete (Gyldenløve), ~ Dr. Vincent's Lunge, R*, D. og N. N. N., dr. 1535.

Elline (Gyldenløve), † 1532, ~ Hr. Niels Lykke til Fosjen, R*, N. N. N., bræbt 1535.

Otte Holgersen (Rosenkrantz), † 1525, ~ Margrete Gans, † 1525.

Øjervel Faddersd. (Sparre), † 1605, ~¹⁾ Peder Nielsen (svenst); ~²⁾ 1535 Hr. Truid Alfs-tand, R*, D. N. N., † 1545; ~³⁾ Hr. Lave Brahe til Krogholm (Søn af Axel Brahe Arefsen).

Otte Holgersens Børn (Rosenkrantz).

*) Dipl. Norv. X, S. 493 kalder Fru Ingerd Erlandsdatter, Arild Kanes, Hr. Sigurd Jonsen sin Moders Morbroder. Jvfr. for øvrigt Saml. til norsk Sprog og Hist. IV, 210 og Ingvar Nielsen i (Norsk) Hist. Tidsskr. 2 R., II, 68, samt L. Daar's Afsl. om Fru Inger Ottesdatter (Rømer) i samme Tidsskr. 1 R., Bind III.

for Gud. Gud bedre mig, at jeg skulde end opleve den Sorg og Bedrøvelse; men det bliver end værre; nu er jeg som den vilde Fugl; jeg har ingen, der kan give mig et godt Raad, om det gjordes Behov." Der er saa mange, fortæller hun, der siige, at de ere hendes Arvinger; hun har nu ingen at sætte sin Lid til uden Kongen og Erkebispnen; alle have dog trostet hende i Sorgen uden Fru Ingerd Ottesdatter; hun havde beslaglagt alle de Grunde i Bergen, som Fru Ingerd Erlandsdatter havde i Pant af Fru Ingerd Ottesdatters Fader og Broder, ligeledes flere andre Grunde, hun arvede i Bergen efter sin Fader og Moder, og det uagtet hun selv dog havde hjulpet Hr. Otte Rømer og hans Søn, da de vare i Trang. Indtrængende beder hun derfor om Erkebispens Beskyttelse. — Ogsaa Kong Frederik maatte tage sig af Sagen og paahbyde Erkebispnen at tage Fru Ingerd og alt hendes Gods i sin Varetægt og Beskyttelse, og hvis hun døde, da at tage hendes Gods til sig og holde Otte Holgerssens Børn det til Gode som en god Bærg, og hvis andre optræde med Fordringer paa Arven, da at beholde Godset i Bærg, indtil Sagen er afgjort for Kongen og Raadet (20 Juni 1526).

Men Kong Frederik sad i Danmark, Erkebispnen i Trondhjem, Vincents Lunge derimod i Bergen, og neppe var Fru Ingerd kort efter død¹⁾, før han lod sin Svigermoder Fru Ingerd (Rømer) udstede en Ordre til sig om at tage alt hendes efterladte Gods lovformelig i Besiddelse, og dette gjorde han strax. Alt hendes Løssere og alle hendes Kostbarheder satte han sig i Besiddelse af, og til Trods for hendes Testamente, hvori Erkebispnen og Biskoppen i Bergen vare indfattede til Exekutorer, opførte han sig som Testamentarius og sendte kort efter (30 August) Erkebispnen selv og Trondhjem Kapitel nogle Kostbarheder, som Fru Ingerd havde testamenteret dem. Ogsaa Fordegodset satte Fru Ingerd Rømersdatter sig i Besiddelse af. — At denne Afsærd maatte medføre store Stridigheder, er en Selvfølge. Først satte Hr. Lure Jensen (3 Kofer) sig i Bevægelse (10 August) baade hos Erkebispnen, der synes at have anset ham for den nærmeste Arving, og hos Kong Frederik, fra hvem han ogsaa udvirkede Stævning over Dr. Vincents og Befaling til at udlevere Godset overensstemmende med Testamentet, hvorfor Hr. Lure gav Erkebispnen Fuldmagt til at ordne Sagen paa sine Vegne. Men imidlertid havde ogsaa Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz udvirket et Brev til det norske Rigsraad fra det danske Rigsraad, udstedt i Odense 9 Novbr. og beseglet bl. a. af Hr. Pederbjørn Bodebusk, Hr. Tyge Krabbe, Hr. Axel Brahe og Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, om

¹⁾ 10 August havde Hr. Lure Jensen (Sonsen) i Stockholm erfaret hendes Død gennem Erkebiskop Olaf; hun maa da være død en god Tid iforvejen.

at hjælpe til, at faabel Arven som noget andet Gods, som Hr. Otte Holgersen havde betroet Fru Ingerd, blev udleveret til Hr. Holger som Børnenes rette Lavværge, mod at denne med Slægt og Venner skriftlig forpligtede sig til at staa enhver til Rette, der mente at have Fordringer paa Arven. Hr. Vincents vilde imidlertid ikke ud med Arven og bad Erkebispem om at lade Fru Ingerd Ottesdatter (Kømer) beholde Godset, til Sagen blev afgjort for det norske Rigsraad.

Saaledes stod Sagen hen i nogen Tid. Paa denne Tid stod Hr. Vincents som fgl. Statholder nordensjælds og som Lensmand paa Bergenhus og Bardøhus paa sin Magts Tinde. Med Erkebispem stod han endnu tilskyndende paa den bedste Fod; men han spændte snart Buen saa højt, at den truede med at bryde. Det var paa denne Tid, at en svensk Eventyrer, Daljunkeren, der udgav sig for en Søn af Sverigs tidligere Rigsforstander, Sten Sture d. yngre, søgte Tilflugt i Norge og fandt Understøttelse baade hos Erkebispem og især hos Vincents Lunge, der endog fik sin Svigermoder til at troløbe ham med hendes Datter Elline. Men herved fremkaldtes alvorlige Forviklinger med Sverig, og Kong Frederik blev endelig nødsaget til at fratage Hr. Vincents baade Stattholderværdigheden nordensjælds og Bergenhus, der kort efter blev givet til Esko Bilde, der var gift med Sofie Krummedige, Hr. Henrik Krummediges Datter. Alt dette foregik i Oktober Maaned 1528 i Flensborg, hvor Hr. Vincents selv havde maattet give Møde, og her blev han og Fru Ingerd indstævnet for Danmarks og Norges forenede Raad, naar første Herredag holdtes, angaaende Løsøret efter Fru Ingerd Erlandsdatter og den øvrige Arv. En saadan Herredag skulde holdes næste Aar i Norge, hvortil Kongen sendte sin Søn Hertug Kristian (III), ledsaget blandt andre af Hr. Henrik Krummedige, hvem Sagens Førelse blev overdraget, da Hr. Holger Rosenkrantz selv var forhindret i at rejse til Norge. Hvem der var ivrig i denne Sag, det var Hr. Henrik Krummedige, som Vincents Lunge havde berøvet flere af hans Forleninger og Godser i Norge, og som tillige var en bestemt Fjende af Slægten tre Roser. Men imidlertid havde Forholdene i Norge meget forandret sig. En voldsom Fejde var udbrudt mellem Erkebiskop Olaf paa den ene Side og Hr. Vincents Lunge og hans myndige Svigermoder paa den anden Side. Fru Ingerds Hovedejendom, Østeraat ved Trondhjemsfjorden, samt hendes og Hr. Vincents Godser og Ejendomme nordensjælds havde Erkebispem bemagtiget sig, og deriblandt ogsaa alt Fru Ingerd Erlandsdatters Løsøre og alle Kostbarhederne, som formodentlig have været ført til Østeraat. Alt dette var saaledes nu i Erkebispens Besiddelse. Selv havde han ikke været til at bevæge til at indfinde sig i Oslo.

„At Erkebispens af Trondhjem har forkyndt Hr. Vincents Fejde,“ skriver Fru Anne Rud i den Anledning til sin Svigersøn Este Wilde, „og taget fra Fru Ingerd deres Forleninger, Gaarde og Gods, da tykkes mig, at det kun er en Plage af Gud, at han maa betænke sig den store Vold og Uret, han har gjort Hr. Henrik og Otte Holgersens Børn og mange flere.“

Saaledes stod Sagen, da Fru Ingerd og Hr. Vincents d. 4 August 1529 maatte møde i Oslo for Hertug Kristian og de tilstedeværende norske og danske Rigsraader (Nr. 74). Hr. Vincents stød sig ind under sin Svigermoders Ordre til at tage Godset i Forvaring, og denne overdrog „som en stakkels hjælpeløs Kvinde“ derpaa Forsvaret til ham, der søgte at faa Sagen om Løssøret udsat, da det nu alt var i Erkebispens Vold, og de derfor ikke kunde svare dertil, og Sagen om Arveberettigelsen i det hele udsat, fordi ogsaa Hr. Ture Zenssen (tre Roser) havde indstævnet dem angaaende denne Sag, men endnu ikke givet Møde; men Hr. Henrik Krummedige svarede med et dist Humor hertil, at de kunde have ladet Løssøret blive i Bergen, hvor Arven faldt, saa var det ikke kommet i Erkebispens Vold. Dette gav Ketten Medhold og dømte Fru Ingerd og Hr. Vincents skyldige at svare til Godset, og efter at have gransket Norges Lov og Slægtskabet erklærede Ketten Otte Holgersens Børn for Fru Ingerd, Arild Kanes, nærmeste og rette Arvinger til hele Arven, og at Fru Ingerd og Hr. Vincents efter klare Registre skulde overantvorde det hele til Hr. Henrik Krummedige eller hvem der ellers blev bestiftet til Børnenes Befuldmægtigede.

Sagens Udfald vakte den største Glæde i hele den rosentranske Familiefreds. „Hr. Henrik har fortjent sig Himmerige paa Otte Holgersens stakkels fader- og moderløse Børns Vegne,“ skriver Hr. Oluf Nielsen Rosentrang saaledes fort efter til Fru Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges (Nr. 76). — Hr. Henrik Krummedige indfattede strax Holger Rosentrangs Foged, Thomas Røck, til deres Befuldmægtigede nordensjælds og bad sin Svigersøn Este Wilde om at være ham behjælpelig med i Bergen at inddrive Landgildeafgifterne fra Færøerne, Sjetlandsserne og Nordlandene, og man har ogsaa fra den følgende Tid en Ryttering, udstedt af Thomas Røck, for noget Spæk, han i den Anledning havde opbaaret af Erkebispens Foged Jon Tejste. — Løssøret sad Erkebispens imidlertid inde med, og før der var sluttet Forlig mellem ham og Hr. Vincents, kunde denne og Fru Ingerd Ottensdatter (Rømer) ikke fuldgjøre Dommen. For at mægle Forlig mellem disse myndige Personer affændtes ogsaa strax fra Oslo Biskop Hans Keff i Oslo og Hr. Oluf Galle, R. R. R., ligesom Henrik Krummedige strax skrev til Erkebispens om at betænke de stakkels Børns Vel,

hvorpaa Erkebispfen (19 Oktober) gav et gunstig lydende Svar, men henfattede Sagens Afgjorelse til en norsk Herredag, der skulde holdes i Bergen ved St. Hansdagetider næste Aar, og til denne Tid lykkedes det Udfendingene at faa Erkebispfen til at indgaa paa en Stilstand med Hr. Vincents og Fru Ingerd. Smidlertid lykkedes det dog Efte Vilde ved Hjælp af Hr. Niels Nyffe, Fru Ingerds anden Svigersøn, at faa et endeligt Forlig bragt istand med Erkebispfen inden denne Tid. Det kom nu imidlertid an paa at faa Hr. Vincents og Fru Ingerd til at udløse Arven; Hr. Vincents var selv i Danmark i Sommeren 1530, og Hr. Holger Rosenkrantz stævnedes ham da i Rette for Kong Frederik og senere med 4 Riddermandsmænd; men Hr. Vincents vilde ikke give Møde, formodentlig fordi han som norsk Rigsraad ikke har villet møde for en dansk Domstol. Hr. Holger udvirkede da en fgl. Ordre til Erkebisp Olaf, Biskoppen i Bergen og Efte Vilde om i Forening med Lagmanden i Bergen at stævne Hr. Vincents og aften Arven af ham og modtage den til Hr. Holgers Haand, overensstemmende med Dommen i Oslo, og Hr. Holger selv tilstred i samme Anledning Efte Vilde (Nr. 83). Denne tog sig ogsaa med Iver af Sagen og stævnedes i Forening med Biskoppen og Lagmanden i Bergen Hr. Vincents for sig og æftede Arven af ham, Do, Bostab, Gaarde og Gods (Oktober 1530); men denne nægtede at udløse Arven, fordi Erkebispfen, hvem Kommissoriet ogsaa indbefattede, ikke var tilstede, og fordi han havde modtaget Arven paa Fru Ingerds Vegne, til hvem han først maatte skrive om Sagen. Hr. Holgers Ombudsmand, Thomas Røck, fremlagde da en fgl. Stævning til Hr. Vincents om at møde til første almindelige Herredag i Danmark. Indtrængende opfordrede Efte Vilde da i flere Skrivelser Erkebispfen for Guds Skyld og al Retfærdigheds Skyld at være de stakkels uopfødte fader- og moderløse Børn behjælpelig i deres retfærdige Sag; de havde desuden Bønner „hos fgl. Majestæt og D. R. Raad“, som nok skulde forstykke Erkebispfen det igjen; han indbød Erkebispfen til enten at sende en Fuldmægtig til Bergen paa sine Vegne, at Hr. Vincents ikke længere kunde undskyldes sig med Erkebispfens Fraværelse, eller selv personlig at give Møde i Bergen næste Aar, baade i denne og andre Riget vedkommende Anliggender. Komme til Bergen vilde Erkebispfen imidlertid lige saa lidt som til den almindelige dansk-norske Herredag, Kong Frederik havde udstrevet til Kjøbenhavn i Aaret 1531; dertil var han allerede altsor stærkt indgaaet med Kristiern II's Parti; dog synes han at have givet Biskoppen i Stavanger Fuldmagt til at give Møde paa sine Vegne i Bergen i Anledning af Sagen om Otte Holgersens Børn; men denne undskyldte sig i et Brev til Efte Vilde (Februar 1531?) med, at han paa Grund

af de daværende urolige Forhold (da Kristiern II's Folk vare i Søen) ikke turde forlade Stabanger, og saaledes blev Sagen til intet.¹⁾

Heller ikke paa det fælles dansk-norske Herremøde i Sommeren 1531 blev Sagen ordnet, uagtet alle, med Undtagelse af Erkebispens, havde givet Møde; thi paa Grund af Kristiern II's truende Holdning kunde Kongen ikke komme til Kjøbenhavn, og Dom saaledes ikke gaa i Sagen. Imidlertid kom Kristiern II's Tog til Norge, Erkebisp Olafs Tilslutning til ham og fornæbde Dødsfald paa Fru Ingerd Ottesdatter (Rømer) og Hr. Vincents. Endnu 1533 var Sagen ikke afgjort, men Hr. Vincents tilbød (i Maj 1533) gennem sin Svoger Hr. Niels Lykke at lade det komme til et Forlig, saa at Fru Ingerd affandt sig med Holger Rosenkrantz „og hans Anhang“ paa Børnernes Vegne „med en mulig Sum Guld, Sølv og Penge“ (Nr. 106). Hvis Meningen hermed var, at ogsaa Fordegodset skulde afhændes mod en Sum Penge, var dette Forlig selvfølgelig uantageligt; men det gjaldt mulig kun Løssøret og Kjøstbarhederne; herom synes det at være kommet til et Forlig; thi da Efte Bilde i Aaret 1534 drog til Danmark til det dansk-norske Kongevalg, som var berammet til St. Hansdag, førte han Risterne med Kjøstbarhederne med sig; men da var Grevefejden lige udbrudt; Efte Bilde blev opsnappet af Nybecerne og ført i Fangenskab, hvorved Risterne blev beslaglagte og først senere udleverede. — Hvorvidt selve Godset paa denne Tid var kommet under Hr. Holger Holgersens Bestyrelse, er derfor mindre klart; derimod er det sikkert, at Ræssøen ved Oslo var under hans Bestyrelse; thi hans Foged her, Henrik Stabel, begav sig under Kong Kristierns Besættelse af det søndenjeldste Norge strax til denne, formodentlig for at redde Godset fra Plyndring, ligesom han ogsaa bestryldtes for at have ladet sig forlene af Kong Kristiern med Fru Anne Ruds Ejendom Brunlaug, hvorover denne blev meget vred.²⁾ — Til Hr. Holgers „Anhang“ hørte imidlertid ogsaa Rigshofmesteren Hr. Mogens Gøye, der i April 1532 havde faaet sin Søn Albrecht troløvet med Otte Holgersens ældste Datter Anne Rosenkrantz Ottesdatter; det var vel endnu den Gang lønligt³⁾; og næste Aar, da Efte Bilde tænkte paa at opgive Bergenshus, bad Mogens Gøye og Ove Bilde Efte Bilde om at underhandle med det norske Raad om, at Albrecht Gøye kunde blive hans Eftermand, „da han fanger med hende alt hendes Arve-

¹⁾ Adelsbr. Fasc. 7, fgl. Bibl.; jvfr. Dipl. til denne Del S. 95, hvor Brevet urigtig er henført til 1530; for øvrigt om hele Sagen Nr. 72; 74; 83; 84(?); 106 og de der anførte Breve.

²⁾ Mogens Gyldensfjerne til Kong Fred. I, dat. Akershus 24 Novbr. 1531, Dst. R. Hist. 12, Fag 1531 B. — Fru Anne Rud til sin Datter Fru Sofie, Efte Bildes, dat. Mogenstrup 27 Aug., Adelsbr. Fasc. 7, fgl. Bibl.

³⁾ Anne Rud til sin Datter, dat. Kbhvn. 21 April, Bedel-Simonsen, Ruderne I, 231.

gods i Norge og saaledes bliver saa godt som en indfødt Riddersmand i Riget" (Nr. 107). Este Vilde anbefalede ogsaa Sagen paa det varmeste i gjentagne Skrivelser til Erkebisp Olaf (Nr. 110 og 111), i det han fremhævede den store Gavn, Erkebispens og Norges Rige kunde have heraf; Bistop Olaf i Bergen gjorde det samme og fremhævede i sin Enfoldighed, at Albrecht Gøye rimeligvis vilde blive til stor Gavn for den hellige Kirke. Har den gode Bistop virkelig været saa ukjendt med Forholdene i Danmark, at han kunde tro det om Hr. Mogens Gøyes Søn? Grevefejdens Udbrud hindrede det hele, og Erkebisp Olaf, der som det norske Selvstændighedspartis Hoved tydelig nok havde været meget lunken overfor Otte Holgersens Børns Arveret til store norske Godser, have disse Anbefalinger vist sturret lige saa stærkt i Dret som en lignende tidligere Ytring af Este Vilde om, at disse Børn rimeligvis med Tiden vilde blive til stor Gavn for Norges Rige.

At saa Broderbørnene fikrede den store norske Arv har Hr. Holger Rosenkrantz saaledes vistnok opnaaet; men hvad han ikke oplevede at se, det var Straffen, der hjemsogte Hr. Vincents Lunge, da denne ved Juletid 1533 myrdedes tillige med sin Svoger Niels Pylke som Erkebiskop Olafs Fange i Trondhjem; thi Hr. Holger selv skulde bortfalde ved en brat Død, for Børnene endnu selv traadte ud i Livet. — Efter Frederik I's Død blev Hr. Holger ved det foreløbige Møde, som det jydsk Rigsraad i Maj 1533 holdt i Karup ved Viborg, indsat til Befalingsmand i Jylland tilligemed Hr. Mogens Vilde, sin Svigerfader Jep Fris og Mogens Gøyes Søn Axel, medens Rigsraaderne deltog i den store Herredag, som holdtes i Kjøbenhavn i Juni—Juli 1533 i Anledning af det paatænkte Kongevalg.¹⁾ Selv var han dog i Kjøbenhavn i Juni s. A., da Hr. Thge Krabbe med stor Pragt fejrede sin Datter Elsebes Trolovelse med den kort efter saa berømte Peder Stram. I den Beskrivelse af Festen, som Fru Elsebe selv mange Aar senere nedskrev, kalder hun Hr. Holger ved denne Lejlighed D. N. N. Denne Værdighed synes han dog aldrig at have opnaaet; han skulde da have været mellem de Adelsmænd, som Rigsraadet selv efter Kongens Død optog i sin Midte; men i et Brev af 12 Maj 1534, udstedt i Randers af en Del forsamlede Rigsraader, kaldes han ogsaa kun Lensmand paa Drum; Brevet angik en Retsfag, hvori han med flere skulde dømme.²⁾ — Da Grevefejden kort efter udbrød, sluttede han sig strax tillige med Mogens Gøye og Erik Banner til Hertug Kristian (III's) Parti og deltog d. 26 Juli s. A. i et Møde i Horsens med en Del jydsk Adelsmand og Rigsraader i den Anledning.³⁾ Og da den jydsk Adels derpaa drog mod Skipper Klement, var

¹⁾ Ny Dst. Mag. II, 197 ff.

²⁾ Jydsk hist. top. Saml. II, 376.

³⁾ Kvartalstr. Orion I, 261.

Hr. Holger tillige med Erik Banner en af Adlens Hovedførere i det uhykkelige Slag ved Svendsstrup, hvor han faldt d. 16 Oktbr. 1534, kun 38 Aar gammel; blandt de faldne nævnes ogsaa Frank Bogviif, „som tjente Hr. Holger“. ¹⁾ — Disse Begivenheder vilde vi dog senere komme tilbage til i et følgende Afsnit. Her skulle vi blot tilføje, at Hr. Holger Rosenkrantz strax, lige som de fleste øvrige faldne Adelsmand, blev ført til Mariager og begravet her ligesom hans Fader Holger Griffen. Hans Hustru, Fru Kirstine Fris, lod senere udhugge en Gravsten over ham, hvorpaa han findes afbildet i fuld Rustning; senere er Stenen flyttet til Hornslet af Jørgen Rosenkrantz. ²⁾

Fru Kirstine beholdt Drum Ven i Pant efter hans Død; da Ægteskabet var barnløst, deltes Arven ved et foreløbigt Skifte paa Voller 1536 mellem hende og Hr. Holgers Søstre, Fru Elsebe Hr. Kristian Fris's og Fru Sofie Hr. Axel Brahes. Fru Kirstine, der synes at have været ung endnu ved Mandens Død, ægtede senere Gabriel Gyldenstjerne Henriksen til Røstrup m. m. og ligger lige som denne sin Mand begravet i Sønderholm Kirke. En Del Arvestridigheder mellem Arvingerne og Otte Holgersens Børn, der fik Voller, vil der senere blive Lejlighed til at omtale, ligesaa vel som Fru Anne Holgers Død i Grevefejden kort efter hendes eneste Søns.

IV.

Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, Hr. Tyge Krabbe og Erik Banner samt Hr. Axel Brahe, indtil 1533.

Efter at Oluf Nielsen (Rosenkrantz) ved Tronstiftet 1523 var bleven optagen i Rigsraadet (S. 134), indtager han i den følgende Tid tillige med sine Svogre Hr. Tyge Krabbe og Erik Banner en meget betydelig Stilling, hvortil foruden hans høje Byrd vistnok især hans rolige og sindige Karakter har bidraget meget. Strax efter at Kong Frederik I var landet i Korsør (1 Juni 1523), fik Oluf Nielsen „til Valds“ Abrahamstrup (Jægerspris) som Pantelen uafløst paa Livstid istedenfor Koldinghus, som hans Fætter Holger Holgersen fik som Regnskabsløn (S. 141). Dette var en Binding for Kronen, som saaledes fik friere Hænder overfor dette paa Grund af sin Veliggenhed vigtige Slot, medens Oluf Nielsen vandt ved at faa et Pantelen i Sjælland med Sikring mod Indløsning paa Livstid, medens Koldingpantet kun gjaldt for 10 Aar. — Selvfølgelig deltog han derpaa i Haandsæftningens endelige Vedtagelse i Roskilde den 3 August,

¹⁾ Rørdams Hist. Kildeb. I, 293.

²⁾ Marmora Dan. II, 145.

hvori blandt andet gjenoptoges en Bestemmelse om, at Ballø-Godset skulde fuldt restitueres, hvilket derpaa skete faa Dage efter (18 August), idet Eftbjerggodset nu tilbagegaves til hans Moder, Fru Birgitte Olufsdatter til Ballø (S. 63). Saaledes blev dette langvarige Stridspunkt nu endelig bragt til Afslutning, og til end ydermere Sikkerhed fik Oluf Nielsen derpaa efter Moderens Død en fgl. Erklæring om, at alle de Breve, der fandtes i Rigens Gjemme paa Kallundborg angaaende denne Sag, skulde være døde og magtesløse og ikke komme ham eller hans Arvinger til nogen Skade (Nr 75). — Da Kongen derpaa kort efter Haandfastningens Vedtagelse tog tilbage til Hertugdømmerne, blev Oluf Nielsen tilligemed flere Rigsraader indsat til Statholder i Sjælland i Kongens Fraværelse og deltog derpaa i den følgende Tid i Kjøbenhavns Belejring, og da han under denne havde forstrakt Kronen med 700 Mark, 120 Gylde i Guld og 156 $\frac{1}{2}$ Lod Sølv, fik han derpaa i Kongens Fraværelse af de tilstedeværende Rigsraader, bl. a. Mogens Gøye, Tøge Krabbe og Otte Holgerfen, Holme Gods og Len i Ramsø Herred (?) i Pant (9 September); da han derpaa senere (2 April 1524) atter forstrakte Kongen med 100 rhinske Gylde i Guld og 100 ƛ dansk, fik han Pantet forhøjet med denne Sum, hvorpaa han 3 Juli 1526 fik fornyet Pantebrev paa Holme Gaard og Len for begge Summerne.¹⁾ — Den 23 Septbr. har Oluf Nielsen derpaa i Forening med de øvrige Rigsraader i Serridslev ved Kjøbenhavn medudstedt et Brev, hvori de opfordre Hr. Henrik Krummedige, der havde udbirket det søndenfjeldste Norges Tilslutning til Frederik I, til at komme tilbage til Kjøbenhavns Belejring, og d. 25 November har han i Roskilde medudstedt det Brev, hvori de verdslige Rigsraader tilsikre Gejstligheden Sikkerhed af Kongen for det store Laan af Kirkerne og Klostrenes Kostbarheder til Krigens Bestridelse, og hvis Kongen skulde dø, love de at ville staffe Kirken Fyldest ved Pant og Rente af Kronens Len og Gods, — en farlig Indrømmelse for alle, for Gejstligheden saa vel som Kronen, og det blev i Birkeligheden Begyndelsen til Udplyndringen af Kirkens Gods, der stadig tog til i den følgende Tid.²⁾

Imidlertid fortsattes Kjøbenhavns Belejring. Da den nu allerede havde været mange Maanedes ud over de tre, hvori Henrik Gøye havde lovet at holde Staden, og da der ikke var Udset til snarlig Hjælp fra Kong Kristiern, indløb han sig i hemmelige Underhandlinger med sin Broder Mogens om Stadens Overgivelse paa visse Betingelser; disse Underhandlinger traf dog i Langdrag og endtes først ved en Sammenkomst i Roskilde d. 23 Novbr. og følgende Dage, hvor der aftaltes en Overgivelse af Staden inden 6 Uger, hvis Udsætning ikke

¹⁾ Fred. I's Registr., næstsin.

²⁾ Geh. Ark. Dipl. — Dipl. Norv. IX, 474.

imidlertid var ankommen. Efter Huitfeldt (S. 1257—58) skal Oluf Nielsen Rosenkrantz have haft stor Del i at bevæge Henrik Gøye til Dvergiftelse; d. 12 Novbr. skulde han nemlig efter Huitfeldt tillige med en anden Kommissær, ledsagede af en Trompeter, være bleven sendt fra Vejren til den belejrede Stad, ja Huitfeldt gjengiver hele hans Tale til Henrik Gøye om Kong Kristiernes tyranniske Regimente og Sigbrits Magt, og hvorledes han nu paa 8de Maaned med Hre kunde opgive Staden. — I samtidige Brevstaber forekommer Oluf Nielsen dog ikke i denne Forbindelse, ja det er endogsaa sikkert, at Initiativet udgik fra Henrik Gøye selv. Den 14 November har Oluf Nielsen desuden fra Ballø affendt et Brev til Kansleren Klavs Gørge, hvormed han herfra sender Pantefummen for Holme Len.¹⁾ — Noget urigtigt er der saaledes vistnok i Huitfeldts Beretning; men Overenskomsten i Roskilde af 26 Novbr. har Oluf Nielsen medbefeglet, og allerede den 25de var han tilstede i Roskilde, saa at han jo meget godt kan have haft Lejlighed til at indvirke paa Henrik Gøye. Den endelige Dvergiftelsesakt af 23 Decbr. har han derimod ikke deltaget i.²⁾

Efter Kjøbenhavns Indtagelse vedblev Oluf Nielsen endnu i nogen Tid i Forening med Bisshop Lage Urne, Rigshofmester Mogens Gøye og Rigsraaderne Hans og Anders Bilde at være Stattholder i Sjælland. De udstedte saaledes Lensbrevne paa Kongens Vegne; dog klagede Kongen senere over, at han saaledes i Begyndelsen havde lidt stort Skaar i sine Indtægter, hvorfor en Del af de Lensbrevne, der vare udstedte før Kongens Kroning, senere indkaldtes og ændredes. Dette var saaledes ogsaa Tilfældet med Abrahamsstrup Pantelen, som oprindelig løb paa Livstid, men hvis Indløsningsfrist ved et nyt Lensbrev af 21 Septbr. 1525 indskrænkedes til 12 Aar; dog fritoges Oluf Nielsen til Gjengæld for at holde Borgerleje-Heste.³⁾ — Ved Kroningen (8 August 1524) blev Oluf Nielsen derpaa Ridder, hvilket han ikke var, da han d. 28 Juni med de øvrige verdslige Rigsraader forpligtede sig til at modfætte sig Luthers Rjætter, men derimod d. 16 August f. A., da der udstedtes Brev om, at han i Forening med Hr. Johan Urne, Hr. Holger Gregersen (Ulfsstand), Hr. Knud Bilde, Hr. Moberds Jepsen (Sparre) og Hr. Klavs Bodebusk skulde begive sig til den svenske Grænse for at være Gifsel i Sverig, medens Sammenkomsten i Malmø holdtes mellem Nordens Konger.⁴⁾

¹⁾ Geh. Ark., Dff. Saml. 581, 45.

²⁾ Kbhvns. Dipl. I, 314; 316. Dipl. Norv. IX, 476—77; jfr. Allen IV, 2, 557.

³⁾ Fred. I's Reg. 39; 43; 92.

⁴⁾ Münters Reformationshistorie I, 526; Gustav I's Registr. I, 313—15. „Ridder“ kaldes han for øvrigt allerede 16 Januar (Fred. I's Reg. 39) og 2 April (Dff. Mag. 4 R., IV, 240, efter Lensbogen fra Kr. III's Tid), men ved Anticipation af senere Afskrivere.

Som Rigsraad og Ridder forekommer Hr. Oluf Nielsen derpaa i de følgende Aar i de fleste vigtigere Regerings-handlinger; men imidlertid foregik der ogsaa store Forandringer i hans personlige Forhold. — Vallo synes han strax efter 1523 at have overtaget Styrelsen af, om end nogen egentlig Skiftebeling neppe endnu havde fundet Sted i Fru Birgitte Olufsbatters Levetid. Saaledes udstedte hun tilligemed alle sine Sønner og Svigersønner d. 11 Septbr. 1525 paa Vallo en Erklæring om, at da de og deres Medarvinger fik Brev paa Abrahamstrup Len istedenfor Rolding Pantet, havde de lovet at indlevere Pantebrevet; men da dette var forkommet, erklærede de det nu for magtesløst (Nr. 55). Den 16 Decbr. f. A. (Nr. 57) erklærede derpaa Fru Birgitte, at hendes Søn Oluf Nielsen nu havde gjort hende Fyldest af hendes Fædrenegaard og Gods fra den Tid af, hun overantvordede ham Gaard og Gods, og til den nævnte Dag, hvorfor han efter denne Dag ikke skulde være forpligtet til at gjøre hende Rede og Regnskab; dog skulde han i det følgende Aar paa hendes Vegne holde de 4 Ryttere, hun var pligtig at stille af sine Len, Middelfom-Sønderlyng H., hvorpaa Tyge Krabbe d. 16 Maj 1523 allerede havde udbirktet fornøjet Pantebrev til hende.¹⁾ Saaledes havde Hr. Oluf nu overtaget Ene-styrelsen af Vallo, hvorpaa Fru Birgitte flyttede til Skjern i Jylland, hvor hun, som det synes, levede sammen med sin yngste Søn, Kristoffer Nielsen, ligesom hun ogsaa paa denne Tid havde sine Datterbørn, Elsebe, Erik og Mogens Krabbe, hos sig (S. 111). Helt opgivet sine Ejendomme i Sjælland havde hun dog ikke; thi endnu 1528 gjorde hun et Magestifte med Maribo Kloster, hvorved dette af hende fik Gods i Stevns og Faxe Herreder.²⁾ Men samme Aar døde hun, inden Oktober Maaned, thi i et Brev fra Kannik Hans Lavridsen i Roskilde, som da opholdt sig i Udlandet, omtales som en Nyhed, at «domina Birgitta ex Walløff» er død³⁾, hvorpaa hun, som ovenfor omtalt (S. 77), først blev begravet i Skjern, men langt senere flyttet til Bjørnholm.

Kort efter Moderens Død foretoges de endelige Skifter mellem Brødrene og Svogrene, saaledes at Tyge Krabbe og Erik Banner fik udbetalt deres Andele af Bygningerne paa Vallo og Skjern, der overtoges af Kristoffer Nielsen, der ogsaa (1532) forlenedes med Middelfom og Sønderlyng Herreder, medens Grenaa- og Stensmarkpantet fulgte med Bjørnholm, som Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz allerede i flere Aar havde haft. Svogrene synes at

¹⁾ Fr. I's Reg. S. 5; jvfr. Ny Dst. Mag. VI, 296, 330; Dst. Mag. 4 R., II, 57.

²⁾ Tidste Arkivreg. III, 288.

³⁾ Geh. Ark. Aarsb. VI, Tillæg S. 14, Brev fra Kanniken (ikke Erkebegnen) Johannes Laurentii til M. Melchior de Germania, Kr. II's Udlandsbudskaalle.

vare blevne tilfredsstillende med Estrøgods¹⁾; dog blev Nygaard i Sjælland senere, efter Biskop Niels Klavens Død, udlagt til Erik Banner. Ogsaa i Sverig havde Arvingerne Besiddelser; saaledes gjorde de Fordring paa Lederne Hovedgaard, nu en Del af Nordsjiden af Stockholm, af Diurgaard og Solne Sogn, hvilken Gaard Fru Birgitte af Hamarstad i sin Tid havde stjenket til Sortebrodrer Kloster i Stockholm, men som Gustav Vasa efter Westeraas-Recessen af 1527 havde inddraget under sig som Arving efter sin Morbroder, Sten Sture (d. ældre), hvem dette Gods havde tilhørt, før det tilfaldt Fru Birgitte. Det lykkedes dog Hr. Tyge Krabbe og Hr. Oluf Rosenkrantz at bevise deres Ret hertil, saa at Kong Gustav tilfidsst (1532) godkjendte deres Fordringer, da de fremlagde deres Beviser.²⁾ — Ogsaa en anden Hovedgaard i Sverig, Solberg i Ståkeborg Len i Östergotland, med tilliggende Gods, var Oluf Nielsen 1525 kommen i Besiddelse af, idet en uægte Søn af Hr. Oluf Axlens (Thott), Jørgen Olsen, hvem hans Farbroder 1476 havde givet Tilladelse til at føre deres fædrene Vaaben og havde tillagt ovennævnte Gods, men som i længere Tid havde haft sit Ophold og Underhold paa Ballø, formodentlig fordi han ikke havde kunnet komme i Besiddelse af Ejendommene under de politiske Stridigheder mellem Rigerne, — oplod sin Søstersøn Oluf Nielsen sin Rettighed til disse Ejendomme, mod at han skulde forserge ham i hans Alderdom „med Føde, Klæder og nødtørftigt Underhold“ (Nr. 50). — Baaede dette Gods og Lederne søgte Oluf Nielsens Svigersønner, Peder Dyr og Peder Bilde, senere, efter Syvaarskrigens Slutning, atter at komme i Besiddelse af. — 1529 holdtes derpaa i November Maaned den store Skiftesamling i Randers mellem alle Erik Ottesens mange Arvinger; Hr. Oluf Rosenkrantz var ogsaa selv tilstede, uagtet han paa Grund af de pestagtige Sygdomme („den engelske Sved“), som herjede Landet hele dette Aar igennem, helst havde set det opfat (Nr. 76). Den nærmere Ordning af dette meget vidtloftige Skifte synes her at være bleven aftalt; men Arvingerne kunde inden en bestemt Tidsfrist gjøre Indsigelse (Nr. 137), hvorpaa Sagen skulde endelig afgjøres paa et nyt Skiftemøde mellem alle Arvingerne i Kjøbenhavn i Juli Maaned 1530 under den store Herredag, som da holdtes. Her foretog da Hr. Niels Eriksens Arvinger med det samme en Deling af Gaardene i Kjøbenhavn (Nr. 82). Man ser heraf, at den Gaard, som strakte sig fra Læderstræde i By til Fiste-

¹⁾ Saaledes Tostrup i Krop Sogn og en Gaard i Mørup (Halland), som Hr. Oluf Axlens (Thott) havde pantfattet til sin Broder Lage Axlens, men som Hr. Tyge nu indløste af Arvingerne (Nr. 66). Ligesaa Bornup i Hals S., Randers Amt (Nr. 79).

²⁾ Om Lederne se Nr. 77 (jvfr. ovenfor S. 66 og 67); Gustav Vs Registraturer IV, 375; VII, 409—10; VIII, 94.

torvet i Nord, foreløbig havde været delt mellem Tyge Krabbe og Hr. Oluf Nielsen. Hr. Tyge Krabbe beholdt sin Del ved Læderstræde som en egen Gaard, medens den Del af Gaarden, der vendte mod Fiskefortet, tilfaldt Kristoffer Nielsen til Skjern; Erik Banner fik en Del Voder og 2 Vinduer af „det gamle Stenhus“. Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz overtog af Thotternes gamle Gaard paa Hjørnet af Østergade og Rjøbmagergade Længden ud til Østergade (40 $\frac{1}{4}$ Alen) og Bredden til Rjøbmagergade (80 Alen), samt 4 Voder til Rjøbmagergade, hans Broder Hr. Henrik Nielsen Gaarden Østen herfor (altsaa i Østergade) og 4 Voder hertil ud til Rjøbmagergade.

Ogsaa til Ballø Hovedgaard's Guds foretog Hr. Oluf Rosenkrantz i disse Aar en Del Magestifter og lignende. 3 April 1527 fik han saaledes Biskop Lage Urne i Roskilde til at bekræfte et Magestifte, som hans Morfader Hr. Oluf Axlens (Thott) i sin Tid havde foretaget med Biskop Oluf Mortensen. De herom udstedte Breve (Nr. 59—61) bære Vidne om det gode Forhold, hvori Hr. Oluf stod til Biskoppen, og den store Tiltro, han havde til ham; thi han sendte Biskoppen sit Indsegl til fri Afbenyttelse til det derom i Hr. Olufs Navn udstedte, men af Biskoppen selv forfattede Skødebrev; dette Brev er udstedt „paa Biskopsgaarden i Roskilde“ 7 April, men uden at Hr. Oluf altsaa selv har været tilstede, hvilket heller ikke var Tilfældet med de øvrige Mænd, der have sat deres Segl under, nemlig Svogeren Hr. Tyge Krabbe, Dronningens Hofmester Hr. Albert Zepfen (Ravensberg), Hr. Knud Rud til Bedby og Hr. Sorgen Pødebusk til Svenstrup, alle hans nære Slægtninge; thi først 13 April sendte Hr. Oluf dem Brevet til Besegling. Senere (1529) var Hr. Oluf og hans nyligste Hustru, Fru Idde Munk, ogsaa blandt dem, som Biskop Lage Urne betænkte i sit Testamente med 1 ungerst Gylben hver.¹⁾ — Ligeledes foretog Hr. Oluf i disse Aar et Par mindre betydelige Magestifter med Vor Frue og Klara Kloster i Roskilde (Nr. 65 og 67), hvorved hans Ejendomme bleve mere samlede. 1528, 15 Juli fik Hr. Oluf af Kong Frederik ved Rjøb Brev paa Kronens Andel i „Naaris“ (v: Kaarisegaard, Sæder Sogn, Bjeverskov H.), hvoraf Ballø fra tidligere Tid ejede en eller flere Parter²⁾; derimod folgte han nu Stallerup Gaard i Hylland til Hr. Mogens Gøye mod bl. a. at faa en Kirkested i Endersted Sogn. Fra Laurentii Alter i Riøge fik han ved Magelæg en Gaard i Tolstrup (1530), fra Biskop Joachim Konnov 1531 Lensbrev paa

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., III, 216.

²⁾ Fred. I's Reg. S. 165; jvfr. „Balløbogen“, der indeholder en Mængde Breve om denne Gaard; Nr. III gav endelig Hr. Oluf Nielsens Svigersønner Dom paa „hele Naaris“. — En Del Smaa begunstigelser, som Hr. Oluf udbirkede af Kong Frederik for sig eller sine Fæstere til Ballø, findes anførte rundt om i Fred. I's Registranter.

en til Hørfølge Kirke liggende Gaard i Søllerup (Nr. 94). — Man ser saaledes heri en kjendelig Stræben efter at afrunde Valløe Godstiftliggende og samle saa meget som muligt i Bjeverskov Herred; men i og for sig tager denne Stræben sig, f. Ex. i Sammenligning med Eskild Gøyes Iver, noget tarvelig ud; et og andet Brevuddrag i Valløbogen kunde maaste henhøre til samme Tid; men meget er det i hvert Tilfælde ikke; fra Midten af 1531 hører alt sligt op i en længere Arrække. Da fik baade Hr. Oluf og hans Svogre andet at tænke paa end Magestifter og Godskjøb.

For øvrigt tilbragte Hr. Oluf efter sin Moders Død (1528) flere lykkelige Aar paa Vallø. Søndag d. 7 Februar 1529 stod hans Bryllup med hans Frænke, Ida Munk, Datter af Rigsraad og Landsdommer Mogens Munk til Volstrup og Fru Karen Ludvigsdatter (Rosenkrantz) fra Palsgaard. „Den almægtige Gud give, at det bliver dem baade (o: begge) til Lykke og Salighed og alle deres Venner til Glæde, og er det de Tidender, der mig vel behage,“ skriver hans Fasterdatter, Fru Anne Rud, i den Anledning til sin Datter Fru Sofie Krummedige, (Effe Bilde).¹⁾ Pesten (Svebften) rasede for øvrigt stærkt allerede paa denne Tid. Han giftede sig saaledes først kort efter sin Moders Død, i en temmelig fremrykket Alder. Kort Tid efter fik det nygifte Par flere Børn i Huset, der skulde opdrages under Oluf Nielsens Tilsyn i ridderlige Færdigheder, saaledes Otte Holgersens ældste Søn Holger og Effe Bilde's Søn Peder Bilde, der kort før var kommet fra Ring Kloster ved Standerborg, hvor han, ligesom Birgitte Gøye, havde lært at læse og skrive af Nonnen Mette Ovesdatter. Effe Bilde, der netop paa denne Tid var draget til Norge som Befalingsmand paa Bergenhus, havde først tænkt paa at sætte ham i Huset hos Knud Pedersen Gyldestjerne til Tim; men da han var en svagelig Dreng og en blød Natur, havde Mette Ovesdatter indskærpet Bedstemoderen, Fru Anne Rud, endelig ikke at sætte ham hos nogen stræng Mand (Nr. 73); han kom saa ved Anne Ruds Mellemkomst til Oluf Nielsen paa Vallø, der lovede at behandle ham som sin egen Broder (Nr. 76); her blev han indtil 1532, da Hr. Oluf Rosenkrantz blev Hofmester for Kong Frederiks Søn, Hertug Hans, og havde saaledes i disse Aar Lejlighed til at stifte det allerførste Barne-Bekjendtskab med sin tilkommende Brud, Hr. Olufs ældste Datter Birgitte. Disse Forhold medførte en meget flittig Brevveksling med Fru Anne Rud, hvem Hr. Oluf stod i nøje Forhold til og ved mange Lejligheder var til Hjælp og Trøst. „Gjør for den Død, Gud taalte for dig, og alle vores Skyld, og tag dig ingen Græmmelse til, thi det kan intet hjælpe dig,“ skriver han saaledes til hende (21 April 1530)

¹⁾ Bedel-Simonsen, Rud, I, 161—62.

i Anledning af Hr. Henrik Krummediges Død, som hun tog sig meget nær, og tillige lovede han at staa hende bi nu, da saa mange tragtede efter hendes Forleninger (Nr. 80), og han holdt Ord; thi uagtet Kansler Klavs Gjordfens Broder, Mads Gjorfen til Solvig, d. 19 April havde faaet Livsbrev paa Vor Frue Kloster i Roskilde efter Hr. Henrik Krummedige, hvorpaa Fru Anne imidlertid havde Livsbrev allerede fra Kong Hans's Tid, blev dette atter forandret (22 Juli)¹). Denne stadige Brevevexling varede lige til Fru Annes Død i Aaret 1533. — Men imidlertid var der foregaaet mange Begivenheder, hvori de tre Svogre havde haft stor Del.

Hr. Tyge Krabbe havde siden sin Udnævnelse til Rigmarsk udviist en stor Virksomhed baade i Rigets og sine egne Anliggender. Den 3die Maj 1523 traeffe vi ham tillige med hans Hustru Anne (Rosenkrantz) i Aahus i Skaane, hvorfra han søgte at bevæge sine Fætre, Hr. Tyge, Hr. Arzel og Hr. Lage Brahe til at slutte sig til Kong Frederik, idet han blandt andet henviste til, at den nye Konge havde givet Ridderstabet i hele Danmark Hals- og Haandsretten over deres Fæstere (Nr. 49). Allerede den 12 Maj og følgende Dage var han derpaa i Odense, hvor Kong Frederik blev hyllet paa Fynbo Landsting, og udvirkede her Lensbrevet for sin Svigermoder Fru Birgitte Thott paa Middelfom og Sønderlyng Herreder. 3 Juni og Juli traeffe vi ham derpaa i Lejren for Kjøbenhavn, hvor han (12 Juli) atter blev forlenet med Helsingborg Slot; det er formodentlig paa denne Tid, at han havde den haarde Strid med Otte Krumpen herom (S. 116); den 21 Juli deltog han derpaa i Kongens Hylbing paa St. Viberts Høj ved Lund, opholdt sig derpaa nogle Dage tillige med Kongen paa Helsingborg og begav sig herfra atter tilbage til Lejren for Kjøbenhavn og deltog i Haandfæstningens endelige Vedtagelse i Roskilde i August Maaned; her fik han (15 August) Fiskbæk Godset tilbageleveret, samt fornyet Lensbrev paa Helsingborg paa samme Vilkaar som i Kong Hans's Tid, dog paa hele 10 Aar, ligesom han fik flere Smaaabegunstigelser, som han havde haft i Kong Hans's Tid, men ikke i Kristiern II's; den 18 August fandt derpaa Restitutionen af Balls-Godset Sted, ligesom Hr. Tyge Krabbe allerede den 27 Marts havde faaet Brev paa Begins ved Salling for sig og Arvinger, saa han havde forstaaet godt at sørge for sig og sine. I den følgende Del af Aaret var han derpaa stadig tilstede ved Kjøbenhavns Belejring og deltog med de øvrige tilstedeværende Rigsraader i Landets Styrelse.²)

¹) Fred. I's Reg. S. 249; jvfr. Hist. Tidsskr. 5 Nr., II, 192. — Om Peder Bildes Ungdom henvises forøvrigt til 3die Kapitel.

²) Allen III, 2, 8. Fred. I's Reg. passim. Originalbrevet paa Helsingborg (Geh. Ark. Lugude S. Nr. 10) er dat. 15 Aug.

Efter Kjøbenhavns Overgivelse synes Hr. Tyge i nogen Tid at have holdt sig i Ro paa sin Forlening Helsingborg, hvor hans yngste Børn, Morten Krabbe, fødtes Fastelavns Tordag ($\frac{6}{2}$) 1524 (10 h). I de forskjellige Herremøder deltog Tyge Krabbe i dette Aar ligesom Hr. Oluf Nielsen, ogsaa i Kongemødet i Malmø i Slutningen af August og Begyndelsen af September, ligesom det ogsaa blev overdraget ham i Forening med Biskop Lage Urne i Roskilde at afgive Betænkning over det Udkaft til den norske Haandfæstning, der var forelagt fra norsk Side.¹⁾ Men hvad der skaffede ham mest at gjøre, var de stadige Uroligheder, hvoraf Skaane hjemsøgte. De haarde Skatter, som Kong Frederik saa sig nødsaget til at paalægge, gjorde hurtigt hans Regering forhadt; Vonderne samlede sig væbnede, drog fra Ting til Ting, opbrændte Ablens Gaarde og sloge Stattekræverne ihjel. Allerede 1523 havde der vist sig saadanne Oprør hist og her, men de synes hurtigt at være blevne dæmpede; værre gik det til i 1524, indtil Kong Frederik endelig tabte Taalmodigheden og i December sendte Tyge Krabbe en Færrike Landsknagte til Hjælp. Herred for Herred blev undertvunget, Hovedmændene halshuggede og svære Bøder paalagte de øvrige. Tyge Krabbe fik fra den Tid Øgenavnet „Badspyd“ eller „Basspyd“ (Bjørnespyd)²⁾. I Januar—Februar 1525 var saaledes al Modstand i Skaane tilsyneladende slaaet til Jorden af Hr. Tyge Krabbe; men Hædet sad tilbage, og i Marts kom Hr. Søren Norby fra Gulland ind i Blekingen, og i en Fart stod næsten hele Blekingen og Skaane i fuldt Oprør mod Kong Frederik. Tyge Krabbe rykkede med de Landsknagte, han havde, og med den staanske Adels Opbud frem mod Aahus, hvor Søren Norbys Medhjælper, Otte Stigsen (Ulfeld), blev belejret; men da der ingen Undsætning kom fra Sjælland, og Fjenderne havde Magten til Søs, trak Belejringen ud i en hel Maaned uden Resultat. Den 30 Marts, i Fastetiden, skrev hantil Kong Frederik om den mislige Stilling i et mærkeligt Brev (Nr. 51), hvori hans katholske Sindelag giver sig tilkjende. „Vi maa æde Kjød som andre Hunde,“ hedder det heri; og „jeg raader Eders Naades Højmagtighed fuldkommelig, at Eders Naade lider intet Luthers Parti i Eders Naades Land; ellers besvrygter jeg, at den allersommægtigste Gud skal kaste Hævn og Brede i Eders Naades Land; Gud alsommægtigste ved, at jeg raader Eders Naade dette af et godt Hjerte og i en god Mening, og beder jeg Eders Naade, at I ikke tage

¹⁾ Allen IV, 2, 234—35; jvfr. ovenfor S. 136.

²⁾ Saaledes Allen (V, 8—9). Niels Haach skriver $\frac{2}{10}$ 1523 til Kr. II: Hr. Tyge Krabbe, „som nu kalder sig Hr. Tyge Badspyd“ (Dipl. Norv. VIII, Nr. 514). Andre Forklaringer af Ordet se Kallars Ordbog under „Basspyd“ (i dette Værk synes det righoldige Materiale i det store Norske Diplomatariums mange danske Breve desværre slet ikke benyttet). Forøvrigt Allen IV, 2, 75—76; 348—49; V, 8—9.

mig til Mistyffe, at jeg skriver Eders Naade saa hjærvelig til i den Sag." — Den 8 April havde Hr. Tyge derpaa Belejringen af Ahus og drog mod Sølvitsborg, som Søren Norby selv havde bemagtiget sig, men blev snart nødt til at trække sig tilbage, blev forfulgt af Søren Norbys Folk, slaet udenfor Malmo og nødt til at kaste sig herind, medens Søren Norby selv drog mod Hr. Tyges Slot Helsingborg, som blev belejret og bestudt (18 April). Saa godt som hele Skaane var nu i Hr. Sørenns Magt; Bønderne rejste sig i Masse; Adelens Gaarde bleve brændte, saaledes Axel Waages, Predbjörn Podeshusks og distnok ogsaa Hr. Tyges egen Gaard, Vegholm, thi han ikke udtrykkelig nævner den (Nr. 54). — Den 20 April kom dog Hr. Johan Rantzau til Malmo med nogen Undsætning, og ved denne kraftige Mandes Ankomst fik Sagerne en anden Vending. Den 28 April anrettedes et frygteligt Blodbad paa Bønderne i Slaget ved Lund, hvor Hr. Tyge Krabbe gjorde Udslaget ved i Spidsen for sit stærke Rytteri at trænge ind gjennem Folkehærens Vognborg. Hr. Søren Norby maatte derpaa have Belejringen af Helsingborg og ty til Landskrone, hvor han blev indefluttet af Johan Rantzau og Hr. Tyge (29 April). Et nyt Slag stod derpaa den 4 Maj mellem Lund og Landskrone ved Bunketofte Lund, hvor Bønderne atter led et stort Nederlag. Under den langvarige Belejring, som Hr. Søren Norby udholdt i Landskrone, var det især Tyge Krabbe, der holdt paa, at man skulde inblade sig paa Underhandlinger med ham og saa ham narret over paa Kong Frederiks Side, medens Hr. Johan Rantzau flere Gange vilde have forsøgt en Storm. Den 27 Juni sluttedes endelig Overenskomsten med Søren Norby, hvorved denne opgav Gulland mod at faa Sølvitsborg i Blevingen i Forlening af Kong Frederik, — for saa atter at begynde forfra næste Aar.¹⁾

En forfærdelig Grusomhed var i disse Kampe udøvet mod Bønderne og Borgerne af Sejrherrerne, og i de samtidige Beretninger tillægges dette tildels Hr. Tyge Krabbe; efter Slaget ved Lund myrdedes saaledes en Skare for Domkirken Alter, hvor de havde søgt Tilflugt.²⁾ Mindet herom har endnu holdt sig i Lund, hvor Fremviserne i Domkirken paavise Stedet, men urigtig henføre Grusomheden til „Kristian Tyrann“ selv. Ogsaa i Slaget ved Bunketofte Lund nedsløges for Fode, indtil de staaende Rigsraader selv maatte lægge sig imellem, saa at Hovedstylden dog maaske maa lægges hos Johan Rantzau og Landsknegtene. Men efter Oprørets Dampelse udvistes der en hadefuld og usødig Strængthed mod Kong Kristierns Tilhængere. Ledelsen heraf overdroges

¹⁾ Allen V, 15—62; jøfr. Dipl. Nr. 51, 54 og 10 b (Tyge Krabbes Optegnelser).

²⁾ Skib. Kronike og dens Udskrivere, Nord. Monum. I, 60—63; 355; 539.

til Hr. Thyge Krabbe og hans Fætter Hr. Axel Brahe, for hvem, ifølge Kongebrev af 17 Aug., alle Vordegodssejere i Lundestift skulde møde for at angive deres Indtægt og derefter yde Bidrag til Kronen, ligesom ogsaa Bødernes Inddrivelse blev overdraget Hr. Thyge Krabbe.¹⁾ Da Hr. Axel Brahe netop paa denne Tid blev gift med Fru Sofie Holgersdatter Rosenkrantz og fra nu af tager bethdelig Del i Tidens Begivenheder, meddeles her først nogle Oplysninger om hans tidligere Liv.

Hr. Axel Brahe til Krogholm (nu Krageholm, Herrestad S., Skaane) og til Bidskøfle (Værø S.) var en Søn af Hr. Axel Brahe Pedersen til Krogholm, R. og D. R. R., der endnu har beseglet Hertug Kristiern (II's) Hylдинг i Lund ^{22/9} 1487, men som ifølge Gravskriften i Njstad Kirke (Oldn. Museums Arkiv) døde samme Aar. Moderen var Fru Maren Lunge fra Basknæs (S. 101). Selv er han ikke funden omtalt, før Kristiern van Haffn til Elleholm med sin Hustru Dorthe Kjeldsbatters Samthkke d. ^{17/10} 1499 overdrog til Brødrene Thyge og Axel Brahe ^{1/6} af Bidskøfle Gaard, som deres Fader, Axel Pedersen Brahe, tidligere (^{2/2} 1487) havde bortmagesstiftet til sin Svoger Kristiern v. Haffn og dennes Hustru.²⁾ — 3 Aaret 1501 forekommer han derpaa som Lensmand paa Haraldsborg ved Roskilde, men havde 1505 Lykaa (i Veflingen) i Forlening og forekommer som Lensmand her hyppigere i de følgende Krigsaar med Sverig. Ridder blev han i Tiden mellem ^{7/6} 1506 og Pînske 1507.³⁾ — Under Kristiern II fik han (^{29/9} 1514) Lindholm Slot i Skaane i Pant for 1000 rhînske Gylben, som han havde laant Kongen, og opkrævede ogsaa Skatterne af Tommerup By; med ^{17/6} 1517 tillodes det Torben Dye — altsaa kort før Dyrkes Død — at indløse Lindholm Slot og Len fra Hr. Axel Brahe og Niels Haf for Pantefummen og beholde det i 12 Aar; og da Torben Dye kort efter henrettedes, gif Pantet over til dennes Broder, Hr. Johan Dye. I den følgende Tid synes Hr. Axel Brahe ingen Forleninger at have haft; dog pantsatte Kristiern II det saakaldte „svennske Gods“, som i Kong Hans's Tid var inddraget fra svenske Adelsmænd, til ham for 500 L.⁴⁾ — Endnu i Begyndelsen af Aaret 1523 tilsvor Hr. Axel Brahe tillige med den øvrige skaanske Adel Kong Kristiern fornøjet Trostøb paa Lunde Landsting; men da Kongen i April f. A. havde forladt Danmark, sluttede han sig tillige med sine Brødre Hr. Thyge Brahe (til Tostруп) og Hr. Aage Brahe efter Hr. Thyge Krabbes Opfordring (Nr. 49) til Kong Frederik, deltog i Hyldingen i Lund i Juli Maaned og for-

¹⁾ Regesta Dipl. I, Nr. 7566. — Fred. I's Reg. S. 99.

²⁾ Regesta Dipl. I, Nr. 4834, Nr. 5171; jvfr. Nr. 5268.

³⁾ Dst. Mag. 3 R., III, 228; 4 R., II, 276; 280—81; 281—82; Brajsch, Vemmetofte I, 34—35.

⁴⁾ Suhms Nye Saml. II, 1—2 S., 144; 146; 172—73; 3 S., 154—55; 164—65.

lenedes derpaa samme Dag (^{22/7}) med Onfsjø Herred i Skaane, indtil han fik en anden Forlening, blev til yderligere Belønning optaget i Rigsraadet og har som Rigsraad befulgt Kong Frederiks Haandfæstning i August f. A. — Vørringe Kloster i Skaane, som Kong Kristierns Udlændighedsfælle, Hans Mikfelsen, havde haft i Pant, tog han med Vold fra dennes Hustru og Børn Dagen efter, at Kong Kristiern havde forladt Landet (1523), og fik efter Kong Frederiks Kroning 1524 Brev paa det som et Tjenestelen paa 10 Aar. „Han har aldrig givet os et godt Ord derfor,“ skriver Hans Mikfelsens Datter mange Aar efter til Hr. Anders Bilde; „saadanne Folk ville selv Fanden i Vold, vidende, at hvo der sidder i uret Guds, de komme ikke til Gud.“¹⁾ Lensbrevet er udstedt i Malmø ^{31/8} 1524, medens Kongemødet med Kong Gustav afholdtes, hvori Hr. Axel Brahe deltog; Hr. Axel Brahe havde nemlig tillige med Hr. Albert Zepfen (Ravensberg) i Juli Maaned haft en Sammenkomst med Kong Gustav i Vørljøbing og truffet nærmere Aftale om Kongemødet, hvor de mange Stridspunkter mellem Rigerne skulde afgjøres, fremkaldte ved, at Kong Gustav allerede i Aaret 1523 havde befalt Blekingen og Wiggen og ligeledes gjorde Forbring paa Gulland.²⁾

Hr. Axel Brahes første Hustru var Anne Lavesdatter Brof fra Bemmetofte. Ved de foreløbige Skifter, som vare holdte efter Hr. Lave Brofs Død, var der blevet ublagt ham Strøgods i Skaane; noget af dette, som laa i Gårds og Gynge Herreder, overlod Hr. Axel kort efter til sin Fætter, Niels Brahe til Bandoas og Bidstøfle, mod at faa dennes Gods i Gudme By og Herred i Fyen som Pant (Nr. 21), ligesom Hr. Axel tidligere havde overladt sine Søstre Cecilie, Estild Gøyes Efterleverste, og Elsebe (senere gift med Hr. Hans Skovgaard) sin Del af „Nstad-Pantet“ mod at faa deres Del af Ruffe Mølle (Nr. 18). Med Fru Anne Brof havde Hr. Axel 6 Børn; hun skal være død 1524³⁾; men allerede inden September 1525 blev han gift med Sofie Holgersdatter Rosenkrantz, Hr. Holger Ericksens og Fru Anne Mejnstrups Datter; da hun var født 1493, har hun altsaa været stærkt paa Vej til at blive en gammel Jomfru, inden hun ægtebe Hr. Axel Brahe, der den Gang allerede maa have været mellem 40 og 50 Aar. Brylluppet maa vel have staaet i August—September 1525, thi under Opstanden i Skaane kan det neppe have fundet Sted. Hr. Axel blev saaledes Svoger til Brødrene Hr. Otte og Hr. Holger Holgersen

¹⁾ Hvitfeldt 1207; Fr. I's Reg. S. 13; 51. Erølev, Lensmænd S. 145; Ny Dst. Mag. VI, 283; Dst. Mag. 4 R., IV, 328 ff. — Margrete Hansdatter, Nicolaus Ruffeners Enke, til A. Bilde, Amsterdam 3 Septbr. 1541 (Aeldsbr. Fasc. 46).

²⁾ Gustav I's Reg. I, 236; 239—41; 309; 313—15; 320; Alen IV, 2, 428 ff.

³⁾ Brasch, Bemmetofte I, 193; jvfr. I, 34—35; 64.

(Køfenkrantz). At Otte Holgersen paa sit Dødsleje i Vybeck i Septbr.—Oktbr. 1525 overdrog Baretagten over sine Børn til Fru Sofie og Hr. Axel, er tidligere omtalt (S. 140).

Opstanden ramte Hr. Axel paa flere Maader; hans Gaard blev afbrændt (Nr. 54), men dertil kom, at hans egen Fætter, Niels Brahe Nielsen, der foruden Vandaaes ogsaa ejede Bidstøfle, hvori ogsaa Hr. Axel havde Part, gif over paa Kong Kristierns og Søren Norbys Side.¹⁾ Til Niels Brahe synes Hr. Axel tidligere at have staaet i et nøjere Forhold; Niels Brahe laa i Tjeneste med Lybekerne paa Grund af, at disse i Kong Kristiern 1's Tid havde myrdet hans Morfader, Oluf Nielsen til Tølge, som da var Lensmand i Bergen; i Aaret 1511 havde Niels Brahe overladt Kong Hans det Brev, som Oldermændene paa Bryggen i Bergen havde givet hans Mormoder Fru Cecilie paa en Sum Guld, Klenodier og Penge som Erstatning for Mordet, men som endnu ikke var betalt; det herom udstedte Dokument er medbeseglet af Hr. Axel Brahe; samme Aar var det, at han fik Niels Brahes Gods i Gudme i Fyn i Pant for en Sum Penge m. m., denne stjødte ham (Nr. 21), og da Niels Brahe var kommen i en heftig Strid med Erkebisp Birger i Lund i Anledning af sin Hustru Anne Langs Gods paa Bornholm, der laa under Erkebisppestolen, havde Hr. Axel i denne Strid været Mægler mellem ham og Erkebisp.²⁾ Forbitrelsen mod „den Forræder Niels Brahe“ var meget stor; han havde jo svoret Kong Frederik Trostøb og nu sluttet sig til Opstanden, uden i Forvejen at opsigte Kongen Huldskab og Trostøb, „som en Riddermandsmand bør at gjøre sin Herre og Konge.“ Dette Moment fremhæves stærkt i Dommen, hvori Hr. Thge Krabbe som Rigsmarf paa Kongens Begne optraadte som Anklager mod ham, der selv var sløgtet, og hvori det samtlige Rigsraad (17 Aug.) dømte ham fra Ære, Liv og Gods. Dette er et betegnende Træk til Forstaaelsen af Adelsmændenes Holbning paa disse Tider. De betragtede deres Forhold til Kongen som et rent personligt Tjenesteforhold; men Svenden er ikke bunden til sin Herre som Munken til sin Kappe, som allerede Niels Ebbesen havde sagt til Grev Bert; naar han aabent og ærlig sender ham sit Opsigelsesbrev, er han fri; det var det, alle disse Mænd havde — eller skulde have — gjort ved

¹⁾ Peder Brahe til Krogholm og Bidstøfle (1425).

Axel Brahe til Tostrup, Krogholm, † 1487.	Niels Brahe til Vandaaes, ~ Magdalene Olufsd. (Bremø).
--	---

Hr. Axel Brahe til Krogholm, R., D. R. R., † 1551, ~ ²⁾ Sofie Rosenfr.	Niels Brahe t. Vandaaes og Bidstøfle, ~ Anne Lang.
--	---

²⁾ Huitfeldt S. 1080; Hüberts, Aftstift. t. Bornholm S. 55 og fl. St.

Kristiern II; fra det Øjeblik, de havde sendt ham deres Opfigelse og svoret til Kong Frederik, var de dennes Mand og ham Trostabskyldige — saa længe dem behagede.

For øvrigt synes Hr. Axel at have gjort alt, hvad han kunde, for at drage Niels Brahe bort fra Kong Kristierns Parti; allerede under Belejringen af Aahus havde han efter en Befaling af de forsamlede Rigsraader en Sammenkomst med ham, hvori Niels Brahe tilbød at staffe Hr. Axel Lejdebrev fra Søren Norby, hvilket Hr. Axel afflog. Senere, efter at de staaende Rigsraader havde trukket sig tilbage til Malmø, havde han en ny Sammenkomst med ham i en Kund udenfor Malmø; her tilbød Niels Brahe at ville tinges med Hr. Søren Norby om Sikkerhed for Hr. Axels og hans afdøde Broder Thyges Husfrus, Fru Sofie Rud Jørgensdatters, Ejendomme; Hr. Axel afflog det, men tilbød at ville oplade Niels Brahe Dnsjø Herred eller Børringe Kloster, hvis han vilde blive Kong Frederik tro. — Vidnesbyrd herom aflagde Hr. Axel Brahe for Rigsraadet, og disse Vidnesbyrd bidrog selvfølgelig stærkt til at fælde Niels Brahe.¹⁾ Hans store Ejendomme bleve nu konfiskerede, og hele denne Sag lededes væsentlig af Hr. Thyge Krabbe; allerede 16 Aug., altsaa Dagen før Dommen faldt, havde Hr. Hans Wilde paa Hr. Thyge Krabbes Forslag faaet Lensbrev paa alt Niels Brahes Gods i Sjælland; 19 Aug. fik Hr. Thyge Krabbe selv Ejendomsbrev paa en Del af Niels Brahes Gods i Dnsjø Herred; omtrent 26 Aug. fik Hr. Axel Brahe selv Lensbrev paa Bidkøfle Gaard og Gods, hvilket han derpaa senere (21 Juni 1526) købte af Kongen for 1500 R ; 1 Septbr. fik derpaa forskjellige Adelsmænd efter Hr. Thyge Krabbes Forslag Brev paa forskjellige af Niels Brahes Gods i Skaane, og d. 8 Septbr. Hr. Axel Brahes Svoger, Hr. Otte Holgersen (Rosenkrantz), paa Resten af hans staaende og hallandske Gods, som ikke allerede var solgt og som Kongen havde Register paa; dette „Register“ maa dog have været meget ufuldstændigt; i al Fald købte Hr. Axel Brahe senere (8 Juni 1529) af Kongen atter en stor Del af Niels Brahes Gods i Skaane.²⁾ Atter 1526 (²/₆) fik Hr. Thyge Krabbe Ejendomsbrev paa noget af Niels Brahes Gods i Ghnge Herred. Noget af dette Gods, „som Kongen gav ham for hans Skade,“ nemlig

¹⁾ Dommen af 17 Aug. 1525 i Fred. I's Reg. S. 72—74.

²⁾ Senere kom flere af Besidderne i Strid om Gudsjet, saaledes havde Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges Enke, i Aaret 1530 Strid med Hr. Axel Brahe om Pederstrup ved Ballen, som Kongen havde forundt Hr. Henrik Krummedige at indløse fra Hr. Axel Brahe paa dennes Broderbørns Begne; men Hr. Axel „var haard at drages med“, hlyter Fru Anne i denne Anledning; Kongen maatte tage sig af Sagen og hlyde Hr. Axel lade hende være i Fred; ligesaa i Anledning af Omad Grund for hendes Gaard Mogenstrup (Øste. Kong. Hist. Fasc. 12; jvfr. Bedel-Simonsen, Rud. I, 190 ff.; jvfr. I, 243—44).

to Gaarde i Onsjø H., tilhorte imidlertid Niels Brahes Hustru, Anne Lang, hvorfor Hr. Tyge efter Kongens Befaling maatte give det tilbage; men til Gjengjæld for dette Tab fik han ($1\frac{1}{9}$ 1526) fem af Niels Brahes Gaarde i Drindtofte (Vebo S., Gærs H.), og $2\frac{3}{10}$ f. A. fik han atter to af Niels Brahes Gaarde i Solkøv (Tremme S., Gærs H.). Atter 1528 ($1\frac{1}{7}$) fik Hr. Tyge Skjødebrev paa 10 af Niels Brahes Gaarde i Lister H., i Billands H. og i Gærs H., hvilke han havde kjøbt af Kongen for 300 K . Men ogsaa Fru Anne Lang søgte han at komme til Livs, men Hr. Peder Lykke og Hr. Mogens Gøye lagde sig imellem og fik ($\frac{2}{8}$ 1528) udbirket et Bestyttelsesbrev for hende, at hun skulde beholde alt det Løsøre, Kjøbstadgods og Møllegods, som Hr. Tyge havde tiltalt hende for paa Kongens Vegne, og at ingen skulde være hendes Dommer i den Sag uden Kongen selv; for denne Begunstigelse maatte hun dog love Kongen 400 Gylden, hvorfor Hr. Mogens Gøye og Hr. Peder Lykke gif i Borgen, og som Hr. Mogens Gøye senere ($1\frac{6}{2}$ 1529) betalte. Men imidlertid havde Hr. Tyge atter ($1\frac{3}{10}$ 1528) faaet Ejendomsbrev paa en halv Snæs Gaarde eller Bol i Gærs og Gynge Herreder. — I denne Sommer havde Niels Brahe, der var tyet til Kong Kristiern, været saa drifstig i Smug at besøge sin Hustru i Skaane; han havde senere haft sin Svend hos Kong Frederik om Lejde; men da var Hr. Tyge Krabbe og flere af Raaderne hos Kongen; Hr. Tyge vilde da lade Karlen henrette, men Kong Frederik lagde sig imellem og forbød det; men Karlen fik onde Svar at sige sin Herrer; Hr. Tyge udfrittede ham om Søren Norbys daværende Opholdssted; Karlen svarede: i Prag. „Nej,“ svarede Hr. Tyge, „han fløj Fanden („fenden“) imøde til den anden Fanden (v: Kristiern II); de ere nu tilhøbe; vi vide vel, at de ville forsamlе en Skalkhob igjen.“¹⁾ Hr. Tyge skulde dog snart komme til at tilfredsstille sin Havnfølelse. Om Vinteren vovede Niels Brahe sig atter til Skaane, men blev greben og i Slutningen af Juni henrettet paa Gammeltove i Kjøbenhavn. I Hr. Tyges og flere andres Narværelse blev han først lagt paa Pinebænken paa Kjøbenhavns Slot; for at Fruerne og Jomfruerne ikke skulde høre den Ulykkelige's Skrig, lod man en Trompetær blæse op; Niels Brahe bejendte intet. Hr. Tyge vilde have ham delt i fire Dele, men Dronningen gif i Forbøn for ham, og han blev henrettet med Sværdet; men paa selve Retterstedet kunde Hr. Tyge ikke tilbageholde sin Misfornøjelse med, at det ikke var stet.²⁾

Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe havde saaledes haft ikke ringe For-

¹⁾ Knud Rielsen Skriver til Kr. II, 1528, $2\frac{0}{1}$; (Gustav I's Reg. V, 293). — Forøvrigt Fr. I's Reg. passim.

²⁾ Ekdal, Kr. II's Arkiv, S. 1294—95. — Dipl. Norv. X, Nr. 611. Henrettelsen fandt Sted 14 Dage for Hertug Kristierns Afrejse til Norge. — Vofr. Allen V, 69 ff.

del af Niels Brahes „Forræderi“. Hr. Tyge havde nu samlet sig et større Godstilliggende i Skaane, hvor han allerede tidligere havde haft Ejendomme (S. 110), og hvor han nu af Vegholm (Strøvelstorp S., S. Asbo H. paa Grænsen af Malmø og Kristiansstads Len) dannede sig et større Gods. Naar og hvorledes Hr. Tyge Krabbe er kommen i Besiddelse af denne Gaard, der først bliver historisk med ham, vides ikke. Første Gang, den forekommer i Forbindelse med Hr. Tyge, er $\frac{1}{2}$ 1528, da han herfra skriver et Brev til Kong Gustav Basa.¹⁾ Han opførte nu her (1530) en stærkt befæstet Borg med 3 med Skjts forsynede Taarne, med Volde og Grave, liggende paa en af Vegaaen omflydt Holm.²⁾

Som overste Befalingsmand i Skaane indtog Hr. Tyge efter Opstandens Dampelse en indflydelsesrig Stilling; men Hr. Søren Norby sad ikke længe rolig paa Sølvrisborg. Hele Tiden igjennem indtog han en meget udfordrende Holdning mod sin arrigste Fjende, Kong Gustav i Sverig, siden Malmø-Mødet Danmarks Forbundsfaelle; de optog hinandens Skibe, Kongen fangede Hr. Søren Norbys Datter og flere af hans Mand, kort sagt, der begyndte en Række gjensidige Drillierer, som bragte Hr. Tyge Krabbe og de øvrige staaende Raader mange Fortrædeligheder; aabenbart bryde med Hr. Søren, efter at han tilsyneladende havde svoret Kong Frederik Trostob, vilde de ikke. Kort sagt, de færed frem og tilbage, og saaledes kom Hr. Tyge i en meget vidtøstlig Brevvevling med Kong Gustav, der i Reglen brugte ham, der var Befalingsmand i Grænseprovinserne, til Mellemmand i sine Forhandlinger med Danmark. Brevene handle dog om meget andet end Statsfager; saaledes klagede Kongen ogsaa til Hr. Tyge over, at hans Søster, Enke efter Joachim Brahe, endnu ikke havde faaet sit Gods i Halland tilbage, uagtet det ved Malmø-Mødet var bestemt, at det gjensidig beslaglagte Gods skulde tilbagegives; ved andre Lejligheder beider han Hr. Tyge skaffe sig gode Jægere og Støvere fra Danmark, o. m. m. Meget vred var Kong Gustav selvfølgelig over de Skældsord, Hr. Søren Norby brugte om ham; men Hr. Tyge trøstede ham med, at „det stader ikke en Dannemand, at en galen Hund gjoer ad hannem.“³⁾ Men det viste sig snart, at „den galne Hund“ kunde mere end gjo; i Maj 1526 fik man Efterretning om, at Kong Kristiern havde taget 7—8000 Landsknægte i sin Tjeneste; Søren Norby

¹⁾ Gustav I's Reg. V, 235.

²⁾ Barfod, Märkvärdigh. rör. Skänst. Adeln, Stockholm 1847, S. 187; jvfr. Molsbæd, Hist. Tidsskr. I, 209. — Liunggren, Skänst. Herreg. I. — 1526 fik han ved Magestift „Vynge“, i Strøvelstrup S. i Skaane, altsaa i Nærheden af Vegholm, mod en Gaard i Ørsted Sogn og B., Ramsø S., Roskilde Amt (Geh. Ark., Magest. Nr. 24).

³⁾ Gustav I's Reg. III, 369.

fik samlet sig en Del Skibe, hvormed han begyndte at arge ind paa Sverig, og Skipper Klement lagde sig i Veltet med andre Skibe for om muligt at støde til ham. Den Uvisshed, der herskede om Søren Norbys tvivlsomme Holdning, maatte tilfaldt svinde; paa Møder med Kong Frederik i Kjøbenhavn i Juli og August Maaned, hvori Hr. Tyge Krabbe deltog, besluttedes endelig at gaa angrebsvis frem mod ham, og Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe rykkede som Hovedsmænd for Skaane endelig i August Maaned frem mod Blekingen for at tage dette Land fra Søren Norby; men da de kom til Ahus, fik de Efterretning om, at Søren Norby selv var bleven slaet til Søs (24 August) og undflyet ad Rusland til; hans Besætning paa Selvitsborg og de øvrige blekingfle Stæder overgave sig derpaa, og med Glæde kunde de derfor fra Ahus af underrette Kong Gustav om disse Begivenheder; den 4 September vendte Tyge Krabbe tilbage til Helsingborg; men Faren var derfor endnu ikke forbi; Kong Kristierns Hær nærmede sig, og hele Landets adelige Opbud blev derfor faldt til Holsten; den staaenste Adel skulde udgjøre 200 Heste, der skulde følge Hr. Tyge Krabbe til Holsten; de skulde mødes med ham i Odense i Begyndelsen af Oktober. Det hele blev dog ikke til noget; Kristiern II's Hær opløstes af Pengemangel og paa Grund af den forandrede politiske Stilling i Udlandet, hvor der atter var udbrudt Krig mellem Kristiern II's Svoger, Kejser Karl V, og Kong Frans af Frankrig, saa at der ikke længere var nogen Fare for Angreb fra Kejserens Side. Tyge Krabbe fik derfor Afbud og underrettede strax fra Helsingborg af (1 Oktbr.) Kong Gustav om den forandrede Situation; men man frygtede dog stadig Angreb fra Kristiern II's og Søren Norbys Side det næste Aar, hvilket dog ikke blev til noget.¹⁾

En saa stor Virksomhed, som Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe havde udvist i disse Aar, maatte jo belønnes. Foruden den store Andel i Niels Brahes Godsfer, som de efterhaanden erhvervede sig, fik de derfor ogsaa i den følgende Tid flere andre Begunstigelser. Allerede 6 Juli 1526, omtrent samtidig med Udnævnelserne til Hovedsmænd mod Søren Norby, havde Hr. Axel Brahe faaet ved Tyge Krabbes Hjælp faaet sit Tiaarsbrev paa Børringe Kloster forandret til et Pivsbrev for sig og sin Hustru Sofie Rosenfrantz mod at tjene selv 14de af alt sit og Konens Gods; 20 August 1527 fik han Ejendomsbrev paa det „svenske Gods“ i Skaane og i Rister, som han tidligere havde faaet i Pant af Kristiern II; 17 Juli 1529 fik han Følgebrev paa den aarlige Skat, Sagesald og al anden gyl. Rettighed af Nystad og samme Dag paa Sand =

¹⁾ Gustav I's Reg. postum., Dst. Mag. 3 R., II, 272; 254; flere Breve i Dst. Kong. Hist. Fasc. 11.

hammer og Raasberg med Sagefald, Told, Brag og anden Tynge; 28 Juli 1530 fik han Ret til at indløse Froste Herred fra Jens Torbernsen (Rosensparre), naar dennes Tid var udløben, og hans Søn Lave Brahe skulde have Pantet efter ham uindløst; i Marts 1532 indløste han det ogsaa af Jens Torbernsens Enke, Fru Birgitte (Vilde). — Hr. Tyge Krabbe fik 12 December 1527 Følgebrev paa Søby Gods i Skaane, som Hr. Tyge Brahe († 1523) sidst havde i Forlening, og 23 December s. A. Ejendomsbrev paa en Gaard i Landskrone, som havde tilhørt den bekendte Skribent M. Kristiern Pedersen, der havde været Rannik i Lund, men som havde maattet forlade Landet, fordi han under Søren Norbys Rejsning havde sluttet sig til Kristiern II's Parti.¹⁾

Ogsaa andre af Kristiern II's Tilhængere var Hr. Tyge Krabbe meget stræng imod, nemlig den landflygtige Hans Mikkelsens Slægt. Da denne Mand fulgte Kong Kristiern i Udlandigheden, inddroges Halvparten af hans betydelige Ejendomme i Malmø under Kronen som hjemfaldet Gods, hvilket Kongen derpaa senere stænkede Hr. Johan Rangkau. Den anden Halvpart beholdt ifølge Loven hans Hustru. Johan Rangkau folgte senere Hans Mikkelsens Hustru og Sviger sønner, Nicolaus Leusener og M. Morten Busfert, Mandens Halvpart, saa at de altfaa igjen vare komne i Besiddelse af det hele. Men efter Søren Norbys Opstand, hvori de ikke havde taget aabenlyst Del, da Malmø hele Tiden var i de kongelige Troppers Magt, bestyldtes Hans Mikkelsens Slægt for at staa i Forbindelse med Kong Kristiern; paa Herredagen i Odense i Novbr.—Decbr. 1526 blev hans Hustru udbist af Riget; paa Anstiftelse af Borgen Rødt i Malmø og dennes Hustru Sidse Balters samt en Skotte, Willum Ravn, der synes at have villet fiske i røtte Bunde, bestyldtes Sviger sønnen, Nicolaus Leusener, for at staa i Forbindelse med Kristiern II; alle Ejendommene konfiskeredes atter, og da Nicolaus ilte til Odense med sine Breve og Bevisligheder paa Ejendommene, blev han greben af Tyge Krabbe og lagt paa Pinebanken; i over to Aar sad han derpaa i Fængsel paa Kallundborg og skulde have været henrettet, men atter ved denne Lejlighed maatte Kongefamiliens egne Personer lægge sig imellem, og paa Hertug Kristians Forbøn frigaves Nicolaus Leusener af Fængslet efter den 11 Juli 1529 i Kjøbenhavn at have udstedt et Revers, hvori han indrømmer at have staaet i Forbindelse med Kristiern II og staaet ham Underretninger, men forpligter sig til aldrig mere at begive sig udenfor Kong Frederiks Lande, og ganske at holde sig borte fra Malmø. Kort efter (20 Septbr.) fik Hr. Tyge Krabbe Brev paa en af Hans Mikkelsens Gaarde i Malmø. Mange Aar senere søgte Nicolaus Leuseners Enke, Mar-

¹⁾ Fred. I's Reg. passim.

grete Hansdatter, gennem Hr. Anders Bilde at faa noget af sine Ejendomme tilbage af Hr. Tyge, og da denne imidlertid var død, af hans Arvinger. „Hr. Tyge véd vel mellem Gud og sin Sjæl,“ skriver hun, „at min Husbonde og mig stete Uret i Danmark; tror jeg ikke, at Thyker skulde have handlet saa skammelig mod kristent Folk, som de have gjort i Danmark mod mig. Ved Hr. Tyge Krabbe, at han betænker sin Sjæl og flyr mig noget af mit igjen; det bliver ham ellers svært at svare for Guds strænge Dom.“ I et andet Brev siger hun: „Min Fader var Hr. Tyges gode Ven; men han har ikke lønnet mig; men det kom af de andres Løgn og Bagvaskelse.“ Da Hr. Tyge fangede Nicolaus i Fyen, siger hun i et tredje Brev, da tog han hos ham mere end 60 Gylben i Guld og Klenodier og to Stjerne Hefte; det vil hun ogsaa gjerne have igjen af Hr. Tyges Arvinger, „hvis de ikke ville følge deres Fader paa den brede Vej.“ Efter hendes Fremstilling var hele Bestyrelsen Løgn og Bagvaskelse af Jørgen Koef og hans Hustru; de underkjøbte en Rufferste, som tidligere havde tjent hende, til at komme med en Mængde Bestyrelser, men hun overbeviste denne paa Malmø Bysing om at være en Løgnerste. Ikke uden Grund beraaber hun sig paa, at hvis de virkelig havde funden nogen Svig hos Niklas, da de pinte ham, havde de ikke ladet ham beholde Livet i to Aar; Niklas havde ogsaa i Husum fortalt Hertug Kristian hele Sammenhængen, ja Kong Frederik havde selv sagt: „Der er stet Niklas stor Ufjæl, men jeg kan ikke bedre det, han er saare hadet i Danmark.“ Da dette foregik i Husum, hvor Brevet, hvorved Billum Ravn faar Niklas Leuseners egen Gaard i Malmø, er udstedt d. 9 Oktbr. 1528, og da det af Brevene fremgaar, at Margrete Hansdatter ogsaa selv var tilstede i Husum, synes det, som om Konfiskationen af hendes Ejendomme først er foregaaet paa denne Tid, og at hun selv først ved denne Lejlighed eller senere er bleven kastet i Fængsel, ligesom det synes at være Jørgen Koefs Medhjælper Billum Ravn, der ved sine Udsagn har sældet Nicolaus Leusener. Denne Gang synes Nicolaus Leusener at have faaet sine Ejendomme igjen; men de bleve senere atter konfiskerede, ikke blot hans, men ogsaa hans Hustrus Part, og hun udsendt af Landet; hvorvidt hans egen Ufjæl strækker sig, er meget usikkert; han holdt ikke Orfejden af 11 Juli 1529, men begav sig til Kristiern II og deltog i dennes Tog til Norge, blev senere Admiral i Kejser Karl V's og i engelsk Tjeneste, levede endnu 1538, men døde inden Aaret 1540. Hr. Anders Bilde lovede at tale Enkens Sag hos Tyge Krabbes Arvinger; men om der kom noget ud heraf, vides ikke.¹⁾

¹⁾ Fred. 1's Reg. passim; Ny Dst. Mag. V, 109. Orfejden af 11 Juli 1529, Orig. med Nikol. L's og 4 andre Segl (Thomas Guldsmed, Jens Kammerfjend, Ambrosius Bogbinder,

Efter at Kristiern II's Forsøg paa at faa sine Lande tilbage 1526 var mislykkedes, var der i nogle Aar tilspjeladende noget større No; men han opgav aldrig sine Bestræbelser, og man maatte stadig være paa sin Vagt. I disse Aar optoges Hr. Tyge Krabbes Virksomhed stærkt af mange forskjellige Forhold. 1527 indgik han saaledes et Magestifte med sin Hustrus Fæster, Karen Eriksdatter (Rosenkrantz), Abbedisse i Mariager, hvorved han tilføjede Klostret en Gaard i Nørre Kongerslev, Høllum H., og en i Voxlev, Hornum H. Disse Gaarde havde Hr. Tyge modtaget som Gøne af Tord Rod til Værf for sin Broder Mogens Krabbes Død, men senere var der blevet indgaaet et Forlig mellem Tyge Krabbe og Tord Rod, ifølge hvilket denne skulde have Gødet igjen mod at betale Hr. Tyge 300 Gylden. Saaledes folgte Hr. Tyge altsaa de Gaarde, han selv havde magestiftet til Klostret, hvorfor Hr. Tyge senere i Kong Kristian III's Tid blev tildømt at give Tord Rods Arvinger andre Gaarde isteden og lade Klostret beholde sine Gaarde, — en Sag, hvori Hr. Tyge Krabbe staar i et noget misligt Lys.¹⁾ — Interessantest er dog den Brevvevling, Hr. Tyge i disse Aar havde med Kong Gustav i Sverig om mange forskjellige Forhold, men som især paa Grund af to Begivenheder fik et temmelig skarpt Præg. Det var nemlig paa denne Tid, at Hr. Thyges Fætter, Vincents Lunge, ved sin Besyttelse af den saakaldte „Daljunker“ (S. 150) i høj Grad havde paadraget sig Kong Gustavs Unåde. Kong Gustav truede i et Brev til Hr. Tyge Krabbe (20/2 1528) endogjaa med selv at ville straffe Hr. Vincents, og da denne, for at undgaa Strid mellem de nordiske Riger, endelig bekvemmede sig til at sende „Daljunker“ til Danmark, skulde han overleveres til Hr. Tyge; men denne slap dog for den paatænkte Fange, idet Hr. Vincents Lunges Folk, da de kom i Sundet med ham, lod ham undslippe til Rostock! Paa Rødeses-Mødet i August samme Aar forlangte Kong Gustav Hr. Vincents straffet; og dette havde til Følge, at Hr. Vincents paa et Møde i Flensborg samme Aar, hvori Hr. Tyge deltog²⁾, maatte afstaa Bergenhus og Stillingen som Statholder nordensjælds; men at han dog beholdt store Forleninger i Norge, maa vistnok for en Del tilskrives Hr. Thyges Indflydelse, ligesom denne ogsaa under Hr. Vincents Lunges kort efter paafølgende Strid med Erkebisp Olaf gjennem Gste Bilde stadig søgte at

Martin Stenhowe, o: Binsfert) i Gottorpske Føllesark. Cap. XXXIX, Urpheden Nr. 15. Med samtidig (Utenhofs?) Haand er tilføjet: „Nicolaus Lufeners, des doppelten verreters oruhede, war dannoch ein Oberlander geboren“ (Utenhof var selv en „Oberlander“). — Brevene til Anders Bilde fra 1540 og 41, Adelsbr. Fasc. 16, fgl. Bibl. — Dipl. Norv. X, 612.

¹⁾ Dst. Mag. I R., VI, 137; 139 ff. (1542 maa være en Trykfejl; Hr. Tyge døde 1541).

²⁾ Søren Rod til Hr. Henrik Krummedige, 24/10 1528 (Adelsbr. Fasc. 36).

bringe en Udsoning tilstede.¹⁾ Paa samme Tid søgte Hr. Tyge ogsaa indtrængende at faa Kong Gustav til at give Hr. Vincents sit Venstaae igjen, hvilket Kong Gustav (³/₇ 1529) ogsaa lovede at gjøre paa Hr. Tyges Forbøn, naar denne til Gjengjæld vilde sørge for, at Kong Gustavs Fjender, Rigshofmesteren Hr. Lure Jensen (tre Roser) og flere landflygtige svenske Biskopper, ikke fik Tilhold i Danmark. Disse Mænd vare nemlig komne i Strid med Kong Gustav, tilbøds paa Grund af Kong Gustavs reformatoriske Iver, og havde af Frygt for Kongens Brede over deres Stemplinger imod ham i Maj 1529 begivet sig til Halmstad, hvor de bad det skaanske Raad om Lejde, hvilket Hr. Tyge, Hr. Axel Brahe og de øvrige skaanske Raader ogsaa foreløbig gav dem, og de udvirkede, at Kong Frederik senere bekræftede det. Hr. Tyge, som allerede tidligere havde givet Kong Frederik Raad om at modsætte sig Lutherdommen (S. 163), tilbød endogsaa sin Mægling og skrev (²²/₅ 1529) i den Anledning til Kong Gustav følgende næstvise Raad: „Dykses mig ganske raadeligt være, at de komme til deres fædrene Rige igjen, og at Eders Naade sad med en hjertelig Endrægtighed med Eders Naades Undersaatter i Riget, og at Eders Naade vilde afstille det lutherste Regimente, som haver dog ingen Bestand udi Fremtiden og er imod alle kristne Menneskers Samfund; da blev baade disse og alle Eders Naades Undersaatter hulde og tro indtil Døden; det tør Eders Naade ingen Tvivl have paa.“²⁾

Psykologisk Skarpsyn tyder denne Ytring ikke paa; dertil havde Hr. Lure Jensen i hele sit foregaaende Liv vist sig altfor ustadig, og Følgen af, at man ikke efter Malmøforbundet mellem de to Riger fastholdt de svenske Flygtninge i Danmark, blev kun, at de senere begave sig til den landflygtige Kong Kristiern; da Hr. Tyge det følgende Aar sendte sin Svend til Sverig til Fru Anne paa Aspenæs i Anledning af det svenske Gods, han og hans Medarvinger gjorde Fordring paa, kastede Kong Gustav ogsaa Svenden i Taarnet af Frygt for, at han stod i Ledtog med Hr. Lure Jensen, noget, Hr. Tyge blev meget vred over.³⁾ Men Ytringen er betegnende for Hr. Tyges Stemning overfor Lutherdommen, som netop i disse Aar udbredte sig stærkt i Danmark. Selv holdt han med Iver paa den katolske Kirkes Fæstebud (Nr. 51, S. 64), og hans Svoger, Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz, der ikke synes at have sat sin Svoger Hr. Tyge

¹⁾ ¹/₅ 1529, L. Krabbe til Eske Bilde, Geh. Ark., Reg. 77, Fasc. 6, Nr. 26 (efter Allens Exc.). — Betegnende Ytringer om Tyge Krabbes Forhold til Hr. Vincents findes ogsaa i Anne Ruds Breve til Eske Bilde, ²⁷/₇ 1530 (Wedel-Sim. Rud. I, 198) og især Dipl. Nr. 133.

²⁾ Gustav I's Reg. VI, 383.

³⁾ G. I's Reg. VII, 53—54; Forhandlingerne paa Varberg-Mødet 1530 (Geh. Ark. Reg. 27, Nr. 15 a, anført efter Allens Excrypter).

hynderlig højt (Nr. 113, S. 141), ytrer sig temmelig spydig om Hr. Tyges Frygt for at forgribe sig paa nogle Kirker ved Helsingborg, hvilke vare til Hindrer for Slottets Forsvar, og omtaler nogle meget bidende Ytringer af Kong Frederik i den Henseende (Nr. 113, S. 142).

Hr Tyges Stilling til den lutherste Lære er saaledes tydelig og klar; en lignende, om end mindre udpræget Stilling indtog hans Svoger, Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz. Begge Svogrene stode saaledes i et nøjere Forhold til den bekjendte Povel Helgesen (Paulus Elia), der i Juni 1526 udgav en Bearbejdelse af Luthers Skrift om de ti Budord, hvoraf han udfikste alt, hvad der stødte ham, og som han tilegnede Hr. Oluf Nielsen, men hvori han tillige forsvarede sig imod den Bestyldning, hvorfor han var anlagt for Hr. Oluf, at han selv en Tid skulde have været lutherst; han omtaler heri tillige den Gunst og gode Vilje, som Hr. Oluf og hans Moder, Fru Birgitte Thott, havde vist ham. Og da Kong Frederik selv tillige med Mogens Gøye og andre netop paa denne Tid begyndte at spise Kjød paa Fastedagene og nyde Nadderren paa lutherst Vis, lod Kong Frederik gennem Hr. Tyge Krabbe Povel Helgesen falde op paa Slottet, for at han kunde sige sin Mening om Lutherdommen, hvilket han gjorde med stor Frimodighed.¹⁾ Det var ogsaa paa denne Tid, at Povel Helgesen skrev et Sendebrev til Hr. Tyge Krabbe, hvori han med Skarphed skildrede Reformationen som Aarsag til blodige Oprør og Uvedragt, som en for Adelen farlig Bevægelse med communistisk Tendens. I hvor god Forbund dette maatte falde hos Hr. Tyge, er klart af det foregaaende.²⁾ Dette hindrede dog ikke de samme Mænd (Hr. Tyge Krabbe, Hr. Axel Brahe og Hr. Oluf Nielsen) i, samme Aar d. 17 August at medbefegle det verdslige Rigsraads Bekræftelse af Hr. Aage Tepsen (Sparre) som Erkebisp i Lund, hvorved det første Forsøg gjordes fra Kongens Side paa at drage Bispeudnavnelsen bort fra Paven.³⁾ — I de store Rigsraads møder, som i Slutningen af 1526 og i August 1527 holdtes i Odense i Anledning af Religionsrøret, deltog ogsaa Hr. Tyge og Hr. Oluf „Rosenkrantz“, som han fra nu af i Reglen skriver sig. Ubekjendt er dog deres personlige Stilling til de der fattede Beslutninger, hvorved blandt andet Kongen fik sat igjennem, at Biskopperne herefter skulde søge Bekræftelse paa deres Embeder hos ham, ikke i Rom; paa den anden Side fastsloges Geistlighedens Tienderet, medens Geistligheden forpligtede sig til ikke mere at pante eller kjøbe Fordegods fra Adelen. Det var ligeledes paa Odense

¹⁾ Sechers Udg. S. 1—3. — Nordam, Monument. hist. Dan. I, 67.

²⁾ Engelstoft i Hist. Tidsskr. 2 R., II, 145—47.

³⁾ Fred. I's Reg. S. 110.

Herredag 1527, at Hr. Tyge Krabbe som Rigsmarfkl udvirkede, at Zorder, som fra Selvejergaarde vare givne eller folgte til Kirker og Klostre, ffulde vende tilbage til vedkommende Selvejerbonde, mod at denne fvarede aarlig Afgift deraf til Kirken eller Klofret¹⁾; det var vel nærmefl af Henfyn til Kronens Tarr, at denne Beflemmelfe gjennemfvortes; thi Kronen led Tab ved, at faadanne Zorder ikke kunde regnes fom ledingspligtig Ejendom; men det var dog et betænkelfig Indgreb i Kirkenf frie Ejendomsret over dens egne Zorder. — Hvor der var Tale om Kirkenf Ejendomsret, vare diife Mænd faaledes neppe paalidelige Forbundsfaeller for Geijfligheden. Til Kirkenf Prælater fynes diife Mænd i Reglen at have ftaaet i et perfonlig venftabeligt Forhold; faaledes betænkte Bifkop Lage Urne ved fin Død (1529) baade Hr. Tyge og Hr. Oluf og deres Hufruer med Gaver. Det famme var, i det mindfte i en Del Aar, ogfaa Tilfaeldet med hans Eftermand, den unge og myndige Hr. Joachim Rønno, der imidlertid maatte kjøbe fin Bifpeværdighed af Kong Frederik ved forfjellige Forpligtelfer om, ikke at lægge Evangeliefets Prædikere (Hans Lavfen) Hindringer i Vejen i fit Stift; og Forlovore for ham i denne Henseende var baade Hr. Tyge Krabbe og Hr. Oluf Rosenkrantz, Hr. Mogens og Henrik Gøye, Eric Banner, Axel Brahe, Ove Lunge, Johan Bjørnfjen, Holger Holgerfen Rosenkrantz, Henrik Nielsen Rosenkrantz, Mogens Munk og hans Broder Ejler Rønno m. fl., alfaa næften hele den rofenkrantzfe Familiekreds. Den unge Bifkop var dog af en noget tvivlfom Beflaffenhed; man fagde, at han vilde gifte fig (1529), og da Mogens Gøyes Datter, den unge Birgitte, Herluf Trolles senere faa berømte Kætefvælle, netop paa denne Tid fendte fin Fæflemmand Jæfper Daa fin Fæflemfgave tilbage, fynes det Kvgte at have udspredt fig, at han ffulde giftes med Birgitte Gøye; men hvor meget der er fandt heri, er vanffeligt at fige.²⁾ At Tyge Krabbe og hans nærmefle Slægtninge have medbefleglet diife Forpligtelfer, laa maafte ogfaa deri, at Hr. Tyge Krabbes ældfte Datter Anne (f. 1509) omtrent paa denne Tid blev gift med Hr. Joachim Rønnofs Broder, Ejler Rønno til Hvidkilde, fom derpaa kort efter blev optagen i Rigenf Raad. Herved blev Hr. Tyge inddragen i Rønnoernes bitre Strid med Bifkop Jens Anderfen Veldenaf i Fyen om Pederftrup By

¹⁾ Ny Kirkef. Saml. VI, 147 (Fred. I's Reg. S. 136). — At Tyge Krabbe kunde være femfældig i Forhold til Bønderne, fe ogfaa Nr. 88.

²⁾ Jvfr. om denne Sag mine Bemærkninger i Hift. Tidfkr. 4 Nr., III, 464. Den Gang kjendte jeg dog ikke Knud Pederfen Ohlbenfjernef Brev af 22 Juli 1529, hvori han meddeleer Efte Bilde, „at Berethe Gøye fendte Jæfper Daa igjen fin Fæflemfgave og lod fige ham Kjøbet op fiift i Kjøbenhavn“ (Dipl. Norv. X, 612), og Vincents Lunges Brev af 6 Juli f. A. til famme: „Jacob Rønno er Bifkop i Sjælland og vil gifte fig“ (Dipl. Norv. IX, 632).

og Ringsted Hovedgaard (Aasum H., Sønder Naraa S.), under hvilken Hr. Jens endogfaa i sin Tid havde bandlyst den nu afsbøde Hr. Markvard Rønno og i et Brev erklæret ham for en Kjetter. I Aaret 1527 var Sagen overgivet til en Voldgiftskjendelse, hvori Tyge Krabbe tog Del paa Enten, Fru Mette (Hardenbergs) Begne; men i Aaret 1530 bestyldte Ejler Rønno og hans Medarvinger Bispen for ikke at have holdt Forliget og fik ham ved en Rigsraadsdom dømt til Tremærksmand. I denne sidste Dom deltog Hr. Tyge Krabbe dog ikke.¹⁾ — Ogsaa i en anden Sag angaaende Gejstligheden deltog Hr. Tyge i disse Aar, idet det 1528 overdroges ham tillige med Hr. Axel Brahe og Landsdommeren i Skaane, Lave Urne, at bestemme Størrelsen af det Faldemaal, hvori Erkebysen i Lund, Hr. Aage Zepfen (Sparre), havde gjort sig skyldig i Anledning af en Strid om Fuldtoste Gaard i Skaane med Hr. Hans Skovgaard.²⁾ — Strid og Splid var der saaledes nok af mellem Adlen og Gejstligheden. Selv søgte Hr. Tyge tidlig at staffe sine Børn geistlige Forleninger; hans Søn Erik Krabbe (f. 1510) fik 1529 Brev paa Hellig Kors Præbende ved Aarhus Domkirke, og da Hr. Tyge derpaa i Aaret 1531 sendte Erik Krabbe til Frankrig for at fuldende sine Studier, blev han paa Hr. Oluf Rosenkrantz's og Biskop Joachim Rønno's Forbøn af Kongen forlenet med Domproffiet i Roskilde, som da netop var blevet ledigt (Nr. 95).³⁾ — Det var ogsaa Hr. Oluf Rosenkrantz, der i Forening med flere Rigsraader, da Frue Kirke i Kjøbenhavn paa Grund af de urolige Optrin i Julen 1530 var bleven lukket, atter stoffede Katholikerne Udgang til denne Kirke, hvorpaa denne d. 15 Novbr. 1531 med stor Højtidelighed atter blev tagen i Brug.⁴⁾

En stærk Modsatning havde under disse Forhold udviklet sig mellem Hr. Tyge Krabbe og tilvæls Oluf Rosenkrantz paa den ene Side og Mogens Gøye paa den anden Side. Medens denne stod i Spidsen for den hele Bevægelse mod Katholicismen og forsøgte Menigmands Tarev overfor Gejstlighedens Paastande paa mange forskjellige Ydelser foruden den fulde Tiende, forpligtede saaledes Hr. Tyge Krabbe, Hr. Axel Brahe og flere staaeste Adelsmand sig (13 Decbr. 1532) til at fikre Erkebisp Aage Sparre den fulde Nydelse af

¹⁾ Herefter maa Ytringerne ovenfor S. 115 Lin. 4 og 5 fr. n. modificeres noget; Fr. I's Reg. S. 163 ff.; Pont. Ann. II, 851 ff. — 1531, ²⁷/₂ fik Ejler Rønno og hans Hustru, Anne Krabbed., et Livsbrev; den Gang vare de altsaa gifte (Fr. I's Reg. S. 276).

²⁾ Geh. Ark., Fuldtoste Nr. 1.

³⁾ Vjfr. Nordams Universitetshjft. I, 415 og Fred. I's Reg. ¹⁶/₁₀ 1531. — Ældste Arkivreg. II, 5. — Den Erik Krabbe, der nævnes i Fr. I's Reg. S. 145, 248, 266, og som havde Bor Frue Kloster i Aalborg i Forlening, synes at være en anden og er mulig en Søn af Glob Krabbe til Østergaard (vjfr. Ny Kirkeh. Saml. V, 575).

⁴⁾ Knudsen, So. Rønno, S. 68—69.

disse Indtægter fra deres Fæstebønder¹⁾, og da Begagelsen mod Tiggerbrødrene begyndte, fremmedes denne Sag meget ivrig af Mogens Gøye, medens Hr. Tyge Krabbe holdt igjen. Det var saaledes ham, der i Aaret 1532 skaffede Graabrødrene i Ræstved Afgang til Kong Frederik, da Mogens Gøye havde faaet dem fordrevet.²⁾ Paa en lignende Maade maa vistnok ogsaa det Brev af 1 Marts 1531 (Nr. 86) forstaaes, hvorved Hr. Tyge Krabbe og Hr. Oluf Rosenkrantz forpligte sig til at sørge for, at alle de Ornamente og Kleinodier, som findes i Graabrødre Kloster i Rjøge, registreres og efter Kongens tidligere derom udstedte Befaling udleveres til ham, naar Munkene forlade Klosteret; thi Rjøge Borgere havde samme Dag faaet Brev paa Klosteret til et Hospital, naar Munkene forlod det. De to Svogre have vistnok taget Sagen i deres Haand for netop at hindre nogen Overlast mod Munkene fra Borgernes Side, hvilket dog neppe lykkes. Man ser tillige af Brevet, at Borgerne i Rjøge ikke fik denne Kongegunst uden et klækkeligt Vederlag; de havde nemlig forstrakt Kongen med 14,000 Mark, og Gjaldbrevene herpaa maatte de nu forpligte sig til at tilbagelevere Kongen.³⁾

En helt anden Stilling til Reformationen indtog Hr. Oluf Nielsens anden Svoger, **Erif Griffen (Banner)**. Efter Rigsraadsudnævnelser i Marts 1523 var Erif Griffen blandt de Rigsraader, der fulgte med Hertug Kristian (III) paa Toget til Fyn. Endnu i Maj var han her under Frederik I's Hylbing i Odense og blev (16 Maj) tillige med Biskopperne Ivar Munk og Stige Krumpen samt Ove Vincentsen (Lunge) indsat til Statholder i Sjælland under Kongens Fraværelse; 18de Maj blev han derpaa forlenet med Hindsted Herred, foreløbig paa 4 Aar, mod en Afgift af 100 R aarlig og det halve Sagefald; den 3 August deltog han derpaa i den endelige Haandfæstnings Udstedelse i Roskilde, og deltog, som det synes, i den følgende Tid i Rjøbenhavns Belæjring, hvor han i al Fald nævnes blandt Befalingsmændene d. 13 Decbr.⁴⁾ — Det følgende Aar deltog han i Herredagsmøder i Juni Maaned og er endnu paa denne Tid Medudsteder af Rigsraadets Forpligtelsesbrev mod Lutherdommen (S. 136). Samme Aar opkrævede han Landehjælpen af D. Riebjerg Herred (Aarhus Stift) foruden af sine egne Forleninger, samt af Kirkerne, deriblandt Torsager Kirke i Nærheden af Kalls, hvorimod han intet vilde hde af sin

¹⁾ Ny Kirkehist. Saml. II, 697. Brevet kendes kun af en Afskrift; nogen Fejl maa dog vist findes i Dateringen, thi Aage Sparre havde noget før afstaaet Stiftet til Torben Bilde.

²⁾ Kirkehist. Saml. I, 364.

³⁾ Svfr. Kirkehist. Saml. I, 354 m. Anm.

⁴⁾ Gott. Fællesarkiv 47, 9. — Allen IV, 2, 7—8. — Fred. I's Reg. S. 5—6 — Rbhjuns. Dipl. IV, 396.

Sogneskirke Aaldal, uden at Grunden hertil nærmere angives.¹⁾ — For øvrigt hører man ikke meget til Erik Eriksen i disse Aar; han opholdt sig i Reglen i Jylland; dog har han utvivlsomt været tilstede ved Kong Frederiks Krøning i Kjøbenhavn i August 1524; saa Dage efter (10 August) rantes hans Stif-fader, Hr. Niels Høg til Etkjær, pludselig af Apoplexi i Helligaandshuset i Kjøbenhavn og døde 9de Dag derefter, en Mand, der stildres som sjældent vel-talende, men som en bidende og hvas Modstander af Gejstlighedens, især Bis-koppernes Overdaadighed og verdslige Magt, en Egenstabs, der ogsaa findes hos hans Stifson.²⁾ Denne kom nu i Besiddelse af Højris paa Mors, som Stiffaderen havde faaet i Besiddelse ved sit Ægtefælle med Karen Gøye, men som tidligere havde tilhørt Erik Eriksens Fader og Farfader; senere (omtrent 1535) tilskiftede han dog denne Gaard til Jens Thomesen (Shested) til Holmgaard.³⁾ Ogsaa i Hjelshave eller FjlsHAVE, en nu forsvunden Hovedgaard (Grønning S., Nørre H., Salling), som tilhørte Hr. Niels Høgs Fætter, Niels Etkildsen (Høg) og derpaa dennes Enke, Kirsten Jensdatter (Biffert), havde Hr. Niels Høg gjort Indførsel, men var senere bleven fradømt Gaarden, fordi hans Folk havde bemægtiget sig Gaarden imod et Kongebrev, Fru Kirsten paa sine Datterbørns Vegne (Kirsten Høgs, ~ Mads Skade) havde udvirket af Kong Frederiks Statholdere, medens Belejringen af Kjøbenhavn fandt Sted. 1525 fik dog Erik Bannet paa Hr. Niels Høgs Arvingers Vegne Indførslen atter kjendt gylbig og kom i Besiddelse af Gaarden (Nr. 53).⁴⁾ — Kort før denne Konge-dom affagdes i Kolbing (2/5 1525), havde Kong Frederik (14/4) bedt Erik Banners Hustru, Fru Mette (Rosenkrantz), om at sende sin Tomfru, Elline Hennings-datter (Godov), der var trolovet med Henrik Gøye, som da endnu var i Ud-lændighed, til Odense, hvor Dronningens Krøning var forestaaende, og blive hos Dronningen, saa længe hun opholdt sig i Danmark (Nr. 52). Man ser saaledes, at Fru Mette efter Tidens Skik har haft unge adelige Damer i Huset, ligesom Erik Eriksen opdrog unge Adelsmænd; saaledes satte Fru Anne Ruds Søster, Fru Sofie Rud Børgensdatter, Enke efter Hr. Thge Brahe til Tosttrup († 1523), senere selv gift med Hr. Erik Madsen (Vølle) til Tureby-

¹⁾ Ny Dst. Mag. VI, 281; 300; Dst. Mag. 4 R., II, 42; 43; 49; 57.

²⁾ Povl Helgesen i den stib. Krønike (Kordam, Hist. Rildeskr. I, 57).

³⁾ Secher, Dst. Herreg. XIII, Højris. — Bøss, Berg., Till., Geh. Ark. (Landsstingsdom af 1535).

⁴⁾ Infr. Ældste Arkivreg. II, 265; 334. Ny Kirkehjst. Saml. VI, 732; Stamtablen over Høgerne hos Hofman, 3 Bind, hvor Fru Kirstine urigtig kaldes Tonnesdatter. — Jens Thomesen (Shested) var en Søn af Anne Biffert Jous[eller Jens]datter, saa at Tilskift-ningen af Højris 1535 maatte staa i Forbindelse med denne Sag.

holm, i Aaret 1529 sin Søn Otte Brahe, Fader til den berømte Astronom, i Huset hos Erik Banner og sit Søstendebarn, Fru Mette (Rosenkrantz).¹⁾

Smidlertid var hele Reformationstrøvet udbrudt i Jylland. Allerede i Begyndelsen af 1525 havde Bevægelsen i Almue været saa stærk, at det jydste Raad af den Grund ikke havde turdet ile sine Medbrødre i Steane til Hjælp mod Søren Norby. Imod Slutningen af Aaret begyndte Hans Tausen sin Prædiken i Viborg; en stærk Bevægelse mod Gejstlighedens Tiendefordringer rejste sig, navnlig i Aarhus Stift, hvor Mogens Gøye og Erik Banner havde den største Indflydelse; Mogens Gøye søgte vel overensstemmende med Kongens Paalæg at holde Bønderne til deres Pligt, men lod tydelig nok forstaa, at Biskoppernes Fordringer vare overdrevne, idet de foruden den fulde Biskops-tiende ogsaa fordrede den ældre Tids Djeldse, den saakaldte Biskopsgave, og paa Rigsdagen i Odense i August 1527 blev ogsaa en ny Tiendeordning fastslaaet.

Under hele denne Bevægelse sluttede Erik Banner sig afgjort til Mogens Gøye og fremhævedes stadig ved Siden af denne som Reformationens Forkjæmper. Poul Helgesen (Paulus Helix), der stod sig saa godt med hans Svogre, Hr. Tyge Krabbe og Hr. Oluf Rosenkrantz, kalder derfor Mogens Gøye alle Lutheranerens Fanebærer (antesignanus) i Danmark, denne „Djævlens Drabant“, som andre Munkte kaldte ham, og kalder Erik Banner hans „Gnatho“ (Jesper Oldfux), der end mere opæggede ham mod Katholikerne.²⁾ — Erik Banner var ogsaa tilstede i Aalborg 1526, da Kong Frederik udstedte sit bekjendte Bøstjermelsesbrev for Hans Tausen, hvorved han tydelig fremtraadte som det lutherste Partis Bøsthytter, deltog derpaa i de i Reformationshistorien saa vigtige Herredage i Odense i Novbr. f. A., hvor han for første Gang forekommer under Navnet „Erik Banner“, idet han saaledes var en af de første, der overensstemmende med Forordningen om Ablers Navne antog et fast Tilnavn, og i August 1527, da Ordningen af Ablers Mønstring i Jylland overdroges ham tillige med Mogens Gøye og Ove Lunge, hvorpaa han tillige med Biskoppen Ove Bilde og Hr. Mogens blev Mønstringsherre i Aarhus Stift, og da Kongen i April 1528 udstred Mandstabs fra Jylland til Hertugdømmerne, var Erik Banner heriblandt.³⁾ Og da Kongen i disse Aar ikke selv kom til Jylland, beskikkede han, til stor Uergrelse for Biskopperne, Mogens Gøye, Erik Banner og Jens Hvas til Raas til i Forening med den kgl. Sekretær og senere Kansler

¹⁾ Bedel-Simonson, Rud. II, 18.

²⁾ Skibshste Krønike, Nordbams Udg. S. 90. — Om Bevægelsen i det hele se min Afhandling om Bøndeoplob i Jylland, Hist. Tidsskr. 4 R., V.

³⁾ Fred. 1's Reg. 117; 122 og fl. St.; Søberts Afsthytter til Bornholm S. 78; Ny Dst. Mag. V, 212; 301—2.

M. Johan Fris til Hæffelagergaard, til at drage om i Landet som kgl. Rettertingsdommere. I Aarene 1528 og 1529 optraadte disse Mænd som kgl. Rettertingsdommere overalt som Reformpartiets Støtte.¹⁾ Det var ogsaa paa denne Tid, at Biskop Sorgen Fris kom i en heftig Strid med Kong Frederik, fordi han ikke kunde eller vilde aflægge ordentligt Regnskab over de Skatter og Afgifter, han skulde opkræve i sine Pantelen, Mors og Fjends H., hvorfor Kongen tilsidst efter Mogens Gøyes og Erik Banners Opfordring lod Jens Hvas fratage ham Lenene; og da man samtidig afkrævede Biskoppen Svende til Hertug Kristians forestaaende Rejse til Norge (S. 150), nægtede Biskoppen at stille saadanne, fordi han ikke længere havde Len af Kronen; man krævede dem alligevel, men Hr. Thyge Krabbe kom dog ved denne Lejlighed sin gamle Oprørsfælde lidt til Hjælp og udvirkede, at han slap med at yde 300 rhinste Gylden isteden.²⁾ — I sin egen umiddelbare Nærhed fik Erik Banner paa denne Tid en udpræget Lutheraner, idet Hr. Simon Skøning, mod hvem Biskop Ove Bilde allerede i Aaret 1526 havde advaret Indbyggerne i en jydsk By (Randers?), hvor han havde prædiket, 21 Februar 1529 af Kongen fik Brev paa Lørsager Kirke.³⁾ Dette Brev synes udvirket af Hr. Mogens Gøye, som netop paa denne Tid var i Gottorp hos Kongen; selv udvirkede Erik Banner senere (17/8 1531), at Slotskriveren paa Kallø, Hr. Jens Skuthe, blev Præst i Grenaa, formodentlig ogsaa en Lutheraner. Det er ikke saa underligt, at Almuen i Kallø Len under disse Forhold viste sig noget opsatlig overfor Biskop Ove Bilde, saa at Erik Banner atter 1531, under et Ophold i Haderslev hos Kong Frederik, fik et Baalag om at holde Almuen i Kallø Len, der ikke overensstemmende med Odense Reces havde ydet Biskoppen sin Tiende, til isteden at give ham den ældre Tids Afgift, den saakaldte Biskops gave; i Følge Odense Reces havde Almuen nemlig faaet Valget mellem enten at yde fuld Biskops-tiende eller i dens Sted yde de øvrige, nu afflaffede Ydelser.⁴⁾ — Ogsaa for sin Svoger Kristoffer Nielsens tidligere Lærer og Præceptor under Universitetsstudiet i Kjøbenhavn, Just Lavridsen (Ranch), der havde et Vikariat ved Aarhus Domkirke, udvirkede Erik Banner (11/10 1529) et kgl. Vestjærmølsbrev, ifølge hvilket han maatte beholde sine geistlige Len, hvis han giftede sig. Disse Vestjærmølsbreve for giftede Præster vare stadig Prælaterne en slem Torn i Øjet;

¹⁾ Ny Kirkehist. Saml. V, 549; jvfr. Hist. Tidsskr. 4 R., III, 383; Dipl. Viberg. S. 175.

²⁾ Ibid. V, 538; 539.

³⁾ Fr. I's Reg. S. 198; jvfr. Ny Dst. Mag. 1, 216; Hans Tavnsens Smaafrifter ved Kjøbenhavn S. XIII.

⁴⁾ Fred. I's Reg. S. 289; 369 (jvfr. 294).

Sagen blev derved unddraget deres umiddelbare Indgriben.¹⁾ — Da Reformationen udbredte sig stærkt i Randers, som Mogens Gøye havde i Forlening og hvor han havde faaet Ejendomsbrev paa Graabrødre-klosteret, fik han og Erik Banner i Aaret 1530 Ordre til at foretage en Omordning af det derværende Helligaands Kloster, hvor der, som det hedder i Brevet herom, var saa mange Præster og raste og rørige Folk, at Indkomsten ikke var tilstrækkelig til Underhold af Syge, saaledes som Klosters Bestemmelse var, med mindre de folgte Klosters Gode, som de havde begyndt paa; herefter maatte der derfor ikke være flere end to Præster foruden Prioren. At denne Ordning ikke var efter Katholikernes Hoved, er en Selvfølge.²⁾ — Ogsaa med Biskop Stigge Krumpen i Børglum havde Mogens Gøye i disse Aar Strid; Biskoppen havde nemlig taget Ugilt og Taars Sogne fra en (lutherst?) Præst; denne klagede sin Nød for Mogens Gøye og Erik Banner, hvorpaa Bispen stævnedes ham for Kongens Rætterting (1532), hvor Sagen synes at være gaaet Biskoppen imod, og Præsten at have faaet Kirkerne tilbage.³⁾ — Saaledes var Kampen i Virkeligheden i fuld Gang over hele Vnien. Lutherste Præster optraadte overalt, giftede sig o. s. v.; Biskopperne jog dem bort; men Mogens Gøye og Erik Banner, eller andre lige findede Mænd, toge sig af dem, stoffede dem Bestjærmelsesbreve og fik Sagen fra de biskoppelige Domstole overførte til de egl. Rætterting, hvortil de lutherste Prædikanter vare bleve henviste ved en Ordinants af 1530, — og her vandt Præsterne. Det er i forte Træk Gangen i det hele.

Smidertid var Riget atter kommet i stærk Gjæring ved Kong Kristiern II's fornyede Rustninger, der denne Gang skulde føre til et Resultat. I de derved fremkaldte Begivenheder toge de her nævnte Mænd alle stærk Del. Efter det mislykkede Forsøg 1526 (S. 171) havde man ventet nye Forsøg i de følgende Aar. 1527 holdtes saaledes en Mønstring over Sjællands Opbud i Nestved 2den Søndag efter Paaste, hvor Hr. Oluf Rosenkrantz synes at have været Mønstringsherre (Nr. 59), ligesom Tilfældet var med Erik Banner i Aarhus Stift og Hr. Holger Rosenkrantz i Ribe Stift. Atter 1528 fik Hr. Oluf Rosenkrantz tillige med Hr. Anders Bilde, Hr. Knud Rud og Knud (Petersen) Gyldenstjerne Ordre til at forsamle alle Vordegodebesiddere i Sjælland, Laaland, Falster og Møen og optegne hver især ved Navn med Angivelse af, hvor meget han efter sin Formue eller sine Len skulde stille i Rustning, ligesom ogsaa Røbskæderne, for at Kongen i paakommende Tilfælde kunde vide, hvem han

¹⁾ Fr. I's Reg. S. 237; jvfr. Ny Kirkehist. Saml. V, 710 og S. B. Smiths Udg. af Hieronymus Justesen Randsø's Stuespil S. 1 ff.

²⁾ Dfl. Atlas IV, 373.

³⁾ Fr. I's Reg. S. 416; jvfr. S. 481.

kunde indkalde til Krigstjeneste. Meget ivrige efter at staffe Kongen saadanne „klare Registre“ vare de gode Mand dog ikke; thi Kongen maatte ved fornøjet Brev (16 Oktbr.) kalde dem Befalingen i Minde¹⁾, og først den 12 Marts det følgende Aar kunde Hr. Tyge Krabbe sende den lgl. Kantsler Mønstringssedlen over Sjælland, Laaland og Falsler, men han havde i Forening med Mønstringsherrerne først paa Ære og Redelighed maattet love Aflen, før de vilde lade dem indskrive, at Sedlen ikke maatte komme til Kancelliet; han sendte dog Registret, men med Bøn om, at det ikke maatte blive indskrevet i nogen Bog i Kancelliet. Grunden til dette var naturligvis, at Aflen har frygtet for, at denne Indregistrering skulde blive den til Skade for Fremtiden. Paa Sedlen er Hr. Oluf Rosenkrantz selv optøret med 11 „Glabind“ (Ryttere) og 3 Skytter (Nr. 71).

Saa længe der var Krig mellem Kejseren og Frankrig, vare Udsigterne for Kong Kristiern dog ikke store; men efter at der 1529 var sluttet Fred i Rambrah, og Kejseren derpaa i Begyndelsen af 1530 havde underlagt sig Italien og i Sommerens Løb var kommen til Tyskland, hvor Kristiern II ved en udmygende Underkastelse under Kejserens Vilje og ved Afsværgelsen af Lutherdommen havde staffet sig noget friere Hænder, blev Faren større. Under Herredagen i Kjøbenhavn i Sommeren 1530 bestjæftigede man sig derfor atter stærkt med Kristiern II's Sag. Kongen optog et større Laan paa noget over 80,000 R af Adel og Prælater, hvorfor disse som Sikkerhed fik Pant i deres Kronlen (jvfr. S. 144). Mogens Gøye sattes saaledes til 4500 R , Tyge Krabbe til 3000 R , Pederbjørn Pødebusk ligeledes til 3000 R , Erik Banner og Oluf Rosenkrantz hver til 1500 R , Axel Brahe til 500 R . Pengene skulde dog først indbetales senere, naar Krigsudsigterne bleve viskere, og indlægges paa Slesderborg Slot, hvor Mogens Gøye, Erik Banner og Pederbjørn Pødebusk skulde modtage dem. Og saa Halvdelen af al Kirketienden over hele Riget i et Tidrum af 5 Aar maatte Prælaterne indbrømme Kongen; hver Lensmand skulde i sit Len tillige med Bispens Official eller Provsten optage Tienderne, gjøre dem i Penge og antvorde Regnskabet og Pengene til de Mand, hvem det allerede tidligere var overdraget at modtage Kirkeklokkerne fra alle Kirkerne for deraf at støbe „Bøsser“ (Kanoner); hertil var bestiftet for Sjællands Bedkommende Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz, i Skaane Hr. Tyge Krabbe, Hr. Albert Jepsen Ravensberg og Hr. Truid Ulfsønd.²⁾ —

¹⁾ Fred. I til de nævnte Mand, dat. Helsingborg St. Galli Dag 1528, Geh. Ark., Dff. Kong. Hift. 11 b

²⁾ Dff. Saml. i Geh. Ark., 629 Nr. 14; jvfr. Grøvel, Ronge og Lensmand, S. XXVIII ff.; Rørdam i Ny kirkehift. Saml. VI, 28 ff.

Da der derpaa i Foraaret 1531 kom Tidende om, at Kong Kristiern havde Orlogsskibe liggende rede i Frisland, besluttede Kongen og de Raader, som da vare hos ham i Flensborg, deriblandt Hr. Oluf Rosenkrantz og Tyge Krabbe (Nr. 86), at opræve Korntienderne; 1 Marts fik saaledes Erik Banner Ordre til snarest muligt at gjøre Kirkefornet i sit Ven i Penge og ufortøvet at indfende dem.¹⁾ Paa samme Tid blev ogsaa det Vaan, Adlen havde lovet, afkrævet og nye Lensbreve udstedt, efterhaanden som Pengene indkom; Erik Banner og Hr. Predbjørn tilligemed Joh. Fris opholdt sig derfor i Paastrøgen i Skanderborg hos Hr. Mogens Gøye, men det gik kun sent med Indbetalingen, hvorfor Kongen senere maatte udstede nye Breve til de manglende; først i September kunde de nævnte Mænd aflevere Pengene og modtage Kvittering herfor.²⁾ — For at faa Penge besluttede man ligeledes under Mødet i Flensborg, at de Sognemænd, som onstede det, kunde kjøbe deres Klokker tilbage; Klokkerovet havde nemlig sat meget ondt Blod rundt omkring, og mange havde tilbudt at kjøbe dem tilbage; i Sjælland fik man i al Fald nu Lov hertil, naar man henvendte sig til Hr. Oluf Rosenkrantz og Hr. Anders Wilde, der vistnok have udvirket denne Bestemmelse (Nr. 87).

Det ene Ulykkesbud kom paa denne Tid efter det andet. Kongen havde til Juli Maaned fastsat et stort fælles dansk-norsk Herremøde i Kjøbenhavn, hvor Danmarks statsretslige Forhold til Norge skulde have været endelig ordnet, og hvor han ogsaa havde foreslaet det dansk-norske Raad at vælge en af hans Sønner til sin Efterfølger; men da Kongen kom til Fyen, fik han Efterretning om, at der fandtes store Landsknaegthobe i Frisland, rede til et Angreb baade til Lands Syd fra og til Søs, og begav sig hurtigt tilbage til Hertugdømmerne, medens det blev overdraget Mogens Gøye og Erik Banner at forebringe de dansk-norske Rigsraader Kongens Hverv.³⁾ Men under de daværende urolige Forhold førte det hele ikke til noget; ogsaa de norske Rigsraader drog snart hjem, frygtende et Angreb til Søs. — En stærk Gjæring udbredtes under disse Forhold overalt, Frygt og Væben hos de højere Stænder, Uro og oprørske Bevægelser hos de lavere. Kong Kristierns Spejdere begyndte at snige

¹⁾ Nr. 85: „huer kneede korn“ maa her være en Løse- eller Skrivfejl for „hues kirke korn“. Ogsaa Hr. A. Larsen, der har besørget Korrekturen paa Diplomatariet, har faldet paa denne Formodning, men desværre for sent til at faa det rettet.

²⁾ Ny Dst. Mag. VI, 108—10; 111—13; Fr. l's Reg. S. 289, jofr. Dst. Mag. VI, 164—65. — Lensbreve udstedte i denne Anledning se Fr. l's Reg. passim. — Fru Anne Mejnstrups fornæbde Pantebrev paa Højstrup, dat. Skanderborg 3 April 1531, meddeles som Nr. 89 (uagtet Brevet er udstedt i Kongens Navn, var denne dog selv paa Gottorp; Sekretæren Joh. Fris maa saaledes have haft det fgl. Segl til Afbenyttelse).

³⁾ Dipl. Norv. VII, Nr. 688.

sig rundt i Jylland, Proklamationer udbredtes blandt Befolkningen; alle ventede med Spænding, hvad Fremtiden vilde bringe. Det var i Jylland, at denne Spænding først viste sig. Bønderne fra de omliggende Herreder i Midtjylland strømmede truende og støjende til Viborg Landsþing; Mogens Munk maatte flygte, hvorimod hans Hustru, Karen Rosenkrantz, der synes at have været en modig Kvinde, blev tilstede og nær var blevet nedhugget af Bønderne. Mogens Munk skilbrer selv i et Brev til Kong Frederik det hele Optrin med levende Farver (Nr. 93). Kun i Mogens Søyes og Erik Banners Ten var alt roligt, og det var ogsaa disse Mænd, der ved Hjælp af Jens Svass til Raas, som midlertidig blev indsat til Landsdommer i Mogens Munks Sted, fik Gjæringen dæmpet. Og da Erik Krummediges Foged ogsaa paa denne Tid blev dræbt af Bønderne, da han vilde indkræve Landehjælpen, raadede man ogsaa Kong Frederik til at lade denne Sag forliges af Erik Banner (Nr. 96). At det ikke paa denne Tid kom til større Uroligheder i Jylland, skyldes ganske sikkert Mogens Søyes og Erik Banners rolige og sindige Afsærd. Almuen vilde ingen høre uden dem, siges der udtrykkelig.¹⁾

Hertil kom, at Kong Kristierns Angreb til Lands ikke blev til noget. Bludselig fik man, endogsaa tibliger, end Tilfældet var, den Efterretning, at han var ved at indstibe sig med en stor Hær. Men hvor skulde man vente Angrebet? Hver Landsdel maatte under disse Forhold sørge for sig selv og turde ikke komme de andre til Hjælp, før man vidste, hvor han vilde forsøge en Vandgang. Hr. Tyge Krabbe skrev som Rigmarsk Brev paa Brev for at faa Udrustningerne samlede. Hele det staaen Raad samledes i længere Tid hos ham paa det faste Helsingborg; han selv og Hr. Axel Brahe førte Overbefalingen i Staaen. I Sjælland førte Hr. Oluf Rosenkrantz, Hr. Anders Vilbe og Hr. Knud Rud Overbefalingen. Her ventede man ikke uden Grund et Hovedangreb paa Kjøbenhavn, hvor Stemningen blandt Borgerne desuden ikke var til at lide paa. Først tænkte Hr. Oluf Rosenkrantz og Hr. Anders Vilbe paa at samle hele Styrken ved Helsingør og der at oppebie Begivenhedernes Udvikling; men senere fik de fra Kong Frederik den Efterretning, at Kong Kristiern vilde løbe ind i Beltet, landsætte sine Folk paa Sjællands Grund, derpaa løbe med Skibene til Falsterbo og der bemægtige sig den store Silbeflaade, som om Efteraaret samledes der, hvorpaa han vilde søge at bemægtige sig Stege og Rjøge og opslaa sit Vinterkvarter her; de opgave da Planen om at lægge sig ved Helsingør og toge deres Hovedkvarter i Antvorskov

¹⁾ Jofr. nærmere min Afh. herom i Hist. Tidsskr. 4 R., V og F. Svass, Meddelelser om Familien Svass, IV, 301 ff.

Kloster, idet de fordelte Rytterne i de nærliggende vestjællandske Kjøbstæder, hvorfra Styrken paa en halv Dag kunde samles. Her laa de i nogen Tid, men besluttede derpaa, da de fik Efterretning om (c. 30 September), at Kong Kristiern laa rede med 6000 Landsknagte i Frisland, at drage nærmere til Kjøbenhavn, for at kunne sætte sig i nærmere Forbindelse med den Landsknagtstyrke, som Kong Frederik havde her (Nr. 91), og opfløge deres Lejr i Kjøge og Roskilde. Senere lod Efterretningen bestemt paa, at Hovedangrebet gjaldt Kjøbenhavn og maaske Malmø; de besluttede da at forblive i Nærheden af Kjøbenhavn og underrettede fra Kjøge af Kongen herom (9 Oktbr.). Hr. Oluf Rosenkrantz tog dog som sædvanlig Sagen med en vis stoift No. Fru Anne Rud havde bedt om hans Raad, om hun skulde begive sig ind i Malmø eller til sin Gaard Valden i Halland; d. 15 Oktbr. tilraadede han hende i et Brev fra Kjøbenhavn at tage til Valden. „Gud forbyde“, tilføjer han, „at det skulde gaa saa haardt til, at du ikke skulde være der lige saa vel forvaret som i Malmø, og da kan du komme ud og ind, naar du vil. Dog sige vi i Aftes Kongens Skrivelse, at Kong Kristiern er aldeles rede med 30 Skibe; hvor han vil hen, det véd ingen; dog haabes mig næst Guds Hjælp, at det skal intet have paa sig“ (Nr. 92). — Kongen havde udskrevet en større Hærsdag til Nyborg i Slutningen af Oktober eller Begyndelsen af November; heraf blev imidlertid intet; thi pludselig kom den Efterretning fra Hr. Truid Ulfstand paa Barbjerg, at flere af Kong Kristierns Skibe vare landede ved Halland, og at han selv var med; dette sidste var nu rigtignok en Misforstaaelse, thi Kong Kristierns Flaade var, som bekendt, bleven adspaltet af svære Storme, og han selv med de fleste Skibe landet i Norge, hvor han bemægtigede sig det søndenfjeldske og begyndte at belejre Hr. Mogens Gyldenstjerne paa Akershus; kun en Afdeling af hans Folk vare henflængte til Hallands Kyst og begyndte en Belejring af Bahus. Hvis Fru Anne Rud efter Hr. Olufs Raad har begivet sig til Valden, som hun saaledes netop i Nærheden af Hjenderne; hendes følgende Breve ere ogsaa daterede fra Sjælland eller andensteds.

Nu fik Hr. Tyge Krabbe og de staaeste Raader i Helsingborg nok at gjøre; alle Efterretninger fra Norge og Halland (Bahuslen) gik gennem deres Hænder, og en meget stor Brevvevling har man endnu tilbage fra Hr. Tyge fra denne Tid (November og følgende Maaned). Tyge Krabbe og de staaeste Rigsraader, der antog, at Kong Kristierns fleste Skibe laa ved Marstrand, vilde have Flaaden sejlklar og affendt hertil snarest mulig; ja, de staaeste-sjællandske Raader sendte endogsaa Opfordring til Lybek om snarest muligt at komme dem til Hjælp. Kong Frederik derimod holdt igjen og vilde have Hovedforetagendet udsat til Foraaret, hvorfor han blev meget vred over Rigsraadernes Udsærd

overfor Lybel. Hr. Oluf Rosenkrantz og de øvrige sjællandste Raader havde imidlertid begivet sig til Kjøbenhavn; herfra sendte de den 14 Novbr., da man endnu ventede et Angreb paa Sjælland, et Brev til Kong Frederik om hurtigst muligt at sende alle de Ryttere og Landsknægte, han kunde overkomme, hertil, og atter den 20 November gjentage de indtrængende Opfordringen; det var i disse Dage, at Frue Kirke ved Oluf Rosenkrantzes og de øvrige Rigsraaders Hjælp tilbagegaves Katholikerne som et tydeligt Tegn for Kjøbenhavns lutherstfinede Befolkning paa, hvem der nu havde Magten i Byen; ogsaa Rente-
mesteren Anders Glob sendte endmere indtrængende Forestillinger til Kongen; Raaderne ere villige nok, htrer han, men man trænger til en ganske anderledes stor Landstat end hidtil; der er den største Mangel paa Penge til Landsknægtenes Sold. Da Kongen paa Grund af Aarstiden og Sygelighed ikke selv kunde komme til Kjøbenhavn paa denne Tid, sendte han da Udsendinge fra det jydste Raad til Kjøbenhavn, hvor ogsaa Tyge Krabbe og flere af de skaanste Raader gav Møde i December Maaned. Man besluttede sig da atter til at tage sin Tilflugt til Kirkens Statte. Allerede 25 Novbr. udsendte det sjællandste Raad Ordre til Sognepræster og Kirkebørgere i Try og Holbo Herreder om at indsende alle Kirkerenes Monstranser, Kalk og Klenodier til Kjøbenhavn, og d. 18 December vedtog de forsamlede Raader en endelig Beslutning om, at alt Kirkesølvet fra Sognekirkerne i Sjælland og Skaane, med Undtagelse af en enkelt Kalk, Dift og Ilden Bুদ্ধike til hver Kirke, skulde indsendes til Kjøbenhavn til Biskop Joachim Rannov, Abbed Henrik i Sorø, Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz, der skulde lade det ommønte og aflægge Regnskab derfor. Dette kan neppe have været Hr. Oluf Rosenkrantz noget behageligt Hverv. Sølvet indkrævedes med stor Strengthed; det sendtes derpaa til Sorgen Rod i Malmø, der som Møntmester besørgede dets Forvandling. Man har endnu forskjellige Breve og Kvitteringer fra ham og andre i denne Anledning til Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz, ligesom ogsaa det endelige Regnskab, de aflagde i Juli 1533, viser det store Udbytte, dette „Laan“, der aldrig blev givet tilbage, indbragte, nemlig over 85,000 Lod Sølv, foruden det „affkræbete“ Guld. En Tønde Rug kostede den Gang 12 ß, og hele Adlens Laan til Kongen udgjorde kun omtrent 81,000 $\text{R}.$ ¹⁾

¹⁾ De sjæll. Raader til Fred. 1, dat. Kbhvn. 1531, Tirsdag efter Mortensdag (11/11); samme til samme Vor Frue Aften præsentationis (20/11), Dst. Kong. Hist. 12; — Kongens Skrinder til Rigsraaderne i Kbhvn., dat. Haderslev Tirsd. efter Mortensd. (11/11), Ny Dst. Mag. VI, 119—23; — jvfr. 1, 227—28; Ny kirkehst. Saml. IV, 32—41; — Anders Globes Skrinder og Hverv til Igl. Maj. (udat.), Adelsbreve Fasc. 24; — Sorgen Rod til Hr. A. Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz, Malmø, Lørdag efter Kyndelmisse (2/2) 1532, Geh. Art. Dst. Saml. 581 a.

Ogsaa en anden Ordning blev efter Kongens Forslag truffet paa dette Rigsraads møde, nemlig Indsættelse af bestemte Mønstringsherrer og fgl. Rettertingsdommere for hvert Stift, en Ordning, som senere efter Kongens Død fornyedes af Rigsraadet og saaledes endnu var gjældende, da Grevefejden udbrod, nemlig i Slaane Biskoppen og Hr. Tyge Krabbe (Hr. Axel Brahe tillige Rettertingsdommer, Hr. Holger Ulstand tillige Mønstringsherre), i Sjælland Biskoppen, Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz (Hr. Hans Bilde tillige Rettertingsdommer), i Aarhus Stift Biskoppen, Hr. Mogens Søye og Erik Banner; i Vendsyssel Stift Biskoppen, Hr. Dve Lunge og Niels Jensen (Kofeldt) til Brodstov; i Ribe Bispen, Mogens Munk og Hr. Mogens Bilde.¹⁾

Rustningerne dreves nu med større Kraft, for at man kunde sende Hjælp til Halland og Bohuslen; især viste Hr. Tyge Krabbe stor Iver; han fik (Nr. 96) baade det staaenste og det sjællandske Raad til at fordobbe den Rytterstyrke, som man paa Rigsraads mødet i Kjøbenhavn i December havde besluttet at udruste, og da Kong Frederik, som nu havde faaet sikrere Underretninger om Mogens Gyldenstjernes Stilling paa Alsterhus og som tillige frygtede Angreb Syd fra til næste Sommer af Kristiern II's Venner i Thykland, i den Anledning havde sendt Hr. Johan Ranzau og Hr. Niels Lyffe først til Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz og derpaa til Hr. Tyge om at fremsthynde Rustningerne, saa at man kunde gjøre Spillet af i Vinter, at man ikke til Sommer skulde blive angrebet fra forskjellige Sider paa én Gang, — saa kunde disse Mænd (9 Januar) melde tilbage om Hr. Tyges store Iver og hans Glæde over, at Kongen endelig havde besluttet sig til dette Skridt, som Hr. Tyge selv saa længe havde ønsket; tillige fik Hr. Tyge i en Fart udrustet en Vagt med nogle Landsknægte, der kom Hr. Mogens Gyldenstjerne til Hjælp.²⁾

Hr. Oluf Rosenkrantz opholdt sig imidlertid som Befalingsmand paa Sjælland i Januar Maaned i Kjøbenhavn, og her udbrod, medens hans Medbefalingsmænd, Hr. Anders Bilde og Biskop Joachim Rønnow, vare fraværende, en farlig Soldatertumult, idet Landsknægtene, uden deres Obersters Vidende og Vilje, samlede sig paa Amagertorv, fordi de ikke havde faaet deres Sold, og, som det synes, overfaldt disse, da de søgte at lægge sig imellem. Under den daværende urolige Stemning blandt Borgerskabet, hvis urolige Borgmester, Ambrosius Bogbinder, netop kort før paa Rigsraadets Foranstaltning var bleven berøvet sin Borgmesterstilling, kunde denne Tumult blive farlig, og Hr. Oluf

¹⁾ Ny Dst. Mag. VI, 130; 132; jvfr. S. 119 ff.

²⁾ Johan Ranzau og Niels Lyffe til Fred. I, Kbhvn. 7; 1532 (Dst. Kong. Hist. Fasc. 12); jvfr. mit Skrift, Nr. II i Norge og hans Fængsling, S. 36 ff.

Rosenkrantz sendte endogsaa Bud ud for at hidkalde hele det adelige Rytterubbud til Staden. Hr. Anders Bilde, der for Tiden opholdt sig paa sin Gaard Søholm, skrev ogsaa, saa snart han havde faaet Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz, til Hr. Henrik Gøye, Befalingsmand paa Bordingborg, og rimeligvis ogsaa til de øvrige Lensmænd paa Sjælland, om hurtigst muligt at komme til Kjøbenhavn med den aller største Magt, han kunde, idet han tillige, efter Hr. Olufs Opfordring, beder ham at tage saa meget af det inddrevene Kirkesølv med sig som muligt. Den tredie Befalingsmand, Biskop Joachim Rønnow, tog derimod Sagen med langt større Overlæg og Koldblodighed. Indtrængende advarede han Oluf Rosenkrantz imod at lade Afdlen „ride ind med Heste og Rustning“; deraf vilde opstaa stort Skrig og Raab, som om Afdlen paa den ene Side og Landsknægtene og Borgerne paa den anden Side laa i aabenbar Fejde med hinanden; man skulde derfor søge at give det hele Udseende af en af de almindelige Uenigheder mellem Obersterne og Knægtene om Solden og søge at stille dem tilfreds og skaffe Betaling snarest muligt, hvorfor han strax havde skrevet til Møntmesteren om at sende alt det Sølv, han havde møntet.¹⁾ Hr. Anders Bilde og Hr. Oluf Rosenkrantz synes ogsaa at have fulgt dette Raad; den $\frac{3}{2}$ 1532 sendte Møntmesteren, Sorgen Koc i Malmø, dem 2500 Mark i møntede Penge, „hver Mark paa 1 Lod, at de desbedre kunne uddele dem blandt Almuen.“²⁾ Dette var ganske vist ikke tilstrækkeligt; men imidlertid havde man faaet mere Kirkesølv ind, som strax blev sendt til Mønten, og Mytteriets hynes saaledes at være blevet afværget. Afdlens Udbud kom i ethvert Tilfælde ikke til Kjøbenhavn; kun Hr. Johan Bjørnsen og „to Abbedsvende“ indfandt sig, og den 15 Februar skrev Hr. Oluf selv til Henrik Gøye, at han ikke behøvede at komme med sine Heste og Harnisk, og at han skulde lade dem, der mulig kom fra Laaland og Falslev, vente indtil videre (Nr. 97). Af Hr. Oluf Rosenkrantz's Brev synes dog at fremgaa, at Borgerne have været indviklede med i Sagen, og at de ikke havde været tilfredse med Møntens Bestaffenhed, og han tilføjer endnu, at hvis der ikke gaar anden Straf over Landsknægtenes Egenraadighed og Forsamling paa Amagertov, „da have vi baade Spot og Skade“, og det var da ikke godt for nogen at have Befaling over dem i Fremtiden.

I Marts Maaned kom Kong Frederik endelig personlig til Kjøbenhavn, og der holdtes nu store Møder og Herredage, Forhandlinger med Hansfæstaderne o. s. v., hvori Hr. Oluf Nielsen og Hr. Tyge Krabbe deltog. Det var en

¹⁾ Kbhvns. Dipl. IV, 466—69 (23 Januar 1532); jøfr. D. Nielsen, Kbhvns. Hist. II, 124 ff.

²⁾ Geh. Ark. Dff. Saml. 581 a.

bevæget Tid, fuld af Spænding og Uvished. „Flgjer Messer og Gudstjeneste op igjen og Processioner, at den evige Gud vil hjælpe os fra den umilde Mand“, skriver saaledes Fru Anne Mowridsdatter, Hr. Predbjörn Pödebustes, fra Bistrup til sin Svigerføn Anders Bilde (8 April). Sejrede Kong Kristiern, havde de fleste af disse Mænd jo heller intet godt at vente sig, især Hr. Predbjörn og Hr. Thyge. I Norge gif ogsaa det Rygte, at Kong Kristiern ingen var saa hadst som Hr. Thyge Krabbe og hans Fætter Hr. Vincents Lunge;¹⁾ den ene havde jo ogsaa været Hovedmanden for at berøbe ham Danmarks, den anden Norges Krone. Stor Indflydelse fik Hr. Thyge Krabbe ogsaa paa Kong Kristierns Skjæbne, da denne d. 24 Juli s. A. under givet Lejde førtes til Kjøbenhavn for at have en personlig Sammenkomst med sin Fætter. Det var nemlig Hr. Thyge, som i de uhyggelige Forhandlinger om Kongens Skjæbne var Talsmand for og fik de vendiste Stæder og de svenske Sendemænd til at gaa ind paa, at Kongen skulde sættes i Forvaring paa Sønderborg og Lejdet saaledes brødtes, ligesom han ogsaa blev en af de 4 danske Raader (sammen med Anders Bilde, Mogens Gøye og Otte Krumpen), til hvem Kong Frederik maatte forpligte sig at holde Fangen paa Livstid og som derfor skulde have Del i Sønderborg Slotslov, saa intet kunde foretages uden deres Samtykke. Hr. Thyge Krabbe havde tilfredsstillet sin Høvnfølelse. Hr. Thyge var selv en af de Mænd, hvem det tilfaldt at melde Kong Kristiern, at han skulde føres til Flensborg til en Sammenkomst med Kongen, hvorpaa man førte ham --- til Sønderborg.²⁾

Hr. Oluf Rosenkrantz og Erik Banner hører man derimod intet til under disse Forhandlinger, skjønt man ved, at de hele denne Tid vare i Kjøbenhavn og deltog i Rigsraads møderne — saaledes have de medbeseglet Traktaten med Hertug Albrecht af Preussen af 21 Juli og Fuldmagten for Klavs Bilde og Truid Ulfstand af 6 August, da disse sendtes til Norge.³⁾ Vi antage derfor, at de, ligesom maaske Hr. Mogens Gøye, have hørt til det Parti af Rigsraadet, der holdt paa, at det givne Lejdebrev skulde holdes. Men derimod havde Kongen netop paa denne Tid udnævnt Hr. Oluf Rosenkrantz til en vigtig og ansvarsfuld Post, nemlig til sin næstældste Søn, Hertug Hans's, Hofmester. Denne unge Fyrste, der var født d. 29 Juni 1521, altsaa nu 11 Aar gl., var allerede i Aaret 1529 paa Rigsraadets Opfordring bleven

¹⁾ Dipl. Norv. IX, 714.

²⁾ Om de uhyggelige Forhandlinger om Kong Kristierns Skjæbne henvises til mit Skrift om Kong Kristierns Fængsling, S. 152—73. — Ogsaa Axel Brahe tog Del i nogle af disse Forhandlinger, S. 155.

³⁾ Baitz, Wullenwever I, 352; Dipl. Norv. VIII, Nr. 694.

fendt til Danmark før at opdrages der. Det var almindelig bekjendt, at Menningen hermed var, at Hertug Hans skulde være sin Faders Efterfølger som Konge i Danmark (og Norge), medens den ældre Søn, Hertug Kristian (III), skulde have Holsien og Slesvig, eller i alt Fald Del deri; thi Hertug Kristian var som ivrig Lutheraner ikke set af Biskopperne og en stor Del af det katolske-sindede Rigsraad, navnlig Hr. Thyge Krabbe; noget egentligt Valg havde dog endnu ikke fundet Sted, og Rigsraadet havde kun i al Almindelighed forpligtet sig til at tage en af Kongens Sønner til hans Efterfølger. Paa den danske Herredag i Sommeren 1531 skulde Sagen have været ordnet, men var bleven til intet paa Grund af Kristiern II's Angreb; nu gik alle Kongens Bestræbelser ud paa at faa Sagen ordnet paa en fælles dansk-norsk Herredag i Sommeren 1533. Den unge Hertug var hidtil bleven opdragen af ivrige tyske Lutheranere, nemlig Peter Svabe, der endnu i længere Tid kaldes hans Løgmester, om han end brugtes meget til diplomatiske Sendelser, og Herman Bonn; ogsaa en Nordmand, M. Thorbjørn Olaffen, der vel endnu af Navn var Katholik, men senere blev den første evangeliske Superintendent i Trondhjem, var i Aarene 1531—33 i hans Tjeneste.¹⁾ I Oktober og November 1531 opholdt Hertug Hans sig endnu paa Kjøbenhavns Slot, hvor Befalingsmanden, Hr. Johan Urne, havde Opsigt med ham og oftere bringer Kongen Efterretninger om hans Befindende. Men allerede i Juli eller August 1532 kaldes Hr. Oluf Rosenkrantz hans Hofmester.²⁾ At Hr. Oluf Rosenkrantz nu fik Opsynet med Hertug Hans og skulde lede hans Opdragelse, var vistnok en Indrømmelse til det katolske-sindede Flertal i Rigsraadet. At han ved sin sindige og rolige Karakter var vel stikket til denne Plads, kan neppe betvivles. Prinsen flyttedes paa denne Tid til Nyborg Slot, hvor Hr. Oluf Rosenkrantz, skjønt det neppe var ham personlig belejligt, maatte tage Ophold, da han havde Paalæg om, saa vidt muligt stadig at være om Prinsen (Nr. 102). — Han kunde nu heller ikke have saa mange adelige Drengene hos sig som før, hvorfor Peder Vilbe (S. 161), der var en Del ældre end Prinsen og tilmed svagelig, blev sendt hjem til Bedstemoderen Fru Anne Rud, hvormod Hr. Oluf senere forespurgte, om Hr. Efte Vilbe vilde have, at nogen af hans Sønner skulde lære Latin, saa vilde han virke til, at han blev opdragen sammen med Prinsen tillige med de øvrige Adelsdrengene, der opdroges sammen med denne, og hvortil ogsaa hørte Hr. Olufs anden Plejeføn, Holger Ottesen Rosenkrantz, der hermed

¹⁾ Jvfr. hans interessante Brev af 31 Maj 1533 og mine Bemærkninger dertil i Kirkehist. Saml. 3 R., I, 503 ff.

²⁾ Fred. I's Reg. S. 446.

faa at sigge begynder sin offentlige Færd. Fru Anne Rud mente, at ingen af Efte Vilbes Dørn egnede sig til at lære Latin uden Hartvig Vilbe, som da blev opdragen hos Abbeden i Sorø, men henstillede Sagen til Forældrene.¹⁾ Det synes dog ikke at være flet (Nr. 108).

Alt syntes saaledes at stille sig heldig; da Kongen i Slutningen af Aaret, dog uden Grund, frygtede for fjendtligt Anfald fra Sverig, fritog han Hr. Oluf Rosenkrantz fra hans Stilling som øverste Befalingsmand i Sjælland, da dette ikke kunde forenes med hans Ophold hos Prinsen paa Nyborg Slot, og overdrog Befalingsposten til Hr. Henrik Gøye (Nr. 104), og den 2 April 1533 fik han paa Gottorp Brev paa at maatte beholde sine Pantelen Abrahamstrup og Holmgaard (Ramsø S., Egby S.) uafløst paa Livstid, medens han tidligere (S. 157) kun havde haft Brev paa at beholde dem uafløst i 12 Aar.²⁾ Hr. Oluf Rosenkrantz havde saaledes Udsigt til med Tiden at opnaa samme Værdighed som sin Oldefader Hr. Ote Nielsen, sin Bedstefader Hr. Erik Ottesen og sin Fader Hr. Niels Erikfen, nemlig som Danmarks Riges Hofmester, naar den unge Hertug Hans en Gang blev Konge. Dog, alt skulde inden kort Tid forandres; Skjærtorsdag d. 10 April 1533 døde Kong Frederik paa Gottorp, og en stormfuld Tid begyndte.

V.

Grevefejdens Tid.

1533—36.

Ved Frederik I's Død løsnedes alle Forhold. Ikke blot afbrødes Forbindelsen mellem de forskjellige Statslegemer, der havde været knyttede til hans Person — Danmark, Norge, Hertugdømmerne —; men ogsaa indenfor det danske Rige fandt en fuldstændig Opløsning Sted, idet hvert Stift med sin Biskop og sine Rigsraader stod som en Slags affondret Del af Riget; ingen Centralledelse fandtes i Virkeligheden, før et Kongevalg havde fundet Sted. Hver Landsdels Rigsraader handlede derfor for sig. Da Efterretningen om Kongens Død kom til Kjøbenhavn, holdtes her netop et Møde af de staaft-

¹⁾ Anna Rud til Efte Vilbe, 16 August 1532, Bedel-Sim. Rud. I, 238—39. — Samme til Datteren, dat. Mogenstrup, 16 Jan. 1533 (hendes sidste Brev), smsteds. S. 246—47. — Eigtalen over Holger Rosenkrantz († 1575) hos Brida og Gjellerup S. 73.

²⁾ Wegener, Abrahamstrup S. 59—61; jvfr. Erølev, Lensmand S. 17, der kalder dette Brev en Stadfæstelse (af Laanet 1531); men det var mere; ved Laanet 1531 havde Lensmanden kun faaet Sikkerhed mod Fortabelse af Lenet, inden Pengene vare betalte; men Kronen kunde ligefuldt have indløst Pantet, naar de 12 Aar vare udløbne.

fjællandske Raader, hvori ogsaa Hr. Mogens Gøye deltog; ogsaa Tyge Krabbe, Oluf Rosenkrantz og Axel Brahe vare her tilstede. Man enedes om Indkaldelsen af en fælles Herredag til Juni og satte sig i Forbindelse dels med Hertugdømmernes Raader (24 April), idet man søgte at sikre Hertug Hans Del i Hylvingen i Slesvig, dels (25 April) med Nordmændene, der havde afslaaet at komme til den allerede af Kong Frederik udstrevne Herredag, idet man nu søgte at formaa dem til et fælles Møde efter nærmere Aftale. Fra Kjøbenhavn ilte Hr. Tyge Krabbe tilbage til Skaane; fra Helsingborg underrettede han d. 27 April Efte Bilde, der nu efter sin Svigermoders Død ønskede at fritages for Slotsloven paa Bergenhüs, om Kongens Død; indtil videre maatte han forblive paa sin Post; men tillige beider han ham om at udbirke hos det norste Raad, at hans Fætter Vincents Lunge atter kunde faa Bergenhüs efter ham; thi herpaa havde han faaet den afdøde Konges Brev, — en højt overrassende Nyhed, men som forklarer en højt ejendommelig Episode for Aaret 1530, da Hr. Vincents kort efter sin Tilbagekomst fra Danmark pludselig i Efte Bildes Fraværelse havde søgt at sætte sig i Besiddelse af Bergenhüs, under Foregivende af at have faaet Kongens Brev herpaa; dette mislykkedes den Gang, og Kong Frederik blev ikke uden Grund meget vred herover og skrev endogaa til Hr. Tyge, at nu maatte man berøve Hr. Vincents alle hans Ven i Norge, men — det blev ikke til noget; Hr. Tyge fik det afværget; allerede den Gang havde Hr. Tyge ytret til Efte Bildes Svigermoder, Fru Anne Rud, der var kommen under Vejr med, at Vincents Lunge skulde have Bergenhüs igjen: „Nej, Frænke, jeg ved der intet af, uden hvis Efte ikke vil have det (Bergenhüs), da kan jeg ikke sige Nej, at han faar det ej.“ Hr. Tyge forstod at virke.¹⁾ — Efte saa karakteristisk er det Brev, Hr. Tyge Dagen efter (28 April) skrev fra sin Gaard Vegholm til Erkebisp Olaf, idet han idrig søgte at formaa ham til et Møde om Forholdet til Norge næste Foraar; han tilføjer nemlig: „Kjære Hr. Bisp, er der nogen Droft paa Færde enten med de Luthers Præster eller med andet galent Væsen, kan Eders Naade vel imidlertid finde Raad dertil.“²⁾ Dette viser, hvad Hr. Tyge og hans katholske Venner allerede da havde i Sinde, nu, da de vare blevne fri for den fjætteste Kong Frederik.

Erik Banner var derimod ikke tilstede i Kjøbenhavn i April Maaned. Hans Hustru Mette Rosenkrantz var nemlig død paa Kalls 3 Dage efter Kong Frederik, Paaskeføndag d. 13 April. Den urolige Tid, hvori Dødsfaldet

¹⁾ Vedel-Simonson, Rud. I, 198. — Bruuns m. fl. Dfte. Saml. 2 R., II, 351—52. — For øvrigt henviser jeg om hele denne Tid til min Afhandling om Herredagen 1533 i Hist. Tidsskrift 4 R., III.

²⁾ Dipl. Norv. VIII, Nr. 713.

indtraf, er vistnok Grunden til, at Fru Mette ikke blev fort til Bannernes Familiebegravelse i Torslev i Bendshøjsel, men blev begravet i Rosenkranternes Familiebegravelse i Tirstrup ved Bjørnholm, hvor der senere sættes hende et Minde (S. 77); allerede den 1 Maj deltog Erik Banner nemlig med Mogens Gøye i det iydste Rigsråds Møde i Karup ved Viborg, hvor man traf forskellige Foranstaltninger til Nylands Sikring og Styrelse (S. 154) under den forestaaende Herredag. Begravelsen synes saaledes endogfaa at være bleven fremsthyndet, og den nærmeste Slægt synes end ikke at have været tilstede.¹⁾ — Hun havde med Erik Banner fire Børn (Frants, Otte, Magdalene og Karen). Sidste Gang, Fru Mette selv findes omtalt før sin Død, er for øvrigt i et Brev fra Fru Anne Møvrildsdatter (Gyldestjerne), Hr. Preddbjørn Pødebuskes, dat. Bistrup 10 April 1532, hvori hun beder sin Datter Pernille, Hr. Anders Vilbes, om at takke Fru Mette for den store Umage, hun havde med hendes Søster Nytte (Niels Brofs til Estrup), der nylig havde faaet en ung Datter (S. 55—56). For øvrigt skal efter et Sagn Fru Mette have haft stor Skyld i, at hendes Broder Henrik Rosenkrantz 1530 hævede sin Trolovelse med Margrete Gyldestjerne Henriksdatter, — en Sag, som senere skal blive nærmere omtalt. Skæbnen vilde imidlertid, at Erik Banner selv, da der atter var kommet rolige Tider, netop ægtede Margrete Gyldestjerne (Januar 1537), hvorfor denne skal have sagt: „Fru Mette undte mig ikke sin Broder og maa dog nu unde mig sin Mand.“²⁾ — Dogfaa en anden Person, der stod den rosenkrantzke Kreds nær, døde netop paa denne Tid (3 Maj), nemlig Mogens Gøyes Broder, Hr. Henrik Gøye til Gislefeld, hvis Hustru Elline Godov i sin Tid havde været blandt Fru Mettes adelige Jomfruer.

Til Kjøbenhavn stævnedes nu i Begyndelsen af Juni de høje Herrer, til en Herredag saa betydningsfuld som faa af de tidligere. Om Danmark skulde vedblive at være et Kongerige eller være en Adelsrepublik, om Forbindelsen med Norge skulde vedvare, om Slesvig skulde knyttes nøjere til Holsten, om Danmark skulde slutte sig til Nybeck eller til Nederlendene i den Kamp om Østersøen, der allerede var begyndt, om Katholicismen eller Lutherdommen skulde herske i Landet, det var de store Spørgsmaal, som forelaa. Paa den ene Side laa Wullenweber med en lynchst Eskadre ved Dragør for at give Nybecks store Fordringer større Vægt; fra Hertugdømmerne, hvor Hertug Kristian allerede var hylbet i sit eget og sine umyndige Brødres Navn, ilede Udsendinge med en

¹⁾ Hofmans Fundat. IV, 372. — Efter Abildgaards Tegning i Oldn. Museums Arkiv faaar udtryksfuld paa Pigtene i Torslev, hvor Fru Mette er afbildet sammen med sin Mand og dennes anden Hustru, at Fru Mette ligger begravet „to Tjstrup“.

²⁾ Bebel-Simonson, Hagenstov S. 36, men uden kildeangivelse.

Forbundsstraktat mellem Hertugdømmerne og Nederlandene, rettet mod Tybeck. Det var en Herredag, som kunde prøve Hjerter og Nyrrer, og hvor det skulde vise sig, om det Vispe-Aristokrati, som havde stødt Kristiern II fra Tronen, havde aandelig Kraft og Dygtighed til at løse de store Spørgsmaal, som forelaa, om det var saa fast sammenknyttet, at det kunde tage mod de Storme, der laa i Luften, eller om de daarlig skjulte Mobsætninger skulde blive endnu større og sprænge Baandet. — Med Interesse fulgte alle Begivenhedernes Udvikling; Kjøbenhavns og Malmøs Borgere havde allerede tidligere vist deres Kjærlighed til Lutherdommen, deres Mistillid og Upaalidelighed overfor Rigsraadet; ogsaa den menige Adel havde, uden at have faaet nogen Indbydelse til at deltage i Rigsraadets Forhandlinger, givet talrigt Møde.

I Begyndelsen syntes endnu alt at gaa godt. Ogsaa store Festligheder fandt Sted; saaledes gav Hr. Tøge Krabbe Onsdagen d. 18 Juni et stort Skue til Bedste, idet han paa denne Dag med næsten fyrstelig Pragt fejrede en dobbelt Trolovelse i Frue Kirke, hvor paa en Gang hans Søn Mogens (født 1513) trolovedes med Karen Geed, Datter af Jakob Geed til Torberga i Skaane, og hans Datter Elsebe med den allerede den Gang navnkundige Peder Skram. Her mødte alle Rigets Biskopper i deres fulde Skrud, alle verdslige Rigsraader og en Mængde andre Adelsmænd. Saa godt som hele den rosenfrankste Familie var tilstede, ikke blot Hr. Oluf Nielsen til Vallo, men ogsaa Hr. Henrik Nielsen til Bjørnholm og Hr. Holger Holgerfen til Volter; den unge Brud førtes til Altret mellem sin Fader og Hr. Oluf Rosenfrank, hvorpaa Biskop Ove Bilde foretog Vielsen, som efter Tidens Skik fandt Sted ved Trolovelsen. Hfr. Elsebe, Birgitte Gøges Ungdomsveninde, gif den Gang i sit 20de Aar; efter sin Bedstemoder Fru Birgitte Olufsdatter Thotts Død (1528) havde hun tilbragt et Aarstid i sit Fædrenehjem, hvorpaa hun i 5 Aar opholdt sig hos sin Søster Magdalene Krabbe (født 1512), som var gift med Børge Ulfstand til Glimminge. — Man kan tænke sig, hvilken Opfigt dette prægtige Riddertog maa have gjort; her var jo samlet næsten alt, hvad Adlen kunde opbyde af stort og mægtigt, medens rimeligvis en nysgjerrig Folkeskare har samlet sig om Frue Kirke. Og det var neppe noget ganske almindeligt Optog paa de Tider. Ved den menige Mands Bryllupper foregik Trolovelsen (Vielsen) paa en Søndag foran Kirkedøren, hvorpaa Brud og Brudgom førtes ind i Kirken for i Menighedens Navnarelse at modtage den kirkelige Velsignelse. Trolovelse og Bryllup smeltede her sammen. Adlen, og maaste ogsaa andre, havde imidlertid begyndt at indføre en anden Skik, at lade Trolovelsen foregaa samtidig med Fastensøllet i Hjemmet, hvor da en Huskapellan eller Sognepræst var tilstede; senere kom saa paa en Søndag Ind-

førelsen i Kirken, for at det unge Par i Menighedens Navnørelse kunde fremtræde som Ægtefolk. Her var derimod, ligesom ved de fyrstelige Giftermaal, selve Trolovelsen gjort til en stor offentlig Handling. For Kirken var Trolovelsen det bindende; men Mand og Hustru vare Fr. Elise og Peder Skram endnu ikke; dertil hørte endnu Bryllupshøjtideligheden, der først fandt Sted Søndagen d. 2 Febr. 1535 paa Helsingborg Slot, som det synes, uden større Højtidelighed, dels vistnok, fordi der var gaaet en saa højtidelig Trolovelse i Forvejen, hvorved det kirkelige Bryllup indskrænkedes til en Vedgaaen for Menigheden af, at Ægtefættet nu var fuldbjrdet, dels paa Grund af de urolige Forhold og fordi Peder Skram kort efter rejste til Stockholm for at overtage Overansvørelsen over den forenede dansk-svenske Flaade, i Spidsen for hvilken han kort efter skulde vinde saa stort et Navn som „Danmarks Riges Vovehals“. Et stort Navn indtager i den følgende Tid baade Fru Elise Krabbe og Hr. Peder Skram; nøje knyttede som de vare til Rosenkrantzernes Slægt, vil deres Navn forekomme ved mange Lejligheder i det følgende. — Foreløbig søgte Hr. Tyge saa Dage efter Trolovelsen ved et Brev til det norste Rigsraad at staafe Peder Skram Ski Syssel i Forlening, saaledes som allerede var ham lovet af den afdøde Konge (Nr. 109).¹⁾

Samme Dag, som denne store Fæst fandt Sted (18 Juni), havde Rigsraadet underrettet det norste Rigsraad om, at mau af Hønsyn til Norge havde besluttet at udsætte Kongevalget til næste Aar, og i den Anledning indbudt det norste Raad til et Fællesmøde i Kjøbenhavn St. Hansdag 1534. Det var en skjæbnesbanger Beslutning, og den var ikke tagen før efter de heftigste Forhandlinger i Rigsraadet. Mogens Gøye, Erik Banner og i det hele taget de jydste Raader synes at have holdt stærkt paa, at der under de nuværende usikre Forhold strax skulde vælges en Konge, og hertil synes ogsaa Oluf Rosenkrantz at have sluttet sig. Men da man nu skulde tale om, hvem der skulde være Konge, udbrød den heftigste Strid. Mogens Gøye, Erik Banner og maaske nogle enkelte Andre, mod Lutherdommen mindre fjendtlige Rigsraader foreslog Hertug Kristian, hvorved jo ogsaa Forholdet til Slesvig vilde blive klarere; men hele det katholskhindede Flertal i Raadet med Biskopperne i Spidsen vilde ikke vide noget af Hertug Kristian at sige; som en ivrig Lutheraner, der tilmed netop kort før havde faaet Reformationens Sag sikret i Hertugdømmerne, var han meget ilde set af dem; tværtimod vilde de nu

¹⁾ Fru Elises Fortegnelse (Rørdam, Monum. II, 15 ff.) er tilvøise ikke ganske paalidelig, siden hun endog saa lader døbe optaa af Graven for at fejre hendes Trolovelse (Sift. Tidsskr. 4 R., III, 668), men i de store Træk kan man dog stole paa den. Vist. forøvrigt Datterens Optegnelse, Rørdam, II, 101 ff.

benytte Lejligheden til, efter at den fjætteste Kong Frederik var død, at sætte en Stopper for Lutherdommens videre Udbredelse i Danmark. De holdt derfor lige saa ivrig paa Hertug Hans; ja, Tyge Krabbe ytrede endogsaa, at Hertug Kristian vilde blive en værre Tyrann end gamle Kong Kristiern; han og Joachim Rønnow sagde oftere til Borgerne i Kjøbenhavn og Malmø, som opfordrede dem til endelig at vælge en Konge, om de da vilde have den Hertug af Holsten, den Nar, som kun manglede Bjælderne; „jeg skal være jer Konge nok i Skaane“, ytrede Hr. Tyge til Malmøboerne, — Ytringer, der senere kom Hertug Kristian for Dre og ingenlunde stemte ham mildt mod Hr. Tyge og hans Parti.¹⁾ Under disse Forhold var det, at man udsatte Valget et Aar af Hensyn til Norge. At Oluf Rosenkrantz har stemt for Hertug Hans, følger af hele hans Stilling til denne; han har ogsaa ligesom Tyge Krabbe og de ivrigste Katholiker medbeseglet Brevet til Norge; dette har ogsaa Mogens Gøye gjort, men det er karakteristisk, at Erik Banners Segl mangler herunder. Og da man saa saa Dage efter tog Religionsagen for, blev Uenigheden endnu større. Hr. Tyge Krabbe, Hr. Predbjørn Pødebusk og i det hele taget de fleste ældre Raader, navnlig alle Vilberne, sluttede sig ubetinget til Biskopperne i denne Sag. Frugten af disse Forhandlinger blev den saakaldte Recess af 3 Juli, eller rettere sagt den Kontrakt, som Biskopperne fik Rigsraadet til at indgaa, hvorved hele Religionsagen lagdes i Biskoppernes Haand. Men da dette Brev forelagdes til Besegling, nægtede Mogens Gøye og Erik Banner at sætte deres Segl under; Erik Banner skal have tilskyndet Mogens Gøye til dette Skridt, — dette siger i al Fald Povel Helgesen. Et stærkt Brud var saaledes indtraadt; af de Mænd, der vedkomme os, have Predbjørn Pødebusk, Oluf Rosenkrantz og Hr. Tyge Krabbe sat deres Segl under. Det samme er Tilfældet med Hr. Axel Brahe, skjønt han anses for evangeliskindet og heller ikke nævnes d. 14 Juli mellem Hans Tavsens Dommere, men da endnu var i Kjøbenhavn; forøvrigt havde allerede ¹⁰/₂ 1531 Sortebrodrerne i Aahus Kirke for Armøds og Trangs Skjld solgt og skjødet til Hr. Axel Brahe og hans Arvinger et Fundatsbrev, ved hvilket Hr. Axel Brahes „Forældre“ (d: Forfædre), nemlig Hr. Niels Pederfen Brahe og hans Hustru Magdalene Olufsdatter havde givet noget Gods til Aahus Kloster for en Sjælmesse til evig Tid; men Klostret maatte ligesuldt forpligte sig til at holde Tjenesten²⁾;

¹⁾ Hist. Tidsskr. 4 R, IV, 636 ff.

²⁾ Falkmann, Upphøvelinger (o. f. v.) II, 3. — „Forældre“ maa her ikke tages for strengt; thi Niels Pederfen Brahe hørte ikke til Hr. Axels, men til Niels Brahes Forfædre (jvfr. ovenfor S. 167); Godset hørte altsaa ikke til Axel Brahes eget, men til „den Forræder“ Niels Brahes Gods.

dette tyder jo endnu paa katolsk Sindelag hos Hr. Axel; men naar man erindrer, at Sofie Rosenkrantz netop paa denne Tid havde sat sin Broder søn Jørgen Rosenkrantz i Huset hos Jørgen Røf i Malmø og i Lære hos Lutheraneren Frans Vormersen, synes Fru Sofie og hendes Mand endnu paa denne Tid at have indtaget en noget vaklende Holdning i religiøs Henseende.

Foruden Mogens Gøye og Erik Banner have heller ikke følgende Mand af den rosenkrantske Kreds befeglet Recessen: Mogens Munk, Erik Krummedige, Hr. Pædbjørn Pødebusts Søn Klavs Pødebust og hans Svigersøn Niels Brof, samt Biskop Joachim Rønno og dennes Broder Ejler Rønno, Hr. Tyge Krabbes Svigersøn; denne sidste synes ogsaa at have forladt Herredagen omtrent i disse Dage; men hans Hustru Anne Krabbe fødte d. 9 Juli paa Salto, som Ejler Rønno havde i Forlening af sin Broder Biskoppen, en Datter, Mette, saa at hans Forlovede fra Herredagen maatte staa i Forbindelse hermed.¹⁾ Med Hensyn til de øvrige her nævnte Mand er Forholdet mindre klart. Men imidlertid gik det katolske Parti videre og videre i sin reaktionære Færd. Tilfidsst søgte Biskopperne ved det saakaldte Enighedsbrev at binde Rigsraadets Medlemmer indbyrdes til ikke at samtykke nogen til Konge uden hele Rigsraadets Samtykke (13 Juli). Brevet er dog kun befeglet af Biskopperne samt Hr. Tyge Krabbe, Hr. Pædbjørn Pødebust og tre af Billederne. Det var det eneste Forsøg paa at give Riget en ordnet Regering under Interregnet; for øvrigt havde man kun fastslaaet Ordningen af Stiftsretterne fra 1531. Hver Biskop eller de enkelte Raader stode saaledes som Smaakonger hver i sit Stift eller sin Egn, og Recessen af 3 Juli begyndte man strax at sætte i Værk, idet Hans Tavsen den 14 Juli blev dømt som en Kjætter og Løgner og kun af Raade og Barmhertighed slap med biskoppelig Censur og at forvises fra Sjællands og Skaanes Stifter. I Dommen over Hans Tavsen deltog Hr. Tyge Krabbe, Hr. Pædbjørn Pødebust og Hr. Oluf Rosenkrantz, medens Hr. Axel Brahe, Erik Krummedige og Mogens Munk lige saa lidt have deltaget i den som Hr. Mogens Gøye og Erik Banner. Det er bekendt, hvilke tumultuariske Scener denne Dom fremkaldte, idet Kjøbenhavns Befolkning forfulgte Joachim Rønno, da han og de andre Raader forlode Raadhuset, saa at han kun blev frelst ved Hans Tavsens Mellemkomst. Fra nu af var Rigsraadet i en fuldstændig Oppløsnings-tilstand. Hr. Mogens Gøye og Erik Banner og ligeledes Oluf Nielsen Rosenkrantz htrede højt og tydelig, at de vare komne for at vælge en Konge,

¹⁾ Personalhist. Tidsskr. I, 123; jfr. Klavs Bildes Optegnelse i Bruuns m. fl.'s Dst. Saml. 2 R., V, 60, hvor hendes Fødselsdag sættes til d. 11 Juli.

ikke for at udstykke Riget, og nedlagde en Protest mod Rigsraadets hele Fremfærd. „I ville ikke høre op“, skal de have sagt, „før I have drevet et Spil, som vore Børnebørn ville komme til at undgaa.“ Herover blev Forbitrelsen mod dem saa stor, at de ansaa det for tjenligt hemmelig om Natten at forlade Kjøbenhavn, og en stor Del af den evangelistfjændede Del af Adlen skal have fulgt Exemplet. Herredagen var sprængt. Naar og i hvad Anledning dette Opbrud er foregaaet, er efter de samtidige Beretninger uklart; det sættes dels i Forbindelse med Recessen af 3 Juli, dels med Kongevalget; at Mogens Gøys og Erik Banners Segl ikke kunne eftervises i et eneste Brev efter d. 3 Juli, kunde tyde stærkt paa, at Opbrudet var fremfaldt ved Recessen af 3 Juli; men Brevene kunne være fremlagte til Befegling senere end deres Datum, og da Oluf Nielsen i en Ritbe, der stammer fra Kristian III's Omgivelser¹⁾, udtrykkelig nævnes som en af dem, der har sluttet sig til Mogens Gøys Protest mod Rigsraadets Afspærd, og han endnu nævnes i Dommen over Hans Taosens, maa det hele vistnok først være foregaaet omtrent d. 14 Juli, og Protesten gjælder vistnok nærmest Enighedsbrevet. At Oluf Nielsens Segl ikke fandtes under dette Brev, kom senere lige saa meget til at tjene ham til Gode, som det modsatte blev til Skade for Hr. Tyge Krabbe, Hr. Prebbjørn Pødebust og Hr. Anders Bilde, for ikke at tale om Biskopperne. Dette Brev blev nemlig Hovedanklagen fra Kristian III's Side mod Biskopperne og deres Tilhængere.

Landet laa saaledes adspaltet og udstykket; Hertug Kristian vilde man ikke have til Konge, men havde dog sluttet en Forbundsstraktat, en saakaldt Union, med ham som Hertug af Holsten og Slesvig, og derved tillige sluttet sig til Nederlandene mod Rybeck. I et helt Aar skulde Landet under disse Forhold være uden Konge. Hver Rigsraad drog nu hjem til sin Gaard eller sin Forlening, Hr. Oluf Rosenkrantz til Nyborg, som han under Herredagen havde faaet i Forlening, hvilket jo var ganske naturligt, da den tilkommende Konge, Hertug Hans, hvis Hofmester han var, opholdt sig her; den 27 Juli 1533 oplod Hr. Peder Lyffe ham allerede Slottet.²⁾ Mogens Gøye begav sig foreløbig til sin Gaard Gunderslevholm, hvorfra han d. 1 August tilskrev Hr. Anders Bilde et karakteristisk Brev, hvori han bl. a. taler om, at han med det første vil begive sig tilbage til Sjælland, da han frygter for Uroligheder i Anledning af de Breve, Prælaterne nu fik i Kjøbenhavn paa deres geistlige Sager og Friheder, „Almuen til Beføring“. ³⁾ Ogsaa Erik Banner har vistnok

¹⁾ Hist. Tidsskr. 4 R., IV, 637—38. Forf. synes at være Kansler Utenhof, der selv var tilstede i Kjøbenhavn under Herredagen.

²⁾ Dste. Mag. 4 R., II, 3. — mdxxij er i Originalen en Skrivfejl for: mdxxxij.

³⁾ Dste. Saml. udg. af Bruun 2c. 2 R., II, 355.

nogen Tid opholdt sig paa Sjælland, siden han nævnes blandt de Adelsmænd, der tillige med Mogens Gøye bevægede Biskop Joachim Rønnow til atter at tillade Hans Tausen at vende tilbage til Kjøbenhavn (17 August) ¹⁾, men er derpaa rimeligvis vendt tilbage til Jylland af samme Grund som Mogens Gøye. — For øvrigt hører man ikke meget om de høje Rigsraader i dette republikanske Aar. 3 November Maaned holdtes et Rigsraads-møde i Odense, hvor Rigsraadet forpligtede sig til, at den, som valgtes til Konge i Danmark, skulde fuldbyrde Unionstraktaten med Hertugdømmerne, og med det samme udvalgte Mogens Gøye og Erik Banner til sammen med Biskop Dve Bilde, Biskop Knud Gyldestjerne, Hr. Dve Lunge, Erik Krummedige, Hr. Mogens Bilde og Johan Fris at drage til Kolding og forhandle med Hertug Kristians Udsendinge om Ratifikation af Unionstraktaten. ²⁾ Det var maaste paa denne Tid, at Mogens Gøye og Erik Banner paa et Jagtparti havde en personlig Sammenkomst med Hertug Kristian og søgte at bevæge Hertugen til at tage mod den danske Krone, idet de lovede ham Hjælp fra deres Parti og den menige Befolkning i Byerne og paa Landet, naar han vilde vise sig med en ringe Styrke i Jylland; ogsaa Borgmestrene i Malmø og Kjøbenhavn, Jørgen Røck og Ambrosius Bogbinder, samt Jørgen Wullenwever havde i denne Henseende henvendt sig til Hertug Kristian; men denne vilde ikke modtage Kronen paa denne Maade; de fattede da helt andre Planer, hvis Virkning snart skulde vise sig. ³⁾ Alt kom nu an paa den Herredag, som skulde holdes i Kjøbenhavn den 24 Juni næste Aar. Et større Møde synes saaledes den 12 Maj at have været holdt i Randers, hvor ikke blot Mogens Gøye og Erik Banner, men ogsaa Hr. Axel Brahe og Joachim Rønnow var tilstede, ligesom denne ogsaa har udstedt et Brev fra Kallø d. 15 Maj. At det katolske Parti paa denne Tid var enigt for at gennemføre Hertug Hans's Valg, ses af samtidige Breve. ⁴⁾ Ogsaa den norste Erkebiskop gjorde man alt for at bevæge til at komme til Kjøbenhavn i den Anledning. Paa Rigsraads-mødet i Odense i November havde man derfor sendt det norste Rigsraad et af Rigsraadet beseglet Vejdebrev; men da Mogens Gøyes, Erik Banners og Oluf Rosenkrantz's Segl fattedes herunder, gjorde Erkebispens Indsigelse mod dets Gyltighed og fordrede farligt Lejde af disse tre Mænd. Dette udvirkede Gste Bilde ogsaa gennem sin Broder Biskop Dve Bilde i Aarhus. „Dette havde dog ikke

¹⁾ Huitfeldt S. 1401—2.

²⁾ Ny Dst. Mag. II, 254—56. — Dipl. Norv. VIII, Nr. 720 og 721.

³⁾ Hist. Tidsskr. 4 R., III, 425—27.

⁴⁾ 3ydfste hist. top. Saml. II, 376; Aftskuffer til Grevefejden I, 67 ff.; jvfr. Hist. Tidsskr. 4 R., III, 516; Rørdams Monumenta hist. Dan. I, 439 (Dve Bildes Breve af 15 og 29 Maj).

været nødvendigt", skriver Hr. Mogens Gøye i den Anledning 4de Pinsedag (27 Maj) fra Skanderborg til Efte Bilde, idet han sender sit Lejdebrev, „thi jeg haaber, at vi (o: de tre nævnte Mænd) ikke skulle befindes som de, der frænte og ikke vilde holde vore Medbrødres D. R. R.'s Brev og Segl; tværtimod vilde vi være villige til at samtykke og bevilge, hvad de beslutte og forhandle, som os og vort fædrene Rige Danmark til Ære, Nytte, Gavn og Bestand være kan.“¹⁾ — Ogsaa Hr. Oluf Rosenkrantz strev i samme Anledning den 1 Juni fra Nyborg et interessant Brev til Efte Bilde (Nr. 114), hvori han udtrykker sin Glæde over Efte Bildes Bestræbelser for, at Danmark og Norge „maatte komme ubi god Bestand tilhobe“, og iøvrigt opfordrer ham til at virke for, at „den Person“ (o: Erkebiskoppen) kunde komme til den forestaaende Herredag. Han sender tillige Lejdebrevet, men tilføjer med stor Bestendighed: „dog havde det været en ringe Ting bevendt med mig, uden Hr. Mogens og Erik Eriksen ikke ogsaa havde gjort det.“ Men en anden Stjæbnesbanger Nyhed indeholder det samme Brev: at Rybeckerne, som nu havde sluttet Fred med Nederlandene, pludselig under Grev Kristoffer af Oldenborgs Anførsel havde gjort et Indfald i Holsten, og at man allerede, ifølge Unionstraktaten med Hertug Kristian, havde sendt saa mange Ryttere som muligt til Hertugdømmerne, og at Hr. Oluf selv havde sendt 50 Landsknegte til Befalingsmanden paa Sønderborg (hvor Kong Kristiern sad fangen, og hvor man ikke uden Grund ventede et Angreb). Han haaber dog til Gud, tilføjer han med sin sædvanlige Ro, at det har ingen Nød, og at Herredagen ligefuldt vil gaa for sig.

Grevfejden var altsaa udbrudt. Hr. Tyge Krabbe og Joachim Rønnow fik travlt med at samle Ryttere og Landsknegte fra Sjælland og Skaane, og neppe vare de dragne ud af Malmø, før Oprøret i de samme Dage brød ud i denne By. Den hemmelige Forbindelse, der lige siden Herredagen 1533 havde fundet Sted mellem Wullenwever, Jørgen Røck og Ambrosius Bogbinder, begyndte nu at vise sine Virkninger; i Begyndelsen havde Planen gaaet ud paa at sætte den lutherste Hertug Kristian paa Tronen; da denne Plan mislykkedes, rejste man den fangne Konges Fane. Men hvem der havde bidraget meget til denne Vending, eller som i al Fald gav Malmøboerne et godt Paastud til at rejse sig, det var Hr. Tyge Krabbe. Allerede i August Maaned 1533, strax efter Herredagens Slutning, vare Forfølgelserne mod de lutherste Prædikanter i Helsingborg og Trelleborg, der hørte til Hr. Tyges Len, begyndte, ligesom i Bø og Landskrone, hvor Hr. Tyge ogsaa havde stor Indflydelse (Nr. 113).

¹⁾ Adelsbreve Fasc. 23.

De fordrevne Præster synes at have søgt Tilflugt i Malmø. I Slutningen af Aaret sendte Hr. Tyge da en Afskrift af Recesen af 3 Juli til Malmø Borgmestre og Raad med stærke Trusler, hvis de ikke forviste deres lutherste Prædikanter og toge katholiske isteden. Det samtlige Borgerstab svarede den 6 Januar 1534 med et bestemt Afslag. Mulig var det i denne Anledning, at Tyge Krabbe derpaa i Februar Maaned havde en Sammenkomst i Helsingør med Joachim Rønnow og flere Rigsraader; for øvrigt havde Tyge Krabbe tillige med Rønnow ifølge Rigsraadets Beslutning paa Herredagen faaet Overtillshenet med Øresunds Told, som var Lybederne en flem Torn i Djet (Nr. 113, S. 142).¹⁾ Malmø Borgere søgte dog, ifølge deres egen Skildring heraf, ved Skrivelser og Bud til Erkebispens, Hr. Tyge Krabbe og det øvrige staaende Raad at faa Lov til at beholde deres Prædikanter; men de fik til Svar, at dersom de ikke faldt til Føje, „skulde de blive adspredte og skilte fra Land og Rige ligesom Søderne“; ja Erkebispens, Torben Bilde, lod endogfaa paa Lunde Landsting alle Prædikanterne og de Rjødskæder, som opholdt dem, erklære fredløse. Hidtil havde Malmøboerne ventet, at Sagen skulde kunne holdes hen til Herredagens Sammentræden i Juni Maaned, idet de stolede paa, at det evangeliske Parti i Rigsraadet (Mogens Gøye og Erik Banner) skulde lægge sig imellem; men da Erkebispens og Hr. Tyge gif saaa haardt frem, — ja, saaa benyttede de sig af Lejligheden; saasnart Landsknægtene vare afsejlede for at føres til Holsten, overraabede og nedbrøde de Slottet (c. 30 Maj), toge Befalingsmanden Hr. Mogens Gylbenstjerne og flere tilstedeværende Raader, deriblandt Klavs Pødebusk, til Fange og havde ogsaa et Slags Gidsler i de adelige Børn, der opholdt sig i Jørgen Rocks Hus, deriblandt den lille Jørgen Rosenkrantz. Derpaa sendte de bevæbnede Folk ud for at gribe Erkebispens og Hr. Axel Brahe, hvilket dog ikke lykkedes.²⁾

Hr. Tyge Krabbe var i Sjælland for at underhandle med Biskop Joachim Rønnow om Troppernes Afvendelse til Holsten, da han (2 Juni) fik Efterretning om Urolighederne i Malmø; Tropperne, der allerede vare komne til Korsør, fik nu Kontraordre; men for øvrigt synes det virkelig, at Rigsraadet, der ikke syntes at ane Jørgen Rocks Aftaler med Grev Kristoffer og Lybederne, har ladet sig føre bag Lyftet af dennes Fremstilling af det hele som Nødværg mod det katholiske Parti, og indtil videre har opfat at gjøre noget alvorligt mod Malmø, inden Herredagen sammentrædte. Man mærker i al Fald ikke det

¹⁾ Rbhvns. Dipl. II, 243; Ny Dfte. Mag. II, 212.

²⁾ Om Urolighederne i Staane jvfr. Hist. Tidsskr. 4 R. III, 438 ff.; Pal. Müller, Ørens Fejde I, 205. — Attførter til Gr. Fejde I, 83 samt Jørgen Rocks Breve af 1—7 Juni i Rbhvns. Dipl. IV, 483 ff.; Nordbams Udg. af Malmøbogen S. XLVII ff. —

mindste til Foretagender mod Malmö, inden Grev Kristoffer pludselig d. 21 Juni Kl. 9 Aften viste sig for Dragør med en lybft Flaade. Ubeskrivelig Forvirring! En Del af de østbanfte Raader vare allerede mødte i Kjøbenhavn i Anledning af Herredagen, som skulde aabnes d. 24de, deriblandt ogsaa Tyge Krabbe. Han kom behændelig fra Kjøbenhavn samme Nat, skriver Huitfeldt (S. 1420); af et Brev, hvori Befalingsmanden paa Kjøbenhavns Slot, Johan Urne, underretter Hr. Anders Bilde, der jo var Hovedsmand i Sjælland, om Flaadens Ankomst, frengaar, at Hr. Tyge Krabbe endnu d. 22de havde været hos ham, „og gav han sig strax afsted“; men det maa have været meget tidlig paa Dagen eller om Natten, thi endnu d. 22de skrev han fra Helsingborg Breve til den staaſte Adels om at møde med Heste og Harnist ved Helsingborg, da han frygtede for, at Lybcekerne samme Dag vilde give sig i Land „til de Forrædere i Malmö.“¹⁾ Den staaſte Adels samlede derpaa, dog ikke i Helsingborg, men i Landskrone, der næst efter Malmö var den stærkest befæstede By i Skaane. Her vare som de vigtigste Førere baade Tyge Krabbe og Axel Brahe; herfra sendte de Brev paa Brev til Kong Gustav i Sverig efter Hjælp, ja synes endogſaa, ligesom ſamtidig den jydske og fynſke Adels havde gjort, at have ſat ſig i Forbindelse med Hertug Kristian. Hr. Tyge ſkal ogsaa med nogle Ryttere have gjort et forgæves Forsøg paa at tage Malmö tilbage.¹⁾ Men imidlertid havde Kjøbenhavn overgivet ſig til Grev Kristoffer; Hr. Anders Bilde's Slot Stegehus var blevet taget, medens Hr. Anders ſelv var paa Vejen til Kjøbenhavn, ved hvilken Lejlighed ogsaa Hr. Henrik Rosenkrantz's Fæstems, Clara Bilde, kom i Fangenskab og blev udplyndret (Nr. 119), og Hr. Anders Bilde ſelv var bleven fangen paa ſin Gaard Søholm og var derpaa gaaet over paa Grevens Parti, hvis vigtigste Raad han derpaa blev. Kort ſagt, hele Sjælland var ſuært i Grevens Magt, og Adelen her var hurtig gaaet over paa Grevens Parti. Under diſe Forhold viſte Hr. Tyge Krabbe, Hr. Axel Brahe og den øvrige ſtaaſte Adels en paafaldende uſikker Holdning. Allerede d. 19 Juli uſtedte de fra Landskrone et Lejdebrev til Hr. Anders Bilde om en Sammentomſt, og allerede d. 24 Juli begjærede de Lejde for Hr. Axel Brahe med flere til en Sammentomſt med Grev Kristoffer; ogsaa Hr. Tyge Krabbe begav ſig til Kjøbenhavn og ſluttede ſig til Grevens, der lovede fuldstændig Tilgivelse for alt, hvad der var gjort mod Kong Kristiern og hans Tilhængere. Den 29 Juli underrettede han fra Kjøbenhavn af Hr. Jakob Trolle til Kilsø og Hr. Axel Ugerup, Lensmand paa Sølvitsborg, om, at han og hans Medfølgere havde

¹⁾ Johan v. Werden til Hertug Albrecht af Preußen, dat. Danzig, 4 Juli 1534, i Kon. Aſſt. i Geh. Ark.

været her i Kjøbenhavn og hylbet Greven paa Ridderstafets og Almuens Vegne, „og“, føjer han til, „haver hans Raade handlet med os som en from og op-
 rigtig Tyrste“; han opfordrer derfor ogsaa dem til at møde ved Hylbingen paa
 St. Viberts Høj d. 10 August; Stridsfolket forbliver samlet, indtil de næste Dag
 komme tilbage til Skaane; tillige beder han dem sende sig den opbaarne Stat
 med sin Hustru, idet de lade en Svend eller to følge hende til Slottet.
 Heraf synes at fremgaa, at Fru Anne Rosenkrantz ikke har opholdt sig paa
 Helsingborg under disse urolige Forhold, men først nu vendte tilbage dertil.
 Den 10 August deltog Hr. Tyge og Hr. Axel Brahe derpaa i Hylbingen i
 Lund. Samme Dag, som Underhandlingerne med Anders Bilbe indlebedes
 (19 Juli), skrev Kong Gustav fra Stockholm til Hr. Tyge, at hans Skibe allerede
 vare sendte til Kalmar Sund for at sætte sig i Forbindelse med Skaaningerne,
 og at han havde affendt Krigsfolk for at komme dem til Hjælp. Et hvast
 Raad indeholder Kong Gustavs Brev, et Slags Tak for sidst efter Hr. Tyges
 nærværende Skrivelse fra 1529 (S. 175): „Kjære Hr. Tyge, formane vi Eder med
 vor højeste Glid, at I dog ville faa forhandle med eders Underfaatter og den
 menige Mand, som eders Underdaner ere, faa at de ere eder hørige lydige og
 tro, faa haabes os næst Guds Hjælp, at I intet skulle skade.“ Dette Brev
 kom nu for sent; paa Helsingborg sad Hr. Tyge og paa Børringe Hr.
 Axel Brahe som Grev Kristoffers og Kong Kristierns Mand, og vi høre nu
 intet til dem, før de nogle Maaneder senere skulde drage mod Kong Gustavs
 Folk som Fjender.¹⁾

Viste Hr. Tyge sig saaledes under disse vanskelige Forhold ingenlunde som
 Situationens Mand, havde Hr. Mogens Gøye og Erik Banner vist en
 anderledes kraftig Holdning. Af al Magt havde de virket for Hertug Kristians
 Valg inden den forestaaende Herredag. Deres samt Malmø og Kjøbenhavns
 tidligere Forsøg paa at bevæge Hertugen til at tage mod Kronen uden Valg
 var strandet paa Hertugens Vægring; men atter i Paasteugen 1534 havde de,
 eller i det mindste Mogens Gøye, haft en Sammenkomst med ham udenfor
 Kolding²⁾, og hermed synes et udateret Brev at staa i Forbindelse, som er
 udstedt af Hertugen i Haderslev, hvori Hertugen tilfjoger Hr. Mogens Gøye
 og Erik Banner til Aesdal, hvis han bliver Konge i Danmark, at holde tid-
 ligere Kongers Privilegier, samt tage dem og deres Tilhængere i sin Bestyttelse
 og hjælpe dem af al Magt, derved nogen vilde overfalde dem med Vold eller

¹⁾ Aftskifter til Grevens Fejde II, 35—36; Ny Dst. Mag. V, 130—32; Huitfeldt S. 1422. —
 Pal.-Müller, Grevens Fejde I.

²⁾ Dst. Mag. II, 100.

Overmagt.¹⁾ De Møder, som Mogens Gøye og Erik Banner tilligemed Joachim Rønnow og Axel Brahe foruden flere andre Raader holdt i Randers og paa Ralsø d. 12 og 15 Maj (S. 201), har rimeligvis ogsaa staaet i Forbindelse med denne Sag. Da derpaa Efterretningen om Lybeckernes Angreb paa Holfsten var kommen til Jylland, holdt det jydske Raad, og deriblandt Mogens Gøye, Erik Banner, Přebjörn Bodebust og Mogens Munk, d. 4 Juni et Møde i Ry ved Himmelbjerget, hvor de havde Forhandlinger med Hertug Kristians Udsending, Klavs Sehested, og gav ham Hverd med tilbage til Hertugen.²⁾ Dette skete altsaa saa Dage efter, at Oprøret i Malmø var udbrudt; hidtil havde der været tilshyneladende Enighed og Samvirken i hele det lutheriske Parti, som i Hertug Kristian saa sin Tros Forsvarer og Forkæmper overfor Biskopperne; men da Børgen Røck og kort efter Kjøbenhavn havde kastet sig i Armene paa Lybeckerne og tillige derved givet Bevægelsen en stærkt demokratisk social Farve, ophørte Enigheden. Saa snart Efterretningen om Grev Kristoffers Ankomst til Sjælland var kommen til Jylland, fik Mogens Gøye derpaa hurtig samlet et Møde af det jydske Rigsraad og den menige Adel i Ry Kirke den 4 Juli, hvor Biskopperne og de katholske Raader modstræbende maatte slutte sig til Mogens Gøye og Erik Banner, der fandt kraftig Understøttelse hos den menige Adel, hvorpaa Udsendinge, deriblandt Mogens Gøye selv og Hr. Ove Lunge til Tirsbæk, sendtes til Hertugen for at tilhøje ham Tronen. Smidertid forblev Erik Banner i Jylland; den 26 Juli var han tilligemed en Del andre Raader og Adelsmænd, deriblandt Přebjörn Bodebust, dennes Svigerføn Niels Brof, Holger Rosenkrantz og flere, i Horsens, hvorfra de opfordrede den øvrige Adel (i al Fald Mandrup Hølk til Barritskov) til at komme til Horsens med deres Svende for sammen med dem at drage til Hertugen, der da var kommen til Rolding.³⁾ Derpaa fandt Hertug Kristians jydske Hylbing Sted i Horsens d. 18 August.

Medens Hertugens Folk endnu vare optagne af Lybecks Besæjring, kom imidlertid Skipper Klement d. 17 September til Aalborg; i en Fart stod hele Bendshøvel i lys Lue; de biskoppelige Gaarde her i Landet bleve plyndrede og brændte; om det samme ogsaa gjælder Erik Banners Gaarde, Aaldal og Røffedal, er ukjendt. Den jydske Adel samledes i Aarhus, hvortil Erik Banner ankom

¹⁾ Paulban-Müller, Grevens Fejde I, 236. — Waik, Wallenweber II, 428, sætter dog Brevet til 23—25 Juli 1534, da Hertug Kristian var i Sæderølev paa Bejen til Jylland; men hvis der, som Hertug Albrecht af Meltenborg skriver (Dff. Mag. II, 100), er holdt et Møde ved Rolding i Dimmelugen 1534, maa Hertugen ogsaa paa denne Tid have været i Sæderølev.

²⁾ Aftshyfter til Gr. F. I, 84.

³⁾ Kvartalskrift Orion I, 266

d. 29 September. Vi erfare det af et mærkeligt Brev fra Mester Anders Haf Gyldestjerne til hans Broder Erik Gyldestjerne, da Lensmand paa Akerhus og kort før trolovet med Hr. Tyge Krabbes Datter Olive (født 1517); han opfordrer heri paa det mest indtrængende sin Broder til ikke at lytte til Hr. Tyge Krabbes Opfordringer om at hylde Grev Kristoffer, thi han véd vel, at „Hr. Tyge lægger dig det vel haardt for“, men hellere at slutte sig til Hertug Kristian. „Tænk paa“, tilføjer han, „hvad Skade Hr. Mogens (Gøye) og Erik Griffen (Banner) lide; de ere koit ved at den Del, de havde i Sjælland, Skaane, Vaaland og Falster; det regne de for intet.“¹⁾ — Under Anførsel af Erik Banner og Holger Rosenkrantz rykkede Adlen derpaa, kun omtrent 600 Mand stærk, frem mod Ålborg, men led som bekjendt paa Grund af sin altfor store Tver efter at komme i Lag med Bondestaren, d. 16 Oktober 1534 et stort Nederlag ved Svendsstrup, en Milsvvej S. for Ålborg, en Kamp, der i meget minder om Nederlaget ved Hemmingsted i Ditmarsken 34 Aar tidligere. Blandt de faldne var flere Mænd, der stode den rosenkrantzske Familiekreds nær, saaledes foruden Hr. Holger Rosenkrantz selv Pædbyørn Bodebusts Svigersøn, Rigsraad Niels Brok til Estrup, og den ovennævnte Mester Anders Haf (Gyldestjerne); Hr. Mogens Gøyes Søn Albert, Anne Rosenkrantz Dottesdatters Fæstemand, var blandt Fangerne.²⁾ — Efter Nederlaget ilte Erik Banner — om han ellers har været personlig tilstede — til Aarhus, hvor Mogens Gøye og Ove Lunge opholdt sig. Herfra tilskrev de d. 19 og 20 Oktober Borgerne i Randers om at befæste deres By og sendte Hr. Ove Lunge og Peder Ebbesen (Galt) til dem som Hovedsmand tilligemed nogle Krigsfolk.³⁾ — Ved Stormen paa Randers led Skipper Klement derpaa kort efter et Nederlag; den befæstede By kunde han ikke tage; men Rejsningen udbredte sig nu over hele Midt- og Vestjylland; selv Tyge Krabbes Gaard, Bustrup i Salling, gik op i Luer, uagtet han jo paa denne Tid var Grev Kristoffers Mand. Sonden for Gudena, hvor Mogens Gøye og Erik Banner havde Magten, forplantede Bevægelsen sig derimod ikke. — Da Hertug Kristian derpaa, efter at have sluttet en Særfred med Tybeck paa Hertugdømmernes Vegne, sendte Johan Rantzau til Jylland med en stor Skare Landsknægte, indsatte han Mogens Gøye og Ove Vilbe til Stattholdere i Jylland, medens Johan Rantzau og Erik Banner fik Befalingen over alt Krigsfolket.⁴⁾ Den

¹⁾ Ny Dfte. Mag. V, 137—39.

²⁾ Afskrifter til Gr. F. II, 46; Rørdams Monum. hist. I, 293; Sniitfeldt S. 1430; jvfr. Pal.-Müller I, 261.

³⁾ Kvartalsskriftet Orion I, 267.

⁴⁾ Sniitfeldt S. 1432.

18 December fandt derpaa den forfærdelige Storm paa Aalborg Sted, hvorved Rejsningen knustes. De ved Svendstrup fangne Adelsmænd kom herved fri.

Erik Banner blev nu, foruden sin Stilling som Lensmand paa Ralsø, indfat til Befalingsmand paa Aalborghus (allerede 14 Februar 1535)¹⁾ og deltog derpaa den 8 Marts i Hertug Kristians fornyede almindelige Hylsning paa Viborg Landsting som Konge i Danmark. Den 10 Marts fik han derpaa i Viborg Ordre til i Aalborg inden Paaste at opbære alt det Kirkesølv, som endnu var tilbage, paa en Kalk og Pixis nær for hver Kirke, samt Halvdelen af alle Sognekirkers, Sognepræsters og Sognedegnes Indtægt, hvilket Rigsraadet havde bevilliget Kongen til Kustningernes Bestridelse, og Brev herom udgik til Kjøbstæderne Skagen, Hjørring, Tisted, Søby og Nyljøbing paa Mors.²⁾ — Han synes derpaa at have fulgt Kongen paa dennes Rejse i Jylland; i Aalborg er der saaledes den 15 Marts udstedt vigtige Regeringsbreve af ham og flere tilstedeværende Rigsraader; ogsaa Kongen var i disse Dage i Aalborg.³⁾ I det hele taget deltog Erik Banner i de mange lgl. Røtteringsdomme, som Klementsfejden havde medført, og bidrog saaledes til, at den ustyrlige Voldsomhed, som mange af Prælaterne og af Adlen i den kongeløse Tid havde udvist, nu opførte. Navnlig kom Erik Banner derved i Strid med Biskop Styge Krumpen i Børglum; denne Mand var under Klementsfejden, da hans Gaarde bleve brændte, krøbet i Skjul. Under Kongens Ophold i Aalborg blev der af de tilstedeværende Rigsraader, og deriblandt Erik Banner, affagt en Dom imod ham, fordi han paa en raa Maade havde fortrædiget Nonnerne i Hundslund Kloster, lagt sine Svende i deres Sovestue o. s. v. Han selv viste i den følgende Tid en trodsig Holdning overfor Kong Kristian, nægtede at udlevere Kirkeskattene og lignende, ja synes endog at have sat sig i Forbindelse med Grev Kristoffer og Hertug Albrecht af Mecklenborg. Man frygtede atter en Rejsning i Vendsyssel; 7 Maj havde Erik Banner ligesom den øvrige Adelsmaaet Ordre til at begive sig til Vejle og derfra drage til Fyen; atter den 20 Maj udgik der Brev til Erik Banner og de øvrige Raader og Adelsmænd i Jylland om at møde i Horsens og blive der i Anledning af nogle Tropsfamlinger i Thyland; men allerede i dette Brev undtages Adlen i Vendsyssel, der skulde blive og tage Vare paa Landet, og i de samme Dage udgik der Brev til Erik Banner om at lade Aalborg Bys Befæstning nedrive og gjøre det ryddeligt rundt om Byn, ligesom han ogsaa fik Brev om at foreholde Almuen i Vendsyssel, at det var Kongen imod, at de led Uret af Biskoppen i Vends-

¹⁾ Dff. Mag. 3 R., IV, 187—87.

²⁾ Smst. 189—90, 115.

³⁾ Suppl. til dff. Krag S. 200; Dff. Mag. 4 R., III, 225 ff.; jvfr. 3 R., V, 216 ff.

højsfel, og at Kongen vilde tage dem i sin Bestyttelse, og den 3 Juni udgik der Ordre til Mogens Gøye og Erik Banner om at begive sig til Vendshøjsfel, da Bønderne skulde have underhandlet med Grev Kristoffer om en ny Rejsning; de skulde derfor høre Almuen Klager og med bedste Lempe søge at stille den tilfreds og søge at komme efter, hvem der opvækker Almuen mod Kongen, samt i det hele skaffe Almuen Lov og Ret; Hvervet skulde endes paa en 14 Dags Tid, hvorpaa de strax skulde begive sig tilbage til Horsens igjen. — At Biskop Styge Krumpen stod bag ved disse nye Uroligheder til Trods for, at han havde hyllet Kong Kristian, maa man antage efter Klageskriftet mod ham 1536. Heri be-
 styldes han for at have forbudt Bønderne at udgive den paalagte Skat; han samlede dem paa Tinge og sagde om Erik Banner: „Ikke lader jeg hænge, ikke lader jeg stejle Folk, som han gjør“; han lod paa Tingingen en anden Adelsmand, Niels Jensen til Brodskov, høre, at han havde været med for Aalborg og der slaet Bønder ihjel, hvortil Erik Banner svarede: „Det havde været bedre, at I havde ogsaa været der; da var I ikke krøben i Peder Ridemands Bagerovn.“ Alt dette, hedder det i Klageskriftet, sagde Biskop Styge kun for at faa Almuen til at slaa Erik Banner og Lensmændene ihjel, for at Kongen senere skulde have sendt et Tal Krigsfolk ind i Landet og slaet Almuen ihjel. Senere kom disse Ord og denne Adfærd Biskop Styge Krumpen dyrt at staa. — Forbitrelsen rejste sig ogsaa over de haarde Straffedomme, der vare udgaaede over de oprørste Herreder; Lensmændene vare saaledes paa denne Tid dragne om og havde mærket og opstrevet de Døgne, Bønderne maatte udløse for at løse deres Hals; Erik Banner havde denne Forretning i Horns, Hvedbo og Kjør Herreder i Vendshøjsfel, i Hornum, Flestum, Høllum, Aars, Slet og Hindsted Herreder i Himmerland; disse Herreder laa til Aalborg Hus, med Undtagelse af Hindsted Herred, som han havde i Pant. Døgnene bleve først skrevne og saa senere optrævede; dette sidste skete netop paa denne Tid for Vendshøjsfels Vedkommende. Nogen personlig Haardhed mod Bønderne spores ellers ikke hos Erik Banner; baade han og Mogens Gøye nævnes jo ogsaa stadig i den foregaaende Tid som de eneste, der havde nogen Indflydelse hos Almuen. Deres Optræden i Vendshøjsfel har derfor vistnok bidraget til at dæmpe Gjæringen. I den følgende Tid synes Erik Banner i længere Tid at have opholdt sig i Jylland, hvor nu alt var roligt. I Løbet af Aaret fik han Ordre til at udruste sin Kravel med 35 Vaadsmænd til Foraaret; men imidlertid var der indtraadt store Begivenheder baade paa Fyen, paa Sjælland og i Skaane, som fik stor Indflydelse paa Hr. Oluf Rosenkrantz og Hr. Tyge Krabbe.¹⁾

¹⁾ Dffe. Mag. 3 R., IV, 216; V, 42—53, 273; Ny dff. Mag. V, 223. Klageskriftet, Nordens Udgave i Monum. hist. Dan. 1, 195 ff. — Svfr. Paf.-Mull. Gr. F. 1, 292—93.

Da Grev Kristoffer landede i Sjælland, opholdt Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz sig paa Nyborg Slot som Hertug Hans's Mand. Inden at Kjøbenhavn endnu havde aabnet sine Porte for Grev Kristoffer, havde denne opslaaet sit Hovedkvarter i Rjøge, og her udstedte han den 26 Juni nogle mærkelige Privilegier for Borgerne i Rjøge, hvorved han blandt andet som Erstatning for, at deres Volde vare med Vold blevene nedbrudte, skjænkede dem Gamle Rjøge paa begge Sider Aaen til evindelig Eje; de skulde ogsaa have faa meget af deres Gods, som vare med at afbryde Voldene, at de kunde fange fuld Fyldest. Denne Bestemmelse synes at være gaaet ud over Vallø; thi hvad der laa Syd for Aaen, synes endnu paa denne Tid at have tilhørt Vallø.¹⁾ — Vallø selv blev dog endnu ikke plyndret (Nr. 119, S. 155). — Begivenhederne paa Sjælland havde bragt Fyen i stærk Bevægelse; allerede d. 9 Juli holdtes et Møde i Hjallesø ved Odense, hvor den fynske Adelsluttede sig til den jydske og sendte Sendebud til Hertug Kristian. I dette Møde deltog Hr. Oluf Rosenkrantz ikke, maaske fordi han som Hertug Hans's Mand ikke har villet deltage i dette Skridt. Allerede den 11 eller 12 Juli og følgende Dage rejste den fynske Almue sig, overrumplede Borgene, hvor de kunde, og huserede paa bedste Maade. Nyborg Slot var den vigtigste Fæstning paa Øen; hertil bragte Adelen deres bedste Ting i Sikkerhed. Hr. Oluf frygtede under disse Forhold for Hertug Hans; hans egen Besætning var desuden bleven stærkt svækket ved, at han allerede i Slutningen af Maj havde sendt 50 Landsknægte til Sønderborg (S. 202). Han forklædte da Hertug Hans og alle deres Tjenere i Bondklæder og begav sig saaledes med dem til det faste Sønderborg, hvor han betroede Hertugen til Lensmanden, Ditlev Brotdorffs, Varetægt. Naar dette er færdigt, vides ikke med Sikkerhed; efter Huitfeldt (S. 1422) færdigt det, efter at Hr. Oluf havde erfaret, at Kjøbenhavn var farsalden, og at Borgere og Bønder gif Grev Kristoffer til Haande. Kjøbenhavn Stad modtog Grev Kristoffer den 16 Juli. Slottet overgaves den 24 Juli af Johan Urne. Selv drog Hr. Oluf efter Huitfeldts udtrykkelige Vidnesbyrd tilbage til Nyborg. Hertug Kristian sendte desuden i en Fart en Styrke paa 400 Ryttere, 200 Skytter og 3 Fjenniker Landsknægte til Fyen, hvor alt saaledes i Slutningen af Juli atter maatte falde tilføje; en Del af Styrken blev indlagt i Nyborg By, medens Slottet var i Hr. Olufs Haand, og han havde endnu ikke personlig hyllet Kristian III. Alt syntes saaledes atter roligt og sikkert i Fyen; men i Begyndelsen af August sendte Grev Kristoffer Everhard Duclæder med en Hov Landsknægte og Mogens Gøhes Søn Axel, der ligesom den øvrige sjællandske Adelsluttede sig til Greven, som

¹⁾ Francisca Karlsen. Bl. Kjøgegaard og Omegn, I, 254–56; jvfr. S. 76 og S. 105–6.

Anfører for Rytteriet over til Fyen. De gik i Land ved Kjersteminde og drog først til Odense og Svendborg; derpaa overraskede de pludselig om Natten Nyborg B^h, hvori flere af Borgerne ved Forraderi indlod dem. De Adelsmænd, der vare i Byen, bleve enten fangne eller dræbte; nogle slap dog ind paa Slottet, og Anføreren selv, Peder Ebbesen (Galt), undkom. Slottet blev nu belejret i nogen Tid, men da Fjenden overstær Vandrenderne og desuden Rytteriet skal være udbrudt blandt Besætningen, maatte det overgive sig. Det hele synes at være foregaaet i den første halve Snes Dage af August Maaned; Hr. Oluf Rosenkrantz og hele hans Familie, Fru Idde og Børnene samt en Søn af Hr. Hans Wilde, bleve Fangere; i et senere Brev (Nr. 139) taler Hr. Oluf om en Daggert, „de toge fra mig paa Nyborg“, hvilket vistnok er slet ved Obergivelsen.¹⁾ Hr. Oluf maa efter Obergivelsen være bleven ført til Kjøbenhavn ligesom de øvrige fangne Adelsmænd, f. Ex. Johan Fris. Allerede den 13 August udstedte Borgmestre og Raad i Kjøge Kvittering for Modtagelsen af en Falkonet, som Søren Smed paa Hr. Oluf Rosenkrantz's Begne havde sendt dem (Nr. 117). Man har af dette Brev troet at kunne slutte, at Hr. Oluf Rosenkrantz maaste strax fra Sønderborg have begivet sig til Valø og saaledes allerede var traadt i Forbindelse med Grev Kristoffer inden Indtagelsen af Nyborg, hvor han da slet ikke skulde have været tilstede²⁾; men af Brevet kan ingenlunde med Sikkerhed sluttes, at Hr. Oluf paa denne Tid personlig har været paa Valø; han kan fra Kjøbenhavn have sendt en saadan Ordre til Valø. Tre Dage efter (16 August) opfagde derpaa Hr. Oluf Rosenkrantz Hertug Hans sin Tjeneste, siden Grev Kristoffer nu har indtaget baade Skaane, Sjælland, Fyen og alle Smaalandene og den menige Mand overalt paa disse Steder er gaaet Greven til Haande; da Hr. Oluf har alt sit Arvegods og alle sine Ejendomme, hvoraf han skal underholde sin Hustru og sine Børn, liggende i disse Lande, nødes og trænges han nu til dette Skridt og beder Hertugen for saadan Røds Skyld give ham sin Haand igjen (Nr. 118). Man ser af dette Brev, at Hr. Oluf anfaa sig for Hertug Hans's Mand; Hertug Kristian kan han aldrig have svoret nogen Trostabsed. Hertug Hans's Sag var jo nu uigjenkaldelig tabt; det østlige Danmark havde hyllet Grev Kristoffer paa Kong Kristiern II's Begne, det vestlige Hertug Kristian (III); Hr. Oluf Rosenkrantz

¹⁾ Hertil hører vistnok ogsaa følgende Brevuddrag i Valøbogen: „dom paa thett skott, som bleff paa Nyborg aff Ottense oc Sorgen Lødis“ (Søn af Peder Lykke, hans Formand paa Nyborg), ogsaa den Erstatning af ½ Slange og 4 Falkonetter for det Skyts, Hr. Oluf mistede „i næste forleden Fejde“ (Kbhvns. Dipl. II, 254). Paa Nyborg Slot modtog Hr. Oluf nemlig 1533 en Halvslange og to Falkonetter (Dsl. Mag. 4 R., II, 4).

²⁾ Paludan-Müller, Gr. F., I, 240—41.

sluttede sig da til Grev Kristoffer, ligesom den øvrige sjællandske Adel havde gjort, og Grev Kristoffer havde desuden hans Hustru og Børn i sin Magt. Samme Dag udstedte derpaa Grev Kristoffer et Brev, hvori han paa Forbøn og af Naade tillader Hr. Oluf Nielsen at affordre (abjuvorderen) sin Hustru, deres Børn, Somfrner, Piger og to Knægte samt Hr. Hans Vilbes Søn fra Nyborg Slot og bringe dem over til Sjælland til deres Godser, og byder sine Befalingsmænd i Fyen og de lybste Udliggere i Beltet ikke at hindre det.¹⁾

Formodentlig samtidig fik Hr. Oluf derpaa af Greven Brev paa Holme Len og paa sin Broder Kristoffers Gods i Sjælland („her i Landet“).²⁾ Det sidste skal formodentlig forstaaes saaledes, at han paa den Naade fikrede Broderen dennes Gods fra Konfiskation; thi Broderen boede jo i Jylland og var Hertug Kristians Mand. Ogsaa Abrahamstrup Len synes Hr. Oluf at have beholdt. I den følgende Tid opholdt han sig i Ro paa Ballø og synes langtfra at være traadt i saa nøje Forhold til Grev Kristoffer som mange af de andre sjællandske Adelsmænd, f. Ex. Hr. Anders Wilde. Dog har han vistnok deltaget i det Rigmøde, som Grev Kristoffer holdt i Kjøbenhavn i Midten af Oktober, hvor der paalagdes Adelen og Landets øvrige Indbyggere store Pengeofre. Situationen begyndte nemlig at blive farligere; de fœnste Tropper stode nemlig ved Landegrænsen; Hr. Thge Krabbe havde allerede meldt deres Ankomst og forlangt Undsætning, da de belejrede Halmstad (Nr. 120—22). Disse Begivenheder berørte ogsaa en anden Person paa det nærmeste, nemlig Fru Anne Holgers, der paa denne Tid var nøje knyttet til Hr. Oluf Rosenkrantz; Begivenhederne skulde snart ramme dem begge.

Efter Kristiern II's Vortrejse fra Danmark var Fru Anne Holgers atter vendt tilbage til Danmark og havde atter faaet Højstrup i Pant; ligeledes fik hun paa denne Tid Evedrup og nogle Bøndergaarde i Vordingborg Len i Pant.³⁾ Senere (1530) fik hendes Søn Holger Bentebrev paa Højstrup efter Moderen; dette blev dog til intet, da han døde før Moderen; ved Statslaanet 1531 forhøjedes Pantet med 200 R (Nr. 89). — Ogsaa sin Stilling som Hofmesterinde hos Dronningen fik hun igjen; hun kaldes saaledes i et Kongebrev af 23 August 1526, hvori Frederik I tilskriver Peder Laxmand og Else Laxmandsdatter om at betale hende nogle Penge, som hun sagde, at deres Fader, Hr. Povl Laxmand, havde været hende skyldig; i et Brev fra September 1526 om samme Sag kaldes hun ogsaa „højbaarne Fyrstiinde Fru Sofie vor elskelige Hustru“

¹⁾ Aktstykker til Gr. F., I, 159—60.

²⁾ Balløbogen (udateret).

³⁾ Ny Dst. Mag. VI, 273 ff.; 4 R., II, 72.

Hofmesterinde"; i nogle Kongebreve fra 1524 og ²⁶/_s 1525 i samme Anledning kaldes hun derimod kun Fru Anne, Holger Ericksens Efterleverste ¹), saa hun rimeligvis først er bleven Hofmesterinde efter Dronningens Kroning i Aug. 1525, maaste endog saa først efter hendes tidligere Dronnings, Elisabeths, Død i Januar 1526; ogsaa Hr. Albert Zepfen Ravensberg, der havde været Dronning Elisabeths Hofmester, blev den nye Dronnings Hofmester (Nr. 61). Hvor længe Fru Anne Holgers har beklædt denne Stilling, vides ikke; thi ogsaa Fru Lucie Rantzau, gift med Enevold Meinsdorf til Obberndorf, nævnes som Dronning Sofies Hofmesterinde i Frederik I's senere Aar; men maaste denne Stilling kun gjaldt for Hertugdømmerne. ²) — Ogsaa Ejendomsbandler foretog Fru Anne Holgers i disse Aar, i hvilke hun i Reglen synes at have opholdt sig paa Højstrup, idet hun neppe har fungeret som Hofmesterinde, uden naar Dronningen var her i Landet; fra Højstrup har saaledes Fru Anne Andersdatter (Baskov), Jørgen Marqvins Efterleverste, ¹⁴/_s 1528 udstedt Salgsbrev til hende paa to Gaarde i Gjevns By, Lyderslev Sogn, Stevns Herred (Nr. 68). I Aaret 1532 foretog hun derpaa et Magefliste med St. Klara Nonnekloster i Roskilde, hvorved hun fik en Gaard i Balsømagle, Haraldsted Sogn, Ringsted Herred, en Miløvej Nord for Ringsted, og kort efter undte Klostret hende en af sine Bøndeføner, som var født i Allindelille, samt de Bønderøtter, der mulig vare fødte i Klosters tidligere Gaard i Balsømagle, „som skulle være, bygge og bo, hvor Fru Anne Mejnstrupsdatter dem have vil“ (Nr. 101). At det har været hende af Bigtighed at faa denne Gaard i Eje, ses af, at Kongen i Forvejen havde tilskrevet Klostret om at unde hende Mageløget, hvis nærmere Ordning skulde foretages af Hr. Oluf Rosenkrantz, Hr. Mattis Ericksen (Bølle), Kristiern Nielsen til Hjelmso og Basse Kristoffersen. ³) Ogsaa i Balsølille Sogn, ligeledes i Ringsted Herred, ejede Fru Anne Holgers en Hovedgaard, hvortil ogsaa Erik Rosenkrantz Ottesen senere skriver sig og hvoraf Boldstedet endnu ses ved Balsølille Sø. ⁴) Dels her, dels paa Højstrup synes Fru Anne Holgers at have tilbragt lykkelige Aar under Frederik I's Regjering; hendes Søn Holger var jo nu en anset Mand, af hendes Døtre var den ene, Sofie, gift med Hr. Axel Brahe, og den anden Else, i andet Ægteskab med Hr. Kristiern Fris; Fru Elses unge Børn af første Ægteskab, Sønnen Oluf Glob og Døtrene, Sofie og Anne Glob, bleve opdragne hos Bedstemoderen. Sygelig synes Fru Anne dog at have været i disse Aar; i det mindste omtaler Fru Anne Rud i et Brev til Oluf

¹) Adelsbr. Fasc. 53, Rosenkrantz.

²) Dst. Mag. 4 R., III, 35; 66.

³) Fred. I's Reg. S. 446.

⁴) Borjaa, Kongegravene i Ringsted, S. 41, Anm. 2.

Rosenkrantz (Nr. 100) en Bartfjærer, der havde helbredet hende og Hr. Holger for mange svære Sygdomme. — Da Grev Kristoffer landede i Sjælland og den 25 Juli var bleven hyllet paa Ringsted Landssting, udvirkede Anders Bilde den 29 Juli et Forleningsbrev for Fru Anne Holgers paa Søbygaard i Løve Herred, som Knud Rud Tørgensen hidtil havde haft i Forlening; Fru Anne Holgers synes ogsaa at have haft stor Del i, at Hr. Anders Bilde's Datter Klara var bleven trolovet med Hr. Henrik Rosenkrantz (Nr. 78).¹⁾ — Den 7 September udstedte derpaa Grev Kristoffer et Bestjærmelsesbrev for Fru Anne Holgers, hendes Folk, Bønder og Tjenere og alt hendes Gods, „og efterdi hun er en Vidve og Enke“, siges heri, „da ville vi, at ingen skal være hendes Retter og Dommer uden vi selv og vort elskelige Raad, hvem vi det befalendes vorde, naar vi ikke tilstede ere.“ Dagen efter udstedtes derpaa et Følgebrev for Fru Anne Holgers til Bønderne under Højstrup Len, „at Fru Anne Holgers maa og skal til sig annamme og herefter nyde, bruge og beholde Højstrup Gaard og Len“, hvorfor de herefter skulle være hende hørige og lydige og svare deres Afgifter til hende. Herefter skulde man næsten tro, at Højstrup Len en kort Tid havde været frataget hende, ligesom ogsaa Bestjærmelsesbrevet maatte kunde tyde paa, at hun under de nuværende Forhold ikke har følt sig sikker overfor Borgere og Bønder. Samme Dag sendte Greven hende derpaa Brev, ligesom til de øvrige Lensmænd, at Kronens Tjenere under Højstrup Len skulde udgjøre Greven hver et magert Svin, som skulde sættes paa Olden i Kronens Skove, og naar det var fedet, sendes til Kjøbenhavns Slot, hvor der kun havde været ringe Forsyning, da Greven modtog det. — Den 29 Septbr. gik Greven derpaa i Forbøn for en Bønde, som Fru Anne Holgers havde „inddelt“ paa en øde Jord, som det ikke var ham muligt at bygge og forbedre og holde ved Magt, hvorfor Greven beder hende om at unde og tilstede Bønden at flytte deraf, naar han har ydet hende den tilhørlige Landgilde og givet hende tilbørlig Sikkerhed. Brevet er holdt i en meget venstabelig Tone og fremtræder udelukkende som en Bøn.²⁾

Men imidlertid begyndte truende Skyer at vise sig som Bærler om et frygteligt Uvejr. Svenskernes Angreb paa de skaanske Provinser, den usikre Holdning, som den skaanske Adels snart begyndte at vise, Bullenwebers egen usikre Stilling i Lybeck under disse Forhold, medførte et fjæltigt Forhold mellem Grev Kristoffer og det demokratiste Parti, Tørgen Bullenweber,

¹⁾ Palludan-Müller, Gr. F. I, 222, 224; Erskov, Lensmænd, S. 84 (der dog ikke anfører Fru Anne Holgers).

²⁾ Ny Dst. Mag. V, 134—37.

Jørgen Røck og Ambrosius Vogbinder, der vare forbitrede over den Hensynsfuldhed, Greven hidtil havde vist overfor Ablen, som han hidtil netop havde søgt at drage over paa sin og Kong Kristierns Side. Det var netop paa denne Tid, at Wullenweber udbød de tre nordiske Rigers Kroner til alle mulige Fyrster, Henrik VIII af England, Kurfyrsten af Sachsen og Gud ved hvem, ret som om det var et Pund Søester, han vilde sælge til den højtbydende, indtil endelig den ubetydelige Hertug Albrecht af Mecklenborg gjorde et Bud og optraadte som det demokratiste Partis Leder ved Siden af Grev Kristoffer. — Allerede paa Rigsmødet i Kjøbenhavn i Midten af Oktober havde Borgerstanden indtaget en truende Stilling overfor Ablen. Rustningerne mod Svensterne drevs nu med Iver. Store Summer afkøbtes Ablen, hvem Rigsrådet maatte tagere: Biskop Joachim Rønnow 12000 R , Tyge Krabbe 3000 R og saaledes fremdeles.¹⁾ Fru Anne Holgers fik d. 16 Oktbr., — altsaa samme Dag, som hendes Søn Holger faldt ved Evenstrup mod Skipper Klement — Paabud om at holde sig rede med sin Rustning (Nr. 120), et Paabud, som kort efter forandrede sig, at Folkene skulde affendes snarest muligt, da Hr. Tyge Krabbe havde anmeldt Svensternes Ankomst for Halmstad (Nr. 122). Den 18 Oktober fik hun derpaa Opfordring til at komme Greven til Hjælp med 1000 R ifølge den Taxation, Rigsrådet havde foretaget.²⁾ Endnu den 4 November havde hun dog ikke sendt Pengene, hvorfor Greven denne Dag i et meget høfligt Brev opfordrede hende til at sende dem snarest; „hvis Røden og Trangen ikke saa haardelig for Haande var“, tilføjes der, „da vilde vi ikke saa inderlig øste det af eder“ (Nr. 121). Fru Anne Holgers sendte dog ikke Pengene, men fik gennem Oluf Rosenkrantz d. 19 November Haab om længere Frist for Indbetalingen. Hr. Olufs Brev er skrevet fra Ballø; han beder hende heri ogsaa om at laane sig hendes Harnisk, som var i Kjøbenhavn, lade det lægge i en Tønde og sende ham det; thi han kunde maaste nok saa det Behov, — hans eget har vel været paa Nyborg ligesom Daggerten. Hun maa vistnok have høret Frygt for Borgere og Bønder; nu maatte hun jo ogsaa have faaet Efterretning om Sønnens Fald imod dem ved Svendsstrup; thi Hr. Oluf tilføjer: „Kjære Bole, næst Guds Hjælp behøver I ingen Frygt eller Fare at have for Borgere og Bønder“; dog beder han hende, saa snart hun tør begiue sig ud, at komme til Ballø tillige med sine Døtrebørn, Oluf, Anne og Sofie Glob, og i Dagene fra d. 19 til d. 21 Decbr. har man ogsaa flere højt interessante Breve baade fra hende selv og fra Hr. Oluf Rosenkrantz til deres

¹⁾ Aftenskrer til Gr. F. I, 250.

²⁾ Ny Dst. Mag. V, 141.

nære Slægting, Fru Sofie Efte Bildes, hvis egen Mand den Gang var i Lybst Fangenskab (Nr. 124—27). Det var netop paa denne Tid, at Grev Kristoffer og Hertug Kristian havde deres Sammenkomst paa Kolding; stor Spænding om Udfaldet røber sig i alle Brevene; Hr. Oluf Rosenkrantz tager dog Sagen med sædvanlig Ro og haaber, at „min Herre“ (=: Grev Kristoffer) og Hertugen skulle komme til et godt Forlig (Nr. 125 og 127). I det hele taget gjøre disse Breve fra Oluf Rosenkrantz til Fru Sofie et godt Indtryk; han trøster, saa godt han kan, og forstaar stadig at fremdrage de tyfere Momenter, hvorpaa et Haab kan bygges; men hvad der voldte begge, baade Hr. Oluf og Fru Anne Holgers, stor Bekymring, var de tyfste Krigsfolk, som Hertug Albrecht af Mecklenburg netop paa denne Tid havde sendt til Sjælland under Greven af Hoyas Anførelse. „Nu i Onsdags“, skriver Fru Anne Holgers saaledes d. 19 Decbr., „kom her noget Krigsfolk fra Tyffland og drog her ind i Landet. Min kjære Sofie, jeg kan aldrig fuldskrive dig til al den Sorrig og Frygt, jeg har haft for dem og er endnu udi. Jeg er nu her paa Balle og har været her i 14 Dage, og ved jeg endnu ikke, hvor længe Gud vil, at jeg skal blive her.“ Men allerede den 21de skriver hun, at hun nu drager til Balle, „og vil jeg være der, saa længe Gud vil, jeg maa være med Fred; vi ere formodende hver Dag, at Greven (af Hoya) farer hid med nogle Keffener (Ryttere); Gud almagtigste bestjærme os vel fra ham og alle dem, vi vente os ondt af.“ — Samme Dag (21 Decbr.) melder Hr. Oluf Fru Sofie, at Fru Anne Holgers nu er afrejst; hvad de Folk angaar, som nu ere komne i Landet, fornemmer han, at det er hans Herre Greven og hans Raad uvitterligt, at de ere komne; han underretter hende tillige om, at Biskoppen (Joachim Rønnow) har forskrevet Aflen til en Herredag i Kjøbenhavn „inden Jul“, hvilket i denne Forbindelse formodentlig skal betyde inden Julens Slutning i Begyndelsen af Januar, og her vil han tale Efte Bildes Sag.

Medens Anne Holgers tilbragte Julen paa Balle ved Ringsted, agtede altsaa Oluf Rosenkrantz at begive sig til Kjøbenhavn til Greven. Begge Dele skulde blive skjæbnsvangert for dem begge. Frygten for de Farer, Hertug Albrechts Tropper kunde bringe, var nemlig ikke ugrundet. Allerede i den Overenskomst, som Hertug Albrecht og de fire vendiste Hansfæstæder d. 15 December havde sluttet indbyrdes, findes den Bestemmelse, at der med betroede Mænd i Kjøbenhavn og Malmø skulde holdes Raad om, hvad der skulde gjøres med Rigsgraaderne¹⁾, og allerede den 20 December kunde Klavs Bilde fra Bahus underrette Erkebiskop Oluf i Norge om, at der var opstaaet Trætte

¹⁾ Paludan-Müller, Gr. F. I, 338.

mellem Grev Kristoffer og de Lybste, thi Greven vilde ikke aflægge og fortrykke al Øvrighed, baade geistlig og verdslig.¹⁾ Da Grevens Underhandlinger med Hertug Kristian i Rolding i December derpaa vare fuldstændig strandede, fandt han efter sin Tilbagekomst i Slutningen af December eller Begyndelsen af Januar en højst forbitret Stemning. Han blev nu ved Begivenhedernes Magt tvungen til at kaste sig i Armene paa Jørgen Røck, Ambrosius Vogbinder og deres Tilhængere for ikke at tabe al Indflydelse. Da Rigsraadsrådet endnu ikke var kommet i Stand, indkaldte han den 6 Januar Borgerne og Adlen til et almindeligt Rigmøde i Kjøbenhavn til den 14 Januar; ogsaa Hr. Anders Bilde fik Ordre ufortøvet at møde, og hvis han frygtede for Fare, kunde han tage Ophold paa Slottet hos Greven personlig.²⁾ I disse Dage blev nemlig hele Adelsjagten besluttet; man ser det af et Brev fra Hertug Albrechts Kansler, skrevet i Kjøbenhavn d. 8 Januar. Biskoppen og nogle af Adlen, hedder det heri, have pakket sig sammen paa nogle Slotte, befæstet og udrustet dem; naar Jørgen Røck, som er dragen mod Svenstjerne i Slaane, kommer tilbage, vilde de raadslaa med ham, opvække „Hr. Omnes“ og udrydde Ukrudtet.³⁾ Da stete der fire Dage senere en Begivenhed i Helsingborg, hvorfor Hr. Tyge Krabbe var Mesteren, og som gav Anledning til, at det hele brød ud i lys Lue.

Hr. Tyge Krabbe, Hr. Axel Brahe og den øvrige staaende Adel havde i hele ni Uger ligget ved Engelholm, men havde ikke ovvet at drage mod Svenstjerne, der belejrede Barbjerg, og som vare dem for mandstærke, især efter at Grev Kristoffer i Begyndelsen af December, af Frygt for Hertug Albrechts Folk, som han i Begyndelsen betragtede som Fjender, havde hjemkaldt den sjællandske Adels Opbud. Den 13 December underrettede de derfor Grev Kristoffer om, at de saa sig nødsaget til at trække sig tilbage til Landskronen for at afvænte Begivenhedernes Gang; de begjære Undsætning og vente Hjælp med det første, thi Greven har paataget sig ved deres Overgang til ham at beskytte dem og Landet; de maa vide, hvad Hjælp de kunne vente eller hvad de skulle rette sig efter, og minde ham om den Skade, de have lidt baade her i Landet og i Injland, hvor alt deres Gods er i Fjendens Vold.⁴⁾ — Medens Hr. Tyge paa Tilbagetoget begav sig til sin Forlening Helsingborg Slot, drog Adlen, for hvem Hr. Axel Brahe var „Ritmester“ (Anfører), til Landskronen; men da den tytte Befalingsmand, Bastian von Besfen, en uægte Søn af Kurfyrst Fre-

¹⁾ Dipl. Norv. VIII, S. 771.

²⁾ Ny Dst. Mag. V, 147—48.

³⁾ Aktst. t. Or. F. I, 311.

⁴⁾ Ny Dst. Mag. V, 145—46.

derik den vise af Sagen, i Lund fangede Erkebiskoppen, Torben Bilde, og derpaa forenede sig med Greven af Høya, Markus Mejer, Jørgen Røck og andre af Hertug Albrechts og Wullenwebers Tilhængere, troede Adlen ikke længere Freden, men sendte Zuleaften 1534 Kristoffer Huitfeldt, den bekjendte Arild Huitfeldts Fader, som Underhandler til de svenske Anførere og anerkjendte Hertug Kristian som deres Herre, hvorpaa de sendte Grev Kristoffer deres Opfigelsesbrev. I Slutningen af Aaret eller de første Dage af Januar var det hele fuldbragt, og det maa være Efterretningen herom, som har fremkaldt de heftige Ytringer i de ovenfor omtalte Breve fra Begyndelsen af Januar.

Hr. Tyge Krabbe havde ikke deltaget i disse Underhandlinger, men sad endnu paa Helsingborg Slot som Grev Kristoffers Mand, afventende Begivenhedernes Gang. Medens Lybekerne havde fjernet sig fra Staden Helsingborg for i Forening med Greven af Høya, Jørgen Røck og Markus Mejer og flere Anførere at drage mod Svenstjerne, der vare i Fremrykning Nord fra, benyttede Hr. Tyge sig af Lejligheden og tog Erkebisp Torben Bilde, i hvis Udnævnelse til Erkebisp i Kong Frederiks Tid han selv havde haft stor Del, og som nu sad i Øyens Kloster som Fange, op til sig paa Slottet. Den staaenst Adels Forening med Svenstjerne tvang imidlertid Greven af Høya og hans Medfølgere til et hurtigt Tilbagegaa, hvorpaa de fordelte deres Styrke i Helsingborg, Landskrone, Malmö o. s. v., for at afvente Forstærkning fra Sjælland, hvortil Greven selv begav sig. I Helsingborg Stad laa saaledes Markus Mejer som Lybekerens Fører, Jørgen Røck, Adelsmanden Mikkel Blik med flere Anførere og tre Fanniker Landsknægte. Svig og Underfundighed fandt Sted paa begge Sider. Hvad vilde Hr. Tyge Krabbe gjøre under disse Forhold? han var endnu Grevens Mand, men kunde man stole paa ham? De sendte da de fleste af Hovedsmændene op paa Slottet og spurgte, hvad de kunde vente sig af ham; han bevarerede dem paa det prægtigste og forsikrede, at han vilde opfatte Liv og Gods med dem. De forsøgte ogsaa at faa en Kartove ind paa Slottet, „for at forvare den“; men Hr. Tyge, der, maaste ikke uden Grund, gennemskuede Listens, svarede undvigende, at Broen var for svag, den kunde ikke bære saa stor en Byrde. Da Anførerne havde faaet Tilsagn af Hr. Tyge om, at han vilde holde med dem, begav Jørgen Røck og de øvrige Hovedførere sig til Kjøbenhavn for at raadslaa nærmere med Grev Kristoffer, Greven af Høya og de øvrige Høddinge; man enedes her om, at de i Tillid til Hr. Tyges Tilsagn skulde holde Helsingborg Stad. Netop som de kom tilbage, ankom Svenstjerne og den danske Adel (under Axel Brahe som Ritmester) og angreb strax Tirsdag Morgen d. 12 Januar Kl. 8; Kampen varede denne Dag indtil Kl. 3 Eftermiddag, men Angrebet blev denne Dag afflaaet. Imidlertid havde Markus Mejer og Jørgen Røck

atter sendt Bud til Tyge Krabbe, hvad de skulde vente sig af ham; han svor en drøj Ed paa, at han vilde opfatte Liv og Gods med dem, de skulde blot faas og, hvis det atter kom til Kamp, stille sig op inde under Slottet; han havde alle sine Dage været en ærlig Mand, skal han have tilføjet, og var nu en gammel Mand; selv om han ikke vilde tage noget Hensyn til sig selv, vilde han dog tage Hensyn til sine Børn; de skulde ikke tvivle paa ham; ja, han skal endogfaa have givet dem en Tønde Krudt. — Hr. Tyge holdt imidlertid alt berebt paa Slottet. Kanonerne paa „Kärnan“ betroede han til sin Rjøgemeester Jesper Fris's Befaling; selv havde han sammenkaldt Besætningen i Borggaarden. Om Natten sendte han Bud til Svenskerne og Staaningerne og erklærede sig endelig for dem; Onsdag Morgen den 13 Januar angreb disse da paa ny i Tillid til Hr. Tyges Ord; Markus Mejer og Jørgen Koef stillede, ligeledes i Tillid til Hr. Tyges Ord, deres Tropper i Ly af Slottet. Hr. Tyge skal have stukket en Fane ud fra Slottet som Tegn til Svenskerne og Staaningerne, hvor de skulde angribe. Pludselig torndede Kanonerne fra „Kärnan“ lige midt ned mellem Tjebækerne, bringende Død og Fordærvelse i deres Rækker. Hr. Tyge havde nu vist sit sande Ansigt. Tjebækerne led et fuldstændigt Nederlag, Markus Mejer og Mikkel Blide bleve fangne, Jørgen Koef undslap i en Vaad. Staanere var med Undtagelse af Landskrone og Malmø tabt for Grev Kristoffer.

„Troløse Skurk, menederske, æreløse, gudsforgaaede Forræder“, — disse og andre lignende Benævnelser tillægge Jørgen Koef og hans Medhjælper i de følgende Dage Hr. Tyge Krabbe i deres Skrivelser til Hertug Albrecht om Slaget ved Helsingborg.¹⁾ „De true fast, at de skulle banke os herud og lægge Hr. Tyge paa fire Stejler; jeg tror Vor Herre faa vel, det bliver end bedre“, skriver Fru Anne Rosenkrantz kort efter fra Helsingborg (Nr. 129), og han havde neppe undgaaet denne Skjæbne, hvis han nogensinde var kommen i Grev Kristoffers eller Tjebækernes Vold. Til Uheld for Hr. Tyge have vi intet For svar fra hans egen Haand for hans Afsærd ved Helsingborg; han selv nævner i sine Optegnelser (Nr. 10 b) kun i al Korthed Slaget ved Helsingborg ved Siden af Fantehulen og Hunketofte Lund som sine tre største Bedrifter. En velvillig samtidig Forfatter (Peder Vilde eller Parvus) skildrer ham i Anledning af Helsingborgs-Affæren som en udmærket Feltherre, hvem hverken Mod eller Klogskab nogensinde svigtede, og som, stjænt Dansk og Tyde af Fødsel, dog næsten var lige saa snedig og listig som nogen Tysker!²⁾ Vaade efter denne

¹⁾ Aftskifter til Gr. F. I, 314—31; jvfr. Malmøboernes Skrift fra Novbr. 1535 i Bruuns m. fl. Saml. I R. I, 379 ff.

²⁾ Script. R. D. VIII, 520: „... eximius bellicæ virtutis heros, qui neque audaciæ neque consilii unquam eguit, et quamvis Danus atque natione Juttus erat, erat tamen pro-pemodum tam astutus ut aliquis Teutonicus.“

Forfatter og Huitfeldt beraabte Hr. Tyge sig paa, at han nok var Grev Kristoffer Trostfab skyldig, men ikke Vybederne, og at Greven i sin Tid selv havde tilskrevet det staaende Raad om at tage sig i Vare for disse Tropper, som han den Gang betragtede som sine Fjender. Hertil kom, at Torben Vilbes Fængling og adskillige andre Træk fra de senere Tider ikke godt kunde bevirke andet, end at Hr. Tyge maatte betragte disse Tropper som sine Fjender, og at han ikke uden Grund frygtede for en Overtumpling. Ifølge Huitfeldt skal Hr. Tyge derfor i Kristian III's Tid have forelagt Sagen for det samlede Rigsraad, der billigede hans Afsærd og mente, at han kunde forsvare sin Ære. Men disse Beretninger omtale ikke med et eneste Ord de Løfter, han efter Jørgen Koefs Beretning og de øvrige samtidige Breve hele to Gange havde givet Vybederne, og hvorved Markus Mejer og hans Folk ligefrem vare lokkede i en Fælde.

Men ve dig nu, sjællandske Abel! Nu gif det løs for Alvor. „De ere nu ude og søge efter al Ablen, som de kunne komme over“, skriver Jørgen Bullenweber allerede den 19 Januar fra Kjøbenhavn til Hertug Albrecht; „jeg haaber, at de have en og anden ved Halsen, som Hr. Anders Vilbe og Knud Pedersen [Gyldestjerne]; de ere i Kjøbenhavn.“ — „Nu skal det gaa løs over hele Ablen“, skriver en af Kristiern II's tidligere Tjenere Dagen efter (20 Jan.) til Hertugen; „Hr. Omnes er nu oppe paa Sjælland, slaar løs paa „die Reichs-vervätter“, brænde, stjænde og fange, ville helt udrydde Ufrudtet, at man ikke mere skal lide Forræderi af dem . . . Hr. Anders Vilbe, Hr. Mads Erikfen [Vølle] til Tureby med hans Søn [Erik Madsen Vølle, gift med Sofie Knud Jørgensdatter] og Knud Persen [Gyldestjerne], der trak Kong Kristiern i Skjægget og rev den gyldne Kjæde af hans Hals [nemlig i det Dødblik, han blev ført i sit Fængsel paa Sønderborg], ere nu fangne her i Kjøbenhavn; jeg haaber, at det skal snart blive bedre, thi igaar [19 Januar] drog begge Greverne [Kristoffer af Oldenborg og Johan af Høha] med 2 Faner Knægte, alle Borgere, her af Staden, de ville bringe Biskoppen af Roskilde og andre et Bonum mane [god Morgen].“ — „Endstjænt vi have lidt det Nederlag [ved Helsingborg]“, skriver Jørgen Koef d. 23 Januar til Hertugen, ligeledes fra Kjøbenhavn, „saa var det Nederlag dog en Tønde Guld værd, thi deres Forræderi er nu blevet saa aabenbart, at alle og enhver kan tage og føle derpaa; paa Sjælland gribes og fanges alle af det Slags af Borgere og Bønder, de skyldige for at straffes, de uskyldige for at forvares saalænge, indtil Sagen faar en Ende. Gud har givet os Knud Pedersen [Gyldestjerne] i vore Hænder, han sidder nu i Fængslet i Malmø, og Krogen Slot ved Helsingør [som Knud Pedersen havde faaet i Forlening af Greven] have vi atter erobret, og Hr. Anders Vilbe, Hr. Hans Vilbe, Hr. Axel Gøye, Abbeden af Sorø og Prioeren af Andvorskov have vi

fendt til Kjøbenhavn med mange andre Adelsmænd¹⁾; om de have Skyld eller ikke, er saa sin Sag. Korsør Slot have vi atter inde, men Hr. Knud Rud undkom; Otte Krumpen have vi fanget, han sidder paa Nykjøbing; Biskoppen af Sjælland er undvoget til Dragsholm; der have vi begyndt at belejre ham." — Slottet forsvarede nemlig med stor Tapperhed af Ejler Hardenberg.

Disse Breve satte os paa en levende Maade ind i den Voldsomhed, hvor- med Bevægelsen i disse Dage greb om sig paa hele Sjælland. Den 19 Januar, opad Dagen, thi man har endnu Breve fra begge Greverne, skrevne i Kjøbenhavn denne Dag, vare altsaa de to Grever dragne afsted med de kjøbenhavnske Borgere for at møde mandstærke den næste Dag, Onsdagen den 20 Januar, St. Fabiani og Sebastiani Dag, paa Sjællandsfarers Landsting ved Ringsted; thi paa denne Dag, anden Onsdag efter Hellig tre Konger, holdtes det første almindelige Ting („Sogning") efter Julehelgen, og paa dette Ting plejede en stor Del af Adlen at være samlet, ligesom Tilfældet var med Snapstinget i Viborg, der holdtes paa den tilsvarende Lørdag.²⁾ Efter Huitfeldt havde Greven desuden stævnet Adels, Borgere og Bønder til Ringsted i Anledning af Landehjælp og Skat; det maa vel da have været, fordi de ikke vare mødte i Kjøbenhavn efter den tidligere Indkaldelse (S. 217). Men saa meget ses af de tidligere anførte Breve, at Bevægelsen er begyndt før den 19 Januar, og at adskillige Adelsmænd allerede denne og den følgende Dag vare bragte til Kjøbenhavn som Fanger eller maaste ere blevne fastholdte i Kjøbenhavn, noget, der ikke er ganske klart. Hvor mange der ere mødte paa Landstinget, eller om maaste enkelte af dem, der nævnes i Borgers Røds Brev af 23 Januar, skulde være bleven tagne her, det vide vi ikke, men rimeligt er det dog ikke. Hven der derimod var mødt, det var Fru Anne Holgers, nu 60 Aar gammel, ledsaget af sine Somsruer, Døtrebørnene Sofie og Anne Glob. Hendes Gaard Balsø laa jo i Nærheden; men hvad vilde hun paa Landstinget under disse Forhold, hun, som allerede tidligere havde høret saa stor Frygt for Borgere og Bønder? Hun havde Grevens Brev, Segl og Lejde, siges i en samtidig Kilde; men herved forstaas neppe andet end det Bestjærnelsebrev, som Greven havde udstedt til hende d. 7 Septbr. (S. 214).³⁾ Hun vilde beklage sig for Greven, siger Huitfeldt, at hun ikke maatte nyde hans Bestjærnelse eller Lejde for hans Folk, de Enbste og Borgerne. Uagtet Huitfeldt ikke synes at have haft nogen

¹⁾ hebben wy bynnen Kopenhagen geschicht mit vele andern edelluden (Aftstykker til Gr. F. I, 331).

²⁾ Jfr. Kind i Nydsk. hist. top. Saml. I, 74.

³⁾ Adlens Manifest af 4 Juli 1536 i Dst. Mag. V, 309; Huitfeldt 1462. — Jfr. Script. VIII, 520: emerat illa domina etiam magni auri summa litteras Comitiss fidonias; nihil profuit.

positiv Beretning herom for sig, er dette dog vistnok det sandstnligste. Hun vilde søge Beshyttelse hos den Mand, der havde paataget sig at beshytte hende, og hendes Ejendomme vare maaste allerede dengang truede; senere stævnedes hendes Svigerføn, Axel Brahe, Rjøge og Skjelfsjørs Borgere, fordi de havde udplyndret Højstrup og Balsø Gaarde; men om denne Udplyndring falder før eller efter d. 20 Januar, vides ikke.¹⁾ Hun nægtebe at sværge, siges i en anden samtidig Beretning²⁾; men tilføret Greven Trostaf havde hun jo for længe siden; hvis der er blevet aftrævet hende nogen Ed, maa det altsaa have været en fornyet Ed. Hun skulde have sagt, tilføjes i en tredie, nogenlunde samtidig Rilde, at Kong Kristiern aldrig skulde faa sine Riger igjen, faa længe hun levede.³⁾ Saa maa Kaseriet have grebet den gamle Kvinde, saa at hun ikke engang vidste, hvad hun sagde; thi denne Ytring var jo ikke blot uklog, men fuldkommen afmægtig, ja ligefrem dum. Alle disse Beretninger vise kun, at Samtiden slet ikke har vidst, hvad hun i Virkeligheden har sagt, men at der var adskillige Rygter i Omlob. Noget maa hun dog have sagt, der satte Videnskaberne i Dyrer; thi de danske Underhandlere paa Hamborgsmødet 1536 sigte rigtignok, at hun „ikke havde sagt et eneste uventligt Ord“, men klage dog over, at hun „for nogle faa Ords Skyld“ ikke maatte nyde Grevens Lejde.⁴⁾ Med adelig Stoltthed maa hun være optraadt, hun, hvis Fjendskab til Kristiern II var velkjendt, hvis Søn kort før var falden mod de jydste Bønder, og hvis ene Svigerføn, Hr. Axel Brahe, havde spillet faa stor en Rolle ved Skaaningernes Krasfald fra Greven. Den mindste uforsigtige Ytring mod Borgerne har under disse Forhold været nok til at vække Videnskabernes Raseri hos de kjøbenhavnske Borgere, der vare Grev Kristoffers Ledjagere. Uden at han kunde hindre det, blev hun nedhugget for hans Fødder; en Sværdfege og en Borger ved Navn Mikkel Skrep angives som „de første Anfængere til Mordet.“ Med Kaseri kastede de sig over den myrdede Kvindes Lig og udplyndrede det under de raaste Udtryk.⁵⁾ Selv Tomfruene Anne og Sofie Glob vare paa et hængende Haar nær blevne nedhuggede; Sværmen lagde allerede Haand paa dem,

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 35.

²⁾ Script. VIII, 520.

³⁾ Røskilde=Arbøger hos Rørdam I, 372.

⁴⁾ Udttykker til Gr. F. II, 218. — Ogsaa Suitsfeldt udtrykker sig meget ubestemt: „fordi hendes Ord (maaste) ikke faldt med Borgerne og Almuen om det Oplob, som var begyndt, som dennem var behageligt“ (S. 1438—39).

⁵⁾ Satellites domini similes illico ipsam trucidarunt, humi collapsam proprioque involutam sanguine spoliant, palpitantia membra denudant, argentum et aurum ejus inter se dividunt. Quod cum iis non sufficeret, en accurrit unus Jacobus, tibicen nomine, Teutonicus et civis Hafniensis, ingerit . . . in reverendum ejus alium gladium, addens: „Gast du dar nicht Golde in?“ (Script. VIII, 520).

rev Klæderne af dem og vilde have myrdet dem, men nogle Adelsmand i Grevens Følge hindrede det og fik dem op i Ringsted Kirkes Klokketaarn.¹⁾

Fru Anne Holgers Mord spillede en stor Rolle i de følgende Mars Stridskrifter og diplomatiske Forhandlinger; naar det demokratiste Parti tog fat paa Thyge Krabbes Adfærd ved Helsingborg, svarede strax med Fru Anne Holgers Mord. Nogle enkelte af Rikderne søge at fremstille det som stet paa Grev Kristoffers Bud; men i Reglen indskrænker man sig til at lade ham høre, at det stete for hans Fødder, mod hans Vejde, og at han ikke lod Ophavsmandene straffe; dette sidste har han selvfølgelig ikke haft Magt eller Myndighed til, han var fra nu af Folkepartiets Slave. Da Rybederne d. 11 Juni f. A. havde lidt det store Nederlag ved Ørnebjerg, udstedte Hertug Albrecht og Grev Kristoffer et Opraab til Sjællænderne om kraftig Modstand mod Hertug Kristian og hans Parti. „Ulykke, Sammer og Rød“, hedder det heri, „kunne I irgenlunde undgaa, dersom I ganger ham til Haande, især fordi den største Del af eder i dette forgangne Aar have brændt deres Gaarde af og parteret deres Bohave og Rvæg eller i det mindste været i Følge og Flok med dem, som saadant haver gjort, og mange vare med at ihjelslaa Fru Anne Holgers; saadant og andet mere, endog I kunde have dertil redelig Marsag, have de højt opskrevet, og det kan ikke med andre Bøder betales end med stor Blodsudgydelse og mange af Eders Livs Fortabelse.“²⁾ Det er, som om den onde Samvittigheds Stemme taler igjennem disse Ord, og for Fru Anne Holgers Morderes Vedkommende gif det i Opfyldelse. Da Kjøbenhavn i Juli 1536 overgav sig, udstedtes almindelig Amnesti til alle undtagen til Ambrosius Bogbinder og Fru Annes Mordere og dem, der havde været „i Raad, Daad og Haandgjerning“ med dem, og de to tidligere nævnte Mænd bleve henrettede.³⁾ Ogsaa Ambrosius Bogbinder ansaas for Deltager heri.⁴⁾

¹⁾ Dft. Mag. V, 309; Huitfeldt S. 1438—39. Frelsen i Klokketaarnet findes kun hos Huitfeldt; ellers har han af nyt foruden dette Træk kun Navnene paa de to Kjøbenhavnske Borgere og Navnene paa Somfruene, som han kan have taget fra adelige Genealogier. Ellers kan man gjenfinde hans Beretning i de samtidige Rikder (Utskytter I, 402; Suppl. t. dft. Krag S. 23; Utsk. II, 218; Dft. Mag. V, 309; Utskytten hos ham selv S. 1483, jvfr. Dft. Mag. 3 R., V, 286). — Desuden omtales Begivenheden foruden i Script. VIII i Kronikerne hos Rørdam I, 372, 553, 628. Iver Juels Optegnelser i Bruuns m. fl.'s Dfte. Saml. 1 R., I, 54. Dft. Mag. III, 324. — Naar Bibekes Pødebuff (Suhms Saml. II, 3, 22) henseer Dagen til d. 22 Januar (Fredag efter Fab. og Seb. Dag), strider dette mod alle samtidige Rikder. — Krag's Annales S. 80 er kun Huitfeldt omsat paa pyntelig Latin, dog med Tilføje af hendes Ord om Kristiern II (efter Rørdam I, 372?)

²⁾ Suppl. t. dft. Krag. S. 23—24.

³⁾ Bestemmelsen findes i Dvergivelsesakten, udstedt til Kbhvns. Borgere (Krag II, 42; Dft. Mag. 3 R. V, 286, Huitfeldt S. 1483), og gjentages i det af Kbhvns. Borgere udstedte Revers (Krag S. 44), findes derimod ikke i Kontrakten med Grev Kristoffer og Hertug Albrecht.

⁴⁾ Dft. Mag. III, 324.

Endnu efter Døden trafte vi Fru Anne Holgers omtalt som levende. Den 29 Januar udsiedte nemlig en Borger i Haderslev, Jørgen Stabell, i Kiel en Kwittering til Hertug Kristians Rentemeester paa 360 R i Rente paa salig Otte Holgersens Børns Vegne og 192 R paa Fru Anne Holgers Vegne. Det var tildels Renterne af de Summer, hun i sin Tid havde laant Kristiern II (S. 97). Den Dag synes man altsaa endnu ikke i Kiel at have kjendt hendes Drab. — Hendes mishandlede Lig blev jordsættet i Ringsted Kirke, hvor ogsaa hendes lille Søn Mogens (S. 81) og hendes Fader Henrik Meynstorp hvile. Senere er Liget flyttet til Hornslet ligesom hendes Mand Holger Griffens og hendes Søn Holger Holgersens.¹⁾

Ogsaa Hr. Oluf Rosenkrantz var bleven fangen og kastet i Blaataarn. Hvad Dag dette er stet, er dog usikkert. Af Jørgen Rocks Brev af 23 Januar synes at fremgaa, at Hr. Oluf endnu paa denne Dag ikke var fangen i Kjøbenhavn, med mindre han skulde skjule sig under Tilføjelsen „tillige med mange andre Adelsfolk“. Hertil kommer, at Johan Fris netop i Januar Maaned opholdt sig i 14 Dage hos Hr. Oluf Nielsen. Johan Fris var nemlig ligesom Oluf Rosenkrantz bleven fangen ved Nyborg, havde derpaa ligesom han svoret Greven Trostfab, men blev derpaa senere af ham henfat i Blaataarn. Da Johan Fris havde deltaget i Mødet i Kolding som Grevens Mand (Nr. 127), kan hans Tilfangetagelse altsaa først have fundet Sted i Januar Maaned, formodentlig omtrent samtidig med eller maaste noget tidligere end de øvrige Adelsmand, der vare i Kjøbenhavn, bleve anholdte. Under en Samtale med Greven i Blaataarn udtalte han Ønsket om at drage til Tyskland for at høre Luther, og paa denne Betingelse fik han fri, efter at han havde givet Ambrosius Bogbinder 2 Rosennobler for et Pas. Saaledes slap han ud af Kjøbenhavn, hvorpaa han, efter sin egen Fortælling, „begav sig til Hr. Oluf Nielsen og blev der i 14 Dage“; derpaa begav han sig til Søholm til Hr. Anders Bilde, men da denne var bleven fangen, lykkedes det ham at undkomme til Tyskland paa en Vaad, uagtet Anders Bildes Datter Ermegaard gjerne under disse Forhold havde beholdt ham hos sig paa Søholm.²⁾ — Anders Bilde var, som ovenfor anført, hidkaldt til Kjøbenhavn af Greven den 6 Januar, og bag paa dette Brev har Anders Bilde selv skrevet: „Kopi af det Brev, Greven skrev mig til den Tid, han lod mig fange.“ Hermed stemmer jo ogsaa meget godt, at han i Brevene fra 19 Januar og følgende Dage siges at være fangen i Kjøbenhavn eller at være indbragt dertil; men alligevel har Greven fra Kjøbenhavn af d. 23 Januar, altsaa umiddelbart efter Tilbagekomsten fra Ringsted-

¹⁾ Marmora Dan. II, 150.

²⁾ Johan Fris's Fortælling til Bedel, Nordens Monum. II, 184.

modet d. 20 Januar, udstedt et Bestjærmølsbrev for alt hans Gods i Sjælland, da „han nu personlig er hos os med sine Svende, Heste og Harnisk, os og Riget til Tjeneste, og derfor ej nu kan tilstede være ved hans Gaarde og Ejendom.“¹⁾ Men alligevel blev Hr. Anders holdt som Fange paa Kjøbenhavns Slot; han fik nok efter en personlig Sammentkomst med Greven nogen større Frihed, men maatte til Gjengæld oplade Greven sin Gaard Søholm paa en Tid, dog saaledes, at al hans Ejendom skulde blive uskadt, og at Grevens Folk skulde betale for alt, hvad de fortarede. Dette blev imidlertid ikke holdt. Bastian von Jessen befatte i Slutningen af Februar Søholm paa Grevens Begne, men foretog en fuldstændig Udplyndring.²⁾

Som det gif Anders Vilde, synes det ogsaa at være gaaet Hr. Oluf Rosenkrantz. Baade Søholm og Vallø vare sterke Borge, som man ikke saa nemt kunde indtage som de mindre Adelsgaarde; de andre Adelsmænd havde derfor ogsaa betroet deres Klenodier og Kister i disse Mænds Varetægt; paa Søholm var saaledes henfat Fru Mette Gøyes, Hr. Johan Dyes Efterleverstes og hendes Børns Kister, paa Vallø Gste Vildes og Fru Anne Rønnovs, Hr. Johan Urnes Hustrus Kister. Man maatte da søge ved List eller Tvang mod Tjermændene at komme i Besiddelse af Borgene, og netop hvad der foregik paa Vallø viser, at Hr. Oluf Rosenkrantz omtrent samtidig med Hr. Anders Vilde, eller i al Fald kun meget saa Dage senere, maa være bleven anholdt i Kjøbenhavn; dette maa jo dog efter al Rimelighed være sket omtrent d. 20 Januar; thi at Hr. Oluf efter denne Dag frivillig, stolende paa Grevens Lejde, skulde have begivet sig til Kjøbenhavn, synes jo næsten utroligt. — Pludselig viste Hr. Bastian von Jessen sig i Spidsen for Kjøge Borgere for Vallø og opfordrede Hr. Olufs Folk til at oplade sig Borgen, og da de nægtede dette, erklærede han, at dersom de ikke oplod ham Gaarden, vilde han strax lade Hr. Oluf hente fra Kjøbenhavn, føre ham frem for Broen og lade hans Hoved afhugge i deres Paashyn; derpaa drog han strax til Roskilde for at hente Landsknagte og større Hjælp; men imidlertid kom Bud og Brev fra Hr. Oluf i Kjøbenhavn, at de maatte oplade Gaarden. Dette Brev var imidlertid aftvunget Hr. Oluf i Blaa Taarn, idet Greven havde sendt Otte Andersen (Ulfeldt), Stig Stigsen (Ulfeldt?) og en Thyfter til ham i Fængslet og ladet ham sige, at hvis han ikke oplod Greven sin Gaard Vallø inden næste Dag Kl. 12, vilde han lade hans Hoved afhugge næste Dag derefter. Hr. Oluf udstedte da fra Blaa Taarn Ordre til Besætningen om at oplade Borgen. Neppe var dette sket, før Bastian von Jessen med hele sin Magt drog ind paa Gaarden, bemægtigede sig alt

¹⁾ Ny Dff. Mag. V, 148.

²⁾ Se nærmere Paludan-Müllers Studier til Gr. F., i Annaler for nord. Oldt. 1853 S. 90 ff.

Ekts og Krudt, en stor Sum Penge og alle Gaardens Rogler og sendte to Adelsmænd til Fru Ida Munk, at hvis hun dulgte faa meget som en Penning af det fremmede indfattede Gods, skulde det koste Hr. Olufs Hals og hendes Andel i Gøbfet. — Hr. Efte Bilde søgte kort efter at faa Greven til at udlevere sig de Rister, han havde indsat, og Fru Anne Rønnow sagføjte senere Hr. Oluf for det Tab, hun havde lidt, men Rigsraadets Dom gif ud paa, at Hr. Oluf var fuldstændig angerløs i denne Sag.¹⁾

Efter at Greven saaledes havde tiltunget sig Ballos Opgivelse til sig, synes han i den følgende Tid at have behandlet Hr. Oluf med større Skaansomhed end de øvrige fangne Adelsmænd. Hr. Oluf maatte da ogsaa efter alt, hvad man kjender til hans Færd efter Nyborgs Indtagelse, henregnes til de „ustyldige“, der efter Jørgen Rocks Ytring blot skulde holdes i Varetægt, indtil det hele var afgjort. Der er jo heller ikke det mindste Spor til nogen Modstand eller Trods mod Greven fra det Djeblik, han havde svoret ham Trostid. Rigtignok siges i et Brev fra Tyge Krabbe af 16 Marts (Nr. 128), at Anders Bilde er bortsendt til Malmø eller Lybeck, og at man mener, at det samme vil blive Tilfældet med Hr. Oluf Rosenkrantz og flere af de andre Adelsmænd, „som Greven har fanget i Kjøbenhavn“, men det stete ikke med ham. Han holdtes i ridderligt Indlager i Kjøbenhavn, og var forpligtet til at blive tilfiede, indtil man imod Slutningen af Aaret tænkte paa at sende ham tilligemed de øvrige Rigsraader og Adelsmænd til Kjøbenhavn; paa denne Tid forestod nemlig Åbningen af det store Fredsraade i Hamborg, og man synes at have villet benytte sig af disse Mænds Vidnesbyrd i Anledning af den Fremgangsmaade, man i sin Tid havde vist ved Bruddet af Kristiern II's Vejde. I Begyndelsen af Januar 1536 besluttedes det ogsaa, at disse Mænd skulde sendes som Fanger til Mecklenborg, — for at man kunde have dem som Gisler nu, da Bladet havde begyndt at vende sig. Ogsaa Hr. Oluf Nielsen nævnes i det herom udstedte Forpligtelsesbrev af 4 Januar, og i et Brev fra Erik Gyldestjerne paa Akershus af 27 April siges ogsaa, at Hr. Oluf Rosenkrantz ligesom Hr. Anders Bilde og Knud Pedersen (Gyldestjerne) ere førte til Tyskland; men at Hr. Oluf Rosenkrantz alligevel har undgaaet denne Skjæbne, ses udtrykkelig af et Brev af 13 Maj fra Tyge Krabbe til Efte Bilde, hvori han meddeler denne, at „alle de gode Mænd, vore Venner, som ere fangne, undtagen Hr. Oluf Rosenkrantz, ere udsendte til Tyskland“ (Nr. 133). Hr. Oluf maa saaledes formodentlig have vedblevet at være i et Slags Fangenskab i Kjøbenhavn under hele Belejringen. Efter dennes Ophør finde vi ham ogsaa strax i Kristian III's

¹⁾ Rosenvinge, Gl. Domme II, 46—49.

Nærhed i et vigtigt Øjeblik, inden de øvrige Adelsmand endnu vare komne fra Mecklenborg.¹⁾

Imidlertid sad Fru Ida Munk paa Ballø; da Kong Kristians Tropper i Juli Maaned kom til Sjælland, udstedtes der et Bestjærnelsebrev til hende, og kort efter synes hun at have laant Kong Kristian 2000 L til Krigsfolkets Lønning.²⁾ Abrahamstrup Pantelen havde Hr. Oluf under disse Forhold mistet; en „Sens Staldsvend“ forekommer paa denne Tid som „Foged“ paa Abrahamstrup.³⁾ — Ogsaa en anden Mand, som Hr. Oluf Rosenkrantz havde staaet i nogen Forbindelse med, forsvinder sporløst paa Adelsjagtens Tid, — Povel Helgesen. Hans efterladte Kronike ender midt i en Sætning, ligesom han skildrede Slutningen af Begivenhederne 1534. Mange Aar senere blev Kroniken funden indmuret i Skibh Kirke i Horns Herred, som hørte til Hr. Olufs Forlening; men hvor Lektor Povel selv blev af, véd ingen.

Grevefejden nærmede sig nu sin Ende. Kun om Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe er endnu et og andet at meddele. — Efter den staaenst Adels Overgang til Svenskerne og efter Helsingborg Affairen den 13 Januar 1535 havde den staaenst Adels og Hr. Tyge strax sat sig i Forbindelse med Kristian III. Den 1 Februar udnævnte denne Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe til Statholdere i Skaane.⁴⁾ Medens Hr. Axel Brahe i Forening med den staaenst Adels og den svenske Styrke i nogen Tid opholdt sig i Lund i temmelig stor Uvirksomhed, inden Belejringen af Landskrone og Malmø begyndte og senere langsomt forfattedes, opholdt Hr. Tyge Krabbe sig i denne Tid paa Helsingborg; her højtideligholdt han saaledes Ryndelmissses Søndag d. 2 Februar sin Datter Elsebes Bryllup med Peder Skram (S. 197); herfra tilskrev han den 16 Marts (Nr. 128) Fru Sofie Eske Vildes paa Walden, blandt andet om endnu nogen Tid at beholde Sønnen Erik Krabbe hos sig, da han aldrig er sikker paa, hvad Dag han bliver belejret⁵⁾, og herfra skrev hans Hustru, Fru Anne Rosenkrantz, d. 26 Marts (Nr. 129) ligeledes til Fru Sofie og talte hende for hendes Omsorg for Sønnen; denne var nemlig nylig vendt hjem fra sin

¹⁾ Jvfr. *Annal. f. n. Oldt. og Hist.* 1853, 100—102; *Pal.-Müll. Gr. Fejd.* II, 279—80. *Suitfeldt* S. 1469; *Aktstykker til Gr. F.* II, 204; 263.

²⁾ *Dst. Mag.* 3 R., V, 60. — *Dst. Kancelliregistr.* S. 19 („Fru Idde Lange“ taltes hun her; Munterne med 3 Roser hørte oprindelig til Familien „Lange“; ogsaa paa et af Mindesmærkerne i Balløby Kirke taltes hun saaledes).

³⁾ *Erølev, Lensmænd*, S. 17.

⁴⁾ *Dst. Mag.* 3 R., IV, 179.

⁵⁾ Heraf er det klart, at Hr. Tyge Krabbe, ligesaa lidt som Hr. Axel Brahe, der har medbeseglet et Brev i Lund d. 17 Marts (*Ny Dst. Mag.* V, 221), kan have været i Aalborg d. 15 Marts, thi endt de begge nævnes i Breve, udstedte af det jydsske Raad paa denne Dag (*Dst. Mag.* 4 R., III, 225 ff.).

store Studierejse til Paris og Tyskland.¹⁾ Endnu den 19 April skriver Hr. Tyge Krabbe fra Helsingborg et Brev til Lunde Kapitel om noget Gods.²⁾ Denne Uvirkfomhed synes ikke at være falden i Kong Kristian III's Smag; thi d. 20 Maj tilskrev han Hr. Axel Brahe, Hr. Holger Ulfstand og Hr. Mogens Guldensjerne om at være Statholdere og Felt herrer i Skaane, „efterdi Hr. Tyge Krabbe er nu saa besværet med Alderdom, at han ikke nu saa gider rejst, som nu vel mest Behov gjøres.“³⁾ Hr. Tyge var da henved 61 Aar gammel; om Begjæringen skulde være kommen fra ham selv, er dog maaste tvivlsomt. Det viste sig senere, at Kongen ingenlunde var ham gunstig findet; dog beholdt han sin Stilling som Rigsmarsk, og ligefrem i Unaade synes han dog endnu ikke at være falden. Da Kong Kristians Tropper nemlig i Juli Maaned kom til Sjælland, efter at Slaget ved Ørnebjerg havde renset Fyn og Peder Skrams Sejrvindinger Østersøen og Belterne, beordredes Hr. Tyge til strax at begive sig til Kongen, da denne i nogen Tid vilde bruge ham raadvis. Han fik ogsaa det Hverv at sørge for Proviantering fra Skaane og at opkræve de udstrevne Skatter. Han tilligemed Hr. Axel Brahe var ogsaa blandt de Adelsmænd, hvem Kongen i Lejren for Kjøbenhavn d. 6 August tilfagde paa den skaanske Adels Begne, at han, naar han blev kronet, vilde stadfæste deres Privilegier paa samme Vilkaar som Nørrejybernes, hvorpaa Hyl-lingen foregik i Lund d. 18 August.⁴⁾ — For øvrigt hører man intet til Hr. Tyge i den følgende Del af dette Aar; til denne Tid hører dog en Anekdote, som Huijsfeldt (S. 1442) har opbevaret; under Belejringen af Malmø udmærkede i en Skærmhøvel en Rytter Niels Runge sig saa meget, at Hr. Tyge slog ham til Ridder paa Marken; men da han uheldigvis i en senere Træfning viste sig feig, lod Hr. Tyge atter Ridderværdigheden tage fra ham. — Malmø overgav sig den 6 April 1536, og hermed var hele Skaane i Kong Kristians Magt. Hr. Tyge synes paa denne Tid at have været i Kongens Nærhed; d. 5 April deltog han saaledes i en kgl. Rættetingsdom i Helsingør, hvorfra Overgivelsesdokumentet ogsaa er udstedt.⁵⁾

I sin egen Slægt havde Hr. Tyge paa denne Tid paa forfjællig Maade Sorg. Ved Juletid 1535 var Hr. Vincents Lunge og Hr. Niels Pyffe blevne myrdede i Trondhjem, samtidig med at Eske Bilde, der efter at være kommen ud af sit lybste Fangenskab var vendt tilbage til Norge, tilligemed flere andre

¹⁾ Jvfr. Nordam, Universitetshist. I, 415.

²⁾ Lunde Kapitels Brev, S. 284, Nr. 835.

³⁾ Dst. Mag. 3 R., V, 40; 44—45.

⁴⁾ Ibid. S. 74; 77; 122; 142—44. — Pal.-Müller, Gr. F. II, 164 ff.

⁵⁾ Geh. Ark. Aarsb. IV, T. 9—10.

Mænd var bleven kastet i Fængsel. Sin egen Stenning herved har Hr. Tyge givet Udtryk i et Brev til Efte Vilde af 13 Maj (Nr. 133). „Erkebispem af Trondhjem,“ skriver han heri, „har gjort saare ilde imod eder, mig og flere Venner og slaget os den Mand ihjel i vor Slægt, hvis Lige vi ikke eller neppeligen ubi vor Slægt igjen fange kan, hvo hannem ret kjendte.“ Det er et interessant Vidnesbyrd om, hvor højt Hr. Tyge satte sin højtbegavede Fætter Hr. Vincents Lunge. Noget Tid før (15 August 1535) havde Hr. Vincents Lunge tillige med en Del søndenfielste Raader idrig anbefalet Hr. Tyges Farbrodersøn, M. Morten Krabbe, da Provost i Oslo og Norges Riges Kansler, til den ledige Biskopstol i Bergen, idet de blandt andet som anbefaling anførte hans Slægtstam med Hr. Tyge, „der er den geistlige Stand trostelig og trofastelig bistanendes og i alle Maader velvillende.“¹⁾ Ogsaa denne Karakteristik er træffende.

Den anden af Hr. Tyges Nærmeste, som døde paa denne Tid, var hans egen Svigersøn Erik Gyldenstjerne (Hæck), der siden 1532 havde været Lensmand paa Akershus, og som under de Uroligheder, der i Begyndelsen af 1536 havde fundet Sted i det søndenfielste, havde vist stor Fastsed. Han havde sejret over en af Erkebispens Hjælpere, Einar Tjeld; i Kampen var han flere Gange bleven saaret, men efter et Brev, han den 24 April skrev til sin Frænde, Fru Sofie, Efte Vildes, maa det dog antages, at han atter var kommen sig. Et Par Dage efter begav han sig paa Vejen til Danmark for personlig at underrette Kongen om Forholdene i Norge efter Vincents Lunges Døds. Den 15 Maj var han naaet til Efte Vildes Gaard Balden i det sydlige Haldland, men derefter forsvinder han og omtales i et Brev fra Begyndelsen af August som død. Efter en Efterretning, hvis Hjemmel dog ikke kjendes, skulde han være bleven forbigivet i Sverig. Af en Dom fra Aaret 1538 ser man dog, at han paa Dødslejet havde skænket sin Egtehustru Olive Krabbe noget Gode og nogle Kostbarheder til Sjælegave, Fastsengs-gave og Morgengave. Da Egtefædet imidlertid var barnløst, og da Medarvingernes Samthkke ikke var indhentet, paastod hans Søstende, at Haven var ulovlig, og fordrede Godset medinddraget under Skiftet, saa at Hr. Tyge Krabbe paa sin Datters Vegne tabte Sagen. Herefter skulde man næsten tro, at han var død i sin Hustrus Nærvarrelse, men at Egtefædet kun har været kortvarigt.²⁾

Frygtelig havde Grevesejden saaledes tumlet med hele Familiekredsen: Hr.

¹⁾ Dipl. Norv. VII, Nr. 71.

²⁾ Aftshyfter til Gr. F. II, 264; 277; Dst. Mag. 3 R, V, 322—23; Hofman, Dst. Afdelsm. I, 163 (jvfr. Pal.-Müller i *Annaler* 1853, S. 56); Rosenvinge, Gf. Domme II, 70—71.

Holger Holgerfen var falden, Fru Anne Mejnstrup myrdet; Hr. Oluf Rosenkrantz sad i et Slags Fangenskab og hans Gaard var udplyndret; af Hr. Tyge Krabbes Svigerfønner sad den ene, Ejler Rønnow, som Fange i Meklenborg, den anden, Erik Gyldestjerne, var død; at Bitterhed under disse Forhold trængte ind i mangt et Sind, er ikke til at undres over. Med Glæde har Hr. Tyge vistnok derfor været Vidne til, at Eventyrenen Markus Mejr blev henrettet udenfor Helsingør d. 17 Juni og lagt paa 4 Stejler. Selv fik han den Forretning at domme Hr. Markus Mejers Broder, Bert Mejer, som Sørover; han blev halshugget i Helsingborg paa Hr. Tyges Foranstaltning, „der nu kunde prale af at have styrket begge Brødre i Fordærvelse.“¹⁾ — Dette maa være foregaaet i Slutningen af Juni; den 23 Juni har Hr. Tyge udstedt et Brev fra sin Gaard Bøgholm; den 29 Juni blev der i Lejren for Kjøbenhavn udstedt Livsbrev til ham paa nogle smaa Kronen i Staaene, — den sidste Forlening til ham under den gamle Tingenes Tilstand.

Afgjørelsen nærmede sig nu. Den 29de Juli overgav det udhungrede Kjøbenhavn sig; den 6 August holdt Kong Kristian sit Indtog i Staden, og nu begyndte strax Reformernes Tid. Den 11 August om Aftenen holdt Kongen et Møde med sine tytte Raadgivere samt de tytte Landsknaughtoberster og højere Officerer. Det besluttedes her „at tage Biskopperne ved Hovedet,“ hvilket ogsaa skete den følgende Morgen Kl. 4 (12 August). Det havde ogsaa været paa Tale at fængsle hele det verdslige Raad; men dette var, skriver Kongen selv i et Brev til en tytt Fyrste samme Dag, af mange Grunde blevet stærkt fra-raadet af nogle af hans danske og tytte Raader, hos hvem han altid havde fundet Trost; disse havde da lagt sig imellem Kongen og de verdslige Raader, saa at disse maatte give en Forfkrivning fra sig om ikke at modsætte sig Wispe-magtens Afskaffelse og Statsforandringen. Dette skete Kl. 8 samme Morgen, da de verdslige Raader og Biskop Ove Bilde, som endnu ikke var fængslet, kaldtes op til Kongen. De verdslige Rigsraaders Forsikringsbrev er ogsaa undertegnet af Mogens Gøye, D. R. Hofmester, Tyge Krabbe, D. R. Marsk, Ove Lunge til Tirsbæk, Axel Brahe til Krogholm, Oluf Rosenkrantz til Ballø, Ribdere, og Erik Krummedige til Ålnerup. Men af disse Mænd have Tyge Krabbe og Axel Brahe ogsaa særskilt maattet udstede lignende Forsikringer for sig personlig samme Dag, medens saadanne Forsikringer savnes for de øvrige her nævnte Mænd, saa man formodentlig netop i Mogens

¹⁾ Patub.-Müller, Gr. F. II, 332.

²⁾ Ibid. II, 351; Danske Kancellireg. S. 17. — Nogle Kongebreve til Tyge Krabbe fra denne Tid om Ubrustninger og Stattepaalag findes i Dansk Mag. 3 R., V, 312 ff.

Gøye, Ove Lunge, Oluf Rosenkrantz og Erik Krummedige have Ravnene paa de Mænd, der ved deres Forestillinger til Kongen have hindret det verdslige Rigsraads Fængsling og Sprængning, og paa hvem Kongen har ment at kunne stole. Alle disse Mænd havde paa Oluf Rosenkrantz nær ogsaa trolig tjent Kongens Sag i den foregaaende Tid. Oluf Rosenkrantz havde derimod hidtil ikke svoret Kongen nogen Trostabs (for Kjøbenhavns eller Malmsø Overgivelse); han havde været Hertug Hans's Mand, indtil Tidernes Ugunst havde tvunget ham til at sværge til Grev Kristoffer. Dette Forhold faa vel som hans Afsærd under Herredagen 1533, da han tillige med Mogens Gøye og Erik Banner tilfidsst med Protest havde forladt Herredagen, kom ham nu til Gode og skaffede ham en langt blidere Behandling end de øvrige Rigsraader, der havde hyllet Greven, navnlig end de mecklenborgske Fanger, Anders Bilde, Otte Krumpen, o. s. v., der først kom paa fri Fod efter at have ombyttet mecklenborgsk Fængsel med Kristian III's, helt hen i December Maaned, og som maatte udfæde svære Forpligtelser til Kongen, mistede deres Forleninger, ja endog i flere Aar bleve udelukkede af Rigsraadet. Disse Mænd udgjorde jo nemlig det egentlige katholske Biskopparti, der havde spillet en saa skjæbnesvanger Rolle under hin Herredag; de og Biskopperne fik nu Skylden for det hele. Oluf Rosenkrantz derimod beholdt sin Stilling som Rigsraad og indtog i hele den følgende Tid en meget betydelig Stilling under Kristian III. Af sine Forleninger fik han kort efter Abrahamstrup Len tilbage paa Livetid; de store Pantsummer, han havde staaende deri, synes derimod at være ansæet som forbrudte.¹⁾ Nyborg var derimod allerede 1535 bleven forlenet til Kristoffer Huitfeldt, Historikerens Fader, der beholdt det. At Kongen har haft fuld Tillid til Oluf Rosenkrantz, viser sig ogsaa deri, at det blev ham i Forening med Johan Fris overdraget at fængsle Biskop Ove Bilde. Denne Mand, hvem Kongen nærrede personlig Højagtelse for, og som i hele sit Liv havde tjent Kongefamilien med stor Trostabs, blev nemlig ikke fængslet sammen med de øvrige da i Kjøbenhavn tilstedeværende Biskopper; uagtet han i Mødet den 12 August ikke vilde anerkjende Statskuppet, var han dog i nogen Tid paa fri Fod og havde i nogen Tid sit Ophold i Roskilde; men da han ikke ansaa det for stemmende med den Ed, han havde aflagt som Kirkens Mand, godvillig at udløse Silkeborg Slot, blev han paa Kongens Bud fastholdt af de nævnte Mænd i Roskilde d. 2 September, efter at de paa ny paa Kongens Vegne havde opfordret ham til godvillig at afstaa Slottet.²⁾ At Kongen havde betroet dette Hverv til Oluf

¹⁾ Saaleeds opfatter i al Fald Erslev Forholdet (Konge og Lensmand S. 88).

²⁾ Huitfeldt S. 1488.

Rosenkrantz, vidner ogsaa om stor Hensynsfuldhed overfor Ove Bilde. Oluf Rosenkrantz havde altid staaet i nøje Forhold til Biskoppen og dennes Broder, Efte Bilde, og han vedblev ogsaa i den følgende Tid at underrette Broderen om Biskoppens Befindende og om den hensynsfulde Behandling, han nød paa Nyborg Slot.¹⁾ — Kongen havde imidlertid indkaldt ikke blot Rigsraadet, men hele Adlen samt Udvalgte af Borger- og Bondestanden til en stor Rigsdag i Kjøbenhavn i Midten af Oktober Maaned, hvor Rigets Forfatning skulde ordnes. I Mellemtiden førtes selvfølgelig vigtige Forhandlinger mellem Kongen og hans tyske og danske Raader. Medens Erik Banner, der hele Tiden synes at have været i Jylland, paa denne Tid i Forening med Peder Ebbesen (Galt) og Johan Rangau ifølge Ordre af 12 August drog om i Jylland til Biskopperne af Viborgs og Vendskjæls Borge, indtog diøse og fangede Biskopperne og tillige fik Ordre til i Forening med Johan Rangau, Ove Lunge, Peder Ebbesen og Axel Sul at drage om i Jylland for at indkræve alt, hvad der endnu stod tilbage af den tidligere paalagte Sølvskat og andre Skatter²⁾, — synes Hr. Oluf Rosenkrantz hele denne Mellemtid at have opholdt sig i Kjøbenhavn; herfra skrev han saaledes d. 20 September i Forening med Johan Fris til sin Fætter Knud Rud om ikke imod den tilstaaede Amnesti at forulempe Søren Stampe for de Voldsomheder, som denne under Grevesfejden havde uddøvet mod ham.

Den 30 Oktober vedtoges derpaa af den samlede Rigsdag Bispemagtens Afskaffelse og den nye „Rigens Konstitution“, hvorved Kongemagten i flere Henseender blev betydelig udvidet. Saa vel den herom udstedte Statsakt som Kongens særlige Haandfæstning af samme Dag er medbefeglet af alle de her omtalte Mænd, ligesom ogsaa Kongens unge Søn, Hertug Frederik, strax blev bestemt til hans Tronfølger. Det er maaste i Anledning af de hermed i Forbindelse staaende Festligheder, at adskillige af de hidkaldte Adelsmænd, deriblandt baade Hr. Oluf Rosenkrantz og Erik Banner, fik Ordre til at møde med „Ryads“ (til Dystløbene). — Det var lykkedes Aristokratiet at afværge det dræbende Hug, hvormed Kongemagtens tyske Raadgivere truede: Fængslingen af de verdslige Rigsraader og derved gennem Rigsraadets, men med det samme Dansehensens Knæk og Tyskhedens Sejr. En roligere Udvikling gik man nu imøde, — om end Uroen og Farerne, navnlig fra Udlandet, ikke vare helt overstaaede. Bispearistokratiet og dets Venner vare styrkede. Hr. Fredbjørn Bodebusk havde saaledes allerede inden Marts 1536 mistet Kiberhus, som Holsteneren Johan Rangau fik i Forlening; og medens Hr. Oluf Rosenkrantz og Erik

¹⁾ Oluf Rosenkrantz til Efte Bilde, 1537, 18 Marts, Rørdam, Monum. hist. Dan. I, 254 ff.

²⁾ Danske Mag. 3 R., VI, 29; 30; Ny Dst. Mag. II, 150—51.

Banner samt Mogens Gøye og Axel Brahe vedblev at have stor Indflydelse, var Hr. Tyge Krabbes Rolle nu i Virkeligheden udspillet. — Vi skulle nu nærmere følge disse Mænd under Kong Kristians Regering indtil deres Død, først Hr. Tyge Krabbe, som tidligst døde af dem.

VI.

Hr. Tyge Krabbes sidste Leveaar.

1536—41.

At en Mand med Hr. Tyge Krabbes stærkt udprægede katholske Sindelag ikke kunde fortsætte sin betydelige Virksomhed under de nye Forhold, følger af sig selv. Mere end hans religiøse Standpunkt bidrog dog maaste hertil hans stærkt udprægede Selvfølelse, den hensynsløse Egenraadighed, der flere Gange havde præget hans politiske Færd og som gjorde det vanskeligt for ham at bøje sig for en stærkere Statsmagt, og endelig hans hensynsløse Ytringer om, at Hertug Kristian vilde som Konge blive en værre Tyran end Kong Kristian II selv. Dertil kom hans Udfærd under Helsingborg-Affairen og det Had, han derved havde paadraget sig hos en Del af Befolkningen, samt hele den udprægede Rolle, han havde spillet under Herredagen 1533 som den verdslige Fører for det katholske sindede Flertal, der havde hindret Kongevalget. Det var derfor, som allerede tidligere antydet, neppe alene paa Grund af hans 61aarige Alder, at han allerede i Maj 1535 var bleven „fritaget“ for sit Hverv som Statholder og overste Befalingsmand i Skaane, og hans største Betydning er i Virkeligheden forbi fra denne Dag af. At Kong Kristian og hans tytte Omgivelser vare ham i høj Grad ugunstig stemte, viste sig snart. Kongen havde allerede inden Rigsdagens Sammentræden i Oktober 1536 henvendt sig til sin schmalkaldiske Forbundsælle, Landgrev Filip af Hessen, om at staffe sig en tytt Marsk eller „Marstall“, og Landgreven havde allerede givet ham Anvisning paa en saadan; men imidlertid kom Rigsdagen, og her trængte Rigsraaderne stærkt paa, at Kongen skulde besætte Hofembederne, Hofmester, Marstall og Kansler, med danske Mænd overensstemmende med deres gamle nedarvede Friheder og Privilegier. I Virkeligheden optoges derfor ogsaa i Rigens Konstitution en Bestemmelse om, at Kongen altid skulde have en Rigens Hofmester, en Kansler og en Marstall, „som ere fødte danske Mænd, hvilke skulde være ham og andre Rigens Raad behjælpelige ubi Rigens Vrinder og Sager.“ Den 7 Novbr. underrettede Kongen selv Landgrev Filip herom, og at han som Følge heraf

havde udnævnt Knud Pedersen Gylbenstjerne til Tim til Marst.¹⁾ Dette maas dog forstaaes saaledes, at Knud Pedersen blev „Hofmarstall“, thi saaledes kaldes han i et Brev af 13 Novbr., medens Hr. Tyge Krabbe i Breve fra den 26de og 30 Novbr. (Dronningens Livsejebrev) endnu kaldes D. R. Marst (marescalcus regni). Marst-Embedet var saaledes blevet spaltet i to, idet Hoffstillingen var bleven bestemt adskilt fra Rigseembedet, hvilket hidtil ikke havde været Tilfældet. Men det synes alligevel, at ogsaa Stillingen som Rigsmarst i nogen Tid har været frataget Hr. Tyge; thi i et Brev af 2 December undertegner Knud Gylbenstjerne sig selv „D. R. Marst“²⁾, og dette ser saa meget mere mistænkeligt ud, som Helsingborg Slot d. 23 November af Hr. Tyge Krabbe var bleven afstaaet til hans Svigerføn Peder Skram som Afgiftslæn paa 3 Aar, hvorpaa Hr. Tyge d. 16 Novbr. udstedte Brev om, at han havde lovet den fgl. Kansler M. Johan Fris at udlevere Lænsbrevet, naar han havde anvordet Slottet til Peder Skram, dog paa det Vilkaar, at hvis Peder Skram døde i Mellemtiden, skulde Hr. Tyges Breve paa Slottet staa ved Magt (Nr. 134), hvorpaa Hr. Tyge Krabbe, som atter da kaldes „D. R. Marst“, d. 11 April 1537 overdrog Inventariet til Peder Skram og saaledes for stedse fratraadte Helsingborg, hvortil han havde været saa nøje knyttet, og hvor han havde oplevet saa meget.³⁾ — Det hele var saaledes foregaaet efter en lempelig Form; men den Pantesum af 1500 R , Hr. Tyge havde staaende heri siden Statslånet 1531, synes uden videre at være falden bort; Peder Skram synes i al Fald ikke at have haft noget Pant i Slottet. Summen er vistnok, ligesom Tilfældet var med Hr. Oluf Rosenkrantz's Pant i Abrahamstrup, uden videre anset for forbrudt ved disses Mænds Anerkjendelse af Grev Kristoffer. — Ogsaa Trelleborg By var (10/11 1536) nu bleven lagt ind under Kongens Fædebur.

Hr. Tyge Krabbe havde saaledes nu, ligesom i Slutningen af Kristiern II's Tid, ingen anden offentlig Stilling end Rigsrådsbærdigheden og Rigsmarst-titlen og synes nu i Reglen at have opholdt sig paa Begholm. 3 Juni 1537 var han dog hidkaldt til Herredagsmøde i Kjøbenhavn og har ogsaa deltaget i fgl. Rætteringsdomme. Imidlertid forestod Kongens højtidelige Kroning, der var fastsat til Søndagen d. 12 August i Vor Frue Kirke. Allerede d. 24 Juni skulde i denne Anledning Hr. Tyge Krabbes Hustru Fru Anne Rosenkrantz, Hr. Axel Brahes Hustru Fru Sofie Rosenkrantz og Fru Sidsel Rosenkrantz Eric Krummediges tilligemed flere andre Fruer være tilstede i Kjøbenhavn medbrin-

¹⁾ Söfr. Hist. Tidsskr. 4 R., VI, 252 ff.

²⁾ Rørdam, Monum. hist. Dan. I, 251. — For øvrigt Danstse Kancelliregistranter 1535—50 ved de anførte Dage.

³⁾ Dst. Mag. II, 49 (Inventarielisten).

gende flamsk Klæde, Silke, Sparlagen og andre kostbare Stoffer for at pynte de fremmede Herrer og Fyrsters Herberger, der ventedes i Anledning af Kroningen, samt ligeledes for at „drage“ Festsalen med flamsk Klæde, og paa selve Kroningsdagen bar Hr. Thyge Krabbe som Rigsmarsk Sværdet, medens Hr. Fredbjørn Pødebusk som ælft Ridder bar Væbet, Hr. Axel Brahe Sceptret og Hr. Mogens Gøye som Rigshofmester Kronen; foran Dronningen red Hr. Melchior Ranzau, Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, Hr. Ove Vincentzen Lunge og den gamle Mogens Munk, saa at Rosenkrantzernes Familierekreds var stærkt repræsenteret ved den Lejlighed.¹⁾ — Blandt de tilstedeværende Fyrster var ogsaa Kongens Svoger, Hertug Albrecht af Preussen, der paa denne Tid havde stor Indflydelse hos Kongen, og som blandt andet havde gjort Kongen Forestillinger om den Uflogskab, Kongen efter hans Mening havde vist ved sin altfor store Strengthed mod de katholicke Biskopper. Paa denne Tid kom ogsaa Erkebiskop Torben Bilde og Knud Henriksen Gyldestjerne fri, hin efter at have udstedt et bindende Revers, dat. Nykjøbing selve Kroningsdagen (12 August), denne efter et lignende Revers, udstedt i Kjøbenhavn Søndagen efter (19 August). Begge disse Reverser ere medbeseglede af Hr. Thyge Krabbe blandt flere andre af de nærmeste Slægtninge (Knud Gyldestjernes saaledes ogsaa af Axel Brahe og Erik Bannér, der nu var hans Svoger), idet de gif i Borgen for, at de vilde holde de indgaaede Forpligtelser. — Alt dette tydede saaledes paa en noget gunstigere Stemning mod Hr. Thyge, der desuden d. 8 August havde faaet Følgebrev paa Engelholm By ligesom i Kong Frederiks Tid; men dog synes netop fra denne Tid det mærkelige Svar at stride sig, hvori Kong Kristian har ladet sine tytte Omgivelser (Utenhof?) forsvare sin Afsærd mod Biskopperne overfor Hertug Albrechts Bemærkninger, og hvori der netop forekommer de drøjest Angreb paa Hr. Thyge Krabbe for hans tidligere fjendtlige Stemning mod Kongen.²⁾

I de nærmest følgende Aar mærker man heller intet til politisk Virksomhed fra Thyge Krabbes Side. Han søgte ligesom sin Svoger Oluf Nielsen Rosenkrantz paa et Møde i Halmstad, som holdtes i Slutningen af Juli Maaned 1537 (Nr. 226) med svenske Udsendinge, at komme til sine Godser i Sverig, men dette mødte bestemt Modstand hos Kong Gustav, der ligeledes paa sin Side klagede over, at svenske Mænd endnu ikke efter Malmø-Recessen havde faaet deres Gods i Danmark.³⁾ — I Aaret 1539 derimod, da Kongen under

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 128 ff. — Ny kirkehift. Saml. V, 493. — Scriptores VIII, 502—3.

²⁾ Hist. Tidsskr. 4 R., IV, 637 ff.; jvfr. 4 R., VI, 264 ff. — Rørdams Monum. I, 226—27; 230—1. — Danske Kancellireg. S. 48.

³⁾ Smitfeldt S. 1498; 1499. — En Del af dette Gods havde Thyge Krabbe opladt til sin

de stadig urolige politiske Forhold paa Grund af Landskæmtesamlinger i Thyssland frygtede for et Angreb, blev Landet sat i Forsvarsstand. Det besluttedes da, at Hr. Tyge Krabbe og Hr. Axel Brahe skulde være Statholdere i Skaane og have Tilfyn med, at Malmø og Landskrone bleve provianterede; Hr. Tyge Krabbe og Hr. Jakob Trolle skulde selv personlig begive sig til Landskrone og blive der, om noget paakom; Hr. Axel Brahe skulde derimod blive i Malmø, hvor ogsaa hele Adelen skulde samles.¹⁾ — Kort efter Pinse stævnedes Hr. Tyge derpaa til et stort Herremøde i Odense, hvor ogsaa flere Beslutninger angaaende Kæftningerne toges, men som for øvrigt er blevet mest bekendt ved, at Kirkeordinansen her blev endelig vedtagen af Kongen og Raadet. Uvejret syh fra trak dog over denne Gang; men at Hr. Tyge ogsaa har deltaget i Forhandlingerne i Odense, ses af en Rettertingsdom, hvori han har deltaget d. 20 Juni.²⁾ — Da Krigsudsigtterne havde tabt sig, gjorde Kongen derpaa en Rejse til Skaane og Halland; paa denne afgjorde han d. 30 August i Engesholm en Strid mellem Byens Borgere paa den ene Side og Hr. Tyge Krabbe og omliggende Landboere paa den anden Side om Udstrækningen af Byens Grænsingsret.³⁾

En anden mærkelig Sag, hvori Hr. Tyge havde haft stor Skyld, og som var en Levning fra Grevefejden, bragtes endelig til Afslutning i Lund d. 15 Novbr. f. A. — Hr. Tyges, Hr. Axel Brahes og den øvrige staaenst Adels Frasalb fra Greve Kristoffer ved Nyaaarstid 1535 havde, som allerede tidligere omtalt, fremkaldt den største Forbitrelse hos de staaenst Stæder, navnlig Malmø og Landskrone. Malmøboerne havde i den Anledning i Mæret 1535 udgivet et heftigt thyst Fejdestrift mod Adelen, hvor det navnlig gik stærkt ud over Hr. Tyge Krabbe, ikke blot for hans Adfærd i Helsingborg, men ogsaa for de af ham i Mærene 1533—34 ledede Forfølgelser mod Lutheranerne i Malmø og Landskrone; Hr. Tyge og i det hele taget hele Rigsraadet uden Undtagelse sildres heri som blodige Tyranner, som troløse og mensvorne Mænd. Bogen havde fremkaldt et Gjensvar fra den staaenst Adels, og Erik Banner og Mogens Gøye, der

Søsterson Jens Splid (g. m. Vincents Luges Enke Margr. Nielsd. Gyldestlove); 1547 søgte Kong Gustav at fordrive ham herfra (Norst. Hist. Tidsskr. III, 353).

¹⁾ Dst. Kong. Hist., Geh. Ark., Blad med Dverfstrif: Disse efterstrevne Artikler bleve beraadslaget i Kbhvn. og besluttet anno 1539 Tirsdag næst efter St. Galli Dag. Sammenholdt med Brevene i Dst. Mag. 3 A., IV, 214 ff., synes St. Galli Dag her at maatte være St. Galli Dag d. 20 Februar (ifl. d. 16 Oktober).

²⁾ Ribe Stifts Breve i Geh. Ark., Nr. 530; jvfr. Dst. Mag. anf. St. S. 226 (Erik Banner, Dne Lunge m. fl. skulle ride Markeshjel angaaende et Enemærke, Præsten i Nimtofte havde indtaget fra Hr. Tyge).

³⁾ Dst. Kancellireg. S. 99—100

følte deres Tre berørt ved saaledes uden videre at faa Skyld for noget, som de ialfald ingen Del havde haft i, havde endog i December 1536, da Malmøboernes Fejdeskrift var kommet dem for Dje, sendt et alvorligt Brev til det menige Borgerskab i Malmø, hvori de afæftede dem en Erklæring om, hvorvidt hele Borgerkabet var ansvarligt for Skriftets Fremkomst eller ikke, og hvori de i modsat Fald forlangte Forfatteren navngivet, da de vilde drage vedkommende til Ansvar.¹⁾ Hvad Malmøboerne have svaret hertil, vides ikke; men de synes at have skudt Skylden paa Hovedmanden Jørgen Kock. At Stemningen mellem den danske Adel og Borgerne i disse Stæder siden den Tid havde været meget bitter, er en Selvfølge. Nu udstedtes der den nævnte Dag i Lund to Forligsbreve mellem Borgerne i Malmø og Landskrone paa den ene Side og Hr. Tyge og den øvrige skaanske Adel (deriblandt Hr. Axel Brahe, Esker Wille, Klavs Pödebust — i alt 59 Adelsmænd) paa den anden Side, hvori de tilfagde de nævnte Stæders Indbyggere, at al Avind skulde være aflagt og alt tidligere skulde være en klar og aftalt Sag.²⁾ Kort før havde ogsaa Jørgen Kock, ligeledes i Lund, udstedt en Erklæring, hvori han tog Skjældsordene tilbage, hvorpaa det ogsaa var kommet til en Slags Udsoning med ham.³⁾

Dette er den sidste Handling af større politisk Betydning, hvori Hr. Tyge Krabbe forekommer. Kort efter fik han for et Laan af 800 rh. Gylben, han havde ydet Kongen, Pant i 6 Gaarde i Sandager i S. Aabo Herred i Strevstrup Sogn (Begholm) med mere Gods samt i Jeginds i Limfjorden, som han allerede tidligere (S. 162) var bleven forlenet med.⁴⁾

I Hr. Tyges Familiekreds var der i de sidste Aar foregaaet flere Forandringer. I August 1538 højtideligholdt han paa Begholm sin ældste Son Eriks Bryllup med Karine Lykke, Datter af Joachim Lykke til Østrup, R. og D. R. R., og Maren Wille, Søster til Biskop Dve Wille og Hr. Esker Wille; i sidstnævntes Hus havde Karen Lykke i mange Aar været; her havde jo ogsaa Erik Krabbe, der som „Provst i Roskilde“ vist oprindelig har været bestemt til Coelibat, i nogen Tid opholdt sig. Fru Sofie, der stadig betragtede den moderløse Karen Lykke som sin egen Datter, var „Brudtammerste“, s: smykkede Bruden (Nr. 145). Ogsaa Fru Ide Munk og Hr. Oluf Rosenkrantz vare tilstede; Fru Ide havde i Anledning af Brylluppet maattet laane Fru Sofie (eller vel rettere Hr. Esker

¹⁾ Bruuns m. fl.'s Dfte. Saml. I, 369 ff.

²⁾ Reg. Dipl. II, Nr. 217 (Malmø) og Saml. til Stån. historia, 1871, S. 57—58 (Landskrone).

³⁾ Hist. Tidsskr. 4 R., VI, S. 246 Anm.

⁴⁾ Orig. i Geh. Ark., Sønder Aabo S. Nr. 3, dat. Kbhvn. Dnsd. efter St. Andrea Apost. 1539. — Et Magesifte mellem Hr. Tyge Krabbe og Kronen om Jord i Faxe S., dat. Kbhvn. 1 Novbr. 1540, findes i Dft. Rancefereg. S. 141.

Bilde) en af Hr. Oluf, „Perleffjorter“ (Nr. 146); Hr. Oluf har altsaa haft flere af den Slags Kofbarheder, hvis Værd og Sjældenhed netop fremgaar heraf. — Erik Krabbe var den Gang 28 Aar gammel og blev snart en anset Mand og Rigsraad. At Bildeflægten paa Lykkernes Begne var meget glad over denne Forbindelse med Krabberne, fremgaar af flere Breve fra Dne Bilde til Esker Bilde, hvoraf ses, at man netop paa denne Tid fik bragt en Forbindelse i Stand mellem Hr. Thyges Datter Olive Krabbe, Enke efter Erik Gyldestjerne, og Karine Lykkes Broder, Iver Lykke til Buderupholm; Ægteskabet sluttedes 1539. — For øvrigt varede Erik Krabbes Ægteskab med Karine Lykke kun kort; thi allerede i Aaret 1540 døde hun i Barselseng.¹⁾ — Ogsaa Thyge Krabbes egne Dage vare nu talte; endnu i Maj 1541 har han deltaget i Rigsraads møder i Kjøbenhavn; saaledes var han den 15 Maj tillige med Kongen og det øvrige Rigsraad Boldgiftsmand i Sagen mellem Peder Dye paa den ene og Mogens Gøye og Holger Rosenkrantz paa Otte Holgersens (Rosenkrantz) Børns Begne paa den anden Side om Gisselfeld²⁾; men den 23 Juni samme Aar døde Hr. Thyge Krabbe, 67 Aar gammel, paa Vegholm efter et paa Omvejlinger rigt Liv og blev begravet i Strøvelstrup (nu Strøvelstorp) Kirke, hvor hans Gravminde findes.³⁾ — Fru Anne Rosenkrantz levede til henimod 1550 (Nr. 192). Inden sin Død havde hun den Sorg at miste sin Datter Anne Krabbe, Gylle Rønnovs til Hvidkilde, der døde i Aaret 1543.⁴⁾ — Ogsaa hun er begravet i Strøvelstrup Kirke. Gravskriften lyder ifølge Linné: „Anno 1541, Lördagen nest efter Trinitatis, blev under denne Sten begravet ærlig og velbyrdig Mand og strange Ridder Hr. Thyge Krabbe til Vegholm, D. R. M., og hans Hustru Fru Anna Rosenkrantz, over hvis Sjæle Gud sig naadeligen forbarme.“

Hr. Thyge Krabbe havde saaledes ved sin store Virksomhed og sin rastløse Færd høvet sin Slægt til den største Anseelse. Af hans Søner var 1) den ældste, Erik Krabbe, ved hans Død allerede en anset Mand, der kort efter som Rigsraad og Retslærd fulde kaste Glans over sit Navn; han arvede Busstrup efter Faderen og vil hyppig forekomme i det følgende († 6/1 1564). — Vegholm gik i Arv til 2) den næstældste Søn, Mogens Krabbe (f. 1513), der i Syvaarskrigen drufnede d. 28 Juli 1564 i en Træfning med de svenske

¹⁾ Nordam's Monum. I, 470 ff. — Dste. Herregaarde XVII, Buderupholm. — Marm. Dan. II, 263. Om „Brudtammerste“ se Koflars Ordbog under „Brudtammer[r]“.

²⁾ Dste. Rancellireg. S. 184.

³⁾ Linné, Stånka Resa, S. 331. — S. Suitsfeldt 1524; Suhms Saml. II, 2, 33.

⁴⁾ Marm. Dan. I, 242; jvfr. Dst. Mag. 3 R., VI, 357 (Fru Anne Rosenkrantz fattedes 1542 til et Udbud af 2 Karle); 4 R., I, 202: Borgmestre, Raad og menige Borgere (Stedet angives ikke) stævne 1546 Fru Anne, Hr. Thyge Krabbes Efterlevende, for en Hede, de havde deres Fædrift paa, men som hun forment dem, at møde paa Koldinghus inden 6 Uger.

ved Tofte Bro ved Sønfjøbing. — 3) Den 3die Søn, Knud Krabbe, født 1516, skal allerede være død 16 Aar gammel i Sachsen.¹⁾ — 4) Den 4de Søn, Niels Krabbe (født 1522), der blev gift med Anne Urup Ageløsdatter, kaldes til „Hæssel“ og døde ²⁸/₁₂ 1564. — 5) Den 5te Søn og det yngste af alle Børnene, Morten Krabbe, født 1524, kaldes „til Vigersted“ (Astrup Sogn, Vendsyssel), som han havde arvet efter sin Fæster Margrete Krabbe, Henrik Friis's²⁾; han var gift med Mette Madøsdatter Biffert til Hørbhlund og faldt ligeledes i Snyvaarskrigen 1566.³⁾

Af Døtrene havde, som allerede tidligere omtalt, de fleste opnaaet anset Giftermaal, den ældste, 6) Anne Krabbe (f. 1509, † 1543) med Rigsraad Ejler Rønnow til Hvidkilde († ²⁸/₅ 1563), 7) Magdalene Krabbe (f. 1512) med Børge Jensen Ulfsønd (S. 196), 8) Elsebe Krabbe med den navnkundige Hr. Peder Skram til Urup (S. 196 og 227), der allerede i flere Aar havde været Medlem af Rigsraadet. Fru Elsebe var næst efter Erik Krabbe den berømteste af Tyge Krabbes Døtre og nøje knyttet til den rosenkrantske Familie, hvorfor hun oftere vil blive nævnt i det følgende. Fra Hr. Tyge Krabbe havde baade hun og hendes Søskende (især Erik og Anne) arvet historisk Sandhed og have efterladt sig værdifulde Optegnelser. 9) Olive Krabbes (f. 1517) Giftermaal er allerede tidligere omtalt (Erik Gyldenstjerne, Sver Lykke); 10) Gjertrud Krabbe (f. 1519) var gift med Anders Kristiernsen Sandberg til Rvelstrup og 11) den yngste Datter, Bibeke Krabbe (f. 1521) med Klaus Thott til Hjulberg.

Kaste vi endnu et Blik tilbage paa Hr. Tyge Krabbes indholdsrige Liv, vil det nu, efter at alle de vigtigere Efterretninger om ham ere samlede, neppe kunne nægtes, at han indtager en af de betydeligste Pladser i den danske Adels Historie i Reformationstiden som Repræsentant for en ældre Retning af Adelsudviklingen, hvor Eys og Skygge træde skarpt frem som Modsetninger. Egenraadig og ustyrlig i sin Færd havde han ikke kunnet finde sig i Tidens Stræben efter en større Ro og Orden; han blev derfor Hovedmanden i Oprøret mod Kong Kristiern II; men som en fuldbaaren Repræsentant for den adelige aristokratiske Magtfølelse maatte han tillige blive en Modstander af alt det, der gjærede i Tiden. Med Uvilje maatte han se paa den demokratisk Vækkelse, der fulgte med Reformationen, og blev alene af denne Grund en ivrig Modstander af Lutherdommen, — og af Kong Kristian III, indtil han nødtvungen maatte

¹⁾ „I Dresden i Kurfyrstens Gaard“, siges hos Hofman; men c. 1532 var der ingen „Kurfyrste“ i Dresden.

²⁾ Dst. Atlas V, 327.

³⁾ Personalhistorisk Tidsskrift I, 122—32.

faste sig i dennes Arme. Hertil kom en Række uheldige Træk i hans Karakter: Mangel paa ærlig Egefremhed, snebig Kløgt, ofte hjerteløs Haardhed overfor sine Modstandere, til andre Tider nogen Bakken og Ubestemthed, som navnlig flere Gange viste sig under Grebesejden og som i Forening med hans egen personlige Magtlyst paa denne Tid hindrede ham i at sætte alt ind paa sin Sag, at vove sin egen Stilling og sine egne Godser i et kritisk Øjeblik. Kun ved én Lejlighed synes han at have gjort det, — da han pludselig skiftede Rolle under Helsingborg-Affairen; men da satte han, saa vidt man kan dømme, tillige sin Ære paa Spil og kom ikke derfra med blankt Skjold. Dog maa man her huske paa, at hans Færd faldt i en Overgangstid, da Ærens Love ikke længere stode i høj Kurs, og da man ved jesuitisk Kløgt søgte at unddrage sig deres Bud. — Det siges om Tyge Krabbe (hos Hofman), at han paa sine gamle Dage blev „lutherst“. Det siges om saa mange af den Tids levende Mænd og grunder sig rimeligvis paa en eller anden gammel Optegnelse i en senere Tids Slægtebøger, hvor man fatte en Ære deri. At Tyge Krabbe har sluttet sig til Lutherdommen anderledes, end at han maatte finde sig i, hvad der var sket, er der dog i Kilderne og i hele hans Færd ikke den mindste Antydning af. I den Henseende har Hr. Tyge neppe skiftet Sind, og det skal snarere siges til hans Ære end til hans Vanære.

VII.

Oluf Nielsen Rosenkrantz i Kong Kristian III's Tid.

1536—1545.

Efter at Rigsdagen 1536 var sluttet, opholdt Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz sig endnu i nogen Tid i Kjøbenhavn. Endnu d. 7de og 30te November har han saaledes tillige med det øvrige Rigsraad medbesejlet flere vigtige Breve (f. Ex. Dronningens Livsejebrev), og da Kongen derpaa i Midten af December forlod Kongeriget for at tilbringe Julen og Vinteren paa Gottorp og i Hertugdømmerne, synes Hr. Oluf Nielsen at være bleven paa Sjælland eller i Kjøbenhavn som en Slags Statholder i Kongens Fraværelse. Den 18de Marts 1537 underrettede han saaledes fra Kjøbenhavn Efte Vilde, der endnu var paa Bergenhus, om, at dennes Broder, Biskop Ove Vilde, blev ærlig og vel holdt i sit Fængsel paa Nyborg, hvor han frit kunde gaa ud og ind, ligesom hans Bispeføde og Gaarde endnu styredes af hans egne Folk og Embedsmænd; han har gjort alt, hvad han kunde, og vil stadig gjøre alt, hvad han formaar, for hans Broder; Kongen taler altid godt om denne, saa hans Sag bliver nok

god.¹⁾ — Faa Dage efter (25 Marts) underrettede Kansleren Johan Fris og Oluf Rosenkrantz derpaa Efte Vilde om, at Hr. Truid Ulfstand nu vilde blive sendt til Norge med en Flaade for at dæmpe al Modstand i dette Land, og at de i Kongens Fraværelse havde faaet Ordre til at holde alt i Beredskab.²⁾ Kongen var nemlig paa denne Tid i Nørrejylland og ventedes først til Kjøbenhavn senere (Nr. 135). I Viborg udsjødte derpaa Hr. Oluf Nielsens Svoger, Oluf Munk, udvalgt Biskop til Ribe, sit Revers til Kongen, hvori han forpligtede sig til ikke at modsætte sig den nye Tingenes Tilstand og derpaa sit sin Frihed. Som Forlovere for ham har foruden hans Fader Mogens Munk ogsaa Hr. Oluf Rosenkrantz beseglet Brevet, hvorpaa Hr. Oluf Munk maatte udstede et Brev til Hr. Oluf Rosenkrantz, at han vilde holde ham stadesløs for dette Løfte; thi Forloperne maatte forpligte sig til ridderligt Indlager i Kjøbenhavn, hvis Hr. Oluf Munk brød sine Forpligtelser.³⁾ — Af dette Forpligtelsesbrev tør man dog ikke slutte, at Hr. Oluf Rosenkrantz har begivet sig til Jylland til Kongen; rimeligvis er Brevet senere blevet sendt ham til Besegling. — Først omtrent d. 10 Juni kom Kongen selv til Kjøbenhavn, og her gav han (29 Juni) Hr. Oluf Rosenkrantz Livsbrev paa en Kannikegaard i Kannikestræde, som Kanniken Hr. Sorgen Hintze havde opladt ham, frit og kvit uden al Tynge.⁴⁾

Smidlertid holdtes der i Kjøbenhavn et stort Herremøde, og Kongens Krøning forestod, der højtideligholdtes Søndagen d. 12 August i Vor Frue Kirke med stor Pragt. Hr. Oluf Rosenkrantz var hidkaldt med Hustru og Sønfruer, desuden med Livhest og Rødrads for „at turnere med kgl. Majestat.“ I det pragtfulde Optog, hvori netop Rosenkrantzernes Familiekreds spillede den største Rolle, ved Hr. Oluf Rosenkrantz i Forening med Hr. Ove Lunge, Mogens Munk og Melchior Ranzov foran Dronningens Bogn.⁵⁾ — Et Par Dage før (10 August) havde Hr. Oluf stævnet Johan Urnes Efterleverste, Fru Anne Kennov, for Kongens Dom i Anledning af de Rister paa Vallø, hun fordrede Erstatning for; men Sagen blev udfat, og først paa et Retterting i Jstad d. 25 September, hvor Hr. Oluf Rosenkrantz dog ikke mødte personlig, men ved Lave Brof, blev Sagen afgjort ved den mærkelige Dom, der er vor Hovedkilde om Hr. Olufs og Valløes Stjæbne under Adelsjagten 1535 (S. 226).

En anden mærkelig Sag afgjordes i de samme Dage ved en Rettertingsdom i Kjøbenhavn (7 Septbr.). Hr. Erik Ottesen havde i Aaret 1475 paa

¹⁾ Rørdam, Hist. Kildestr. I, 254 ff. — For øvrigt Rancelliregistranterne 1535—50, passim.

²⁾ Paludan-Müller, Gr. F., II, 404.

³⁾ Rørdam, anf. Str. S. 219 ff. — Vallofhogen.

⁴⁾ Kbhvns. Dipl. II, 251.

⁵⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 128—31; Script. R. D. 502—3, og ovenfor S. 235.

egne og sin Faders, Hr. Otte Nielsens, Begne tilkjøbet Hellig Aands Kloster i Kjøbenhavn en Gaard ved Højbrostræde, Syd for Læderstræde (ikke at forveksle med den Gaard, Niels Griffens Arvinger ejede mellem Læderstræde og Fiskertorvet, nu Amagerstorv), mod at der af Klosteret skulde vedligeholdes Mæsse. Men nu, da de katolske Messer vare nedlagte, og Betingelsen saaledes ikke kunde overholdes, gjorde Hr. Predbjörn Bodebust paa alle Erik Ottensens Arvingers Begne Paastand paa Gaarden. Dette var jo aldeles overensstemmende med Recesen af 1536, og Paastanden fuldstændig juridisk berettiget. Da Prioren i „Helligesthus“ imidlertid gjorde gjældende, at Indtægterne af Gaarden vare henlagte til Underhold for de syge, blev der af Kongen og de tilstedeværende Rigsraader, for at de syge ikke skulde miste noget af deres Underhold, mægtet et mindeligt Forlig, at Gaarden skulde vende tilbage til Arvingerne, mod at disse betalte 1000 R til de syge i Helligaandshuset. — For at forstaa denne Afgjørelse, maa det fremhæves, at det er en mindelig Overenskomst, hvorved Rosenkrangerne opgav deres strænge juridiske Ret, som ingen i dette Tilfælde vilde have kunnet benægte dem; men den er tillige et Devis paa, hvorledes man fra Regeringens Side snarere søgte at hindre end at fremstjynde det gejstlige Godes Restitution til Adlen. For øvrigt var Hr. Oluf Rosenkrantz selv blandt Dommerne og sad saaledes paa en Maade som Dommer i sin egen Sag; men det tog man i de Tider ikke saa nøje.¹⁾

Meget var der forøvrigt i disse Dages Begivenheder, som neppe har behaget Hr. Oluf Rosenkrantz og de øvrige katolskthjendede ældre Raader. Kroningen foretoges af Bugenhagen, tildels paa Thytt, og saa Dage efter fandt Indvielsen af de nye Superintendenters Sted. Der er ligesom lidt haanligt i følgende Ytring i et Brev fra Hr. Oluf til hans Fastersøn, Hr. Knud Rud til Vedby: „denne Bispsuperintendentens (o: Peder Palladius) og Over Krabbe (Stiftskensmanden) er her i Herredet, og har jeg faaet fgl. M^{tes} Skrivelse, lydende om nogle mærkelige Vrinder, jeg haver at bestille med dennem.“ Det var nemlig den første evangeliske Bispevisitats, hvorved man søgte at gennemføre den nye Orden.²⁾ Hertil kom Hertug Albrecht af Preussens Nærværelse i Danmark og de store Forventninger, Kongens tytte Omgivelser satte hertil, hvilket, som ovenfor omtalt (S. 235), tildels gik ud over Hr. Thyge Krabbe.

Og saa en stor Sorg havde netop paa denne Tid ramt Rosenkrangernes Familiekreds, idet Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz, Lensmand paa Gul-

¹⁾ Kbhvns. Dipl. IV, 119; Ny kirkehjst. Saml. V, 501, Nr. 12 (hvor Udtrykket „Dom“ i Overkriften er noget vildeblende); jvfr. Grølev, Konge og Lensmand, S. 116 (der dog heller ikke synes at have bemærket, at her er Tale om en mindelig Overenskomst).

²⁾ Bedel-Simonson, Rud. I, 270. — Nordam, Universitetshjst. I, 515 (Not.).

land, døde d. 5 December 1537 som Følge af et uheldigt Fald med Hesten. De nærmere Omstændigheder herved saa vel som Forholdene paa Gulland ville blive nærmere omtalte i det følgende i Hr. Henrik Nielsens Levned; her bemærkes blot, at disse Forhold stiftede Hr. Oluf Nielsen mange Bryderier. Som den Af dødes ældste Broder og Arving kaldtes han i Februar til Kongen i Holfien, hvortil han begav sig efter et kortvarigt Besøg hos sin Søster Anne og Svoger Hr. Tyge paa Vegholm i Skaane, vistnok ogsaa i Anledning af Dødsfaldet (Nr. 138). Den 20 Marts udstedtes derpaa i Neumynster, hvortil Kongen havde stævnet en Del af sine vigtigste Raader paa Grund af de truende Udsigter Syd fra, da hans Fjende Kejseren havde sluttet Stilstand med Frankrig (i Nizza), hvorpaa Kongen begav sig til Brunsvig til et Møde med de tyeste protestantiske Fyrster, et Brev til Indbyggjerne paa Gulland, at det var overdraget Hr. Oluf paa Kongens Vegne at drage til Ven for at indfætte en ny Foged (Nr. 140). Hr. Oluf havde betænkt at rejse over Land til Blekingen for paa Vejen at besøge sine nærmeste Slægtninge i Skaane, Fru Sofie, Hr. Eske Bilde, hos hvem hans ældste Datter, Birgitte, da var i Huset, og Fru Sofie Rosenkrantz, Hr. Axel Brahes, hvis Mænd da netop vare i Udlandet med Kongen; men da det Krigsfolk, som skulde følge ham til Gulland, allerede var afløbet, maatte han drage lige hertil og opsætte Besøgene til Tilbagevejen. Endnu d. 5 Maj var Hr. Oluf i Kjøbenhavn (Nr. 141), men synes at have haft en besværlig Overrejse, der „forfattede ham langt ud af hans Vej“ (Nr. 142). Den 29 Juni blev Inventariet paa Bisborg derpaa af Hr. Oluf Rosenkrantz overdraget til Klavs Rangkov og Kristoffer Styhge (Rosenkrantz)¹⁾, som af Kongen vare udnævnte til Lensmænd i Forening, overensstemmende med hans tyeste Kansler, Wolfgang von Utenhofs Raad, ikke at betro de vigtigste Forleneringer og Fæstninger til danske Mænd alene. Tilbagereisen blev nok saa besværlig som Overreisen; Hr. Oluf vilde have lagt Vejen tilbage over Skaane, men Vejret førte ham til Kjøge; den 23 Juli træffe vi ham derpaa i Kjøbenhavn (Nr. 144) og ligeledes den 25de, da han fik Mellemværendet opgjort med Hr. Tyge Krabbe i Anledning af Familiens Pantelen (Nr. 145). Kort efter drog Hr. Oluf og Fru Ida Munk til Brylluppet paa Vegholm (S. 237), hvor Hr. Oluf var „Brudtammer“, og hvor de traf sammen med deres Venner, Hr. Eske Bilde og Fru Sofie Krummedige.

Vi kjende netop alle disse Forhold fra en fortrolig Brevveksling mellem Hr. Oluf og Fru Ida Munk paa den ene og Hr. Eske Bilde og hans Hustru paa den anden Side. Hr. Oluf var beslagtet med begge, idet Hr. Eske Bilde

¹⁾ Geh. Ark., Gulland, Nr. 22.

var hans Næstføddebarn og Fru Sofie Krummedige hans Farsøsterdatters Barn.¹⁾ Forholdet havde allerede været fortroligt i Anne Knuds Levedage, men blev det endnu mere, efter at Efte Bilde, da Norge 1537 var bragt til Ro, havde faaet sit længe nærrede Dnske oplydt, at kunne overlade Bergenhus, hvortil hans Navn er saa nøje knyttet, til andre og begive sig tilbage til sine store Godser i Danmark. Ved Kroningen 1537 var han bleven Ridder og indtog i den følgende Tid en meget betroet Stilling i Danmark som en af Kristian III's paalideligste danske Raadgivere. Medens Hr. Oluf var paa Gulland, havde Efte Bilde fulgt Kong Kristian til Mødet i Brunsvig, hvor Kongen indgik Forbund med de schalkaldiske Fyrster, og var derfra sendt som Underhandler til Kong Frans I af Frankrig; thi Forholdet til Kejser Karl V og Kristian II's Slægtninge var stadig fjendtligt, saa at Kongen endog efter Hjemkomsten fra Brunsvig rustede sig stærkt af Frygt for Toppesamlinger i Tyskland (Nr. 142 og 144). Om alle disse Forhold handle Brevene; man ser, hvor bekymrede begge Fruerne have været over deres Mandes langvarige Fraværelse, og hvor stor en Frygt de under den Tids usikre Rejseforhold have næret for dem. „Kjære Søster“, skriver saaledes Fru Ida Munk (Nr. 142), „den almagtigste Gud unde baade mig og dig, at vi snart og helbrede maatte finde vore Husbonder, thi jeg ved hos mig selv, at det er dig en langledelig Tid, du skal saa være fra ham.“ Men ogsaa om mange andre Forhold handle Brevene. Ved Afreisen bad saaledes Hr. Efte Bilde Hr. Oluf Nielsen om at laane sig et Sværd og en Daggert (Nr. 130); for os tager det sig underlig ud; men gjensidige Vaan af særlig kostbare Sager eller Tøjer var endnu ikke ualmindeligt

¹⁾ Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) til Restrup m. m.

Knud Henr. (Gyldenstjerne) til Restrup, Ivernsæs m. m.,			Sofie (Gyldenstjerne), ∞ Erik Otterfen (Rosenkrantz).		
Henrik Knudsen (Gyldenst.) til Restrup, Ivernsæs m. m., ∞ Karen Bentsdtr. Bilde fra Søholm.			Anna (Gyldenst.), † 1521, ∞ Peder Bilde til Svanholm, † 1508.		Niels Erikfen (Rosenkr.)
bl. a. Knud og Ote Henrikfen Gyld.	Gabriel Henrikfen Gyld., ∞ Karen Friis, Holger Holgerfen Rosenkr.'s Efterf.	Margrete Henriksd. Gyld., ∞ 1537 Erik Banner.	Efte Bilde til Svanholm, Ellinge, Rosenstrup, Brum- laug, Balden, R., D. R. Hofm., † 1552, ∞ Sofie Henriksdtr. Krummedige, † 1539.		Oluf Nielsen Rosenkr.
					Kirstine (Ro- senkrantz), ∞ Jørgen Rud.
					Anne Rud, ∞ Henrik Krum- medige til Bal- den, Rosen- strup, Brum- laug &c.
					Sofie, ∞ Efte Bilde.

selv mellem de rigeste Adelslægter paa denne Tid; saaledes kaante Fru Ida Munk Fru Sofie i Anledning af Brylluppet paa Vegholm en af Hr. Oluf Berleffjorter og en Krans (Nr. 146); Hr. Efte maa altsaa have haft Mangel paa dette festlige Klædningsstykke, medens Hr. Oluf har haft flere af disse meget kostbare Sager. Ogsaa forskjellige andre Kostbarheder („Sølberklant“, Maarskind o. s. v.) sende de to Fruer hverandre.

Allerede af Fru Ida Munks Brev af 13 Februar 1538 (Nr. 138) fremgaar, at Fru Sofie, der nylig havde været sammen med hende paa Gundersløvholm hos Hr. Mogens Gøye, havde faaet en Venstade. Senere synes hun dog at være kommet sig, siden hun skulde være „Brudetammerste“ paa Vegholm; men det staar dog vistnok i Forbindelse med samme Sag, at Hr. Efte Vilde i Slutningen af Aaret gennem Hr. Oluf Rosenkrantz søgte at faa fat i en „berhyttet“ og i hele Sjælland navnkundig Præst ved Navn Peder Rødhoved. Hr. Oluf frygtede dog for, at man skulde sige dem Trolddom paa, ligesom man havde gjort ved Otte Gyldestjerne og dennes Moder, uagtet disse aldrig havde tænkt paa Sligt; han raader ham derfor først at tale med Kansleren Johan Fris eller Kongen selv derom (Nr. 148). Senere talte Hr. Oluf selv med Johan Fris derom, og denne lovede at tale med Kongen derom „for disse Prædikanter Skuld, at de ikke skulde bruge Ste derover og sige, at man brugte Guds Ord unyttigt“ (Nr. 149). Men Præsten blev syg, saa at de ikke kunde faa ham over fra Sjælland. — Af samme Brev (13 Januar 1539) ses for øvrigt, at Fru Sofie Krummedige havde været saa daarlig, at de Fruer, der omgav hende, havde underrettet Hr. Efte, og denne atter Hr. Oluf og sine øvrige Venner om hendes flette Tilstand (eller Død?); men Hr. Oluf glæder sig over, at hun „er ved sin Helbred og vel tilpas igjen.“ I øvrigt herstede pestagtige Sygdomme i dette Aar i Danmark¹⁾, og Fru Sofie Krummedige døde ogsaa kort efter, hvorpaa Hr. Oluf Rosenkrantz d. 29 Maj 1539 skrev Hr. Efte Vilde et smukt Trøstebrev til (Nr. 150). „Gjør for Guds Skuld“, hedder det blandt andet heri, „og for den store og haarde Døds Skuld, Gud taalte for os alle, at du ikke græmmer dig og fortørner baade Gud og Mennesker, og tænkt paa dine skjonne Børn, Gud har undt dig med hende. Kunde der hjælpe Græmmelse til, da finge du vel flere af dine Venner, dig hjalp.“ Han glæder sig desuden over, at Hr. Estes Broder, Biskop Ove Vilde, er hos ham i hans Sorg.

Det var under meget urolige Forhold, at dette Dødsfald indtraf. Allerede Pangfredag samme Aar vare baade Hr. Efte og Hr. Oluf blevene indsatte til Statholdere i Kjøbenhavn tillige med Hr. Olufs Fætter, Hr. Knud Rud

¹⁾ Mantz, Folkesygdomme, S. 146.

til Vebby, og Preussferen Jørgen Klingenbeck, som var hidkaldt for at bringe Orden, som man kaldte det, i de forviklede Forhold i Danmark, men hvis Mission snart endte paa Grund af den Modstand, han fandt hos det danske Aristokrati.¹⁾ Af Frygt for Troppefamlinger i Tyskland og de usikre politiske Forhold i det hele, baade til Kejseren og Kong Gustav i Sverige, blev hele Riget sat i Forsvarsstand, Flaaden holdtes rede i Kjøbenhavn o. s. v. Alle disse Sager tilkom det netop Statholderne i Kjøbenhavn at ordne; en Mængde Ordre udgik til dem i denne Anledning, og alt var i travl Virksomhed, saa at Kongen endogsaa, da han sammenkaldte en Herredag til Odense Lørdag efter Pinse, gav Efte Bilde Ordre til at forblive i Kjøbenhavn og først senere, da Forholdene syntes at klare sig, gav ham Ordre til at indfinde sig ved Herredagen.²⁾ Ogsaa Hr. Oluf Rosenkrantz, der for øvrigt selv paa denne Tid havde været syg (Nr. 150), deltog i Odense Mødet.³⁾

Ogsaa i de følgende Aar deltog Hr. Oluf Rosenkrantz oftere i Rigmøder og Herredage, saaledes d. 1 Novbr. 1540 i Kjøbenhavn og atter i Maj 1541.⁴⁾ Den 2 August 1540 havde Kongen pantsat ham Vejre Fang og Mølle med flere Gaarde i Udlejre og andensteds for 508 R , efter at han havde indløst dem fra Markvard Tidemands Arvinger (Nr. 153), og 16 Maj 1541 fik han og Hr. Efte Bilde samt en Del andre Adelsmænd Sikkerhed i Vordingborg Slot, fordi de vare gaaede i Løste for Kongen for en Sum af 9000 R Lybst, Kongen havde laant af Kristoffer Hansen (Lindenov) til Fobislet.⁵⁾ — Da Kongen derpaa i de følgende Maanedre drog om i Skaane og omliggende Landstaber, var Hr. Oluf Nielsen, som det synes, en af de Raader, der ledsagede ham, ligesom han ogsaa d. 15 September samme Aar har medbefeglet Brømsebro-Forbundet mellem Danmark og Sverige og saaledes har deltaget i Kongemødet i Brømsebro, der for en kort Tid ordnede det stadig spændte Forhold mellem de nordiske Riger.⁶⁾ — 3 Aaret 1542, da Dacke-Fejden i Sverige fremkaldte Rustninger i Danmark for at komme Kong Gustav til Hjælp, om han ifølge Brømsebrotraktaten gjorde Forbring derpaa, fattedes Hr. Oluf Rosenkrantz ved Udskrivningerne til 6 Karle⁷⁾, og da i Begyndelsen af det følgende Aar ny Hjælp stulde affendes, synes Hr. Oluf Rosenkrantz tillige med Hr. Efte Bilde og Hr. Mogens Gylbenstjerne atter at have beklædt Stillingen som

¹⁾ Jvfr. min Afh. om Utenhof, Hft. Tidsskr. 4 R., VI, 281 ff.

²⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 214—21.

³⁾ Registreanter 1535—40, S. 93.

⁴⁾ Registreanter S. 141; 177.

⁵⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 290.

⁶⁾ Registreanter S. 196. — Hvitfeldt S. 1521.

⁷⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 357.

Statholdere; i det mindste stod de nævnte Mænd paa Kongens Vegne i Brev-
vevling med Hr. Axel Brahe i denne Anledning og sendte ham Ordre.¹⁾ —
Skjønt Hr. Oluf Rosenkrantz nu begyndte at blive strøbeligere af Helbred
— 6 Aug. 1544 meldtes saaledes hans Signet, som han havde mistet under
en Sygdom, dødt og magtesløst paa Ringsted Landsting (Nr. 172) — paatog
han sig dog endnu i Slutningen af November 1544 at tage til Kjøbenhavn i
Hr. Eskes Brides Fraværelse for at tage Vare paa de kongelige Børn og i det
hele taget fungere som Statholder i Eskes Brides Fraværelse (Nr. 175); Hr. Eskes
Bilde, der var Statholder i Kjøbenhavn og Sjælland, var eller blev nemlig
paa denne Tid udnævnt til Danmarks Riges Hofmester efter Hr. Mogens
Gøyes Død paa Skanderborg Slot Palmesøndag s. A., et Dødsfald, der
vistnok maa have gaaet Hr. Oluf Rosenkrantz nær ifølge det nøje Forhold,
hvori han stadig havde staaet til denne sin Fætter.

I det følgende Aar (1545) var Hr. Oluf Rosenkrantz med Hustru blandt
de Adelsmænd, der bleve indbudne til at overvære Kong Kristians Søn Hans's
Daab Søndag før Piske paa Koldinghus. I Slutningen af Juli indkaldtes
han tillige med de øvrige Raader til at møde 8 Dage senere i Kjøbenhavn for
at raadslaa med Kongen. Paa denne Herredag gjorde Kongen et stort Laan af
Alden for at kunne indløse en Del af de mange Pantfattelser, hvori han var
kommen under Grevefejden; Hr. Oluf Rosenkrantz sættes til en Sum af 3000
Daler (saaledes ogsaa Axel Brahe og flere andre af de højere og rigere Adels-
mænd; derefter falde Summerne stærkt); Pengene skulde tilbagebetales inden
3 Aar, regnet fra Hellig tre Kongers Dag 1546; ellers vilde Kongen sætte
Krongods i Pant.²⁾

Dette er den sjette vigtigere Regeringshandling, hvorved Hr. Olufs Navn
forekommer. Som Ejer af Vallo foretog han forskjellige Transaktioner. Disse
ere dog, som allerede tidligere bemærket, indtil Grevefejdens Begyndelse temlig
ubetydelige, og det samme gælder ogsaa for den følgende Tid; det var hans
Døtre forbeholdt at opføre det mægtige Slot og som Godsstyrere at virke
mere, end han havde gjort, der levede under saa urolige Forhold. — Med Hr.
Preddbjørn Podebusk paa Niels Broks Børns Vegne havde han Strid om 7
Gaarde i Vibede og Kissendrup, som han mente med Urette vare hans „For-
ældre“ frakomne, men tabte Sagen, væsentlig fordi man udbydede Navnet
„Hr. Niels Griffen“ i en ældre Dom som hans Fader istedenfor Hr. Niels

¹⁾ De nævnte Mænd til Hr. Axel Brahe, Rbhvit., Marie purificationis (2/2) 1543, Dst. Kong.
Hist. Fasc. 20.

²⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 97 ff.; 123; 142 ff.

(Eriksen Gylbenstjerne.¹⁾ — Af større Betydning ikke blot for Ballø, men ogsaa for hele den ældre Adels Historie er det Register over Brevene i Ballø Taarn, som Hr. Oluf i Begyndelsen af Aaret 1541 lod affatte, og som hyppigere er benyttet i det foregaaende under Navn af „Balløbogen“. Blandt de Breve, som forekomme heri, er med en senere Haand ogsaa tilføjet gamle Kong Kristierns Brev om Brag for Østermark (Elmelunde S., Møen) og Kong Kristian III's Stadfastelse herpaa af (^{10/7}) 1542.²⁾ Det er vistnok dette sidste Brev, der 1545 bragte Ulykke over Niels Skriver i Kjøge, der tidligere havde været i Hr. Olufs Tjeneste og som bestryldtes for at have forfalsket et Hr. Oluf givet Kongebrev og indført andre Ord, „lydende om Brag og Aaresild.“ Da Niels Skriver tillige var bestryldt for Trolddom, tilstod han for en lgl. Kommission, hvoriblandt Hr. Efte Bilde, i Kjøge Midfaste Fredag 1545, efter at være lagt paa Pinebænken, at have udøvet Bedrageriet, men at han havde gjort det paa egen Haand uden Hr. Olufs Vidende og Vilje; han blev da af sær lgl. Naade henrettet med Sværdet, istedetfor som overbevist om Trolddom at skulle brændes, og Kongen skænkede hans Hustru det af hans Gods, der tilkom Kongen.³⁾ — Om det Gods i Sverig, som Hr. Olufs Morbroder, Zergen Olsen (Thott), der imidlertid var død, havde testamenteret ham, havde han Stridigheder med Kong Gustav, der nægtede at staffe ham Godsset, da de svenske Mænd endnu ikke havde faaet deres Gods i Danmark tilbage (Nr. 226).

Med Efte Bilde forfattes Bentsabet lige til Hr. Olufs Død, ligesom med Hr. Eftes Broder, Biskop Dve Bilde, der nu levede i Skovkloster ved Nestved. Det gode Forhold befegledes end mere, da Efte Bildes Søn Peder Bilde ved Midfasteid 1542 blev trolovet med Hr. Olufs ældste Datter Birgitte, som nu var omtrent 12 Aar gammel; hun var i nogen Tid bleven opfostret hos Efte Bildes nu afdøde Hustru ligesom Peder Bilde i sin Tid hos Hr. Oluf og Fru Ida Munk. Den foreløbige Aftale blev truffen paa Ballø mellem Hr. Efte og Hr. Oluf, men den endelige Aftale eller Fæstensøllet holdtes rimeligvis paa Ballø Tirsdag før Palme Søndag; dertil havde nemlig gamle Dve Bilde raadet; der var paa den Tid det heldigste Himmeltegn, Somfruen; „i det Tegn er det godt at afvænne smaa Børn, at bygge og at fæste sig en Somfru ubi Ægtefab“, skriver Hr. Dve i den Anledning til Oluf Rosenkrantz og lovede ogsaa selv at være tilstede ved Familiefesten, hvis hans Helbred tillod det.⁴⁾ — Ogsaa Hr.

¹⁾ Jvfr. ovenfor S. 56 og Nr. 162, der er meddelt efter en Afskrift hos Klevenfelt; men Datoen maa være fejlstrevet, thi 31 Aug. 1541 var Kr. III ikke i Odense (se Registranterne).

²⁾ Jvfr. Registranterne 1535—50, S. 241

³⁾ Dst. Mag. VI, 25; 4 R., I, 103; jvfr. Peterfen, Ballø og Omegn, S. 53.

⁴⁾ Nørddam, Monumenta hist. Dan. I, 475.

Oluf næstældste Datter, Mette, var allerede da tilfagt Sten Rosenparre (til Starholt i Skaane); ialfald beder Hr. Oluf i et Brev af 3 Juli f. A. Hr. Este skaffe sig Tidender fra Peder Bilde „og Sten“ (Nr. 166). — Den tredie og yngste Datter, Karen, den Gang endnu et rent Barn, vistnok født efter Grevefejden, havde Hr. Oluf allerede foreløbig lovet til Este Bilde's yngste Søn, Henrik Bilde, der var født 1530, altsaa ved Hr. Oluf's Død endnu ganske ung (Nr. 203), men nogen Trolovelse havde endnu ikke fundet Sted i Hr. Oluf's Levetid, hvorfor hans Enke senere gjorde adskillige Vansteligheder, som ville blive nærmere omtalte senere. — Flere Børn end disse tre Døtre, hvoraf de to tilfagemed deres Mand — Peder Bilde, Sten Rosenparre og Peder Dye — senere skulde komme til at spille saa stor en Rolle, efterlod Hr. Oluf sig ikke; paa hans Epitafium er rigtignok foruden de tre Døtre afbildet to smaa Dreng; hvis hermed Sønner af ham skulle betegnes, maa de være døde som smaa.

Hr. Oluf synes saaledes at have tilbragt lykkelige Aar mod Slutningen af sit Liv; sine Døtres Opdragelse havde han sørget for paa det bedste; i Aarene 1542 eller 1543 var deres Opdragelse betroet til den unge, senere saa berømte Niels Hemmingsen, der netop da kom tilbage fra Wittenberg med glimrende anbefalinger fra Melancthon. De opholdt sig den Gang i Malmø, hvor Oluf Rosenkrantz havde arvet en Gaard efter sin Moder Birgitte Thott (Valløbogen), og hvor maaste denne allerede havde tilbragt nogle af sine Enkeaar; senere døde Fru Ide Munk selv i denne Gaard.¹⁾ Senere vedblev Niels Hemmingsen at staa i nøjere Forhold til sine Lærlinge, især Mette Rosenkrantz. Endnu 24 Aar efter Oluf Rosenkrantz's Død mindede Niels Hemmingsen i en Dedikation til Peder Dye om hans Fromhed, Retfærdighed, Mildhed, Humanitet, Gæmildhed og øvrige Dyder.²⁾ En saadan Ros af en af Protestantismens berømteste Theologer tyder ikke paa, at Hr. Oluf Rosenkrantz har fastholdt Katholicismen stærkt i sine senere Aar. Snarere tyder det paa en ustrømtet Religiositet, der har holdt sig Religions Hovedlærdomme for Dye.³⁾ — Og saa

¹⁾ Binstrops Rigdale over N. Hemmingsen (Ny Kirkehist. Saml. IV, 319, jvfr. Nordens Universitetshist. II, 428 ff. og en Notits af Prof. Røvsing i det pædagogiske Tidsskrift „Vor Tid“, 1882). At den her omtalte „Nobilis Danus, Dominus Olaus Nicolai“ er Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, synes ingen at have lagt Mærke til; men der fandtes ingen anden Ridder af Navnet Oluf Nielsen paa den Tid.

²⁾ Nyge, Peder Dye, S. 261: Vale . . . una cum uxore tua, D. Metta Rosenkrantz, . . . filia Herois præstantissimi D. Olai Rosenkrantz, Equitis aurati, Domini de Wallø, olim Senatoris Regni Daniæ sapientissimi, ob pietatem, justitiam, æquitatem, liberalitatem, clementiam, humanitatem, comitatem aliasque virtutes pæne innumeras perpetua memoria et laude dignissimi.

³⁾ I Peder Palladius's Fortællelse til Albret Gøyes Katechismus (1549) findes en interessant Udtalelse om en „Edelmand“, der var katholic, men var gaaet over til Protestantismen (Bruuns Dste. Saml. I, 159). Maaste herved kunde sigtes til Oluf Rosenkrantz.

Swaning omtaler i Anledning af Begivenhederne 1523 Hr. Oluf Rosenkrantz som en af de betydeligere Rigsraader paa den Tid, og denne enstemmige Ros er neppe overdreven. Hr. Oluf Rosenkrantz var maaske ikke blandt de betydeligste Mænd i det daværende Rigsraad; han stod med Hensyn til Dygtighed og Handlekraft tilbage for Mogens Gøye og maaske ogsaa for sin Svoger Eric Banner, ligesom hans anden Svoger, Hr. Tyge Krabbe, kom til at tage endnu større Del i Tidens Begivenheder; men dog bliver en Sammenligning med den sidstnævnte netop i høj Grad til Hr. Oluf Rosenkrantz's Gunst. Med rolig Sindighed havde han under de veksende Tider forstaaet at bevare sit Stjold rent, og i de 33 Aar, man nogenlunde kan følge hans Bane, er der ikke et eneste uhæderligt Træk at opvise. Han var en smuk Repræsentant for den rosenkrantzke Families Hovedlinie under de urolige Forhold og indtager som saadan en værdig Plads ved Siden af sine Forfædre, Hr. Otte Nielsen, Hr. Erik Ottesen og Hr. Niels Eriksen.

Hr. Oluf endte sit indholdsrige Liv paa Vallø d. 8 eller 9 November 1545, i Alder vel mellem 50 og 60 Aar gammel, og blev allerede begravet Mortens-aften d. 10 Novbr. i Valløby Kirke.¹⁾ Denne usædvanlig hurtige Begravelse af en saa højt anset Rigsraad tyder meget stærkt paa, at han er bleven Offer for en smitsom Sygdom. En heftig Bubon = Pest rasede ogsaa paa denne Tid i de nordste Lande; i Nybeck bortrev den i Tidrummet fra Pinse til Mortensdag en utrolig Mængde Mennesker; ogsaa i Malmø omtales den 1545 og 1546, og den rasede i det sidstnævnte Aar frygtelig i Kjøbenhavn.²⁾ Hr. Oluf havde lovet Fru Ude Munk at sikre hende et Varns Lod i hans efterladte Fordegods, men blev forhindret i at opfylde sit Løfte „af den store Sot og Sygdom i hans sidste Tid“ (Nr. 197). Ogsaa dette tyder paa, at han er bleven bortreven af en heftig Sygdom. Han blev lagt i en simpel Egtræskiste, der endnu staar i Valløby Kirkes Gravkapel, med en Bronzeplade med Rosenkrantzernes og Munkernes (Vangernes) Vaaben og følgende Indskrift:

Her liger begrafven erlig oc welbirdig Mand Her Olof Rosenkrans Rider til Vallø, som døde Anno Domini 1545 then 8 Dag Novembris. Gud gifve hanom medt alle thro Christne en gledelig och erefull Opstandelse.

Gravkapellet er indrettet af hans Datter Birgitte. I Gulvet i Kirkens Kor ligger en Sandstens Ligsten; i Midten staar et Timeglas og forneden et Død-

¹⁾ Den 8de staar paa Gravskriften; efter Hans Henrikens Krønike (Nord. I, 432—33) bliver Dagen den 9de, og han laer ham blive begravet „profesto Sti Martini.“ Hans Henriksen stod i nøje Forhold til Ude og Este Bilde.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 225 og 228; Mansa S. 147—48; 150.

ningehoved, i de fire Hjørner følgende Baabner: Rosenkrantz (med Løber), Lange (Munk), Thott og Rosenkrantz (med Løber); i Omkretsen læses følgende Indskrift:

Her ligger Her Olfv Rosenkrans Rider med sin Hustru oc Børn.

I Korets Østervæg er indsat et pragtfuldt Epitafium; baade han og Fru Ida ere afbildede i Legemstørrelse, han staaende i Ridderdragt med et Sværd ved højre Side, og hun i Kvindebragt med 2 smaa Drengene foran sig. Øverst staaer følgende Anerække: 1) Thott, 2) Rosenkrantz (med Løber), 3) Gyldehøjstjerne, 4) Zuler (med Vølgen), 5) Present, 6) Hæd. — Indskriften lyder:

Juxta hoc marmor sepultus est genere et virtute nobilis dominus Olavs Rosenkrantz eqves avratvs de Walløe cum vxore sva dominaa Ida Lange et liberis. Anno dom. M. D. XLV 8 die novmb. obiit D. Olavs. Anno M. D. L. III 16 die octob. obiit virgo Katharina Rosenkrans.¹⁾

Epitafiet er saaledes forfærdiget efter Zomfru Karens Død 1553, formentlig samtidig med hendes Epitafium, der ifølge Indskriften blev bekostet 1578 af Peder Bilde og Birgitte Rosenkrantz, men inden Fru Ida Munks Død d. 22 August 1586. Fru Ida overlevede saaledes sin Mand i henved 41 Aar og alle sine Svigersønner. Saalænge Børnene endnu vare ugifte, styrede hun selv Ballø; senere flyttede hun til Totterupholm (nu Rosendal) og viste sig i denne lange Aarække som en virksom Kvinde; men en nærmere Skildring heraf falder ind under Børnenes Historie.

VIII.

Erik Banner i Kristian III's Tid.

1536—54.

Af de tre Svogre, som havde taget saa stor Del i Tidens Begivenheder, var saaledes kun Erik Banner endnu tilbage. Vel hørte han for saa vidt nu mindre til Rosenkrantzenes Kreds, som han i Januar 1537 havde ægtet sin afdøde Hustru Mette Rosenkrantzenes Naftføltendebarn, Margrete Henriksdatter Gyldehøjstjerne (S. 195 og Nr. 135); men han vedblev dog i den følgende Tid at staa i saa nøje Forhold til den rosenkrantzke Familie og har taget saa stor Del i Begivenhedernes Udvikling baade før og efter 1536, at en Skildring af hans senere Liv ikke bør forbigaaes.

¹⁾ Petersen, Ballø og Omegn, S. 284; 287. Abildgaard's Tegning i Oldn. Museums Arkiv.

Som Rigsraad deltog Erik Banner ligesom sin Svoger Oluf Rosenkrantz i de fleste vigtigere Regeringshandlinger i Kong Kristians Tid, saaledes i Herredagen 1537 og de dermed i Forbindelse staaende Kroningshøjtideligheder, hvortil han var indbudt med Hustru og Somfruer; selv stulde han møde med Livhest og Ryrads, for at deltage i Turneringen, og med 8 Heste under Op-toget ride med Kongen. Kort før havde han som en fgl. Gunst for sine Bønder i Sjælland faaet Fritagelse for at age eller føre Kongens og Dronningens Fædebur, naar de drog om i Landet, uden i yderste Nød.¹⁾ — Det følgende Aar (1538) var han blandt de Rigsraader, der fulgte Kongen til Brunsvig med 4 Svende. Da Kongen havde indført en egen Dragt for sine Hoffolk og Svende, stulde Lensmændenes Svende ligeledes ved denne Lejlighed være klædt „i fgl. Majestæts Farve“ og være iført Harnisk.²⁾ — Under Krigsudsigterne det følgende Aar (1539), da den fynst-jydske Adels Udbud stulde samles i Kolding, blev Erik Banner tillige med Ove Lunge og Peder Ebbesen (Galt) udnævnte til Hovedsmand for Folket.³⁾ — 3 Aaret 1540.^(24/11) var Erik Banner blandt de Adelsmand, der gik i Løfte for Kongen for de 33,000 R Tjbst og 1000 Joachimsdalere, denne havde laant af en Del holstenste Adelsmand, og som derfor fik Underpant i Erik Banners egen Forlening, Kalls Slot.⁴⁾ — 3 Aaret 1541 var Erik Banner blandt de Raader, som fulgte Kongen paa hans Rejse i Skaane og derpaa deltog i Kongemødet i Brømsøebro. Da Hr. Tyge Krabbe imidlertid var død (23 Juni), blev Erik Banner efter ham udnævnt til Rigsmarf, uagtet han ikke var Ridder og aldrig blev det; thi denne Værdighed begyndte under de forandrede Tidsforhold at tabe noget i Ansæelse, som ogsaa viste sig ved Frederik II's Kroning, da netop flere af den rosenkrantzke Kreds (Holger Ottesen f. Ex.) nægtede at modtage denne Værdighed. Som Rigsmarf nævnes Erik Banner første Gang i Brømsøebrotraktaten af 15 September.⁵⁾ 3 Forbindelse med Udnævnelsen til Rigsmarf synes det ogsaa at staa, at Kalls Len ved Kongens Tilbagekomst til Kjøbenhavn blev forandret fra et Regnskabslen til et Afgiftslen, saa at Erik Banner aarlig stulde hde deraf 100 Daler i Penge og nogle Naturalier, tjene Kongen og Riget aarlig med 12 rustede Ryttere, klæde sine Svende i fgl. Majestæts Hoffklædning og holde Kongen med hans daglige Folk to Nætter paa Slottet; desuden stulde han, saa længe han var D. R. Marf, have frit Foder og Underholdning,

¹⁾ Dst. Mag., 3 R., IV, 105; 128 ff.; 142.

²⁾ Smst. S. 191.

³⁾ Smst. S. 217.

⁴⁾ Dste. Kancellireg. 1535—50, S. 152.

⁵⁾ Suitseldt S. 1521.

naar han fulgte med Kongen (²²/₁₀ 1541). Derpaa fik han den ²¹/₅ 1542, da han var tilstede i Viborg under Kongens temlig langvarige Ophold her i Anledning af Frederik II's Hylbring, Generalkvittering for hele den Tid, han havde haft Kalls paa Regnskab, samt for den Tid, han havde haft Aalborg Slot og Len, samt i det hele for alt hans Pengemøntvarende fra den Tid, Kristian III tiltraadte Regeringen.¹⁾ Aalborghus havde Erik Banner allerede 1536 eller 37 opladt til Axel Sul.²⁾ „Hoffarven“ fasttoges derpaa nøjere i et Brev af 28 Marts 1548 til Erik Banner og flere Lensmænd, hvori Dragten nøjere beskrives.³⁾

Stillingen som Rigsmarsk medførte sine Ubehageligheder. Det kan saaledes neppe have været synderlig behageligt for Erik Banner at stedes til Ansigt med Kong Gustav ved Brømsbromødet efter alt, hvad der var foregaaet mellem dem; han var ogsaa blandt de Gæster, der stillede fra dansk Side, medens Mødet holdtes, og som Kong Gustav gjorde et stort Gilde for, hvori Erik Banner deltog.⁴⁾ Vigeledes kan det neppe have været en helt behagelig Forretning for Erik Banner som Rigsmarsk under Hylbringmødet i Viborg 1542 at underkaste sin egen Svoger, Knud Henriksen Gyldestjerne, et Forhør i Anledning af dennes Forhold til Kristian II's Vejebrev og Begivenhederne i Norge 1532. Men for øvrigt indtraadte netop ved denne Lejlighed en Slags Forsoning mellem Kongen og det ældre Aristokrati; Knud Gyldestjerne blev saaledes nu forlenet med Drum Slot i Ly som Pantelen.⁵⁾

Det næste større Hverv, der som Rigsmarsk blev paalagt Erik Banner, var at bringe Kong Gustav Hjælp i Anledning af den saakaldte Dacke-Fejde. Bondens Niels Dacke havde nemlig opvakt et meget farligt Bondesoprør i Smaalands og omliggende Landstaber, hvor Bønderne havde Tilhold i de store, udstrakte Skovstrækninger. Bevægelsen blev saa meget farligere, fordi Dacke stod i Forbindelse med Keiseren, Pfalzgreve Frederik og Kristian II's øvrige Slægt i Udlandet, hvorfor Kong Gustav ifølge Brømsbro-Tractaten fordrerede Hjælp af Danmark. Den staaenste og sjællandske Adels blev derfor opbudt til at samle sig i Engelholm d. 9 December 1542; Kjøbstæderne skulde levere Mandskab til Flaaden, og Erik Banner og Mogens Gøye fik i Begyndelsen af det følgende Aar Ordre til at underhandle med de kongelige Lensmænd om Skibsfetallie,

¹⁾ Danske Mag. 4 R., I, 219 og Dfte. Kancellireg. S. 201; 221.

²⁾ Danske Mag. 3 R., V, 278 sammenholdt med VI, 105, hvoraf ses, at Erik Banner endnu i Slutningen af 1536 var Lensmand paa Aalborghus.

³⁾ Dft. Mag. 3 R., VI, 313, jofr. Troels Lund, D. og N.'s Hist. IV, 44 (Dragt fra 1543).

⁴⁾ Tegel, Gustav I's Historia II, 132—133.

⁵⁾ Om Forhøret over Knud Gyldestjerne og dennes „Bekjendelser“ henvises for øvrigt til mit Skrift, Kr. II i Norge og hans Fængsling, S. 204 ff.

der skulde hidsendes med det første.¹⁾ Det traf dog noget i Langdrag med Røstningerne. Den 2 Februar 1543 skriver saaledes Efte Bilde, Oluf Rosenkrantz, Mogens Gyldestjerne og den Igl. Rentemester Joachim Beck til Hr. Axel Brahe, der førte Dverbefalingen i Skaane, at dersom Kong Gustav opfordrede ham til at stifte sig Hjælp, skulde han strax sende Brevet til dem, men saamtidig skrive til alle om at sidde rebe med deres Røstning. Erik Banner var imidlertid bestemt til Togets Leder, og d. 25 Februar kunde Efte Bilde underrette Kong Gustav herom. Erik Banner indtraf i Kjøbenhavn d. 11 Marts, men anbede over, at ingen Adelsmand vare forstrevne til at følge med personlig paa Toget, „som han kunde have Raad og Daad med og give nogen Befaling, om Sygdom eller nogen anden Vanlykke sloges ham selv til.“ Statholderne i Kjøbenhavn beordrede da paa egen Haand Hr. Mowrids Olsen (Krognoß), Holger Rosenkrantz Ottesen, Klavs Eggertsen, Mowrids Ranzov, Gregers Ulfskand (senere gift med Erik Banners Datter Karen) og Jørgen Urne at drage personlig med; men Statholderne (eller maaste Efte Bilde alene) turde lige saa lidt som Erik Banner vove at gjøre dette Skridt paa egen Haand og bad indtrængende om Kongens Samtykke hertil snarest, „thi Gud forbyde, at nogen Vanlykke slog dem til paa denne Rejse, at en eller flere af dem blev enten fangen eller slagen, da vilde baade Erik og jeg være derfra uden Tiltale“ (Nr. 168). Erik Banner vilde strax være draget afsted, da Tropperne i Forvejen vare dragne op til Grænsen, og der oppebød Kong Gustavs videre Ordre, hvor hen i Sverig han skulde begive sig. Den 16 Marts skrev Efte Bilde derfor atter til Kongen om hans Ordre angaaende de medfølgende Adelsmand; Erik Banner turde ikke vente længere, da Folket var samlet i Skaane, og han frygtede for, at Kong Gustav skulde opskrive dem til Sverig, inden han ankom. — Den Styrke, Erik Banner førte med sig, udgjorde 200 Ryttere og 800 Knægte; men hans personlige Karværelse var vistnok i høj Grad nødvendig. Urolighederne havde nemlig trukket sig ned mod Blekingen, og Niels Dack stod i Forbindelse med Blekingboerne, der allerede tidligere havde givet saadanne „Skodthve“ Tilhold, hvorfor Kong Gustav allerede i Aaret 1537 havde klaget herover til Hr. Axel Brahe og de øvrige Lensmand.¹⁾ Indbyggerne i Ronneby kom saaledes i Strid med de Knægte, som laa i Byen, og viste dem ud; Knægtene drog til Werner Parsberg paa Sølvigborg, men paa Vejen bleve de overfaldne af en af Niels Dacks Tilhængere, Gunner Føsing, med en 15—16 andre „Skoddrivere“, og et Par af dem ihjelslagne

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 257; 4 R., I, 3.

²⁾ Erich Söransson (Tegel), Gust. I's Hist. II, 106.

(8 Marts). Samme Dag udplyndrede Skovdriverne i Forening med en Del Bønder fra selve Venet Elleholm Gaard, som Fru Anne Trolle, Fr. Axel Ugerups Enke, havde i Forening, uden at Borgerne kunde eller vilde afværge det. „Saa utro Folk er her at omgaas i denne Tid, at man ved snart ikke, hvem man skal tro,“ skriver Werner Parsberg i den Anledning til Fr. Axel Brahe (9 Marts); „disse fire eller fem Herreder her ved Landegransen ere rejste og sidde alle rede og mene, at de skulle ville tage mod det Folk, som kommer her af Riget.“ Han nævner derpaa foruden Gunner Føsing flere andre „Skovdrivere“, der vandte om i Skovene med deres Bander og gjøre Bønderne oprørste. — Under disse Forhold var Erik Banners Nærværrelse nødvendig; Toget blev dog kun kortvarigt; Niels Dacke blev fort efter dræbt, hvorpaa Kong Gustav sendte den danske Hjelpestyrke tilbage. Han forlangte derpaa de utro Bleskingboere afstraffede; dette blev ogsaa overdraget til Fr. Axel Brahe, der lod flere af Hovedmandene henrette, hvilket fremkaldte en stærk Gjæring i Bleskingen.¹⁾

I Aaret 1545 deltog Erik Banner med Hustru ligesom de fleste Rigsraader i de store Festligheder i Kolding i Anledning af Kongens Søns (Hans den yngres) Daab Søndag efter Pinse. — Kongen havde imidlertid faaet Fred med Kejseren i Spejr 1544, hvorefter den største Fare fra Udlandet var fjernet; men Rigets Pengeforhold vare ikke i den bedste Orden, og for at bringe disse paa Veje og for at gennemføre en bedre Ordning af hele Rigsstyrelsen havde han begyndt en gennemgribende Omændring af Lensvæsenet. Allerede 1543 havde Aflen maattet paatage sig en Skat af eu 20de Del („den tyvende Penning“) af hele deres Formue; af Koffedal, hvortil Sønnen, Frans Banner, allerede nu skrives, skulde saaledes hvedes 500 Daler og 1200 fl , hvorefter Bærdien maa være ansat til 18000 Daler (36000 fl eller omtrent det samme Antal Tdr. Korn).²⁾ I Aaret 1545 blev derpaa Erik Banner tilligemed Peder Ebbesen (Walt) sendt til den jydskke Adels for at underhandle med dem om et stort Laan af Aflen. Erik Banner blev ved den Lejlighed taget til 2000 fl Lybft, og det overdroges ham at oppebære Pengene og møde med dem i Kolding.³⁾

¹⁾ Beret. i Dste. Kong. Hist. Fasc. 20; Suitselbt under Aar 1542; Krag S. 244 ff.; jvfr. Dste. Krag S. 252 (Lystanders Beretning). Naar Afstraffelsen af Bleskingboerne her henføres til Axel Brahe og Holger Alfstand, kan denne sidste neppe have haft noget med denne Sag at gjøre, thi han døde allerede ¹²/₁₂ 1542 (se ovenfor S. 55); med mindre Afstraffelsen af Bleskingboerne allerede skulde have fundet Sted i Slutningen af 1542, og de af Werner Parsberg omtalte Uroligheder kun have været Eftervirkninger heraf. I Aaret 1554 klagede Kong Gustav stærkt over Bleskingboernes Forhold under Dacke-Fejden og over Werner Parsbergs Forhold, Regel II, 291 ff.

²⁾ Dste. Krag II, 160 ff.; jvfr. Ersklev, Konge og Lensmand, S. 126.

³⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 128 ff., 142 ff. — Jvfr. Krag, S. 283.

I Pinse det følgende Aar (1546) fik Erik Banner derpaa sit Pant i Hindsted Herred forhøjet med 1000 Daler, som han havde laant Kongen, idet alt det fra Klemensfejden forbrudte Bøndergods i Herredet, som endnu ikke var gjenkjøbt af Bønderne, gik med ind under Pantet. En nøjagtigere Ordning med de fgl. Regnskabsflotte i Nyland, saa at de kunde være bedre forsynede end tidligere, og Kongens Indtagter deraf bedre sikres, havde Erik Banner ogsaa Del i.¹⁾

Imidlertid var i Tyskland den schmalkaldiske Krig udbrudt mellem de tyske protestantiske Fyrster og Keiser Karl V. Kong Kristian kom, som bekendt, herved i en uheldig Stilling, da han nylig havde sluttet Fred med Keiseren og paa den anden Side som Medlem af det protestantiske Forbund var pligtig at komme sine Trosbrodre til Hjælp. Kongen havde imidlertid ved en Sendefærd til Nürnberg, der bestod af Erik Banner som Rigsmarsk, Gste Bilde, Erik Krabbe, D. R. R., og Tyskerne Peder Svave og Kaspar Fuchs, tilbudt sin Mægling overfor Kurfyrsten af Sachsen og Landgreven af Hessen, men havde faaet Afslag af Keiseren (April), hvorpaa Kurfyrsten kort efter led Nederlaget ved Mühlberg og kom i Fangenskab (Nr. 182). Krigen trak sig helt op i Nordtyskland, og under disse uheldige Forhold for Protestantismens Sag i Tyskland holdtes efter Sendefærdens Hjemkomst store Rigsraadssteder i Kjøbenhavn i Juli, August og September Maaneder, hvori Erik Banner deltog, og hvori man besluttede en almindelig Udrustning over hele Riget, saa at ikke blot Adlens Udbud opbødes, men ogsaa hver 10de Bønde.²⁾ Fjendtlighederne hindredes dog denne Gang ved Underhandlinger, uden at vi her nærmere skulle undersøge, hvorvidt Kong Kristian III kan siges med Ære at være kommen ud af denne farlige Situation. — Kongen satte sig derpaa i nøjere Forbindelse med den nye af Keiseren indsatte Kurfyrstefamilie i Sachsen og bestemte sin Datter Anna for Hertug, senere Kurfyrst, August af Sachsen. I det umaadelige Brudetog til Mejsen, hvori en Mængde Rigsraader og Adelsmand deltog, og som der derfor vil blive rig Vejledning til senere at omtale nærmere, deltog Erik Banner ikke personlig, men hans Hustru, Fru Margrete Gyldenstjerne, maatte laane Kongen to graa Heste til Stadsen; Erik Banner og hans Hustru synes nemlig at have gjort sig bemærket ved deres prægtige Heste; da Kongen saaledes i Aaret 1543 i Kiel fejrede sin Søster Frøken Elisabeths Bryllup med Hertug Magnus af Mecklenborg, lod han skrive til Erik Banner og flere andre Adelsmænd, deriblandt Mogens Gøye, at han manglede 4 brunbrogede og 8 graa

¹⁾ Dffe. Mag. 4 R., 1, 222 ff.

²⁾ Krag S. 295 ff. Dff. Mag. 4 R., 1, 306, 309, 322.

³⁾ Dff. Mag. 4 R., 1, 3; II, 97. — Septbr. 1547 udsendtes Brev til Erik Banner om „en god Høen Friiserhest til de Dg paa Hjelme“ (Inkst. I, 287).

Hingste til Brudebognen, hvorfor han bad ham sælge sig saa mange som muligt. ¹⁾

Det er i det hele taget en meget stor Mængde af forskjellige Hverv, hvortil Erik Banner bruges i disse Aar; snart kaldes han hist, snart her til Rigsraads møder og Herredage eller til at sidde som Rettertingsdommer, saa at man ser, at han meget jævnlig har været i Kongens Nærhed og har været en af dennes mest betroede Mænd, for ikke at tale om de Markstjælskridninger eller andre mere private Hverv, hvortil han anvendes, og denne travle Virksomhed i det offentlige Tjeneste vedvarer lige til hans sidste Levedage († 28 Marts 1554). I 1553 var han saaledes i Forening med Hr. Otte Krumpen efter Kongens Opfordring Boldgiftsmand mellem Kongens Broder, Hertug Hans, og Ahlefeldterne paa Søgaard (Seegarten), og endnu i Januar 1554 blev der udstedt Bevis til ham for 1000 Daler, han havde laant Kongen. ²⁾ At oprense alle disse forskjellige Hverv vilde være for vidtløftigt og tvættende. Vi bemærke derfor blot, at han synes at have beholdt sin Stilling som Rigsmarst lige til sin Død, og den Efterretning, der skriver sig fra et gammelt Papir, som Otto Sperling havde fundet i en Bog, at Anders Bilde skulde være bleven Marst 1553, synes at bero paa en Misforstaaelse. Otte Krumpen blev derimod Rigsmarst efter Erik Banner, og han var det i al Fald Decbr. 1555, medens Erik Banner endnu nævnes som saadan 19 Oktbr. 1553. ³⁾

Ved sit Giftermaal med Margrete Gyldenstjerne var Erik Banner kommen i nærmere Forhold til dennes magtige Slægt og derigennem ogsaa til Billederne. Det var saaledes som Svoger, at Erik Banner maatte gaa i Løfte for Biskop Knud Henrikken Gyldenstjerne, da denne ^{10/8} 1537 udstedte sin Forpligtelse til Kong Kristian. Paa Kallø, eller i al Fald i Ebeltoft, døde i April 1538 Dve og Este Bildes Broder Mogens Bilde, der ved Reformationen 1536 var bleven berøvet sin Stilling som Lensmand paa Kolding og nu „var kommen ind for Ebeltoft med det Gods, han havde“, hvorpaa Fru Margrete sørgede for hans Begravelse i Aarhus Domkirke. ⁴⁾ Ogsaa Fru Margretes egen Moder, Fru Karen Bilde, Søster til Hr. Anders Bilde til Søholm og Enke efter Hr. Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) til Iversnæs († 1518), døde paa Kallø

¹⁾ Se Note 3 foregaaende Side.

²⁾ Tegn. 1553, p. 221; Dste. Saml. Finantsvæsen Nr. 77, Geh. Art.

³⁾ Marmora Danica, I, 241 og herefter Hofman III, 328. Otto Sperling ytrer sig ogsaa meget tvivlsomt, og Billedet hos Hofman S. 329 synes at være fri Fantasi efter Otto Sperlings Beskrivelse af Dragten. Jvfr. Hist. Tidsskr. 4 R., III, 579. And. Bilde kaldes heller ikke Marst paa Gravstenen (Hofm. a. St.), derimod Erik Banner. — Hilbert, Afst. t. Aarhus I, 156 (Suppl. t. Krug. S. 110 maa Mærstallet vist være forskrevet).

⁴⁾ Nordam, Monum. I., 479.

¹/₄ 1540 og blev begravet i Aarhus Domkirke.¹⁾ Ogsaa et bethdeligere Mageslæg med Kronen gav dette Ægtefælskab Anledning til. Hr. Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) havde nemlig af Kong Hans kjøbt en Del af det konfiskerede „svenske Gods“, som tilhørte Niels Klavsen (Sparre). Men i Aaret 1540 maatte Kong Kristian love Niels Bjelke til Dulle at ville udlægge ham dette Forbegods, der var tilfaldet ham i ret Arv efter hans Mormoder Fru Margrete, Lave Broks Datter, Niels Klavsen Sparres Hustru. I Aaret 1542 fik Erik Banner derpaa som Erstatning herfor paa sin Hustrus Vegne noget Gods i Nørrejylland.²⁾ — For øvrigt vedblev Erik Banner at staa i nøje Forhold til den rosenkrantzige Familie. Da Kristoffer Johansen (Lindenov) saaledes bejlede til Erik Banners Datter Magdalene, søgte han Oluf Rosenkrantz's Bistand, idet han ytrede, at han vidste, at dennes Stemme vilde have særlig Vægt i denne Sag (Nr. 165). Erik Banner havde ogsaa en Stemme med ved Underhandlingerne om Henrik Billes Frieri til Hfr. Karen Rosenkrantz (Nr. 201 og 203). — Som Enkemand efter Mette Rosenkrantz gjorde han ogsaa Fordring paa Del i noget Vikarie-gods, som Biskop Niels Klavsen (Skade) i Aarhus havde stiftet et Vikarie for i Aarhus Domkirke; da den hidtilværende Vikariepræst var død, udstedtes der derfor Kongebreve til Peder Bilde, da Lensmand paa Aarhusgaard, om at udlevere Godsset til Arvingerne, Erik Banner og Erik Krabbe (som Søn af Anne Nielsdatter Rosenkrantz); men de havde en Strid om Delingen med Jesper Kraffe til Basnæs, der var Søn af den Anne Nielsdatter Present, der tilligemed Fru Birgitte Dlusdbatter (Thott), Hr. Niels Eriksen Rosenkrantz's Enke, var indsat til Arving af den afdøde Biskop.³⁾

Nogle Retstrætter, Mageskifter og lignende Ejendoms-handler, foretagne af Erik Banner, forekomme, men de ere i det hele ubetydelige og lidet oplysende. En større Strid synes han i Aaret 1551 at have haft med Jørgen Brahe til Tostrup, Søn af Hr. Tyge Brahe til Tostrup i hans andet Ægtefælskab med Sofie Rud Jørgensdatter (Kirsten Rosenkrantz's Datter); thi Kong Kristian III tilskriver Erik Banner, at han har modtaget hans Brev, og at det er Kongen højlig imod, at „sligt Hovmod“ er Erik Banner vederfaret, hvorfor Kongen med det første vil kalde Rigsrådet til sig og da foretage Sagen; men hvori denne har bestaaet, vides ikke.⁴⁾ — At Erik Banner efterhaanden var bleven en

¹⁾ Sønnen Kristoffer Gyldenstjernes Optegnelse, Mag. f. d. dste. Adels Hift. 55.

²⁾ Dste. Kancellireg. S. 154; 252. Kristoffer Gyldenstjernes Part, der laa i Fyen, udgjorde omtrent 40 Gaarde, saa Fru Margretes Part maa have udgjort lige saa meget (S. 156). Jvfr. nedenfor S. 264 Anm.

³⁾ Jvfr. ovenfor S. 99—100 og Tegnelser 1552 p. 15 og 118; jvfr. Ersten, Konge og Lensmand, S. 116.

⁴⁾ Regn. 1551, p. 309.

meget formuende Mand, fremgaar tildels af det foregaaende. Han ejede nu Kofkedal, hvortil dog hans Søn Frans Banner allerede skrives 1543, Aødal, hvortil han i Reglen skrives i sine senere Aar, Rygaard i Sjælland, Andel i Fjeldshave i Salling, hvorpaa han og Niels Høgs Arvinger atter 1546 havde faaet Dom¹⁾, m. m. Ogsaa Gjesingholm (nu Løvenholm, Gjesing S., Sønder Hald H., Randers Amt) skal Erik Banner ifølge T. Becker i Dfte. Herregaarde III have oprettet; at han eller hans Hustru har været Ejer af Gaarden, fremgaar ogsaa deraf, at den senere ejedes af hans Søn Anders, og at hans Enke Margrete Gyldestjerne døde her. — Ogsaa en Gaard i Skolegade i Aarhus blev tilstødet Fru Margrete Erik Banners af Mogens Gøyes Arvinger (1546).²⁾

Erik Banner døde paa Kalls Slot Onsdag i Paaske d. 28 Marts 1554, omtrent 70 Aar gammel, efter et indholdsrigt og hæderligt Liv, der ved Siden af Mogens Gøye gjør ham til en af de betydeligste danske Adelsmænd paa Reformationstiden. Samme Dag, eller Dagen før, døde Hr. Knud Rud til Vedby, og Fru Margrete Gyldestjerne fulgte snart sin Mand, idet hun allerede døde paa Gjesingholm d. 1 December (Tordag efter Andrea Dag) samme Aar. De bleve begge begravede i Torslev Sognkirke ved Kofkedal, hvor der ligger en pragtfuld Ligsten over dem med Billederne baade af ham og hans to Hustruer, af hvilke Fru Mette Rosenkrantz dog udtrykkelig paa Ligstenen siges at hvile i Tirsstrup Kirke (ved Bjørnholm). Foroven er anbragt Banner-Baabnet mellem Rosenkrantz-Baabnet (med Løve), og Gyldestjerne-Baabnet, 3: de tre fædrene Baaben, forneden Tjotternes, Gjøernes og Bildernes, 3: de tre mødrene Baaben.³⁾ — En Borger i Lybeck, Sueder Ketting, der senere gjorde sig berømt som lybsk Foged paa Hammershus, skal „udi forðum Tid“ have haft „megen lystig og kjærlig Omgængelse“ med Erik Banner, hvorfor han lod gjøre en Tavle med et latinsk Vigvers „alle hans ædle Børn og Slægt til en

¹⁾ Kosterup=Rosenvinge, Gl. Domme I, 169; jvfr. ovenfor S. 180.

²⁾ Rbhvns. Dipl. I, 404—6.

³⁾ Kristoffer Gyldestjernes Optegnelser, Mag. f. dsk. Adel S. 60; han oplybte sin d. 13 Aug. fødte Søn Erik efter Erik Banner. Fru Margrete Gyldestjerne betænkte i Dve Billedes Testamente f. A. d. 18 Juli med 2 Nobel (Ny Dsk. Mag. I, 241). — Morten Pedersens Kalenderoptegnelser (Ny kirkehift. Saml. III, 492) sætter hans Dødsdag (urigtigt) til 27 Marts, Krag (S. 369) til c. Idibus Aprilis, og Huitfeldt endog til Aaret 1544! (jvfr. Ligstenen nedenfor). — Paa Gravstenen siges hun dog at være død d. 8 Decbr. (Abildgaards Tegning, jvfr. Hofmans Fund. IV, 372). Hans Indskrift lyder: Anno 1554 des midbeveles in dem pasche stæf de gestrenger Ebar, ehrensest hær. Ersk banner, rytter, der ryte Denm. marschall (o. f. v.).

evig Ihukommelse.“¹⁾ Eigtienens tyfte Indskrift tyder paa, at ogsaa denne er forfattet i Lybeck.

Med Mette Nielsdatter Rosenkrantz havde Erik Banner følgende Børn:

1. Frans Banner til Roffedal (se ovenfor S. 259), † 1575, ~ Anne Dxe († 1581), Datter af Johan Dxe til Nielstrup og Mette Gøye Mogensdatter.
2. Otto Banner til Åsdal, † $10\frac{1}{2}$ 1586, ~ $3\frac{1}{3}$ 1560 Ingeborg Skeel, † 1603, Datter af Niels Skeel til Nygaard og Karen Krabbe.
3. Axel Banner, † ugift før Brylluppet, forlovet med Anne Gjordsen.
4. Magdalene Banner, † $\frac{5}{3}$ 1597. Hendes Trolovelse med Kristoffer Johansen (Lindenov) blev ikke til noget (se ovenfor S. 258), ~ Iver Krabbe Globføn til Østergaard, Krabbesholm og Borreby, D. R. R., † 1554.
5. Karine Banner til Høgholt, † 1611, ~ Gregers Truidsen Ulfstand til Estrup m. m.
6. Birte Banner, † $\frac{7}{1}$ 1592, ~ 1) Klavs Karlfsen Bryfte til Flintholm, † 1564, 2) $\frac{2}{11}$ 1576 Knud Wille til Lund og Flintholm.

Med Margrete Gyldenstjerne:

7. Anders Banner til Giesingholm, † 1583, ~ Dorte Rud († 1580), Datter af Otte Rud til Møgelkjær og Pernille Dxe.

Af Vallø-Vinien staar endnu tilbage at omtale Niels Erikfsens yngste Sønner, Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm og Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skjern og Bjørnholm, af hvilke den førstnævnte spillede en ikke uinteressant Rolle under Gredefejden, men som staa mere affides for sig og derfor behandles for sig selv.

IX.

Hr. Henrik Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm.

(† 1537).

Henrik Nielsen (Rosenkrantz), Hr. Niels Erikfsens og Fru Birgitte Thotts næst yngste Søn, maa antages at være født nogle Aar før 1500, siden hans yngre Broder Kristoffer skal være født i dette Aar. Om hans Ungdom

¹⁾ Meddeelt efter Klevenfeldt i Hilberg's Udtøffter til Bornholm S. 210.

haves ingen Efterretninger, før der d. 30 September 1522 i Jerusalem er udstedt et Brev til ham „af Broder Jacobus af den Orden de portu Regitiani og det hellige Hjerj Zions primarius Gardianus og andre det hellige Lands og Steders Commissarius og Hovedsmand“, i Anledning af, at han som Pilegrimsfarer var bleven slaet til „Ridder af den hellige Grav“, en Værdighed, som kort før synes stiftet eller gjenoprettet og som det af Paverne var tilladt Franciskanernes Gardian i det hellige Land at tildele Adelsmænd, der besøgte den hellige Grav. Den nyslagne Ridder maatte aflægge Ed paa at forsvare Religionen, naar de Kristne vare i Krig med de Vantro at sende en i sit Sted, at forsvare den hellige Kirke og dens Tjenere mod al Slags Forfølgelse, at beskytte Enten og Faderløse, nøje at iagttage Kirkens Bud, ikke at sværge og at bande, afholde sig fra umaadeholden Drikken o. s. v. En gylden Kjæde hængtes derpaa om Ridderens Hals; paa Rappen bares et gyldent Kors med fire Smaakors mellem de fire Arme af det store Kors. Dette Kors har Henrik Rosenkrantz ogsaa ladet anbringe i Lirstrup Kirke (S. 77).¹⁾ Omtrent samtidigt med Hr. Henrik Nielsen var ogsaa hans tilkommende Svoger, Hr. Mogens Henrikken (Gyldenstjerne), i det hellige Land, hvor han badede sig i Jordans Strømme og ligeledes blev slaet til Ridder af den hellige Grav, hvorpaa han begav sig til Rhodos og deltog i Johannitterordenens berømte, men uheldige Forsvar mod Sultan Sulejman II (November 1522). Om Henrik Rosenkrantz har gjort ligesaa, er ubekjendt, men maaste ikke helt usandsynligt.

Da Kristiern II blev fordreven, var Hr. Henrik Nielsen saaledes i Udlandet, men vendte kort efter hjem og overtog Bjørnholm i Forening med de dertil liggende Pantelen Grenaa og Stensmark.²⁾ — 11 Septbr. 1525 har han derpaa medbeseget det Brev, hvorved Niels Eriksens Arvinger magtesløs-gjør Pantebrevet paa Roldinghus og har her endnu beseget med et Segl uden Løser (Nr. 55); d. 21 Septbr. s. A. fik han derpaa Hind og Ulvborg Herreder i Pant for 1234 Mark dansk, og kaldes heri første Gang med Navnet „Rosenkrantz“. Samme Aar fattes han ved Udskrivningerne til 6 Heste.³⁾ — Da Moderen, Fru Birgitte Olufsdatter (Thott), derpaa døde (1528), synes Hr. Henrik Nielsen i nogen Tid at have overtaget Styrelsen af Skjærn med de dertil liggende Pantelen, Midbølsom og Sønderlyng Herreder, inden Broderen, Kristoffer Nielsen, overtog dem (omtrent 1531); i al Fald har Hr. Henrik „Rosenkrantz“ i Slutningen af Aaret forjet for Klokkendrivelser i

¹⁾ Nr. 45, der desværre kun er en daarlig Oversættelse i Peder Dyrshjots Samlinger, og Helgot, Geschichte der geistlichen Orden II, Kap. 18, hvor der ogsaa findes en Afbildning af Dragten.

²⁾ Lensfortegnelsen fra 1523—24 i Ny Dst. Mag. VI, 283, 290.

³⁾ Fred. I's Registranter S. 92. — Ny Dst. Mag. V, 57—58.

„Skjern Len“. ¹⁾ — Ogsaa i Februar 1529 fik Hr. Henrik Rosenkrantz Kvittering for Kongeskatten af Middelfom og Sønderlyng Herreder, for Hind og Ulvborg Herreder og for Ovrskatten af Holstebro. ²⁾ Han var i den Anledning hos Kongen paa Gottorp og talte her tilligemed sin Svoger Erik Griffen (Banner) Efte Vilbes Sag hos Kongen; d. 21 Febr. underretter han Efte Vilde herom i et Brev, endnu beseglet med et Segl uden Løver, men hvori han selv skriver sig „Hinrik Rosenkrantz“ (Nr. 69).

At Hr. Henrik Rosenkrantz i det hele hyppig har været i Kongens Nærhed i disse Aar, fremgaar af de Kongebreve, hvori han anføres som „Relator“ (=: som den Mand, der har forebragt Sagen for Kongen), og som undertiden er af et ret mærkeligt Indhold. Den 1 Juni 1529 fik saaledes en Præst, Hr. Hans Jensen, paa Kjøbenhavns Slot efter Hr. Henriks Relation Brev paa Kronens Kirke i Hørslunde (Nørre S., Laaland); men Brevet er mærkeligt ved, at det er det første Kaldeebrev, hvori den Formel forekommer, at Præsten „skal prædike og lære Guds Ord, det hellige Evangelium“, =: være lutherst. Den 11 Septbr. f. A. var Hr. Henrik i Kolbing Relator for et Brev, hvorved Hr. Mogens Gøyes Søn Axel fik Ejendomsbrev paa Helligkors Kapel ved Aalborg, og naar man ser, at Mogens Gøye og Erik Banner netop i de samme Dage vare hos Kongen i Kolbing og her udvirkede flere lutherst-sindede Breve, synes det, som Henrik Rosenkrantz tidlig har sluttet sig til disse Mænd og snarere har sluttet sig til dem end til Hr. Tyge Krabbe. ³⁾ Det samme viser sig ogsaa i hans senere Færd paa Gulland; thi d. 5 Juni 1530 fik han i Gottorp Brev paa Bisborg Slot, Stab og Land paa Regnskab indtil forstkommende Paaste og siden 5 Aar paa Regnskab eller Afgift, efter hvad han og Kongen kunde blive enige om. Paa Gulland, der siden 1525 havde været overladt Lybeckerne, afleste han Kongens Marskalk i Hertugdømmerne, Melchior Ranzau, hvem Lybeckerne 1526 havde indsat til Lensmand for at gjøre Kongen til Behag, men som lod Landet bestyre af en Underfoged, Michel Højsten; denne overdrog tillige med en lhybt Udsending 4 August f. A. Inventariet paa Bisborg til Hr. Henrik Rosenkrantz, som fra nu af lige til sin Dødsdag 1537 var Lensmand her; thi d. 5 August 1532 fik han Brev paa at beholde Lenet endnu i 6 Aar, efter at det tidligere Lensbrev var udløbet, men som Regnskabsbilen, hvoraf han stulde

¹⁾ Skjern Len, =: Middelfom og Sønderlyng Herreder som liggende hertil; selve Skjern var Privatejendom (Dff. Saml. 376 i Geh. Ark; smilgn. Udtrykket i Dipl. Nr. 145: „Kronens Pant til Skjerne i Middelfom og Sønderlyng Herred“). — Et Skatteregister fra disse Herreder fra Aar 1528 findes i Geh. Ark., Dff. Saml. 76, 26.

²⁾ Fred. I's Reg.

³⁾ Smst. S. 207, 236—37.

gjøre Kongen Regnskab baade for visse og uvisse Indtægter af Slottet og Landet.¹⁾

At Kongen overdrog Hr. Henrik Rosenkrantz Posten som Lensmand paa denne Ø, der var et stadigt Stridssemne mellem Danmark, Sverig og Vybeck, viser, hvor stor Tillid man maa have næret til hans Fasthed og Dngtighed, og denne Tillid blev i de følgende Aar heller ikke stuet. Men imidlertid havde han i Juni og Juli 1530 opholdt sig i Kjøbenhavn under den store Herredag, som da holdtes. Den 24 Juni og 22 Juli har han saaledes tilligemed sin Broder og sine Svogre medbefeglet Brevene, hvorved Joachim Rønnow forpligtede sig til Kongen om ikke at lægge Evangelicets Forfyndelse Hindringer i Vejen i sit Stift (S. 177); og d. 31 Juli foretoges Delingen af Gaardene i Kjøbenhavn, hvorved Hr. Henrik Rosenkrantz fik en Del af Gaarden paa Hjørnet af Østergade og Kjøbmagergade (S. 159—60). Men stor Ulejlighed voldte netop paa denne Tid hans Skilsmisse fra sin Trolovede, Fr. Margrete Henriksdatter Gyldenstjerne, der for øvrigt Aaret før havde været farlig syg af den Svøbsot, som da herskede og som bortrev hendes Søster Sofie (Enke efter Benedikt v. Ahlefeldt til Gelting og Buchhavn) og ogsaa havde angrebet hendes Broder Knud, udvalgt Biskop til Fyen.²⁾ De havde været trolovede i flere Aar, men Hr. Henrik ønskede at have Partiet, — en Sag, der dog ikke var saa ganske let; thi baade hindrede den kirkelige Trolovelse dette, og Gyldenstjernes magtige Slægt ansaa dette som en stor Forhaanelse mod dem. Sagen om Skilsmisfen synes at have staaet paa i flere Aar; men endelig kom det under Herredagen til et gjenfribigt Forlig, idet baade hans og hendes Frænder i hele 3 Dage vare samlede i Helligaandshuset i Kjøbenhavn; her udstedte da 17 Juli 1530 Biskopperne Iver Munk til Ribe, Stygge Krumpen til Borglum, Ove Bilbe til Aarhus, Jørgen Fris til Viborg, Joachim Rønnow til Roskilde, Mester Klaus Gjordsen, kgl. Kansler, Ridderne Hr. Tyge Krabbe, D. R. M., Predbjörn Pødebust, Albret Zepfen (Ravensberg), Hans Bilbe, Axel Brahe, Ove Lunge, Johan Dye, Otte Krumpen, Holger og Truid Ulfs-tand, Oluf Rosenkrantz, alle D. R. M., og Hr. Holger Rosenkrantz til Boller et Vidnesbyrd om, at de i Forening med mange flere Riddere og gode Mænd havde saa forhandlet mellem Biskop Knud Gyldenstjerne, hans Brødre og Moder paa den ene Side³⁾ og Hr. Henrik Rosenkrantz paa

¹⁾ Smst. S. 252; 330. Dst. Mag. 4 R., II, 7—9 (Inventarielisten).

²⁾ Rogens Gyldenstjerne til Ove Bilbe, dat. Afershus Nyaarsaften 1529 (Kgl. Bibl. Adelsbreve Fasc. 25).

³⁾ Hr. Henrik Knudsen (Gyldenstjernes, † 1518) og Fru Karen Bilde († 1539, se ovenfr. S. 257) mange Børn vare, foruden to før 1530 bøde, Bent og Franciscus, følgende: 1) Knud

den anden Side, at de Trolovebe gjenfædig gave hinanden deres Løfte og Tilfagn tilbage; om han vilde gifte sig igjen, havde hun ingen Magt til at afgjøre, men det maatte han selv afgjøre, som han vilde forsvare for Gud og alle andre; ogsaa hun maatte gifte sig igjen; men han skulde med det første skaffe Dispensation af Paven og Romerkirken, som det sig burde; for øvrigt erklærede han, at han ikke vidste andet om Hfr. Margrete end Hre, Dyd og Godt, at hun var en ærlig og god Jomfru, og vilde nogen sig hende andet paa, vilde han det afværge baade med Haand og Mund, med Ord og Gjærning, og at han ingen anden Aarsag havde til at høre Forbindelsen, end at de begge vare hinanden beslægtede i 3die Led, „saa at de ikke maatte være tilfammen i Hgteftab, og ikke heller tilforn er stet saa nær i Slægt heri Riget“, befrygtende, „at det ikke skulde være dem til Ulykkelig paa Sjælens Begne.“ Dermed skulde alt være en evig aftalt Sag paa begge Sider „baade for fødte og ufødte“ (Nr. 81).

Saaledes endte denne mærkelige Sag, og Klædet blev derpaa staaret itu dem imellem. At de vare Næstføstendebørn, maatte jo rigtignok Hr. Henrik have vidst hele Tiden; men det kan jo tænkes, at det var en Hørnetroløvelse, og mærkeligt er det, at Dispensationen ikke var søgt strax, før Trolovelsen blev indgaaet; thi Dispensationen skulde og maatte regelmæssig have været søgt inden dennes Indgaaelse; thi Trolovelsen var i Kirkens Djne det bindende, og Hgteftabet da indgaaet (matrimonium inchoatum), men endnu ikke faktisk indtraadt (consummatum). At det aldrig før skulde være stet her i Riget, at Næstføstendebørn (altsaa begge i 3die Led) ægte hinanden, er muligt; Anne Rud og Henrik Krummedige vare rigtignok beslægtede, men i 3die og 4de Led, og

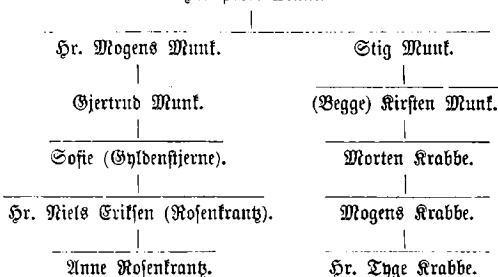
Henriksen Gylb., Biskop i Odense til 1536, D. R. R., † $\frac{1}{10}$ 1562, † 3tte Præbjoernsdtr. Pødebust († 1573), Enke efter R. R. Niels Brof til Estrup; 2) Mogens Henrikson Gylb., Befalingsmand paa Astershus indtil 1532, R., D. R. R., f. 1481, † $\frac{1}{10}$ 1569, † Anne Sparre, † $\frac{1}{10}$ 1564, Datter af Mavrids Jepsen (Sparre) til Svanehand og Karen Høg af Estjær; 3) Otto Gylb. til Iversnæs (Bedelsborg), Befalingsmand paa Vghholm, † $\frac{2}{10}$ 1551, † Helvig Søye, Dtr. af Rigshofm. Mog. Søye og Karen Sture; 4) Jørgen Gylb., fgl. Sekretær, tilfaldt Provst i Odense, † $\frac{3}{10}$ 1551; 5) Gabriel Gylb. til Røstrup, D. R. R., † 1555, † Kirsten Friis, Hølger Hølgeresen Rosenkrantz's Esterleverste; 6) Kristoffer Gylb. til Iversnæs, † $\frac{1}{10}$ 1562, † Anne Parsberg, † $\frac{1}{10}$ 1588, Dtr. af Loune Parsberg og Ingeborg Præbjoernsdtr. Pødebust († 1542, se ovenfor S. 55); 7) Margrete Gylb., Erik Banners (se ovenfor); 8) Sofie Gylb., † 1529, † Benedikt Ahlefeldt til Gøltung og Buchhavn, † 1519. — Jvfr. Skiftedelingen af 6 Decbr. 1530 i Dft. Mag. IV, 117, hvor det bestemtes, at deres eneste levende Søster, Margrete Gylbenstjerne, skal gaa i lige Arv med Brødrene, „umbtagen i Hovedgaardene Iversnæs og Røstrup, om hun nogen Tid gift vorder, da nyder hun derudi ikke mere end sin Anpart.“ Naar Fru Sofies Arvinger ikke omtales heri, maa det ligge i, at hun ved Hgteftabet med en udenrigt (høstent) Adelsmand har faaet en Pengesum udbetalt en Gang for alle, ligesom Tilfeldet var ved Elisebet Rosenkrantz Eriksdatters Giftermaal med Hans v. Ahlefeldt.

noget lignende var Tilfældet med Hr. Henriks egen Søster, Anne Nielsdatter Rosenkrantz og Hr. Thyge Krabbe.¹⁾ Men det betænkeligste ved Sagen er, at et Ægtefælle mellem Hr. Henrik og Anders Bilde's Datter Klara blev aftalt strax efter, at Trolovelsen var hævet; det er vistnok allerede i den Anledning, at Hr. Oluf Rosenkrantz d. 20 December 1529 skriver et Brev til Hr. Anders Bilde, hvoraf man ser, at baade han og Fru Anne Holgers allerede da havde haft Samtale med Hr. Anders paa Søholm „paa min Broders Vegne“, og at han senere vilde tale nærmere med Anders Bilde om Sagen (Nr. 78), — med mindre herved skulde tænkes paa den Plan, Hr. Thyge Krabbe havde om en Forbindelse mellem Kristoffer Nielsen til Skjern og Anders Bilde's Datter Anne, men som synes at falde noget senere (Nr. 99). Saa meget er vist, at den endelige Aftale med Anders Bilde fandt Sted umiddelbart efter Skilsmisken med Margrete Gyldehjerne; „de skulle gives til Hobe (o: troloves) nu i Dag eller i Morgen“, skriver Fru Anne Rud allerede d. 22 Juli fra Kjøbenhavn til sin Datter Fru Sofie Eske Bilde's, „Gud give, at det bliver til Lykke og Salighed, og bliver han i samme Slægt; det var Vennerne tilfældige paa baade Sider“. Ogsaa hun anfører som Grund til Skilsmisken, at de vare to Ræstfæstendebørn, „og alle Mænd bitterligt, at de ej maatte være til Hobe.“ Det synes derfor rimeligt, at det er Familien Rosenkrantz, der har modsat sig Brylluppet og faaet Hr. Henrik til at have Forbindelsen; derpaa tyder ogsaa det Sagn, at det var Fru Mette Rosenkrantz Erik Banners, der havde den største Skuld i Skilsmisken. Hvorledes Skjæbnen vilde, at Erik Banner efter Fru Mettes Død netop skulde ægte Margrete Gyldehjerne, og dennes Ytringer i den Anledning, er allerede omtalt (S. 195).²⁾

Faa Dage efter Trolovelsen rejste Hr. Henrik til Gulland; men i Juli

¹⁾ Efter Hr. Thijets Meddelelse stiller Slægtskabet sig saaledes (jvfr. ovenfor S. 102).

Hr. Peder Munk.

²⁾ Foruden Skilsmisje-Forliget (Nr. 81) se Fru Anne Ruds Brev hos Bedel-Simonsen, Rud. I, 198 (Abelsbr. Fasc. 54); Bedel-Simonsen, Sagenstov S. 36 (Klædets Overføring, Fru Mette Rosenkrantz's Afsand); jvfr. Allen IV, 1, 198—201.

—August 1532 synes han atter at have været i længere Tid i Danmark; thi ikke blot er der i Kjøbenhavn i Juli og Begyndelsen af August udstedt forskjellige Kvitteringer til ham angaaende Gulland, men da Skipper Klement efter Kristiern II's Fængsling og Indsættelse paa Sønderborg Slot (i Begyndelsen af August) havde lagt sig i Ebeltoft Vig med nogle Jagter og Skibe, begjærede han Lejde af Hr. Henrik Rosenkrantz til Underhandlinger. I den Anledning fik en af Kongens Lensmand (Erik Banner paa Kalls?) Ordre til at forhandle med Mogens Gøye og Henrik Rosenkrantz om, hvorledes man, helst uden Dagtingning, kunde nedlægge Skipper Klement og hans Medfølgere.¹⁾ Hr. Henrik synes saaledes paa denne Tid at have opholdt sig paa Bjørnholm, og atter under Herredagen i Kjøbenhavn i Aaret 1533 var han i Kjøbenhavn; i al Fald nævnes han af Fru Elise Krabbe blandt de Riddere, der overværede hendes og Peder Skrams Trolovelse i Vor Frue Kirke (S. 196). Men alligevel blev Ægtefæltet med Klara Bilde ikke fuldbyrdet; derpaa kom Grevesfejden, der holdt Hr. Henrik tilbage paa Gulland; men efter dennes Slutning var Ægtefæltet endnu ikke fuldbyrdet ved Hr. Henriks Død i Slutningen af 1537, saa han i al Fald ikke synes at have været meget ivrig efter denne Forbindelse.

Netop som Henrik Rosenkrantz blev Lensmand paa Gulland, begyndte det reformatorske Røre at gjøre sig stærkt gjældende. I Hr. Henriks Tid indførtes Reformationen, siges der i Streløvs gullandske Kronike, „men det er at klage og ikke at love, at man ikke alene borttog af Kirker og Klostre Guld og Sølv og andre Kleinodier, som brugtes til pavelige Religions Afguderier, men ogsaa flammelig ødelagde det, som de ingen Gavn havde af, og nedflog skønne Bygninger, saa at endog hine herlige Bygninger og Klostre, som navnkundige Følt og Slægt ere jordede ubi, ere nu Heste-, Fæ- og Svinehaver, og gjorde Guds Huse saa meget blotte, bare og øde, unødterftelig opbrændte nyttige Bøger og Breve, med stor Flid samlet og skrevet, eller henkastede dem, saa at Svinene ginge og rodede derudi, nedflog Tavler og Billeder.“²⁾ Denne Skildring gjælder maaste nærmest Tiden efter 1536, og hvad Klostrenes og Kirkerens Ødelæggelse angaar, havde Byen allerede lidt betydeligt af Uhybederne under Fejden med Søren Norbø, før Hr. Henrik Rosenkrantz blev Lensmand. Men allerede inden Grevesfejden var Forfølgelsen mod Munkene begyndt, og iblandt de Kvitteringer, som meddeltes Hr. Henrik i Aaret 1532, nævnes allerede en gylden Kalf for Graabrodræklostret i Bisbø, og 330 Lod Sølv af det, „som Borgmestre og Raad i

¹⁾ Fred. I's Reg. S. 329; 330; 439—40; 456; 457. Jvfr. mit Skrift: Kristiern II i Norge (o. f. v.), S. 181.

²⁾ Streløv ved Aar 1530.

Bisbh havde dulgt og slaget under dem“, hvilket vistnok ogsaa angaar Koftbar-
 hederne fra de nedlagte Klostre. — Hr. Henrik satte desuden netop paa denne
 Tid (1532) Slottet i bedre Stand og byggede ifølge Streløv Vægtergangen
 paa Slottet „langs ud ad Lønhaven til den sønder Port i Landet“; Vandalmuen
 paa Gulland paalagde han, formodentlig af denne Grund, to Dages Arbejde
 til Slottet, hvilket de ikke vare vante til, og som de senere klagede til Kong
 Kristian III over og søgte at faa affattet (1553)¹⁾; selv omtaler han i et
 Brev til sin Svigerfader Anders Bilde (Nr. 113) den Gjæld, han har sat sig
 i paa Rigets Vegne. Smidertid kom Kong Frederiks Død og den kongeløse
 Tid. Under de urolige politiske Forhold, hvori Riget da stedtes, medens Ly-
 beckerne paa egen Haand havde begyndt Fejde med Hollanderne, blev Bisborg
 Slot ved Bisbh et særlig vigtigt Sted, og Henrik Rosenkrantz havde ogsaa
 indtrængende lagt Rigsraadet dette paa Sinde.²⁾ I Anledning af disse For-
 hold skrev Henrik Rosenkrantz d. 23 Marts 1534 et interessant Brev til Anders
 Bilde (Nr. 113). Denne havde opfordret ham til at indfinde sig i Kjøbenhavn
 til den paatænkte Herredag 1534, hvor Kongevalget skulde have fundet Sted;
 men han svarede, at det var ham umuligt under de nuværende Forhold at for-
 lade Slottet, „før Landet er i Bestand og man kan vide, hvem der skal vare
 Konge.“ Han har ogsaa hørt, at somme vil have den ene til Konge, somme
 den anden: „kære Fader, det er paa Tide at betænke det vel, hvad man gjør
 og handler i den Sag, thi der følger stort Had, Skade og Fordærvelse efter.“
 Brevet indeholder desuden heftige Udfald mod Jørgen Wullenweber, om hvem
 han tror, at han ikke vil holde sig længe i Lybeck, hvis det kommer til Fred
 mellem Lybeck og Holland, hvorfor man, hvis det ikke var Gud til For-
 tørelse og Riget til Skade, maatte ønske, at denne Fejde endnu kunde vare
 ved et Par Aar. Ogsaa Joachim Rønnows højtfluyvende Planer er han bange
 for: „han vil nok smigre saa længe, indtil han fanger Kallundborg; da vil det
 først gives til Kjende, hvad der er inde.“ — Hr. Thyge Krabbe har han tilskrevet
 om Afbrydelsen af „det Kirkeetaarn“ i Bisbh, men han frygter for, at han ikke
 lægger sig det paa Sinde, thi han hænger sin Salighed i Sligt; „bliver der
 Fejde“, tilføjer han, „og fanger jeg lang Tid, da tager jeg et Stykke deraf;
 ellers skal det vel blive staaende for mig“; havde de Lybske (under Fejden med
 Søren Norbh) været saa betænksomme at have sat en Del af deres Skjts paa
 samme Taarn og noget af deres Skjts paa Sønderport og paa St. Mikfels
 Kirke paa Klinten, da havde de gjort større Skade (paa Slottet), men Gud
 vare lovet, at de ikke gjorde det.

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., III, 124.

²⁾ Ny Dst. Mag. II, 207.

Imidlertid kom Lybeckernes pludselige Angreb paa Hertug Kristian i Holsten (Maj 1534). „Der er ingen Tvivl om de Lybkes Mening“, skriver han i den Anledning til Anders Bilde (7 Juni, Nr. 115); „naar de have sprunget, agte de os Staven.“ Som hans Moders Farbroder Hr. Iver Kælfen (Thott) i sin Tid og senere Hr. Søren Norby sad Hr. Henrik Rosenkrantz derpaa under Danmarks Oplosningstilstand som en Slags uafhængig Herre paa Bisborg Slot. Han skulde holde Slottet til Danmarks Riges Raads Haand; men der var ikke længer noget Danmarks Rige; det østlige Danmark med Hr. Anders Bilde i Spidsen havde hylbet Grev Kristoffer, det vestlige med Hr. Mogens Gøye og Erik Banner i Spidsen Hertug Kristian af Holsten. Selv stod hans Sympathi aabenbart paa dennes Side. Hans Fæstems, Klara Bilde, var, da Stege Slot blev overrumplet, bleven udplyndret og fangen, og ikke uden Sorg kunde han se Anders Bilde paa Grevens Side. Hvis Hr. Anders var kommen til Kjøbenhavn og havde haft Slottet der i Befaling, mener han dog, at alt maaste have kunnet faa et andet Udseende, thi Hr. Anders Bilde havde et godt Dre hos den menige Mand. Denne udvirkede da et Lejdebrev til Henrik Rosenkrantz fra Greven, ifølge hvilket han indtil Mortensdag kunde begive sig til Greven; men, skriver Hr. Henrik, „med Guds Hjælp vil jeg dog ikke begjære et saadant Brev af ham i det første Aar og meget længere.“ Han antog, at Hr. Anders Bilde havde gjort det i en god Mening, for at der i Mellemtiden ikke skulde blive gjort noget Angreb paa Gulland fra Lybsk Side; „kommer der nogen her“, tilføjer han, „vil han narre sig selv, skulde ogsaa Lybeckerne selv gjøre det.“ „Jeg véd ogsaa med Visshed“, tilføjer han senere, „at det vilde være ham (Anders Bilde) og andre flere der ganske ledt, om dette Land (Gulland) skulde gaa tabt for Riget og blive andre til Del, thi det er ikke et ringe Klenodium for Riget, og Lybeckernes sidste Dødsang herfra er endnu ikke glemt“; han vilde derfor lade Sagen gaa sin Gang indtil Mortensdag, men Gulland vilde han aldrig afstaa uden til en af hele Rigets Raad valgt Konge, og med Guds Hjælp vil det aldrig blive enten Grev Kristoffer eller gamle Kong Kristiern.

Saaledes skriver Henrik Rosenkrantz d. 22 August 1534 til en af Hertug Albrecht af Preussens mest betroede Mænd, Jørgen Klingenbeck, Hovedsmand i Memel (Nr. 119). Samme Brev viser imidlertid, at han allerede paa egen Haand havde begyndt et fjendtligt Forhold til Lybeckerne og deres Tilhængere, idet han „paa sin egen Skade“ havde anholdt 3 Skibe, to fra Kjøbenhavn og et fra Lybeck. Det er formodentlig i Anledning af disse eller maaste flere senere opsnappede Skibe, at Kong Kristian III senere (Juli? 1535) tilskrev ham om at lade Jens Kammerjvends Hustru igjen faa det Gods, der var paa Hr.

Johan Urnes Skib; atter det følgende Aar tilskriver Kristian III ham om Frigivelsen af en ung Karl fra Flensborg, som var bleven opbragt paa sin Sejlads til Riga og Reval paa et Kjøbmandsskib, og omtrent paa samme Tid om noget Gods fra Oldeslo, der var opbragt; men Henrik Rosenkrantz nægtede at udlevere Godset, da Ejeren stod i Forbindelse med Lybederne; men han tilbød at staa til Rette i denne Sag for Kongen og tilbørlige Dommere.¹⁾ Endnu 1537 tales der om et af disse kjøbenhavnske Skibe; det blev 1534 paa Vejen til Stockholm opsnappet og Godset som Prispenge uddelt til Befætningen paa Bisborg; men Henrik Rosenkrantz beraabte sig paa, at Kjøbenhavn da havde Rigets aabenbare Fjender inden sine Porte, og at Lybederne og deres Tilhængere, de Kjøbenhavnske og Malmøste, i Forvejen i fælige Dage havde opsnappet to af hans Skibe.²⁾

Uden endnu at have hylbet Hertug Kristian sad Hr. Henrik saaledes paa Bisborg i en Slags Fejdetilstand med Lybeck; men imidlertid stod han i ivrig Forbindelse med Kong Gustav i Sverig og Hertug Kristians Svoger, Hertug Albrecht af Preussen, af hvem han brugtes som en Mellemmand, og som ivrig søgte at vinde ham for Hertug Kristians Sag. Allerede d. 7 Juni, strax efter at have modtaget Efterretningen om Lybedernes Angreb paa Holsten, havde Kong Gustav sat sig i Forbindelse med Hr. Henrik, og da derpaa Efterretningen om Lybedernes Angreb paa Sjælland naaede Kong Gustav, satte denne sig strax i Bevægelse, udrustede nogle Skibe, som han foreløbig sendte til Kalmar, og opfordrede paa det indstændigste Henrik Rosenkrantz til at give en tydelig Erklæring om, hvor vidt han kunde stole paa hans Vistand (6 Juli), og til at sende sig Skibe til Hjælp, for at man i Forening med preussiske Skibe kunde holde Lybederne Stangen. Henrik Rosenkrantz sendte ogsaa strax et Skib til Kong Gustavs Hjælp, ligesom han ogsaa ydede beredvillig Hjælp, da den ringe svenske Styrke, som endnu var i Søen, led Skibbrud ved Gulland (Nr. 119). Gulland blev saaledes Samlingsstedet for Foretagenderne til Søs. Gjennem Gulland stod Kong Gustav i Forbindelse baade med Hertug Kristian i Byland og Hertug Albrecht i Preussen.³⁾ Fra Klingenbeck i Memel fik Henrik Rosenkrantz saaledes (1 Novbr.) et mærkeligt Forslag om, at de to skulde i Forening indvirke paa Krigens Gang ved at fremkalde en Udsoning mellem Grev Kristoffer og Hertug Kristian; Klingenbeck var nemlig kommen i Besiddelse af Udkastet til en hemmelig Traktat mellem Wullenwever og Henrik VIII af England, hvor-

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., V, 114; 229; Geh. Art., Dst. Saml. Nr. 198, 16.

²⁾ Orig. paa Papi, anno 1537, Geh. Art., Dst. Kongers Hist. Fasc. 18, Nr. 17.

³⁾ Paludan-Müller, Gr. Fejde I, 192; 305—7. Afstykker til Gr. Fejde II, 37—38; 39—40; I, 250; 255.

ved man lovede denne Herredømmet i Danmark. At Henrik Rosenkrantz som Anders Bilde's Svigersøn har sendt dette mærkelige Dokument til denne, og at Grev Kristoffer ad denne Vej er kommen under Vej med Wullenwevers Upaalidelighed, er ikke utænkeligt; derved forklares til Dels Grevens for øvrigt resultatløse Sammenkomst med Hertug Kristian i Kolding i December, ligesom ogsaa Lybeckernes Had til Anders Bilde og dennes senere Skjæbne, da Folkepartiet havde faaet fuldstændig Magt over Grevnen.¹⁾ Da den staaunst-blekingske Adel i Begyndelsen af Aaret 1535 havde hyllet Hertug Kristian efter at være faldet fra Grev Kristoffer, og da Hertug Kristians Tropper gik sejrrig frem overalt, anerkjendte Henrik Rosenkrantz derpaa Hertugen som Konge i Danmark og lod ham hylde paa Gulland, hvorpaa denne (7 April) udstedte et Brev til Indbyggerne paa Gulland om at være Henrik Rosenkrantz lydige paa hans Begne; tillige underrettede han dem om, at han vilde stikke en Flaade til Gulland, hvorfor de efter Henrik Rosenkrantz's nærmere Ordre skulde sørge for Proviant. Ogsaa Kong Gustav paalagde (13 Maj) Førerne for den svenske Flaade, Mons Svensson og Peder Skram, om ikke at søge Fjenden, før de havde forenet sig med de preussiske, holstenske og gullandske Skibe, som Hr. Henrik Rosenkrantz havde udrustet, samt i det hele raadslaa med Hr. Henrik Rosenkrantz, inden de løb ind i Sundet. Hr. Henrik Rosenkrantz havde nemlig paa Gulland udrustet 5 Orlogsskibe, — saaledes siger i al Fald Peder Skrams Hustru i Beretningen om Peder Skram; Huitfeldt derimod lader Hr. Henrik Rosenkrantz kun udruste ét Skib. Efter at Flaaden derpaa var samlet og provianteret paa Gulland, sejrede derpaa Peder Skram i Spidsen for den forenede Flaade over Lybeckerne og gjorde Søen ryddelig.²⁾

Ogsaa i det følgende Foraar (1536) maatte Henrik Rosenkrantz udruste sin Kravel med 40 Vaadsmand, 80 Krigsfolk og 6 Bøsseskytter tilligemed sit „Scydenstib“ med 15 Vaadsmand, 15 Krigsmand og 3 Bøsseskytter.³⁾ — Selv slog han til Befridelsen af sine Udgifter Mønt paa Gulland; allerede i Juni 1534 havde han gennem sin Svigerfader Anders Bilde søgt at faa fat i en Møntmester, som i sin Tid havde tjent Hr. Søren Norbø som saadan, medens denne var Lensmand paa Gulland, men som havde maattet fortrække og senere levede i Nød i Rostock (Nr. 115). Den Mønt, Hr. Henrik lod slaa, var rigtignok berefter; senere klagede Indbyggerne paa Gulland stærkt over den, hvorfor Kongen og Rigsraadet i Aaret 1541 bød, at den Stilling's-Mønt,

¹⁾ Jvfr. Paludan-Müller, Gr. F. 321 ff.

²⁾ Dst. Mag. 3 R., v, 27—28 (jvfr. Huitfeldt 1503); Aftskytter til Gr. F. 1, 403; Nordams Monumenta II, 27; Huitfeldt S. 1449—50.

³⁾ Dst. Mag. 3 R., v, 273.

Hr. Henrik Rosenkrantz havde ladet mønte paa Gulland, kun skulde gjælde 6 Penninge, og 32 Stykker af denne Skillingsmønt skulde gaa paa én Mark danst (ellers 24), saa at en rhinsk Gylde i Guld eller Joachimsdaleren herefter der paa Landet, ligesom i det øvrige Danmark, ikke maatte gjælde højere end tre Mark danst. Mønten har altsaa været i høj Grad undervægtig.¹⁾

Dgsaa i den følgende Tid vedblev Hr. Henrik Rosenkrantz at sende Hertug Albrecht af Preussen Tidender fra Danmark og Sverig, hvortil han overhovedet meget hyppig sendte sine Tjenere for at skaffe sig Underretninger.²⁾ Det var derfor ikke saa underligt, at den Tro kunde udbrede sig i Sverig, at han havde hemmelige Spejdere i Landet, især da en Lavrids Hynbo ligefrem foregav for Befalingsmanden paa Kalmar, at han var udsendt paa hemmeligt Spejderi af Hr. Henrik paa Kong Gustavs Stibe. Manden blev sendt til Gulland, hvor Hr. Henrik Rosenkrantz, der ikke kjendte til Spøg i saadanne Sager, lod ham faste i Taarnet og efter gjentagne Forhør, tilbøds pinlige, af en Borgstueret dømme til Hjul og Stejle som aabenbar Vøgner og henrette (Nr. 130).

Efter Grevefejdens Ophør vedblev Henrik Rosenkrantz at have Gulland i Forlening; 23 Septbr. 1537 fik han saaledes Kvittering for 6144 Lod Sølv af Skatten fra Gulland for dette Aar, 4 Lod Sølv af hver Bonde; kort før (10 Juli) havde han faaet Brev paa at maatte lade den Jord i Trelleborg behygge, som han havde kjøbt sig, dog saaledes, at hvis Jorden havde tilhørt noget Alter, skulde der ydes Jordskyld deraf.³⁾ — Dette er de sidste Efterretninger, man har om Henrik Rosenkrantz som Lensmand paa Gulland. 3 November f. A. var Henrik Rosenkrantz redden uden for Bisby med sine Hofmænd „for at forlyste sig“, som det hedder i Streløvs gullandske Krønike; men da han kom til det Sted, „hvor det Stentørs staar, naar man drager til Raabersvig“, gjorde Hesten et Spring, hvorved han blev kastet af med en saadan Voldsomhed, at hans Indvolde ved Faldet bleve bestadigede. Han led i længere Tid af forfærdelige Smerter, hvorfor han gennem Sorgen Klingenbeck i Memel søgte at faa en dulig Læge tilsendt, der kunde bringe ham Lindring. Hertug Albrecht, der vidste, hvor stor Pris hans Svoger Kong Kristian satte paa Henrik Rosenkrantz, som desuden altid havde vist sig velvillig mod Hertugen og hans Lande, affendte strax en Læge med Lægemedler, hvorom han allerede d. 17 November underrettede sin Svoger Kong Kristian.⁴⁾ Den 5 December døde imid-

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 298.

²⁾ H. Rosenkrantz til Hertug Albrecht, Maj 1536, tytt Udkast i Geh. Ark., Dste. Kong. Hist. 17 c, Nr. 61.

³⁾ Dste. Kancellivejgisraanter S. 47; 55.

⁴⁾ Streløvs Krønike S. 263; jofr. Brevene i Supplement til dste. Krag S. 32—34; Cragii Annales pag. 192.

lertid Henrik Rosenkrantz, neppe meget over 40 Aar gammel, i sin kraftigste Alder, vistnok udsat til en betydeligere Rolle, hvis Døden ikke saa uventet havde gjort Ende paa hans Liv. Paa Dødslejet bød han sine Mænd at overdrage „den tro Haand“ til Slottet til Kongen og sin Broder Oluf Rosenkrantz; Dagen efter (6 Decbr.) underrettede „de indfatte Slotslovere paa Bisborg Slot“ Kongen herom, der derpaa, som ovenfor omtalt (S. 243), sendte Oluf Rosenkrantz til Gulland, af hvem derpaa Klavs Ranzau og Kristoffer Rosenkrantz (Kristoffer Stygge Ejlerfen til Lynderupgaard) den 29 Juni 1538 modtog Inventariet. Endnu 26 Juni 1539 fik Hr. Oluf Rosenkrantz Kvittring for to forseglede Lædersække med Kirkens Sølv, som Kristoffer Stygge og Klavs Ranzov paa hans Vegne havde overdraget til Wobilas Wobitzer, en Tysker, som da var bleven forlenet med Gulland.¹⁾ — Imidlertid indsendte Borgerne i Bisby d. 22 Juli 1538 et Andragende til Kongen, hvori de klagede over, at de baade i Fejdens Tid og senere havde lidt mange Overgreb, at de Privilegier, der vare givne dem af Kong Frederik I og tidligere Konger, ikke vare blevne holdte, og hvori de androge om, at Adelsmændene og Landsknægtene paa Bisborg ikke maatte give sig af med Kjøbmandshandel, heller ikke Landfogderne og Skriverne o. s. v.; alle disse og lignende Klager bede de afhjulpne, ligesom de ogsaa allerede nu klage over Mønter.²⁾ At Henrik Rosenkrantz i det hele neppe har været nogen lempelig Lensmand, synes adskillige Træk at tyde paa; den Slags Klager lyde jo imidlertid overalt paa hine Tider og vare tilbøielig en Følge af hele Middelalderens Privilegie- og Stænderpolitik; mange af de Misbrug, Borgerne i Bisby vilde have hævede, vilde saaledes være gaaede ud over Landbefolkningen. At Henrik Rosenkrantz for øvrigt, ligesom hans Fader Niels Eriksen, Mogens Gøye og Predbjorn Bodebust, har indladt sig paa Handelsforetagender og selv ladet sine Varer føre til Holland, vise hans egne Breve (Nr. 113).

Et Familiefagn lyder paa, at det var for at modtage sin Brud, Klara Bilde, Hr. Henrik Rosenkrantz var reden ud med sine Hofmænd, da Ulykken stete. I de ældre Kiilder (Huitfeldt og Krag) antydes dette dog ikke, uagtet det laa saa uendelig nær at omtale det, da det i en særlig Grad kaster et romantisk-tragisk Skjær over den hele Begivenhed, især naar man tænker paa, at Hr. Henrik tidligere havde faaet Trostabsløftet til Margrete Gyldestjerne hævet. Det var da som en Nemesis, der ramte ham. Heller ikke den stedlige Tradition (hos Strelow) har bevaret dette Træk. Det kommer derimod frem hos Peder

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., III, 106 og de der anførte Breve. — Dste. Kancellivregistranter S. 93.

²⁾ Dste. Mag. 3 R., III, 106 ff.

Dyrskjot, der anfører et Brev fra Søsteren, Else Nielsdatter (Rosenkrantz), Konne i Mariager, til hendes Broder Kristoffer Nielsen Rosenkrantz, hvori hun raader ham til at ægte Klara Vilbe, hvorpaa Peder Dyrskjot tilføjer: „hun var tilførn deres salig Broders Hr. Henrik Rosenkrantz's Fæstemø, som blev død af sin Hests Spring paa Gulland, der han vilde undfanget hende.“¹⁾ — Endnu tidligere findes Fortællingen herom hos Lytkander i hans „Hr. Jens Vilbes Slægtregister“ (S. 59), hvor han lader Moderen, Fru Birgitte Olufsdatter (Thott), sige:

„Det skjønn Gulland fik Henrik i Len,
og tog en Jomfru dejlig og væn,
Ene Hak (!) hin ædel og hulde.
Højtidelig Bryllup han agted der
at holde, did sejled saa Skjøn en Færd,
indtil de kom under de Vige,
der høstes de Klokker lyde fra By,
dem mødte Tidning og sørgelig Ny,
den Herre stod alt udi Lige.
Det var ret Jammer at høre derfra
den store Hylen, hver klagede sig da,
mest mon sig den væneste give,
bortkastet Smykker og Skarlaget rød,
med Klage begik den sørgelig Død,
som drøvelig falder at skrive.“

At dette er Digt og ikke Historie, ses let; men selv den Tradition, at Henrik Rosenkrantz var ubreden for at modtage sin Brud, tør vi dog ikke helt forkaste. — Klara Vilbe blev senere gift med Jakob Mødridsen Sparre til Svaneholm i Skaane.

De Mindesmærker, som Hr. Henrik Rosenkrantz lod opstaa over sin Slægt i Tirstrup Kirke, ere tidligere omtalte (S. 76—78). Selv synes han ikke at være begravet her, men hviler formodentlig paa Gulland. I Hornslet Kirke er opsat en Mindesten om ham med Rosenkrantz-Baabet med Løber og brudt Skiftavl, samt følgende Indskrift: „1537. Henric Rosenkrantz Ridder.“²⁾ Nogle Arvefager efter hans Død omtales i Nr. 145 og Nr. 147.

X.

Kristoffer Nielsen Rosenkrantz til Skjern og Bjørnholm († 1561).

Efter Henrik Rosenkrantz's Død 1537 tilfaldt Bjørnholm hans yngste Broder, Kristoffer Nielsen til Skjern; Grenaa- og Stensmark-Panterne

¹⁾ Dst. Mag. VI, 265.

²⁾ Marmora Danica II, 138. — „1532“ i Marm. Dan. er en Læsefejls af det gammelbogs Total.

synes denne derimod ikke at være kommen i Besiddelse af, saa at de nu formodentlig ere blevene indløste af Kronen. — Kristoffer Nielsen er den mindst fremtrædende af Hr. Niels Griffens og Fru Birgitte Olufsdatter Thotts Børn. Han var født i Aaret 1500 (o: 61 Aar gl. 1561); til Lærer og Vejleder havde han i 18 Aar Just Lavridsen (Ranch), der var født i Aaret 1476 og døde 99 Aar gammel 1575 som Præst i Winkel og Rind Sogne og Provst i Middelfom Herred; han havde et Vikarie ved Aarhus Domkirke og havde taget Baccalaureus-Graden i Rostock, hvor han opholdt sig tre Aar sammen med sin Lærling Kristoffer Nielsen, der ogsaa synes at have taget denne Grad i Rostock og lige som sin Læremester at have lagt sig efter latinisk Verskunst. I et Fald berømmer Hr. Just Lavridsen sig heraf i et latinisk Mindebild, han har skrevet om ham, og hvori han netop omtaler deres Ophold i Rostock.¹⁾ Kristoffer Nielsen har derfor maaste oprindeligt været bestemt for den gejstlige Stand. I Frederik I's Registreanter forekommer ogsaa i August 1532 en „Forskrift“ for Hr. Lavrids Jensen, Sognepræst til Østervelling, Grensten og Hølstруп Kirker (i Middelfom H.) „til Mester Kristoffer til Skjern, Provst udi Aarhus“, at Præstens Sognekfolk jibde denne overhørig og tilbageholde den Tiende, som de aarlig skulle yde ham.²⁾ Men ellers nævnes Kristoffer Nielsen aldrig med Titlen „Mester“ eller „Hr.“, saa at her dog vistnok foreligger en Misforstaaelse i „Ægteserne“. Derimod var der i Aarhus Kapitel en anden „Mester Kristoffer“, der havde et Vikarie ved St. Klements Alter i Aarhus Domkirke, men som allerede synes død 1550, da Vikariatet (²³/₈) blev givet til Hr. Anders Bilde's Søn Torben.³⁾ En „Hr. Kristoffer Nielsen“ fik 26 Maj 1541 Livsbrev paa St. Margrethes Vikarie i Aarhus Domkirke, og synes heller ikke at maatte forveksles med Kristoffer Nielsen Rosenkrantz; det skulde da være, at det stod i Forbindelse med det Vikariegods, Biskop Niels Klavsen (Skade) havde stiftet i Aarhus; thi af „Valløbogen“ ses, at Hr. Tyge Krabbe netop Hellig tre Kongers Dag 1541 udtog af Taarnet paa Vallø til Bedste for sig, Erik Banner og Kristoffer Nielsen alle Biskop Niels Klavsen's Breve; men af den Strid, der 1552 var mellem Erik Banner, Erik Krabbe og Jesper Kraffe om dette Vikariegods,

¹⁾ •Te puerum institui; feci juvenilia lauro
Cingeret ut roseum tempora Rostochium.
Unus (o: Apollo) nos annos junxit juvenesque viros octodecim.
Paa et andet Sted siger han, at Kristoffer Rosenkrantz vendte tilbage fra Rostock:
•Aonia præcinctus tempora lauro•.

Se Gl. kgl. Saml. 739, 4to, og S. Birket Smiths Udg. af Hieronymus Justesen Ranchs Skuespil, Indlehn. S. I ff., og navnlig Bruuns m. fl.'s Dfte. Samlinger 2 R., VI, 149 ff.

²⁾ Fred. I's Reg. S. 450.

³⁾ Geh. Ark., Registr. o. a. L. V.

fremgaar, at Ulterpræsten først da var død (ovenfor S. 258). Senere var Kristoffer Nielsens Søsterføn, Frans Banner, rigtignok Provst i Aarhus ved sin Død 1575¹⁾; men hvad enten Kristoffer Nielsen har været bestemt til Geistlig eller ej, saa meget er vist, at han aldrig giftede sig, hverken da Hr. Tøge Krabbe og Hr. Predbjørn Pødebust i Aarene 1531 og 1532 søgte at skaffe ham Anders Bildes Datter Anna, der senere blev gift med Knud Aagesen Sparre (Nr. 99) — ogsaa det, at netop disse Mænd virkede for hans Giftermaal, kunde synes at tyde paa, at han ikke paa denne Tid kan have været Provst i Aarhus, — eller da hans Søster Fr. Elsebe Nielsdatter vilde have, at han skulde ægte Broderens efterladte Hæstems, Klara Bilde (S. 273). Han „vilde ikke gifte sig“, udtrykker Sofie Brahe sig.

Første Gang, Kristoffer Nielsens Navn for øvrigt forekommer, er ¹¹/₉ 1525, da han medbefeglede det Brev, hvorved Niels Griffens Arvinger magtesløsgjorde det bortkomne Pantebrev paa Koldinghus (Nr. 55). Medens han endnu i den nærmeste Tid efter Moderens, Fru Birgitte Olufsdatter Thotts, Død (1528) ikke synes at have været i Besiddelse af Skjern Gaard og af Middelsom-Sønderlyng-Pantet (S. 261), fik han derimod ved det endelige Skifte i Rjøbenhavn 1530 den Del af Gaarden mellem Fiskeforvet og Væderstræde, der vendte ud til Fiskeforvet (Amagertorv) „Østen op til Hyltenstræde“²⁾ med Bygninger til en Værdi af 1000 L (Nr. 82). Ved samme Lejlighed maa ogsaa Skjern Gaard være bleven ham endelig udlagt, thi han skrives dertil i Aaret 1531, da han fik Befaling til i Forening med Søs Hvas (til Raas), Kristiern Stygge (til Randrup) og flere andre Mand at afgjøre en Godstrætte mellem Johan Bagge (paa Biskum) og Niels Fris til Badeskjærgaard, — det første offentlige Hverv, hvorved han forekommer³⁾ —, og uagtet han først 5 April 1532 efter Moderen fik Livsbrev paa Pantelenet Middelsom og Sønderlyng Herreder, der ved Skiftet var tilfaldet ham⁴⁾, havde han dog styret Lenet allerede i Aaret 1531, thi i det Brev af 21 Oktbr., hvori Landsdommer Mogens Munk klager til Kongen over Dpløbene paa Viborg Landsting (Nr. 93), navngiver han netop en Bonde, Tøge i Odsgaard i Middelsom Herred i Kristoffer Nielsens Len, som en af Hovedmændene. Denne Gaard i Binkel Sogn var en større Krongaard, som Kristoffer Nielsen senere bortskæftede paa Livstid til sin fordums Lærer, Just Lavridsen (Ranch) og dennes Hustru; thi omtrent 1529

¹⁾ Øste. Kancelliregistranter S. 190. Kirkehist. Saml. 3 R., III, 343..

²⁾ Rbhvns. Dipl. I, 450.

³⁾ Fred. I's Reg. S. 362. — Samme Aar, 15 Novbr., sættes „Kristoffer Nielsen af Skjern“ til 3 Glavind (S. 370—71).

⁴⁾ Smfss. S. 307 (Øste. Mag. 4 R., IV, 205—6). Orig. i Geh. Ark. (Middels. H. Nr. 1) er gennemskaaet og kongefeglet frastaaet.

synes den da 53aarige Just Lavridsen, der tidligere skal have levet med en Deje, at være indtraadt i ordentligt Ægteskab, siden Erik Banner paa denne Tid udvirkede et kongeligt Betsjærmelsesbrev for ham, at han, hvis han giftede sig, alligevel maatte beholde sine geistlige Ven; han levede derpaa i nogle Aar først paa Hørsdal i Vinkel Sogn, en Gaard, som formodentlig ogsaa Kristoffer Nielsen eller hans Slægt har skaffet ham i Fæste, og hvor hans Søn, Hieronymus Justesen Ranch, blev født 1539, og da han derpaa ved Aaret 1551 — altsaa omtrent 75 Aar gammel — blev kaldet og valgt til Sognepræst for Vinkel og Kind Sogne i Middelfom H., fik han Kongebrev paa alligevel at maatte beholde Døsgaard og bo her, hvilket han ogsaa gjorde lige til sin Dødsdag. At Kristoffer Nielsen har udvirket alt dette, er utvivlsomt.¹⁾

Under Grevefejden hører man intet til Kristoffer Nielsen, uden at Grev Kristoffer gav hans Broder, Hr. Oluf Nielsen, Brev paa alt hans Gods (jvfr. S. 212), og at han, da Kristian III i Marts 1535 drog til Hylbingen i Viborg, maatte sørge for Vogne til Toget mellem Randers og Viborg; Vejen gik nemlig gennem hans Ven, og her forekommer han første Gang med Navnet „Rosenkrantz“, et Navn, han selvfølgelig har optaget samtidig med sine Brødre.²⁾ — Han er ligeledes blandt de Adelsmænd, der have befeglet „Krigens Konstitution“ af Aar 1536. — I Aaret 1537 søgte derpaa Hr. Pædbyrjorn Pødebust at faa Del i hans Pantelen, men Hr. Tyge Krabbe vandt Sagen (^{3/11}) for Kristoffer Rosenkrantz og Erik Ottesens øvrige Arvinger (Nr. 137; jvfr. ovenfor S. 49). — I den følgende Tid forekommer Kristoffer Nielsen Rosenkrantz af og til ved Markstjelsridninger og lignende Forretninger, som vi her ikke skulle opholde os videre ved, eller i Anledning af sin Stilling som Lensmand i de to Herreder; saaledes fattes han ved Udskrivningen 1539 til 1 Skytte, at stille udenlands, om behøvedes, ligesom det maatte ogsaa er ham, der tillige med en Del andre Lensmænd stævnedes til Herredagen i Odense ved Pinsedagstid dette Aar; dog er det ved saadanne Sager ikke altid let at skjelne ham fra hans mere fremtrædende Navne, Kristoffer Ejlersen Rosenkrantz (Kristoffer Stygge), der i nogle Aar var Stiftslensmand paa Hald.³⁾ — I det følgende Aar var Kristoffer Rosenkrantz til Stjern blandt de Adelsmænd, der gik i Vorgen for Kongen for Gjalden til den holstenste Adel og derfor fik Underpant i Kalls.⁴⁾ — Ved Formuestatten af den 20de Penning fattes Kristoffer Rosenkrantz af Bjørnholm til 1982 L (= 480 Daler og 542 S), saa at

¹⁾ Ny Kirkehist. Saml. V, 710—13.

²⁾ Dst. Mag. 3 R., IV, 188.

³⁾ Dst. Mag. 3 R., V, 218 ff.; 229.

⁴⁾ Dst. Rancelliregistranter S. 152; jvfr. ovenfor S. 252 (Erik Banner).

hans Formue altfaa er beregnet til henved 40,000 R danst, eller omtrent det samme Antal Tdr. Korn.¹⁾ 3 Aaret 1545 maatte han derpaa laane Kongen 200 Daler, og det følgende Aar atter forhøje sit Pant i de to Herreder med 1000 Daler, en Sum, der dog senere maa være bleven tilbagebetalt; thi Aaret 1553 opgives Pantefummen i Herrederne kun til 432 rh. Gylben og 608 R danst, eller omtrent det oprindelige Beløb; men atter det følgende Aar (1554) laante han Kongen 500 Daler og skulde møde hermed tillige med de øvrige Lensmænd i Kolding Kyndelmisfe Dag. Ogfaa i Aaret 1553 havde han tillige med en Del andre Lensmænd faaet Ordre at møde i Kolding i Anledning af de forskjellige indre Reforme, Kongen da havde for.²⁾

3 Aaret 1548 havde Kristoffer Rosenkrantz faaet Ordre til at møde i Flensborg med 4 Hestfolk, pragtig klædt, for at deltage i det store Brudetog til Torgau; men Deltagelsen i denne kostbare Færd synes han dog at have faaet afvendt, thi i det høitidelige Ceremoniel for hele Toget nævnes han ikke.³⁾ Ege saa usikkert er det, om det er ham eller Kristoffer Gjerfens Rosenkrantz, der 1559 tilfagdes at møde til Kong Kristian III's Begravelse i St. Knuds Kirke i Odense med 6 Heste i nøjagtig bestrevent Sørgebragt med sort Hat og lang sort Kjortel til midt paa Skinnebenet og med smalle Ærmer.⁴⁾ Gamle Kristoffer gjør snarest Indtryk af en Mand, der har holdt mere af at sidde hjemme i Ro og Mag, maaste med en klassisk Forfatter, en gammel Krønikebog eller en gudelig Bog i Haanden eller i Færd med at skrive latinske Digte, end at færdes ved Hoffester. Kort efter maatte han laane den nye Konge 500 Daler, der dog skulde betales inden Mikkelsdag af den Landehjælp, som var lovet Kongen.⁵⁾ Derimod deltog han 1552, $10/7$, i den jydste Adels Møde i Viborg, hvorved bestemtes aarlig at holde Landemøde i Viborg Trinitatis Søndag.⁶⁾

En Del Ejendomstrætter og lignende Stridigheder havde Kristoffer Nielsen Rosenkrantz. Han var saaledes blandt de Adelsmænd, der 1542 maatte gaa i Borgen for Peder Stygge (Rosenkrantz) til Hevringholm, da denne „desværre“ havde ihjelslaaet Niels Mogensen, for en Sum af 1500 R og Klenodier til 200 Gylbens Værdi til den dræbtes Eftermaalsmænd.⁷⁾ — 3 Aaret 1546

¹⁾ Dst. Krag II, 160 ff.

²⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 142 ff.; 210; 252; Tegn. 1553, S. 194 (jvfr. ovenfor S. 69); 277; Registre 1554, 317 og 18; Tegn. 341.

³⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 351; Ny Dst. Mag. I, 364 ff.

⁴⁾ Registre 1559, S. 1.

⁵⁾ Tegneskr. 1559, S. 73.

⁶⁾ Suppl. t. Krag, S. 113—14.

⁷⁾ Dst. Mag. 3 R., IV, 262.

stævnedes han af Axel Rosenkrantz til Langtind for et uret Markeskjel, som denne beflydte Kristoffer Nielsen for at have ladet sværge mellem Mammen Bymark og Skov (Middelfom H.) og Herkegaards Mark og Skov, og for en Skjelsesten, han skulde have ladet sætte ved Broholm, hvorved han havde „afstykket“ Axel Rosenkrantz's Ejendom; Kristoffer Rosenkrantz ubvirkede derpaa enagl. Befaling til Otte Krumpen med flere om at granste, om Sandemændene i Middelfom Herred havde gjort ret Skjel mellem Broholm og Dalsgaard Skov, ligesom han fik en lignende Befaling udstedt i Anledning af Markeskjellet mellem Randerup og Binkel Marker.¹⁾ Gaarden Herkegaard i Mammen Sogn tillige med et Bol i Mammen By havde Kristoffer Nielsen i Aaret 1533 kjøbt af en Borger i Viborg ved Navn Niels Jensen; men den blev ham atter fravunden ved en mærkelig Herredagsdom af 24 Marts 1547. Viborg Domkapitel bevisste nemlig, at disse Gaarde 1497 vare stænkede til Viborg Domkirke af en Kannik Peder Povelsen, der atter havde kjøbt dem af Anders Ipsen af Lesø, „af Baaben“, og som ogsaa havde stænkede den store syvarmede Vhsestage til Domkirken og lagt Gaardene til Domkirken for at holde „Klogen“, som Vhsestagen kaldes, med Voglys og skure den, saa tidt „Kannikehøjtid“ holdtes; men hvis dette ikke overholdtes, skulde Gaardene igjen tilfalde Hr. Peder Povelsens Arvinger. Da den Lutherste Lære fandt Indgang i Viborg, og da Lutheranerne endogsaa havde sat sig i Besiddelse af Domkirken, synes dette ikke at være bleven overholdt, hvorfor en Dom, som var affagt i Aaret 1530 af Landsdommer Mogens Munk, Jep Fris og Jens Hvas til Raas, tildømte Niels Jensen Gaardene som Arving efter Kanniken; men da Erkebegnen, Mester Anders Skovgaard, nu bevisste, at Klogen holdtes vedlige med Vhs og Skuring, og at det ikke havde været forsømt, naar Behov gjordes, lod den endelige Dom paa, at Gaardene atter skulde tilbagegives Domkirken, hvorpaa Kristian III under 5 April tilskrev Superintendenten og Præstestabet i Viborg om at træffe en Bestemmelse om, hvorledes denne Tjeneste med Vhsene nærmere kunde ordnes, siden den gamle katolske Tjeneste var afflaffet, for at Gaardene kunde bevares for Domkirken. Dette er atter et ret interessant Exempel paa, hvor nødig Kronen efter Reformationen fradømte Kirkerne de Gaarde, der vare lagte til Gudstjenesten, og hvorledes man søgte at lempe sig paa bedste Maade. Her gif det ud over Kristoffer Nielsen (Rosenkrantz), der unægtelig synes at have haft den strænge juridiske Ret paa sin Side; thi Kongebrevet af 5te April viser netop, at Tjenesten i Virkeligheden ikke var bleven holdt. Endnu staar den gamle syvarmede Kloge

¹⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 164; 280; 281.

i Biborg Domkirke som en af dennes faa gamle Prædiker, med sin Indskrift om at være skænket af Hr. Peder Povelsen.¹⁾

I Aaret 1547 stævnedes Hr. Axel Brahe Kristoffer Nielsen til Skjern for nogle Breve paa Lundegaard i Sønderlyng Herred, og i Aaret 1549 fik Jakob Brokkenhus og Mester Hans Lavridsen en Egl. Ordre til Landsdommeren i Sjælland, Basse Kristoffersen, om at tilhjelpe dem faa meget som Lov er over Kristoffer Rosenkrantz til Skjern for nogle Jorder i Verfi, som han havde taget fra dem. Det nærmere om disse Sager kjendes ikke.²⁾

Ved Broderen Oluf Nielsen Rosenkrantz's Død (1545) var Kristoffer Nielsen bleven Hovedet ikke blot for Bjørnholm-Ballo-Linien, men overhovedet for alle Erik Ottesens Efterkommere. Som Bjørnholm-Liniens eneste mandlige Repræsentant havde han saaledes meget at gjøre med Henrik Bilde's Frieri til hans Broderdatter, Mfr. Karen Rosenkrantz Olufsdatter, og flere Familiefamlefomster holdtes i den Anledning paa Skjern, hvor baade Søsteren Fru Anne Nielsdatter Rosenkrantz, Thge Krabbes Enke, Erik Krabbe og andre vare tilstede, og senere paa Bjørnholm. Selv var Kristoffer Nielsen meget vel stemt for Partiet; men Fru Ida Munk lagde Hindringer i Vejen, saa at Este Bilde tilsidst bad Kristoffer Nielsen true hende med at gjøre hende arveløs; om han greb til denne yderlige Trusel, vides ikke; men tilsidst kom Trolovelsen dog i Stand (Nr. 192; 194; 201; 203).

Som Hovedet for alle Erik Ottesens Arvinger havde Kristoffer Nielsen til Skjern 1556 en Retstrætte med Befalingsmanden i Mariager Kloster, R. og N. N. Jørgen Lykke til Overgaard, der paa Kongens Begne indstævnedes ham, fordi han tiltog sig Forsvaret af det Gods, som hans Bedstefader Erik Ottesen ved en Fundats af Aar 1496 havde skænket til fem fattige Folks Ophold i Mariager, idet Jørgen Lykke mente, at Forsvaret ifølge Fundatsen tilkom ham og ikke Arvingerne, uden Abbedisken og Confessores bad dem derom. Hertil svarede Kristoffer Rosenkrantz, „at det, at han havde forsvaret samme Tjenere og Gods, det havde han gjort de fattige syge til Bedste, lige som hans Far-

¹⁾ Ny kirkehistoriske Saml. VI, 266 ff. — Diplomatarium Vibergense S. 258 (naar jeg i dette Verks Indl. S. XXX har betvivlet Tilværelsen af en Nelsmand Anders Sepson af Læsø, beklager jeg, at jeg da ikke havde lagt Mærke til hans Omtale i Ny kirkehif. Saml. anf. St.).

²⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 281; IV, 167. Blandt de Breve, Thge Krabbe 1541 udtog af Ballo Taarn, var ogsaa 3 Breve paa Verfi (Tune S., Sjæll.), og ligeledes følgende 4, der vist ogsaa angaa Kristoffer Nielsen: et lydende om en Gaard, som Peder Lassen i Brandstrup (jvfr. Saml. til 3hdst. Hist. og Top. II, 357) havde i Pant af Palle Kristiernsøns Moder i Hjerminde, det andet om Kristen Koch, Rasmus Clemensøn Iob ihjelfaa, det tredje om 2 Gaarde i Berge (=: Bjerring), det fjerde om Skjerne og Møllen (Ballebogen).

fader Hr. Erik Ottesen gjorde og fiden efter ham hans Søn Hr. Niels Eriksen og fiden Hr. Oluf Nielsen og nu han selv, og aldrig havde det været under Abbedisens eller Klosters Forsvar eller Regnskab." Dommen kom da til at lyde, at Abbedisens og Confessores burde forsvare Tjenerne, og dersom de tilfagde Hr. Erik Ottesens Arvinger, da vare ogsaa disse pligtige at forsvare samme Gods og Tjenerne (Nr. 213). Efter Kristoffer Nielsens Død gif Forpligtelsen over til Holger Eriksens ældste Sønnesøn, Holger Ottesen til Voller, som ældst og nærmest paa Skjoldfiden, thi d. $2\frac{3}{4}$ 1569 udstedtes Kongebrev om, at fiden Hr. Jørgen Lykke mente, at han med ren Samvittighed ikke kunde have forsvaret, men at det billigst og med Rette burde følge Hr. Erik Ottesens Arvinger, da Fundatsen lød, at Hr. Erik Ottesens Arvinger skulde tilhjelpe at forsvare Godsset, — skulde forsvaret til dette Gods altid fra denne Dag blive hos Hr. Erik Ottesens Arvinger paa Skjoldfiden; det skulde derfor være hos Holger Rosenkrantz.¹⁾ For øvrigt har man i disse Domme et fuldgjældigt Vidnesbyrd om, at Hr. Niels Eriksen har været ældre Søn end Holger Eriksen (jvfr. S. 15); thi ellers maatte Forsvarsretten eller Pligten være gaaet over til Otte Holgeresen og Holger Holgeresen, i det mindste efter at disse vare blevene myndige, og derpaa til Holger Ottesen, der i Aaret 1556 længe havde været myndig.

I Kristoffer Rosenkrantz's Tid begyndte Kristian III at omdanne Graabrødrekløster i Randers til et kongeligt Slot (senere kaldt „Dronningborg“).²⁾ Her opførtes tillige en Mølle, hvis Møllebams Opstemning („Støffning“) gjorde Skade paa Skjern- eller Nørreaaes Lodsvejeres Enge og Fisserier og paa Møllen ved Skjern. $\frac{2}{4}$ 1559 udstedtes derfor Befaling til Hr. Otte Krumpen, Hr. Jørgen Lykke med flere om at granske, hvad Skade der derved var tilføjet Kristoffer Rosenkrantz til Skjern, Anders Pedersen (Galt) til Birkelse, Anders Banner og Fru Anne Hr. Klavs Pødebusts Efterleveriste paa deres Ejendomme og Gods. De Hovedgaarde, hvis Ejendomme saaledes havde lidt Skade, maa efter Ejernes Navne at domme have været Skjern, Hemmestrup (Galternes Ejendom) og Bistrup. Sagen blev dog først afgjort ved en Erstatning, som Enkedronning Dorothea, til hvis Enkesæde Dronningborg hørte, gennem sin daværende Lensmand paa Dronningborg, Jørgen Rosenkrantz Ottesen, fik Kongen til at hde Kristoffer Rosenkrantz's mange Arvinger i Aaret 1562.

¹⁾ Reg. 1569, S. 58.

²⁾ 1548 fik Krist. Rosenkrantz saaledes Ordre til at lade Bønderne i Middelfom og Sønderlyng Herreder høre Ralf fra Viborg til Randers til Slottet (Dst. Mag. 4 R., II, 76).

³⁾ Regn. 1559, S. 70; 71. — Geh. Ark. Aarsberetning I, 126 og flere Breve herom i Dst. Kong. Hist. Fajc. 51 og Regn. 1562, S. 70.

Opførelsen af Dronningborg har vistnok ogsaa medført, at Niels Eriksens Vig blev ført til Tirstrup Kirke, som det synes af Kristoffer Nielsen Rosenkrantz (S. 77). Selv døde „gamle Kristoffer“ d. 21 November 1561 og blev ligeledes begravet i Tirstrup Kirke. Hans Ungdomslærer og Ven, den gamle Just Lauridsen Ranch, hædrede sin forbums Discipel og Belynder med et latinsk Mindebild, ligesom hans Søn, Hieronymus Justesen Ranch; denne skrev endogsaa et græst Epitafium til Vre for ham, den gamle Humanist fra Kjøbenhavn.

Arvinger efter Kristoffer Nielsen Rosenkrantz vare alle hans Broder- og Søsterbørn: 1) Fruerne Birgitte og Mette Ulfsdatter Rosenkrantz til Ballo og deres Mand, Rigsraaderne Peder Bilbe og Sten Rosenparre; 2) Anne Nielsdatter Rosenkrantz's og Hr. Tyge Krabbes endnu levende Børn: Erik, Mogens, Niels og Morten Krabbe; Ejler Rønno til Hvidkilde paa sine Børns Begne med Anne Krabbe; Børge Ulfstands og Magdalene Krabbes Børn; Elsebe Krabbe og Hr. Peder Stram; Olive Krabbe og Iver Luffe; Gjertrud Krabbe og Anders Kristiansen Sandberg; Bibeke Krabbe og Klavs Thott til Hjuleberg; 3) alle Erik Banners Børn med Mette Nielsdatter Rosenkrantz: Frans Banner til Røkkebal, Otte Banner til Usdal, Magdalene Banner og Iver Krabbe til Østergaard, Karen Banner til Høgholt og Gregers Truidsen Ulfstand til Estrup, Birte Banner og Klavs Bryhste til Hintholm.

At dette var et meget indviklet Bo at opgjøre, er indlysende. Midtelfsom Sønderlyng Pantet blev strax indløst af Kronen; to Dage efter Kristoffer Rosenkrantz's Død fik Hr. Otte Krumpen Befaling til at indløse det fra Arvingerne, hvorpaa han $\frac{1}{2}$ 1562 fik det som Regnskabssten (til Halv) og i 1563 $\frac{2}{9}$; i Pant for den betydelige Sum af 6000 Daler, — altsaa et meget rigt Udbytte for Kronen. — Den Del af Kanes Gods i Nørrejylland, som Kristoffer Rosenkrantz havde haft i Pant, fik Arvingerne allerede 4 December Ordre til at overdrage til Erik Rosenkrantz (Nielsen) til Langtind.¹⁾ — Hovedgaardene synes Arvingerne i nogen Tid at have haft i Fællesskab. Bjørnholm skriver Morten Krabbe sig til i Aaret 1563, men ogsaa Erik Krabbe til Busstrup († 1564) skrives hertil paa Gravskriften i Søderup Kirke, og de øvrige Arvinger havde ligeledes Del deri.²⁾ Saaledes kom denne gamle mærkelige Gaard ud af Rosenkrantzernes Eje, efter at have været ejet af Otte Nielsen (Rosenkrantz), Erik Ottesen (Rosenkrantz), Niels Eriksen (Rosenkrantz), Henrik og Kristoffer Nielsen Rosenkrantz. — Skjern, der havde været i Familiens Eje siden Erik Ottesens Tid, deltes ogsaa mellem Arvingerne; 1608 købte den bekendte Rigs-

¹⁾ Regn. 1561, S. 518; 524; jvfr. Ersted, Lensmand S. 47.

²⁾ Voss, Pergament, Framlev S. Nr. 29. — Hofman, Fund. VIII, 281.

raad Efte Brok til Estrup den Del heri, som tilhørte Erik Krabbes Datter Anne Krabbe, Jakob Vjørns til Stenalt.¹⁾ — Gaarden paa Fiskeforvet i Rjøbenhavn deltes ligeledes mellem Arvingerne; 1568 $\frac{7}{8}$ mageskiftede Peder Bilbe sin Hustru Birgitte Rosenkrantz's Del, som hun arbejdede efter Kristoffer Rosenkrantz i det Stenhus paa det gamle Fiskeforv i Rjøbenhavn, bort til Kongen mod Gjæstegaarden i Roskilde, og d. $\frac{8}{2}$ 1571 mageskiftede Frans Banner til Koffedal ligeledes til Frederik II mod Bor Frue Klostergaard i Roskilde 2 Søsterparter i det store Stenhus paa Amagerforv, nemlig de Parter, der tilhørte Fru Olive Krabbe, Iver Hylkes Efterleverste, og hans Søster, Fru Birgitte Banner, hvilke de tidligere havde tilskjødet ham. Atter $\frac{28}{1}$ 1572 købte Kongen af Gjertrud Krabbe, Anders Sandbergs Efterleverste, al hendes Arvelod efter hendes Morbroder Kristoffer Rosenkrantz og efter hendes Brødre Niels og Morten Krabbe i det store Stenhus paa det gamle Fiskeforv, Østen op til Hylkenstræde, som hendes Morbroder selv havde opbygget.²⁾ Saaledes havde Kongen efterhaanden vistnok faaet hele Gaarden i sin Eje.

Alle Niels Griffens Børn vare nu døde, maaske med Undtagelse af Nonnen Elsebe Nielsdatter i Mariager, der levede endnu 1560 (S. 79). Af Holger Griffens Børn staaer endnu tilbage at afslutte Efterretningerne om Else og Sofie Rosenkrantz og deres Mand.

XI.

Fru Else Holgersdatter Rosenkrantz († c. 1564) **fr. Albert Glob** († c. 1518)
og **fr. Kristiern Fris's** († 1561).

Else Holgersdatter (Rosenkrantz) var vistnok Holger Griffens og Fru Anne Mejnstrups ældste Datter; thi i Faderens Testamente³⁾ nævnes hun før Søsteren Sofie, der var født omtrent 1493 (S. 81), saa hendes Fødsel kan sættes omtrent til 1492. Hun maa temlig ung være bleven gift med Albert Glob, Søn af Oluf Glob Pedersen til Bellumgaard (Rjergaardsholm, Rødding S., Haasum S., Salling) og Fru Anne Skeel fra Jungetgaard. Hvad man véd om Albert Glob, er for øvrigt ikke meget. Allerede 1490 blev han indskreven ved Universitetet i Leipzig, saa han maa have været en Del Aar

¹⁾ Bedel-Simonsen, Efte Broks Levned I, 76; Dst. Atlas IV, 691—92; Efte Broks Dagbog i Bruuns m. fl.'s Saml. 2 R., II, 272 med Anm.

²⁾ Reg. o. a. V. 1568, S. 195; Voss, Perg., Kbhvn. Nr. 408; Kbhvns Dipl. I, 450; II, 344.

³⁾ Dst. Mag. VI, 268.

ældre end sin Hustru.¹⁾ I Aaret 1499 var han egl. Sekretær og har som saadan medbeseglet et Skjædebrev til Henrik Krummedige, udstedt i „Bruberg“ (Viken eller Bahuslen).²⁾ I Aaret 1504 har han i Forening med sin mere bekendte Broder, Mester Anders Glob, senere Kristiern II's og Frederik I's Rentemester, givet fra deres Gaard Skodborggaard til Gudum Kloster nogle Toster norden ved Skodborggaards Have. Denne Gaard (Skodborg S. og S., Ribe Stift) ejede Oluf Glob endnu 1499 og levede endnu 1500³⁾; imellem 1500 og 1504 maa saaledes Oluf Glob være død. — I Aaret 1505 var Albert Glob Ridder, da Samfrænder afgjorde en Arbetvist mellem Fru Thore Eriksdatter Hvas fra Drmstrup, Enke efter Hr. Erik Eriksen (Løvenbalk) til Avnsbjerg, Fru Johanne Hansdatter, Enke efter lange Jens Hvas af Drmstrup og lange Anders Steel til Hegnet, samt Hans Steel til Nygaard, der var en Sønneson af Fru Kirsten Hvas og Anders Steel.⁴⁾ — Derpaa hører man intet til ham, før han fra Paaften 1513 til Paaften 1514 var Lensmand paa Krogen med de der tilliggende fire Herreder; men da Kongen derpaa indtog Krogen Len under Kjøbenhavn Slot, fik Hr. Albert Glob Engelborg Len paa Vaaland med de dertil liggende to Herreder som Regnskabslen, hvor han endnu forekommer $\frac{1}{3}$ 1518, men efter denne Dag forsvinder han helt.⁵⁾ At Hr. Albert Glob havde faaet disse Forleninger paa Grund af sit Giftermaal med Else Rosenkrantz, hvis Moder netop den Gang stod i Gunst ved Hove, er vel rimeligt; om hans Forsvinden fra Lenene 1518 skalde staa i Forbindelse med Fru Anne Mejnstrups samtidige Fald, eller om den skyldes hans Død, er uvist. I December 1517 havde han tillige med sin Svoger Ditte Holgerfen deltaget i Skiftemødet i Kjøge efter Hr. Eskild Gøye (Nr. 34).⁶⁾ — Med Fru Else havde Hr. Albert Glob to Sønner, Melchior og Oluf, og to Døtre, Sofie og Anne; de tre sidstnævnte bleve, som allerede tidligere omtalt, opdragne hos deres Mormoder Anne Mejnstrup, og Døtrene vare tilstede ved dennes Drab 1535.

Hr. Albert Glob's unge Enke giftede sig nogle Aar senere med Hr. Kri-

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 517.

²⁾ Dipl. Norvegicum II, 740.

³⁾ Ældste Arkiv Reg. III, 205; 218—19; Rosenvinge Gl. D. I, 181.

⁴⁾ Småst. II, 72, 35. Vvfr. F. Hvas's, Familien Hvas, III, 80 ff.

⁵⁾ Suhms Saml. II, 1, 108; 147; 153; II, 2, 64; 72—73; 76; 79; 82. Smlgn. Erøvel, Lensmænd, S. 18 og 29, hvor Tiderne dog neppe ere rigtige og hvor han urigtig kaldes Albert Jepsen Glob, formodentlig ved en Forveksling med den samtidige Hr. Albert Jepsen (Nabensberg).

⁶⁾ Et Gavebrev fra ham til hans Sogneskole Haasum i Salling og et Magekifte med Tyge Krabbe til Bustrup, begge i Aar 1516, omtales i Ældste Arkivreg. II, 344; 347.

stiern Fris til Dvegaard, en Søn af Anders Fris til Haraldskjær, der havde været to Gange gift, først med Agnete Krummedige, Datter af Klavs Krummedige og Fru Else Thott, med hvem hun blandt andre Børn havde en Søn, Mester Niels Fris, der var Kantor i Viborg Domkapitel, og anden Gang med Bobild Kristiernsdatter (Stensfeldt), med hvem han blandt andre Børn havde tre Sønner, den bekendte Biskop i Viborg Jørgen Fris, Iver Fris til Haraldskjær og den her nævnte Kristiern Fris. — Anders Fris var død 1511, thi i dette Aar sættes hans Enke og Børn ved Udskrivningen til 1 Mand.¹⁾ Kristiern Fris var i Kristiern II's Følge i Januar 1523 (som Hoffinde), men til Trods for det Haandslag, han havde givet Vincents Lunge om at vende tilbage til Kongen, gif han dog over til Oprørerne, blandt hvilke hans Broder Jørgen var (S. 129). Af sin Broder Biskoppen blev han forlenet med Dvegaard (Dve S., Hindsted H.) og var Lensmand her og Ridder, da han 3 Marts 1529 tilfagde sin Hustru Else Rosenkrantz, at hun maatte beholde alt Bo og Bostab, Guld, Klenodier, Klæder og alt andet Løssore uskiftet, hvis hun overlevede ham (Nr. 70). Brevet er beseglet af flere af „hans Arvinger“, nemlig Broderen Jørgen Fris, Mester Niels Fris og Jep Fris, Hovedsmand paa Skibe. Denne sidste kunde dog aldrig blive Hr. Kristiern Fris's egen Arving, men har nærmest undertegnet paa sin Datter Kirsten Fris's Vegne, der var (eller blev) gift med Fru Elses Broder, Holger Holgersen til Voller. Fru Else er altsaa formodentlig kort før blevet gift med Kristiern Fris, der horte til Skatavl-Frisernes Slægt, der førte samme Skjoldmærke som Rosenkrangerne og vistnok fra først af horte til samme St.

Under Reformationstrøret i Viborg Stift blev Hr. Kristiern Fris indviklet i den Strid, der udbrød mellem hans Broder Biskoppen og deres fælles Halvbroder Kantoren om Sebber Kloster, som Biskoppen havde forlenet til sin Halvbroder paa Livstid, men som blev fradømt denne Mand, der var lutherstfindet, fordi han havde forsømt Nonneklosteret paa det flammeligste, og da Borgerne i Viborg i August 1530 indtog en truende Holdning mod Biskop Jørgen Fris, var Hr. Kristiern Fris blandt de Adelsmand, der mæglede Forlig mellem dem og Biskoppen.²⁾ — Under Grebesejden sluttede Hr. Kristiern Fris sig ligesom den øvrige jydste Adel til Kristian III, og da denne var kommen over paa Sjælland, fik han Følgebrev paa Højstrup Len og Gods i samme Udstrækning som hans Svigermoder Fru Anne havde haft det; han maatte da indløse det af de øvrige Arvinger (¹⁹/₈ 1535), men beholdt det kun i faa Aar, thi 1538 havde allerede

¹⁾ Dst. Mag. 4 R., II, 297 ff.

²⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 761; Geh. Ark., Top. Saml., Viborg, Nr. 222.

en Holstener, Hans v. Buckwald, det i Pant.¹⁾ — Den 20 Juni 1536 fik han derpaa ved et paa Halv udstedt Brev af sin Broder Biskoppen fornyet Forlening paa Livstid for sig, Hustru og et Barn, „om Gud giver dem det“, paa Dvegaard, kvit og frit foruden al biskoppelig Afgift og Tynge, dog mod at stille 4 Soende til Hest eller til Skibs, dog paa Biskoppens Bekostning udenlands. Godset opregnedes ved denne Lejlighed og udgjorde omtrent 29 større eller mindre Gaarde og to Møller samt Fruerlund Saltkjedel.²⁾ Dette Brev var givet lige paa Falderebet; et Par Maaneder efter kom Biskoppernes Fængsling, derpaa den store Rigsdag 1536, hvor Hr. Kristiern Fris har medbefeglet den store Reces, hvorved alt Bispegodset inddroges under Kronen, men han vedblev at beholde Dvegaard som en kongelig Forlening; som Lensmand her har han saaledes tillige med Jep Fris til Lyngholm, Broderen Iver Fris til Næs (nu Lindenborg, ligeledes en af Viborg Bispestols Gaarde) og flere andre medbefeglet den strænge Revers, Biskop Jørgen Fris d. 9 August 1538 maatte udstede for atter at blive sat i Frihed efter to Aars Fangenskab.³⁾ Han, Stige Krumpen og Joachim Rønnow vare nemlig de Biskopper, imod hvem Kongen var ugunstigt stemt. — Kristiern Fris derimod synes stadig at have beholdt Kongens Gunst; ved Kroningen 1537 var han saaledes en af de Riddere, der „med Livhest og Kyrbæ“ stulde give Møde til Turneringerne, og 1 Novbr. f. A. fik han derpaa Brev paa Sebber Kloster (Slet Herred) paa ubestemt Tid mod at underholde de Nonner, som endnu fandtes i Klosteret.⁴⁾ Da den jydste Adel i Aaret 1539 samlede i Kolding paa Grund af de da truende Tropsesamlinger i Tyskland, var Kristiern Fris Anfører for en Fænnike, og i Aaret 1540 var han en af de Adelsmænd, der gik i Vorgen for Gjælden til Holstenerne og derfor fik Underpant i Kalls.⁵⁾ 3 Aaret 1540 fik han derpaa kongelig Bekræftelse paa Jørgen Fris's Livsbrev for ham og Hustru paa Dvegaard.⁶⁾

Efterhaanden var Hr. Kristiern Fris saaledes bleven en ret formuende Mand; ved Formuefatten af den 20de Penning taxeredes han saaledes i Aaret 1543 til en Skat af 734 fl , eller til 14680 fl i Formue.⁷⁾ Denne forøgedes end mere, da han i Aaret 1545 forlenedes med Bekmarkgaard i Skodborg Herred frit paa Livstid (inddraget Bispegods); i Aaret 1546 arvede han efter sin Broder Jørgen Fris Krastrup Gaard i Farstrup Sogn i Slet Herred,

¹⁾ Dst. Mag. 3 R., v, 68; 146. Ersklev S. 81.

²⁾ Dste. Kancelliregistranter 1535—50, S. 469; jvfr. Ældste Arkivregistr. II, 336.

³⁾ Rørdam, Monum. hist. Dan. I, 236—37.

⁴⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 111; Dst. Kancellireg. S. 57.

⁵⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 217.

⁶⁾ Smøts. 4 R., VI, 201. Et lille Magesliste til Dvegaard, se Dst. Kancellireg. S. 261.

⁷⁾ Dst. Prag, II, 160 ff.

en Gaard, som Biskoppen havde kjøbt af Bidstøl Klosters Gods, og i Aaret 1547 forlenedes han derpaa med Rjølbygaard i samme Sogn, ligeledes Bispegods fra Viborg Stift, som Jørgen Fris havde haft i Forlening, hvorpaa han $\frac{1}{1}$ 1548 fik det i Pant for 400 Daler; ligeledes fik han $\frac{37}{7}$ 1547 Brev paa at maatte indløse fra sine Medarvinger det Vendelbo Stifts Gods, som Hr. Jørgen Fris tilforn havde haft i Pant, og hertil hørte Bangsbo Hovedgaard i Flade Sogn; i al Fald bad Kongen, da der skulde bygges en Gaard i Hjørring for Superintendenten, Hr. Kristiern Fris om Tilladelse til at hugge nogle Bjælker i Bangsbo Skov (1548). Til Gjengjæld havde han ($\frac{29}{12}$ 1547) maattet for høje Pantet i Sebbel Kloster med 500 Daler.¹⁾ — De to Brødre have saaledes forstaaet at blive forlenet med Bispe- og Klostergods; men andre Forleninger havde Hr. Kristiern Fris heller ikke; han havde ingen Herreder paa Regnskab at styre som Lensmand paa Kongens Begne; han var i Virkeligheden kun en større Landadelsmand, men nød aabenbart paa Grund af sin høje Rang og sit rige Giftermaal en ikke ringe Anseelse; saaledes bestiftede Kongen i Aaret 1552 de da hos ham tilstedeværende Rigstraader tillige med Hr. Otte Krumpen og Hr. Kristiern Fris, „som ere de fornemste af menige Adel over alt vort Land Nørrejylland“, til at afgjøre, hvorledes der ved Arvestifter skulde forholdes med Møllelegods, da Loven i dette Punkt var utydelig, hvilket medførte stor Trætte ved Skiftedelinger, og de paafagde da for Ret, at Møllehus og Bygning, Bøleværk og alt det, som er gjort med Hænder, skulde regnes og skiftes som Løsøre, men Dam og Damsbund og Møllens Grund som urørligt Gods (o. s. v.). — Samme Aar deltog Hr. Kristiern Fris til Krastrup i den jydske Adels store Møde i Viborg, hvor de aarlige Landemoder aftaltes²⁾, og ligeledes nævnes han af og til ved Markestjelskrivninger og lignende Forretninger eller sád som Meddommer paa Viborg Landsting³⁾; men for øvrigt forekommer han hyppigst ved de store Hoffester og blev da i Reglen hidstævnet for at deltage i Turneringerne. Foruden ved Kroningen 1537 var dette saaledes Tilfældet ved Hertug Hans d. yngres Daab paa Roldinghus Pinse 1545, hvor ogsaa Fru Else var med; atter ved Midfaste Tid 1547 var Hr. Kristiern Fris blandt de Adelsmænd, der vare tilfagte at møde i Rolding i Anledning af den Lensed, Kongen da paatænkte at tage af sine Brødre i Slesvig, og i Aaret 1548 deltog

¹⁾ Dst. Mag. 4 R., IV, 201; Dst. Kancellireg. ved de anførte Lieder; Dst. Atlas V, 76; Dst. Herregaarde XIII (Kragstrup); Pont. Ann. II, 301, Dst. Mag. 4 R., I, 316; II, 96. Erstev, Lensmand, ved de nævnte Steder.

²⁾ Dst. Krag, Suppl. S. 111; 113—14.

³⁾ J. Er. Dst. Mag. 4 R., II, 182 (1548); Ribe Stifts Breve i Geh. Ark., 1551; Rosenvinge, Gl. D. I, 182—83; II, 153—57; Regn. 1558, S. 404.

han med 4 Svende og 7 Heste i Brudetoget til Sachsen og var tilstede ved Formalingen i Torgau d. 7 Oktober; ved Indtoget i Torgau red han i 14de Række, den anden foran Brudevognen, mellem Hr. Moovrids Olsen (Krognos) og Jørgen Brahe; dette var en fremtrædende Plads, thi den følgende Række, der red umiddelbart foran Brudevognen, bestod udelukkende af Raader, 2 danste og 2 thffe.¹⁾ — Atter i Aaret 1557, da Kongen ventede Besøg af flere fremmede Fyrster, deriblandt af sin Svigersøn, Kurfyrsten af Sachsen, fik Kristiern Fris d. 9 Juli Ordre at møde paa Sjælland eller Falster d. 8 August, „tagende med dig nogen gode Klæder, at du dermed kan gaa os til Ære“, tillige med 2 Heste, hvis det skulde blive nødvendigt at følge Kongen „i Marken“; derimod affagdes hans Tilstedeværelse i Flensborg til et Retsmøde med Kongens Brødre om Lenspligten, hvilket var gaaet overstyr.²⁾

Som Lensmand paa Dvegaard havde Hr. Kristiern Fris et af sine sidste Leveaar faaet Præsten i Rostrup (Hindsted S.), Jens Kristensen, affat ved en Dom af Viborg Kapitel paa Grund af hans usadelige Levned, og da den affatte Præst derpaa paa Tinge overfalbt et af sine kvindelige Dfres Fader og huggede ham over Haanden med et Sværd, var han tilsidst bleven dømt fredløs paa Viborg Landsting. I Aaret 1558 stævnedes Præsten derpaa Hr. Kristiern Fris for Kongens Retterting, fordi denne „havde taget hans Gods og Bjergning fra ham“; men da Manden var dømt fredløs, lød Dommen, at Hr. Kristiern Fris skulde lade Præsten føre til Hindsted Herredsting og der lade ham vederfares for sine Gjerninger, hvad Ret var efter Loven.³⁾

Fru Bodild Stenfeldt af Haraldshjør levede endnu 1543, hvorpaa Gaarden efter hendes Død gik over til Iver Fris, der var bleven gift med Else Rosenfrank's Datter af første Ægteskab, Sofie Glob.⁴⁾ Den vistnok mindre betydelige Arv, der tilfaldt Hr. Kristiern Fris ved Moderens Død, er saaledes først sent kommen i hans Besiddelse. — Paa hans Hustru Else Rosenfrank's Vegne tilfaldt ham Arv efter hendes Broder Holger Holgersen († 1534). Allerede i Aaret 1536 blev der foretaget et Stifte paa Boller mellem Hr. Axel Brahe og Hr. Kristiern Fris paa deres Hustruers Vegne og Jep Fris til Hyngholm paa hans Datters Vegne, Fru Kirsten Fris, Hr. Holger Holgersens

¹⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 97; 273—74 (Huitfeldt S. 1541); 351 (jvft. Ny Dst. Mag. V, 365; 370).

²⁾ Dipl. Flensb. II, 720 (Tegn. 1557, S. 225).

³⁾ Ny kirkehift. Saml. VI, 713—15. — Dette Sogn maa have været særlig uheldigt; thi 6 Aar efter blev Hr. Mads Sørensen i Rostrup dømt fra sit Embede af samme Grund (Breve i Viborg Stiftsarkiv, Hindsted S., Åstrup Kalb).

⁴⁾ Hofman, Stamtavlen over Friserne, I, 21. — Endnu 1539 afgjordes en Retsstrid angaaende Fru Bodilds Gods til „Harriphjør“ (Ribe Stifts Breve Nr. 530, Geh. Ark.).

Efterleverste, af Bo, Bostab, Guld, Sølv og alt Løstøse, samt af Møllegods og den Del i Bygningerne paa Voller, der havde tilhørt Holger Holgersen (Nr. 181); men i Aaret 1547 klagede Gabriel Gyldestjerne til Kestrup, der imidlertid havde ægtet Fru Karen Fris, over, at Brevet ikke var fuldgjort, og at Hr. Holger Holgersen ikke havde faaet Arv efter sin (afdøde Halv-) Broder, Jørgen von Ahlesfeldt. Dommen gif Svogrene imod, og de tilpligtedes at svare Gabriel Gyldestjerne hans Andel paa hans Hustru's Begne, ogsaa af den holstenste Arv (Nr. 181). I Aaret 1542 havde Fru Sofie og Fru Else samt deres Mand opladt Voller til Otte Holgersens Værn og faaet det gjensidige Krav paa Opbørsken baade fra Hr. Otte Holgersens og Hr. Holger Holgersens Tid afgjort (Nr. 163).¹⁾

Hr. Kristiern Fris døde paa Dvegaard den 11 April 1561 og antages at ligge begravet i Farstrup, der er Sognkirke til Krastrup.²⁾ Da Ægtefæltet med Else Rosenkrantz var barnløst, gif Krastrup over til Iver Fris's og Sofie Glob's Søn, Jørgen Fris til Krastrup, senere D. R. R. — Forleningerne bleve faa Dage efter givne til andre, undtagen Dvegaard, hvorpaa Fru Else havde Livsbrev efter sin Mand. Allerede den 26 Juni fik Hr. Jørgen Lykke Bentebrev paa Dvegaard, hvilket Løfte fornyedes flere Gange, sidste Gang den 31 August 1564, saa at Fru Else Rosenkrantz, der synes at have været ældre end sin sidste Mand, formodentlig maa være død mellem disse to Dage omtrent 70—72 Aar gl.; hun forekommer i al Fald ikke senere.³⁾

Døden havde ryddet stærkt op i hendes nærmeste Kreds endnu inden hendes og hendes Mand's Død. Melchior Glob, der i Forening med Broderen Oluf havde Bøllunggaard, men senere synes at have ejet den alene, levede endnu 1542, men var død 1545. Han flyttede Gaarden til et andet Sted og kaldte den Kjerogaardsholm; han var gift med Anne Lange, en Datter af Erik Lange til Engelholm og Fru Wegge Rosenkrantz; hun ægtede senere Gregers Holgersen Ulfstand til Bøsborg.⁴⁾

¹⁾ I disse Breve nævnes Agel Brahe stadig foran Kristiern Fris og optræder ganske vist som Hovedmanden; men heraf tør man dog vel neppe slutte, at Fru Sofie var ældre end Fru Else; thi Agel Brahe var langt ældre Ridder end Svogeren.

²⁾ Mag. t. d. dste. Adels Hist. S. 115; Fjønste hist. top. Saml. VI, 3, 316. — Dst. Atlas V, 41; 76. Det „balsamerede“ Lig i Kirkens Svæbinger udgives for at være Kansler Kristiern Fris's til Kragerup, Sønnesøn af Hr. Kristiern Fris's Broder Iver; men Kansleren er begravet i Vor Frue Kirke i Kbhvn. og synes heller ikke at have ejet Krastrup.

³⁾ Erlev, Lensmand, navnlig S. 126 sammenholdt med S. 48 (Gislum S.).

⁴⁾ Dom af 1°; 1560 (se nedenfor). — Dst. Mag. 3 R., VI, 324; 4 R., I, 104 (hvor hans Enke omtales); 212 („Kjerogaardsholm“ nævnes allerede 1545 som Entens); 319 (Fru Anne Lange endnu ugift 1547). Det er saaledes urigtigt, hvad der berettes i Dst. Atlas (og der- efter hos Trap), at „Kjerogaardsholm“ byggedes af Gregers Ulfstand, ligesom det er urigtigt, at Melchior Glob var sidste Mand af Slægten (Dst. Atlas IV, 735; 757).

Oluf Glob levede endnu Septbr. 1558, men var død inden Aaret 1560; han havde inden Aaret 1542 ægtet Dorte Bjørn, Datter af Jakob Bjørn, R. og D. R. R., til Borggaard (i Høllum H.) og Støvringgaard, og Fru Margrete Povlsdatter til Tjbjerggaard; Dorte Bjørn var Enke efter Kristoffer Eilerfen Haf og nævnes som saadan i et Brev, hvori Oluf Glob til Fru Ibe Munk, Oluf Rosenkrantz's Esterleverste, sælger en Gaard, som hans Hustru havde arvet efter sin salig Mand, Kristoffer Haf. 1542 oprettede Fru Dorte Bjørn, der efter sine Forældre havde arvet alle tre Gaarde, Borggaard, Støvringgaard og Tjbjerggaard, tillige med sin Mand, med Fru Elses og de øvrige Arvingers Samtykke, en gjensidig Overenskomst, at de, der vare barnløse, gjensidig skulde sidde i uftistet Bo; men i Aaret 1560, da Oluf Glob havde efterladt sig en meget betydelig Gjæld, opkom der Strid mellem hans Arvinger, nemlig Hr. Kristiern Fris paa sin Hustrus Begne, Fru Sofie Glob og Fru Anne Glob paa den ene Side og Fru Dorte paa den anden Side, hvem der skulde betale Gjælden. Ved en Landstingsdom fra Viborg af Aar 1560 afgjordes Sagen til Fru Dortes Skade, men Sagen var endnu senere Gjenstand for kongelige Rettertingsdomme.¹⁾

Anne Glob blev gift med Jørgen Urne til Engestofte, der var død 1558 (Nr. 70); hun var selv i Aaret 1560 Hofmesterinde hos Enkedronning Dorothea. — 1561 blev hun forlenet med Åsmild Kloster. Det var til hende, at Fr. Elise Nielsdatter (Rosenkrantz) i Mariager d. ¼ 1560 fik Ordre til at udlevere det St. Anne Billede af Sølv og det Guldkors, som Hr. Erik Ottesen havde indgivet i Klofret med sine Døtre, da Erik Ottesens Arvinger havde givet hende disse Akenodier.²⁾

Sofie Glob var gift med sin Stiffaders Broder, Jørg Fris til Haraldskjær, D. R. R., der døde 1557. Hun og hendes Søster Sofie vare de eneste, der overlevede Moderen, der ogsaa var den sidst levende af Holger Erikens og Fru Anne Mejnstrups Børn, og vistnok i det hele taget af alle Erik Ottesens Børnebørn.

XII.

Fru Sofie Holgersdatter Rosenkrantz († 1558), Hr. Axel Brahes († 1551).

Hr. Axel Brahes tidligere Levned og store Deltagelse i Begivenhederne under Frederik I og Grevesfejden er omtalt i det foregaaende.³⁾ Dgsaa i den følgende

¹⁾ Kbhvns. Dipl. IV, 562; Rosenvinge, Gl. dft. Domme V, 284; fgl. Rettertingsdom af ¼ 1560 i Akenestifts Saml. (Glob). Dft. Herreg. VIII, under Tjbjerggaard.

²⁾ Regn. 1560. S. 262 (jvfr. Dft. Mag. VI, 195).

³⁾ Jvfr. S. 165 ff., 186 ff., 198 ff., 203 ff., 217 ff., 227, 230.

Tid var Hr. Axel Brahe en af de Rigsraader, der bleve mest brugte i Rigens Erinder. Foruden at han allerede i Slutningen af 1536 deltog i de samme Rigsraadsmøder som Hr. Oluf Rosenkrantz og Erik Banner, og ligesom disse og Hr. Tyge Krabbe tillige med sin Hustru Fru Sofie Rosenkrantz spillede en fremtrædende Rolle ved Kristian III's Kroning i August 1537, hvor han ogsaa deltog i Turneringerne (S. 234—35), sendtes han kort efter Kroningen i diplomatisk Sendelse til Kong Gustav i Sverig, dels i Anledning af Forholdet til Vigen og de Pengefummer, hvormed Kong Gustav havde hjulpet sin Svoger Kristian III, dels for at opfordre Kong Gustav til ligesom Kongen at indtræde i et nærmere Forbund med de evangeliske Fyrster i Tyskland, hvorpaa Kong Gustav gav et gunstigt Svar, dat. Borgholm d. 28 Septbr.¹⁾ Det følgende Foraar (1538) var han med 4 Svende ogsaa blandt de Raader, der ledsagede Kongen til det evangeliske Fyrstemøde i Brunsvig (Nr. 142). I det følgende Aar (1539), da Kongen under de truende Krigsubfigter satte Landet i Forsvarsstand, blev Hr. Axel Brahe i Forening med Hr. Tyge Krabbe udnævnt til Statholder i Skaane, ligesom Anførslen over Krigsstyrken i Skaane betroedes til Hr. Axel i Forening med Hr. Mogens Gyldestjerne. Han deltog derpaa i samme Aar i Rigsdagen i Odense og i Kongens længere staaenst Rejse og har ligeledes medbefeglet Forligsbrevene mellem den staaenst Adels paa den ene Side og Malmø og Landskrones Borgere paa den anden Side (S. 236 ff.). Under de uendelige Kæmper mellem Danmark og Sverig sendtes Hr. Axel Brahe tilligemed Hr. Holger Wlfstand, Knud (Pedersen) Gyldestjerne, Børge Trolle og den Egl. Sekretær, Jesper Brodmann, atter i Aarene 1540 og 1541 til Rigsraadsmøder i Kalmar, hvor dog intet udrettedes, indtil endelig Kongemødet i Brømsfve kom istand i September 1541, hvori Hr. Axel Brahe ogsaa deltog.²⁾ Og da der derpaa i Slutningen af 1542 og Begyndelsen af 1543 i Anledning af Dacke-Fejden sendtes danske Tropper til Sverig under Erik Banner, havde ogsaa Axel Brahe, der efter Tyge Krabbes Død desuden var den ældste Rigsraad i Skaane, meget at gjøre med de urolige Forhold i Skaane og Væstingen paa denne Tid (jvfr. ovenfor S. 253 ff.). — Brømsfve-mødet og Deltagelsen i Dacke-Fejdens Slutning havde vel for en lille Tid bragt et venstabeligere Forhold til Veje mellem de to Svogre, Kong Gustav og Kong Kristian; men da Danmark derpaa i Aaret 1544 havde sluttet Særfred med Kejseren i Spejr, uden at Sverig var medoptaget i Freden, og da Kong Gustav derpaa samme

¹⁾ Huitfeldt S. 1497 (Krag S. 176); Erik Strömsen (Tegel), Gust. I's Hist. II, 104 ff.

²⁾ Huitfeldt S. 1507 ff.; 1514 ff.; 1521; jvfr. Krag S. 196. — Brev fra de nævnte Mand til Kr. III, dat. Kalmar 5 Oktbr. 1540, Dst. Kong. Hist. Fasc. 19. Jvfr. Tegel II, 125 ff., 129 ff.

Ar havde ladet sig udnævne til Arvekonge i Sverig, blev Forholdet i den følgende Tid atter meget spændt mellem de nordiske Magter. Større Rigsraads-møder eller Herredage holdtes uafbrudt i disse Ar, ligesom Hr. Axel Brahe da i alle disse Ar er uafbrudt paa Færde, snart til større, snart til mindre Høerb, som det vilde blive for vidtløftigt at opremsé her. I Aaret 1546 fandt Kongen det saaledes atter nødvendigt at paahyde, at alle skulde sidde rede med deres Rustning; Hr. Axel Brahe i Forening med Peder Stram og Børge Ulfstand holdt i den Anledning Møde i Lund med den menige Adél og Udsendinge fra Stæderne, og den 4 August underrettede de Hr. Eské Bilde, som da var Statholder i Kjøbenhavn, om den Redebonhed, de havde fundet hos alle, og om de truende Efterretninger, de fra Sverig havde faact om Kong Gustavs Rustninger i Kalmar.¹⁾ — I det følgende Ar (1547) deltog Hr. Axel Brahe, ligesom hans Svoger Hr. Kristiern Fris (S. 286) ved Midfaste Tid i Roldingmødet angaaende de fleskvigste Hertugers Hylbingspligt, var derpaa ved St. Hansdagstid i Barbjerg til et Møde med de Svenske angaaende en Del norske Forhold²⁾ og deltog i det hele taget i en Mængde forskjellige Møder. — I det samme Ar havde Hr. Axel Brahe en Strid med Staden Stettin, som han klagede over havde tilføjet ham Skade, hvorfor han til Dækning af sit Tab af Kristian III fik Lov til at tage Repressalier paa stettinsk Gods i Sundet, og da Borgerne i Stettin klagede over, at dette stred mod deres Privilegier, maatte de nøjes med det Svar, at deres Privilegier ikke hindrede, at man straffede dem, naar de havde begaaet Uret mod Kongens Underfaatter.³⁾ Man mærker nok, at Hansstædernes Vælde nu var forbi. — Atter det følgende Ar var Hr. Axel Brahe som oberst og ældst Rigsraad med Hertug Frederik (II) i Norge, da han hylledes i Oslo som tilkommende Konge.⁴⁾ — Endnu i Aarene 1549 og 50 nævnes han som Deltager i Retteeringsdomme og Rigsraadmøder.⁵⁾

Man faar saaledes af Hr. Axel Brahe Indtrykket af en meget brugt og meget virksom Mand; men ogsaa i social Henseende indtog han en betydelig Stilling i Adlens Rækker. Børringe Kloster havde han kvit og frit paa sin og Hustrus Levetid; i Aaret 1546 fik han Pant heri og i Froste Herred for 1000 Daler, som han maatte laane Kongen.⁶⁾ Othens og Froste Herreder vedblev han ligeledes at have i Pant; i Aaret 1540 fik han Baldringe med

¹⁾ Nordams Monum. II, 46—48

²⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 286—87.

³⁾ Krag 301.

⁴⁾ Dst. Mag. 4 R., II, 87 (her nævnes Axel Brahe dog ikke; derimod i Peder Strams Levede i Dst. Mag. 3 R., III, 89—90; her urigtigt henført til 1549).

⁵⁾ Dst. Mag. 4 R., II, 307; Dipl. Bib. S. 269; Tegu. III, 181 b.

⁶⁾ Dst. Mag. 4 R., I, 211.

mere Gods i Hærjestað H. i Skaane i Pant for 1000 Daler, som han da laante Kongen, og Everdrup i Vaarse H. i Sjælland havde han allerede i Aaret 1536 faaet i Forlening frit paa Livstid efter sin Svigermoder, Fru Anne Mejnstrup.¹⁾ — Endnu kort før sin Død, i Aaret 1551, ydede han Kongen et nyt Laan paa 1000 Daler.²⁾ Af hans egne Ejendomme synes han at have besiddet sin fædrene Gaard, Krogholm i Skaane, helt og holdent indløst fra sine Medarvinger; af søv kongelig Gunst fik han (¹⁰/₁₀ 1547) Gavebrev paa et Stykke Jord og en Skov mellem Krogholm og Skovby Mark; Erkebiskop Birger af Lund havde tidligere kjøbt den af Hr. Axel Brahe, men nu var den altsaa som Bispegods bleven inddragen under Kronen.³⁾ — I Bidskøfle derimod, hvori Hr. Axel Brahe havde kjøbt Niels Brahes Andel af Kronen (S. 168), henstod endnu ældre Forbringere; i Aaret 1537 stævnedes Hr. Axel Brahe og hans Søn Lave Brahe, hvem Faderen allerede da havde overladt Bidskøfle, hvortil Lave Brahe, der kort efter blev Ridder og Fodermarsk, allerede fra denne Tid skriver sig, for Bidskøfle Gaard af Peder Krabbe, og i Aaret 1539 tilhandlede Axel Brahe sig Peder Ruds (til Vognserup) og hans Hustru (Ingeborg Banners) Andel i Bidskøfle. I samme Aar havde Lave Brahe faaet Ejendomsbrev paa alt det Gods og Ejendom, som tilhørte Kronen i Bidskøfle H., saa at Hr. Axel Brahe og hans Arvinger vistnok nu havde faaet fuld Ejendomsret over det hele.⁴⁾ — Desuden ejede Hr. Axel Brahe Hamer Hovedgaard i Billands H. i Skaane; den gik efter hans Død over til hans Søn Jens Brahe og synes ogsaa at have tilhørt deres Forfædre.⁵⁾

Med Fru Sofie Rosenkrantz havde Hr. Axel Brahe ingen Børn; af de 6 Børn, han havde med sin første Hustru, Anne Lavesdatter Brof (S. 166), døde 2 Døtre som smaa og en, Marie Brahe, gik i Kloster; en 4de Datter, Margrete Brahe, var gift med en Thysser, Borchhart von Böjnenburg (Bammelberg), der var Lensmand paa Solt (Saltø); han døde Allehelgens Dag 1551, samme Aar som Hr. Axel Brahe; men Enken gik fra Arv og Gjæld efter ham.⁶⁾ — Af Sønerne var Hr. Lave Brahe, der blev gift med Hr. Truid Gregerfsen Ulfstænds († 1545) Enke, den rige Fru Gjørild Fadders-

¹⁾ Erlev, Lensmand, under de angivne Steder.

²⁾ Tegn. 1551, S. 306 b.

³⁾ Dste. Kancellireg. S. 360.

⁴⁾ Dst. Mag. 3 R., VI, 152; Dst. Kancellireg. S. 104; Saml. til Stån. hist. 1870, S. 37.

⁵⁾ Dom af 1555, Rosenvinge II, 150—53.

⁶⁾ Tegn. 1552, S. 31 og flere Breve sammesteds. — I det ovenfor under Erik Banner (S. 255) omtalt Brev af ²/₃ 1543 fra Berner Parøbjerg sender denne Hilsen til „Fru Margrete“; hun var altsaa den Gang endnu ugift. I samme Brev sender Berner Parøbjerg Hilsen til sin „Moderøstter“ (o: hans Moder Ingeborg Pødebusfs Kæstfostendebarn) Fru Sofie.

datter (Sparre), allerede i Faderens Tid en anset Mand og tapper Kriger, senere D. R. R. († 1567). Han arvede efter Faderen Krogholm, medens Bidskøfle ejedes i Fællesskab med Broderen Jens Brahe († 1560), der ogsaa fik Hamer; denne opførte Bidskøfle Gaard i Forening med sin Hustru Anne Bilde, Datter af Hr. Eske Bilde til Esvanholm, hvorom Indskriften paa Bidskøfle Gaard endnu minder.¹⁾

Hr. Axel Brahe døde paa Krogholm den 23 Februar 1551 og blev begravet i Nystad Graabrødrelosters Kirke, hvor ogsaa hans Fader hvilede.²⁾ „Han var en ærlig, vis og gudfrygtig Mand, hjalp gjerne fattige Folk, Enker og Viduer, og levede gudfrygtelig i alle Maader“, siges om ham i en gammel Optegnelse.³⁾ Det samme Træk synes at vise sig i en lille Bemærkning i de fgl. Optegnelsesbøger om, at Hr. Eske Bilde og Hr. Axel Brahe udvirkede en aarlig Gave af en Fjerding Smør og et Pund (=: 20 Skjæpper) Korn til Lord Madsen, „der altid har været en fornemmelig Mand og har bjerget sig godt, men nu er arm og blind.“⁴⁾ — I en Beretning af den bekjendte Erasmus Rætus omtales Hr. Axel Brahe som en af de første danske Abelsmænd, der ligesom Mogens Gøye og Erik Banner sluttede sig til Evangeliets Sag.⁵⁾ Om end hans temlig vaklende Holdning under Herredagen 1533 maatte gøre det tvivlsomt, om han allerede den Gang havde sluttet sig til Evangeliets Sag, er det sikkert, at baade han og Fru Sofie Rosenkrantz senere oprigtig sluttede sig hertil. Da Peder Tidemand 1543 oversatte Caspar Huberini Bog om Guds Bredde og Naade, tilegnede han den til Hr. Axel Brahe og Fru Sofie i en Fortale, hvori han blandt andet siger, at han derved havde tænkt paa det kristelige Hjerte og Begjæring, de altid havde haft til Guds Ord og Evangelium; især havde de altid haft stor Lyst til denne Bog, som de gjerne vilde have oversat paa Dansk, uagtet de selv begge forstode det tykke Maal.⁶⁾

Fru Sofie Rosenkrantz beholdt efter sin Mand's Død af hans Forleninger kun Ewerdrup-Venet, som hun strax efter hans Død fik Pant i, og som Besidder heraf forekommer hun flere Gange i de følgende Aar; 1558 fik

¹⁾ Saml. til Stån. hift. 1870 S. 37; jvfr. Fiunggren, Stånsta Herregårdar III og IV (Krogholm og Bidskøfle).

²⁾ Suhms Saml. II, 2, 32. — St. Mathie apostl. Aften (=: 20 Septbr.) maa vist være den almindelige Fejlskrift for St. Mathie Aften (=: 23 Februar). Allerede 22 Maj indtrædes Pantebrevene af hans Efterleverske (Tegn. III, 353); men naar i Reg. V, 238 (jvfr. Ersten, S. 79) Ewerdrup pantsattes til hans Efterleverske „St. Antonii confessoris Dag“ 1551, kan herved neppe fortaas 7 Januar, men maatte Antonius martyr., = 9 April.

³⁾ Nordam Monumenta I, 381.

⁴⁾ Dst. Mag. 4 R., II, 91.

⁵⁾ Ny kirkeh. Saml. II, 284.

⁶⁾ Dst. Mag. III, 102—3.

Joachim Beck Brev paa at maatte indløse det.¹⁾ De øvrige Len bleve strax efter Mandens Død inddragne, endogsaa Børringe Kloster, hvorpaa Hr. Axel Brahe dog af Kong Frederik I havde faaet Livsbrev for sig og Hustru paa Livstid, men dette ansaaa maatte for bortfaldet derved, at Lenet senere var blevet et Pantelen. Derimod blev Fru Sofie nu forlenet med Sortebrødre-klostret i Næstved, hvor hun tilbragte sine sidste Dage. Da der stode nogle forfaldne Huse paa Klosters Grund, fik hun saaledes i Aaret 1552 Lov til at nedbryde dem for at forbedre Klosters øvrige Huse med Stenene.²⁾

For sin Broder Otte Holgersens Børn havde Fru Sofie altid været en moderlig Vejlederinde. Navnlig holdt hun meget af Jørgen Rosenkrantz, der en Tidlang blev opdragen hos hende og som ogsaa i varme Udtryk mindes hende i sin Selvbibliografi. Hun havde ogsaa den Glæde at se disse Brødre som ansete Mand inden sin Død, og sin Kærlighed til dem viste hun end mere ved efter sin Mandes Død at stifte sit Gods imellem dem i levende Live. Hun underrettede selv Jørgen Rosenkrantz herom i et, desværre udateret, Brev (Nr. 205); hvori hun tillige omtaler, at hun nu føler sig gammel og svag. Selv angiver Jørgen Rosenkrantz, at han, foruden alt det Guld, Sølv og Penge, han til forskjellige Tider har modtaget af hende, har faaet af hendes Arvegods 8 Laster Korn i Karlsby i Hald Herred og i Haarup i Risbjergherred. Det er derfor vistnok Jørgen Rosenkrantz, der har ladet den Skuepenge Slaa til hendes Minde, der efter et Exemplar i Kobber, som da fandtes i Samlingen paa Rosenholm, er afbildet i Dansk Magazin III, 97. Paa Forsiden ses et Krucifix med Overskrift: I. N. R. I. (o: Jesus Nazaræus Rex Judæorum). Paa højre Side ses en Kvindefikkelse i Sørgedragt, med foldede Hænder; paa venstre Side læses paa et Baand Bogstaverne: E. I. M. D. V. og V. L. D. M. Læses de bagfra, bliver Tydningen: 1555. Verbum Domini Manet In Eternum (Guds Ord varer til evigt).³⁾ Paa Bagsiden findes i Midten Rosenkrantzernes Baaben med Løverne, der uden om en Rosenkrantz og uden herom atter: Sofia Rosenkrantz Holgers Doter. — I Klevenfelts Samlinger fandtes ogsaa et Original-Billede af hende med hendes Fædrene-Baaben, Aarstallet 1551 og Indskriften: Frue Sofie Rosenkrantz Holgers Doter, Her Axel Bradis Hustru, Hendis Aler LVIII.⁴⁾

Fru Sofie døde i Næstved Sortebrødre-kloster i Aaret 1558, inden den

¹⁾ Tegn. 1555 S. 495 (skal stille 1 Rytter heraf); Teg. 1558, S. 331 (ligeledes, dat. 2¹/₂); Ersted, Lensmand S. 79.

²⁾ Reg. 1552 (Juli), S. 258.

³⁾ Vøfr. Dst. Aarg II, 605.

⁴⁾ Dst. Mag. III, 105.

23 November, da Joachim Beck, kgl. Majestats Rentemester, fik Brev paa at maatte indløse Ewerdrup Ven fra hendes Arvinger.¹⁾ Hun opnaaede altsaa en Alder af omtrent 65 Aar og blev, ligesom sin Moder Fru Anne Holgers, begravet i Ringsted Kloster, hvorfra hendes Lig i Aaret 1564 fortes til Udt Kirke ved Boller af hendes Brodersøn Holger Rosenkrantz Ottesøn. Nu hviler hun i Hornslet Kirke, saaledes som det nærmere vil fremgaa af nedenstaaende Efterskrift om Begravelserne i Hornslet Kirke. Af Gravskriftens Udtryk, at hun havde Klostret i Forlening af Kong Frederik II, skulde man dog tro, at hun havde levet endnu 1559.

Efterskrift.

De ældre Begravelser i Hornslet Kirke.

Efter et Besøg i Hornslet Kirke i August 1882 hidfattedes her nogle Oplysninger om de ældre Begravelser i denne Kirke, for saa vidt de angaa de Personer, der ere omtalte i de foregaaende Dele.

1) Hr. Otte Rielsens († 1477) og Hustru († 1470) Ligsten ligger i Nærheden af Altret (i Korset, om man kan bruge dette Udtryk om Hornslet Kirke). Det er en pragtfuld udhugget Sten med Billeder i Legemstørrelse af ham og hans Hustru Else Holgersdatter, samt deres Datter Anna. Dragterne svare til Tiden, og Stenen burde ved Lejlighed afbildes. Indskriften findes i Marmorà Danica II, 144 (Aarstallet 1470 er udhugget med gammel-dags arabiske Tal). — At deres Ven 1562 ere flyttede herhen fra Randers Graabrødrekirke, fremgaa af den Mindetavle, Jørgen Rosenkrantz 1584 lod opstaa lige overfor Stenens Plads paa Kirkens nordre Bæg; denne Mindetavle staar i kunstnerisk Henseende lavt, med barokke og daarligt udstaarne Figurer (Marmorà Dan. II, 134).

2) Erik Ottesens († 1503) og Hustru Ligsten findes i samme Del af Kirken; baade han og hun ere afbildede i fuld Legemstørrelse; det er ligesom Faderens Ligsten samtidigt Arbejde, men staar i kunstnerisk Henseende langt tilbage for denne. Ogsaa denne Ligsten fortjente dog en Udbildning. Indskriften findes i Marmorà Danica II, 144. — At de 1589 bleve forte hertil fra

¹⁾ Reg. o. a. L. 1558, S. 177.

Mariager, siges paa Mindetavlen i Kirkens nordre Bæg (Marmora Dan. II, 135—36).

3) Over Holger Griksen til Boller († 1496) findes ikke længere nogen Eigten; men paa Korets nordre Bæg har Jørgen Rosenkrantz ladet oprette et Mindesmærke baade over denne sin Farfader og over sin Fader Otte Holgersen til Boller († 1525). Indskriften herpaa høves i Marmora Danica II, 138—39. Baade Holger Griksen og Otte Holgersen ere her udhuggede i Legemstørrelse i fuld Rustning, og det hele malet med stærke Farver. De ere fremstillede som yngre, kraftige Mænd; men Dragten (Pibekraven) viser, at Arbejdet er udført i Jørgen Rosenkrantz's Tid, saa at man her neppe tør forudsætte nogen Portræt-Lighed; det hele synes at være Fantasi. — Nedenfor den af Jørgen Rosenkrantz anbragte Indskrift har Sønnen Holger Rosenkrantz Jørgensen (den lærde) ladet sætte en Indskrift om, at han i Aaret 1642, da Bollergaard var kommet ud af Slægtens Eje, har ladet sin Oldefader Otte Holgersen Rosenkrantz og hans Hustru Fru Margrete Gans samt sin Oldefaders Søster, Fru Sofie Rosenkrantz Holgersdatter, optage fra Udt Sognekirke ved Boller og tilligemed de Stene, som fandtes over dem, føre til Hornslet og der begrave (Marmora Dan. II, 139). Her omtales altsaa slet ikke, at Holger Griksen ogsaa stulde være flyttet, og han er vistnok saaledes slet ikke bleven flyttet fra Mariager. Herefter maa Ytringen ovenfor S. 82 ændres.

4) Hr. Otte Holgersens og Hustrus Margrete Gans von Potlisch's Eigten (begge † 1525) ligger lige neden for det af Jørgen Rosenkrantz oprettede Monument i Korets nordre Bæg. Eigtenens Indskrift er anført ovenfor S. 140. Indskriften staar som Omskrift om Stenen, hvis indre Flade er prydet med mange Forsiringer, der slynge sig om hans Vaabenskjold (med to kronede Løver og helt gennemløbende Skjoldet Skraabjælke uden Afrydelse) og hendes Vaabenskjold, en kronet Fugl (Gaas).

5) Sofie Holgersdatters Eigten ligger i Korets søndre Side. Hun er afbildet i Legemstørrelse som en ældre Kvinde i Matronedragt. Indskriften, der i 2 Rækker løber uden om Stenen, findes i Marmora Danica II, 144; men den er nu noget utydelig, dens ydre Rand tilbørlig dækket af de omstaaende Gjenstande (Alterpladsens Kreds, selve Altret og Præstens Stol). Jeg er ingenlunde sikker paa, at Gjengivelsen i Marmora Danica er korrekt; det er vist meget tvivlsomt, om der efter Ordene: „Og døde hun i Nestved Closter“ staar „og blev begravet udi Ringsted Kloster, som hun havde udi Forlening af Kong Frederik II“; i al Fald har jeg ikke kunnet faa „Ringsted“ ud af Tegnene, der dog ere meget slibte. I hvert Tilfælde maa den relative Sætning: „som hun havde i Forlening (o. s. v.)“, forstås om Nestved Kloster; thi Ringsted

Kloster har hun aldrig haft i Forlening.¹⁾ Slutningen er tydelig: M. D. lxxiiij. tertio Aprilis. Pontoppidan har i *Marmora Danica*: mdl. xliii^{ten} Aprilis, hvilket er aabenbart fejlagtigt; Langebek i *Danske Mag.* III, 102 har Aarstallet rigtigt, men udelader den utydelige Dagsangivelse. At det første Bogstav af denne er et T, er tydeligt nok, og det sidste synes at være et o; et Forkortelsestegn findes tydelig paa Stenens Rand over det sidste Bogstav. — At denne Tidsangivelse ikke er Dødsdagen, men Flyttelsesdagen til Udt Kirke, er tydeligt af Sammenhængen (jvfr. *Dipl. Nr.* 218); men saaledes mangler en Dødsdag; en saadan findes dog vist paa Stenen ved Ordene „døbe salig med Gud“, som Pontoppidan læser, medens Langebek har: „bøde sallige met Gud“, men det foregaaende er tildeels dækket af Altret. Det er en ufærdig stor Sten, udarbejdet med megen Omhu.

6) Hr. Holger Holgersens Ligsten († 1534) ligger foran Koret, ved Siden af Otte Nielsens. Den er udført med stor Omhu; hans Skikkelse i fuld Rustning er godt udført, Hjelmgitret opslaaet, saa at man ser et kraftigt, udtryksfuldt Krigeransigt med Mundstjæg. Den fortjente ligesom de tidligere at afbildes. Indskriften findes i *Marmora Danica* II, 145. Istedetfor „for Aalborg“ staar der paa Stenen: „for Aalborgs“ (!). *Marmora Danica*'s MDXXXIII er derimod en Fejl for MDXXXIIII. Rosenkrantzernes Baaben med to kronede Løver og firdelt Felt med Skjold=Hjelke helt igjennem uden Afbrudelse findes paa den ene Side af Stenen, paa den anden Side Skjold=Hjelkens Baaben.

7) Ved Siden af Hr. Holger Holgersen ligger hans Moder, Fru Anne Mejnstorpe († 1535). Ogfaa hun er helt afbildet paa Stenen som en gammel Kvinde. Indskriften findes i *Marmora Danica* II, 150. For: „som de forredsele ihjelslog i Grevens Tid 1535“ skal læses „forrøbdere“. Paa Stenen findes Mejnstorpe= og Rosenkrantz=Baabnerne.

¹⁾ Erølev, Lensmand, S. 149.

Diplomatarium

til

Familien Rosenkrantz's Historie.

II.

1500—1572.

Korrekturlæsningen paa Diplomerne er besørget af Cand. phil. N. Farfen.

I.

Hr. Henrik Krummedige, Høvidsmand paa Bahus, tilføjer Klavs Ludvigsen (Rosenkrantz) i Togarp 1 Gaard i Aaby (Øster Aaby, Skaarup S., Sunds H.), som Hr. Ludvig Nielsen (Rosenkrantz) havde i Pant og som Klavs Ludvigsen selv skal indløse.

d. 1500, 23 October.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bymark. (Sunds H. Nr. 64) har havt 5 hængende Segl, Nr. 1 er beflabiget, Nr. 2 (Niels Gad) sædvanligt Gad Baaben, Nr. 3 Hr. Oluf Jepsen (Sparre) er borte, Nr. 4 (Gregeris Jepsen i Torup) velbevaret Ulfstand Baaben, Nr. 5 (Henrik Hagefen i Hageløse) Sparre Baaben med 3 Sparrer og paa Hjelmen en Vinge.

Jach Henrich Kromedighe, riddere och høwitzmandh paa Baahwss, gjør vitterlieth met thette mith opne breff, at jech met myn frii vilyæ och berodh hw haffuer solth, skøth och afhent och met thette mith opne breff selyær, skødher och afhender fraa megh og myne arffuinge och till velburdigh mand *Claves Lodwigssen* i Togorp och hans arffuinghe til ewindelige eyæ eyæskullendes en myn gord liggendes i Fyen i Swndz herwit i Oby, som nw paa boer Jes Lauritssen, hwilken gord nw i panth haffuer velburdigh mandh her *Lodwich Nielssen* och for^{ne} *Claws Lodwigssen* selff ind skal løsse effther thet breffs lydelse som for^{ne} gord staar i pant fore. Naar saa skeeth er, at *Claves Lodwigssen* haffwer for^{ne} gord indlød, tha beplicther jach megh och myne arffuinge at frii och hemble och tilstaa for eth friith kiøff for hwer mandz tiltall eller gensigelse i nogræ modhe met all then for^{ne} gordz rætthe tilligelse, som nw tilligger och aff arelde tilliggit haffwer, som er skow och march, ager och engh, fang och fiskewandh, woth och tiwrth, inthet vndentagit met hwad naffn thet helst neffnis kan. Skedhe thet saa, thet gud forbiwde, at for^{ne} gord bleffwe for^{ne} *Claves Lodwigssen* affwonden eller

nogit aff gordzens rætthe tilliggelse met landzlog eller kirckeræth eller nogræ ny fwnd, som nw er eller sinnes kan, tha beplichther jach megh och myne arffuinghe at vederlægge for^{ne} *Clawes Lodwigssen* eller hans sanne arffuinge en saa god en gord igen och saa god aff renthe och i alle modhe saa vel beleyligh innen sex vger dagh ther nest effther kommendes, och holde hanum och hans arffuinge thet altingest vden skadhe. Till vitnisbyrd henger jach mith indselgæ næden for thette mith opne breff met flere godhe mendz indselgæ, som jach ther tilbødhet haffwer, som er Niels Hach paa Hickeberghe, her Oluff Jeipssen paa Skwrop, Greghers Jeipssen paa Tordherop, och Henrich Ogessen i Hageløsse. Datum Hageløsse anno domini millesimo quinquagesimo *) ipso die sti. Seuerini Confessoris.

II.

Kong Hans tilstaer at have modtaget af Hr. Niels Eriksen (Rosenfrantz), DRR, Embedsmand paa Koldinghuus, 200 rhinfte Gylben, som han lovede Kongen i Flensborg, da denne forlente ham med Middelsom og Sønderlyng Herreder.

d. Kjøbenhavns Slot 1500, 31 October.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bmark. (Middelsom S. Nr. 9) med Kongens velbevarede hængende Segl er gennemfaret. — Selve Pantebrevet af 1 Juli 1500 findes sammesteds (Nr. 8); det er trykt i Danske Magazin 4 R. IV, 204 efter en Lensbog fra Kristian III's Tid i Gesh. Art.

Wii Hanss met gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis (osv.) gøre vitherligt, at oss elskelige her *Nielss Ericssen* ridder, wor mann, raad oc embitzmann paa Koldynghuss, haffuer nw till gode rede fornøget oss selfue the tw hundrede rinske gyldenn, som han oss tillsagde paa Flensborgh, ther wij hannom forlente Medelsom herrit oc Syndre Lywngge herrit, thij lade wij hannom oc hanss arffwinge qwite, frij, leduge oc løse fore alt ythermere tilltall eller kraff aff oss oc alle andre om for^{ne} ij^e rinske gyldenn. Giffuet paa wort slott Kønnehaffn alle hilgens affthenn, aar effther gudz burd xv^e vnder wort signet.

*) Maa være Fejlskrift for quingentesimo.

III.

Kong Hans udsteder Vidnesbyrd for Hr. Gjfield Gøye, Ridder og Marsk, om et Pergamentsbrev af 1445 angaaende Torsø Gaard og mere Gods i Skaane, Bleging og Lyster.

d. Kjøbenhavn 1500, 15 Novbr.

Original paa Pergament med det Kgl. Segl. Geh. Ark., Sverig, Finnhg Herred Nr. 6.

Wij Hans met gutz nadhe Danmarchs, Swerigis, Norgis koningh (osv.) gøre vittherlicth, ath for oss wor skicket oss eskild(!) her Eskilld Gøye riddere, wor maarsk, met eth permens breff, heelt oc wel forwaret, scrifth oc indzgle, lydendes oordh fraa oordh, som effther staar: Alle men, som thette breff see eller høre, helsser jagh Metthe Jenssdotther aff Fwlsangh, her Lyddher Kabelss riddere efterleffuere, ewindelige met gwdh, oc knwdgør jeg met thette myt opne breff, ath jeg effther myn eghen frij vilighe oc effther myne vennerss raadh oc tilladhit oc fwldbiird selgher, skødher, aldeles opladher till ewindeligh eyghedom thisse efftherscrifne welbirdige men, her Jens Dwæ aff Kraageholm, her Fallert Wagknapp riddere oc Knwd Trwidssen aff Ørtoffte, aff wapn, oc therre arffwinghe all then arff, rettigheeth oc eyghedom, som meg er tillfallen i Skaane, i Bleginge oc i Lyster effther myn kære fadher oc myn brodher Laues Dwe, hwes siell gud nadhe, som er i Torsø Torsø gardh oc Brende mølle met alle theris tilleggelse, Søerop, Gølleboth, i Wittwandeløff, i Heretzstæde herrith liggende, i Karleby, i Nyndekele, i Swyneborg, i Meedelby, i Baareby, i Brøserop, i Alboherreth i Sewtsløff, i Kalssø, i Rørom, møller eller mølle gotz, køpstæde gotz oc allt andher jordegotz, ehwaar thet helst ligge eller findes kwnne, ødhe eller bigdh, inthet wndhen taghit, i Skaane, i Bleginde oc i Lyster, hwath naffn thet helst næffnes met, alle theris retthe tilleggelse, agher, engh, skow, fiskewatn, fægangh, wooth oc tiwrth, inthit wndhentaghet, oc ther till opladher jag oc affhendher alle thesse for^{de} gotz, aarff oc rettigheeth fraa meg oc myne arffwinghe till them oc therre arffwinghe till ewindelige eyghedom. Oc all then krassue, giæld oc rettigheeth, jeg haffuer i Skaane, i Bleginge oc i Lyster, till her Pedher Nielssen aff Broholm, riddere, paa hans høstrwes vegne, s̄rwe Johanne, ther myn brodher Laues Dwe till foren haffde, tha affhendher jeg oc thet fraa meg oc myne arffwinghe till for^{de} Jens Dwe, her Fallert riddere oc Knwd Trwidssen aff wapn oc theris

arffwinge till ewindelige eyghe. Till ydhermere bewisningh oc forwaringh tha er myt jdzegle met vilghe oc vitskaff met hedherligh fadheress met gwd oc velbirdige mendz jdzegle, her biscop Geritz aff Børlom, her Erich Nielsson aff Thym, her Henrich Knwdssen aff Reffstrop, her Niels Perssen aff Agord, her Niels Erichssen aff lange Thym, her Andhers Erichssen aff Meelstrop, her Erich Erichssen, her Andhers Nielssen aff Kockedall, riddere, oc Mickell Dalwess af Thoerop aff wappn, hengende thill vitnesbirdh oc stadfestelsse for thette breff. Giffuith oc screffuit i Køppenhamn aar effther gutz birdh twsende ffyrehwndret firitiwe paa thet femptte, torsdag nest effther sancti Mauricii dag. Datum Haffnis dominica proxima post festum beati Briccij episcopi anno domini md nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Marswin, justiciario nostro dilecto.

IV.

Fr. Niels Erikfen (Rosenkrantz) af Wallø, Ridder, vedgaaer at fhybde Fr. Povl Lagmand af Asbo 1500 rhinste Gylben.

d. Kjøbenhavn 1500, 22 November.

Original paa Pergament i Geh. Art., Voss Saml., Danmark, Fasc. 21 b, Gjaldsbreve Nr. 50, med 5 hængende Segl: 1) Rosenkrantz=Vaaben, 2) Fr. Oluf Stigfens, firdelt Stjold, 3) Krabbe=Vaaben med Tvarbjælle, 4) Borgmester Anders Nielsens, mangler; 5) Hans Bog= binder, Bomærke.

Iek *Niels Erikssen* aff Wallø riddher, gør witherlicth meth thette mith obne breff och kenness mik aff reth witherligh geldh geldskyllidigh ath wære welbyrdigh mandh och strength riddher her Pouell Laxman aff Asbo eller hanss arffuinghe femthen hwnrdith rinske gyllern, huilken forskr^{no} swm guldh jek beplicther meghe eller mynæ arffuinghe, om mik wordher forstacketh, ath betalle och fornøffue paa for^{ne} her Laxmantz wegne Klauss Poueskiss arffuingh tywendag Julle nu nesth komendis offuer eth aar paa omslaffueth wdj Kill, och paa samme tiidh ath betalle och fornøffue forskr^{ne} Klauss Poueskiss arffuingh renthen meth hoffuetstollen affh forskr^{ne} xv^c gyllern, som ære fem gyllern paa hwerth hwnrdith, och skall iek eller myne arffuinghe fli forskr^{ne} her Laxmandh eller hanss arffuinghe sith hoffuit breff igen, som for^{no} Klauss Paawesk haffuer aff

hannum paa thet guldh, han wor hannum skyldigh, eller och nøffactigh quitanciam paa for^{ne} guldh, saa ath thet skall ware forskr^{ne} her Laxman och hanss arffuinghe thet aldellis wdhen all skade. Jtem ware thet saa sage, thet gwdh forbywde, ath jek icke saa giorde, som forskreffuit standher, tha beplichther jek mek och mynnæ arffuinghe for^{ne} her Laxman och hanss arffuinghe thet alltingesth skadeløsth ath holle i alle made, i huilke made han eller hanss arffuinge worde ther wdoffuer skade tagendes. Till witnessbyrdh her om ladher jek mith insegl meth flere godhe mentz, som ære her Nielss Stigssen, wor nadigiste herris cantzelær, her Oluff Stigssen riddher, Tygge Krabe, Andherss Nielssen, borgmesther i Køppenhaffn, och Hanss bogbindher, radman ibidem, nædhen for thette mith obne breff. Datum Haffnis dominica proxima post festum presentacionis virginis gloriose, anno domini millesimo quingentesimo.

V.

Hr. Johan Fikkelsen til Broholm tilstaaer at have modtaget af Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) et Pantebrev paa en Gaard i Brinders i Rolse Sogn i Mols Herred, som Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) havde i Pant af ham og nu havde givet ham igjen uden Betaling af Pantepengene, hvorhos han „tilgiver“ ham hvad han af Gaarden har oppebaaret meer end den stod i Pant for.

d. 1501, 26 September.

Orig. paa Papir i det Kgl. Ohmark. (Mols S. Nr. 14) er forsynet med Johan Fikkelsens velbevarede hangende Segl, i Skjoldet et halvt Hjortegevier og 2 Strømme og paa Hjelman et halvt Hjortegevier og et Bøsfjelhorn.

Ieg Iohan Fickessen till Broholm ridder kiendes oc gjør vitterligt met thette mit obne breff, at ieg haffwer anammeth aff velbørdighe man her *Niels Ericson* eet panthebreff ludendes pa een gard ligendes i Wrynnesby i Molsherret, som her *Eric Ottesen* i panth haffde aff megh, oc han meg nw for^{ne} gard vnth oc ighen giffuit haffuer qwit oc frii oc engen penningh anammeth aff meg, for huilke som thet i pant stodh. Oc hwess som han haffwer nøtt oc wppbareth aff for^{ne} gard mere end som han haffde them i pantt fore, thet fordrager oc tilgiffwer ieg for gwtz

skyld, oc tacker ieg hannom gierne. Till vitnesbyrd haffwer ieg trøgt mit indsegell nedhen fore thette mit obne breff. Datum dominica proxima ante festum sancti Michaelis archangeli anno domini md primo.

VI.

Brev fra Fru Kirstine Eriksdatter (Rosenkrantz), Fr. Børgen Mikkelssen Ruud, til hendes Datter Fru Anne Ruud, Fr. Henrik Krummebiges.

d. Kjøbenhavn 1502, 5 August.

Efter en Afskrift i Klevenfeldts Sigilsamling, Geh. Ark.

Morligh hielssen meth gudh, bedher, kiere dather, at tw legher vindh oppa, at tw komer til meg, forty jeg slongloiss(!) storlig effther teg, oc haffuer jeg verit i stor sorig for theg, for then store bedreuels, tw haffuer liedh, oc fare, thy bedher jeg theg, kiere dather, at tw leger vend oppa, at tw kand vere skild vedh thet oc kome hiem. Item vidh, kiere dather, at ieg haffuer foruareth tyne kiesther meth tyne kledher, oc var ther tw kiesther kledher, var vodhe vti, oc ere thy foruareth i her deghens gordh, oc er thi tære, saa at thenum skadher inthet. Item bedher jeg teg kiere dather, at tw screuet meg til, hure thet ganger her Henrig, oc er jeg møghet redh for hannum, forty at han haffuer lidhet folk meg seg, oc haffuer sporth, at Skother er hedhen rømedh, oc sey her Henrig manghe godnather, gud giffuet at spør gotth til theg. Ther meth theg gud befalendes. Screuet i Kobmenhaffn fredag nest effther s^{te} Peders dag anno domini md 2°.

Frw Kristine.

Udskrift: Hedherlig oc velburdig quinne Anne Ruuds dather syn kiere dather kierligh komendes thette breff.

VII.

Hr. Tyge Krabbe, Høvedsmand paa Kjøbenhavns Slot, udsteder paa Kongens Vegne Kvittering til Fru Anne Holgers paa Fredsgaard (Holger Eriksen Rosenkrantz's Efterleverste) for 500 L .

d. Kbhvn. 1503, 26 Septbr.

Rgl. Bibl. Orig. p. Papir. D. Danske Adels Hist. Fasc. 35, Pars 2, Nr. 64, med Levning af Segl.

Jegh Tyghe Krabbe, riddher, høffuitzman paa Kiøpnehavn, gjør vitherlicht oc kendis megh met thette mit opne breff at hassue annammet oc opboret aff welburdige quinne srrw Annæ *Holgertz* paa Fritzgaardh fem hwdret march penninghe paa wor nadege herris vegne, sfor huilke v^c march iegh paa wor nadege^e herris vegne ladher henne och hennes arffuinghe qwitte oc frii for noghet ydermere tiiltall, kraff eller namaningh wdi the maade. In cujus rei testimonium sigillum meum presentibus inferius est impressum. Datum in castro Havnensi 3 feria proxima ante beati Micaelis archangeli anno domini md tercio.

VIII.

Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) til Bjørnholm gjør vitterligt, at der ved Skiftet paa Skiern efter hans Fader Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) tilfaldt Sorgen Rud 1 Gaard i Alselev, som var Pantegods, og som Sorgen Rud skulde have til brugeligt Pant, indtil den indløstes af Provst Herman i Aarhus eller hans Arvinger, og naar den blev indløst, da skulde Hr. Niels Eriksen af Pantesummen i det Hele betale Sorgen Rud 200 Mark Danske for bemeldte Gaards Vedkommende.

d. Skierne 1503, 28 September.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Skmarf. (Sønder S. Nr. 4 Mols) har havt 5 hængende Segl, af hvilke kun Nr. 5 er tilbage og det er utjendeligt.

Jeg *Niels Erichssen* till Biørneholm riddher gjør vitterligt met thette mit obne breff, at then tiidh wij skifte till Skierne efter min

fadher her *Erich Ottesen*, hues siell gud haffue, tha ffald Jørgen Rudh en gaard till, som er panttegotz, ligger i Sønderherrit i Alleløff, Jes Matsen nw vtj boer, oc skyller vi ørt. korn, met annen retzell, huilken gaard Jørgen Rudh oc hans arffuinge skulle beholle i eet frit brugeligt panth, so lenge till then gaard met mere gotz ock panth, som er kommen i min deell, løsses aff meg eller mine arffuinge aff prouest Hermyn i Aars eller hans arffuinge, fforti at thet er indskreffuen i eet panth. Nar thet gotz løsses, som før er rørth, tha skall ieg eller mine arffuinge giffue Jørgen Rudh eller hans arffuinge ij hwndret mark danske penninge aff then swm som gotzet stor i pant fore, oc then gaard tha fyllige thet annet panth till prouest Hermen eller hans arffuinge vthen alle hinddher eller noger hande giensegelsse. Till ydermere vitterlighet ock forwaring haffuer ieg met vilie latt henge mitt indcegelle nedhen fore thette breff ock bether these effter^{ne} besegelle met meg till vindesbyrd, som ære her Prebiørn Podebusk till Bistrop, her Mogens Gøye till Claxholm riddhere, Ywer Lonow oc Pouell Børialsen, foget till Skierne, vebnere. Datum Skierne anno domini md 3° in profesto sancti Michaelis archangeli etc.

IX.

Pavelig Dispensation for Hr. Tyge Krabbe og Sfr. Anna, Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) Datter, der vare hinanden beslegtede i 4de Grad.

d. Rom, 1504, 15 Maj.

Efter en Afscrift af Peder Dyrffjot i Klevenfeldts Samlinger, efter en Optegnelse af Hr. Tyge Krabbe. Sfr. følgende Nr.

Om her Tyge Krabbes og frue Anne Rosenkrantzis gifftermaall, som dem var i første formient, for de vaar i 3^{die} og 4de leed besvogret eller beslegtet, og af pavens legat dispenseret ved saadan brev til bispn i Viborg:

Hæderlig fader udj Christo af guds naade biskop i Viborg eller hans vicarius i geistlige sager, ynsker Ludovicus af guds barmhiertighed sancti Marcelli olde cardinal, salighed, velfert og een retsindig kierlighed i herren: Effter den hellige apostoliske sædis providentz og forsiun kand mand

undertiden temperere og formilde rettens strenghed, og hvad den hellige skrift, institut og lou paabyder, af guds naade indulgere og forlade, som mand kand kiende nyttig og lyksalig i gud efter tiden og personens kvalitet og vilkøhr — Sandelig saa er Thyge Krabbe een legmand i Viborg stift og *Anna Niels Erichsens* datter een kvinde af Riber stift deris bøn og begiering os offereret og forekommen, hvilket der saa indeholder, at de af sand og skiellig aarsag begiere at copuleris og tilhobe føyes indbyrdes i det hellige egteskab; mens for at de var hver andre indbyrdis udj fierde grad paa svogerskabs vegne anrørendis, da kunde de icke deres begiering i denne post faa fuldkommet, dend apostoliske autoritet herudinden beholden og uforkrencket; hvorfor de haver ydmygeligen suppliceret, og vi dennem her over udlagde og thrøstede ved formelthe sæde, om den tilbørlige meddeelelses naade gunsteligen at forsiune og besørge; vi derfor af vor herre paves (for hvilken os bør først og besynderlige at have omhue i denne part) haver været deres supplicatz tilbøveligen af hans besynderlige mandat herover og mundelige befaling til os, befaler vi dette eders viisdom og forstand, om det er saa med dennem, som de forkiende, at saadan svogerskab kunde ikke være dennem til forhindring, mens de maa frit komme tilhobe udj egteskab, og der udj tilbørligen og sømmeligen som egtefolk leve, med slig skeel, at formælte kvinde ikke her for inden bliver hannem af nogen fra tagen, og det barn, de aifer, dømmer vi lovligen og egte. Datum Romæ hos S. Petrum under vor officii jndsegell in Idibus May udi her pave Julij dend anden pavedombs første aar, det er 1503*).

X.

Optegnelser af Hr. Thyge Krabbe (efter Peder Dyrskjøt).

a.

Hr. Thyge Krabbes brev, der hand blev opholdt og ikke fik befordrelse i sin sag, som hand begiærede, da harmedes hand der ved og skrev saa til canceleren, som jeg (Peder Dyrskjøt) haver udskrevet efter hans egen haand, saavidt tilstede fandtes etc.

Kiære her canceller, værdige fader her Hartwig, giver jeg eder gandske kierligen tilkiende, hvad tieniste jeg haver beviist min herre og konge og

*) Da Pave Julius II blev Pave 1 Novbr. 1503, gaar hans første Aar til 31 Oktbr. 1504; det rette Aarstal er altsaa 1504.

mit fæderne rige, siden først jeg var 12 aar gammel og sagde kong Hans min thieniste til, og det var det aar mand skrev 1486, og var det nogen føye stund før hans naade løb afsted til Gulland; der kand dog vel af mange rigens raad være, saa vel som hans naade selv, som dette haver forglemt, men jeg haver det ikke forglemt, thi der ligger mig mest magt paa; item disse artichler skriver jeg ikke for min skyld, men for mine og andre goede mænds børns skyld, at de maatte tænke der paa og lige saa flittig, som jeg, tiene deres herre og konge og deres fæderne rige, som jeg haver giort, og som det sig bør.

Om sommeren i det aar 1487, da løb kong Hans til Opsloe, da følgede jeg hans naade og tog vare paa Peder Vinge. Siden den reyse fik jeg kong Hanses hunde at røgte udj sex eller siu aar, og havde end mangel fandens dag med dennem udj mosser og kiere. Item der mand skrev 1490, da drog kong Hans til Lande Mechelborg og rente med hertug Magnus i Wismar om een guldspand, da var jeg hans naades dreng og følgede hannem allesteds efter og bar hans skiold og glavind.

Item der mand skrev 1494, da stod den herredag i Calmar imellem kong Hans og her Stien Sture og Svenske raad om riget, og da løb kong Hans afsted med Dannemarches og Norges raad, da var jeg hans naades dreng og medfølgede, og vi kom i een havn uden for Rendebye, som kaldes Er-sund, og der kom ild udj hans naades hovedskib Gribshund, og blev der mange riddermænds mænd og fattige karle ihielbrendt, og der blev den bugede doctor med, og jeg fik og nogen skade der. Item der mand skrev 1495, det aar, der kong Hans om sommeren gjorde indfald i Sverrig, drog hand selv over lands til Calmar med tre tusinde heste og nogen landsknegte, og hver tiende bunde over ald Danmarch og nogen landsknegte og kiøbstemænd løb til skibs, og fik hans naade strax Calmier med dagtingen, desligeste Boringholm og Øeland, da følgede jeg og hans naade, og var vi elleve lige klæde at reyse med hans naade, hvor af jeg var een, og paa den reyse var hans naade 30 tusind stærk, foruden bønderne, som hand gav hiemlov, og lod hestene gaee tilbage igien, og hafde jeg dog selv een ferdig karl paa reisen, med hest og harnisk; saa skicket hans naade alle ridermænds mænd, landsknegte og kiøbstædmænd op til Stochholm og lod belægge det, og selv blev hand paa Calmar nogen tid, og dend nat for St. Michels aften brød vor leyr op og gik til Rodebroe . . .

Nu er det andet borte af same bref, det her er ikkun de 2 første sider, hvad der var fremdeeles, ønsker jeg mig den lycke at kunde faae, thi det er heel rar at have.

b.

Noget, som her Thyge Krabbe havde selv skreven i een gammel prentet bog om helgens dyrkelse, om sig og sine børn.

Er ieg fød 1474 otte dage for N: (: Dagen kunde ikke læses.)

1509. Fredag efter St. Francisci dag, siden lys var tendt, var min datter Anna Krabbe fød.

1510. St. Cleminds aften, da lys var tendt, er Erik Krabbe fød.

1512. Fredag for Kiørmesse er Magdalene Krabbe fød.

1513. Søndag efter Kiørmesse er Magnus Krabbe fød.

1514. Tisssdag d. 12. Aprilis for midnat, er Elsebe Krabbe fød. (: I margine af een anden tegnet: hun fik her Peder Skramb 1535 og salig hendøde den 8. Martii 1578.)

1516. St. Karins dag om morgen er Knud Krabbe fød.

1517. Søndag for St. Michels dag er Oliva Krabbe fød.

1519. Fredag efter St. Knuds dag er Giertrud Krabbe fød.

1521. Vor frue dag nativitatis formiddag er Wibeke Krabbe fød.

1522. Onsdag efter vor frue conceptionis om aften er Niels Krabbe fød.

1524. Imellem fleske løverdag og søndag om aften er Morten Krabbe fød.

Nu er det andet opskrift bortreven og henne. For udj samme bog staar skrevet dette efter^{ne}:

1452. da brendte kong Carl i Skone.

1471. Nogen faae aar før ieg var fød, da stod det store slag for Brantenbiørg mellem kong Christian og her Stien Sture, og var kong Friderich fød St. Birgits dag nest tilforn.

1510. Tisdag efter Bartolomej da stod det slag ved Fanteholle mellem mig og her Aage Hanssen, og jeg fick død paa hannem.

1524. Fredag efter søndag Qvasimodogeniti da stoed slaget for Lund mellem her Søren Norbye og mig, torsdag nest efter stod slaget for Bunketofft lunde.

1535. Da stod det slag ved Helsingborg den 20. dag Jull en onsdag, hvor vi afslog Marcus Meyr, Michel Blich og Jørgen Mynter.

XI.

Hr. Niels Eriksen (Rosenkrantz) til Bjørnholm tilstaaer at skyldes sin Svoger Jørgen Rud paa hans Hustru Kirstine Eriks D^r (Rosenkrantz) Vegne 100 Mark af de 2000 Mark, som hun og hendes Medarvinger skulde have af ham for deres Andel i Bygningerne paa Skiern, dog under den Vetingelse, at de da skulde fyldestgjøre Hr. Prebbiørn Pødebusk og hans Hustru Wibike Eriks D^t. (Rosenkrantz) for den dem tilkommende Del.

d. 1504, 29 Juni.

Orig. p. Perg. i det Kgl. Gymnasium (Skjern Nr. 1) er forsynet med Hr. Niels Eriksens velbevarede Segl, see Tab. III Nr. 11.

Ick *Niels Eriksen* til Bjørnholm ridder wederkendes meg oc myne arffuinge med thette myt obne breff skyldug at were hetherlige oc welbyrdige man *Jørgen Rud* hundred mark danske pen^e, som ho^m pa myn kiere søsters vegne *Kirstine Eriksdotter* kwnne til falle i the twe twsind marc, som hwn oc hindes metarffuinghe skulle haffue aff meg for theres diell i all then bygninge i Skierne, med swoo skell oc forord, ath thi kwnne frii meg oc myne arffuinge for her Prebiørn Pødebusk oc hans hwsrwe frwe *Wibike*, myn kiere søster, oc theris arffuinge i then deell, som th^m kwnne til falle i forsk^{ne} bygninge. Thii beplicter ieg meg oc myne arffuinge at betalle th^m eller theris arffuinge forsk^{ne} hwndert marc penninge effter theris nøge. Til ythermere witnesbyrd haffuer ieg med myn frii willie oc witskap ladet henge myt intzgle nethen for thette myt obne breff. Datum anno domini md quarto oct. apostolorum Petri & Pauli.

XII.

Her Eschild Gøyes Testamente.

d. Krenkerup 1505, 22 August.

Klebensfeldts Saml. til Familien Gøye, i Geh.-Art., efter en Afsskrift, der havde tilhørt Jens Rosenkrantz.

I Guds navn amen! Men saa er, at ieg Eschildt Gøye til Krencherup, ridder, er schrøbelig till mit legeme, da haabes ieg till gud

allmechtigste, dett ieg schall werre sallig till min siell, och effterdj at intet mennische af ald verdens timmelig ting tager noget heden aff med sig vden alleniste det, som gifuis mischundelig till mildhedz gierninger, Thi will ieg nu, jeg maa ligende fæ i himmelen sanche, der for gifuer jeg och schicher mit testamente aff det guodz, som mig af gud gifuit er, som her effterschreffuet stander. Først gifuer ieg till Marbo closter, som ieg hoes min fader och forælderne mit leyger sted udj wald haffuer, thu hunder danske march penge, och min sort noderdraget (!) fløyels kiortell. Item min allerkieriste naadige herre høybaarne forste koning Hans min guldkiede giort udj lencher, den ene i den anden, i haab xxvij lodt wegt i guldt. Jtem min kiere naadige unge herre min sodett hest. Jtem abeden i Mareboe xx march, item confessore ibidem en Rynsch gylden. Jtem søster Anne Brahis datter, søster Birgitte Brahes datter, søster Elsebe Friisses datter och søster Margrette Walchendorffs huer dennem x ƒ och andre søstre och brødre i same stedt huer dennem en march. Jtem til Halsted Closter x ƒ, her Peder en Rinschgylden, huer broder i same sted en ƒ og en læst biug till for^{ne} closters biugning. Jtem graabrødre closter i Nysted xx ƒ, gardian och brøderne samme stedz huer dennem j ƒ. Jtem sognekirken i Saxkiøbing och hellegiestes sammesteds huer dennem x ƒ. Jtem S. Jørgenn i Breggerup x ƒ. Jtem till huer sognekirke i Laalandt v ƒ och huer sogneprest till dennem en ƒ. Jtem till det capell i Wixnes iij ƒ. Jtem capellanen her Daniell i Rastedt vj Lub. ƒ. Jtem graabrødre closter i Nyekiøbing, gardian en gylden, brøderne sammesteds huer af denuem en ƒ. Jtem St. Jørgenn i Stubbe-kiøbing x ƒ. Jtem Ringsted closter i Sielland, som ieg haffuer hafft stoer wellie och gaffn aff, tho mine rette gaarde och godz ij Høm liggendes i Ringsted herrit, ieg kiøbte aff Claus Daa ridder, den ene øde, den anden biugt, gifuer huer dennem 2 pund korn och huer dennem 2 β grott, med andre beyder met alle rette tilleggelse till euindelig eye och min røde vnderdragen fløyels kiortell. Jtem Soer closter 3 pund korn vdj Breggerup hoffuetgaardt, ieg kiøbte aff Rasmus Boyendall och aff hans hustrue fru Ingeborge, Her Jens Thorbensens rider datter waar, och ald for^{ne} gaardz rette tillegelse till euindelig eye, her abbet i for^{ne} closter och huer dennem en rinsgylden och andre deres brødre ibidem huer dennem en ƒ. Jtem Esserombs closter xx ƒ, her abbet j rinsgylden, andre brødre preste ibidem huer dennem i ƒ. Jtem Schou closter xx ƒ, her abbet en Rins gylden, andre brødre preste ibidem huer dennem en ƒ. Jtem Gambffnøs closter xx ƒ och mit hus som

stander paa Falsterboe paa den jord min herres naade mig gaff, muret mellom stolper, at forbedre closters gaardt med. Jtem priorisse ibidem xx ƒ, andre søstre ibidem huer af dennem en march. Jtem broder Niels capellan ibidem x ƒ. Jtem graabrødre closter i Helsingjör, item graabrødre closter i Callundborge, item graabrødre closter i Kiøge, item graabrødre closter i Roschildt huer dennem xx ƒ, gardianis i dennem huer dennem en rinsgylden, andre brødre i dennem huer dennem en ƒ. Jtem fru closter i Schielskiör, item vor frue closter i Helsingjör, item S. Anne closter ibidem, item sorte brødre closter i Nestued, item graabrødre closter ibidem, item hellegestes ibidem, item sortebrødre closter i Roschildt, item sammested S. Jørgen, item S. Jørgen i Callundborge, item S. Jørgen i Slangerup, item S. Jørgen hos Nestuedt huer dennem x ƒ, och huer gardian och huer prior till dennem och andre brødre ibidem prester huer dennem en ƒ. Jtem hellig blod i Bestrup x ƒ. Jtem alle søstre i S. Clare closter iij rinsgylden i Roschildt. Jtem alle søstre i S. Angenette Closter ibidem 3 Rinsgylden. Jtem alle søstre i vor frue closter ibidem 3 rinsgylden. Jtem till hellig sacramento i Stierneberge v rinsgylden. Jtem Haslouf kircke min sognekircke till Gisselfeldt 5 ƒ, her Niels min schriffuer vor sogneprest ibidem x ƒ. Jtem Broubykirche, Olse kirche, Vestereiges kirche, Jammensløff kirche, Harløff kirche, Thersløss kirche, huer dennem v ƒ, huer sogneprest till dennem en ƒ. Jtem Thumerups closter i Schanne xx ƒ, her abetten ibidem en rinsgylden, huer broder ibidem prester en ƒ. Jtem till Antuorschouf closter xx ƒ, her prior en rinsgylden, huer broder ibidem prester en ƒ. Jtem i helligeist i Kiøbenhaffn, item graabrødre closter ibidem huer dennem xx ƒ, huer prior och gardian i dennem en rins gylden och huer andre brødre, som prest ere, dennem en ƒ. Jtem S. Clare closter ibidem x ƒ. Jtem graabrødre closter i Malmøe xx ƒ, gardian en rins gylden, huer brødre ibidem en ƒ. Jtem sorte brødre closter i Helsingborge, item sorte brødre closter i Landzkrona, Aus Closter, till huer dennem x ƒ, her prior och brødre ibidem huer dennem en ƒ. Jtem alle søstre nunde closter i Lund x ƒ. Jtem till Hellne kirche ibidem, item till Heriswad closter, item till Becheschouff closter, item till Øs Closter, huer dennem xx ƒ och her abbet i huert for^{ne} closter en rinsgylden, huer broder ibidem, prest er, en ƒ. Item S. Enwoldz closter i Soluedzburg xx ƒ, her prior en Rins gylden, huer broder ibidem, prest er, en march. Jtem min sognekircke til Thundbyholm, Stroykirche huer dennem v ƒ, sogne presten till dennem

huer dennem en Ƴ. Jtem min kiere hustrue Sidzele Axels atter gifuer jeg min gaard i Nestued liggendis østen nest byes raadhuus ibidem saa ofuen till stredet, som løber østen gaarden till graabrødres clostres kirchegaard och fra closteret i sønder mellom raadhuuset och for^{ne} strede till gaaden mellom gaarden och S. Peders kirchegaardt ibidem, och all min lod och deell i det øster sønder hiørnehus østen till Steenhuuset i for^{ne} gaardt, vndertagendes Jep Madzens arffuings rettighed [i] for^{ne} hiørne huus med huis jord och biugning for^{ne} gaardz rette tillegelse till euindelig eye. Jtem Thorsøe, hoffuetgaarden och ald byen for gaarden, Santzlouff och Kalsøe ligendes i Schaane med ald rette tilligning, inted vndertagendes, gifuer och vnder ieg min kiere hustrue vdj sit frit brugeligt pant at haffue, nyde, bruge och beholde for iij^m march dansche penge goede i Danmarch och ald landgildet med alle affwentelse, det aff aarlige aar oppe at berre, nyde och schiche effter sin egen wellie i alle maade, intet regnendes i hoffuet summen, saalenge for^{ne} gaard och goedz loughlige affløses for^{ne} min hustrue eller hinded arffuinger af mine arffuinger for iij^m march Lybsch Dansche penge, forplegtendes och tilbindendes mine arffuinger at frij och hemble hinde och hinded arffuinger for^{ne} gaard och goedz med ald den rette tillegelse for huer mand, som før er rørt, och holde dennem thet vden ald skade, eller giffue hinde eller dennem for^{ne} iij^m march vden ald hinder eller giensigelse i nogen maade, vndertagendes det andet goedz, som ieg sich aff her Olluff Oxen ridere i pant med for^{ne} gaarde och goedz effter hans ordz liudelse, jeg aff hannem der paa haffuer. Item Mogens Gøye min søn, ridder, min gaard i Kiøbenhaffn ij St. Nicolai sogen liggendes med ald tillegelse till euindelig eye. Item hans hustrue frue Mette Albredzdatter xx rinsgylden. Jtem min søn Hendrich Gøye min gaard i Kiøge til euindelig eye. Jtem min datter Jdde hundrede Lybsche march Dansche penge. Jtem her *Niels Erichssen* xx rinsgylden. Jtem fru Maren i Krogholmb xx rinsgylden. Jtem her Axell Brahe en sort foelle med huide føeder, ganger med mine øg hos Lindholmb. Jtem Tyge Brahe min graa hest, min søn Axel aatte. Jtem Ofue Brahe en graa foelle, kaldes Høygmake, och huer dennem x rinsgl. Jtem her Olluf Stigsøn xx rinsgyldenn. Jtem hans hustru x rinsgylden. Jtem Olluff Holgersøn min kiere frende xx rinsgylden och et sølf staab, stander mit waaben paa, och hans hustrue frue Anne v rinsgyldenn. Jtem frue Kirsten i Arscherstrup xv rinsgylden. Jtem min modersøster frue Maren hunder Ƴ ofuer det, ieg hinder

schyldig er, item her Olluff hindes cappelan en schee paa 4 lod solf. Jtem Johan Wenstermandt v rinsgylden. Jtem Henning Wenstermandt v rinsgylden, item fru Sophie min kiere frenche hans hustrue xx rinsgylden. Jtem fru Else Griffdater min morbroderdotter xx rinsgylden. Jtem Jomfru Elsebe Brahisdotter x rinsgylden. Jtem fru Mette Christensdotter min frenche i Marriboe xx march. Jtem Erich Vggerup xx rinsgylden. Jtem Madz Laursen i Alstrup x ƴ. Jtem Anders schomager x ƴ, hans hustrue 5 ƴ. Jtem Anders Gøye och Knud Gøye huer dennem x rinsgylden. Jomfru Elline Thores søster v rinsgylden. Jtem Jørgen Graa xx ƴ, fru Giertrud hans moder x march, item baade hans søster x ƴ. Jtem Jens Esbernsen i Østerlouff j par øxne. Jtem Jep Anderssen i Malmøe et par øxen. Jtem Jep Olssen i Jndst j par øxen, item min wertinde ibidem j øxe. Jtem Jørgenn Anderssen byefougett i Sæxkiøbing en øxe. Jtem huer min suendt x march ofuer deris løn, de schulle hafue S. Michels daug førstkommendes. Jtem mine suenne, Mogens Laursson Lundt, Jep Pederssøn min fouget till Thundbyholm, Niels schrifuer paa Lindholm och Jep schriffuer, mig følger, huer dennem xx ƴ ofuer deris løn. Jtem mine drenge Hans, Hendrich, Peder Holmb och Suend Nielszen huer dennem x ƴ. Jtem Sonne min hustrues wagentrifuer xv ƴ. Jtem Falstring min wogendriffuer och Anders min staalsuend huer dennem xx ƴ. Jtem Kirsten, som lenge hafuer tient begge mine hustruer, xx ƴ. Jtem Anne min hustrues møe x ƴ, item Karene hendes fadefosquinde vj allne damask. Jtem till giffuer jeg huer aff alle mine bønder och tiener, hor jeg dennem hafuer i Danmarch, lige thredieparten af ald deris landgilde och af al rettighed, de mig i aar plichtig er, inted wndertaget. Jtem huer cappellan, messe hafuer i Mariboe closter, xij β. Jtem fattige folch x sider flesch, j fierding smør, brød af j pund miell, item j læst got øll. Jtem huer mine arbezkarlle och quinder og drenge huer en halff march Dansche. Jtem Jep Anderssen min abelgaardz røchtere en koe. Thette mit testemente och yderste wellie at fuldkomme och rede lade ofuer alle verdzens mennischer først vdweller och fuldkommelig well tilltroer [ieg] min kiere naadigste herre høybaarne første koning Hans, min kiere søn for^{ne} Mogens Gøye ridder, Olluf Hollgerssøn i Bonnit, min kiere frende, och Tygge Brahe aff waaben, at min herres naade wille werdes for gudz schyld med for^{ne} goede mend dette redelig ud at komme och lade i alle maade, som for er rørt, som de welle ansuare paa dommedaug for dend almechtigste gud i himmerige. Till ydermere stadfestelse og vidnesbiurd henger jeg

mit indsegell med goed wellie og fuld widschaff neden for dette mit obne breff, tilbedenis kierligen och ydmygeligen for^{ne} min kiereste naadige herre koning Hans och for^{ne} goede mendt nu dette breff besegle med mig til widnesbyrd. Skrefuet i min gaard Krencherup anno 1500 quinto fredagen nest for Bartolomei aftens daugh.

XIII.

Fr. Eskild Gøye til Krencherup testamenterer Kong Hans til Tak for udbøist „Kierlighed och stoer Wellie och Gaffn“ „Veyrne“ Mølle i Nørrejylland, som med Stensmark havde været pantsat Fr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) og som var tilfalden ham og hans Børn i ret Arv efter hans afdøde Hustru Fru Mette Eriksdatter (Rosenkrantz).

d. Krencherup 1505, 24 August.

Trykt efter en Afskrift, der sigesom Nr. XII har tilhørt Jens Rosenkrantz.

Jeg Eskildt Gøye rider till Krencherup gjør witterligt med dette mit wedhengt breff, at ieg med en fuldkommelig beraadt hue och goed vellie for kierlighed och stoer wellie och gaffn, som jeg altid aff min kieriste naadige herre høybaarne første koning Hans mig mangfoldelig tiit och ofte her till beuist hafuer och nu serdeles med goed hugsualelse i min syge seng och nu skichet er och mer got her effter lefuendes och dødt af hans naade werdig till haabes, giffuer ieg wellelig hans naade fremdeles i mit testemente quit och frij vden ald penge Veyrne møle i Nørre Jylland, som mig och min børn till rette arf falt effter min kiere hustrue *Mette Erichsdatter* deres moders dødt oss till pant stander for vj^c march med Stens march*), der hosz ligger, om for^{ne} Stens march ij wordall findes, som hindes fader her *Erich Otsson* rider, huis siell gud naade, af cronen der for i pant hafde, vden mine arffuingers hinder eller giensigelse ij nogle maade, bepligtendes dennem med dette mit obne breff. Till ydermeere vidnesbiurd med fuld widschaf

*) Hammelev Sogn, Nørre Herred, Mols.

henger jeg welligen met indsegl for dette mit obne bref wedhengt mit testemente, som ieg till forn giort hafuer och da for min siugdomb och ey med wellie forglemt war. Gifuet i min gaard Krencherup aar efter gudz biurd 1500 quinto S. Bartolomei daug.

XIV.

Hr. Esfild Gøye til Krenkerup udsteder Gjælds-brev til Oluf Holgerfen (Ulfstand), Befalingemand paa Nykjøbing Slot, paa 292¹/₂ Mark, for hvilken Sum han giver ham Pant i en Gaard i Bursø paa Folland, som han havde kjøbt af Oluf Holgerfen.

d. Tordsø 1506, 26 Marts.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Skjærm. (Voss Fuglse S. Nr. 1) har havt 6 hængende Segl, af hvilke ifkun Nr. 1 Gøye Vaaben, Nr. 2 Falster Vaaben med Løven og Nr. 6 et Bomærte ere bevarede.

Iegh Eskel Giøie ridder paa Krenkerup gjør viterligt oc kiendis meth thette myt obne breff, meg aff reth viterlig giæld oc ith venlig loen gielskyllig at være erlig oc velbyrdig man Oluff Holgerssen høwitzmand paa Nykiøpinghuss thu hundrett marc, halff ottende marc mynne, i danske penninge, som nu ære gieffue oc gienge her i Danmarc, for huelken swm penninge ieg for^{ne} Oluff Holgerssen i pant setther en myn gardh oc gotz ligendis i Bursø i Laaland, som ieg hanum tilforn affkiøfte, oc Jens Ariltssen nu vdj boer oc giffuer tiil aarligt landgille try pund byg oc otthe sk^r byg, met ager, eng, skow, marc, voett oc tiwrt, inthet vndertaget i huad som helst thet ær eller nefnis kand, ath nyde, bruge oc beholle for ith friit brugeligt pant, hand och hans arffuinge, tiil thet vordher them affløst aff meg eller mynne arffuinge for for^{ne} swm penninge. Thii tilbindher ieg meg oc mynne arffuinge ath frij, hemble oc fuldkommeligen tiil at staa for^{ne} Oluff Holgersen oc hans arffuinge for^{ne} gard oc gartzis tilliggelse for ith friit brugeligt panth i alle maade, som forskreffuit staa. Jtem skiede thet saa, thet gud forbyde, ath for^{ne} gard eller noget hans rette tilligelse bleffue for^{ne} Oluff Holgersen eller hans arffuinge affwunden met kirckeløg, landzlog eller met noger retgang eller vrettegang for myn vanhemmels bryst skyld, tha tilbindher ieg meg oc

myne arffuinge ath veterlegge for^{ne} Oluff Holgersen eller hans arffuinge saa goth gotz igien meth sthet oc beleylighed inden sex vger ther nest effther komendis vden alt hinder i alle maadhe. Tiil ytermere foruaring henger ieg myt indcegle neden thette myt obne breff meth erlige oc velbyrdige mens indcegle, som ære Oluff Faltther landzdommer i Faltther, Trwith Andersen paa Gitzøer, Lauris Faltther i Verke oc Jacob Veer burgemesther i Nykiøping, som iegh hassuer tilbedit at beseile meth meg. Datum Tordzø in crastino annunciationis Marie anno domini md sexto.

XV.

Fru Sidsel Aresdatter (Wrahe) tilmelder sin Stedsøn, Hr. Mogens Gøye til Kladsøholm, at hans Fader, hendes Husbonde, Hr. Esfild Gøye, er død d. 20de April og skal begraves ved Maribo Kloster, og omtaler ved samme Lejlighed Striden mellem Hr. Esfild og Hr. Johan Ores Børn, og at Faderen paa sit Yderste har taget nogle Bestemmelser, som hun dog ikke vil skrive om, men meddele ham, naar de komme til at tale sammen.

d. Tordso 1506, 21 April.

Originalen paa Papir paa det St. Kgl. Bibliothek, d. Danske Aelds Breve, Fasc. 23, Pars 3, Nr. 159, med afrevet Segl.

Venlig oc kerlig helssen tiil screffen met wor herre. Kyere her Magens frende och synderlig gode ven, mai wydhe, athij i thenne samme glædeligæ tydh tha hassuer then alsommectegestæ gud kallet etther kyere fadher och myn hosbonde tiil sinn benedide nadhe, tha bleff han sywg nw poske affthen oc laa saa plath paa senghen tiill then mandag nesh quassimodogeniti søndag, tha feck han alle sinn sacramenthe och en møgeth skøn, fawer affgengellsæ aff verden, nw hassuer han vdhkoreth sin leyerstet vj Mariebo closther for sancte Joachims althere. Thij betther jeg etther och etthers kere hosfrw, atj wellæ vel gøre och vmage etther dyth och helse hannom tiil syn leyerstet och skicke hans thestementæ fore hans syell, som hans gode tro er tiil etther, thij ath^e jeg vedh inthet, huadh jeg skal gøre her tiil, før gud vel atj komme. Kyere her Magens, mai wyde om then trætthæ, som wor emellom myn herre, gud hans siell nadhæ, och her Johan Oxes børn, tha hadde han ladet forfulth then saag met

thøm saa ner, atj skwllæ nw vrth hannom vth for kosth, tæringh, skadege, nw haffue the væreth pa Lalantzfare lantzting och bodet her falsmall opp. Kere her Maghens, vedh jeg ey, huar thet skall haffue segh ther met, vden i vore sellw tiil stæde. Kyere her Maghens, er ther och trætthæ om the skowe wed Nygar vdj Skonæ, tha er ther skiicket gode men tiil, som skal forklare thet skell nw om sancti Volburgæ dagh nesth kommendis, tha veste jeg ther ingen anden radh tiil, vdhen jeg haffuer beffalet myn brodher Tygæ, ath han skall wære ther hos paa samme tydh och bywde lawe heffd paa etther vegnæ, och en myn herris swen met. Kyere her Maghens, haffuer jeg oc nogell merkelig eringæ tiil etther, som etther fadher beffallet meg vdj sith yttherstæ, som jeg icke kan scriffue etther tiil, thij willæ jeg gernæ wære vdj tall met etther, villæ i well gøre och bywde meg tiil, huor jeg kwnne snarlige komme etther tiil orss. Kere her Maghens, mai och vidhe, ath etthers fadhers swennæ the ere och nw vlonthæ, atj haffue icke faeth theris clæde och penningæ, som the skwllæ nw haft ath poskæ, thaa kand jeg heller ther inthet gøre tiil, før gud vel atj kommæ. Rammer nw tiil om alle these eringæ, som jeg tror etther tiil. Her met beffaler jeg etther gud. Ex Tordssø feria 3^a post quasi-modogeniti anno domini mdsexto.

Cicillæ

Axels d^r

Udskrift: Erlig oc velbyrdig man oc st[renge ridder]
her Moghens Gøye paa Klaxholm.

XVI.

Fru Anne Mejnstrup (Holger Eriksen Rosenkrantes Efterleverste) til-
ftriver sin afbøde Mands Søsterdatter, Fru Anne Rud, Fr. Henrik Krumme-
dige, Lensmand paa Solbæk, om forskjellige Sager.

b. [1506?], 2 November.

Original paa Papir, Afbøbreve, Fasc. 46 (Meyenstorff), Pars 1, Nr. 71, Rgl. B161.

Søstherlig kerlig helssen tilfforen skrewet met gwd. Kæræ søsther,
tacker jeg teg gernæ ffor meget goth oc synderlig ffor tinæ klænvdium,

ssom [tw] læde meg, sendher jeg tegh them nw y ghen. Bedher jeg teg kerlighæ, at tw tagher ickæ wwillæ, ath thw haffuer ickæ ssonget them ffør y ghen. Kæræ søsther, maa tw widet, at jeg haffuer wæreth ylæ siwg, och ær jeg icke en nw wel til pass, oc kom jeg eckæ ower ffran Ffalster før y onsdnss(!). Kære ssøsther, kan jeg nogher lwnnæ wore ssaa wel tiil paass, tha willæ jeg strax aff lannet met myn herre tiil lanthæ Holssten ffor naghén erindhe, ssom jeg haffuer met Bends fan Aneffel. Mothw widet, ath jeg bliwer ickæ her paa gordhen lengher en ponnæ onssdag, ssaa far jeg til Fressgord, oc ther bliwer jeg ickæ wden ii netther, ssaa far jeg strax til Korssør. Gwd wedet, jeg wore teg gernæ til ords, ffør jeg ffore aff lannet. Wore tidhen meg ickæ ssaa korth, tha willæ [jeg] gernæ kommæ til teg. Komme tw y then eghen, ssom tw wore, och byøde meg tiil, thaa wil jeg komæ til teg, oc haffuer jeg meget at tallæ met teg, ssom jeg ickæ kan scriwæ teg til, oc som teg ligher mach paa. Her met teg then almectisthæ gwd befallendis. Screwet alæ siellæ dag *).

Annæ Myænstrop dother.

Udsfkrift: Hedherlig oc welbørdig quinnæ frw Annæ, her Henric Kwædigis paa Holbæck, kerlighæ sendis thette breffh.

XVII.

Hr. Niels Stügge (Rosenkrantz), Bistop i Børglum, forpligter sig til ikke nogenfinde at gjøre Krav paa de Penge, som han har betalt Fru Anne Mauritzdatter (Gyldestjerne), Hr. Oluf Stigsens (Krognoß) Esterleverfte, for Pantet paa Han Herred, og tilfiger hende derfor at være hende og hendes Borne og Tjenere i Børglum Stift til Hjælp og Trøst.

d. Bordingborg 1507, 13 Juli.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Ghmark. (D. og B. Han S. N. 5) har havt 4 hengende Segl, der alle mangler.

Wii *Nielss Stügge* met gudz nade biscop i Børglum, gjør alle vittherligt, atwii haffue bepliget oc met thette wort opne breff bepligte

*) Brevet's formentlige Aarstal er omtalt i Texten under Holger Griffen og Fru Anne Rejnstrup.

oss, wore efterkommere oc arffuinge aldrig efter thenne dag attale, dele eller kreffue noget paa the penninge, som wii hassue giffuit welburdige qwinne frwe Annæ Mawritz dotter, her Oluff Stiigsens efterleffuerske, fore thet pantt paa Han herreth, oc hassue wii loffuit oc tilsagt henne, at wii fore then store kost oc thæringe, hwn ther paa giordt hassuer, oc then wpbørsell, wii aff Hanherret wpboret hassue, oc oss nw fore willige och wenskab offuergiffuit oc fordragit hassuer, wele oc skulle wære henne oc hennes wordnede oc thienner, vdinden wort stiiht biiggendis oc boendis ere, till gode hielp oc trøst, oc them alle fordectinge thet yderste wdj wor macht oc formwge er till thet beste. Till witnesburd, at saa holdes scall i alle made, som forscressuit staar, hassue wii ladet henge wortt indsegell neden fore thette wort obne breff, tilbedendis hetherlige oc welborne mend, mester Jacob Krwmpenn archidegenn i Wiborg, her Prøtbernn Podebusk aff Woseborg oc Hanss Bilde aff Eghehe atbesegle samme mit breff met meg, som giffuith er vdj Wordyngborg tisdagen nest efftir sancti Kanuti regis et martiris dag aar effther gudz burd twsinde femhundredede paa thet sywende aar.

XVIII.

Hr. Axel Brahe til Krogholm gjør Magestifte med sine Søstre Cecille og Elsebe Axelsdøttre og giver dem for deres Andel i Ruffæ Mølle sin Andel i Ystad Pantet.

d. Ystad 1508, 7 Juni.

Orig. p. Pergament i Gavns Arkiv har 5 hængende Segl. Nr. 1 Brahe Baaben, Nr. 2 i Skjoldet 2 Tverbjæler forbundne i Midten ved en Bjelle påtværs med Omstift. hvor jenss. n. Nr. 3 Bjelle Baaben, Nr. 4 og 5 Bomærker.

Jegh Axssell Brae ridder aff Krogholm gør widerlicth met tette mith oppne, ath aff eth kerlicth och venlicth magelaw, som mynæ kære søstræ Cicillæ Axelss dotter oc Elsæby Axelss dotter hassuæ wnth megh theres anparth i Rwsæk møllæ, tha hassuer iegh wnth thennom igen myn anparth i Ystads panth, i huad som helst thet er eller megh till fallæ kand theri, ath som sandt er, trycker iegh mith indseylæ neden for tette mith opne breff, till beder iegh oc erligh oc wæl-

burligh mendh ath beseylæ met migh, som er Ingwor j Borsøo oc Fiøllæ j Honestade er, beskeene mend bormestere j Ystæde, som er Skælm oc lenss Olssen. Giffuet Ystæde anno domini md 8vo feria 5ta proxima ante festum penthecostis etc.

XIX.

Ejler Bryfte, Befalingsmand paa Lundenæs, Knud Persen (Gyldestjerne) og Axel Persen (Gyldestjerne) til Tim give Fru Inger (Nielsdatter Gyldestjerne), Hr. Niels Timmesens (Rosenkrantz) Efterleverste, Kwittering for Oppebørsel af Tim Gaard og Gods fra den Tid, hendes Broder Per Nielsen (Gyldestjerne) døde.

d. Holstebro 1509, 12 Martz.

Orig. p. Perg. i det Kgl. Ghmarf. (Tim Nr. 1) har havt 9 hængende Segl; Nr. 1, 4, 5 og 8 mangle; Nr. 2, 3 og 7 ere Gyldestjerne Baaben, Nr. 6 Munt med 3 Rofer og Nr. 9, Lucas Globb, en Lverhjælf i Skjoldet og 2 Beselhorn paa Hjelmen, altsaa Krabbe Baaben.

Eeler Briskæ, høuesman pa Lwdeness, Knud Perssøn, Axell Persøn tiil Tym, webnere, giøre vitterligt met thettæ wort obne breff, at wy hassuer i dag sedhit ossuer regenskaff met velbyrdugæ qwinne frw Ingierd tiil Langtind met tiissæ effter^{no} gode mendz ossuerwærlsæ, som ær Eric Eskelsøn i Liergraff, Niels Krabæ i Tanderop, Mogens Mwnk pa Volstrop, Abram Ericson aff Dæmstrop, Kield Ywersøn oc Lwcas Glob, oc giorde hvn oss redeligt oc reth regenskaff for alt thet hvn hassde opbornæ aff Tym gord eller aff Tym godtz eller tienær, korn, peningæ oc alt andet, hwat som helst neffnes kand, som hwn hassde opboræth ther aff, fraa Per Nielsøn, hendes broder, døde oc tiil thenne dag, sfor hwilchet opbørzell oc regenskaff wii lade for^{no} frw Inghierd oc hennes arffuingæ aldielis qwit, frii, lediggæ oc løss for alt ythermeræ kræff eller tiiltale aff oss, voræ metarffuingæ och woræs arffuingæ effter thennæ dag, oc tackær wii hennæ for got regenskaff. Tiil windisbyrd henge vy woræ indzegell nethen for thette breff met tiissæ for^{no} gode mendz indzeghel, som for^{no} stor. Datum vdhii Holstebro mandagenn nest for medfasth søndag mdix^o.

XX.

Brev fra Anna Kristoffersdatter til Fru Anne Rud, Fr. Henric Krummediges, bl. a. om Fru Kirstine Eriksdatter (Rosenfrank), Jørgen Ruds Efterleverfste, Død.

d. Skiern 1509, 21 Maj.

Efter Klevenfeldts Saml. i Gesh. Art.

Søsterligh kierligh hielsen tiilforn screffwet met wor herre. Kiære Anna, tacker iegh tegh kierligh for møghet goth, som thw haffwer megh i manghe madhe bewiisth, oc nw for thyn kierligh scriffwelse, gud gaffde jegh kwndhe thet nogher lwndh med tegh forskyldhe, tha skwldhe thw beynde megh ther velvilligh tiil, meden iegh leffwer. Kiære Anna, som thw scriffwer megh tegh tiil thyn store sorrigh for thyn kiære modher, hwes siel gud nadhe, er iegh thet visse, athyn sorgh er teg møghet stoor, om nogher dotther kwndhe haffwe sorgh for modher, gud busswale tegh vel. Kiære Anna, som thw scriffwer megh tiil om the ærendhe paa myne vegne, tha veedh iegh vel, athw vildhe, ath megh skwlle lidhe vel, tacker iegh tegh kierligh for athw scriffwer, athw vildhe hielpe megh meth gerningh, hwilketh iegh vel haffde behoff, oc badhe gernæ om, nw haffwer inthet her meth megh. Gud gaffwe, megh kwnde stedes bwdh tiil tegh, nar iegh kommer tiil Koldingh, tha badhe jegh fwdh gernæ om thyn hielp. Gud gaffue, thet motthe gaa saa wel, athyn reysse motthe falde her vdhi landhet indhen s^u Michels dagh, tha troer iegh tegh saa wel, athw vndfaldh megh ecki. Kiære Anna, scalthw ydhermære fanghe scriffwelse thet snaresthe iegh kan faa myn leylighedt ath vidhe ydhermære, en iegh nw veedh. Kiære Annæ, her medh tegh gud aldmectisthe altiidh befallendes, raadh altiidh offwer megh, som iegh wore thyn systher. Screffwet paa Skiernæ mandagh nesth fore pynsedagh anno domini md nono.

Anna
Cristofers dotther.

Udskrift: Erligh oc velbyrdig qwinne frwæ Anna her Henrick Krwmdiges, sin kiære fencke, sendes thette breff.

XXI.

Niels Brahe til Wandaas kundgjør, at han som Vederlag for 3 Mark Rente i Iordegods i Gårds og Gøinge Herreder i Skaane, som Hr. Axel Brahe til Krogholm, hvem dette Gods var tilfalden efter hans Hustrues Fader, Hr. Lave Brof, havde udlagt ham, samt for et Laan paa 200 Mark Danste, har udlagt til Hr. Axel Brahe til brugeligt Pant med Indløsningsret Starchavngaard m. m. og en Gaard m. v. i Gudme By og Herred i Fyen.

b. Kjøbenh. 1511, 5 Septbr.

Orig. paa Perg. i Gavnø Arkiv har havt 5 hængende Segl, Nr. 1—4 velbevarede med Familierne Brahes, Krabbes, Brahes og Grubbes Saabener, Nr. 5 mangler.

Jech Niels Bradhe tiill Wandaass gjør alle witttherlicht och kendess mech vdi thette indhe meth mech en andell i iordegotz aff thet gotz, som welburdigh mand och strenge [ridder Hr.] Axell Brade tiill Krogholm er tiill fallen effther hans hustvess faders død, her Lawe Brock, huiss s[]iel guldt nade, som er tre marckis rentte vdi iorde gotz legendis vdi Skone i Geersherrit och Gøingge herrit, som ere fførst tre garde i Magelhalt, two garde i Løgerød, en gardt i Broodt och en gardh i Aarød, ffor huilke tre marckis rentte iech nw strax meth thette myth opne breff for fulth wedherlagh wdlegger forskreffne herre Axell Brade och hans sanne arffuinge thesse effterscreffne myne garde och gotz legendis vdi Fyen i Gudwm herrit i Gudum by, som er først Stærchaffne gardt met alle hans rette tiillygelse, item end en gard i samme by, Per bonde i boer, item end en øde iord i sammestetz, som Hans Mattssen haffuer indhe met segh. These forskreffne myne garde och gotz met alle tets rette tiilligelse och fructh, rentte och landgille skall forskreffne her Axell Bradhe och hans arffuinge haffue, nyde, bruge och beholle for ett fasth fulth wedherlagh och brugelichth panth for forskreffne tre marckis rentte, som forskreffuit stor, och tesligest for two hunderth marck danske pendinge, som han mech aff ett wenlicht lan lenth haffuer. Och nar som iech Niels Brade eller myne arffuinge wille igen løse thesse forskreffne garde och gotz fran her Axell Brade eller hans arffuinge for forskreffne two hundred mark, tha beplicther iech mech och myne arffuinge igen vd ath legge forskreffne her Axell Brade eller hans arffuinge fullesth i thet

gotz i Gersherrit och Gøingheherrit frij och quith vdhen penninge, som er tre marckis rentte orligh skiildh. Thesligest beplichther iech och mech forscreffne Niells Brade ath fri, hemle och fuldkomeligen tiillstaa forscreffne her Axell Brade och hans arffuinge for huer mantz tiill tall om forscreffne garde och gotz i Fyen vdi forscreffne Guddum herrit i Guddum by. Skedhe thet och saa, ath noghre tesse garde eller gotz eller noghre tets rette tiilligellse bleffue forscreffne her Axell Brade eller hans arffuinge aff wonith met kyrckelogh, lantzlogh eller met noghen andhen nyt fudt (!), tha beplichther iech mech och myne arffuinge ath gøre forscreffne her Axell Brade eller hans arffuinge aldellis fullesth och wedherlagh igen i myt iorde gotz for forscreffne wedderlagh och panth i tesse forscreffne gorde och gotz, som forscreffuuet stor, och holle hannom och hans arffuinge skadsløst i alle made. Tiill idhermere witisburd, ath saa i sandingen er, som forscreffuit stor, hengher iech mit jndsegle nedhen for thette mit opne breff met flere gode mentz indsegle tiill bedhendis, som ære her Tige Krabe riidher tiill Buestrop, Tyge Brade tiill Tostrup, Laurs Grubbe tiill Alsøff och Ingwor Iensen i Boorsøø, som giffuit och screffuit er vdi Køpenhaffn fredagen forre wor fruess dagh natiuitatis aar effter gutz burdh tusindt femhunderth poo thet ælffte aar.

XXII.

Anne Tymmesdatter (Rosenkrantz), Oluf Sommers Efterleverske, skjøder af fri Billie for sin store Trangs Skjld til Erik Styhge (Rosenkrantz) paa Matrups 2 G. i Brads H. i Snee S. og Dh.

d. Røjstrup 1512, 3 Juni.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Skmarf. (Brads H. Nr. 58) har 6 hængende Segl, Nr. 1 (Anne Tymmes Dt) Rosenkrands Waaben see Tab. II Nr. 8, Nr. 2 (Niels Ludvigsen paa Palsgaard) Rosenkrands Waaben see Tab. III Nr. 5, Nr. 3 (Otto Holgerfen paa Boller) Rosenkrands Waaben see Tab. IV Nr. 9, Nr. 4, 5 & 6 Skram Waaben med Genhjørningen, alle velbevarede med Undtagelse af Nr. 3.

Jegh *Anne Tymmesdatter*, Oluf Sommerss efftherleffuerske, gør alle witterlighth met thette mytt opne breff, ath iegh met myn frii ja och gode wily ok met en welberadh hoff ok for myn store trangh

skuldh skødher och seler velbørdugh man *Erik Stygge* pa Mattrop, myn kiere faderbrodhersøn, to aff myn garde lygendes vti Wratzherret vti Snesogen och i Sneby, then enå som Terkil Tammessøn nw vti bor, oc then annen som Niss Loffringh vti bor, til evinneleg eyæ fra mek ok myn arffuingh och til for^{de} *Erich Styge* ok hanss arffuingh met alle for^{de} ii gardes rette tillegilsse, ager, ængh, skoff ok mark, woth ok törfft, inthet wntaghen, innen alle fyre markeskel, ok kendes iek mek for^{de} *Anne Tymmesse-datther* athaffue opboreth aff for^{de} *Erik Styge* gwl ok penningh for for^{de} ii garde i Sne alledeless effter myn egne willy ok nøffue, sa ath iegh tacker ha^m for goth betalingsh, ok tilbinder iek megh for^{ne} *Anne Tymmesse-datther* ok myn efftherkommendes arffuingh ath frii ok frælsse ok hiemmel for^{de} *Erik Stygæ* ok hanss arffuingh for^{de} ii garde vti Snede for huer mantz atale, som pa for^{de} garde kan tale met rette, och kendes iek mek for^{de} *Anne Tymmessdatther* eller oc myn arffuingh inghen ydermere lodh eller rettig-heth lengher at haffue vti for^{de} ii garde effther thenne dagh vti nogher made, huelketh som sa skal bliffue ok fasth holliss vthen alle gensegelsse ok argelistsh vti alle made, som forscreffuen stor. Til ydermere vitnesbørd ok bedre forwaringh tha hengher iek mith indcigel nethen for thette breff met myn frii ia ok gode willy, oc beder iek hederligh ok velbyrdugh men besegle met mek til vitnisbørdh, som er *Niels Loduigssen* pa Palzgardh, *Otte Holgerdssen* pa Pollerth, Crestern Skram i Wrup, Offe Skram i Hammergard och Per Skram vti Skoffgardh. Giffuith vti Loistrop ar effther gutz børdh mdxii then torsdagh nesth for the hely-trefoldighetz søndagh etc.

XXIII.

Kong Hans bevidner, at Fru Anne, Holger Eriksen Rosenkrantz's Efterleverske, for ham har klaget over, at der ikke er stet hendes Søn Holger Holgersen (Rosenkrantz) Fyldest ved Stiftet efter hans Fader og Bedstefader (Fr. Eric Ottesen Rosenkrantz).

d. Skjoge 1512, 19 November.

Vii Hanss o. s. v. giøre alle witherligt, at oss ellsk^e frwe Anne *Hollgerdt Erickssens* effterleffuerske haffuer nw met hennes søn *Hollgerdt Hollgerdsen* wæret her for oss, berætte oc kiærde, hwarledis at hwn ey haffuer fanget fylddest oc fuld lodt, som henne burde athaffue effter lowgen paa same hennes søns weigne om thet skiiffte, som nu giordh ær om hans fædernæ godz effter hans fader och olldefader. Giffuith wdi wor kiøpstædt Kiøge sancte Elizabethz dagh aar etc. mdxij vnder wort signet.

dominus rex per se.

XXIV.

Prebdiørn Pødebuff til Vosborg giver til Korsbrødre Kloster i Odense 1 Gaard og 1 Boel i Nørreby (Klinte Sogn, Skam Herred, Fyen) for en ewig Messe hver Fredag for det Alter, foran hvilket hans Hustrue Vibeke ligger begravet.

b. Rjörup 1513, 28 October.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ghmarf. (Odense Bñ Nr. 61) har 2 hangende Segl, Nr. 1 stærkt beffadiget, Nr. 2 velbearet Pørsøberg Baaben.

Jegh Prebdiørn Podbwsck ryddher tiil Osborgh giør witherliigh met thette myth obne breff, at jegh haffwer wnt och gyffwoth korsse brødhre closther i Odhens endh myn gorde i Nørreby i Skamherret, som Knwth Jebssen i bor, gyffwer iiii ört. korn, iiii β skath tiil langille, item end bool ibidem Jess Morthenssen i bode, gyffwer end ört. bygh tiil langylle, at nyde, brwge, beholle tiil ewynneliigh eydom etc. Haffwer thy loffwet mēgh for for^{ne} gorde och boel at holle mēgh end ewyge messe hwer fredagh aff woress herres pynzel tiil ewyge tiidh ffor then altare, som myn hwstrw *Wywycke* ligger for, gwdh hynnes siel nade, ffor hynnæs siel och alle cristene siele. Tiilbyndher iegh mēgh och myne arffwyngte at fry oc hemmele for^{ne} korsse brødhre i Odhens thette for^{ne} gotz for hwer mans tale, som paa kandh tale met retthe. Skeer thet saa, at, gwd forbyde, thette for^{ne} gotz blywer thennum aff wonnen medh lantz lofft eller noghen andher

retthe gangh, tha beplycther jegh meghe eller myne arffwynghe at wedherleghe thennum saa goth gotz ighen och saa wel beleleth indhen sex wgher ther nesth effther kommdendes. Tiil wyndesbirdh och bedhre forwarynghe tha hengher iegh myt inzegel nedher for thette myth obne breff met welbirduge mans inzegel, iegh haffwer tiil bedeth, som er her Tonne Wernyszen. Datum ex Kiøropp in die beatorum apostolorum Simonis & Jude anno domini mdxiii^o etc.

XXV.

Fru Anne (Timmesdatter Rosenkrantz, Oluf Sommersø Efterslevsø, sælger til Hr. Niels Ericksen (Rosenkrantz) til Bjørnholm Stallerup (Harte Sogn, Brust Herred.)

b. Vejstrup 1514, 1 Maj.

Drig. paa Berg., har været beseglet med 6 Segl, Nr. 1 Rosenkrantz Baaben, Nr. 2 mangler, Nr. 3 adeligt, Nr. 4 og 6 Bomærke, Nr. 5 mangler. Universitetsbibl. Arne-Magn. Danica, VIII, 28.

..... herligt med thette mit oc welberad soldt dt oc nw gensten med thette ... sæl vplader och meg oc myne oc till erlig oc velbørdig mand [Hr. *Niels Erickssen*] [till] Biørnholm ridher ff ... till ewy ... lig eye deel oc retichedh i Stolder[op] liggendes ... Broskherit i Hae[rteso]ghen oc giffuer tiill aarlig skyld ... renthe xii s. pendinge, huilcket f. komet er til arff effter my oc forelder, gud teriss siell haffue, med alle forsc^{ne} gotzes rethe nw tilligher oc aff arildh till leget haffuer, som er skow, marck, ager, engh, hedhe, moesse, fiskewant, fæg[angh], feligh, wot oc tywrt, inthet vndtaghen, i huat thet helst er eller heffnis kandh, skall forsc^{ne} her *Niels Erickssen* oc hans arffuing haffue, [ny]de, bruge oc beholde tiill ewindelig eye for jett fult kiøb, oc kendes ieg meg oc myne arffuinge at haffue vpboret pendinge oc fuldtwerdt aff forsc^{ne} her *Niels Erickssen* for for^{ne} gotz effter myn wilie oc fuldnowe, oc tacker hannom for god betaling. Tiilbinder ieg meg forsc^{ne} *Anne Somers* oc myn arffuinge at frii, hiemle oc fuldkomelig tilstaa forsc^{ne} her *Niels Erickssen*

oc hans arffuinge forsc^{ne} gord, gotz oc renthe med alle syn rethe tillegels for huer mantz tilltall, som ther paa kand eller wele tale med rethe, andelig eller wertzlig. Ock kendes ieg meg oc myne arffuinge inghen deel, lod eller retiched at haffue i forsc^{ne} gord oc gotz effter then dag i noget made. Skedhe thet saa, thet gud forbywde, at forsc^{ne} gotz eller nogne aff forsc^{ne} gotzes rethe tillegels bleff forsc^{ne} her *Niels Erickssen* eller hans arffuing affwontnen med kirckeloff, lantzloff eller nogne rethe-gang, tha beplichther ieg meg oc myn arffuing strax at wederlege for^{ne} her *Niels Erickssen* oc hans arffuing saa goth gotz igen, saa møghet oc saa welbeylelig for syn aarlig skyld oc renthe, oc holde hannom oc hans arffuing thet aldellis vden skade. Tiill udermere windisbord oc beder forwaring haffuer ieg forsc^{ne} *Anne Sommers* med myn friit wetskab ladhet henge mit insegel nethen fore thette mit obne breff medh velbørdige oc hederlig mentz insegle, som ieg med thette mit obne breff tilbeder at besegle med meg til windisbørd, som er Jacob Ogessen tiill Wingigord, Jepp Binderup i Hwesstin, Nis Perssen, borgemester i Randers, Matis Keerssen, byfoghit, oc Oluff guldsmed radman ibidem. Screffuit paa Løwstrup sanctorum Philippi & Jacobi dag apostolorum anno domini mdxiii.

Bagpaa: . . . Bryske . . .
Stollerop . . .

XXVI.

Uddrag af Mogens Gøjes Testamente.

d. Klovsholm 1514, 29 Septbr.

Efter en Extract i Klevenfeldts Samlinger til Familien Gøjes Historie, i Ohmarf., med Paategning: „Stk. af en Bog, fru Anne K: crans Albert Gøjes strefj met egen hand, 1553“.

I Guds nafn amen etc.

Effterdj der er intet wisser end døden och intet wisser end dødsens timme, end at ieg er schrøbelig till mit legeme, dog haabes mig till Gud, at ieg er karsch till min siæll, da agter jeg Mogens Gøye ridder att schiche mit testemente aff det guodz, som vor Herre mig vnt och forleent

haffuer ij saa maade

Item x Ɔ til st. Jachims alter i Marboe, som min fader er begraffuett, till att kiøbe wox for till alterett

Item 3 minne sønner Axell, Eschild och Albret, giffuer ieg min stoere guldkiedde, som weyer cxxxij lod. Item min daatter Sophie den lange trinde kiedde, som min kiere husfrue Mette gaff mig ij sit testementte. Item min datter Pernille det trinde spann, jeg kiøbte af frue Kirsten Ebbis. Item mine døttre Mette, Elline och Birgette de 2 smaa mine guldkieder och dett spann, som sante Karen i staar. Item huad andet klenodie och ringe ieg haffuer, mit perle smyche, perle krandze och andre løse perler, som findes i mine werre, giffuer ieg och 3 for^{ne} mine døttre. Item huad min kiere husfrue haffuer gifuet 2 vorre børn i sit testamente, perler eller klenodie, det findes altsammen paa Claxholm vden den brede kiede. Item gifuer jeg min herris naade det forgylte vdgraffuett staab, som mitt och min hustrues waaben staar paa foeden, item her *Niels Erichssen*, her Thomas Nielssen, huer en engelsche nobell oc 2 vngersch gylden. Item her Predbiørn och hans husfrue frue Anne huer 2 lybsche gylden. Item her Albert Jepssøn och hans husfrue fru Sophie huer en nobell. Item fru Birgette her *Niels Erichsens*, frue Anne her Hendrich Kromdiges, frue Else her Thomas Nielsøns och frue Anne *Holgers* huer en nobell. Item 2 morsøstre, huer 3 rinsche gylden, item fru Margrette min corels salter med 5 guldsteene och en ring paa, goed som 4 gylden. Item min broder Hendrich Gøye en ring med en stoer rubin. Item min søster Jde en ring med alang saphir. Item *Niels Loduigsen* och *Otte Holgersen* huer en nobell och 2 vngersche gylden, item *Olluff Nielsen* huer ij vngersche gylden, item jomffru *Sophie Holgersdaatter* och jomfru Drude Krumdiges daatter huer 2 vngersche gylden. Item min fogett Hans Willumssen haffuer jeg unt 2 mine gaarde i Sielland ij Thorslund lille hans liffs tiid, de gifue j lest korn. Item min foget paa Krenckerup Hans Jenssen x Ɔ. Item min capelan her Claus och min schriffuer Niels, som følger mig, huer xij Ɔ. Item huer min suend 5 Ɔ foruden deris løn. Item huer min smaa suend x Ɔ. Item Hans Rostrup och Las Lonou huer en goed foelle och itt aff mine harnische. Item Morten Pedersen, som kam fra Michell Pedersen, och Jens harnischwischer huer af dennem et harnisch. Item Lauridz, som tager mine kleder vare, en god foelle och it harnisch. Item

befaller ieg *Niels Ludwiggsson* at betale min och min hustruis witterlig gield, huor hun kand findes, af den opbørsell, hand schall opbære aff mit guodz efter det breffs lydelse, ieg hafuer gifuet hannem. Dette mit testemente befaller ieg min kiere morbroder her *Nielss Erichsson*, her *Thamis Nielssen*, *Niels Lodwiggsson* och *Otte Holgersson*, at de gjører det fuldt strax efter min død, som min thro er til dennem, och som de will suare for den almechtigste Gud. Jtem Jnger, som tager mine børn waare, giffuer jeg et pahr leydisch kleder och xx R . Jtem Maren et pahr leydisch kleder. Till wittensbyrd haffuer jeg thrygt mit indsegell for denne schriff. Datum Clauxholm Sant Michels dag aar efter Gudz byrd 15 xiiij etc.

XXVII.

Bidne af Rougsø Herredsting til Ejler Stygge (Rosenkrantz) paa Høvringholm, at hans Lovhøringer kundgjorde, at de Løverdagen tilforn saa og hørte, at han gjorde Labhævd paa 6 Stykker Jord, som laa mod Vest og til Markstjættet mellem Ørsted Mark og Høvring Mark, og paa den Eng og Kjør, som ligge nedenfor, Kronens, Vondens og Bjørn Andersens Arvingers Jord uforfranket, og indvordede Ejler Stygge bemeldte Jord, Eng og Kjør saa langt og saa bredt, som Hr. Stygge i sin Tid havde havt det ulastet og ufjæret, og som han selv havde havt det i 40 Aar og mere i Hævd og Bærg, som sin rette Arv og Ejendom til Høvringholm.

d. 1515, 26 April.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Skjærm. (Rougsø Herred Nr. 19) har 8 hængende velbevarede Segl, Bomærker.

Alle mendh thette breff syer eller høre læssæ hylsse vy Twy Hoogh foghet tiil Rwgsoherretz tingh, Jens Mic. i Heelskof, Jens Lygordh i Maghenstrop, Micl Perssen i Høringh, Erik Eskelssen i Kardæ, Jep Jenssen i Vore, Per Lassen ibidem, Rasmus Anderssen ibidem, kyerligæ met gud, kwndgyøre vii for alle met thette vorthæ obne breff, ar æfter guds byrdh mdxv then torsdagh nesth for sancta Voldborgis dagh, ta var saa skeketh for oss ok for flere gode mendh, som then dagh for^æ tingh søkte, ath velbyrdighæ mandh, som er *Eyller Styggæ* paa Hæffringholm, hand loffligæ beydes ok sik eth fwth standendes tings vendhæ aff viii tro dandæ

mend, som er Michel Perssen i Hørningh, Jep Tønnessen i Kardæ, Erik Eskelssen ibydem, Nis Perssen i Vtby, Jens Roffsing ibidem, Sewren Jenssen i Ingersløff, Cristiern Knwtssen i Vore, Per Powelssen i Vtby, thessæ for^{ne} viii dandhæ mend tii alle sandrekteghæ vwndæ ok sawdæ paa teris godhæ tro, syel ok rætte sandæ, thet tii hørdæ ok sowæ samme dagh paa for^{ne} tingh ii dandæ mend for thennom stande, Jens Michelssen i Heylleskoff ok Jens Lygordh i Maghenstrwp, som var for^{ne} *Eyller Styges* hanss loffhøringæ, tii kwndgyord hanss loff ok lawhæffth samme dagh ok lydelig for tings dom saa thet ty hoess vare, hørde ok sawæ then lowerdagh nesth tiil fornæ, ok hørdhæ ok sawæ, thet for^{ne} *Eyller Stygge* hand gaff en fwlth loff ok laffwæhæffth loffligh ok laffwæ tydhæ dax, som ha^m var lofflige tiil fwndhen aff koninghens fogdæ ok tii godæ herretsmend iii samfeldh ting tiil forne ath gyøre, ok . . . han syn laffwæhæffth met godhæ rydher ok rydhermendsmendh ok bøndher ok godhæ iordh . . . ss mend, ok brasth han^m enghen værn, tær met indwordæ for^{ne} *Eyller Stighæ* vi stykyer iordh, som leger nesth væsthen vet thet mark skyel, som lygger i mellom Ørsthet mark ok Heffringh mark, ok then eng ok kyer, som ligher nedhen for, met syn bredhæ ok lenghe, som ha^m bør ath hawæ met rætte, ok kronenss oc bondhenss ok Bjørn Anderssens arwinges grondh vkrenketh, ok indwordhæ for^{ne} *Eyller Stighæ* for^{ne} iordh ok eng ok kyer saa lankth ok saa bredh, som herræ *Styggy* handh haffdæ i syn lyffs tyd vlasth ok vkyerdh, ok som for^{ne} *Eyller Styggy* hawer haffth i xl ar ok myere i syn fry brwgelighæ hæffth oc være. Jtem thenne for^{ne} iord ok eydom for^{ne} *Eyller Styggy* hand indwordhæ met syn loff ok laffhæffth æfter loghen for syth rætte aroff ok eydom tiil Hæffringhæholm tiil sægh ok syn met arwingæ ok teris ræte arwingæ, ok vorth for^{ne} laffheffth loffligæ fwndhen ok festh æfter loghen, ok gyordæ handh syn laffwæhæffth, hwar mandhns iordh vforkrenketh i alle madhæ, ok melthe for^{ne} loff høringh hanss loff ok laffweheffth ved syn fwlle mak, til hon felde met besp ok bæste beydæmendh. Ath saa gyk ok foer, thet vindæ vii met vore ingsegle henghendes nedhen for thette breff etc.

XXVIII.

Alle Brødre og Søstre i Mariager Kloster beder Kong Kristiern om Hjælp mod Hr. Prædbjørn (Podebusk) og Kannikerne i Viborg.

b. Mariager 1515, 12 Juni.

Original paa Papir i Ghmarf., Danske Saml. 377, med Levning af Segl.

Aue Maria gratia plena. Vore idmige troo tienest ether nades verdighed for helssen met vor herre Jesu Christo. Altsomkereste nadige herre verdiges at wide, ath wii fatighe personer tacke ether nades verdighed for stoore velgerninghe oc hielpp, huilket ther skall trolige farskille hoss then almetigste gudt her i closter till ewige tiidt for ether nade oc ether nades verdighe tilkommindes drotningh, oc bedhe wii ether naade nw idmigelige, ati ville verdiges tillet for gudz skild, jomfrw Marie oc frw sancte Birgitte theres skildt at were oss oc titt fatige stet hieppelige met h'er Prædbørn oc thee cannicker aff Viborg, at the skulle icke giøre tit salige stet en ewige skam, vdaff huilket thet kwn snarlige bliffue øidt oc til inthet. Er thet dogh stichtet oc holt vidt macthem vtaff ether nades verdige foreldher, oc bliffwer thet icke nw længher vidt macthen vden ether nades store trøst oc hielpp. Bether wii ether nades verdighed idmigelige oc gerne, ati icke tagher till mistøcke, i thet wii fatige folck w[m]age ether naades verdighed met wore tilscriffuelse. Ether nades siell, liif oc statt then almetigste gudt befaler wij till ewige tiidt. Screffwet tisdag nest for gudz legoms dag anno domini mdxv.

Ether naades store verdighet idmige oc fatige thienere oc capellaner, alle søstre oc brødhre i Mariager closter.

XXIX.

Kong Kristierns Rettertingsdom, at Arvetvisten mellem Fru Anne Mejnstrup (Holger Eriksen Rosenkrantz's Efterleverste) paa egne og Søn Holger Holgersens Begne paa den ene Side og Otte Holgersen (Rosenkrantz) paa den anden Side skal afgjøres paa et Møde i Horsens næstkommende Paaste af deres Samfrænder.

b. Dønsø 1515, 21 November.

Orig. paa Papir med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 33, Pars 1, Nr. 57.

Wii Christienn, met gudz nade Danmarchs, Norgis, Vendis oc Gotis konningh, vduald konningh till Suerige o. s. v., gjør alle vitherligt, at aar effter gudz byrd mdxv then othensdag wor fruæ dag presentationis for oss pa wort reththeringh i sancti Johannis closter i Othens i wor eyen nerwærelse, ner^{dis} oss elsk^e her Henric Knudsen, her Moghens Gøyæ, her Thomes Nielsen, her Peder Lycke, riddere, woris men oc rad, oc Jens Stigsen, wor landzdommer i Ffyn, vor skicket oss elsk^e fruæ Anne Meyenstrapsdatter paa sine egne oc hennes søns *Holgerdz* vegne pa then ene oc oss elsk^e *Otte Holgerdsen* wor hoffuesind pa then annen side om trette, them mellom er om arff oc skifte etc. Tha talethe vii them saa mellom effter beggis theris tilladelse, samticke oc fulbyrd, at the skulle pa bode sider møde i Horsnes fiorthen dage effter paske nesth kommendis for sex theris samfrender, som the her for oss opneffnde, som ere for^{ne} her Henric Knudsen, her Moghens Gøyæ oc mester Jacob Krumpen pa fruæ Annes oc hennes søns vegne oc her *Niels Ericsen*, her Thomes Nielsen oc *Niels Loduigsen* paa *Otte Holgerdsens* vegne, som skulle fuldmacht haffue at legge, skifte oc jeffne them emellom alt thet gotz oc arff, them bør at kommæ tilskiftis emellom effter laghenn, oc skulle forlige oc fordrage them till en endeligh ende om all then trette oc tiltall, them mellom er pa arffs vegne, oc om all opbørelse, hwyad thet helst er eller neffnes kan, inthet vudentagit, till mynne oc rette. Oc forplecthet the them pa bode sider at møde pa for^{ne} tiid oc sted hwer met sinæ samfrender oc giøre hwer fyllesth wthen alt lenger hinder eller skudzmall. Skede oc saa, at nogle aff for^{ne} samfrender finge forfald oc ey tilstede kwnnæ komme, tha skulle the tage andre fuldmectige i theris sted, som bortte ere. Kan for^{ne} fruæ Annæ oc hennes søn icke tha vederfaris fyllest oc komme till ende met samme skifte, tha skulle the siden haffue wore breffue oc forfølingh offuer *Otte Holgerdsen* i then sagh, som tilbør. Datum vt supra nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Marswin, justiciario nostro dilecto.

XXX.

Abbeden i Dre (o: Bor) Kloster og Konventet gjør Magestifte med Erik Stygge (Rosenkrantz) til Matrups og hans Hustru Kirsten Nielsdatter og

udlægger dem et Enemærke og en øde Mark i Tyrsting Herred mellem Tyrsting Mark og „Bwst“ Mark, som kaldes „Biersnab“, medens Klosteret faar igjen 2 Gaarde og 1 øde Bol i Hæsing Herred, i Villerslev Sogn i Gudnæs.

d. 1516, 22 September.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Skript. (Hæsing Herred Nr. 21) har havt 2 hængende Segl, Nr. 1 mangler, Nr. 2 Conventets er særdeles vel bevaret tilfede.

Vy brodher Thames abbeth i Orecloster ock alth conuent i samededh giøre wytterligh for alle, ath wy haffwe skøth, oplath ock affhendh ock nw met thette worth obne breff skødher, opladher ock aldeles affhendher fraa oss ock wore efftherkomere ock till welbyrdigh man *Erick Stogge* till Mattrwp, ffrwe Kirsthin Nielssdatther, hans kiære hostrw, ock theres retthe arffwinghe till ewinnelige cyendom ieth closther ienmerckie ock mark, som nw ødheligghe, i Tyrstingherret mellom Tyrsting marck ock Bwsk marck, som kaldes Biersnab, wyth ock breeth met agher ock engh, skoff ock mark, woth ock tyffrth, enthet wndtaghen, som omsteneth er aff sandmen i Tyrstingherret. Ock kiendes wy oss ock wore efftherkomere fwlth wedherleggelse ath haffuæ aff for^{ne} *Erick Stogge* ock hans kiære hosfrw Kirsthin for for^{ne} cyendom, som er two gaardhe ock ieth ødheboell liggindes i Tydh i Hasingherret i Willeløff soghen i Gwdhenes by, som hans obne breff wdhwiser ock indholdher, som han oss ock worth closter ther paa kierlige giffwet ock giordh haffwer. Ock ther till beplicthe wy oss ock wore efftherkommere i for^{ne} Orecloster ath holde wbrødelighe ien ewigh begengellsse i Orecloster ien tiidh hwerth aar till ewigh tiidh for for^{ne} *Erick Stogges*, ffrwe Kirsthins hans kiære hostrues, theres børns ock begges theres foreldhres siele. Ock naar for^{ne} *Erick Stogge* ock for^{ne} ffrwe Kirsthin kaldes aff werdhen met dødhen, tha skall hwer presth, som tha findis i Orecloster, holde the sex opstandindigh (!) messer for hwer theres siele. Ock kiendes wy oss ock Orecloster enghen dieell, lodh eller retthehedh ath haffwe i for^{ne} Biersnab eller noghen hennes retthe tilleggelsse effther thenne dagh i nagher maadhe, men wy beplicthe oss ock wore efftherkomere abbether ock conuent i for^{ne} Orecloster ath frii ock hemle for^{ne} *Erick Stogge*, ffrwe Kirsthin hans hosfrw ock begghe theres retthe arffwinghe for^{ne} Biersnab for hwer mantz retthe tilltale, som ther paa kan tale met retthe i nogher maadhe. Skeer thet ock saa, ath for^{ne} Biersnab wordher for^{ne} *Erick Stogge*, hans

hostrw frwe Kirsthin eller theres retthe arffwinghe aff wondhen met noghen retthergangh, tha beplicthe wy oss ock worth closther ath wederlegghe then^m saa goth gotz ighien ock holdhe then^m thet skadeløsth i alle maadhæ. In cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillo conuentus nostri presentibus est inferius appensum. Datum in monasterio nostro prescripto anno domini millesimo quingentesimo sexto decimo ipso die sanctorum martirum Mauricii et sociorum eius.

XXXI.

Fr. Aage Jepsen (Sparre), Rannik i Lund, og Mavrids Jepsen (Sparre) til Skurdrup bekendtgjøre, at de have overleveret deres Søstersøn, Mogens Klavsen (Rosenkrantz), et Etrin med Menodier, som efter hans Moders Død blev givet i Forvaring til deres nu afdøde Broder Oluf Jepsen (Sparre), og at denne i levende Tide havde overgivet saabel Mogens Klavsen som hans Søster Kristine Klavsdatter (Rosenkrantz), medens denne var i Huset hos Fru Dorthé (Tidemand), Aage Andersens (Thott), forstjellige Smykker.

d. Sturdrop 1517, 23 Maj.

Trykt efter en Afskrift i det Kgl. Ohmarf. (Klevenf. Saml., Familien Sparre).

Vii effther^{ne} Aage Jepsson cannick i Lund och Mauris Jepsson tiill Skurdrop kendes meth thette wort opne breff, ath aar effther gudz byrd mdxvij løuerdagen nest fore s^{te} Vrbans dag antworde wij *Maaens Clauesson*, wor søstersøn, paa synæ och synæ søskens wegne, eth skriin, som wor broder Oluff Jepsson, hwes syell gud nade, annamede tiill seg vdj forvaryng paa theris wegne effther therris moders død, som først wor wdj æn ask meth eth kiortell stiøche meth nogle søllfpyber, som ther tiill hører, item iij gulrynge och ij forgylte sølff knappe, item æn liden sølff crotz meth nogle smaa snøre nagler, item eth lydet guldspand meth et stocke aff eth halsband, med noget mere brøddet guld smaat, som ther laa hoss. Item æn æsk med breff. Item tw hyndecke. Item iij par floyells halffue ermer med nogle smaa malyer, som ther sydder vdj. Item her for vden antworde wij for^{de} *Maaens* ieth soppebynnecke aff sølff, som myn broder annamede och med for^{de} skryn. Item antworde for^{de} Oluff Jepsson,

wor broder, for^{de} *Maaens* vdi hans løffwendes tid vdaff samme skryn, fførst eth sølffbelthe, som *Maaens* sagde, ath een bonde skulde høre tiill, med een lyden guldryng, som sadh een rwbyn vdj. Item her forvden antworde och wor broder *Kristine Claues dotther* ieth perlebyndecke med eth vnder byndecke och ij perlebøgle, then tiid hwn kom till ffw Dorthye, Aage Anderssens. Thet saa vdj sanningen ær, wydne wij med wore indsegle trackendes neden fore thette wort opne breff, som eer giffuet poa Skurdrop aar, dag och sted, som forscreffuit sthaer.

XXXII.

Rong Kristiern byder Otte Holgersen (Rosenfrank), Embedsmand paa Tørning, inden ti Dage at fuldgjøre Fru Anne Mejnstorpsdatter (Holger Eriksen Rosenfrankes Efterleverste) paa egne og hendes Søns, Holger Holgersen (Rosenfrankes) Vegne deres Krav til ham angaaende Arv og Skifte.

d. 1517, 9 Juli.

Original paa Papir, Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 46, Pars 1 (Mejnstorp) Nr. 69.

Wii Cristiernn osv. helse ether, som bigge oc bo i Biergeherret, kerlige met gud oc wor nade. Vii byude hoss tegh nw annen sinnæ oss elsk^e *Otte Holgersen* wor embitzman pa Tørninge, at tw innen x dage, effter thette wort breff er lest, vdlegger oc fyllest gjør oss elsk^e fruæ Annæ Meyenstropsdatter pa hennes egne oc hennes søns *Holgerd Holgersen* wegne theris andell oc rettighed i alt thet gotz oc arff, som wskiffit er oc bør at komme ether till skiffte emellom oc kan findes, at tw haffuer inne met tegh, oc fult gjør wort breff, ther pa giffuit er, opbørelse vdentaghenn etc., effther thij som tw esth ther om tilforn laglige pamynt met wore breffue. Thij lad thet ingelund vnder tyth faldzmall. Datum in profesto beati Canuti regis anno domini mdxvij nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Marswin, iusticiario nostro.

XXXIII.

Kong Kristierns Stævning over Otte Holgersen (Rosenkrantz), Embedsmand paa Tørring, og Fru Anne Mejnstorff paa egne og hendes Søns, Holger Holgersens (Rosenkrantz) Vegne om at møde 6 Ugersdagen for Kongens Retterting angaaende Arv og Skifte, da Otte Holgersen har taget Gjenbrev. (Sfr. Nr. 32, og om Brevenes Tidfølge i Texten under Fru Anne Mejnstrup).

d. Findved 1517, 6 August.

Original paa Papir, Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 46, Pars 1, Nr. 70.

Wii Cristiernn osv. helse ether, som bigge oc bo i Biergeherret, kerlige met gud oc wor nade. Vij byude hoss ether oss elskelige *Otte Holgersden*, wor embitzman pa Tørninge, pa then enæ oc oss elsk^e fruæ Annæ Meyenstropsdotter pa ether egne oc ether søns, *Holgerdh Holgersdens*, wegne pa then annen side, ati rette siette wege dagh, som thette wort breff læsse, møde for oss pa bode sider pa wort rettertingh met hwess beuisningh i haffue emod hwer annen om nogit gotz oc arff, som wskiffet er oc bør at komme ether till skiffte emellom, som wij haffue giffuit for^{ne} fruæ Annæ wore breffue oc forføllingh pa, mod huilke *Otte Holgersden* togh genbreff. Thij lader thet ingelund, saa framt at huilken aff ether icke tha møder, tha hielpe wij then, ther møder, frandelis thet reth er i saghenn, som tilbør. Datum Linduid die beati Sixti pape, anno domini mdxvij nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Marswin, justiciario nostro dilecto.

XXXIV.

Vidne om, at der i Rjøge blev stiftet mellem Hr. Mogens Gøye og hans Sødstende p. d. e. S. og Fru Sidsel (Brahe), Hr. Estild Gøyes Efterleverste p. d. a. S. efter Hr. Estild Gøye, bl. A. Arden efter Hr. Estilds første Hustru, Fru Mette Eriksdatter (Rosenkrantz) og hendes Fader Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz), hvilken Arv Hr. Estild havde fiddet inde med udstiftet i 3 Aar efter deres Moder.

d. Rjøge 1517, 3 December.

Orig. paa Papir, Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 22 (Gjø), Pars 2, Nr. 102, har havt 6 Segl, Nr. 1 affaldet, Nr. 2 Bollernes Vaaben med M over, Nr. 3 og 4 kun Hjelmen tilbage, Nr. 5 kun et Stykke Vaand med Bogst. Sol (se Tab. IV, Nr. 9), Nr. 6 kun Hjelmen og et Stykke Vaand med Bogst. Dlof.

Wij effter^{ne} Niels Høog, Mattis Ericssen, Albrict Glob, Andres Bilde, riddere, *Otte Holgerssen* oc Oluff Daa, giøre vitterligt met thette vort obne breff, at ær effter gudz byrd mdxvij sancthe Barbare aftenn pa radhuset i Kyøge vor vij forsamlet om arff oc skyffte emellom erlig oc velburdiig mand her Maghenss Gøye, ridder, pa hanss egne oc hanss sødskindes vegne pa thenn eene, oc frug Cecilie, her Eskild Gøyess effterleffuerske, oc henness broder, her Tiige Brade ridder, som er henness rette verge, pa thenn andenn side effter her Eskild Gøye, huess siell gud haffue, i saa made. Ffirst lade vij oc jeffnet om her Maghenss Gøyess oc hanss metarffuingess møderne, som theris fader, her Eskild Gøye, met inde sadt oc opboret haffde i try samfeld aar effter theris moder frug *Mette*, theris oldefader her *Eric Otssen* oc theris broder Axell Gøye, tha løb then swm, som frug Cecilie skulde vdlegge her Maghenss Gøye pa hanss egne oc hanss søsthris vegne ... (osv.). Datum anno, die et loco supradictis.

XXXV.

Århus Kapitel kundgjør, at Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og nogle af hans Sødsfende og Svogre have funderet 2 Aartider i Århus Domkirke for deres Slægt og dertil givet en Gaard i Trustrup (Øst Sogn, Galten Herred) og „ottefintz tyffwe“ Mark til Indjød af en anden Gaard.

d. Århus 1518, 6 April.

Trykt efter en Afskrift paa det Kgl. Bibliothek (Nye Kgl. Saml. Nr. 2091, 4to, Rosenfrankiana III).

Wy efftherscreffne prelater, canicker oc mennighe capitell wdj Aars kwngiorer medh thette worth obne breff, ath wij haffue annamit aff erlige oc welbwrne folck, her Tyge Krabbe aff Bwdstrup ridder, hans søster frwe Margrete Krabesdotther aff Bøgstedh, hans swagre Pally Spild aff Menstrup oc Maggens Ywell aff Wdstrup, en gaardh wdj Trwdstrwp liggende wdij Olst sognhen ij Galthun herreth medh alle syne rette oc rettigheyth ath haffue till ewindeligh cydom oc ther till ottesintz tyffwe march ij danske penningh till ath kiøbe en andhen gaardh flore till ewindeligh cydom, oc ther fore heplichte wy oss oc wore efftherkommer prelater oc canicker wdy Aars domkirke ath opholde oc wpholde lade twenne aar-

tiider wdij hwert aar till ewygh tydh, then ene paa anden dagh effther sanctorum Simonis et Jwde apostolorum dagh meth vigiliis om affthen oc sællemesse om andhen dagh wdy høffue koreth wdy Aarss domkircke ffor erligh oc welboren qwinnes frwe Elsebe Tygissdotthers, hennes hosbonde Magens Krabbe, theres sønners, doctor Morthen Krabbes, here Tyghe Krabbes, Mogens Krabbes, oc døtthers, frwe Hellewighes, frwe Margretes oc frwe Dorothe Krabbesdotthers sæles saligheyth, oc then andhen aartiidh paa sancti Briccii confessoris dagh meth vigiliis om affthen oc sælemesse paa sancti Briccii dagh wdy høffwe kaaret wdy Aars domkirke effter gammell seddewaane fore welboren og høfflerd mandz doctor Morthen Krabbes, hans foreelders Magnus Krabbes og frwe Elsebe Tyggisdotthers oc alle hans syskinds sæle oc alle cristne sæles saligheit, oc hwar ssaa skeer, thet gud forbywde, ath for^{ne} twenne aaretyder nogen tyd udij noget aar merkelighe forsømmes oc ycke redelighe holdes, som thet segh bør oc forscreffuet staar, tha mwe oc skulle for^{ne} her Tyge Krabbe, hans søsther oc swagre oc theres arwinghe igehn anname for^{ne} gaard wdy Trwdstrup oc for^{ne} ottesintzyffue march penninghe wden capittels wdy Aars yhnnsesles (!) y noghre maade oc skicket anderstede hoss then helge kircke, gwd till loff oc alle cristne sæle til saligheit, effter theres wille. Till wytingzbørd haffue wy ladet henge wores capittels indsejel nethen fore thet wort obne breff. Giffweth wthy Aarss paa trydie dagh poske aar effter gwds byrdh mdxvij.

XXXVI.

Fr. Tyge Krabbe kwitterer Oluf Nielsen (Rosenkrantz) for hans Hustrus Andel i Roldingpantet.

b. Bjørnholm 1519, 3 April.

Kgl. Bibl., Orig. p. Papir, D. Danske Adels Historie, Fasc. 35, Pars 2 (Krabbe), med velb. Segl.

Jeg Tygge Krabbe ridther till Bwstrop 'gior witterligt met thette myt opne breff, at erligh och velbyrdugh swend *Oluff Nielssenn*, vor nad^e herris embitzmand paa Kollingh, haffuer nw fornøgit meg till gode rede alle myn anparth, ther myn hwsfrwe ere tilfallendis i Kollingh

pant, the lader ieg hannom och hanss arffuinge qwith, frij, ledigh och løss for meg och myne arffuinge for alle ithermere krafft eller tiltalle ther for i noger made. Till vyndisbyrdt thaa triecker ieg myt jndzegell netthen paa titthe myt opne breff. Datum Biørnholm søndagen letare mdxix.

Bagpaa: Her Tyghe Krabes breff pae Kollinghe pandt, som her Ollf wdt qwyte hanem.

XXXVII.

Otte Holgersen (Rosentranck) anmoder Eøge Bille, Befalingsmand paa Hagenskov, om at gaa i Forløste for ham og hænge sit Segl for nogle Breve, hvorhos han beklager ikke at kunne sende ham en Hest, da han har givet 2 til sin Svoger Hans, en til Oluf Nielsen (Rosentranck) og en til Giord Nielsen (Drefeld).

b. Tønning 1519, 14 Maj.

Trykt efter en Afskrift i det Kgl. Ohmarkiv. (Lebensfeldts Saml.).

Venlig hielssen altid forsendt meth gud. Kere Esge, sender ieg teg nogne hete breffue, jeg tilforne haffuer screffuet teg til om, jeg beder teg gerne, thw wilt sette thiit intzegell fore oc besegle them. Thet er icke vden en søge swm, dog breffuene ære mange oc foreloffuerne, thii hwer will haffue syt breff, thet skal meth gudz hielp aldeless bliffue oc vorde teg skadesløst. Kere Esge, som thw scriffuer meg tiil om jen hest, tha mot thw vide, at myn swager, Margretis broder, var her nw hoss meg oc feck ii heste fra meg. Tisligest *Oluff Nielssen* en oc Giord Nielssen en, saa at ieg icke haffuer paa thenne thiid flere at ombædre eller aff at lade. Hagde ieg thet førre vist, skulde thw gerne haffue foet en. Her met teg gud befallendes til ewig thiid. Screffuit pa Tønning løffuerdagen for jubilate anno mdxix.

Otte Holgerssen.

Udfkrift: Erlige oc velbyrdige man Esge Bille, høffwetzman pa Hagenskoff.

XXXVIII.

Otte Holgerfen (Kosentrang) beder Kristiern II om et (nyt) Forleningsbrev paa Tørring Slot i Anledning af det Laan, han har ydet Kongen.

d. Tørring 1519, 19 Maj.

Original paa Papir med Levning af Segl (Kosentrang-Baaben uden Løber), Geh. Ark., Nr. II, Fasc. 42, Nr. 34.

Myn itmige vnderdanige pletuge troo tieneste etthers nadis hocmectighedh itmigeligen tilforenn screffuen met vor herre. Hogborenn førsthe, kiæreste nadige herre, werdes etthers nade atwide, at etthers nades tienere och scriffuer mester Anders Glob haffuer vereth begerendes aff meg it twsyndt gyllen eller tow paa etthers nades vegne vdaff thee viij twsyndt, som ieg etthers nade tilsagdt haffuer, thaa haffuer ieg ingen forlenings breff enthen paa slottet eller forwaringh paa samme peninge, thee at thet hoffuidt breff, som ieg skulle haffue aff etthers nade pæe thee viij twsyndt gylden, er icke beseglt. Thee betther ieg etthers nade itmigeligen, at etthers nade ville verdes till at vnde meg it forleningsbreff pæe slottet at haffue thed pæe reghenskaff, till thess ieg fonger myn peninge igen, thaa skall *Oloff Nielssenn* fornøge etthers nade et twsyndt gylden aff for^{ne} summe pæe myne vegne, och ther pæe haffuer ieg nw strax tilsagidt mester Anders it twsyndt gylden pæe etthers nades vegne, far endh ieg fanger hoffuidt breffuit, thee mester Anders sagde segh at haffue them storligen behoff pæe etthers nades vegne. Her met (osv.) . . . Screffuit paa etthers nades slot Tørring torsdagen nest efflir Ericj regis et martyris dagh mdxix.

Etthers nades itmige

trw tienere

Otte Holgertsszenn.

Udskrift til Kongen.

1519, 29 Maj, Kbhvn., fik Otte Holgerfen Brev paa at beholde Tørring Slot i Forlening paa Regnskab, som han det nu har, og ej stilles ved samme, for de 12000 K Lybft ere betalte, som han nu har laant Kongen. (Suhms Nye Saml. I, 4, 351).

— 11 Juni, Kbhvn., fik han Kvittering for 1000 rh. Gjlden, indbetalte gjennem Oluf Nielsen. (Sammeheds S. 352).

XXXIX.

Kong Kristiern II optager et Laan af holstenste Adelsmænd, hvorfor en Del danste og holstenste Adelsmænd [deriblandt Hans Johansen (Rindenov) til Fobislet, Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til Kolding, Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Tørring, Erik Ericksen (Banner) til Kallø] gaa i Borgen mod at faa Tørring Slot i Underpant, der af den nuværende Lensmand (Otte Holgersen Rosenkrantz) eller hvem Kongen senere maatte indfatte til Lensmand, skal holdes til deres eller deres Arvingers Haand.

d. Kiel 1520, 13 Januar.

Erykt efter en saamtidig Affrist i Geh. Art., Nr. II, Fasc. 45, Nr. 17.

Wy Crystiernn van Gots gnadenn to Dennemarken, Norwegen, der Wende vnde Gotten konyneck, gekaren konyneck to Sweden, hertoch to Sleszwycck vnde tho Holsten, Stormarn vnde der Dythmerschen, greue to Oldenborch vnde Delmenhorsth, dhoen wytlick, bekennen vnd betugen openbare in vndd myt dusszem vnnszem breue . . . ns, vnsze eruen, nakomelingen vnde . . . em, dath wy dhe werdygem, gestrengen, duchtigen vnde erbaren vnsze getruwen reden vnd mannen herren Detleffe Szesteden, to Pretze prawe[st], herren Thomasz Nyelsszen to Honeborch, erren Albrechte Jepszen to Werdingkborch, erren Oleff Holgerszen to Benewyth, erren Andreas Bylde to Stege, erren Wulff Poggewischen to Szegeberge amptman, vnde erren Wulff Poggewischen de junge, rider, Hans Rantzouenn thom Nygenhusze, Hennyncke Poggewischen tor Varwe, Syuerde van der Wyschen tho Gronholte, Henneken Rantzouwen to Neuerstorpe, Wulff Sture to Gammelgarde, Henneken van Aleuelde Detleffszone to Nubel, Henneken, Clawes, Keyge vnde Hynricken van Aleuelden, gebroder, Benedictussons tor Lemkulen, Henneken Szesteden tho Olpennessz, Scagke Sesteden to Hennemerke, Jortt Nyelsszen to Henszegauell, Hannsz Johansszen to Fobeszleth, *Oleff Nielsszen* to Koldinge, *Otte Holgerszen* to Dornynge, Mandorpp Hollich [to] Bersskow, Otte Breyden, Eryck Ericksszen to Kalløe vnde Essche Bylde to Hagenskove, myt eyner sameder handt hebben heten lauen dhen duchtigen vnde erbaren vnszen leue getruwen vnde besunderen Thonnies Rantzouwen thom Nygenhaue vnde synen eruen vor viij dusent marck lubsch houetstols, iiii hundred vnde veyftych lubesche marck rente penningen, Syuerde van der Wyschen to Gronholte vnde synen eruen vor vi^m marck houet-

stolls, iii^c vnd lx marck rente, Clawes van Aleuelden tor Lemkulen vnde synen eruen vor vi^m marck houetsstoll, iii^c vnde lx marck renthe, Henneke van Aleuelden to Nubell vnde synen eruen vor v^m marck houetstoll vnde iii^c marck renthe, Henneke Szesteden to Olpenessz vnde synen eruen vor vj^m marck houetstoll, iii^c marck vnde szostich marck rente, Otte Szestede Benedictesson tom Klufensyke vnde synen eruen vor vi^m marck houetstoll, iii^c vnde lx marck rente, Sweder van Kassenbroke vnde synen eruen vor jm^m marck houetstoll vnde lx marck renthe vnde Syllige Hugenns vnde ere eruen vor ij^m marck houetstolls vnde xc lubsche marck rente pennynghe. Wur dye vorbenomede vnsze lauer sampt edder bezundern eyn islick den synenn wech in den vorbenomeden summen edder in anderwegen vor vns mogen gelauet hebben edder noch in tokamende tyden furdermher vor vns lauen wurden, nha lude vnde inholde des houetbreues edder houetbreuen, dar vpp vthgegeuenn edder der wegen vthgegeuen mogen werden, vnde weret szake, dath dussze vorbenomede vnsze rede vnde manne vnde ere eruen szodans loffttes edder loffte haluen in jenygen bewyslyken schaden kemen, daht godt nycht en wyllte, als denne hebben wy en vnde eren eruen vnsze sloth vnde gantze vogedyge Dorninge myt allem vnde iszlychen dessuluen slates vnde vogedien thobehoringe, herlichyden vnde rechtycheyden ock frygheiden, tollen, mollen, sehen, dyken, dammen, ange, flysscherien, holtynge, myt vnde islichen tolyggenden dorperen huren vpkamende broke . . vnde slichtes myt allen to beryesen . . chts nicht buten tho boscheydende, to eynem vnder pande vnde forwaringe gesett vnde setten den vpgenanten vnszen laueren vnde eren eruen, dath alsoz gegenwerdigen in crafft vnde macht desses vnses breues vnde dare beneuen dem dughtygen vnsszen leuen getruwen amptmanne tho Dornynge *Otte Holgersszen* beualen vnde beuelen eynn szodaen alsoz gegenwerdyngen in crafft dusses vnszes breues vpbestimmen vnszen laueren vnde eren eruen, dar ahn eyne truwe handt toholdende. Vnde weret, dath szodane truwe handt durch vns an eynen anderen amptmanne to Dorninge geanderth wurde, de sulue amptman tor tydt synde schall den vorbenom. vnszen laueren vnde eren eruen daran szodaen truwe handt in gelycher mathe, szo wy *Otte Holgersszen* vnszen amptmanne beualen hebben, to holdende vorplichtet szyn, vnd wanner de vorbenomede vnsze lauere edder ere eruen desz effte der berorden geloeffte haluen scaden geleden hebben vnde denne darnha sodann truwe handt van dem bemelten *Otte Holgersszen* edder van den jennen, de tor tydt dar szuluesth to Dornynge vnsze amptman ys, esschenn,

alszden scall he den vorbenom. vnszen laueren vnde eren eruen szodaen vnsze slott Dorninge myt allen vnd islychen synen tobehoringen, herlicheyden, rychticheyden vnde fryheyden vorscreuen in ere hebbende were auertoantwerdende vnde intodonde plychtet weszen, dat sze to erem bestenn sunder vnser, vnszer eruen, nakamelinge vnde eynes idermannes bewere, hynder edder iuseggent, ock nenerleye rechtes forderinge edder gewaldt dar enttegen men quydtt vnde vrygh gebruken mogen, szo lange dat dye vorbenom. vnsze lauere vnde ere eruen gantz vnd altomale szodans lofftes edder lofften beyde van sculdt vnde allem bewyslyken scaden benhamen vnde wedderlecht syn in aller mathe. Weret ock szake, dat dat sulue vnsze slott Dornynge myt syner tobehoringe vpgemelten vnszen laueren vnde eren eruen, de wyle dath ere vnde erer eruen waringe ys, wo bauen screuen, vnde yn weren hebben, flyentlycher wysze edder yn wath ander mathe dath were, affgewunnen, affgesleken edder affhendich gemakett wurde, dath godt affkere, alsz denne scholen vnde wyllen Wy, vnsze eruen vnde nhakamelinge den vpgenanten vnszen laueren vnde eren eruen szodane vnsze slott Dornynck myt allenn vnde islychen szynen tobehoringe, rechtycheiden, frygheiden vnde herlicheidenn, wo vorbenompt, vnder vnszer egen kosth vnde terynge strax myt dem alder ersten vngesparder moyge vnde arbeydtt myt allem flyte wedder intostygkende vnde auerantwerdende edder, offte dem alszo nycht gescheenn konde, en vnde eren eruen denne allykewel alle summen geldes inholde der houetbreue dar vp vthge[geu]en myt allem bewyslykem schaden dar vp gefallen vnde geleden . . . tze vnde alle touornogende to betalen [vn]de wedder tho leggende vor plycht szyn in aller mathen. Offt ock de vorbenom. vnsze lauere vnde ere eruen syn myt alt der suluigen waringe vnszes slates Dornynge myt aller szynen tobehoringe, wo bauen gescreuen, nycht vullenkamelygh benamen werden vnd to dem eren kamen konden, vnde des furder inn bewyschlychen schaden qwemen, den scaden scolen vnde wyllen wy Cristiernn konyneck vpgenant, vnszen eruen vnde nakomelinge denn erenanten vnszen laueren vnde eren eruen gantz vnde altomale benhemen vnde wedder leggen anhe alle arch vnde geuerde. Wereth ock, dath vnsze vndersathen in der gantzen vnser vogedien Dorninge, samptlich edder endell, dewyll dath sulue slott Dornynge myt alle syner tobehoringe, wo bauen gescreuen, der vorgenanten vnser lauere vnde erer eruen waringe is vnde hebben, syck tegen de suluen lauere vnde ere eruen vngehorsam vnde wedderstreulich makeden, dhenne scolen vnde wyllen Wy Cristiernn konyneck vpgemeltt, vnsze eruen vnde nakamelynge de wedder in geberlychen horsam vnde vnderdanicheyt vppe

vnsze egen kosth vnde teringe bryngen, alszo dat sze szyck tegen vorbenom. vnsze lauere vunde ere eruen, de denne dath vorbenom. vnsze slott Dornynge tor tydt inne hebben, geborlich holden myth entrychtynge aller plychte vnde dennsthe, wo sze szyck beter tho gehorsamich ghestygkett vnde gehalten hebbenn. Wy Cristiernn konyneck vpgenanth, vnsze eruen vnde nakamelingen scholen vnnde wyllen ock den benomeden vnszen laueren vnde eren eruen szodan vnsze slott vnde gantze vogedie to Dornynge myt allen vnde islychen eren tobehoringe, herlycheiden, rechteycheiden vnde frygheiden entfrigenn vnde recht waren ock beschermen vnde entweren vor alle ansprake eynesz islichen, he szy geystlich ofte wertlich, de vor recht kamen wyllen, vppe vnsze egen kosth, moge, arbejdyt vnde teringe, scaden vnde alle euenture, szo vaken desz nott vnde behoofft werdt synde, vnde wyllen en darahn alle dyngk thom besthen keren. Alle dusse vorgescreuenn stuccke vnde artykele samptlich vnde eyynn iszlich beszundern lauen vnde reden Wy Cristiernn konyneck vpgenant vor vnnsz, vnsze eruen vnde nakamelinghe den vaken gescreuenn vnszenn lauerenn vnde eren eruen in guden getruwen vunde gelouen stede, fasth vnnde vnuorbraken woll thoholdende in aller mathen szunder alle arch, argelysth, hulperede vnde geuerde . . . szunder behelplinge allesz rechtes, geystliches ofte werdtlykes. Vnnde hebben des vor vnnsz, vnsze eruen vnnde nakamelynge tho groteren orkunde vnnde mhere vorwaringe vnsze secret hyr vnder ahm duszen breff wytlycken lathenn hengenn, de gescreuenn vnde gegeuen ys bynnen den Kyle nha Cristi vnszes herenn gebordt, duszent vyff hondert vnnd in dem twyntigesten jare inn denn achte daghenn der hillighenn dryer konynge.

XL.

Kong Kristiern paalægger Sandemænd og Togsmand i Vor Herred, naar Agel Nielsen (Rosentranck) til Langtind opfordrer dem til at aflægge Ed i nogen Sag, at de da sværge og gjøre deres Ed efter Loven uden at betymre dem om Trusler.

d. Kbhvn. 1520, 14 (?) April.

Trykt efter en Afskrift i det Kgl. Ohmarf. (Klevenfeldts Saml.).

Vii Christiern o. s. v. helse ether wore sandemænd oc andre togs mænd vti Wore herrit i Nørre Jutland kierligen met gud oc wor nade. Wy bethe ether oc bywde, ati, nær oss elskel. *Axel Nielssen* till Langtind, wor mand oc tienere, ether poæ nogen sag, som ether bør om at swærie, till kreffuer oc logligen forfuld haffuer, ati ther om swærie oc giøre ethers eed oc togh, som thet seg bõrr effter logen, oc lader ether ther vti ey forhaales eller aff truwes vnder ethers faldzmaal. Giffuet paa wort slot Kiøpnehaffn fredagen i pasche vghe aar etc. mdxx vnder wort signet.

Relator Eler Bryske.

XLI.

Bisshop Niels Klavsen (Skade) af Aarhus gjør Testamente til Fordel for sine Frænker og Arvinger, Fru Birgitte Oluffsdatter (Thott) til Ballø, Hr. Niels Eriksens (Rosentrang) Efterleverste, og Fru Anne Nielsdatter (Present) til Egholm, Eiler Haks Efterleverste.

d. Aarhus 1520, 25 Juli.

Drig. paa Berg. i det Kgl. Skmarf. (Alsted Herred Nr. 6) har 5 hængende Segl, Nr. 1 Skade Baaben, Nr. 2 Thott, Nr. 3 usjendeligt, Nr. 4 og 5 Lykke Baaben, en med Vinrante belagt Everbjelke i Skjoldet og paa Hjelmen 2 Bøffelhorn.

Wy Niels Claussønn mett guds nade biscop i Aars gjør alle vitterlicht mett thette wortt opne breff, att wii haffwe lagt oc offuerweyett wor iorde eyendoms oc panttegotss vdi Sælland oc Ffion, oc vdi then hellige trefollighets naffn thet nu swo skickette oc skifft emellom wore kere frencker oc arffuinge Birgittæ Oluffsdatter her *Niels Ericssens* ridders effterleffuerske till Valløff oc Anna Nielsdatter till Egholm, Eyer Hackis effterleffuerske, huess sielæ gud nade, effter wor død wbrødelige att holliss. Furst swo att forscreffne Birgittæ Oluffsdatter schall haffue oc beholle till syn lod Rydegard, by oc mølle mett theriss beleilighet for ffem lester korn, som er garden for two lester, byden for two lester, møllen for en halff lest, en fedt oxse, som ligger till garden, for two pund korn, oc møllen maler frytt till garden for fire pund korn, item thett marsuin sette østen wedt Bramsnis, som aff arilds tydt haffuer weret till for^{ne} gard, oc thett wode drett oc fiskerii Vrangbeck oc halff dølen aff Bramsnis. Jtem

Torpe met syn rette tillegelse, som giffuer en lest korn, halftredie lodi marc oc xviii gratt, tree bole galte for tre pund korn oc andre smaretzelle, foer, lamb, hønss, giess etc. Jtem two garde i Hiembeck giffwe fire pund korn, en lodi marc. Jtem en gard i Allerup giffuer sex β gratt. Jtem two garde i Granløse giffwe two lodi marc. Jtem en gard i Hoduitt giffuer tre pund korn. Jtem wortt gotz oc egendom i Reersløff, giffuer sex pund korn, viij β gratt, tre gratt, fire lamb. Jtem en gard i Kulby giffuer tre pund korn, two β gratt. Jtem two garde i Kelstrup i Loffherrett, then ene giffuer two pund korn, ii β gratt, then andhen xviii sk. korn, ix gratt. Jtem en gard i Plethelsinge giffuer two pund korn, i β gratt. Jtem two garde i Snostrup giffwe fire pund korn oc eth f. smør. Jtem tre garde i Volby giffwe x pund korn, ii lodi marc. Jtem en gard i Avetøre giffuer eth pund korn. Jtem en gard i Ølby giffuer fire pund korn. Jtem en gard i Dalby giffuer tre pund korn. Jtem wortt gotz oc egendom i Baberup, som giffuer sex lodi marc, ij gratt. Jtem Baberup mølle for fire pund mell. Jtem wortt gotz oc eyendom i Høsten giffuer fire lodi marc, iii β gratt. Jtem two garde i Høstentorp giffwe two lodi marc, fire β gratt. Jtem en gard i Togerup giffuer xii β gratt. Jtem two garde i Vestereyget giffwe ii lodi marck, en β gratt. Jtem two garde i Giedderød giffwe vii β gratt. Jtem en gard i Elmo giffuer otte β gratt. Jtem two garde i Roolt giffue viii β gratt. Jtem en gard i Orup giffuer sex β gratt. Jtem en gard i Lwnd i Steffnsherrit giffuer i lodi marc. Jtem en gard i Swenrup giffuer xviii gratt. Jtem eth booll i Frøsløff giffuer en β gratt. Jtem summa paa for^{ne} korn oc penninge x lester, fire pund korn, xxxvii lodi marc, i β gratt. Jtem panttegotz, som hier esfterfølger: Ffurst vdi Ffiøn i Vldrup, som wii haffwe aff Eyler Bryske for xv^e marc, oc ii garde i Sælland aff for^{ne} Eyler Bryske, then ene i Torntwett oc then andhen i Kyringe, for sex hwdret marc. Jtem thet gotz i Sælland i Stillinge oc Høngii etc., som wii haffwe aff Johan Biornsen oc Biorn Andersen etc. for halftretinde hwdret marc. Jtem thett gotz wii haffwe aff her Albrytt Jeibssønn ridder wdi Mollerup oc Bilse etc. for tre hwdret rinske gillen. Jtem two garde aff her Niels Oluffsen vdi Frijstrup hoss Elbrodam for fire hwdret marc. Summa halffemte twsin marc for^{ne} pantt mett theris rette tillegesser oc rettehet effther thii pantte breffwes ludelsse vdi alle theris ord, puncte oc article oc indholler oc vtviser, som ther pa giortt ere. Jtem hier emod schall for^{ne} wor frencke Annæ Nielsdatter haffwe oc beholle Løngby, som er xvi garde, met syn rette tillegelse oc giffwe halffierde lester korn, xii lodi marc. Jtem møllen for eth halft pund korn.

Jtem fire garde i Egby, giffwe en lest korn, en lodi marc. Jtem thett fiskerii oc vode drett vedt for^{ne} Egby vdi Egby fiwrdt oc thett marswin sette vesthen vedt Bramsnis. Jtem Logehwle oc hwadt fiskerii ther faller omkringh. Jtem halffdelen aff Bramsnis oc anden halffdelen til for^{ne} Birgitte Oluffs dotter, som føre er rørd. Jtem wortt gotz i Skullerløff oc giffuer two pund korn, i β gratt. Jtem tre garde i Strøllille giffwe sex pund korn, fire β gratt, viii gratt. Jtem two garde i Sowby, giffwe fire pund korn, two f. smør, iii β gratt. Jtem en gard i Smerup giffuer en øre korn, en β gratt. Jtem two garde i Egerup giffwe xi pund korn. Jtem en gard i Tolstrup giffuer en halff tønne smør, i β gratt. Jtem en gard vdi Tockerup giffuer two lodi marck. Jtem en gard i Kiederup giffuer en halff lodi marc. Jtem two garde i Hadstrup giffwe ij lodi marc, fire β gratt. Jtem flem garde i Tygestrup giffuer sex f. smør, xii β . Jtem fire garde i Herloffhstrup giffwe i tønne smør, viii β gratt. Jtem fire garde i Sandwet oc Arenløsetorp giffuer viii pund korn viii β gt. Wortt gotz i Glæne giffuer fire lodi marc. Jtem two garde i Sibberup giffuer iiij pund korn oc i lodi marc. Jtem fire garde i Oreby giffuer sex pund korn, xii β gratt. Jtem wort gotz i Hoffwe giffuer fem pund korn, 1 lodi marc, 1 β gratt. Jtem eth boell i Løngby giffuer 1 β gratt. Jtem eth booll i Faxe xii β . Jtem then egendom oc gotz, wy haffue i Falster vdi Herberløff by oc sogne, oc andre smaa garde, som er tree garde i Bwrnett oc en gard i Hwelgestrup, en gard i Aastrup, til hobe giffue thii viii pund korn, 1 lodi marc. Summa pa for^{ne} korn oc penninge x lester iiij pund korn, xxxvii lodi marc, 1 β gratt, iii β . Jtem panttegotz, som wii haffwe i Sælland, i Awersy oc Tyberlille, aff her Henric Krumdigy ridder, for halffemte tusin marc met alle syne rettehet effter the panttebreffwes ludelsse, som ther paa giortt er. Tesse forscreffne garde, gotz, egendom oc pantt skulle for^{ne} wore kere frencker haffwe oc beholle pa bode syder, hwer effter som thet er them tillagtt oc skifft, som for stander screffuitt, met alle theris tillegelsser oc rettehet, scoff, marck, fegang, agger, engh, fiskewatn, wortt (!) oc tiwrtt, ehuaatt thet heltz er eller neffnes kand, enthet vndertagen i nogen made. Jtem ffindes ther pa anthen syder nogen merchelige brøst, swo att samme for^{ne} wortt iordegotz, egendom eller pantt er icky rett lagt, lichyt oc skifft emellom for^{ne} wore kere frencker oc arffuinge effther theris beleylighet, tha wille wij thet swo skicke, skiffte oc dælæ them thett emellom, att them bør atnøgiss pa beggy syder, om wy logelige tilsegis (!) ther om vorder i wor liffs tydt. Jtem skeer thet swo, att nogen aff wore for^{ne} kere frencker hender nogett til at komme, att

nogen aff them affganger eller døder føre end wii, tha schulle theris børn staa wdi theris stedt oc gaa i fuld arffwe effter them vdi thette for^{ne} gotz pa beggy syder, som thii nw selfwer haffwe stadfestett oc samtyckette effter thii breffwes ludelsse, som ther pa emellom them giortt ere, oc wii mett them oc thii mett oss besiglette haffwe. Jtem wii for^{ne} Birgitta Oluffsdatter oc Anna Nielsdatter beplicte oss oc wore børn alle tesse for^{ne} article oc hwertt besunderliige wedt seg paa tro oc loge stadige oc wbrodige att holle, oc att were hans nade oc hans nades wenner till villie oc tieneste aff wor formwge. Att wii haffwe thette samtyckette, att swo schall were oc holliss vthen all argelist oc giensegelsse i alle made, som for stander screffuitt, lathe wii mett villie, vitskaff oc vell beradt hwgh henghe wore indsigler nethen hoss for^{ne} verduge faders for thette same breff. Jtem till ytermere stadfestelsse oc bethere forwaringe lathe wii for^{ne} Niels Claussønn henghe wortt secrete nethen for thette wortt opne breff mett for^{ne} wore kere frenckers indsigle, som for er rørd, oc mett velburdige oc strenghe riddersse her Jachim Lyckis till Ostrup oc her Pether Lyckis till Demstrup indsigler, som vii kierlige tilbедett haffuer at besigle mett oss. Datum Arhusie anno domini millesimo quingentesimo vigesimo, die sancti Jacobi apostoli maioris.

XLII.

Anna Nielsdatter (Present) til Egholm, Ejler Hafø Esterleverfke, tilfiger sin Franke, Fru Birgitte Oluffsdatter (Thott), Hr. Niels Grifsens (Rosentrang) Esterleverfke, at hendes Børn, hvis hun skulde dø først, skulle med Hensyn til Arven efter deres fælles Frænde, Biskop Niels (Klavsen Skade) i Aarhus, indtræde i hendes Sted og erholde, hvad der tilkommer hende efter Biskoppens Brev.

d. Aarhus 1520, 25 Juli.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ohmark. (Bøfs Perg. Daam. Fasc. 20, Skiftebreve Nr. 3) har havt 6 hængende Segl, Nr. 1 er ufjendeligt, Nr. 2 Skade Baaben, Nr. 3 og 4 Pylfe Baaben, en med Binrante belagt Iverbjelke i Stjoldet og 2 Besfethorn paa Hjelmen, Nr. 5 og 6 mangle.

Jeg Anna Nielsdatter till Egholm, Eyler Hackis efterleffuerske, gjør alle vitterlicht met thette mytt opne breff, att ieg er swo till etns worden

mett myn kere frencke Birgitt Oluffsdatter till Valløff, her *Niels Ericssens* ridders effterleffwerske, hwess sielæ gud nade, att er thet swo, att ieg leffuer hinde offuer oc arffwer myn kere frende verduge herre och ffader mett gud biscop Niels Clausen i Aars, tha schulle hinneres børn staa vdi hennes stedt oc gaa vdi fuld arffwe mett meg effter hans nadiss død vdi iordegotz oc panttegotz vdi Sælland oc Ffion effter then skickelse, som for^{ne} verduge ffader haffuer nw skicket oc lagt oss emellom effther thet breffs ludelse, som hans nade oss ther pa giortt oc giffuit haffuer oc mett hans nadiss secret haffuer besiglet, oc wy mett hans nade oc haffwe besiglett. Jtem ffindes ther pa anthen syder nogen merchelige brøst, tha haffwer hans nade logett oc sagt, att han vill rette oc skicke oss thett swo emellom, att oss bør att nøgiss pa beggy syder, om hans nade logelige tilsegis vdi syn liffs tiidt, oc thet haffwe wy aldels samtycke, swo att ther schall icky bliffwe trette emellom oss eller wore børn effter hans nadiss død, men leffwe vdi kierligheth oc helpe oc trøste hwer andre, som sytskynde børn bør at giøre. Oc wy oc wore børn schulle were hans nade oc hanss till villie oc tjeneste aff wor formwge. Alle tesse for^{ne} article beplicker ieg meg oc mynne børn pa gode tro oc loge wbrodelige at holle i alle made. Till yttermere stadfestelse oc bedre forwaringe haffwer ieg mett villie oc vitskaff hengt myt indsigle nethen for thette mytt opne breff mett hederlige herris oc velburdige faders, her Niels Clausens biscop i Aars, her Jachim Lyckis till Østrup, her Pethers Lyckis till Demstrup, ridder, Hans Kraffsy, høfftzman pa Kalunborgh, oc myn kere søns Christofer Hackis, som ieg kierlige tilbedett haffuer at besigle met meg. Datum Arhusie anno domini millesimo quingentesimo vigesimo die beati Jacobi apostoli maioris.

XLIII.

Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til Hr. Anders Bilde, Høvedsmand paa Stegehuse.

d. Rosbing 1521, 1 Februar.

Venlig oc [kier]lig helsszen tilfornn screffuet met gud. Kiære her Anders By[ide, syn]derligen gode ven, som etther vel fortæncker, atj sich meg it breff, som [*Otte H]olger[tsen]* vor tilscreffuit etc., thaa mwei vide, at at (!) var icke hyeme, sydhen han drogh till omslag, oc drog han fraa Kyll oc till Lybek oc skulle møde ther met hans hwsfrwes fatther. Kiere [her] Anders, thet førsthe gud ville, han kommer hyem till slottet igen, thaa ville ieg bestille met hannom, som var afskeyde var, oc haffue mitt bwdt till etther, om behoff giøris. Her met etther gud alsommecligste beffallendis, oc giør jeg altiit gerne, hwes etther lefft ær. Screffuit paa Kollingh kyndermøsse affthen mdxxj.

Oluff Nielsenn.

Bagpaa:

Erligh velbyrdug mand oc strenge ridther her Anders Bylde, høffuitzmand paa Stege, kerligen.

XLIV.

Hr. Otte Krumpen til Trudsholm sender Hr. Henrik Krummedige til Ballen 132¹/₂ Mark til Indløsning af Fjerdeparten af den Sum, for hvilken hans Fader Jørgen Krumpen havde solgt Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) tre Gaarde med Gjentjøsøret, og beder om Kvittering.

d. Helsingborg 1521, 17 December.

Orig. paa Papir p. d. fl. Kgl. Bibl. Danske Udebreve Fasc. 36, Pars 5, Nr. 283, er forsynet med Understrift og Segl med velbevaret Krumpen Waaben.

Wenligh och kiertlige helsen altiit fforsendt mett wor herre. Kiere her Henrick, ffrende oc syndherlige gode wen, tacker jegh ether kerlige oc gerne ffør allt gott, besyndherlige ffør thenn welwilgehatt, som i megh bewiiste thett siiste, jegh hoss ether wor, huilckett i skulle altiit ffinde med welwilge tiill att fforskylle i alle thi maade, jegh wedt ether tiill wiilge kandt were etc. Kiere her Henrick, sendher jegh ether nw hwdrede tyffue halffrettinde marck, som er then ffierde paartt aff then swm penninge, som her *Erick Othessen*, huess siell gudt haffue, gaff myn ffadher

Jørghen Krompen, hwess sieell oc gudt nade, ffor the iij gaarde*) paa ett gienkiøb, som i ythermeer kandt fforfare i thenne copie, som jegh sendher ether. Bedher jeg ether gerne, att i wiill gifue meg h qwitands paa thisse forscreffne j^c xxxij marc penninge, oc i wille benefne huer gaardt besyndherligh, oc i huad herrett oc by thi liggber twij, i same qwitandz, oc sende meg then mett thette same budt, sidhen wiill jeg brende then andhen qwitands, som jeg haffuer aff ether. I wille oc tiisligest scriffue meg tiill om y, her Tyge Braade oc Knudt Rwdt haffuer alle thi iij gaarde i weere; thi jegh wedt icke retter, endt her Prebørn haffuer then gaardt, ther liggber i Rindzherrett i Kleytrop soghenn; thett fforstycker jeg altiit gerne. Kiere her Henrick, her mett ether gudt befalindes, raadher oc biwdher altiit offuer meg, som i hagde en brodher i then stedh, giør oc well oc siigher myn ffencke fforwe Anne mange gode netther paa myne wegne. Screffuitt paa Helsingborg then tiisdag nest effther sancte Lucie dag aar etc. mdxxj.

Otthe Krompen riddher.

Udskrift: Erligh welburdig mandt oc strenge riddher her Henrick Kromdige paa Wallindt, sin kiere frende, kerligen sendis thette.

XLV.

Hr. Henrik Nielsen (Rosenkrantz) faar Brev som Ridder af den hellige Grav.

b. Jerusalem 1522, 30 September.

Trykt efter en Udskrift i det Kgl. Bihmarf. efter Peder Dyrfftiøts Breve.

Her Hendrich Nielsøn Rossenkrandses riderorden paa den hellige graf i Jerusalem.

Edle og frimodige herre her *Hendrich Rosenkrands*, som nu er denne hellige grafs allerværdigste ridere, vi broder Jacobus af den orden de portu

*) Jfl. et Brev b. Helsingborg Sct. Barthol. Ap. Dag mdxxi (samme Fasc. Nr. 281) fra Otto Krumpen til Hr. Henrik Krummedige, Hr. Thge Brahe og Knud Rud betegnes Gaardene saaledes: „nogher garde” som kalles Lemmer.

Regitiani og rettelig den hellige biergs Zions conventis primarius gardianus og andre den hellige jords og steders commissarius og høffvidsmand (dog u-værdig), vi helser eder i dette og efter dette lif ævindeligen ævige glæde at nyde, med alle ordener, deris samtykke ønskedes! Enddog vi af kierlighed bør at tiene alle, dog dennem langt for andre ere vi synderligen forpligt, hvis gud-frygtighed med mangfoldige velgierningers bevisning vi forfarer, der for efter vi haver agtet eders gudfrygtigheds alvorlighed, hvilken i haver til denne hellige sted ført, som er med det hellige uskyldige lams vor herris Jesu Christi blod consecreret og helliggiort, og indgivet eder vdi vor ordens brøderskab og lefnet, der for haver jeg eder værdig agtet, at i udaf vores brøderskab og disse hellige stæder skulde have nogen aandelig taksigelse, prærogativ og synderlige friheder, enddog vi ikke med legemlig gode, som kand være eders velb. værdige, eders hielp og velgierninger kand forskyldte, med aandelige gode vill vi os det befitte at vederlægge, dersom jeg broder Jacobus de portu ordinis, som haver maget og stor omhue (dog u-værdig) over de forn^e stæder og brødre, søstre, svogre og slegtinge, til alle og hver vores brødres og hellige jords samtykke, og i lif og i død (dennem hellige) annammer eder for alle een fuldkommen meddeelelse paa alle aandelige gode, som ere messer, guddommelige offer, faste, discipliner, gradus, vigilier, vunderig betænkning, indskydelse, beskuelse, alle de hellige steders beskuelse og alle andre aandelige goede liberals deelagtighed, giver vi og offerer eder, hvilke ved denne forskrevne slegtes og hellige lands brødre kand forarbeydes og vores saliggjørers mildhed værdes til at annamme. Valet udi herren, huilken eder velsigne og være eders reyses stalbroder og ledsager — Af Jerusalem — den første vor hellige Zions biergs convent anno 1522 den sidste dag septembris.

XLVI.

Otte Holgerfen (Rosenkrantz, Embedsmand paa Tørring), underretter Kristiern II om, at Hertug Frederik d. 11 Marts kom til Haderslev med et stort Tal Folk; han har d. 13 haft Møde med hans Naade i Kolding og faaet Stilstand indtil Paaste (5 April). Weder om Undsætning for sig og Kongens øvrige Venner inden Paaste eller 8 Dage derefter, ellers er Kongen silt ved dette Land. Kongen maa hufte paa, at Brevsriveren har laant Kongen 12,000 R Iybsk og er gaaet i Borgen for 30 eller 40,000 R Iybsk uden at have faaet nogen Forvaring af Kongen. Frygter meget for sig og

Rone og Børn, at de skulle blive helt forarmede under disse Omstændigheder, og beder sig fritaget for Slotsloven til Tørrning, der ikke kan holde sig længe.
d. Tørrning 1523, 16 Marts.

Orig. paa Papir med Segl (se Tab. IV, 9), Ghmarf. Münch. Saml.

Myn vnderdanige trho thieneste ether nades hochmechtigheith altid jdmigeligen forsendt met vor herre. Hochborenn første, kere nadigste herre, som ether nade schreff meg till, syden ether nade var y Vedell, at jeg skulle forfare, hues tidinge paa ferde vare met hartogen, oc om hand forsamlet noget folck, tha haffuer jeg syden ingen visse tidinge kunde fanget ther aff, som jeg kunde visseligen scriffue ether nade till før nw paa otensdagen nestforleden, tha kom hartogen oc then vnge herre selff dragendes met eth stor tall folck till Hadersleff, bode till heste oc till foedhe, liggendes ther nogen stunde, oc icke viste, huilken tidt the vilde hidt drage for slottet, tha skickede jeg budt till hannem om leyde, tha gaff hand meg leyde iij dage langh met saa skell, jeg skulle møde forenden vtj Koldinge, ther vilde hanss nade selff jdermere tale met meg, huilket jeg giorde oc reysede till Koldinge paa fredagen nestforleden (same dag hartogen kom oc ther), paa thet jeg vilde lenger oc jdermere leyde haffue aff han^m, ther lode hand tha raedt handele met meg, oc var theres vilie oc beger, at jeg skulle vpsye ether nade hulschaff oc mandschaff oc giffue meg ind till hannem oc thennem, huilket gud forbyude jeg nogen tidt giøre skulle, vden vold oc owermacht trenger meg ther till. Tha haffuer jeg nw met største nødt oc arbeyde fanget dage igenn end till poske dag næstkommendes, thy beder jeg ether nade jdmigeligen, at ether nade vill tiltæncke oc vnsette meg och andere flere ether nades trho thienere vtj thenne egen. Hues thet icke skeer enden poske eller viij dage ther effter, tha maa ether nade visseligen forlade seg till, at ether nade er skyldte vedh thette landhe. Kereste nadige herre, beder jeg ether nade fore gudz skyld oc for myne lange thieneste skyld, at ether nade vill verdes atgiffue meg thy beste radt, ether nade vyde meg her vtj at skicke, meg vden forderff, thy ether nade fortæncker, at jeg haffuer lantte ether nade xij tusendt marck lubske oc ther till hengde myt jndsegle for ether nade vtj Kyll for xxx eller xl tusendt marck lubske, oc jngen forwaringe haffuer igenn; skall jeg nw bliffue myt erwe oc eygendom quyt oc ther till myste myne penninge oc slottet, som meg icke møgelige er at holde vden vntsetteninge, som forberørdt er, oc ther till kreffues vtj Kyll for the

penninge, jegh haffuer loffde for for ether nade, tha kand ether nade vell tencke, huadt forderff meg paa henger, ther fore vare vell myne jdmige bøn till ether nade, at ether nade vilde skille meg vedh thenne slotts louff, at jeg ey skulle bliffue lyffue løse till gottzet oc penningeløse, oc myne fatige hustro oc børne skulle ey gaa om brødet oc bliffue erueløs. Kereste nadige herre, giffuer meg ethers nades gode radt oc vilie tilkende med thet alder ileste, thet jeg motte nogen fortrøstinge faa aff ethers nade. Her met ether nades kongelige majestath oc verdugheith the hilge trefaldigheith befalendes. Datum Tørninge mandagen effter letare aar etc. mdxxij.

Ether nades
trho thienere

Otte Holgerdsen.

Samtidig Paategning:

Otte Holgerssen skriffuer om vndsetning til syne vdlagde penninge.

Samme Dag (Mandag efter Letare) og Sted skriver Otte Holgerdsen (Kosentrang) til Kristiern II om Fru Inger, Arild Kanes Esterleverste, hans Besøg hos hende i Norge osv. Jfr. Tzrtten, 1ste Afdelings 2det Kapitel.

Trykt i Diplomatarium Norvegicum IX, 471.

XLVII.

Olof Nielsen (Kosentrang), Lensmand paa Koldinghus, underretter Kristiern II om, at han for at bevare Slottet for Kongen har handlet med Hertug Frederik om Stilstand indtil Paaste ($\frac{5}{4}$), men han tør ikke komme til Kongen af Frygt for Sigbrit, der havde været Marskalk i en hans Moder overgaaet Voldsbehandling.

d. Kolding 1523, 17 Marts.

Orig. paa Papir med Segl i grønt Børg og Udskrift til Kongen (*sin kereste nadige herre.). Münd. Saml. Nr. 545. Kbhvn.

Trykt i Mens Aftskifter til Kristiern II's og Frederik I's Historie, p. 48.

Myn itmige helssenn etthers nades kongelige maiestat altyt for-screffuit met vor herre. Kereste nadige herre, verdis etthers nade at wide, at ieg sijck hogbornn første hertug Fredericks scriffuelse fraa Vegle saa lywendis, som ieg etthers nade nw sender. Oc haffuer ieg tilfornn screffuit etthers nade till oc tijsligist bødt etthers nade till met brotther

Hans Nyburg, saa at jeg ville personligh giffue meg till etthers nade till Sellandt oc bliiffue hoss etthers nade ther leffuendis oc døø: thaa haffuer ieg ingenn scriffuelse, bwdt eller fortrøstningh i noget made fangit fraa etthers nade. Dog haffuer ieg vell spwrdt, at Sybret aldrih vor etthers nade veldwger eller mectuger endh hwn er nw, thee tør ieg ingennlunde giffue meg offuer till etthers nade; thii ieg spør, at hwn haffuer mannge vnøttige ordt bodhe om meg oc andhre, som hwn ingenn skiell kand seghe eller bewisse vti sanningenn. Oc haffuer hwn veret en godh helperende till, at etthers nade togh veldeligh vdhen alle dom oc reth viij lester kornn oc thee ij gorde i Kiøpnehaffuen fraa myn motther, meg oc myn søskyndt. Met thenne forderffuelige oc velduge skade vor ieg endh till fredtz met, ther som ieg vor visse paa, at ieg motthe vere myn halss frij, thet kende gud, oc etthers nade vedh thet bedste, at ieg ingenn skyldt vedh meg nogen myn lijffs tiit athaffue emodt etthers nade. Kereste herre, haffuer ieg met staar nødt oc kommer, at ieg kunnæ fange dage aff hogbornn første hertug Frederick oc hans methelpere till paaske nw nestkomendis, paa thet at ieg kwnnæ forware etthers nades slott och myn halss, thee betther ieg etthers nadis hogmectighed, at etthers nade ville vere fortenckt her vtj, som etthers nade self machth paa ligher. Etthers nadis hogmecthughed her met thee hellige trefoldighed befallendis. Screffuit paa Kollingh tijsdagen nest effther søndagen letare mdxxij.

Oluff Nielszen.

Paategning med en gl. Haand •Her Oluff Nielszens breff, och kerer paa Sybret oc for thee ij garde vtj Købnehaffuen oc viij lester korn, han haffuer mysth, oc befrøchter sijn halss for Sybret, ther fore torff hand icke komme til k. m.

XLVIII.

Otte Holgersen (Rosenkrantz) sender Kong Kristiern Slotsloven til Tøning, da det ikke kan modstaa et Angreb. Kommer der ingen Undsætning inden Paaske, eller ingen anden imidlertid overtager Slotsloven paa Kongens Vegne, vil han blive tvungen med Magt; han sender dog ikke Slotsloven, fordi han vil falde fra Kongen, men fordi han „vil have sin Ære bestjermet herudi“. Veder om de bedste Raad (med Hensyn til Pengesfordringerne? jfr. Nr. 46).

d. Tøninge 1523, 23 Marts.

Orig. paa Papir med Levning af Segl, Ohmarf., Mltnch. Saml.

Myn vnderdanigh tro thienesth etther nades høgmeckttighet jdmwiigeligen forsendt meth vor herre. Kiære nadigste herre, som jeg gaff etther nade tilkienne met myn scriffuelse i dag aathe dage vtscreffuen oc var begierindes etther nades hielp oc vndsetningh, thij hertogenn er jndhdraghen her vtj nørre Jutlandt met eth merkeligdt taal folk, oc dageligenn dagh komer mere till hannom, bode till hest og foedt, oc nar thenne leyde er vthe, som jeg haffuer aff hertoghen till poske nw nesth kommendes, tha ved jeg aldrj then tiidt oc stund, thet jeg bliffuer bestaldet paa slottet, oc ved etthers nade vell, at Tørning er ey saa bøgdt till at giøre verie aff for saadane macht, oc ey haffuer jeg folk eller verie till atholle thet met. Thij sender jeg etther nade slotzlaaghen met thenne breffuise Jep Biørnsøn, hwsefoget paa Tørning. Oc hwem etther nade vill, ther skal annamen igien, oc etther nade vill lade hannom kome till meg jndhen poske, tha vill jeg antworde hannom slottet saa qwit oc saa frij, som etther nade antwordet meg thet. Ther som etthers nade kwnne jngenledes giøre meg vntsetningh met macht jngen poske nw nesth kommendes, oc jngen komer heller atannamme slottet paa etther nades vegne her for jndhen, oc bliffuer jeg sidhen meth vold oc macht trengdt fran etthers nade, oc tesse lande paa alle sider falder etthers nade fran, tha kand etthers nade thet vell offuervegge oc betencke, at meg alt ene er icke mwgligdt atholle etthers nade landet till. Etthers nade skal icke tencke, jeg sendher etthers nade slotzlaagen, paa thet jeg vill falde fran etthers nade, vtthen paa thet jeg vill haffue myn ære beskiermdt her vtj. Ther som etthers nade icke vill kome oc vntsette meg met macht, tha beder jeg etthers nade jdmwiigelighen, thet etthers nade vill verdes atgiffue meg the beste raadt, thy etther nade ved selff, hwat skade oc forderff meg paa henger, som jeg till forne haffuer giffuet etther nade met myn scriffuelse till kienne. Her met etther nades konninglighe magestat met liff oc siell the helligtrefoldighet beffalendes til ewig tiidt. Ex Tørningh secunda feria post dominicam Judica anno domini mdxxij.

Etther nades idmiwge
thienner

Otte Holgertssen.

Samtidig Paategning:
Otte Holgerssen. Sender K. M^t sloslogen til Thørninge.

XLIX.

Hr. Tyge Krabbe, Ridder, opfordrer Hr. Tyge Brahe, Hr. Axel Brahe og Hr. Aage Brahe til, at de tilligemed Staanes øvrige Adel slutte sig til Hertug Frederik, der med det første vil drage over til Sjælland med stor Magt; han har undt alt Ridderfabet over alt Danmark Hals og Haand over deres egne Tjenere.

b. Aarhus 1523, 3 Maj.

Orig. med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. X, Pars 3, Nr. 132.

..... kerligh helssen altid fors wor herre. Kere brødere, skwlli i v[iide, ath] wor nadighe herre, hertwgh Frederick, haffer alle the sloth oc stede, som kongh Kristiern hade wtill lante Holsten oc Synder Jøland oc haffuer oc alle sloten i Nør Jøland oc Fynn oc Lawend, oc er hans nade høldet till Wiborgh lanstingh for en fuldh mectigh herre oc kongh ower al Danmarckes rige, som jeg formoe i wiæde, oc achter hans nade at lade hælde sigh till Fynnbo lansting. Skal i ... wye, kere brødre, iegh fwlkomelige, atii met flere wore wenner oc rigisens ter i landeth giffer wor kæreste nadige herre oc till rigiisens met thet første i spøre, hans nade komer till Sieland, thi hans ... acter ... ower till Selland met stor macht till hest oc fodh. Skal hans nade ... hyldith her, oc hobes megh till [gud at] hans nade met hans nades tillhengere oc met wor egen hielp forswarer òs well for kong Kresten, oc meg (!), at hans nade bliffer Danmarcks inbøgere en mild herre, oc har hans nade vnth alth riderskabet ower al Danmarcks rige hals oc hand ower teris egen tienere. Kere brødre, kand jeg i nogre made tiene eder, tha skall i altid finde meg well willig till. Her met eder de hillige trefaldihet befallendes bode siell oc lif, oc lader *Anne* siee eder m gode neter. Ex Ous hillig kors daw anno domini mdxxiii.

Tyge Krabe ridere.

Udskrift: Erligh oc welbyrdigh mend her Tyge Bra, her Axel Bra, her Owe Bra kerlige sendes thette breff.

L.

Jørgen Olsen (Thott), af Waaben, giver Oluf Nielsen (Rosentrang) til Ballø alt det Gods i Sverrig, som blev tillagt ham af Hr. Erik Axelsen med hans Hustrus Samtykke og af hans Brødre, til Bederlag for at han har sørget for hans Underholdning med Føde og Klæder og fremdeles vil gjøre det.

d. Kjøge 1525, 25 Januar.

Trykt efter en Afskrift i Gavno Arkiv.

Jeg Jørgen Oelsen aff waaben gør witterligt for alle mett thette mytt offne breeff, att swaa som erlig velbyrdig mann oc streng ridere her Erich Axelsen tiill Lagnø myn kyær ffaderbroder oc hans elskelig hustru frw Elene Gotszlaffs dottr haffuer mett theres gode wenlige wyllige oc begges theres arffwinges oc wenner jaa oc samtycke wndt oc gyffuit mig nogett jordegodtz oc egedelle liggendes i Swerrige wdj Østergotland i Stegeborgsleen, som er Ssoelberge gord mett mere godz, som theris opffne beseylde breff, then meg ther wppnaa gyffwitt haffuer, ydermere wdtuiser oc indeholder, att jeg oc myne arwinge sforne godtz tiill ewindelig eydom eye skulle, saa haffuer ieg nw i then hellige trefollighedts naffn for daglig hielp, trøst oc biistand, som erlig oc welbyrdig swend *Oluff Niilsen* tiill Walløff meg her till dags giortt oc bewiist haffwer oc her epter paa mynne allerdoms dage mett føde, kleede oc nodtorffttelig wndtholding bewiisse kan oc maa, wndt, gyffuit oc samtykth hannem oc hans rette arffwinge allt then rett oc rettighedit, som ieg effpter myn kyere ffaderbroders breffs lydelse haffuer tiill gordt oc godts i Swerrige, att han oc hans thet til ewindelig eydom eye skwlle bode ffor byrds oc gwnstelige fortyeniste skyld for huers mandtz gienseygelse oc tiillmell, som ther paa talle kwnde mett rette i naager mode. Thill ydermere widtnisbyrdtt oc bedre fforwaringh, att saa i alle mode holdes skall, som for^{ne} staar, henger ieg mytt indsegle neden for thette mytt breff, tillbedendes erlig oc fornunstige mænd, Birge Clausen, borgmester i Kjøge, Jesper Skinckel byefogiidt ther sammestedt, Peder sadelmager, Niels kandestøber, raadmand, oc Anders guldsmed, borger ibid., at besegle mett meg. Giffuit i Kjøge sancti Pauli conuersionis dag a. d. mdxxv.

Efter Begjæring af Peder Dye og Peder Bilde udstedte Kong Frederik II en Bibejse af foranst. Brev d. Lystrup 1572 1½ (Königs Forfølgningsbog 1572, p. 46). Udstederen af oven citerede Brev, Jørgen Olsen, var en uægte Søn af Oluf Axelsen Thott til Ballø etc. og blev ifl. Berg.

Brev d. Ræsborg i Finland 1476 ^{22/7}, (Sct. Marie Magdalene Dag) af Hr. Erik Axlens til Pagno med Samtykke af hans Hustru, Eline Gustavsdatter (Sture), og efter hans Broders, Hr. Iver Axlens og Hr. Laffrens Axlens, Raad forundt og givet Tilladelse til deres fædrene Etjold og Vaaben at føre og tillagt følgende Ejendomme, nemlig i Østergötland i Stegeborgs (Stegeberg — Sv. Ståleberg) og Kiigstadeholms (Ringstadeholm) Lehn i Østynne (Østkinda) og Hamertine (Hamakinda) Herred, en Hovedgaard som hedder Folbjerg, i Eneby S. i Broby Herred (nu Brabo Herred) iij G, i Fiskeby smfeds iij G, i Sandby i G, i Kniffuebjerg i G, i Stodager i G, i Fyrrestade i G. (Furungstade i Løfings Herred), i Kværn i Nor-tjøbing, Del i Laxefiskeriet paa den store Holm, i G. i Thaby S. som hedder Stenswadtt (Tåby S. i Bjørkefjinds H.), 1 Td. Korn i Friiastade, 1 Td. Korn i Afjogu (Ma S. i Bjørkefjinds H.) i Griipstada, 1 Td. Korn i Noristha Gaard etc. etc., 1 Gaard i Akerstedt. — Summa Summarum af Korn xlvj Tdr. og en „Spenn“, i Penge vj 3*l* iij *ß* (Kigens Forfølgningsbog 1572, pag. 45).

LI.

Rigsmarsten, Hr. Tyge Krabbe, underretter Kongen om Krigsforholdene i Skaane mod Søren Norby; beder om hurtig Undsætning. — Han har udbetalt Otte Holgerfen (Rosenkrantz) 6,000 *ß* af den Sum, han skulde have. — Om de brændte Herregaarde. Mangel paa Jettallie; de „maa æde Kjød som Hunde“; advarer Kongen stærkt mod „Luthers Parti“, m. m.

d. Lejren for Aars 1525, 30 Marts.

Orig. med Segl og Udskrift til Kongen, Ghmarl., Danske Kongers Hist. XI, 31.

Myn ydmiigelige weluillige plictig troe tjeneste eders naades hogmegtighedt altiidt tilforn screffwet met waar herre. Hogborne første, aller kæreste nadige herre, sicc jeg eders naades hogmegtiighedtz scriffwelse i daag, at jeg skulle tilsie the gode menn, som er tilskicket att [ligge?] i Malmø, at the skulle giffue thennom ther ing, thaa moe eders nades hogmegtighedt werdes at wide, at baade the gode menn oc jeg oc alle the andre riddere oc gode menn her i landet ligge her for Aawss oc haffue nw liget her i tre wger paa stoer swor kost oc tæryng oc paa waar pwnng, oc haffwe wij tiidt oc ofthe schreffwet the gode herre till aff Siellenn oc her Maurits Ipsen till, at wij kwnde haffuæ foent noghet folck till, hielp aff thennom, it hwndret heste i thet aller meste oc en jact oc it segell skiff, oc haffue dog ingenn hielp eller trøst foent aff thennom. Oc ære wij icke sterkere her end the vije landtzknecte oc iij^e heste, baade ont oc got, oc iij^e borgere oc køpstæ men, oc her Seueryns folck, som ligger

i byen oc paa slotthet, er vj^c sterck, oc ære borgerne i byen v^e sterck, oc gaffwe the slot oc bye op met stoer forræderrij, oc haffue the well iij^e bønder i byen, som waare met oc brende thesse gode menns gorde aff, oc sameledes haffue the befastet Søllesborge slott, oc haffwe the Tynebye inge oc alt Bledinges landt. Kæreste nadige herre, met mynde eders naade beskicker thet saa, at wij faae mere folck her i landhet, baade till hest oc foedtz, thaa haffue vij icke thenn mag her i landet, at wij kwnde staae baade i modt her Seueryn Norbye oc konning Christiern. Kære nadige herre, haffuer her Seueryns folck ingenn anden skiffp hat, siden wij komme her for byen, vdhen en liden jact, som Pillegris hadde i Køppenhaffn i fiordt i herredagen. Hadde vij haat thenn sorte jact oc it seglen skiff, thaa ville vij forment thennom, at the skulle ingenn fetalle foent ing i byenn; nw røffwer the hwer dagh met thenn same jact till Bledynge oc hynte thennom fetalle jng i byen, hwor megit the ville haffwe, oc wente the hwer dag vj eller viij^e folck oc ij^e heste frann Gulden. Kæreste nadige herre, haffuer jeg oc the andre gode menn schreffwet eders naade till, at eders naade skulle ladee stæderne gøre en stoer magt vd met skiffp henn modt Gulden oc wnder Bledyngs syde, thaa haffue wij inthet fornummet till thennom. Kære nadigste herre, ville eders naade schriffwe her Mauris Ipsen till, at hann ville lade noghenn skiff oc jacther løffwe her jng for Aawss, ther ligger eders naade oc eders nades førstinde oc børn [oc] oss alle alsomsterste mag paa. Kæreste nadigste herre, kommer konning Christierns folck i swndhet, met wij ligge her, thaa kan eders nade vel seller formercke, at thá er ther jngenn hoss almwenn ther, saa haffuer hann landet hen i thenn landtzende, menn wij ligge her for thenne bye, oc draffwe wij oc hen, men thette folck ligger her, thaa drawe the jng i landet, saa faae the almwenn met thennom, thaa ære wij ilde belawde, hwicket vij nw gøre. Kæreste nadigste herre, gaff jeg thesse landtzknecte i torsdages nw forløffwit it maanedes sold, som løffwer sig otte twsindt iij^e oc føretiffue marc, wndertaget øwersthens Ender[ey] hō[ui]s[mans] sold, oc sende jeg och her Maurits Ipsen vj^c marc till at løne skiffp menu met, oc sameledes gaff jeg her Henrik Krommedige iii^e march oc xxx paa eders naades wegne, oc gaff jeg Hans Emmingsen vedt ii^e marc till hans løen, som eders nade screff meg till om. Oc fornøffwit jeg *Otte Holgertsen* sex twsynd marc aff then swm, som han skulle haffue, oc ville vii gøre vort beste, at han skall fae thet andet, nar vii faae skatten op tillsamen. Oc ved jeg inthet synderlige at scriffue eders naade till paa thenne tiidt, men her met eders nades hogmegtighed the helligetrefoldighed befallendes

baade siell oc lifff. Screffuet i lægeret for Awss torsdagen nest effther dominica letare aar etc. mdxxv.

Tige Krabbe, eders nades troe tienere.

[Paa en Sebdef:]

Oc skall eders naade werdes atwide, at som i daag otte dage thaa løffwe the henn met thenn samme her Seueryns jact oc met two eller tre boede os brende eders naades gaardt aff, Gladsaxe, som Knwdt Bille hadde, oc greffwe Knwdt Billes hustrwe oc førde hende ing i byen met thennom, oc ther som wii hadde foent thenn sorte jact oc it seglen skiffp, thaa hadde thette wæret tilbage oc andet mere met. Kæreste nadige herre, ville eders naade verdes at scriffue meg till igen, hwickelundes jeg skulle holle meg met these landtzknecte fram i betther, tij thøres moenet er strax vde igen toersdagen eller fredagen nest effther poske, oc komme wij ingennstedt met thennom, wden the bliffwe redelige betalde, oc kwnde the icke ligge her eller andennstedt, hwor behoff gøres, thet stwnd fynderne ære her i landet, vden the haffue at betalle met, oc haffue vii stoer brøst paa fetalle her; vii mae æde kødt som andre hwnde. Kæreste nadige herre, jeg roder eders naades hogmegtighed fwlkommelige, at eders nade lider inthet Lutters partii i eders nades land, ellers befrycter jeg, at thenn alsommegete gud skall kaste heffwen oc wrede i eders nades landt. Gudt alsommegete vedt, at jeg roder eders nade thette aff it got hierte oc vtii en goder mening, oc beder jeg eders naades hogmegtighed ydmygeligen, at eders nade tager meg thet icke till mystøke, at jeg schriffwer eders nades hogmegtighedt saa dierrelige till i thenne sag. Kæreste nadige herre, these gode men, riddere oc riddermensmen her i landet ære ganske veluillig till at affwerge eders nades oc alle thøres skade oc forderffwe; ther som the faae nogen hielp oc trøst aff eders nade till landt oc wand, som forskreffwet, oc beder jeg eders nade idmygeligen, at eders naade ville schriffwe then øwerste for landtzknecten Hedderstrop oc Enderleyer van Wixn till oc tacke thennom for thøres weluillighedt, tii the ære ganske villige her for eders nades fynder, hwor vii thennom tilsier, for eders nades fynder etc. Kæreste nadige herre, ville eders nade scriffwee the Gydinge bønder till eders naades obne besegle breff oc tacke thennom, at the stae fast som dannemen, før end wii komme till thennom. Kære herre, sende wii her Henrick Kromedige till Siellenn till her Mauris Ipsen oc raadet i Siellenn om folk oc ij halffue karthoer, thaa finge wii icke vden en halffue karthoe met stoer nødt oc ingen folck eller skiffp.

[Paa en anden Seddel:]

Kæreste nadige herre, ville eders naade scriffue the gode herrer till i Siellen, at nar the landtzknechte, som loe i Jyllann, komme ower till Siellenn, at the molte komme hiidt i landet till oss oc nogle regsener met.

LII.

Kong Frederik beder Fru Mette (Rosenkrantz), Erik Eriksen (Banners) Husfrue, at sende sin Jomfru Elne, Henning Olsen (Godovs) Datter (senere Henrik Gøjes Hustru); til Odense til Dronning Sofie i Anledning af hendes Krøning.

d. Gottorp 1525, 14 April.

Original paa Papir med Spor af Segl i Geh. Ark., Danske Kongers Hft. XI a, 6.

Ffrider[rick] [Wor] sønderlige gunst tiilforn. Kere fru *Mette* wtii the hellige trefoldigheds naffn at lade kronne høgborne førstynne fru Sophie, wor kiere husfrue, tiill drottning ossuer Danmarcks riige nu tiill thenne neste tiilkommendes almyndig herredag, som stande schall wtii wor købstadt Othense. Thii bethe wii ether kerligen, attii ther fore wele lade ethers jomfrue, oss elsk^e jomfru Elne, Henning Olsens dotter, møde for^{ne} wor kiere husfrue wtii Medelffar then onsdag nest effther søndagen misericordias domini nest kommendes oc følge wor kiere husfrue tiill Othense oc rette seg effther at bliffue hoss hende all then stwnd, hwn ther i landett bliffuendes worder Scressuett paa wortt slott Gottrup lange fredag aar etc. mdxxv vnder wortt signett.

Udskrift: Oss elskelige frue *Mette* Erick Er[ic]ksens husfrue.

LIII.

Erik Eriksen (Banner), Embedsmand paa Kalo, tilbømmes der paa Hr. Niels Høgs Arvingers Vegne Indførsel i Fiskhave i Salling mod Fru Kirstine (Wiffert) og hendes Datterbørn.

d. Rosding 1525, 8 Maj.

Berg. med Igl. Segl, Geh. Ark., Nørre Herred, Viborg Stift, Nr. 20.

Wii Ffrederiick (osv.), giøre alle wíthelígg, att aar effther gudz byrdtt twsindfemhwnndrett tíwge paa thett femthe mandagenn nest effther íubílate sönndag paa wortt slott Kolíng, nerueríndís oss elskelíge her Mógenns Gøye, Danmarckís ríígís hoffmesthere, her Prebíørnn Pódebusk, her Offue Vincentii, ríídere, wore mend oc raadt, oc Jens Huass, wor mand oc tíennere, vor schíckett oss elskelíge Eríck Erícksen, wor mand, raad oc embetzmand paa wórt slott Kalø, paa thenn enne oc haffde í retthe steffnd oss elskelíge ffrue Chírstíne í Fílshaffue mett hínnes datterbørnns lage wærie paa thenn andhenn síde, oc berette for^{ne} Eríck Erícksen, att her Níels Høg tíill Æskíer rííder haffde lang tíid føre hann døde fangett lofflíg índførsell aff ríígzenns cancellere wtíi Fílshaffue mett mere godz, oc ríídemend mett wor fogett haffde hannom ther lofflíg índförd, oc worthe her Níels Høg dæmpt aff samme gord oc godz, tíill saa lenge hand haffde bøtt the faldzmaall, som hans folck gíorde wtíi samme gord, for the índfore ther í gordenn emodt thet breff, wor statzhollere haffde wdtgíffuett í wortt feltleire for Kíøpnehaffnn í wor frauereelse, oc berette for^{ne} Eríck Erícksen, att for^{ne} her Níels Høgs arffuíngé haffde nu bøtt samme faldzmaall oc fult gíortt samme dom oc setthe í retthe, om for^{ne} her Níels Høgs arffuíngé ey burde at nyde then índførsell wtíi Fílshaffue met thet andett godz effther hans índførsels lydelse. Oc beuíste for^{ne} Eríck Erícksen, att for^{ne} ffrue Chírstíne oc hínnes datterbørns lage wærie wor lofflíg steffnd tíill Othennse, oc ther then herredag wortt vpsatt, lod hann síidhenn steffne híne her í retthe, oc hwínn kom oc skøed paa sínn beuísníng oc wílkorett seg att komme her í retthe í dag mett síne beuísníng. Ther tíill suorede for^{ne} ffrue Chírstíne, att hwínn ícke haffde sínn beuísníng tíill stede paa thenne tíid oc ícke kunde thennom saa hastalíggenn ofsuerkomme for sínn armodz skíld, oc setthe wtíi retthe, om hínde burde att gaa í retthe paa thenne tíid. Effther slígg leílíghedh mett flere ord oc talle, som thennom ther om paa bode síder emellom løbe, thaá effther tíiltall, gíennswor, breffue oc beuísníng, som thaá í retthe lagdí, worthe ther saa paasagt for retthe, att effther thíi for^{ne} ffrue Kírstíne haffde forplíghet seg her att komme í rette í dag mett síne beuísníng, thaá bør híne thett att wíndgíelle, oc her Níels Høgs arffuíngé at nydhe thet índførsell, som hand haffuer lofflígg fangett wtíi Fílshaffue mett thet andett godz, effther hanns índførsels lydelsze, tíill saa lenge hand blíffuer lofflígg wdtfördt effther logenn. Gíffuett aar, dag oc stedtt, som forschreffuett stánder, wínder wortt sígnett.

LIV.

Hr. Tyge Krabbe m. fl. staaſte Raader underrette Kong Frederik om Begivenhederne i Skaane, navnlig om de brændte Gaarde, deriblandt Hr. Axel Brahes og Hr. Preddbjørn Podebuskes.

d. Vejren for Landstrona 1525, 9 Juni.

Original paa Papir i Geh. Ark. Danske Kongers Hist. XI a, Nr. 12.

. bode her Claus Billis gordt er affbrendt, oc borttagt, hwad hand hade, oc en her Axell Braes gordt, och the andre røffuitt, oc en her Prebiørns gordt er oc brendt, oc her Jacob Trollis gordt Lyllø er brend, oc hand gaff thennom brandscatt for, oc siiden brende the hannom aff, oc Gladsaxe, ethers nadis gordt, szom Knut Bille haffuer aff ethers nade, er brend och røffuitt, Mouritz Olsszens gordt er och røffuitt, Claus Podebuskis gordt er oc brend, mett faa ordt alle gode mentz gordt her i landet er brend oc røffuit vdentagen Hickebierg och Glimijnge oc then forredere Niels Braes gordt. Oc szom ethers nade scriffuer, om hwilcke gode mend ethers nade er fallen fraa, tha er Niels Brae en aff thennom, Pauell Kørning, Anders Nielssen i Scotterop, Oleff Jenssen i Demestrop, Anders Bing i Torup oc Jes Mwnck i Gøding herrit. Ther er dog szome aff thennom, ther haffuer en føge ting

LV.

Birgitte Olufsdatter (Thott), Hr. Niels Eriksens (Rosentrang) Esterleveriste, med hendes Sonner, Hr. Oluf, Hr. Henrik og Kristopher, og Dotremænd, Tyge Krabbe DRM og Befalingsmand paa Helsingborg og Erik Eriksen (Banner) Befalingsmand paa Kalsø, erklære det bortblevne Pantebrev, som Hr. Niels Eriksen havde paa Kolding Slot og Len, for hvilket Pant de havde faaet Fyldest i Abrahamstrup Len, dødt og magtesløst, hvis det findes.

d. Ballø 1525, 11 Septbr.

Orig. p. Perg. i det Rgl. Skript. (Sjælland Nr. 231) har 6 hængende velbevarede Segl; Nr. 1, 3, 4 og 6 see Tab. IV Nr. 1, 2, 3, 4, Nr. 2 Krabbe Saaben med Tverbjeller, Nr. 5 Banner Saaben.

Vii efftherschreffne Birgitte Oluffs dotther, her *Niels Erickssen* riidders efftherleuerske, Tygge Krabbe, Danmarcks riiges marsk oc høffuitzmand paa Helsingborg, *Oluff Nielssen*, *Henrick Nielssen*, riidder, Erick Eriickssen høffuitzmand paa Kallø oc *Christoffer Nielssen* giøre alle witherligt oc kiendes mett thette wortt obne breff, att then tiidt, wii oc wore mettarffwinge finge wor kieriste nadige herres panthebreff paa Abrwmstrup oc Abrumstrup len wii thett pantt oc pendinge, som her *Niels Erickssen* riidder, hues siell gudt nade, oc wii effther hannum haffde paa Kollinge slott oc len aff høgborne første konning Hans, hues siell gudt nade, tha loffuett oc tiilsagde wii erlig oc welbyrdiig mand, mester Claus Gordze, wor kieriste nadige herres canceler, att wille egen antworde hannum paa wor kieriste nadige herres wegne thet panthebreff som for^{ne} her *Niels Erickssen* oc hans arffwinge haffde paa Kollinge slott oc len. Tha haffue wij nu tiidt oc opthe søgtt oc lett effther same panthe breff oc wij thet ycke finde kunde, oc ther fore, om nogen tiidt her effther same panthe breff findes aff oss eller wore arffuinge, tha mæle oc gøre wij thet dødt oc magtheløst mett thette wortt obne breff, oc aldrig att komme hannum eller hans arffuinge tiill forfang eller wor kieriste nadige herre, hans nades arffuinge oc efftherkommere konninger i Danmarcke tiill skade i noger maade. Tiil ythermere vyndesbyrdt henge wij wore signether neden fore thette wortt obne breff. Giffuett paa Wallø mandagen nest effther wor frue dag natiuuitatis, aar etc. twinde femhundrett tiwge paa thet fempthe.

LVI.

Uage Zepfen (Sparre), Electus til Runde Domkirke, tilstaar at være skyldig til Brødrene Axel Klavsen (Rosentrang) og Mogens Klavsen (Rosentrang) 1200 Rhinske Ghlden, som han har laant til sin og Runde Domkirkes store Nytte og til at hente Confirmats hjem fra Rom, og pantsætter dem til Sikkerhed Bispestolens Len Fultofte i Skaane.

d. Rind 1525, 14 Octbr.

Trykt efter en Afskrift i det Kgl. Ohmartiv. (Klevenfeldts Saml., Sparre).

Wy Aghe Ypsson med gudz nade til Lunde domkyrke electus giøre vytterligt alle och beckende oss aff en ret vetterlygh geld retteleghe geld skyldygh atuare oss elskeleghe velbyrdyge suenne *Axel Claussen* och *Mogens Claussen*, brødre, tolf hundret rynske gylden gode aff guld och mett tæris fulde veght, som te oss nu tyl vorth och vor Lunde domkyrckes store nytte ock behoff lent haffue, tyl at løsse vore confirmads breff hyem med fran Rom, for huilcken sum guld vy med vort hederlyghe Lunde capetilss samtycke och fulburdth y pant set tenum eth vort ock Lunde sedes len Fulstofftte vtty Frosteherret med samme lens erylde tyllegelsse, hoffuidgar ock godze, som ther vnderlyghe, ager, engh, skou ock marck, ffgangh, fyskeuand, vot och tyørt, yndtet vndertagit y noger maade, at haffue, nyde, brughe ock beholde fore eth fryt brughelegt pant, vare andeleghe sagher vndertaghe, til saa lenghe tet vorder tem eller teris arffuynghe skelleg aff løst aff oss eller vore effter kommere erchebyscopp tyl Lundesede for saadanne som guldh, som fore screffued stander, dogh med sodanne forord och vylckord, som her effter følger. Først at te eller for^{ne} teris arffuynghe skulle ten stund, te haffue for^{ne} len vaffløst y tæris haffuende vere (och ycke eller), aarlighe aff slaa føre tyuffue marck danske pennyngh vtty ten hoffuedsum, som tet er pantset fore. Jtem och nar at vy eller vorre effterkommere saadant len fran tem eller teris arffuynghe eghenløsse vylle, taa skal tet være oss eller vaare effterkommere rede och vnbehyndredt fore aff tem eller teris arffuynghe. Jtem skulle te holde lennet velbrughet och beset och bønderne, ter vtty boo, ved logh, skell ock ret ock ey paa leghe tem nogle vnseduandleghe tynghe, och frede skoffuene och ey tylstede, atte hugges vskelleghe eller forødes. Jtem vaare tet saa, at nogher kæremoll komme offuer tennum eller tæres embedzmentd aff bønderne y lennet, taa skulle te stonde tyl rette forre oss och vort hedderleghe Lunde cappittel, och om tæres brøst taa fyndes, taa skulle the gørrer ter tylborlegh vandel forre och ycke forbyrde samme len eller pant. Jtem skulle te ey tylstede, at vaare ock kyrckens eyedomme och retteghett y fyskeuand, jagt etc., som leghe tyl for^{ne} len, bort eygnes, forkrenckis eller formynskes vtty nogher maade, mend huor saadanne nogre rettyghed eller eyedomme erre tet fran komne, taa skulle te gøre tæris flyd tyl, at te komme tyl lennet ygen och vtty rette skeckelsse, som thet sygh bør, och skulle te holde vor kellertynghe arlighe arss effter gammel seduane aff ten rente, der tyl legger. Jtem skulle for^{de} *Axel oc Moghens* eller tæris arffuynghe ynghen maght haffue at opplade samme len eller noger tess eyedelle nogher ander voldsmandt vtty være eller for-

suar at haffue vten vort och vorre epterkommeris mynde och samtøcke och ey heller tette vort breff, men selff nydet ock brughet, som for-screffuet stander. In cuius jnspycionis ac omnium premissorum testi-monium sygyllum nostrum, quo ad presens vttymur, vna cum sygyllo venerabilis cappetelly nostry Lundensis prememorati presentybus jnferius sunt appensa. Dattum Lundis dye beatty Calyxty pape et martiris anno etc. mdxxquinto.

LVII.

Birgitte Olufs Datter (Thott) til Vallo giver sin Son Oluf Nielsen (Rosentrang) Kvittering for Regnskab for hendes fædrene Gaard og Gods og kundgør, at de have indgaact Overenskomst om, at han i det kommende Aar skal holde 4 Ryttere for hende til Landets Forsvar, men at hun, hvis han skal holde dem længere, skal betale ham derfor.

d. Vallo 1525, 16 December.

Orig. p. Perg. i det kgl. Ghjortiv (Voss Perg. Saml. Daumark, Fasc. 21 b, Gjeltsbreve Nr. 54) er forshjnet med Fru Birgittes hængende velbevarede Segl.

Jeg Birgitte Oleffsd' till Valloff kiendis och gøre vitherligt for alle met thette mit opne breff, at myn kiere søn *Oluff Nielsen* haffwer nw fornøgett oc giort megh fylleste aff myn federne gard oc goetz, som hand haffuer aff megh fra thet firste ieg antwodeth hannem gard oc gotzet oc saa till thenne dag oc tiid, som nw ære, saa ieg tacker hannem gott, oc skall ey itermere være forplictuge at gøre nogen ithermere rede eller regenscaff therfore efftir thenne dagh. Oc ther wdoffuer ære vii saa forenthe, at han skall holle megh iiij reysener fore i thette aar nest kommendes at aff verge rygens skade och forderffwe her i landhet. Er thet saa, han skall itermere holle samme reysener for megh, tha skall ieg were hanss nøge therfore. Till itermere vintnesbirdt oc bedre forwaringe haffuer iegh hengd mitt signet neden for thette mitt opne breff. Screffueth paa Valloff løgerdagen nest effter Lucie virginis dagh aar efftir gutz byrd twssendhe femhundreth tiffwe paa thet fempte etc.

LVIII.

Esge Kristensen, Borgmester i Skive, kvitterer til Axel Nielsen (Rosenfrang) til Vaagtind for noget Gods, dennes afdøde Moder, Fru Inger (Gyldenstjerne), havde opbaaret for hans Hustru. (Sfr. 1ste Del S. 219).

d. Vaagtind 1526, 23 Febr.

Orig. p. Perg., Bøfs Saml., Danmark, Fasc. 21c, Nr. 79, Geh. Ark.

Jek Esky Cristenssen borgemesther i Skiffue kennes med thette mit obne breff, at ieg hassuer annamede oc opboridde aff welbirdige man *Axel Nielssen* tiil Longthind all thet gotz esther myn nøffwe, som hans modher, frw Indgerd, hwes siel gud nade, opbar pa myn hostrwes wegne, Marine Jenssdatter, oc hynnes søsther's vegne, Anne Jenssdatter, som thi arffuede esther theris fadher oc modher, for huilke for^{ne} gotz ieg ladher hannom oc hans arffuinge qwitt oc fry for meg oc myne arffuinge oc myn hostrwes Marine Jenssdatter oc Anne Jenssdatter, myn hostrwes søsther, oc theris arffuinge for all wdher mere tiil tall i nogher mode. Tiil wthermere beuisning oc wintnisbird hengher iek mit indcegle nedhen for thette mit obne breff med andre dannementz indcegle, som ieg hassuer ther tiil beditt, som er Las fogitt i Skiffue, Per skredher ibidem oc Niels skredher i Hellegord. Datum paa Longthind vigilia Mathie apostoli anno domini mdxxvi.

LIX.

Oluf Rosenfrang til Ballø tilskriver Bifkop Vage Urue i Roskilde angaaende Stadfastelse af et tidligere stedfundet Magesifte mellem Bispestolen og hans Morfader Hr. Oluf Axelsen (Thott) til Ballø.

d. Ballø 1527, 3 April.

Originalen paa Papir i det Kgl. Ghmarchiv (Magesifter Nr. 7) med velbevaret Segl, se Tab. IV Nr. 2, og Underkrift.

Mynn villige thieneste ether nade altidt ytmigeligenn forsendt met gud. Kiere herre oc sønderlige gode venn, tacker jeg ether nade itmige-

ligenn oc gerne for alt got, som ether nade meg i mange made beuisth haffuer, besønderlige nw siist jeg var hoss ether nade, huicket jeg altid gerne forthiene ville, hues i myn machth er. Kiere herre, som ether nades affskede war, at myn schriffuer schulle kome tiill ether nade met myn entzgle, tha sender jeg ether nade myt entzgle beseglet oc thet breff met, som biscop Oluff Morthenssen gaf myn moderfader, gud begge theris sielæ haffue, po samme mageskift, oc beger jeg gerne, at ether nade ville verdugis tiill at offuerleggidt oc offuerwegidt, om ther er noghen brøst enthen po ether nadis szide eller po myn, oc ether nade ville lade giøre breffue ther paa tiill it fulkomelige endhe, som bode ether nade oc jeg kandt were forwaret met; ehuaadt ether nade giør ther vti, tha er jeg well tiilfredz ther met. Kiere herre, er thet saa, at ether nade haffuer noghen bryst, tha ville jeg beplicthe meg at fornøghe ether nade, eller haffuet i ether nadis willige sex wgger nest effter thette rustningh haffuer weret i Nestuedt, som nw scal staa søndag misericordia domini, at thet motte nw komme tiill it fuldkomelige endhe, the ether nade well seer alt then forwaring, jeg haffuer ther paa, at ether nade ville verdugis tiill oc giøre her vti, som myn gode troo er til ether nade. Hues jeg kand were ether nade tiill thienneste oc villige, giør jeg altid gerne. Screlluit po Valøøff ottensdage nest effter metfast søndag mdxxvij^o.

Oluff Rosenkrantz.

LX.

Oluf Rosenkrantz til Ballø stadfæster det mellem Røskilde Bispestol og hans Morfader, Hr. Oluf Axelsen (Thott), i sin Tid stedsfundne Mageskifte.

d. 1527, 6 April.

Uddrag efter Orig. paa Perg. i det Kgl. Ghmarf. (Mageskifter Nr. 7), der har havt 5 hængende Segl, Nr. 1 Rosenkrantz Waaben, Nr. 2 Krabbe Waaben med Tverbjelken, Nr. 3 og 4 (Ravensberg og Rud) mangle, Nr. 5 Pødebuff Waaben.

Jegh *Oluff Rossenkrantz* tiill *Walløff* gøre witterligt mett thette mitt opne breff, ath iegh nw vti sandhet hawe forfaret aff gamble breffue, copier oc wdscriffther, ath thet mageskylfth, som fordom giordes emeilom then gode herre biscop Oluff Marthenssen i Roschildhe paa then ene och

myn moderfader, her Oluff Axelssen riddere till Valløff paa then anden side, gudh almectigste tieres siele nade, om then helligh kirkes oc biscops sædens och for^{ne} her Oluff Axelssens garde oc goetz, iord, skow, marck och eyedom, haffuer verit giort effter beggis theris vilie, machth och fuldburdh for magelaw och leylighet, som bade biscops sædett och her Oluff Axelssen oc hans arwinge wore qwemme oc beleylige, effter for^{ne} opne beseglede breffue, vdscriffther oc copier, som nw findes hoss megh, och sammeledes hoss werduge fader mett gudh, her Lage Vrne, biscop i Roschilde, vti saa made som her efftir følger. Ffirst at for^{ne} her Oluff Martinssen oc hanss efftirkommere biscoper i Roschilde skulle haffue, nyde och till ewindelig eye for mageskyffte beholle, som han oc for^{ne} her Lage Vrne, biscop i Roschilde, nw haffuer, thette effter^{ne} her Oluff Axelssens eyedoms goetz till ewindelig eye, som er first tredie delen vti Skulle-rops hoffuett gardt oc fangh oc tredie delen vti Kydzerop, som er sætt vti syskende skyffte for femten pund korn, met all for^{ne} tredie deles rette tilleggsse, agger, eng, skow, marck, fiskevatn, voot oc tiwrt, inthet wnder-taget; item two garde vti Kamstrop hooss Roskilde giffue fire pund korn oc en lød. marck; item two garde vti Solrød giffue fem pund korn, oc thet siette pund korn er regnet vti smaa retzelle, mett all for^{ne} gardes oc godzes retthe tilleggsse, skow, marck, agger, engh, voot oc tiwrt, som hanss nade thet nw vti heffid och besiddelsse haffuer, inthet wnder-tagit, ehuat thet helst er eller nefnes kan i noget made. Och for^{ne} her Oluff Axelssen och hanss arwinge skulle haffue, nyde oc till ewindelig eye for mageskyffth beholde, som ieg nw vti besiddelsse haffuer, thette effter^{ne} kirckens oc biscops sædens eyedomss gotz, som er first alt sammen kirckens gotz vti Hastrop, som regnett er for en lest korn till ieffnett; item en gaard i Vedskølle giffuer (osv.) . . . en gard vti Swanbiergh en gard vti Hegnerop item vti Herføgle two tønner smør item vti Clemestrup two lød. marck item vti Tornby en gard Tha efftherthij ath ther icke findes paa nogen side anden skøde breff eller forwaringe paa for^{ne} gotz till ewindelig eye, end som fore scriffuet stander, och huertt part haffuer siden siddett och behollett for^{ne} gotz och eyedom vti roligh och brugeligh besiddelsse, samticke iegh paa alle myne metsyskens wegne for^{ne} her Oluff Axelssens rette arwinge (osv.) och . . . mett thette mitt opne breff skøder och affhender fran megh och myne arwinge for^{ne} garde och goetz till for^{ne} werduge fader, her Lage Vrne, biscop i Roschilde Till ithermeer vintnesbirdh henger jegh mitt indzgle neden for

thette mitt opne breff, mett erlige och velbiurduge menndz och strenge ridderes, her Tyge Krabbe till Bwstrop, Danmarckis riges marsk, her Albrecht Jebssen, her Knut Rud till Vedby oc her Jørgen Podebusk till Swenstrup Gifluet . . . paa biscops gardh i Roschilde anden dagen nysth effter sancti Ambrosij biscops dagh aar efftir gudz byrdt twssende fem hundred tiwge paa thet siwende.

LXI.

Oluf Rosenkrantz til Vallo beder Hr. Tyge Krabbe til Bustrup DRM, Hr. Albert Jepsen (Havensberg), Dronningens Højmeester, Hr. Knud Rud til Vedbygaard og Hr. Jørgen Podebusk at ville forsegle til Bitterlighed hans Brev til Biskoppen i Roskilde angaaende Stadfsættelse af det mellem Bispstolen og hans Morfader, Hr. Oluf Axelsen (Thott), indgaaende Magestifte.

d. Vallo 1527, 13 April.

Orig. paa Papis i det Kgl. Ohjmarf. (ved Magestifter Nr. 7) er uden Understreift og uden Aftryk i Seglet.

Jegh *Oluff Rossenkrantz* till Valløff hielsser ether erlige welbiurduge mend och strenge riddere, her Tyge Krabbe, Danmarckis rigess marss, her Albrecht Jebssen, vor nadige frwess hoffmester, her Knuth Rud till Vedby oc her Jørgen Podebusk, kiærligen met wor herre. Kiere wener, maai wide, ath ieg er nw kommen till en venligh oc endeligh endhe mett verduge fader met gud, her Lage Vrne, biscop i Roschildhe, om thet mageskiift, som fordom gick emellom biscop Oluff Marthenssen oc myn moderfader her Oluff Axelsen, huess siele gud nadhe, och haffuer vij paa hade sider giort skøde och eydomss breff ther vpaa till ewindelige eye. Thi beder ieg ether alle och huer serlestes, at i wille samme mitt obne breff besegle mett megh till thess ithermere vintnesbirdt oc bedre forwaringe, thet ville jeg altid i slig och andre made mett ether kiærligen forskilde. Ether gud befallendes. Scriffueth paa Valløff palme løgerdagh aar effther gudz bird mdxxvij.

LXII.

Fortegnelse over Inventariet paa Kolding Slot, da Hr. Holger Rosenfranz overdrog det til Hr. Mogens Bilde.

d. Kolding 1527, 12 November.

Orig. paa Papir, Ohmarf., Dausfe Saml. 367, Nr. 9.

Thette effther^{no} haffuer erlig och welbyrdug mand och strenghe ridder her *Holgerd Rosenkrantz* ladet skicke och antworde fraa segh paa Kolling slott. Først paa wor kiereste, naadigste herres stoffue enn seng till hans naade sielff vpred mett enn herre dyne, ij hoffuedt dyner, ett leyer lagenn, etth par hollandtz leritz lagenn, ennbreth mett iij reff, ett nørenbergs sengkleed. Jtem enn seng till hans naades smaaswenne, som ligger for hans naades seng, mett enn dyne, j hoffued dyne, ett par høriddgarns leretz lagenn, ett sengkleed, ij andre swenne senge, ij høregarns skyffue dwge, ett handtkled, enn borgstoffue dwg, iij schyffuer, ij maledt boneder, ij draffne, iij senge, som ere draffne mett reb, eenn rulle seng, eenn foldebenk, ij hynder, eenn bencke dyne mett leyer, ij bagstole, ij jernn lyse stager. Jtem vdj stegerssett v gryder, eenn røsth, j iernn skoffuell, ett brad spedt, ij handrenge, ett skaffienn, j kober pandne, j mortther, ett spiise skab, j hugekniff, j kocke skee, j kiødt øxe, xl knabefade, xl talerckenn. Jtem paa fiskeløstthet ett tusind huillingh, v^c kuller, j sness skadwingher, vij warder kabelauer, xj besmer p^d tally, ij^e vj sk^{er} homble. Jtem paa kornn løstthet x ort. malt, viij sk^{er} viij ort. rwg, viij sk^{er} xj ort. haffre. Jtem vdj brøokieller ij t^r meell, j t^e haffre grynn, j t^e byg grynn, ij t^r fryss saltt, j t^e lønnborg salth, iij t^r bay salth, j bolth, ij skerpennthin mett iij kamere. Jtem vdj mødkieller ix t^r mød. Jtem vdj øllkieller j lest øll bode vdj fade och t^r, 4^{1/2} t^e edicke, xij thome mwmmefade, viij thome t^r, v t^r smør. Jtem vdj saltkieller j^cxvj syder flesk, iij kookroppe, lxxiij foer och lam kroppe, iij t^r wildbradt, lxij giess, j tudkande, j swenne kanne, vij knab stobe smaa och store. Jtem vdj brygerssett j brygkeell paa iij t^r, j handtkeell paa enn spand, j øllkar paa xij t^r, j øllkar paa xj t^r, j øllkar paa viij t^r, j gamell kar till att haffue low vdj paa xij t^r, vij korn secke, j bulløxe, ij fiske vadhe, ett togger, vj fasing reb. Jtem vdj lagordt xij kiør, xij vngenødt, j tyer, xx gedder, j bock, xliij swynn, j orne, j kjerne, j flødbøtt, xx sye bøtther, ij heste

for wandwogenn, j kier hest. Paa then tydt thette wenttharium, som forser^t stander, bleff fuldt giord och annamedt paa Kolling slotth, tha nærwærendes hoess war Per Skodborg, borgemesther i Koling, Crestiernn Perssen, byfogett ibidem, Niels Skack, Niels wërckmester, radtmendt ibidem, mett flere danemendtz offuerwærelse. Schreffuit i Kolingh tiisdag nest effther sancti Martinj dag anno etc. mdxxvij.

Jtem thette effther^{ne} haffuer jeg*) [tag]edt aff Nykjøbing mett meg och førdt till Koling. Først ij lesther byg, item j^e t^r haffre, item ij t^r smør, item iij t^r kookiød, iij t^r foerkiødt, item [i] t^e goesskiød, item j lest syld, item j tusind huilling och ij^e sk^t homble. Jtem liij kartto klode, item ij halff kartto klode, som liggher i then store borgestoffue. Jtem ij falckenetther.

LXIII.

Fortegnelse over det Inventarium, som Hr. Holger Rosenkrantz modtog paa Nykjøbing Slot af Hr. Mogens Bilde. Zfr. foregaacnde Nr.

b. 1527, 13 November.

Orig. paa Papir med Hr. Holger Rosenkrantzes Segl (heri allerede 2 Løver), Kgl. Bibl. Adelsbreve 53, Pars 1 Nr. 37.

Thette effther^{ne} inuentarium haffuer erlig oc welbyrdiig mand oc strenge ritther her *Holgerd Rosenkrantz* annamith aff erliig oc welbyrdiig mant her Maghens Bilde, ritther, paa Nykjøbing, then onsdag nest effther sancti Morthens dag anno mdxxvij.

Først aff byg oc malt xvij lesther ij p^d, aff rug oc mell 4^{1/2} p^d i t., aff haffre iij lesther, aff hwede j lest xix skp^{er} hwede.

Aff fetallie xij t. smør, viij t^{er} v f. saltet kokød oc v leffwines kør, ij t^{er} fare kød oc xlix flare kroppe saltet, xvj^e xxi sye flesk, lxxxj gæss, 4^{1/2} t. vildbrad, xvj t. i f. silt, ij vorde gamelfisk, v vorde brocker oc skadher, vij^e slyndher, iij^e hwillinger, iij^e skp^{er} hwmlc, iij t. yster, viij lysp^d tallie oc j fad iern.

Jtem i fadebwrith xxiiij senge dyner, xvij hoffwith dyner onde oc gode, xij par blagarns lagen, xiiij gamle sengklæde, vj pudher, iij hvide skyffue

*) v. Mogens Bilde, se følgende Nr.

dwge, ind smaa drelledwg, iij hand klæde, end land blaa syd dwg, iij smaa blaa syde wndher dwge, ij gamle duge, ij par gamle silke sparlagen, en gamell drætt sytt met gørn, iij tien kandher, iij tienstoffue, viij tien fad, vij tien tallerken, ij tien saldserken, xxiiij træffad store oc smaa, xxvj trææ tallerken, v røde kandher, ij twde kandher, vj knabe stoffue oc ij lysesstage aff iern, vii brande iern oc ind brandety

Jtem i stegersseth xvij grydher, store oc s[m]aa . . . d . . k
 j t. . . . i hand pandher, ind stærings kell, iij andre smaa kelde x . . k
 stolppe . . . [m]orther met theris stempple, iii røsther, ii bardspyud, i brand
 met v tremer, ind trefod, i riffue iern, ii bradpandher, en vand pande oc en pande, staar i salt hwsith.

Jtem i bryggerssith en pande paa xviii t^{er} vand, i gyld kar, i røsthekar, i støffue kar, ii swalle kar oc ii wrthe kelled.

Jtem bøsser oc verge paa slottith, en kopper slange met quarter, ii falenet aff iern, viij smaa skerpentiner, iiii dwbelt skerpentiner, xxvii kamer, xlvi hage bøsser aff kopper, li hage bøsse aff iern, iii t. krwlt, nogit mynde, en lidell stien bøsse oc j skyp^d bly.

Jtem i kællerne viii fad oc vi lesther øll, ii t^{er} møyd oc xiii t. ædicke.

Jtem i smedien ii smedie stædher, ind lidell oc ind stord, en sperhage, iiii store hamer, iiii brode, ind fust hamer, ind søm hamer, vi tenger, i nagell tyg, i stocke iern, ii bellie, en bug lencke oc en halslencke.

Jtem i cappellind, iii forgylthe kalcke, ind lidell pixis, ii sølff patz, iii messerede, hagelle oc serke aff grønt damask, iii messe bøger oc iii lær pudher, en lidell sølff skaall, iii lagen, i hand klæde, iii terner, viii lyssestager aff tien, i gamelt messe rede.

Nørre lade[go]rd.

xviii kør, v vngnød aar gamle, xiiii kalffue, xxx faar oc lam, viii gæss, l swin, vnge oc gamle, iiii heste, ind voffn j t^{er}. kædel, ind spandz kædell, ii kuld grydher, ind kell krag, en røst, ii høffuith dyner, i gamilt sengklæde, en kyerne, xx bytther oc spande, x ballier, ii iern tømmer til hesthe, i lang iern oc i skære, ind ploff oc ii harffue.

Syndher ladegord.

xxviii kør, xlvi faar oc lam, lxxx gedher, x stycke vnge fææ, viii kalffue, iii tyre, iiii heste oc ii horss, l vnge oc gamle swin, viii gæs, iiii gamle grydher, en tien kand, ind bryge kædell .paa iiii t^{er} vand, ind stærings kædell, ind spandz kædell, j t. kædell, ii ploff iern, ii lang iern, ind vonxse, ii naffre, en øxs, iiii gamle dyner, en hoffsuit dyne, i lagen,

iiii seng klæde, xxx bylther oc spande, iiii gamle ørker, j lest øll ter,
iii gamle ølkar, ii tyure.

Tisse scriffther ære too, then ene vdskaaren aff then andhen, som
screffuit oc annammith ær aar oc dag, som forse^m staar, oc vndertryeth
met mith signet.

Samtidig Paatægning:

Her Magh. Bilde

Ventarom paa Nykøffwenn aff her *Holgher*.

LXIV.

Stygge Krumpen, Bifkop i Børglum, afhænder med Samtykke af sin Hr.
Broder, Hr. Niels Rosenkrantz, Bifkop, og Capittet 1 G. i Gøttrup
Sogn og By i Vester Han Herred til Hr. Prædtbiørn Pødebusk til
Nagaard og hans Hustru, Fru Anne Gyldenstjerne.

d. Orlofgaard 1527, 20 December.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Ghmark. (D. og S. Han S. Nr. 7) har havt 3 hængende
Segl, der alle mangle.

Vij Stiigge Kropenn, med gwdtz nade biscop wtij Børglum, gjør alle
witherligt, att for then hielp, trøst och welgierninger, som erlig wel-
bwrdig mand och strenge ritther her Prødtbørn Podbwsk till
Aagordt och hans hwstrwe, frwe Anne Gyldenstjerne, the och
theris foreldre, oss och wort biscopdwm her till giordt och bewiist haffwer
och her effther alle tiidt gjøre bewiise maa och skall, tha haffwer wij
med wor kiere herre brodhers, her *Niels Rosenkrantz*, aff samme
nade biscop, och wortt elskel. capittelss fwlbordeh och samtøcke wndt,
opladt och afhændt och nw med thette wortt obne breff wnder, opladher
och strax afhændher fraa oss och wore efftherkommere biscoper i Børglum
till for^{ne} her Prødtbiørn, hans hwstrw frwe Anne och theris arffwinge en
wore och kirckens gordt liggendis wtij Gøttrwp soghen, som Moghens
Bongh nw iboer, med all for^{ne} gordzes rette tillegelse, agger, engh,
fægangh, tørregryfft, fortte, felligh, indhen marcks och wdhen marcks,
hwadh thet helst er eller nefnes kand, jnthet med alle wndtagett, atskall

nyde, brwge och beholle till ewyndelighenn eygedom. Till hwess ither-
mere witnesbyrdt ladher wij henge wortt secrett med for^{ne} wor kiere herre
brodher och wortt capittelss indtzebler nedhen for thette wortt obne bress.
Giffwedt i Orloffgordt vigilia Thome apostoli mdxxseptimo.

LXV.

Kong Frederik tilfriver Hr. Henrik Krummedige til Walden om en Gaard,
tilhørende Vor Frue Kloster i Roskilde, som Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballo
onstede for Fyldest og Vederlag.

d. Gottorp 1528, 1 Marts.

Orig. med Segl, Regl. Bibl., Adelsbreve 36, Pars 3, Nr. 146.

Frederich (osv). Vor synderlige gunst tiil foren, som ether wel for-
tencker, at wy ether tiil foren hassuer screffuett ether tiil, at oss elskelige
her *Oleff Rosenkrantz* tiil Vallø rytter, wor mand oc raadth, hassde ladet
berett fore oss, at hann wor begierindes aff conuentett i wor frue closter
i Roskild oc ether, at hann motte fanghe enn aff for^{ne} closters gorde fore
fyllest oc wederleg, oc ey hann enn nw hassuer fanghet samme gordt.
Thi bethe wy ether kerligenn oc gerne, ati wele giøre ethers ytherste fly
tiil, at hann motte fanghe samme gordt fore fyllest oc vederleg. Wy wele
thet mett synderlige gunst oc naade forskyldte oc bekende, befallindes ether
gudt. Screffuett paa wor slott Gottruppe syndag inuocauit aar etc. mdxxviii
vnder vort signet.

Udskrift: Oss elskelige her Henrich Krumdige tiil Woldt, ritther, wor
mann och raadth etc.

LXVI.

Kongens og Rigsraadets Dom mellem Hr. Tyge Krabbe paa den ene
Side og Hr. Mavrids Sparre og Hr. Hans Skovgaard paa den anden Side
om Tostrup Gaard i Krop Sogn og en Gaard i Mørup Sogn, som Hr.

Tyges Hustru^s Morfader, Hr. Oluf Axelsen (Thott), havde pantsat sin Broder, Aage Axelsen (Thott), og som senere var tilbømt Kronen, men dette erklæres ugyldigt, da det kun var Pant, hvorfor Hr. Tyge Krabbe faar Ret til at indløse Gaardene.

d. Nyborg 1528, 16 Juli.

Orig. paa Papir med Segl, Adelsbreve p. Kgl. Bibl., Fasc. 35, Pars 2, Nr. 63.

Wy Frederick (osv.) gøre alle witterlicht, aar ephther gudtz byrdt mdxxvij taarsdagenn nest effther sanctj Knudtz kongis dag paa raadhusett i wor kiøpstadt Nyborg, neruerendis oss elsk^e werduge fadher her Lage Vrne tiill Roskiildt, her Jens Andhersenn tiill Ffynn, her Stygge Krumpenn tiill Wentzysell, biscopper, her Aage Jeipsen electus tiill Lundt, her Henrick, abbitt tiil Soer, her Magens Gøye, Danmarckis riigis hoffmesther, her Prøidbiørn Pogdebusk, her Albertt Raunsborg, her Hinrick Agesen, her Hinrick Krummedige, her Hans Bilde, her Per Lycke, riddere, mett flere wore elskelige Danmarckis riigis raadt oc gode mendt, wor skyckett oss elskelige her Tygge Krabbe, ritther, wor mandt, raadt oc Danmarckis riigis marsk, paa then ene oc tiiltalde oss elskelige her Mauris Sparre, wor mandt oc raadt, oc her Hans Skowgaardt ridder, wor mand oc tiener, paa then andhen siidhe for ij gaarde, then ene liggendis i Krop szogenn, som kallis Tostruppe, then andhen i Moruppe sogenn oc by, oc beretthe for^{ne} her Tyggj Krabbe, oc (!) hans hustrues modherffadher her Oluff Axelssen hagde epantsett synn broder her Aage Axelsen samme ij gaarde mett mere godtz, och her Tyggj nw hagde jndløst samme panthe breff aff for^{ne} her Aage Axelsens arffwyngte, som hand strax beuiste mett samme panthebreff, som tha fore oss i retthe lagdis, oc begerede, att hand motte komme tiil hans godtz egenn, effther thij samme panthebreff wor fulgtørtt. Ther tiil swarede for^{ne} her Mauris Sparre, att same ij gaarde wore køpt aff hogborne fyrste konning Hans oc wore konning Hans tiillfallenn fore forbrøtt godtz ephther her Aage Hanssen, oc her Aage Hanssen hagde erffuitt thennom ephther her Hans Aagesen, mett flere ord och tale som thennom ther om paa bode siidher emellom løbe. Tha wordhe ther saa paa sagt for retthe, att ephther thij for^{ne} her Aage Hansen ycke hagde samme gaarde andherledis end vdij ett pant, tha kunde konning Hans ycke mere selie i samme godtz, end hannom wor tiillfallett, thij bør for^{ne} her Tyggj

Krabbe samme gaarde, godtz oc eyndom att nyde, bruge oc beholle, nar hand thennom haffuer indløst fore huess the stor tiill panthe sflore. Giiffuitt aar oc dag, stedt szom forschreffuitt staar, vndher wort singnet.

Vagpaa: Koningens dom paa Tostrup.

LXVII.

Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballo gjer Magestifte med Sct. Clara Kloster i Roskilde og udlægger dette en Gaard i Højrup i Slangstrup Sogn, Strø Herred, hvorimod han faar en Gaard i Hadstrup, Herfølge Sogn, Bjeverskov Herred.

d. Ballo 1528, 22 Juli.

Orig. paa Berg. i Universitetsbibliotheket (Arn. Magn. Saml. Fasc. LXIV Nr. 18) har 5 hængende Segl. Nr. 1 Rosenkrants Vaaben (Tab. IV Nr. 7), Nr. 2 (Hr. Tyge Krabbe til Bustrup DRM) Krabbe Vaaben, Nr. 3 (Hr. Henrik Krummedige til Balden) Krummedige Vaaben, Nr. 4 (Hr. Jens Laurigen, Erkebegn i Roskilde) gejstlig med et Vaabenskjold, hvori et Anker, og Nr. 5 (Mester Martin, Kannik i Roskilde) kjendeligt.

Jegh *Oluff Rosenkrantz*, rider, till Valløff, gøre vitterligt oc kendes meth thette mit obne bress, at ieg hawer nw gjort eet venlig oc kærlige mageskift meth erlige, velbirdige oc renliffuede jomffrue, søster Sophie Byldesdotter, abbatissa oc meninge convent i Klare closterit i Roskilde om jorde gotz, oss emellom er, i saa made, at for^{ne} søster Sophie oc menninghe convent skal haffue paa for^{ne} closters vegne tenne efftherscreffne myne gard, gotz til euindelig eye, legendes i Sielandh i Tre herrit i Slangdrwp sogen i Hørop, som Hans Nielsen nw uti boer, oc skilder aarlige j pund biug oc j pund rogh, ffor huilken for^{ne} gard, gotz oc gardzens rette tilleggelse jeg oc myne arwinge skall igien til vederlag have, nyde, bruge oc beholde till euindelige eye tenne effter^{ne} gard, gotz oc eygendom fra for^{ne} Clare closterett, ligendes i Bewerskougesherrith i Herfølge sogen i Hadstorp, som Lasse Ingelsen nu vti boer, och skilder aarlige sex skøllinge grat, oc beplicter ieg meg och myne arwinge at fry, hemle oc fuldkomplige tilstaa for^{ne} søster Sophie [etc. etc.]. Datum Valløff ipso die Marie Magdalene anno domini md tiuge paa thet othhende.

LXVIII.

Fru Anne Andersdatter (Påsfov) til Lindved, Jørgen Marsvins Efterlevende, følger til Fru Anne Holgers, Fr. Henrik Mejnstrups Datter, 2 Gaarde i Genøve (Gjevne) B., Nyderslev Sogn, Stevns Herred.

d. Højstrup 1528, 14 August.

Orig. paa Perg., Stevns H. Nr. 7, Ghmarf. med 6 Segl (Nr. 1 Bolle, Nr. 2 Rosenfrantz uden Løber, Nr. 4 og 5 Daa, Nr. 6 Påsfov, mangler).

[Je]gh Anne Andherssdotther tyl Lindtwedt, Jørien Marswindz efftherleffuerske, kenness och [g]jør for alle vittherligt met thette myt obne breff, thet ieg hassuer met myn ffry vyllig oc dhowff oc met myne frender oc vengers wyllig oc samtøcke soldt, skøth oc affhend [fra] meg oc myne arwinge oc tyl erlig oc velbørdig qwinne, ffrwe Anne Holgerss, her [Henr]ik Metzstorps dotther, i Sielland och hynness arwinge ij myne gardhe oc gotz tyl [evi]ndelig eydom eiiskwllendes, legendes vdi Stewenss herrit vdi Lyuerssløff soghen i Genøve . . . huelcke ij gaarde som nw vdi boer Hermen Jeypssen oc Rassmus . . . ssen oc gyffuer . . . ij 1^{ne} aarlig tyl landgylle, xij skelling gr. met andere bedhe, met all for^{ne} gaarde och gotzens tillegelsse, som er skowff, marck, feske vandt, fægangh, volh oc tyørth, enthet vndhertaget, som nw tyl for^{ne} towff gaardhe leger, eller tylluydt hassuer aff aryldt tiid, och kenness jeg meg ath hassue fanget fee och fwth verdt aldelliiss effther myn eghen vyllig, saa meg nøgis i alle modhe, oc kenness ieg meg eller myne arwinge enghen lod eller deel ath hassue i for^{ne} ij gaarde oc eydom effther thenne dag (osv.). Tyl ydermere forwaring oc vindisbørd henger ieg myt indzegele neden paa thette myth obne breff, tylbedendis erlig oc velbørdwge men at bezeyle met meg, som er Mattis Ericksøn paa Twrby, her *Oloff Nielsson* paa Valløø, Oloff Daa paa Rawenstrop, Klauess Daa i samestet oc myn kere dotther, Anne Marswins dotther. Screffuet paa Høgstrop dyre vorffrwe affthen aar etc. mdxxviii.

Ved Brev, dateret Højstrup samme Dag, beder Anne Andersdatter (Påsfov) de nævnte Mænd at befegle Brevet paa de 2 Gaarde i Gevenone med sig.

Orig. paa Perg., Ghmarf., Bojsk Saml., Danm. Fasc. 21 b, Gjalbsøbr. Nr. 57, med velbevaret Påsfov=Daaben.

LXIX.

Hr. Henrik (Nielsen) Rosenkrantz tilskriver Esge Bilde om sin og Erik Banners Besørgelse af Bildes Erinde til Kongen.

d. Gottorp 1529, 21 Februar.

Daupte Adelsbreve, Kgl. Bibl., Fasc. 53, Pars 1, Nr. 30, Segl uden Løver.

Venligh kierligh hiellsenn forsendt met gwdh. Kere Eske Byllde, sønderligh gode wen, tacker jeg ether kierlige oc gierne for allt got, som y meg alletydth beuisth haffue, hwyllcket jeg steds gierne will forskylle met ether, hwess y myn macht er. Kiere Eske Bylldhe, maa y vydhc, thet Erick Erickssen och ieg haffue forhandelet oc giørtt thet besthe vdi etherss erindhe hwoss wor naadigste herre, oc saa gaffue thet her Mogens oc cantzeler hartt for, tha kwndhe hans naade nw icke sware ther till, førre end hanss naade kommer offuer till Sielandh oc taler met her Henrick ther om. Kere Escke, her met ether alsommectigste gud befalendes. Screffuit paa Gottorp mandag esther dominicam reminiscere anno domini mdxxix°.

Hinrick
Rosenkrans ridder.

Udsffrift: Erligh oc welbørdigh mand Eske Byllde till Hagenschoffwe kerligen sendis thette breff.

LXX.

Hr. Kristen Friis til Dvegaard, Ridder, giver med flere Arvingers Samtykke sin Hustru Else Rosenkrantz Do, Bostab, Guld, Klenodier, Klæder og alt andet Løssøre til ewindelig Ejendom uden Skifte, hvis hun overlever ham.

d. Dvegaard 1529, 3 Martz.

Indført i en lgl. Bekræftelse, dat. Aalborg August 1558, Orig. paa Perg. med Segl i Universitetsbibl., Arn. Magn. Dipl. Danica in genere, XIII, 16.

Wij Christiann thenn thredie (osv.), gjøre alle wiittherliigt mett thette wort opne breff, att fore os wor skickett os elskelige, erliige och welbyrdwge frue, Anne Glob, salliige Jørgenn Wrnis epttherlefferske tiill Inngestoff, mett ett welbesiiglett papiers breff mett iij helle och hollinndes inndsiigle, wskrabett, wstungett och wtj alle maade wforsfalt, lydenndes ordtt fraa ordtt, som her eptther fölliiger:

Jeg Chrestenn Friis till Ougaardtt, riider, kiennedes, jeg mett thette mytt opne breff och eyginne hanndskrefftt hassfuer wntt och giiffuit mynn kiere høstrue *Else Rosennkrands* boo och boskaff, guldt och klennod och kleder, dog mett saa skiell, att mynn høstru *Else Rosennkrands* meg ofsuer leffuenndes worder, och skall hun nyde, bruge, beholle wdenn ald skiifftte, liige som forstannder schreffuitt, mett ald løse øre y huadt meg kanndt tilfalle, och huadt som helst thet er eller findes kanndt, tiill euindeligh eyedom wdenn ald skiifftte. Tiill ytthermere foruaring trycker jeg mytt inndsiigle fore thette mitt obne breff och eignne hanndskriift mett flere mynne arffuinge, som ere mynn kiere broder her Jørgenn Friis, biskop y Wiiboriig, och mester Niels Friis tiill Syberkloster och Jep Friis, høffuitzmandtt paa Skiiffue, att besegle mett meg. Dattum anno domini mdxxxix, schreffuitt paa Ouffegaardt onnsdagenn efftther midfast. *His auditis et visis sigillo nostro ad causas lucide protestamur.* Dattum Aalboriig 3^a feria post Bartholomey apostoli anno domini mdlviij, teste Anthonio Bryske, *justiciario nostro dilectissimo.*

LXXI.

Hr. Tyge Krabbe sender Kansler Klavø Gjordsen Mønstersebden over Adlen i Laaland, Falster og Sjælland; men han har maattet love Adlen, at Sebden ikke skulde komme til Kongens Kancelli, hvorfor han beder om, at Kansleren vil beholde den hos sig selv.

d. Bøgholm 1529, 12 Marts.

Orig. paa Papir med Segl (det alm. Krabbe-Baaben med T. K. over). Danste Saml. 392, Nr. 9, Gsmarf.

... Kiere her canseller, om thenne mwstersedell paa then rustninge wti Sellann, Falster oc Lolland, tha moi wiide, at thii andre mwster herrer

oc jeg motte gaa tiill oc loue them paa ære oc redelighet, fore thij wille lade thøm indscriffue, at mwster sedellenn skulle icke komme wtii wor kereste nadigste herres cansellerii. Dog sender jeg ether samme regiister, beder jeg ether kerligen atii icke lader thet indscriffues y noger bøger nogenn steds, andit end beholler thet samme huss ether, oc breffuene motte wtscriffuis strax, sa thii komme fram, førenn mwsterinnngenn skall staa xiiii dage effter poske. Gør jeg altid gerne hues ether leuit er. Her met ether gud almechtigste befaleundes, oc lader *Anne* sige ether tusinde godenæter. Ex *Wegholm* fredagenn fore sancti *Thome de Aquino* ar mdxxix.

Tiige Krabbe riidder.

Udskrift: Erlig oc welbiirduge mand, mester *Claus Giordsen*, wor kereste nadigste herres canseller oc erckii degenn y *Ribe*, kerligenn tiilscreffuit.

Paa Mønsterstedlen findes:

Her *Oluff Rosenkrants* xj glavind, iij skytter.

Ffalster oc Lolland:

Her *Holgert Rosenkrants* x glavind, j slange aff slottet, viij glawen oc iij skytter aff siit egt, sin moders oc sin broders børnsz.

LXXII.

Hr. Henrif Krummedige til Ballen, D. R. K., undervetter sin Svigersøn, Efte Bilde, Hovedsmand paa *Bergenshus*, om hans Børn, deriblandt *Peder Bilde*, og om *Sagen med Otte Holgersens Børns Arv* i Norge.

[d. Dato 1529, 23 Juni.]

Ufuldendt Udfaft i *Abelsbreve*, Hæft. 7, Pars 3, Nr. 273, Kgl. Bibl.

Kiere *Esge*, som i skriue, at jegh skulle senne *Jøren Bille* tiil skolle, daa maa i wide, han hauer været i *Nstedh* alt siden pinsdagh oc skaer inthet.

Som i oc skriue om *Per Bille*, at i wille haue ham tiil *Knut Gyllenstern*, daa maa i vide, at *Knut* er her hos hertigh *Kristiern*, oc

talledh jeck medh ham der om, daa louet han megh, han vil gerne hauen, oc sier, at han hauer louet eder deth tilforren, oc formoder jeck, at han tøuer her icke lenge oppe.

Kiere Esge, maa i oc vide, at leyligheden gaff icke saa, at jeck kunne senne Sthi til Danmarck, dy han mate sthrax til Bæren igen til eder, for merklig æren skyl, som i vel faa mercké aff ham, nar gud vil han komer til eder, er dock alle eder æren, som ham var beffalledh til kungligh magisstas, bade skriffelig oc mynlig, bestilledh medh en var nadugh herris hoffsin drage som icke skal tøue nat eller dagh, til han komer til os igen met suar paa alle eder skriuelser oc myntligh budh, oc eder skriffuelser til Anne Doff oc fler eder venner hauer jeck alle vel bestilledh oc fforsenth cfler eder egen bud oc skriuelsser.

Kiere suager, megh tøckes, dayter Vicensis oc ffirw Ingerd hauer en hardh thiænist i den lansenne*); jeck rader eder, leger eder der i deth mynssthe der i kunne; jeck kommer i morren i rætte medh ham paa Otte Holgerssens børns veyne om den arff oc paa myn egen ueyne om myn tinne gaue oc ffæringsgaue i Molan oc Molan gos oc Brøen oc Brøen gos; han skal nøue wnga megh der medh; vii haue væred for gode men, oc han hauer budelh megh penningh for myn parth. Jeck vil dock haue dom for megh.

Kiere suager, jeck venter huar dagh budh fra Anne oc myn datter, gud vnne megh god tiden, daa skul i snart faa budh, huar i skulle lade mode Sofie.

Som i skriue om Hartigh. . .

Følgende Breve angaa Otte Holgerssens Børns Arv, inden Dommen faldt (Nr. 74).

1525, 5 Novbr., Bergenhus. Hr. Vincents Lunge melder sin Svigermoder, Fru Inger Ottessdatter (Kømer), Otte Holgerssens Død; mener, at hun efter Keiserloven er nærmere berettiget til den eventuelle Arv efter Fru Inger Erlandsdatter, Kridt Kaanes Efterleveste, end Hr. Ture Jensen (tre Roser), Sfr. Karine eller Otte Holgerssens Børn. (Dipl. Norv. VIII, 537).

—, 27 Decbr. Samme til Samme i samme Anledning. (Dipl. Norv. VII, 656).

1526, 5 Marts, Lindholm. Hr. Ture Jensen (tre Roser) til Hr. Vincents Lunge om den ham tilfaldne Arv i Norge (Gisse m. m.). (Dipl. Norv. IX, 526).

—, 10 Maj, Bergen. Fru Inger Erlandsdatter melder Hr. Olaf Engelbrechtsen, Erkebiskop i Throndhjem, Otte Holgerssens Død; mange vilde være hendes Arvinger; klager over Fru Inger Ottessdatter Kømers (og Vincents Lunges) Dvergreb mod hende og beder om hans Beshyttelse. (Dipl. Norv. X, 493).

*) Næmlig deres Strid med Erkebiskop Olaf af Throndhjem, der havde beslaglagt Fru Ingers Gods i Nordland, m. m.

- 1526, 20 Juni, Kbhvn. Kong Fred. I til Erkebisp Olaf i Trondhjem, at han har taget Fru Inger Erlandsdatter og alt hendes Gods i sin Besyttelse efter hendes rette Lavværge, Otte Holgersens, Død, hvorfor han byder Erkebispem paa sine Vegne at tage sig af Fru Inger og, hvis hun dør, tage Godset i sit Bergemaal til Bedste for Otte Holgersens Børn, indtil Arvstriden afgjøres for Kongen og Raadet. (Dipl. Norv. IX, 527).
- , 10 Aug., Stockholm. Hr. Ture Jensen (tre Roser), S. R. R. og Hofmester, til Erkebisp Olaf i Trondhjem, der tilligemed Bispem af Bergen vare indsatte til Testamentarii; han takker for Meddelelsen om Fru Inger Erlandsdatters Død, og at Dr. Vincentius Lunge meget mod den Af dødes Vilje havde bemægtiget sig alt hendes Gods, hvilket efter Norges Lov med Rette burde tilfalde ham, hvorfor han begjæver Stævning over ham m. m. (Dipl. Norv. IX, 531).
- , 30 Aug., Bergenhus. Vincents Lunges Afslag til Hr. Ture Jensen. (Dipl. Norv. IX, 534).
- , samme Dag? Samme sender Erkeb. Olaf Afskrift af Brevet til Ture Jensen, samt nogle Koffbarheder, af døde Fru Inger Erlandsdatter havde testamenteret Erkebispem. (Dipl. Norv. IX, 541).
- , 5 Septbr., Lindholm. Hr. Ture Jensen (tre Roser) beder Hr. Mogens Gøye, D. R. Hofmester, udvirke sig Kgl. Stævning over Dr. Vincents Lunge og hans Svigermoder, Fru Inger Romersdatter, og Kgl. Forbud til dem mod at befatte sig med af døde Fru Inger Erlandsdatters Arv, men overensstemmende med Testamentet overgive Godset til Erkebispem af Trondhjem; denne har nemlig skrevet ham til, at han var rette Arving, og at hun havde beskiftet Erkebispem og Bispem af Bergen til Testamentarii; men Dr. Vincentius havde bemægtiget sig Godset mod Testamentets Bydende og de nævnte Bistoppers Vilje. Han har nu givet Erkebispem Fuldmagt at sørge for hans Ret. (Orig. i Dfke. Kong. Hist., Fasc. 10, Ghmarf.).
- , 18 Oktbr., Lindholm. Hr. Ture Jensen meddeler Erkebisp Olaf, at han har faaet Kong Frederiks Stævning, at Dr. Vincents Lunge skal staa ham til Rette for Erkebispem og Norges R. R., samt Forbud mod, at Dr. Vincents maa befatte sig med Godset. Bedder ham derfor annamme Godset til hans Haand indtil videre. (Dipl. Norv. IX, 543).
- , 25 Oktbr., Lindholm. Eignende Brev fra Samme til Bisp Olaf i Bergen. (Dipl. Norv. IX, 544).
- , 28 Oktbr., Lindholm. Fuldmagtsbrev fra samme til Erkebispem om at annamme alt Fru Inger Erlandsdatters Gods, ligeledes Gifte m. m. (Dipl. Norv. IX, 545).
- , 29 Novbr., Ddense. Det danske Rigsraad til det norske Rigsraad om at være Hr. Holger Holgersen (Rosenkrantz) behjælpelig, saa meget som Lov og Ret er, til paa hans Broders, Otte Holgersens, Børns Vegne at saa den dem i Norge tilfaldne Arv udleveret; Holger Holgersen vil da med Slagtinge og Venner give Bevis og Segl paa at staa til Rette, om andre gjøre Fordring paa Arven. (Dipl. Norv. IX, 546).
- 1527, 9 Febr., Bergenhus. Hr. Vincents Lunge meddeler Erkebisp Olaf, at Hr. Ture Jensen har sendt nogle af sine Tjenere til ham for at annamme alt Fru Inger Erlandsdatters efterladte Gods m. m.; beder ham lade sin Svigermoder, Fru Inger Romersdatter, beholde Godset, indtil Sagen afgjøres for Norges Rigs Raad. (Dipl. Norv. VIII, 558).
- 1528, 15 Oktbr., Flensborg. Kong Fred. I stævner Hr. Vincents Lunge, v. Mand og Tjener, og Fru Inger Ottesdatter (Romer) til at møde for Danmarks og Norges Rigers Raader paa første almindelige Herredag, som skal staa i Norge, for at høre Dom i Sagen angaaende Otte Holgersens Børns Gods, da Hr. Holger Rosenkrantz, v. Mand og Tjener og Embedsmand paa Nykjøbing, har tilkendegivet Kongen at have Tiltale til dem paa Broderbørnernes Vegne paa noget Gods,

- Guld, Sølv og Peninge, som Hr. Vincents og Fru Ingerd skulle have taget til sig, og som ifølge ret Arv var tilfaldet Børnene. (Orig. i Dske. Kong. Hist. Fasc. 11).
- 1529, 25 Marts. Henrik Krummediges Foged i Numedal tilkæder denne at erhverve sig af Hr. Holger (Rosenkrantz) noget Gods i Numedal, som var gamle Fru Inger (Erlandsdatters) Gods, men som Fru Inger Rømersdatter nu har taget til sig. (Dipl. Norv. X, 597).
- , 23 Juni (St. Hans Baptiste Aften), Kbhvn. Kong Fred. I til Hr. Henrik Krummedige (der skulde ledsage Hertug Kristian, Kongens Søn, til Norge), at da Hr. Holger Rosenkrantz, Ridder, Embedsmand paa Nykjøbing, ved Kongens Vrinde er forhindret i personlig at rejse til Norge, skal Hr. Henrik paa hans Vegne tiltale Hr. Vincents Lunge („vor Mand og Raad“) og Fru Inger (Rømersdatter) i Anledning af Dtte Holgerfens Børns Arv. Relator Hr. Mogens Gøye. (Dske. Kong. Hist., Fasc. 11, Ghmark., jfr. Dst. Mag. 3 N. II, 257).
- , 6 Juli, Ellinge. Fru Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges, til sin Svigersøn Sæge Bilde, Lensmand paa Bergenhus, bl. a. om, at Hr. Holger Rosenkrantz har givet Hr. Henrik Krummedige Fuldmagt til, overensstemmende med Kongens Befaling, at gaa i Rette med Hr. Vincents og Fru Inger Rømersdatter paa Dtte Holgerfens Børns Vegne. (Bedels-Simonson, Ruderne, I, 164 ff).
- , (23 Juli), Oslo, se ovenfor Nr. 72.
- , 26 Juli, Oslo. Hr. Henrik Krummedige til Sæge Bilde, bl. a.: 3 Lørdags (3: 24 Juli) var han i Rette med Doktoren (3: Vincents Lunge) paa sine egne Vegne og vaudt Sagen; idag (jvfr. dog Nr. 74) skal han igjen i Rette med ham paa Dtte Holgerfens Børns Vegne om alt, hvad han og Fru Ingerd (Rømer) har fra dem; beder ham staffe sig at vide, hvad det Gods er i Guld, Sølv, Klenodier, Penge, som de annammede efter Fru Inger (Erlandsdatters) Død. (Dipl. Norv. IX, 636).
- , 29 Juli, Helsingborg. Hr. Lure Tensen anbefaler til Hr. Henrik Krummedige sin Fuldmægtig, Jakob Brodenhus, som han sender til Norge for at gaa i Rette med Hr. Vincents Lunge om Arven efter Fru Inger Erlandsdatter. (Dipl. Norv. IX, 637).

LXXIII.

Nette Dvæsdatter i Ring Kloster skriver til Fru Sofie Krummedige, Efte Vilbes, om dennes Søn, Peder Wilde (senere gift med Birgitte Rosenkrantz Olufsdatter til Valle) og Sfr. Karine Lytte (Joachimsdatter), som nu hjemsendes efter at være oplærte i Klofret.

b. Ring Kloster 1529, 1 August.

Orig. paa Papir, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 7, Pars 1, Nr. 98.

Venligh och kierligh helsen altidh for skreffvet met vor herre. Kiere frw Soffie, synderligh godhe ven, taker jeg ether ganske kierligh och gierne for møghet stor dydh och velgierninghe, som i altidhe haffve bevist i modh

megh, hvilket i skvle findhe megh kierligh och godh villit til ath for skvle och for tiene, sa lenge jegh leffver, met hvadh i myn fattigh for moye er, thet ether kan vere til villie eller tieneste. Kiere frw Soffie, her sendher jegh ether nv etherss søn Peder Bille och jomfrv Karine Lyckes datter hiem efter etherss skriffvelsse. Hos megh haffver the vereth som ii godhe, dydeligh, godhe børn och skicketh thennom saa, ath alle i thette klosster bedher thennmv goth, bodhe fatighe och righe. Kiere frw Soffie, bedher jegh ether gierne, ath i icke for tencke megh met Pedher, ath thet haffver vereth myn for sømelsse met hanss lere i nogher modhe. Jegh haffver bodhe veyeth och trveth och brvgtth alle the styker jegh kvne. Han haffver eth ganske harth lære och ther til skrøbeligh, sa ath han dver inthet ath røre vedh met noghen hordhet eller strenghet. Hielp megh guth sa sant til myn sallighet, som jegh laffde aller så vindh pa nogher barn i myn dage, som jegh gjorde pa hanvm, haffde thet ellerss kvne haffve hiolpet, men han kan dogh fvdamenten paa bode ath lesse och skriffve, om han ville see for sek, men ville i ladhe etherss eghen skriffver høre hanvm i xiiii dage eller iii vgher pa gordhen hoss ether selfve, och i ville hver affthen høre til selff, tha skvle i vel see, han skal inghen nødth haffve. Thet breff i skreff megh sist til, thet kvnne han lesse sa roligh som sin ave maria, hanvm skadher inthet, ville han see for sek. Kiere frw Soffie, eth offver alt vil jegh radhe ether, ath nar i skilliss vedh hanvm, setter hanvm til inghen hardh mandh, om (!) ville haffve søn i hanss stedh, for han tol thet inthet en, før en gudh vil han fanger mere alder. Kiere frw Soffie, jomfrw Karine løsser (!) vel for sek, sa ath hvn slidher sek vel met, om i ville altidhe holle henne til ath fese (!) och see breffve offver for sek. Hvn haffver icke vereth her vthen eth ar, och kan hvn godh linneth søm och ath giøre halskle kraffver met then sma hedhen søm i render, och vedh vel, hvr hvn skal flyeth bodhe met oben ganghe och andher rendher i mellom, och kan hvn ock vel giøre the edher kop kraffver, bodhe smaa och groffve, som hvn kan vel selff seye ether, och kan hvn och virke iii eller iiiii sindh, och kan hvn och draffve pa lereth alle the sindh hvn seer, dogh kan hvn icke vel krysse eller draffve pa lereth, for hvn haffver icke draffvet vthen ii kraffver, hvn haffver en inghen vnderstandelss ther til, før hvn fanger mere effveth sek ther pa och bliffver lith eller inget lar (!) hvn kvnd icke lere mere eth ar aff eth barn. Myn kiere frw Soffie, i vordher nv ath, ath taghe al tingest til tacke, hobess megh til guss hielp, ath the skvle inthet skvle megh. Kiere frw Soffie, skreff i megh til, om Pedher haffde noghen bryst, ath jegh skvle

tage vth ath Anne Ivelss i Horsenss til hanvm, hvadh han haffde behoff, thet ville jegh icke giøre, jegh ville inghen gioldh sette ether i. Myn herre bispen sendhe megh x mark, ther kiøpte jegh for, hvadh han haffde behoff, en alne sorth leske til hosser for ii mark, iiii alne sardvgh for ii mark, iiii alne lereth for viii skielingh til ath draffve trøyen vndher met och iiii alne lereth for ii mark, han fek skiortte aff, och jomfrw Karine fek halskleder aff. Eftter hanss nadhe ville sendhe thenvm vth, tha ville jegh icke andhet, en ath Peder skvle fa sin del af thenvm. Han er icke then herre mandh, ther byrdhe ath sendes brodhen hiem. Kiere frw Soffie, mo i vidhe, thet her Jacob Lycke sendhe jomfrw Karine vj mark, ther haffver hvn kiøpt sek lereth til oplodh, halskledher, lin och annet toffel, silke, flette bondh, kniffve, nolle, belte, ii mark haffver hvn ighen. Kiere frw Soffie, bedher jegh ether gierne for alt thet jegh kan for tiene met ether, thet i ville skriffve megh til met thet aller første, nar ether stedes bodh her i landhet, nar børnen komer til ether, och om i faa thenvm met helbree egen och theres tingeste beholen. Hielp megh gudh sa santh, som jegh kan icke seye ether thenne soreligh skielssmøss, som Per Bille och megh er i mellom, jegh vedh megh hver dagh i lang tidh en hierthenss gredh for hanvm, vor herre hafver vnth hanvm then gaffve, och er hanvm met giffvet, ath alle the, hanvm om gar, skal haffve en besynderligh villi til hanvm, och skal han met gusz hielp bliffve alle sine venner til gledhe. Kiere frw Soffie, som i skriffve, ath jegh skal skriffve ether til, hvadh jegh er begerendes for theres kost och vmaghe, jegh haffver haft met thenvm, myn kiere frw Soffie, then vmagh, jegh haffver haft met thenvm, then haffver Eske Bille och i och saa och flere theres venner m (c: 1000) foldh vel for skylt met megh, sa megh nøffvess vel och tacker ether alsamen got for godh betalingh. Kiere frw Soffie, jegh vedh nv inthet ydermere ath skriffve ether til, en jegh vil befalle ether the hellighe trefoldighet. Kiere frw Soffie, giør vel och seyer Eske Bille pa mynne vengne manghe m (c: 1000) gode natter. Badh jegh ether och gierne, ath i ville vel giøre och seye etherss modher mange godhe nater och stor tack for then ere, hvn beviste megh then tidh hvn var her i landhet, gudh løne henne thet evineligh. Skreffvet i Ringh kloster sancte Pederss dagh ad vincvla anno domini mdxxix.

Mette Ovesdatter.

Kiere frw Soffie, mo i vidhe, ath the haffve theres sma kledher alsamen lige som the haffde, ther the kom hidh til klostereth. Peder Bille haffver

viii skiorter kaperøniker knøte klede, hanss gul taffe och ske. Haffde jomfrw Karine Lyckessdatter iiii halskleder then tidh, hvn kom hidh, nv haffver hvn xj, haffde hvn iii serke, nv haffver hvn vj, iii hver, iii for kleder, vii lin och en hat, och ligger henness sølbete och bodhe theres skie och jomfrw Karens bordher met then store søl ringh i sydh i eth kledhe, och haffver beffal henne, ath hvn skal inthet tage thet op, føre hvn komer til ether selfve, for jegh befrycter the skville kaste thet borth.

Kiere frw Soffie, efter etherss skriffvelsse lodh jegh Maye Jenssdatter følle thenvm til Arss och bliffve hoss thenvm, til the gik til skibss, sidhen haffver her Moriss officialiss loffvet, ath han skal fly thenvm jen danne kvone, som skal følle thenvm fram och vidhe thenvm for varingh, til the kome pa Selinss jordh.

Udskrift: Erlighe och velbyrdighe kvine, frw Soffie Eske Billiss pa Elinghe, kierlighe sendes thette bress.

LXXIV.

Norff Herredagsdom, hvorved Hertug Kristiern (III) tillige med norffe og danffe Rigsraader og andre Mænd ifølge Norges Lov tilfjender Hr. Otte Holgerfsen (Rosentranges) Børn Arven efter Fru Ingerd Erlandsdatter, Arild Ranes Efterleverffe, hvilken Arv Hr. Vincents Lunge og Fru Ingerd Ottesdatter (Rømer), Hr. Niels Henriksen (Gyldenløves) Enke, havde taget til sig, og hvorpaa ogsaa Hr. Thure Jenssøn (af tre Roser) gjør Fordring. Sfr. Nr. 72.

d. Dato 1529, 4 August.

Trykt i Dipl. Norv. IX, Nr. 637, S. 641 efter en Vidisse af 15 Aug. 1530 i det norffe Rigsarkiv (Mündener Saml. Nr. 3065).

Wy Christiern met g[w]dtz naadhe rætt arwinghe til Norighe, hertwgh wti Sketzwigh, Holsthen (osv.), gjør alle witterligt, ath aar effther gwdtz byrd mdxix otthensdaghden nest effther sancti Olwff konnings dagh paa raadstwen wti Opslo, nærwærinde oss elselighe werdighe fedre met gwd, her Stygge Krwmpen til Borglom, her Andherss Mwss til Opslo, her

Hanss Reff til samme stedh, bispper, her Ottæ Krwmppen, her Gwdhe Galdhe, riidherre, Knwdh Giildhenstiern, Erick Wgherwp, Erick Ericksen, Noriges och Danmarcktz righenss raadh, her Moghenss Giildhenstiern, riidher, høffwtzman paa Aggherss hwss, Jon Packe oc Nielss Knwdsen lagmeen wti Tonsbergh och Opslo, war skicket for oss oss elskelighe her Henrick Krwmedhi riidher met fwldh machth paa *Otte Holghersentz* børns wegne oc till talidh oss elskelighe her Wincencius Longhe riidher oc ffrw Ingierdh Ottissdotter, her Nielss Henrickssen riittherss efftherlewerske, for noghen arwigh gwldh, sølff, pennighe, breffwe, boo och boskab, jordgodtz och andhen diell, som the haffde anamedhe til thennom effther ffrw Ingierdh, Arildh Canness, dødh, som for^{de} *Otte Holghersentz* børn ware rætt arwinghe till, oc theres werghe haffde tiitt oc offthe ladhett elsk (!) aff thennom samme arff och kwndhe dog icke komme till then. Ther till swardhet for^{de} her Wincencius, ath han fick ffrw Ingierdh Ottissdotter, hanss hostrw modherss, scriffwelsse af Nordlandhen lydendes, ath hwn war befryctyndes, ath ther som for^{de} ffrw Ingierdh Arildh Canness nogiitt ath giick wti hines fraa wærelsse, ath hyndes løsere, gwld, sølff, peninghe, breffwe, boo och booskab motthe wndtriickes, som hwn kiendhe segh ath wære rætt arwingh till, ath han wildhe haffwe ther actynghe paa, om hynne nogiit atkomme, oc effther slig hyndes begehr oc befalningh annamedh han y Bergen effther for^{de} ffrw Ingierdh, Arildh Canness, dødh hyndes gwldh, sølff, pennigh, breff oc andhen løsere, ther fandes, wti danne meen offwer wærelsse met klare registher wndher theres for sieglingh, forwarindes thet till ffrw Ingierdh Ottissdøttherss tilkomelsse, och tha antwordhet hynne thet, hwilcket hwn hannom oc fwldkomelighen tillstodh. Och meenthe for^{de} her Wincencius, ath hannom ther for yntthet bwdhe ath sware ther till, effther thi hwn war hanss hiemell och till standher. Tha fram giick for^{de} ffrw Ingierdh Ottisdotter, beklagindes, ath hwn war en fatigh hielpeløsz qwinne, oc ynghen aff hyndes anoren wener tilstedhie war, som kwndhe taliæ hyndes besthe, wtesindes ther for for^{de} her Wincencius, ath fram setthe och forgiiffwe hyndes taliæ wtj then sagh, som hynne oc *Otte Holghersentz* børn y mellom war om then arff effther ffrw Ingierdh Arildh Canness etc. Tha berætthe for^{de} her Wincencius paa ffrw Ingierdh Ottis-døttherss wegne, ath hwn kiendhe segh for for^{de} ffrw Ingierdh, Arildh Canness, næsthe och rætthe arwinghe, ther for haffde anamedhe samme arff till segh ath holdhe paa rætthe, beklagindes, hworledes werdisthe fadher met gwldh her Olwff, archibiskop till Trwdhiem, haffwer offwer faldett oc offwer weldhett for^{de} ffrw Ingierdh Ottissdøttherss, tagindes fraa

hynne (wthen all skyldh och orsagh) hyn des gaardher, godtz, gwldh, sølff, pennigh, boo och boo skab, bodhe thet hwn sielf tilforen haffde oc tissligiist hwess hwn anamedhe effther frw Ingierdh Arildh Canness, oc besyndherlig hyn des breff och bewiissningh, som hwn skwldhe forsware seg och siitt arwig godtz met, och therfor ey kwndhe giiffwe seg wti nogher rætther gongh om samme arff, foren hwn kom igen till siitt godtz, gwld, sølff, pennighe, breffwe och hwess hynne saa war wældeligh fran tagiitt (wti ett ffry koningh riighe, som er begiift oc begaffwett aff koningher och førsther met lag och rætt) och fick thet wti siitt roligh besydningh, ligherwiiss, som hwn thet till foren hafft haffde, thii ath ther som saghen giick hyndher wnder øghen, haffde hwn icke thet, hwn kwndhe giøre wor och oss ælskeligh Norgis och Danmarcktz riighens raadhe (er nw tilstedhe) dom fwldh och fylliist met, och thiiiligest berethe, ath oss elskeligh her Twre Jenssen, riidher, Swærigh riiges hoffmesther, kiendher segh ath ware for^{de} ffrw Ingierdh Arildh Canness arwinghe, och ther for tiitt och offthe haffde forhwerwidh høgbornen førstes koningh Fredhericktz, wor kiære herre fadheress, breff och scriffwelse till hynne, ath hwn skwldhe ynghen hynder giøre hannom paa samme arff, oc for^{de} her Twre Jenssen haffde ladhet mett for^{de} wor kiære herre fadheress steffnynggh stefft for^{de} ffrw Ingierdh Ottissdotter hyd y rætthe till thenne almyndeligh herdagh for samme arff, och meentthe ther for, ath hynne icke bwrde ath giiffwe segh wtj nogher rætthergangh ther om, for en her Twre Jenssen kom oc tilstedh och kwndhe swardhe ther till. — Ther till swardhe for^{de} her Henrick Krwmedhi, ath ther som for^{de} ffrw Yngher Ottissdotter haffde ladhet ffrw Ingierdh Arildh Canness godtz, breff, gwldh, sølff, pennigh, klenodia och andhen løssøre, bliffwe bestandindes wtj Bergen, som then arff war faldhen, tha haffde thet ickæ kommett wti erchibispens hendher, och thiiiligesth, ath ther wel kwndhe granskess och forfariiss effther rætt arff talf wthen all breff oc siggell, hwem nesth och rætt arffwinghe er till ffrw Ingierdh Arild Canness godtz, entigen ffrw Ingierdh Ottesdotther eller *Otte Holgersontz* børn, oc satthe wti retthe, om hynne bwrde ath mødhe*) saadan skotzmaal, oc tisligesth satt wtj rætthe, at ther som samme arff bleff *Otte Holgersontz* børn till dømp, om ffrw Ingierdh oc her Wincencius bwrde ighen att giiffwe hweß the haffde wpboret aff for^{de} ffrw Ingierdh Arildh Canness godtz then stwndh, the haffwe hafft thet wti wære, — mett fleræ ordh oc taale, som thennom ther om paa bode siidher imellom løbe. Thaa effther tiltall oc gienswar

*) niødhe, nyde? (H).

bleff saa sagt for retthe, att wthen for^{ne} her Wincencius kwndhe bewisze, atth han haffde anammedt samme gwdh, sølff, pennighe, breffwe oc andhen løsøre wthi danne mendtz nerwærelse mett klare regiisther wndher theres beseilingh, effther hwilcke samme regiisther *Otte Holgersontz* børn eller theres fwlmyndigh samme gwdh, sølff, pennigh, breff, clenodia och andhen løsøre kan en nw ighen offwer antwordes, tha bør for^{de} her Wincencius att sware ther till met for^{de} ffrw Ingierdh Ottisdotter. Medhen om then arff, effther som Norges lagh wtwisere och yndeholdher och wij effther ræt aftall kwndhe wtgranskæ och forfaræ, bleff thet saa paa sagt for rætthe, att *Otte Holgersontz* børn er for^{de} ffrw Ingierdt Arildh Canness nesthe erwinghe oc rætthe, oc thennom bør att niødhe, brwge oc beholdhe hwess arff, godtz, gaardhe, gwdh, sølff oc pennig, breffwe, clenodia, klædher, boo oc booskab, løsth och fasth, yntthet wndher taghen, som ffrw Ingierd Arildh Canness till hørde oc lodh effther segh, hwilcket altsamen for^{de} her Wincencius oc ffrw Ingierdh Ottisdotter bør met for^{de} klare regiisther wndher danne mendtz yndsiggell att offwer antwordhe her Henrick Kromedhi paa *Otte Holgersontz* børntz wegnæ ellir hwilcken theres flwmecligh ther till skicket wordher, met hwess opbørssell the opboret haffwe aff samme godtz, siidhen her *Otte Holgersontz* børntz werghe lodh førsth eske paa samme arff oc gaff ther lasth oc kiære paa. Giiffwet aar, dagh oc stedh, som for screffwit standher, wndher wortt signætt oc wndher for^{de} oss elskeligh Norges oc Danmarcktz riighes raadh yngsiglær oc signetther.

Følgende Breve angaa samme Sag:

- 1529, 4 Aug., Oslo. Henrik Krummedige underretter Ege Bilde om, at han nu igjen har været i Rette med Vincents Lunge om de Klenodier og Penge, som han og Fru Ingerd Romersdatter tog fra Hr. Otte Holgersens Børn, og han har Dom over dem, at de inden Herredagens Slutning skulle udlægge dem eller have det i hans Minde. Bedder ham være denne Brevviser, Thomas Koch, der skal være deres Føgeb, behjælpelig med Hensyn til det Landgilde, der kommer til Bergen af Hetland (Sjetlandsøerne), Færoerne eller Nordland, fra sl. Fru Ingerds Gods, at det maa følge ham og ingen anden. Bedder ham ogsaa staffe sig at vide, om Dr. Vincents og Fru Ingerd Romersdatter virkelig have ladet tage Register over Godset, saaledes som de foregipe, og fordrer da at faa det beskrevet, inden Doktoren og Fru Ingerd faa maget det anderledes (osv.). (Dipl. Norv. IX, Nr. 638, S. 644).
- , 26 Aug., Bergen. Thomas Henriksen (Koch), Hr. Holger Rosenkrantz's Ombudsmand nordenfjelds, erkjender paa sin Herres Vegne at have modtaget 128 Spæk af Von Treiste. (Dipl. Norv. IX, Nr. 643, S. 650).
- , 7 Septbr., Oslo. Henrik Krummedige til Erkebisp Olaf i Trondhjem, at alt vedkommende Gods er tilbømt Otte Holgersens Børn; men da han nu krævede det, svarede Fru Ingerd (Romersdatter), at Erkebispens havde frataget dem alt, hvad de havde i Penge, Breve, Løsøre, Guld og Sølv, hvorfor de intet kunde udlevere, før

- de fik deres af Erkebispfen. Beder ham tænke paa de stiftets Børns Bedste osv. (Dipl. Norv. VIII, Nr. 606).
- , 16 Septbr. Se Nr. 76.
- , 19 Oktbr., Throndhjem. Erkebisp Olaf til Hr. Henrik Krummedige, bl. a., at han skal lade sig Otte Holgersens Børns Bedste være magtpaaliggende. Han skal nok, naar Sagen mellem ham og Vincents Lunge kommer for paa Herredagen i Bergen næste Aar, 14 Dage efter St. Hansdag, vise Sammenhængen i Hr. Vincents Bestyrdning mod ham for at sidde inde med afdøde Fru Ingerd (Erlandsdatterens) løse Penge osv. (Sfr. ved Nr. 83). (Dipl. Norv. VIII. Nr. 613).
- [1530?], Februar (seria 3tia post dominicam Invocavit), Stavanger. Docolbus, episcopus Stavang., til Esge Bilde, Befalingsmand paa Bergenhus, bl. a., at han har modtaget Esge Bildes Brev med Jon Teiste paa den Befaling, Erkebisp Olaf tilstrev „os“ om Hr. Otte Holgersens Børns Arv; men det er umuligt under de nuværende Omstændigheder (befrugtet Angreb af Kristiern II's Udligere) at begive sig herfra. (Adelsbreve, Fasc. 7, Rgl. Bibl.).
- , 22 Juli, Kbhvn. Fru Anne Rud til Fru Sofie Esge Bildes, bl. a. „... . Maa du vide, at Hr. Holger Rosenkrantz havde stævnet Hr. Vicentius (Lunge) i Rette for min Herres Raade (o: Kong Fred. I) og siden med 4 Riddermandsmand om den Arv, som er falden i Norge, og ej han vilde møde; nu har han sendt to min Herres Stævninger efter ham; véd jeg ikke, hvad Ende dette vil tage.“ (Wedel Simonsen, Ruderne I, 200).
- , 7 August, Kalundborg. Fred. I paalægger Erkebisp Olaf i Throndhjem, Biskop Olaf af Bergen og Esge Bilde, Befalingsmand paa Bergenhus, at de i Forening med Lagmanden i Bergen paa Begjæring af Hr. Holger Rosenkrantz, Embedsmand paa Nykjøbing, skulle stævne Hr. Vincents Lunge, R., vor Mand og Raad, og afse Arven efter gl. Fru Ingerd, Arid Ranes, af ham ovenskstemmende med Dommen af 4 Aug. 1529, og tage den til tro Haand paa Hr. Holgers Begne. (Dipl. Norv. IX, Nr. 661, S. 673).
- , 15 Aug., Nykjøbing Slot. Fem Adelsmand udstæde paa Begjæring af Hr. Holger Rosenkrantz en Vidløse af Dommen af 15 August. (Dipl. Norv. IX, Nr. 662, S. 673). Se nærmere ved Nr. 83.

LXXV.

Kong Frederik I kjender alle de Breve døde og magtesløse, som skulde have været i Rigens Gjemme, og som løde paa Gods, tilhørende Hr. Oluf Rosenkrantz DRR og hans Medarvinger, hvilket Gods efter Kong Hans's og efterfølgende Kongers Recces skulde tilbagegives.

d. Kalundborg 1529, 25 August.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Ghmart. (Bøfs Perg. Saml., Danmark, Fasc. 19, Rosenkrantz, Nr. 1) med Kongens hangende Segl er velbevaret.

Wii Frederich mett guds nade Danmarks, Wendes oc Gottes konning udtwoldt konning till Norge, hertug i Slesuig, Holsten, Stormarn oc Dit-

merschen, greffue wti Oldenburg oc Delmenhorst, giøre alle witterliggt, att oss elskelige her *Oluff Rosenkrans* ridder, wor mand oc raadt, haffuer berett for oss, thett nogen breffue schulle wære wti wore oc rigens gemme, som lyde paa nogett hans oc hans mett arffwinges godz, som høgborne første konning Hans, wor kiere broder, haffuer loffuitt oc tiilsagtt at egen giffue wti synn recesse, huilken artikell oc wtii wor egen oc thesligest konning Christierns recesse benefnd er. Tha epther thii wii ycke nu kwnde komme tiill samme breffue oc antworde hannem, tha haffue wii loffuitt oc tiilsagtt, oc mett thette wortt obne breff loffue oc tiilsige for^{ne} her *Oluff Rosenkrantz*, att nar wii først kwnde komme tiill samme breffue, tha ville wii ladhe antworde hannem oc hans mettarrffwinge alle the breffue, som findes wtii wore oc riigens gemme, som lyde paa thet theris gods, som thennum beuilgett er egen att fange wtii høgborne førstes konning Hans oc i wor egen recesse. Oc mæle wii samme breffue altingest døde oc magteløse oc ycke att komme hannem eller hans mettarrffwinge tiill skade eller forfang epter thenne dag i noger maade. Giffuit paa wortt slott Kallingborg onsdagen nest epter sancti Bartholomei apostoli dag aar etc. mdxxx vnder wortt signett.

LXXVI.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrands til Valkø til Fru Anne Rud, Hr. Henrik Krummediges, om Peder Bilde, Mødet i Randers og Dtte Holgerfens Børn.

d. Abrahamstrup 1529, 16 Septbr.

Orig. paa Papir i det St. Kgl. Bibl., D. N. Br., Fasc. 53, Pars 4, Nr. 175, uden Segl.

Venlig och kerlig helssen meth gud. Kere farsøsterdotter [o. s. v.], som thu nu sende mig Peder Bille Eskissøn, thaa vill ieg gerne annammen oc gørron thet beste, som thet var myn egen broder, thet skall thu ingen thuill haffue opaa, oc haffde ieg gerne seethet, at thu haffde ført mig hannum, som thu loffuit mig i Lund, thaa haffde iegh megit at talle meth tigh, som mact paa liger, oc ieg icke skriffue kandh. Kere farsøsterdotter, som thu skriffuer mig tiill om thet mode, som berammet er y Randers etc, tha vid ieg icke andet, en thet gaar sfor sig s^{ti} Mortens

dag, som vidtagit er, oc vill thu vel gøre oc komme til migh, tha beter ieg lig gerne ommet, oc saa vill ieg fëllis offuer belt meth tigh, oc haffdet verit megit goth, at thette mode haffde opstait ffor then siuge, som nu ær y alle landen. Vid ieg inthet sønderlig at skriffue dig till paa thenne tidh; her meth dig gud almectiste beffalindes; rod oc biud altid offuer mig, som dig bør at gøre. Ex Abramstrop fredagen nest efter wor frue dag anno domini mdxxix.

Kere ffarsøsterdotter, ville thu vell gøre oc fly mig at vide nogit tilforn, nor Soffy drager op till Norre, ieg ville gerne skriffue bode her Henrick oc Eske till, som machth paa lygerr.

Oluff

Rossenkrantz ridder.

Kere ffarsøsterdotter, haffuer her Henrick ffortient sig hemerige paa the fatte faderløse oc moderløse børn skyld *Otte Holgersszens*, ssom ieg fornomer y tyn skriffuelse etc.

Udsffrift: Erlig oc welbørdige quinde frue Anne her Henrickes Kromediges, syn kere ffarsøsterdotter, venlig tilschreffuit y egen handt etc.

LXXVII.

Kong Frederik I sffriver til Kong Gustaf i Sverig om Vederns Gaard (ved Stochholm), som gamle Fru Virgitte (af Hamerstad) havde ffanket til Sortebrodrer Kloster i Stochholm til Miesfer, og som Hr. Tyge Krabbe og Hr. Oluf Rosenfrantz krævede tilbage, da Miesferne ikke længere holdtes vedlige.

d. Gottorp 1529, 30 November.

Udsffrift i Langeb. Dipl. i Geh. Ark. efter Dnsh. Dipl. i Stochholm.

Frederich [etc.] Høgmechtuge første och herre, her Gostaff aff samma nadhe Swerigis konung, wor besynderlige kiære wæn och naboe, wor wænlig och kærlic hælsen och hwad mere godt wii formue altiindh forsendt med wor herre. Høgmechtige herre, gifwe wii ider kiærligen tillkiænde, thet oss ælskelige herr Tyge Krabbe, war och Danmarcks riigis marsch, och

herr *Olof Rosenkrantz* riddare, wore mæn och radh, hafwe berætt for oss, att samme herr Tygges husfrues modersøster, som kalles gamble fru Birgitte, gaf en øø och gard, kalles Ledérne, till Swartebrøders kloster uti Stockholm, met sa skiæl, att ther fore skulde holdis en arlig messe i forscrefne kloster for samme øø och gardh, och the hafwe conventets bref och ingesegel af forscrifne kloster, att ther som samma kloster forstørt blefwe, och samme foreskrefne tiænist icke uppeholdis, tha skulle forscrefne fru Birgits arfwinge hafwa macht igen att anamma saadana øø och gardh, och therefore ware the begærende wor schrifwelse och forskrift till ider, hwilckett wii them icke wægre kunde. Ty bedie wii eder kærligen, att epter thy samme Sortebrøders kloster nu øde ær, och sadane foreskrefne tiænist ther nu icke holdis, att i wille ansee sliik læglighet, att forskrefne herr Tygge Krabbe pa hans husfrues wægnar och herr *Olof Rosenkrantz* rætter matte igen fange och nythe forskrefne øø och garde efter thet genbrefs lydelse, som the hafwe af nonnerne, som wore i samme kloster, och att the hos ider finne thenne wor skriffwelse och bøn fruchtbar. The wele wii igen uti sliige matte och andre kærligen och gerne med ider forskylle och bekjænde. Her med ider gudh alsmechtoge befallendes till itt lycksaligt regemente. Skrifwit pa wort slott Gotturp sancti Andree apostoli dag, aar etc. mdxxx under wort signete.

LXXVIII.

Hr. Olof Rosenkrantz (til Ballø), Ridder, til Hr. Anders Bilde paa Søholm om nogle Erinder, angaaende Fru Anne Holgers og hans Broder, samt om Sorgen Rosengaard (Lensmand paa Gjordslev), der er ilde tilfreds med, at hans Foged med nogle flere hans Tjenere hadde villet myrde en af Hr. Anders Bildes Tjenere i Klippinge (se A. Bildes Brev til Jens Rosengaard af 14 Decbr. i Dst. Mag. 3 R. III, 244), og herefter vil være Hr. Anders Bildes Tjenere ubevaret.

b. Ballø 1529, 20 December.

Orig. med Segl (Tab. IV, Nr. 2), Kgl. Bibl., Adelsbreve 53, Pars 4, Nr. 180.

Venlig oc kerlig helssen met gud. Kere her Anders Bille, sønderlig gode wenn, tacker ieg etter gerne for alt got, som y mig beuist hassuer,

besønderlig som y skriffue mig till, at y wille were sførtencckt paa the erinde, som ffrue Anne *Holgers* oc jeg gaff etter tilkende, sist wy ware paa Søholm, tacker jeg etter gerne, at y wille oc skicke etter effter wore begere paa mynn broders vegne &c. Kere her Anders, thaa moy wide, at jeg haffuer ffoit myn broders skriffuelsse, sidenn jeg talde met etter ther om, som ieg icke skriffue kand, will ieg giffue ffrue Anne *Holgers* thet tilkende y morgenn, at hund skall ydermere handle oc talle met etter ther om, saa lenge till gud will, ieg komer etter selffuer tilords. Wed ieg inthet sønderlig at skriffue etter till paa thenne tidh. Her met etter gud almectiste befalindes, gør jeg altid gannske gernne, hues etter til welle oc listt kand vere. Ex Valloff mandagen nest ffore iulle aufften anno domini mdxix.

Kere her Anders, talde ieg met Iørgen Rossgard idag, thaa will hand gerne vere etters folck oc tienere wbeuare y alle mode, oc eritt hannum imod, at hans sfogit haffuer handlit saa viit ther vdy, som ieg will ydermere giffue etter tilkende, nor gud will, ieg komer etter tilords.

Olluff
Rosenkrantz ridder.

LXXIX.

Fr. Tyge Krabbe til Bustrup, R. og D. R. M., vedgaar, at have modtaget af Fr. Henrif Krummedige til Balden 500 Mark, hvilte hans Hustrus Fader Fr. Niels Eriksen havde en Gaard ved Navn Borop i Hald Herred i Pant for af Henrif Rud (jfr. Diplom. Norv. IX, 657).

d. Selsingborg 1529, 21 Decbr.

Orig. p. Pergament, Hift. geneal. Arkiv. Seglet mangler.

Jeg Tiige Krabbe tiill Bustorp riidder Danmarckis marsk, gør witterliicht for alle oc kendes met thette mit opne breff, at ieg hawer annammit oc opboret aff erlig welbirduge mann her Hendrich Kromedige, riidder, tiill Wallen v^e marck, huicke for^{ne} v^e marck min kiere høstrws fader her *Niels Eriksen* haude en gordt y pant fore aff erlig oc welbirduge suend Henrick Rudt, huicken gord, som heder Borop,

ligendes wtij Halleherret oc giuer till arlige landgille viij ørt. kornn, rw, big oc haffre oc en f. smør, meth alt for^{ne} gords tiilligelse, skall for^{ne} her Hendrick nw igenn annamme for^{ne} gordt, thy meler ieg thet breff, som wy hawer paa for^{ne} gord, dødt oc machteløst oc icke ath komme for^{ne} Hendrick Ruds arwinge paa for^{ne} gordt eller hendes eyndom till skade y noger mode effter thene dag, oc bepligther ieg meg oc mine arwinge met thette mit opne breff igen at antuorde for^{ne} her Hendrich eller hans arwinge for^{ne} Hendrich Ruds pannte breff paa for^{ne} gord, thet første gud will, ieg kann komme till min gordt Bustorp. Skede thet oc sa, at for^{ne} her Henrick Kromdige eller hans arwinge icke fyngte for^{ne} Hendrick Ruds pante breff igenn, som thette mitt breff indholler, tha skall thet dog ingenn macht haffue thøm at skade effter thene dag y noger mode, menn skall were dødt oc machteløst. Till ythermere windisbyrd (osv.) Datum Helsingborg sancti Tome apostoli dag anno mdxxix.

Gammel Paategning:

Breff paa Borup i Hald herritt.

Samme Dag skriver Fru Anne „Rosenkrantz“ fra Helsingborg til Fru Anne Rud om Gods, som hendes Fader havde i Pant af Anne Ruds asføde Broder (Henrik Rud), hvorfor hun nu sender Hr. Tyge 200 R og 700 Gylben.

Dff. Adels Breve p. Igl. Bibl. Fasc. 53 (Rosenkrantz).

Et Brev af samme Dag fra Tyge Krabbe til Hr. Henrik Krummedige om denne Sag, er trykt i Dipl. Norv. IX, 657—58. — En Kjøbmand fra Bergen har meddeelt, at der er Stilsstand („Dag“) mellem Erkebisp Olaf af Trondhjem og Hr. Vincents Lunge indtil 14 Dage efter St. Hansdag (jfr. ved Nr. 74).

LXXX.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrands til Ballø til Fru Anne Rud i Anledning af Hr. Henrik Krummediges Død.

d. Ballø 1530, 21 April.

Trykt efter en Afskrift i Alevensfeldts Saml., Krummedige, Gsh. Nr.

Venlig och kerlig hilsen meth gud. Kere ffarsøster dotther, tacker ieg tig ganske gerne fore alt gott, som thu mig altid oc y manghe mode gjort oc beuist haffuer, oc ieg will altid gerne forskyllt oc fortienett, hues

y myn mact ær, som ieg tig plictig er, effterty gud almectiste haffuer nu kallit tyn kerre hosbonde (gud almectiste vere hans siell nodig oc barmhiertigh), thaa gør for then død, gud tolde for tig, och allis vore skyldh, och tagh tig inghen gremmelisse till, ty thet kand inthet hielpe tigh, oc som ieg fornømer y samme tyn skriffuelsse, att ther er nogle, som staa efftter tyn forlening, som thu haffuer koning Hans liffs breff opaa oc kongelige maiestath vor keriste nodige herris stadfestels breff ther opaa, tha tørst thu inghen frøct eller fare haffue, at thu beholler iu thet, dog ther er nogle, ther haffuer beuist theris gode velle ther meth, oc beter ieg tig ganske gerne oc rader tig fwlkomelige, att thu inghenlunde treder fraa thet libs breff, enthen meth dautingen eller meth nogen herre breff, før thu fanger dom for tig, oc løste mig thet gerne at see, huoo ther ville dømme dig thet fraa. Y hues made tyn fogit haffuer mig behoff y thyn fraverilsse, tha bed hannom sie mig till, tha vill ieg verre hannum behielpelig oc bistan, thet yderste y myn mach er; och haffde ieg vist thet, at thu haffde verit her y landitt, thaa ville ieg gerne lidet till dig, oc en nu gerne gøre ville, ther som ieg viste att finde dig, oc haffde ieg fast mer at talle met dig, en ieg nu skriffue kand, men y hues mode ieg kand vere dig til tjeneste oc ville, thaa skall tu finde mig ganske godwelig till, som ieg dig plictig er. Her meth dig gud almectiste befalendes till liff oc siell till enig tydh meth alt thet, dig kert er. Ex Valløff torsdagen nest effter poske anno domini mdxxx.

Oloff

Rosenkrantz ridder.

Udskrift: Erlighe och welbørdigh quinde frw Anne Ruds dotter, syn kere farsøsther dotter, venligen.

LXXXI.

Bisopperne Over Munk i Ribe, Stygge Krumpen i Borglum, Ove Wille i Aarhus og Jørgen Fris i Viborg samt Joachim Rønnow, Electus til Roskilde, Klavs Giordsen Kongens Kansler, Hr. Tyge Krabbe D. R. M., Hr. Pederbjørn Pødebusk, Hr. Albert Jepsen (Kavensberg), Hr. Hans Wille, Hr. Axel Brahe, Hr. Ove Lunge, Hr. Johan Oxe, Hr. Otto Krumpen, Hr. Holger Ulfstænd, Hr. Truid Ulfstænd, Hr. Oluf Rosenkrantz og Hr. Holger

Rosenkrantz udstede Vidnesbyrd om, at Trolovelsen mellem Hr. Henrik Rosenkrantz og Fr. Margrethe Gyldenstiern er havet fra begge Sider, fordi de vare hinanden beslagtede i 3die Led.

d. Kjøbenhavn 1530, 17 Juli.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bimar. (Voss Berg. Saml., Adelen i Danmark, Fasc. 19, Rosenkrantz Nr. 2) har havt 18 hængende Segl, af hvilke ifknu er bevaret Nr. 2 Krumpen Baaben med bispoppelige Insignier, Nr. 3 Lille Baaben utydeligt, Nr. 8 Fodebust Baaben, Nr. 11 Braße Baaben og Nr. 15 Ulfstand Baaben.

Vii epher^{ne} Iuer Mwnck tiill Ripe, Stygge Krompen tiill Børglwm, Offue Bilde tiill Arhuss, Jørgen Friis tiill Viborig, biscoper, Joachim Rønnoff electus tiill Roschilde, Claus Giordtssen, konninglig maiestatz canceller, Tygge Krabbe, Danmarckes riges marsk, Pretbiørn Paadebusk, Albrecht Jepsen, Hans Bilde, Axell Braade, Offue Lwngge, Johan Oxæ, Otthe Krompen, Holgerdt Wulfstand, Trwdt Wulfstand, *Oluff Rosenkrantz* och *Holgerdt Rosenkrantz*, riddere, giøre alle witterligt met thette wort obne breff, ath aar epher gudz byrdt md trigesimo søndag nesth epher sancti Canuti regis et martiris ware wii met mangge flerre ridder oc gode mend forsamlede wdi hellige gystehwss i Kiøpnehaffn oc forhandelede oc thalede emellom werdwege fader mett gud, her Knudt Gyldenstiern, electus tiill Ottensse, oc hans moder oc brøddre paa then enæ oc erlig welbirdig mannd oc strengge ridder her *Hinrich Rossenkrantz* paa then anden siidæ om nogen handling oc leylighedt, som sig begaff oc hassuer noglæ aar standet oc werret wdi handling emellom for^{ne} her *Hinrich Rosenkrantz* oc erlig oc welbirdig jomffrwe, jomffrwe Margrette Gyldenstiern, for^{ne} electi søster, om en sagh paa ecktheskabs wegnæ &c. Tha bleff thett saa endelig thalet oc forhandlet tiill en god wenlig forligelsse met begge partters willige oc samtycke och epher begges theres felligs weners raadt, bøen oc begerre, at for^{ne} her *Hinrich Rosenkrantz* weluilligen oppegaff oc afsagde seg hwes løffthe oc tillsaffwen, som han hassde giordt oc loffuit for^{ne} jomffrwe Margrette Gyldenstiern, oc hwn hannom tesligeste igien, paa eckteskabs wengnæ, huilcket for^{ne} her electus wdi Othensse oc hans moder oc brøddre wdi hines nerwerelsse oc wdi ligge maade mett frii willige, fuldburdt oc samtycke oppegaffue oc afsagde for^{ne} her *Henrich Rosenkrantz* paa theres søsther, for^{ne} jomffrwe Margrettes, wegnæ saa møget, som hennæ temeligt oc mwgeligt kunde werre, oc hannom at gifthe seg eller oc ey, hassde hwn inggen macht atfuldburdbe

ther om, men han selfuer ther eblandt schulde giørre, som han forre gud oc alle andre forswarre will, oc at thee mwe oc schullæ her ephther werre hwer andhre ledinge(!), quit oc atskilide, oc hwer forsee seg mett gifsther-maael, ephther som gud will thennom tillföghe, dog saa at for^{ne} her Hinrich schall thett saa mett thet førstæ lathe bestillæ oc procurere mett breff oc dispensation aff pawen oc romerkiercken, som thet seg bør. Oc sagde for^{ne} her Hinrich seg icke andet at wiide met for^{ne} jomffrwe Margrette end ære, dygd oc gott, oc at hwn er en erlig oc godt jomffrwe, men ther som nogle wilde hennæ andet paasighe, tha wilde han werre then, som ther wilde tilhielpe thett at aarsaghe oc affwerghe bodhe mett hand oc mwund, sammeledes oc saa mett ordt oc gerningh, och at han haffde inggen andere aarsager tiill at affslaa seg then handell, andree end at thee ware saa neer slecht oc byrdt beggii wdi thridie mande, at thee icke motthe werre tillsammen wdi ektescab, oc icke heller tiillforn er skeedt saa neer i slecht her wdi riget, befrycthendes, at thet icke schulde bliffue thennom tiill lyckesallighedt paa siellens wegnæ. Oc ther mett schall werre en ewiige affthallen sagh oc wenlig forligelsse paa begge siidder bodhe forre fødde oc wfødde. Tiill windesbyrdt haffue wii forscreffne ladthet hengge worre indzegelle oc signether neden forre thette wort obne breff. Datum anno, die et loco quibus supra.

LXXXII.

Deling og Burdering af Rosenfrankernes (og Thotternes) Gaarde i Njebenhavn mellem Hr. Niels Erifsen (Rosenfrankes) Arvinger.

d. Kbhvn. 1530, 31 Juli og 1 August.

Original paa Papir i Danske Adelsbreve, Fasc. 5, Pars 1, Nr. 64, Kgl. Bibl.

Anno mdxxx, søndagen for sancti Petri dach ad vincula.

Tha bleff tesse efterscreffne gorde oc jorde delde, schifftede och loder paa lagdh aff tesse efterscreffne erlige, welbyrdige mendh och strenge riddere och tesse efterscreffne dannemendh, som ære her Tyge Krabbe Danmarcks rigis marsk, her Anders Bille, her Knwdh Bille, riddere, her Jep Heye cannick, Peder Kempe, Peder Jørgenssen, borge-

mestere i Køpnehaffn, Jørgen Kock, Jens Finbo borgemestere i Malmøge, Oluff Jacopssen, Pouill Hanssen, Cristiern Esgesen, rodmend, Hans Wencke bifogitt, Søuerin Posche borgere i Køpnehaffn.

Her Tige Krabbes gordh,
Hans Wencke i boer.

Breden paa then søndre ende till lærstrædit xvj alne aff øster och wester.

Lengden paa then westre syde till strædit xljx alne mynne ij fingers bredh.

Her *Oluff Nielsens* gordh.

Lengden paa then vestre syde till strædit xciiij alne j quarter fran her Tige Krabbis gordh och till fiske torgit aff sønder oc i nør.

Breden till fiske torgitt fran gaden oc till Sitze Mogens Lauritsens gordh xlij alne j quarter iij fingers bredh aff øster oc i vester.

Then gordh, Lange Henrick i boer,
och the boder paa begge sider.

Lengden wdh till østre gade ffran frwe Elssebe Abram Nielsens effterleuerskes gordh och till kødmongere strædit xl alne eth quarter paa then søndre side.

Breden till kødmongere strædit lxxx alne aff sønder och i nør fran hyrnid och till sancti Peders gordh.

Anno mdxxx. sancti Petri dagh ad vincula.

Tha bleff then bigningh vorderitt, som bigdh er och staaar paa samme jorder, aff tesse effterscreffne dannemendh, som ære her Jep Heye cannick, Peder Jørgensen borgemestere i Køpnehaffnn, Jørgen Kock borgemestere j Malmøge, Oluff Jacopsen, Jens cammerswendt, Pouill Hansen, rodmendt, Hans Wencke bifogit, Søuerin Posche borgere j Køpnehaffn.

Cristoffer Nielsen

schall haffue then part aff gorden till fiske torgitt och thett mwrede hus inden i gorden till the andris korss, som staa scriffne met thet røde blege paa samme hus, bigningden er verderit for eth tusindh marck.

Her *Oluff Rosenkrantz*

Lange Henrickes gordh och iij boder till kødmongere strædit, bigningden er verderit for viijc ʒ.

Her *Henrick Nielsens* gordh.

Then gaardh østen for Lange Henrick och iij boder ther till vd till kœdmongere strædit, bigningden er verderit for vj^o ƒ.

Her Tyge Krabbe

beholt syn egen gordh och en bodh nest op till, som tranne seydreren i boer, then bodh er werderit for iij^o ƒ bigningden.

Her Erick Banner

schall halfue iij bigde ferdige boder och . . . boder vferdige, som thet røde kridh schreffwet staar, och saa twerth offuer gorden och ij wyndue aff thet gamle stenhus, stoldh och anden bigningh nedre i gaarden, som er lige emodh hans egne boder, bigningden er werderet for xiiij ƒ.

Bag paa: Register paa the boder i Kœpnehaffn, hureledes the bleffue skiffte.

LXXXIII.

Brev fra Holger Rosenfranz Holgersen til Volker til Hr. Eske Bilde, Høvedsmand paa Bergenhus, angaaende den hans Broders, Hr. Dtte Holgersens, Børn tilfaldne Arv i Norge. 3fr. Nr. 74.

d. Nthjøbing 1530, 16 August.

Orig. paa Papir paa det Kgl. Bibl., D. A. Br., Fasc. 53, Pars 4, med velbevaret Segl med Løver.

Venligh hilssen altid forsent met wor herre. Kere her Eske Bilde, synderligh gode wen, som ether wel stortencker oc witherligh er, at jeg halfuer noghre rættegangh meth her Wincencius Lunge paa min ssallige brodhers børns wegne, her *Otte Holgerdsens*, hwes siell gwd halfue, om nogen arff, som thennom meth laagen tilffalden er y Norge effther gamle sfrue Ingerdss, huilken arff her Wincencius oc hans høstrw modher seg tiltagen hafuer meth wrette, huilken som ieg nw siste gangh, herredagh y Obsloo stod, meth laagen ygen want paa samme minne brodhers børnss wegne, ti bedher ieg ether gerne oc vil thet gerne meth ether sfskyldte y hues maade ieg kand, atti vilde wmage ether effther vor keriste naadigste herris breffs lydelsse at tage en tid met thet sfaste, ether tøckes begeleg list were, oc skylle oss at meth rætte, hues oss ytthermerre om samme

arff ymellom er, effther vor kærste naadigiste herris breffs lydelsse, oc vil jeg ythermerre giffue ether mit flwlle mactis breff, och y wilde giffue bescreffuen sfran ether meth flere gode mends offueruerrelsse, som ther til draffuendes wordher, huadt her Wincentius ether ther paa suarendes wordher. Vil jeg altid meth ether thet forscylde i hwes maade jeg kand eller til sigendes wordher. Her meth ether gwd befallendes; screffuedt paa Nykøbingh tissdag effther vorffrue dag dyre anno domini mdxxx.

Holgerd Rossenkrans riddher.

Udskrift: Erlig welbyrdig mand oc strenge riddher, her Eske Bilde, høffuismand pa Bergenhus, k^{on} sendes thette breff.

Følgende Breve angaa samme Sag:

- 1530, 18 Oktbr., Bergen. Bisp Olaf af Bergen og Esgø Bilde underrette Erkebisp Olaf om, at de ooverensstemmende med Kong Frederiks Brev (af 7 Aug.), som de i disse Dage have modtaget, have afæstet Hr. Vincents Lunge Arven; men denne fordrede Erkebispens Kærværelse, da Kongens Brev ogsaa lød paa denne. Blandt andet erklærede han ogsaa, at han ikke vilde udlevere Arven, da han havde opbaaret den paa Fru Ingerd Dttesdatters Vegne, men dog vilde forhandle med hende derom. Da Børnens Ombudsmand, Thomas Kol, og Hr. Holger Rosenkrants Sende- bud hørte, at Hr. Vincents ikke vilde svare til Arven, fremlagde de en kgl. Stævning til Hr. Vincents om at møde til første almindelige Herredag i Danmark. Beder Erkebispens, hvis han ikke selv kan personlig møde i Bergen, da snarest at sende en Fuldmægtig paa sine Vegne for efter Kongens Brev (af 7 Aug.) atter at æfte Arven af Hr. Vincents. (Dipl. Norv. IX, Nr. 663, S. 674).
- , 21 Oktbr., Bergen. Bisp Olaf af Bergen, Esgø Bilde, Erkebegn Geble Pedersen og Lagmanden Guthorm Nielsen udsæde en Bidsø af Transcripthen af Dommen af 4 August 1529, som sendes Erkebispens. (Dipl. Norv. IX, Nr. 664, S. 675), samt af Kongebrevet af 7 Aug. (smst. Nr. 665).
- , samme Dag, Bergen. Esgø Bilde tilskriver Erkebisp Olaf om Sagen og beder ham være „de fattige, ufødde, faderløse og moderløse Børn, Dtte Holgersons“ behjælpelig i deres retfærdige Sag; han vil gjerne forsthyde det igjen, „og haver Dttis Børn vel de Venner hos Kgl. Mt. og D. R. Raad, som det med eders Raade vel og gjerne forsthyde kunde“. Opfordrer ham til et Møde i Bergen næste Sommer i Anledning af Rigerens Sager. (Dipl. Norv. IX, Nr. 666, S. 677). Sfr. Nr. 84 og Nr. 105.

LXXXIV.

Ludvig Munk kvitterer til Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø for Udlæg til den norske Rejse.

d. Ballø 1530, 15 November.

Trykt efter en Afskrift i Ohmark.

Jeg Lodwiigh Munk kendes met thette mit obne breff at haffue annamed oc opboret lxxij ½ iiij β aff erlige velbirdige mand oc streng ridder, her *Oluff Rosenkrantz* till Walløø, for then thæringe, ieg thærede paa then norske reise paa vor k^{te} nad^e herres vegne. Till vintnesbvrd trocker ieg mith segneth neden fore thette mit obne breff. Datum Valløø tiisdag nest efter Martii (!) mdxxx.

LXXXV.

Kong Frederik giver i Anledning af et forventet Indfald af Kong Kristiern og de derved foranledigede Rustninger Erik Eriksen (Banner, Lensmand paa Ralsø) Befaling til at sælge saa dyrt, som han kan, „huer knecke korn“, som han skalde oppebære af sit Len, og indsende Pengene til Rentemeester Anders Glob.

d. Flensborghus 1531, 1 Marti.

Trykt efter en Afskrift i Kbh. Banners Samlinger.

Frederick (osv.) vor sunderlig gunst tiillfornn. Kiere Erich Erichsen, wiider, at wy haffue forfaret i sandhett, huorledes att konning Christiern scall haffue noger orlogz skib tiill rede liggende, ther paa att wille haffue en skalke hob at forskicke strax meth thet første i søen, at arge indt paa wore kiere wndersotte, Danmarckes riges indbyggere. Oc ther for haffue wij nw effter wort elskelige rigenz raadtz raad, her ned hoess oss tiillstede, thet saa offuerweyt, at wij skulle strax lade anname oc optage nogen flere landtzkneckte tiill them, wij nw haffue, soo wij fange two fennicke tilhobbe, them strax nw inden poske at forskicke paa wore orlogz skib i søen, at affverge oc tilbagesette hans onde menninge oc wpsaat, hand fore haffuer. Oc wdj thet at wore kiere wndersotte, kiøpstedtmendt oc andre, ey schulle bemødes oc beswares aff for^{me} landtzkneckte paa thennom att ligge wdi borgelæye, som the her tiill giort haffue, er saa besluttet, at the skulle haffwe monitz saaldt, them selfue att besørge tiill madt oc øll, oc ther effther, som i self well besynde kunde, tha will ther staare penninge tiill baade at forsaalde them oc wore orlogz skib at wdspiisse met møget mere kriegzhandell, ther tiill hør, oc hwor the icke fange, hwes them i saa maade

loffuit oc tilsagt er, tha ere the ligesom wore fiender. Thi bethe wij ether kierligen oc wille, ati strax wden all forsommelse oc wden all paaskwdt selge oc forwende wdj rede penninge, thet dyrest i kunde, huer¹⁾ knecke korn ether forscreffuit er at opbere wdj ethers leen, som i haffue, oc them wfortøffwit at forsende met wisse budt tiill Kiøpnehaffn, ther at forantworde them oss elskelige mester Anders Glob, wor rentemester; hand haffuer i befallingh at giffue ether ther tilbørlig quittanz paa oc siden forsaalde ryther ther met, effter som forscreffuit staar, oc ati thisligen wden all fortøffuinge opcreffue, hues igien staar aff konninge skatthen, oc thet met thet andit oc forscicke tiillstede, som i wiide macht paa ligger. Ther giøre i oss sunderligenn tiill willix mett, oc wille wij thet kierlighen oc gierne met ether forskyldte, beffalendes ether gudt. Screffuit paa wort slott Flensborg huuss otthenssdagenn nest effther søndagen invoke²⁾ aar etc. mdxxxj^o wnder wort signet.

LXXXVI.

Hr. Tyge Krabbe, D. R. M., og Hr. Oluf Rosenkrantz til Wallø, forpligte sig til Kong Frederik, at de Ornamentter og Menodier, som findes i Graabrødre Kloster i Rjøge, skal beskrives og blive tilstede, som Kongen tidligere har befalet, og naar Munkene forlade Klostret, skal de komme Kongen til Hænde; tiillige forpligte de sig at stifte Kongen til Hænde de Forpligtelsesbreve, som Rjøge By har faaet paa de 14,000 Mark, hvormed de have hjulpet Kongen. Zfr. Brevet af samme Dag til Rjøge om Graabrødre Klosters Anvendelse til Hospital (Fred. 1 Dste. Reg., S. 277).

d. Flensborg 1531, 1 Martz.

Orig. paa Papir med to Segl, Nr. 1 Krabbe, Nr. 2 Rosenkrantz (3: Tab. IV, Nr. 5), i Ghmarf., Top. Saml., Rjøge, Nr. 4.

Wii effterschreffne Tyggi Krabbe, Danmarcks riigis marsk, och Oluff Rosenkrants till Walløø, rittere, giøre alle wittherligt och kiendnes mett thette wortt opne breff, at wij haffue loffuid och tilsagt och nu mett thette wortt opne breff loffue och tilsige stormegtigste,

¹⁾ hues? (H.)

²⁾ invocavit.

hogborne første och herre, herre Frederick mett guds naade Danmarcks, Wennes och Gottes koning, vduold koning till Norge (osv.), wor aller naadigste herre, att hues ornamentere, clenodiere, guld, sølf, kalcke, diske, monstrancier och anddet, thed mindste mett thed meste, som nu er vdi Graabrøder closter vdi Kiøge, skall beschriffuis och bliffue tilstede vforryckett, effther som hanss naade tilforenn befallett haffuer, och nar the muncke och brødre, som nu ere vdi samme closter, vdtganng och closterett forladindis worde, tha skulle samme ornamentere och clenodier komme hanss kongelige mat. till hannde. Sameledis haffue wii och giffuit forbenessuinde kongelige mat., wor naadigste herre, tilkiende, att borgemester och raadmend vdi for^{ne} Kiøge skulle haffue vdtlagt och hiolpett hans naade mett enn sum penninghe, som skall beløbe seg wed xiiij^m marck, som the haffue registre, bepligtelse bressue och andre bressue paa, huilke bressue och registre wij bepligte oss att schicke hannss naade till hannde mett aller første. Till ytthermere vitnesbyrd trycke wij wore signetter nedenn for thette wortt opne bress, som er giffuit vdi Fflensborg aar etc. mdxxxj^o, otthenssdagenn nest effther sønddagen inuocauit.

LXXXVII.

Kong Frederik I til alle Kirkeværger i Sjælland, at der er givet Hr. Anders Witbe og Hr. Oluf Rosenkrantz Fuldmagt til at sælge de afleverede Kirkefloffer til dem, der vilde gjenkjøbe dem.

d. Hønsborg 1531, 3 Marts.

Orig. paa Papir, Ohmarf., Dffe. Kong. Hist. XII a, 1531 C.

Wii Frederick (osv.), helse etther alle kircke werge till alle sogne kircker ossuer allt Selannd kierligenn mett gud och wor naade. Wider, att oss er tilkiendegiffuit, att nogle aff etther wille for ett skelligt och redeligt werd ighen kiøbe the clocker, som vdtkomenn ere frann ethers sogne kircker. Thij haffue wii nu befallett och fuldmagt giffuit oss elskelige her Anders Bilde, embitzmand paa wortt slott Stege, och her *Oluff Rosenkrants* rittere, wore mend och raad, att selge samme clocker for ett redeligt och skelligt werd, och ati, som saadanne clocker fore skellig werd begerindis ere att kiøbe, att thalle thennom ther till om.

Her wede i altingist att retthe etther effther . . . Befallindis etther gud. Giffuitt paa wortt slott Fflennsborg ffredagenn nest effther sönndagenn inuocauit aar etc. mdxxxj vunder wortt signnett.

Commiss. regie maiestatis propria.

Samtidig Paategning:

Anno domini mdxxxj onsdagen nest effter santi Gregorii pape dag vor thette breff lest til Sielandzffare landztingh.

LXXXVIII.

Hr. Tyge Krabbe mægler Forlig mellem Fru Anne Rudsdatte til Ballen og en Bonde.

d. Helsingborg 1531, 1 April.

Orig. paa Papir med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 35, Pars 2, Nr. 47.

Venlig oc kerlig hilsen altiid forsent met wor herre. Kere frue Anne, fencke oc sønderlige gode wenn, som ij scriffue meg tiill om then sag emellom then bunde y Hallannd oc ether, tha møtte hann meg y goer y Helsingør oc wille aff stedt tiill Gottrop tiill wor kereste nadigste herre om hanss sag, tha rode ieg hannom tiill bage igenn oc sagde hannom, at hannd kunde icke meget forbedre seg, oc hannd fulle meg sa ower; ther jeg kom ower, tha fant ieg ethers suend Niels scriffuer her for meg met ethers scriffuelse om samme sag. Kiere frue Anne, tha hawer ieg giord sodann handell emellom ether oc thøm, at thij skulle giue ether v gille øxenn indenn sancte Michels dag, ther haffuer ieg sagt ethers suennnd goedt for, ennd dog ieg sa aldri bunden før, oc hawer ieg paa ethers trøst omdragt hannom then enne oxen. Beder ieg ether gerne, atij icke wille gøre meg ordlesløs ther wtij, ieg will enn andenn ganng omdrage iij oxenn fore ethers skyld igenn, oc kann ethers suennnd wnderuise ether, at ieg giorde thet icke for gunst eller gaffue wdenn fore ieg wille forstecke then trette. Her met ether gud befalendes. Ex Helsingborg datum løwerdag ar mdxxxj.

Tiige
Krabbe riidder.

LXXXIX.

Kong Frederik I forhøjer Pantsummen for Højstrup med 200 R , som Fru Anne Meynstrup, Holger Eriksen (Rosenkrantz's) Esterleverfke, har laant ham, mod at Pantet under ingen Betingelser kan forbrhdes af hende eller hendes Arvinger. (Det store Laan af 1531).

b. Standerborg 1531, 3 April.

Orig. paa Perg. med fgl. Segl, Gsmart., Højstrup, Nr. 7.

Vii Ffrederich (osv.) giøre alle vitterligt och kendes met thette vort obne breff, oss aff ret vitterlig giæld skyldug at uere oss elskelige sfrue Anne Meynstruppisdatter, *Holger Erickssens* epterleffuerske, two hundredt marck danske pendinge, som i Danmarck for fulle genge och gessue ere, som hwnn oss tiill wort och rigzens store nytthe och behoff lont haffuer, for huilcke for^{ne} ij^c marck danske pendinge, som forscreffuit staar, vij haffue forhøghet thet pant, som hwnn tiilforrn haffuer aff oss paa vor och kronens gord Høgstrup och thet gotz, ther tilliger, som hwnn sielff i were och forlening haffuer, saa at for^{ne} frue Anne och hines arffinge skulle haffue, nydhe, bruge ock beholle for^{ne} vor och kronens gordh Høgstrup met alt thet gotz, there tilliger, tiill saa lenge for^{ne} gord och gotz bliffuer hyndhe eller hines arffuinge afløst for^{ne} (!) ij^c marck danske pendinge met thenn andhen swm gwld och pendinge, som hwn tilforrn haffuer for^{ne} gord och gotz i pant fore. Och skal for^{ne} frue Anne eller hendes arffinge thette wort breff och panth vti ingenn maadhe eller met inghen sag kundhe forbryde eller forgøre, och ther som saa skedhe, at for^{ne} frue Anne eller hines arffinge thenom vti noger maadhe forbrodhe eller forgiorde emod oss och kronenn eller wore epterkomere koninger i Danmarck, tha skulle the were pligtug at standhe ther for til retthe for vore elskelige Danmarckes riges raad och ther lyde dom och reth och bødher for theris brødhe epter logenn och liggeuel nydhe, brugge ock beholle for^{ne} gordt och gotz, tiill saa lenghe for^{ne} ij^c marck bliffuer hendhe eller hendes arffuinge tiil gode rede betalledhe och fornøgede, som forscreffuit staar. Dog skall for^{ne} frue Anne eller hendes arffuinge were pligtug at gøre oss och kronenn aff for^{ne} gordth och gotz slyg tyngge och tieneste, som thet pantthe breff vduiser, hwnn tilforrn haffuer paa for^{ne} gord och gotz, och nar wy eller wore epterkomere koninger i Danmarck ville betalle och fornøge for^{ne} frue Anne eller hines

arffuinge for^{ne} ij^e marck, tha skal for^{ne} frue Anne' eller hindes arffuinge strax were pligtig tiill at yghen antuorde oss eller vore epterkomere koninger i Danmarck thette wort breff vdhen all gensielse i alle maadhe. Giffuet paa vort slot Skanderborg mandagen nest epter palme søndag aar etc. mdxxxi vnder vort signet.

Dominus rex per se.

XC.

Frederic I byder Axel Nielsen (Rosenkrantz) at holde sig rede med sin Rustning paa Grund af store Troppesamlinger i Frisland (Kristiern II).

d. Kjøbenhavn 1531, 10 Juli.

Orig. paa Papir, Gsmark, Dste. Saml. 390 t.

Frederiich (osv.) Vor gunst tilfornn, wiidt, att oss er atwarett oc ladet tiilkende giffuet aff noget wore besønderlige forwanthe oc venner, att ther schall were wthij Frisland forsamblett ett mercheligt staart thall kriegsfolck, oc oss er attuardt, atthe schulle were forsamblet oss oc wor vndersotte tiill thet [ar]geste. Thij bethe wy teg, atthu altingist retter teg epter att haffue thenn rustning till rede, epter som thu wptegnit bleff tiill neste forgangen herredage, oc nar thu andenn gang fanger wor scriffuelse, a[thtu] tha lader iiii thine swenne mett heste, harnisk, werge oc glaffuenn att møde emodt wore oc riigens fiender, nar oc huor behoff giøres, som oss, riigens indbygger oc teg self magt paa ligger, her vist thu .nu att rette teg epter; befallendes teg gudt. Screffuit vdi Køpenhaffn sancte Knudt konges dag, aar etc. mdxxxj vnder wortt signet.

Udskrift: Oss elskelige *Axell Nielsenn* wor mandt oc tiennere.

XCI.

Hr. Anders Bilde, Hr. Oluf Rosenkrantz og Hr. Knud Knud, Riddere, skrive til Kong Frederik om deres Foranstaltninger til Sjællands Forsvar i Anledning af Kong Kristierns forventede Landgang.

d. Antvorskov 1531, 30 Septbr.

Orig. paa Papir med 3 Segl, Nr. 1 Bille, Nr. 2 Rosenkrantz (=: Tab. IV Nr. 5), Nr. 3 utydeligt, Gsmart., Dste. Kong. Hist. XII a, 1531 A.

Vor ydmyge, vnderdanige, plictige, willige tro tjeneste ether naades kongelig høgmectighet altid tilforn sent met wor herre. Kiæreste naadige herre, wærdis ethers naade at wille wiide, ath then tiid, e. n. k. h. skickede hiid ind erlige oc welbyurdige menn, docthor Ræffwentloff, prowest i Reynbeck, oc mester Martin Skenckell, ether naades raad oc secreterer, til Kiøbinghaffn, oc ther lode forgiiffue e. n. oc Danmarks raad, ther forsamlede waare, hworledes e. n. oc riigens finde kong Cristiern besterckede seg met krigsfolck oc skiib oc acther ther met ath arge her ind paa e. n. rige oc førstedom, then tiid ether naades raad oc wij ther tilstede for merckte same kong Cristierns anslag, lode wij strax opbyde paa e. n. wegne alle prælatheres tiænere, riddere oc riddhermendz menn, alle som friihet oc frelse kendes, thesligeste borgere oc bøndher, som tilforn optegnede waare, som skulle drage emod e. n. oc riigens finde, om behoff giordes. Wille wij met thennom strax draget til Helsingøør met harnske, bøsser oc werie, kost oc spiisnyng en maeneth oc ther at haffue affwordt emod same e. n. oc riigens finde, at the icke ther skulle haffue fanget landgang, saa møghet oss mwgeligt wæret haffde. Kiærligste, naadigste herre, tha som e. n. k. h. well wedh, at e. n. screff oss siiden noghen kong Cristierns anslag til, hworledes han acthet seg at løbe her ind wdti belth oc ther lade opsætte siit folck oc siiden løbe for Falsterboo met skiibene, ther ath wdpucke oc tage, hwes ther ware, oc siiden ath indbekreffte Stege oc Kiøge oc ther at holle siit wyntherlaw, ther wij formerckte thet kong Cristierns anslag, at han wille løbe her ind saa wdti belth och lade siit folck giøre her landgang, tha offwergaffue wij strax thet anslag til Helsingøør och droge her westher i landhet met reysseneren oc fordelde thennom i Kalendborig, Slagelse, Nestwed oc Skielskøør, Sore, Antwordskow oc the andre e. n. closter, saa wij kunde wære til hobe paa 3 dag, hwar behoff giordes, tha efftherthij ath wij haffue legghet her noghen tiid oc

inthe haffue kund forfaret aff same e. n. oc rigens fiendher, acthe wij nu strax met gudz hielp met same ether naades folck oc vndhersotthe at drage til Roskill oc Kiøge, ther noghen tiid at fortøffue, paa thet ath thet reysig tøg, som nu kommer til Roskill oc Kiøge, oc thet krigs folck, som e. n. haffuer liggendes i Kiøbinghaffn, ath wij kunne kome hwer andre til hielp, trøst oc bystand emod e. n. oc riighens finde, hwar behoff giøres. Kiæreste, naadigste ydmyge bøn til ethers naades kongelige høgmectighet, ath thet alle første e. n. k. aff same kong Christierns anslag, om han ather her ind i righet eller ey, ath wij faa ath wiide, ath wij maatte tha skyllles adt ighen met thet første hwer til syn egen møde oc wmage, kost oc tæring, som e. n. vndhersaatte ther aff haffwer, paa thet ath the [en a]ndhen tiid maatte wære thes willigher, thet gud forbyude, om noghet paa kommer. Kiæreste naadige [herre], hwar wij kunne wide e. n. oc riigens gaffn, nøtte oc beste wdti thesse eller andre maade, e. n. kan komme til gode oc bystandt, ther skall e. n. altiit fynde os wspardt wdti, som e. n. troo vndhersaatte bør ath giøre, oc e. n. wille werdes met thet første oc scriffue oss till, hwes leylighet e. n. her om forfarendes wordher. Inthe andhet søndherligt wiide wij paa thene tiid ath scriffue e. n. til, som machth paa ligghe. Her met edher naades lifff, siæll, stadt oc welde the hellig treffolighet befalendes til euig tiid. Scressuet i Antwordskow løffuerdag nest effter sancti Michaelis dag, aar etc. mdxxxj.

Ethers naades ydmyge, willige tro tjenere

Andhers Bille	} riddere.
<i>Oluff Rosenkrantz</i>	
Knud Rudh	

Indlagt Seddel:

Kiæreste, naadigste herre, haffue wij forfaredt aff e. n. øffwerste, Reynolt Heydherstorff, wdtj thesse dage, hwor kong Christiern skulle haffue vj^m landzknechte oc forwedh seg ther skiib till oc will met thet første giiffwe seg her ind wdtj righet, hwar wedhret will føge hanom. Therefore achte wij ath opbyrde thesse leyer oc giiffue oss nærmere Kiøbinghaffn, oc acthe i dag at drage her fra oc haffuer forscreffuit e. n. k. h. formarsk oc hoffsindher til Roschill oc forskreffuet til Roschill capittell, ath the wille forsee same e. n. folck met øøl, mad oc hæstefodher paa en kortt tiid; ther som the thet icke indgaa wille, tha wiidhe wij inghen andhen raad, end the maa ligge ther i Roschill paa edhers naades penning, saa

lenge wij faar andre tiende fra fiende[n], och wiide wij icke andhet at besikke met same edhers naades folck, end som wij nu hafluer screffuet. Kiæreste naadigste herre, ær och wor ydmyge bøn, thet edher naade wille werdes oc met thet første sende oss hiid offuer the ij tromether, som wij haflue tilforn screffuet e. n. til om, hwilcke wij kunne icke well ombære, om noghet paa komer natt eller dag, som e. n. kand bedre besynnde, ænd wij scriffue kunde.

1531, 9 Oktbr., (fr. Dyens dagh), Kjøge, skriver Hr. Anders Witte til Kong Frederik, at Hr. Oluf Rosenkrantz, Hr. Knud Rud og Brevstriveren for 8 Dage siden fra Antvorskov tilfrev Kongen, at de med dennes Hoffinder og andre gode Mænd, som de havde forsamlet der i Omegnen, wille drage fra Lejren og hid til Kjøge, Roskilde og der omkring og tove, indtil de kunde faa visse Tidender om Kong Kristiern; dette have de nu gjort og agte fremdeles at blive i Roskilde, Kjøge og omkring Kjøbenhavn for at kunne komme hverandre til Hjælp. Veder om Underretning, hvis Kristiern II skulde begive sig et andet Sted hen og ikke til Sjælland, for at Ridderstabet, som forsamlet ligger, sig til stor Kost og Tæring i denne dyre Tid, kunde begive sig hjem, og ligeledes for at Kongens Raader kunde komme hjem for den til Nyborg om 14 Dage udfrevne Herredags Styk. Her er Mangel paa Styk; Hr. Oluf Rosenkrantz og han bad Hr. Johan Urne, Befalingsmand paa Kbhvns. Slot, om noget af Kongens Styk til Hjælp mod Tjenderne, men fik Afslag (smft.).

XCH.

Hr. Oluf Rosenkrantz raader sin Fadersøsterdatter, Fru Anne Rud (Jørgensdatter, Henrik Krummediges Efterleverste), til Valden, ikke at begive sig til Malmø, men forblive paa Valden (i Halland) under de nuværende Forhold. Kong Kristiern er rede med 30 Skibe, dog har det neppe noget at fige.

d. Kjøbenhavn 1531, 15 Oktober.

Orig. paa Papir med Segl (Tab. IV, Nr. 5), Kgl. Bibl., Adelsbreve Fasc. 53, Par. 1, Nr. 44.

Broderlige kerlige helssen altid forsend met gud. Kiere fadersøsterdatter, tacker jeg dig gerne for alt gott, som thu meg alle tyde beuiist hafluer, oc besønderlige for thyne (!) lax, thu sender meg, huicket jeg alle [ger]ne forslage oc forthienne ville, hues i myn magt er, som jeg teg plictug er. Kiere fadersøsterdatter, som thu scriffuer oc er begerendes, huad heller jeg roder dig, attu scal giffue dig ind i Malm[ø] eller po Val[lenn], tha tyckes

meg gott oc radeligt were po thyn eghen forbedring, attu giffuer teg indt po Valdenn. Gud forbiudit, at thet scal gaa saa hart till, attu scal icke ther were forwaridt saa well som i Malmø, oc tha kand thu kome wdt oc indt, nar thu ville. Dog finge wii koninglige m. wor nadige herres scriffuelse i affthes, saa at ko. Christiernn er aldellis redhe met xxx skibe; huart han hedhen ville, thet vedt inghen, dog hobbes meg nest gudz help, at thet scal inthet haffue po sig. Her met tig gud almegtigeste befallendes. Raadt oc bind alle tyde offuer meg, som offuer thyn eghen broder. Datum Kiøpnehaffnn søndag nest effther sancti Dionisii dag mdxxxi.

Oluff Rosenk. ridder.

XCHII.

Mogens Munk, Landsdommer i Nørrejysland, tilskriver Kong Frederik I om de Oplob, der have fundet Sted paa Viborg Landsting, hvorved han selv er fordreven derfra, og om de Trusler, der af Almuen rettedes mod hans Hustru, Karen Rosenkrantz Ludvigsdatter. (Om de øvrige i denne Anledning udstedte Breve, se A. Heise: Bondeoplob i Jylland (osv.) i Hist. Tidsskr. 4 R. V, 330, og F. Svæsf: Medd. om Familien Svæsf IV, 301—5).

d. Paføgaard 1531, 21 Dctbr.

Orig. paa Papir med Segl i Dste. Kong. Hist. Fasc. 12 a, Lit. B.

Myn idmøg, vnderdanige tro tyennest etthers nade alliid tiil rede. Kiere nadige herre, etthers nades hogmegtughied verdes att vide, att som etthers nade scriffuer, thit ieg skulle giffue etthers nade tiil kiende, huem thij bønder var, som først begøntte then oplob i Viborg nu att sancte Mourisdag. Then først, ther begøntte same oplob, thet var en bunde hiider Crestenn Anderssen oc hans søn Las Cristenssen, boor i Tulstrup i Rindz herritt i her Preborns leenn. Then som stoedt paa then dygij vedt then løngstack met en hatt pa enn spyødt, som therris formandt skulle tha være, hans nassuen vedt ieg eky, anderlesse endt her Jacob Lycky lod hennge hans broder, oc formoder ieg, att hann boor i her Mogens Giæss leenn, oc then bunde, som holtte ordt for thi ander i

marcken, kandt ieg eky fange ander naffuen vpa, endt en bund, som hiider Pouel Trouelssen, boor i Alborg leenn, hann kiennder hannem oc vedt hanns naffuen. En bundt, som thii haffde tha kiest tiil theris formandt, hann vist iiij bønder tiil myn hostru, oc then, som ordenn tallett tiil hinder, hann hiider Niels, boor i Fiskbeck i Nørløngherritt i her Magens Laurissens leenn. Hann støtt synn spiødt, som han haffde i synne handt, i iordenn for hinder foodt oc sagde, thersom i fanger oss ickii then mandt vdt, som mynne suene haffde grebet, tha skulle thii stynge hinder pa xx spyødt oc beere hinder i by pa, syden vor thii ander sa mange, thit ieg ekii kan faa naffuen pa thennem, oc sydenn ieg haffde screffuet etthers nades hogmegtughiedt tiil, tha var thii forsameltt tiil landztinng pa thit nøy, meer end tussindt karle, oc haffde ther mannge offuerdagdige ordt oc giorde ther sodann skickelsse, att huertt herritt gick vdt seer fra huer ander oc ville forfare, om ther var nogenn speeder eblantt tennem, som ville høre, huad thii sagde, oc ekii ville vere then samme ther thii vare, tha skulle thii stynge xx spyødt vtii hannem, oc var ther en bundt, hinder (!) Tøgii, i Ottz gordt boor, i Meelsom herritt i *Kristoffer Nielssens* leenn, hann haffde mannge vnøttige ordt oc var alle thii ander theres fortaller i then sameling, som thii tha haffde giordt vedt landztinng, oc var thii bønder, vtii samme sameling var, vdt aff Rindz herritt, Slett herritt, Aarss herritt, Helum herritt, Meelssom herritt, Søndeløng herritt, Nørløng herritt oc aff Løesgordt herritt, oc var ther vedt xx karllæ aff Fyandz herritt, oc haffuer ieg spordt, att thii giorde sodann skiickelsse blantt thennem, att emeldum huer xx bønder skulle vere iiij røer oc vj arbister, oc thii ander mett spyødt oc forcke, oc haffuer tysse samme bønder, som then oplob haffuer giordtt, hafftt theris bodt tiil mannge herris tingii oc ville, at thii skulle giøre iett mett thennem. Kiere nadiige herre, haffuer etthers nade visse kundskab, att konnge Cresthen er vtii søen, tha tøckes meg møgett radeliggt att vere, thet etthers nade skiicker her folck indt i lanndett mett thet allerførst, thii att ther som hann gør nogenn landt gannghe, tha gør hann thit i Vendtsøsell for Seeby eller for Halss vydtt i Hiimmersøssell, ther maa etthers nade forlade seg tiil, oc boor Per Stub hanns slegtt emeldum tysse samme bønder, som thenne oplob haffuer giordt, oc er thet vdenn tøffuell, att konnge Cresthenn hanns scriffuelse oc Per Stubis haffuer i kommett thennem tiil henne, oc thii haffuer forførdt thit vdt eblanntt bønderen, ellers haffde thii aldrig giorde then oplob, som thii giorde. Kiere nadiige herre, tager thii thennem thit til orsag mett then toldt i Viborg, tha skall etthers nades hogmegtughiedt

vide i sandhet, att ieg haffuer ekii tagett ther ander toldt, endt Jeller Brusk oc Niels Clemenssen haffuer giordt for meg, oc kandt iegh aldrig scriffue etthers nades hogmegtughied tiil, huer løess almwen syder, en stor partt aff thennem, thii att thii agtter konnge Cresthens komme huer dag. Kiere nadige herre, gør ieg altid troligenn oc gerne, huesse etthers nades hogmegtughet lefft oc tiil villij ert (!), som ieg etthers nadis hogmegtughied plyctug er. Her met etthers nade thii hellig trefollighiedt beffallindes tiil euig tiid. Screffuett pa Palsgordt pa thii elluff tussindt iomfruer dag aar mdxxxi.

Mogens Mwncck.

XCIV.

Forpligtelsesbrev af Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallo til Hr. Joachim Rønnow, udvalgt Biskop til Roskilde, i Anledning af en ham til Ven overdragen, Herfølge Kirke tilhørende Gaard i Søllerup, Bjeverskov Herred.

d. Kjøbenhavn 1531, 31 Oktober.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bimar. (Sjælland og Møen Nr. 111) har 2 Segl, Nr. 1 Rosenkrantz (Tab. 4 Nr. 5), Nr. 2 Krabbe Baaben.

Jeg *Oluff Rosenkrants*, ridder, tiill Valøø, kiendes oc giøre vitterligt for alle mett thette myt obne breff, at werduge fader oc herre met gud, her Joachim Rønnow, wduald bispe tiill Roskilde dommekircke, haffuer aff synn sønderlige gunst oc gode willige wndt oc forleent meg vti mynn liiffs tydt i forswar at haffue en aff hanns nades oc Herfølge kircke gordt i Bieffuerskoff herrit i Herfølge soghen, liggendes i Søllerup, som Anders Persen nu vti boer, beplichendes meg aarlig aars tiill gode redhe vdatgiffue oc fornøge for^{ne} Herfølge kircke syt sedwanligt landgieldd, som aff samme gordt pleiger aff at giffues. Dog saa at for^{ne} werduge fader, her Joachym Rønnow, maa oc scall hugge lade hues hanss nade haffue ville oc begerendes er aff skoffwen, som tiil for^{ne} gordt ligger, oc scal ieg hole for^{ne} gordt mett skoge oc marcke, agger oc eng, oc alt synn rette tilligelse wedt liige oc machth i alle mode, oc nar ieg oc myn kiere husfrue døde oc afgangne ere, tha scall for^{ne} gardt

komme oc bliffue till for^{ne} Herføgle kirke igenn wthen alle hynder, oc tiil ythermere vyntnesbirdt haffuer ieg ladit hengt mytt signetth nethen for thette myt obne breff, tilbedendis erlige welbirduge mannd oc strenge ridder, her Tyge Krabbe, Dannemarckes riiges mars, at besegle mett meg. Datum Haffnie vigilia omnium sanctorum anno etc. mdxxxii^o.

XCV.

Hr. Oluf Rosenkrantz beder Kong Frederik I om efter Løfte at forlene Hr. Tyge Krabbes Søn, Erik, der nu sendes til Frankrig til Studium, med det ledigværende Provsti ved Roskilde Domkirke.

d. Kjøbenhavn 1531, 12 November.

Orig. paa Papir med Spor af Segl i Topogr. Saml. Roskilde 92 a, Ghmart.; jfr. Nordam, Kbhvns Univerfit. Hist. I, 415, hvor et omtrent ligelydende Brev fra Soudjim Rønnow til Kongen er meddeelt.

Mynn ydmyge, welueliige, pliictuge oc throo thieneste eders kon. m^{tt} altiitd forsendt mett wor herre. Høgborenn oc stormectigste første, kiereste naadige herre, werdes eder naade at viide, at jeg' fick i dag wiisse tiender oc kundscab, at her Chønicke, som prouest woor i Roschilde, døde i goer, saa werdes eders kon. m^{tt} at drages tiill mynde, at siiste sinde eders naade her i Køpenhaffnn woor, thaa gaff her Tyge Krabbe eders kon. m^{tt} atkende, at hand acthede at forsende synn sønn Erich Krabbe strax ind i Frankeriige tiill studium, oc thaa ydmyliigenn begerede, at eders naades kon. m^{tt} will werdes at forlene oc forsee hannom mett thet første prelate dømme, ther effter vacerede wti noger domkircke her wti riigett, ther hand kandt wære behulpenn mett, oc loffuede oc tiilsaugde eders naades kon. m^{tt} her Tyge samme tiidt (offneruerendes bispenn aff Roskilde oc meg), at eders naade ville forsee hannom mett thet første prelatedømme her fulde i noger domkircke. Thii beder jeg ydmyliigenn oc gerne, at eders kon. m^{tt} nw will werdes fore gudz skyld, oc hues troscab oc tienste for^{ne} her Tyge, jeg oc alle hans venner eders kon. m^{tt} giøre oc beuise moo, oc forsee for^{ne} Erick Krabbe mett samme prouestii i Roschilde, thet will jeg oc alle hans venner ydmygeliigenn oc gandze gerne hooss eders nade fortiene met liiff, halss oc godz, som wii pliictige ere, forhobendes, at samme Erick Krabbe scall mett tiidenn bliffue eders naade oc riigett enn

fattlig trell oc thienere aff synn yderste formwe. Her mett eders kon. m^{tt}
gudt almectigste befallendes euindeliigenn. Scressuett i Køpenhaffn søndag
nest effter sancti Martini dag aar etc. mdxxxii.

E. N. kon. m^{ttz}

ydmeye oc throo thienere
Oluff Rosenkrands.

Udskrift til Kongen.

XCVI.

Det staaftte Raad (beriblandt Hr. Thyge Krabbe, Marst, og Hr. Axel
Brahe, Ridderne,) til Kong Frederik om Udrustninger mod Kong Kristiern. Om
Uroligheder i Sjælland, navnlig i Erik Krummediges Len, som de raade
Kongen at lade Erik Banner eller andre faa bilagt med det gode, m. m.

d. Malmø 1532, 3 Januar.

Orig. med 6 Segl, Nr. 1 Sparre, Nr. 2 Krabbe, Nr. 3 Ravensberg, Nr. 4 Brahe, Nr. 5
Sparre, Nr. 6 Ulfstand, i Ghmarf., Dste. Kong. Hist. XII b, 1532 b.

Eders naades konninglige maiestatt wor ydmeye, pligtuge och thro
thieniste altiit forsendt met wor herre. Hogborneste furste och stormeg-
tigste herre, wor aller kiereste nadigste herre, wærdes eders naades konning-
lige m^t at wille wiide, att nw sistens wij wore forsambelede ij herredag wdi
Køffnehagenn, bleff aff Danmarckes riigens raadt saa endregtelige beslutthet,
att her aff Sielandt och Skonnelandt skulle wtgiøres och wtskickedes tw
hwdrett heste och two fænicke landsknegte wp till Swerige och Norge
emodt eders nades Danmarkes riiges och alles wores obenbare fiende,
hwilcke for^{no} krigsfolck skulle forsambles wdi Helsingborg the hellig thre
kongersdag nw først kommandes, oc ffere swodann leylichets skyld, som
wij om eders naades och rigens fiendhe sidenn forstondett haffwe aff her
Truet Wlfstand, her Claus Bildes och the swenskes scriffwelse, thaa haffwe
wij nw besterckett och formerett thett hwdrett heste, som her aff landett
wore forsagt, met end eth hwdrett x heste, saa att the bliffwe till hobe
her aff landett ij^e och x heste, och haffwe wij forscriffwet the gode herrer
ij Sielandt, att the thesligest wille formere thett hwdrett heste, thennom
waar foresagt, met end eth hwdrett; om thett nw skeer eller ey, wiide
wij icke. Saa haffwe wij och nw warett her wdij Malmø och mwstrett

the landsknegte, her ligge, och fwndet raadt, att thennom ære betalett thre monett sold, som igenn stodt; tillfforne betalett wij och the knegthe wnder Anders van Lybkes fænicke oc skickede them wp till Wardbergh; wille wij och nw strax forskicke these knegte aff stedt ther wp met for^{ne} resener emodt rigens fiender. Kiereste nadigste herre, ther som eders naade haffde noger flere landsknegthe wedt handenn wdj Ffynn eller andresteds liggendes, att eders naade them wilde lade forskicke hidt till Malmø wdj stæden igenn. Kiereste nadigste herre, finge wij ij dagh hidt till byenn eders naades hogmegtighets scriffwile, lydendes eblandt andhre ærinde, hworledes att noger herett wdj Nord Jwlandt ladher segh gandske wrangwillige findes till at wtligghe then kongskatt och icke wille mere wtgiffwe end iij β aff plowenn, oc ther offwer haffwer noger bønder wdj wæstre herrett slaatt Erick Kromediges fogett ihiell, begerendes aff oss gode raadt, hwad eder naades hogmegtighet ther till giøre skaall. Kiereste nadigste herre, effther then leylichkeit, sigh nw begiffwer, tœckes oss alle raadeligt at ware, att eders naade ladher noger aff eders naades gode mendh, Erick Banner eller andre, handle Erick Krommedige och samme bøender emellom, saa att then konges skatt wtkommer, oc att thett hoffmodt bliffwer bestandendes, saa lenge bædhre tilfaald ther till sigh begiffwer, och eders naades konninglige m^t kommer her till heredag ij Køffnehagenn om medtfaste, som ther forscreffwenn er, thaa wille wij gierne raade och daade eders naades hogmegtighet wdj the ærinde och alle andhre, som oss bør och wij eders naade pligtuge ære. Kiereste nadigste herre, er alles wores ydmygelige oc kierlige bøenn, att eders naades hogmegtighet will werdis till at betencke eders naades, eders naades furstelige børns och alles wores beste oc bestandt och personligenn besøge samme for^{ne} herredag, thet wille wij altid ydmyligenn och kerligenn hoss eders naades hogmegtighet forthiæne. Wiidhe wij inthet besynderligt at byde eders naadhe till. Eders naades hogmegtighets siell, liff och stadt the hellige threfollighet befalindes till ewig thidtt. Ex Malmogis onsdagenn nest effther ny aarss dag, aar etc. mdxxxij wndher wore signeth.

Eders naades hogmegtighets throo thiænere

Aaghe Sparre till Lundh Electus.	} ritthere.
Tyge Krabbe, Danmarckes riges marsk.	
Albrett Raffnsbergh,	
Axell Bragde,	
Maurits Sparre,	
Holger Wlffstand,	

XCVII.

Hr. Oluf Rosenkrantz, Ridder, til Hr. Henrik Gjø, Høvedsmand paa Bordingborg, sin kjære Fadersøstersøn, om hans Sygdom og hans Svende, der ere tilfagte at møde; om Landsknægtenes Mytteri i Kjøbenhavn m. m. (Om Landsknægtenes Mytteri henvises til Joachim Rønnows Brev herom til Oluf Rosenkrantz, og Anders Billes til Henrik Gjø, begge af 23 Januar, i Kbhvns. Dipl. IV.).

b. Kjøbenhavn 1532, 15 Februar.

Original paa Papir med utydeligt Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 53, Pars 4, Nr. 172.

Venlige oc kerlige helssen mett gud, kiere her Henrich, fadersøstersøn oc sønderlige gode wenn [etc.], som jeg fornømmet i thyn scriffuelse, tha er thu nw siwger, hwickitt meg gandske leett er, oc som thu scriffuer, at thyne swenne scal kome hydt met thet aller første, oc thu selffuer personlige ville kome effther, nar gud ville, thu bliffuer før, tha haffuer jeg talitt mett her Anders Bille oc flere aff raadet, tha maa thu beholde thyne heste hoss tig, saa lenge thu faar ythermere scriffuelse, oc er her ingenn komet met heste oc barnske vthen her Johan Biørnsen oc ii abbedtswenne. Kiere fadersøstersøn, komet ther noghen aff Loland oc Falster, tha maa the oc fortøffue, tiill the faa ydermere scriffuelse. Oc thet som wii haffue scriffuit them wp, ther som thu var her, tha skulle thu well fornømmet, att thet war aff nøden giordt, som vthen twiffuell forfaridt haffuer. Oc som thu scriffuer, attu tœckte gott were, att the iiii β gyngte i x alb., tha ma thu vidhe, at t . . . ere alldelis tiill fredz met then ronde møntte m war alt giordt po the klipping, att the tage stœcket dyrere end for xviii β, men the forligt tilforenn, bode landzknegte o e, at the skulle tage huer stœcke for ii mrc rgere skulle lige saa taget aff them igenn i theris betaling, oc the skulle føre them po møntten ige[nh], oc mønttemester skulle annamme hem igenn for ii marc oc giffue them rond møntte igenn, tha kand jeg cke andit formercke, end thet war rett skalckehett oc forrederij vnder, ehuem thet kom, oc hold the gemeen samme tydt møtte po Amager torff, som the aldrig haffuer giordt førend, oc hœldt the samme gem[een] vthen hœffnuitzmandz oc œffuerste vidskap eller befallingh], oc ther som ther gaar icke andenn straf, haffue wy bode spott oc skade, oc thet war icke gott, at noghen skulle haffue befaling, oc maa thu vidhe, at

koninglig m^t wor nad^e kom tiill Nyborg iii dage, sidenn, oc thet første mwgligt er, oc wynd ville føye seg, tha komer hanns nade her offuer, oc halfuer wij slettes ingenn tydender fran wor folck, som for fyndenn er. Gud almegtigste wnde oss gode tydender fran them. Vedt jeg inthet besønderligt at scriffue teg tiill po thenne tydt. Her mett teg gud beff. Raad oc biudt offuer meg som offuer thyn eghenn broder. Ex Køpnehaffn torsdagenn i fastelaghens wgge mdxxxii.

Oluff Rosenk. ridder.

XCVIII.

En Del Rigsraader mægle Forlig mellem Hr. Joachim Rønnow, Electus til Roskilde, og Hr. Holger Rosenkrantz til Voller om Hr. Peder Blaks Drab (paa Bjerge Herreds Ting), som var udøvet af Hr. Joachim Rønnows Tjenere. (Sfr. Klagestrifet af 1536 mod Biskopperne i Nordams Historiske Rildestr. I, 171).

d. Kjøbenhavn 1532, 23 Mars.

Orig. paa Pergament med affaarne Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve 53, Pars 1, Nr. 53. — Bagpaa: Kjøbt paa Justitsraad Mundts Auction 1787.

Wii Knudt Gyldennstiernn, electus tiill Othens, Magnus Gøye, Danmarcks riiges hoffmester, Tyghe Krabbe marsk, Albret Raffnsberg, Hans Bilde, Johann Wrnne, Axell Braade, Ottho Krwmpenn, *Oluff Roszennkrands*, Holger Wlstandt oc Truett Wlstandt, riiddere, giøræ widerliigt alle oc kendes mett thette wort obne breff, att aar efter guds byrdt mdxxxij løffuerdagenn nest foore palme søndag wtj Helligestus her i Kiøpnehaffn wore wij forsamlede om then trætte och wwilge, szom verdiige herre her Joachim Rønnow wdualdt biscop tiill Roskilde poo thenn enæ oc welburdiig mand oc strenge riidder her *Holger Rosenkrands* tiill Bwller poo thenn andenn siide emellom woor om her Peder Blackis dødt (hues siell gudt naade), mett begghe parters fuldmagt, wiilge oc sambtycke wtj for^{ne} saag, och bleff thaa endrechtheliigenn giortt, besluttett oc poo begge partes wegne tiill eth wenliigt mynde oc ewiig saane forhandlett wtj saa moode, som her effterfølger, først att for^{ne} her Joachim Rønnow oc her *Holger Rosenkrands* schulle loffue oc tilsiige huer anden

eth gott faast oc trygt wenschaff, huilchet thee poo bode siider wdj alles woore nerwerelse strax giorde. Ther nest schulle for^{ne} her Joachim Rønnow hollett weedt syn eedt, att thett icke woor hans beffalning; at for^{ne} her Peder Black slagenn bleff eller for^{ne} her *Holger Roszenkrands* ther mett nogett hoffmoodt skee schulle, huilcket handt strax weedt samme synn eedt (szom wy thett hanom forfundet haffde) forclarede och affuiiste. Sammeledes woor thett oc aff oss alle endregteliigenn besluttett, sambtyckt oc endeliigenn saa poo saugt, att thee tree karle, som for^{ne} her Peder Black ihiell slaa, mwe oc schulle komme oc wære frij, feliige oc wbehindrede hiidt indt wtj riigett igenn. foore for^{ne} her *Holger Rosenkrands* oc alle hans, oc giøre boedh och beydring fore for^{ne} her Peder Blacks dødt wtj saa moode, att thee schulle giiffue oc bøde foore hans dødt halff andett hwndrett løde marck wtj sølff oc penninge tiill rett adelboed, oc try stycke leist tiill en feyring, then første sale ther aff tiill fæderne slæctenn, thenn andenn tiill møderne slecthenn oc thenn tredie tiill arffuingene borigenn oc tiill gode rede wdgiiffue oc betalle schullendes, och schulle thee ther offuer giiffue for^{ne} her Peder Blacks efterleffuersche lx marck penninge oc sex alne engelst. Jtem moo oc schall for^{ne} her Joachim Rønnows thienere Villatz Seuerinnsen aff Wricstedekær oc komme oc wære frij och wbehindrett tiill siitt biigge, boo oc biering igenn foore for^{ne} her *Holger Rosenkrandtz* oc alle hans; huor for^{ne} Villatz ther offuer (thett gudt forbyude) skede nogett offuerlast, forfangh eller offuerfaldt, thaa schall for^{ne} her *Holger Rosenkrands* wære pliictug seeg ther foore att wndskyldte oc weedt synn eedt thett att affuerge, liigerwiiss som for^{ne} her Joachim Rønnow seg nw foore her Peder Blacks dødt wndskyldett oc orsagett haffuer, och schall her mett wære oc bliiffue en ewiig claar afftalenn saag emellom for^{ne} her Joachim Rønnow oc her *Holger Rosenkrands* om for^{ne} her Peder Blacks dødt, oc alle andre sager, som thennom emellom wærett haffuer tiill theane daag wtj alle moode. Tiill ydermere witesbiirdt oc større forwaring, att thette saa effter thenn fuldmagt, wij aff begge parte wtj samme saag haffde, endregteliigenn besluttett oc aff oss alle forhandlet, fast ock wbrødeliigenn holdes schall, henge wij wore jndzgle oc signeter nedent thette vort obne breff, giiffuet i Køpennhaffnn aar oc dag, som forscreff^t stander.

XCIX.

Brev fra Hr. Predbjørn Pødebuff D. R. R. til Hr. Anders Bilde, Hovedsmand paa Stege, ang. Fr. Anna Bildes Giftermaal; anbefaler Kristoffer Nielsen (Rosenkrantz) som et passende Parti for hende, m. m.

d. Bistrup 1532, 4 April.

Orig. paa Papir, D. N. Br., Fasc. 5, Pars 2, Nr. 79, m. aff. Segl.

Venligh kerligenn helssenn althydt forsendt meth vor herre. Kiere her Andherss, syndherligh guodhe ven, tacker iegh ether kierligenn for etherss scriffuelss oc thydingh, som y scriffuer megh tiill, huiiketh iegh kierlighe meth ether forskilde vill. Kiere her Andherss, som y scriffuer megh tiill om her Henrick Agssens søn oc ether dather jomfrw Anne oc begeræ myn guode raadt ther tiill, kiere her Andherss, thaa er iegh enthet kendt meth her Henricks søn, dogh haffuer iegh hørdt, ath hand haffuer syn guodhe byerringh. Kiere her Andherss, thaa moy wydhe, ath ether dather er en fyn karll verdt, oc kunde iegh nogher thydt radhæ paa hindherss besthe, ath thet kunde være hindher bestandeligh, thaa vill iegh thet althydt gerne giøre. Kiere her Andherss, er y tiill syndhe, ath y vill giffue hannum ether dather, thaa radher iegh ether enthet ther fraa. Kiere her Andherss, giffuer iegh ether tiill kende, ath her Tygy Krabbe taleth ther om y fywrtd oc sauffde, ath hand menthe ath driffue thet saa, ath Christoffer Nielszen paa Skierne sculle faa hindher; kunde thet skææ, thaa tøgthe megh thet radeligh være. Kiere her Andherss, høre y nogher thydingh om myn herris skyb eller om konningh Chresthern, ath y ville vell giøre oc scriffue megh tiill ther om, thet vill iegh gerne forskilde meth ether. Y huess modhe iegh kand være ether tiill villigh, thaa radher oc biudher althydt offuer megh oc giører vell oc sygher frwe Pernill mange thusindt guodhæ næther paa myne vegne. Her meth ether godt befalindes. Ex Bistrup torstdagh nesth effther quasi modo geniti syndagh aar etc. mdxxxij etc.

Prebiørn

Podtbusk ryddher.

C.

Fru Anne Rudsatter, Henrik Krummediges Efterleverke, underretter sin Datter, Fru Sofie Esse Bilde, om dennes Børn, som hun (i Anledning af Kristiern II's Ankomst til de nordiste Riger) havde ladet hente til sig; om Peder Bilde's Sygdom, der er i Kjøbenhavn hos en Bartstjærer, der ogsaa har helbredet Fru Anne Holgers, Hr. Holger (Rosenkrantz?) m. fl.

d. Roskilde 1532, 17 April.

Original paa Papir i Danske Adels Breve, Fasc. 7, Pars 2, Nr. 148, Kgl. Bibl.

. . . Kere datter, maa tw widhe, at ther tesse tiendher komme, tha lod jeg om sancte Morthensdags tiidt henthe thine børn till meg, Hartwig oc Jøren, end dogh ath jeg kwnde thennom inthet gott, tha ville jegh atligewell haffue thennom hoss megh, oc maatt tw widhe, at myn prest lerdhe thennom, men the wore hooss meg. Och nw haffuer jeg fonth Hartwigh till abbedhen aff Soore. Maa tw widhe, at abedhen far saare well met hannom, oc presthen oc saa, som lerdhe hannwm. Oc jeg har latt hannwn begyndhe at lere latine, oc har han saare gott nymme. Oc Jøren will jeg beholle hieme y thenne sommer. Maa tw widhe, at han kwnde saa gott som inthet, ther han kom fra Nestuedh fra mwncen. Oc maa tw vidhe, at Per Bille han er end nw saa sworlighe siwgh, som han pleyer at were. Oc haffuer jeg tallid met en barskeer y Køffwinhaffn, som har raad ffrw Inger, her Hans Billes, bod, oc ffrw Anne *Holgers* oc her *Holger* oc andre x eller xii, som han haffuer raad bood aff mange swore siwgher, som the haffue haffth, och haffuer hand loffuid baadhe her *Oloff* oc megh, at han vill nest gwdtz hielp raade hannwm baad, oc er han nw y Køffwinhaffn hoss hannwm. Kere datter, ville jeg gerne ffaa Anne Billes datter y closther, oc meen jeg, at jeg foer henne till pririssens, oc er nw pririss vell till pass, gwd thess loff. Kere datter, maa tw oc widhe, at Mawris oc Hillebwre ere well till pass, gud thiiss loff. Kere datter, maa tw widhe, at jeg giør Niels Lynderwps brøllwp paa Vollen søndag nest effther kømøsse, oc ville the icke self haffue brøllup før then tiid. Inthet mer [etc.] Roskilde onsdag nest fore sancte Jørens dag anno domini mdxxxii.

Anne Rwdtz datter.

Udfkrift: Erlig oc welbyrdig quinne ffrw Sophie Krummedighis datter oc myn kere datter kerlige sent thette breff.

CI.

Tønne Tonnese (Biffert), Forstander til Clare Kloster i Roskilde, under Fru Anne Menstrupsdatter til Højstrup (Holger Griffen Rosenfrances Efterleverste) en af Klosters Bønder i Allinde lille (Harrested S., Ringsted H.). Derimod forbeholder Klosteret sig den Bonde, der bor i den Gaard i Valsømagle, som Fru Anne fik til Magelæg af Klosteret.

b. Valsømagle 1532, 12 August.

Orig. paa Papir med uthdeligt Segl (som det synes: Biffert), Geh. Ark., Roskilde, Nr. 63.

Iek Tønne Tønese, forstander tiill Clare closter i Roskille, gør witterlit for allæ meth thettæ myt obnæ breff, det ick hassuer ondt erlig och welburdig quyndæ ffrwe Anne Meenstrups datther tiill Høgtzstrupe en aff myn closters bonde søn, som heder Jens Persøn, som er ffødt wti Allindæ lillæ, maa och skall were, hwortz som fforsk^{ne} ffrwe Anne Meenstrups datther hannom hassue well paa sith goetz, wthen al gensielsæ ffor meg eller mynne efter kommere wti fforsk^{ne} Clare closter i Roskille. Item findes dher nogre bønder søner, som ffødæ eræ i Valsø maglæ i den gordt, som Twre Jepsen wti b[ø]jer, som wboseth er, ssom hon ffick til mag lawff wd aff Clare closter i Roskillæ, de skwllæ vere oc bygæ oc boe, hwortz som fforsk^{ne} ffrwe Anne Meenstrups datther dennom hassue vell, oc skwllæ de vere quyt oc ffry ffore meg och ffore alle mynne efter komere wti forsk^{ne} Clare closter eller fforstandere, ondenntagen Twre Jepsen oc hans børn, som nw boer wti fforsk^{ne} gordt. Thil ydermere vindesbyrdt thriicker iek myt singnettæ nedenn ffore thettæ myt obnæ breff, giffuit wti Valsø maglæ den mandag nest efter sti. Laurencj dag mdxxxij.

CII.

Brev fra Hr. Oluf Rosenfrands til Valsø til Fru Anne Rud til Valden, Hr. Henrik Krummediges Efterleverste, bl. a. om sit Ophold hos Hertug Hans paa Nyborg (jfr. Anne Ruds Brev, d. Mogenstrup 16 Aug. 1532, at Hr. Oluf ikke længere kan beholde Peder Vilde hos sig, fordi han nu

iffe kan have saa mange Drengte hos sig som før, „thi han haver Befaling at være idelig hos min lille Herre og tage Vare paa hannem“. Bedels-Simonfen, Rud. I, 238).

d. Vallo 1532, 7 Septbr.

Trykt efter Klevenfeldts Afsskrift. (Rosenfrantz).

Venligh och kierligh helsen mett gud. Kiere Anne Rudz och kiere fadersøsterdotther, tacker iegh diigh gansche k^{en} och gerne for megett gott, thu megh altiide i mange maade giortt och beviist haffuer, synderligen for then tønne lax thu sende megh, huilckett iegh gerne forskylle wiill hues i myn machth er, som iegh diigh plictugh er. Kiere Anne, maa thu viide, att foer ieg fra hertugh Hans fra Nyborigh i dagh otte dage, och maa iegh nu strax tiill bage ighen, tha kandt thu vell selff tencke, huor beleggeltt thett er megh, att iegh skall ther vere hoes hans nade, dogh kandt iegh icke gøre ther andett tiill, men som thu schriffuer, att thett er tiigh leett, att iegh er saa aff landett, men ihuor iegh er oc thu haffuer megh behoff, tha schriff megh tiill, da wiill iegh gerne gøre hues i myn mact och formue er, huad tiigh tiill vilge och tieniste kand vere, som thu vaare myn eghen søster, och som iegh diigh plictiigh er. Kiere fadersøster, sender iegh diigh ett breff som dyn kiere hossbonde och Esge Bilde haffue giffuett migh, som thu ydermere forfarer, huor ther om er. Ther som ieg vaare tiigh selff tiill ordzs, hagde iegh ydermere att talle mett tiigh, en iegh schriffue kandt. Her mett tiigh gudt allermegtigste beffallendes. Raad och bindt altiidt offuer mig som offuer thyn eghen brodher. Ex Vallø in vigilia natiuitatis Marie anno etc. 1532.

*Oluff Rosenkrands*s ridder.

CHH.

Følgende Seddel synes at skrive sig fra 1532 eller 1533. 3fr. Nr. 102 og 104.

Trykt efter en Afsskrift hos Klevenfeldt.

Skall her *Oluff Rossenkrans* giffue høgborne førsthis hertug Hans Lienner j støck xiii alne engelst, som skall skriffuis i framdelles regenskaff,

oc ther tiill xxiiii alne engelst tiill hans egne suene, iiii karle, oc vi alne tiill bore kocken, som icke tiill recke kunde aff thet, mester Christiern Huidt forskickede hiidt, oc ther tiill fogthen paa Eskeberig.

Item grow klede tiill en porthennær, iiii portt-holler, ii staldsuenne oc Claues bissekjøttes wynttherklede, som han skulle haffue hafft i wyntther sist forledhen, oc skall i framdels regenskaff, oc ther tiill sardug tiill her *Oluffs* suenne nu poske.

CIV.

Kong Frederik til Hr. Anders Bilde, Ridder, D. R. R., Befalingsmand paa Stege, at da han havde udnævnt Hr. Oluf Rosenkrantz, Ridder og R. R., til at være sin Søn Hertug Hanses Hofmester og personlig at være om Prinsen, kunde Hr. Oluf Rosenkrantz ikke længer i Forening med A. Bilde være Hovedsmand i Sjælland, men skal som saadan afløses af Hr. Henrik Gøje, Ridder og R. R.

d. Gottorp 1532, 6 December.

Orig. paa Papir med Segl, Adelsbreve, Fasc. 5, Pars 2, Nr. 77, Rgl. 216f.

Ffederich mett gutz naade Dannemarcks, Wenndis och Gottis konning, vdtuoldt konning tiill Norigi etc.

Vor sunderlig gunstt tiillforrn. Kere her Annders, giffue wii etther kerligenn tiillkennde, att som wii tiillforrn haffue tiilltroett etther och oss elskelige her *Oluff Rosennkranndtz* riddere, wore menndt och raadt, attuere hoffuitzsmenndt vti Sellannndt, om nogett paa komme aff wore och riigenns flyennder, tha epher som etther well witherligt er, att wii haffue nu siidenn tiilltroett for^{ne} her *Oluff Rosennkranndtz*s ridder attuere hogbornne ffursttes, hertug Hannsens, woer kere sønnss, hoffmestter och personligen attuere hoess hannom, och hanndt ther fore icke kanndt bekomme att ffullt gøre thenndt furste beffaling, som wii hannom giffuit haffde, mett etther attuere høffuitzmannndt, thii haffue wii nu ther om tiillscreffuit oss elskelige her Henrich Gøye ridder, wor manndt och raadt, thet hand vtj her *Oluff Rosennkrantz*s stedt wiill tage seg thett vtoffuer attuere høffuitzmannndt mett etther, om nogett paakomme hastteligenn aff wore och riigenns fyennder. Szaa bede wii etther kerligenn, atj wille hanndtle mett forscreffne her Henric Gøye ridder,

thett hanndt wiill tage seg thenndt beffalling offuer mett etther, och naar som i fannge hanndlett mett hannom ther om, atj tha strax wille scriffue oss thett tiill, szaa wii mue wiide att rette oss ther epther, om nogett hastteligenn paakommer aff wore och riigenns ffyennnder. Ther mett gøre i oss sunderligenn tiill willige, och wille thett kerligenn och gerne mett etther forskiillde och bekennde. Beffallenndis etther gudt. Scressfuit paa wortt slott Gottorpp sanctj Nicolai episcopi dag aar etc. mdxxxij vnnder wortt signett.

CV.

Bisshop Ove Bilbe i Aarhus afflaar Axel Nielsen (Rosenkrantz) til Stensballe en Klokke i Helligaandskirke i Horsens, som han ønsker sig.

d. Aafier 1532, 13 December.

Original paa Papir med Spor af Segl, Geh. Art., Horsens Nr. 2.

Auo Bilde dei gratia episcopus Arhusiensis:

Salutem cum nostro sincero fauore et dilectione. Kiere *Axell*, sønderlig gode wenn, tacke wii ether kierligenn oc gerne fore ether scriffuelse oc gode willige oc tilbudt, som i oss nw tiillscriffue, huilckett wii wille gierne oc kierligenn met ether igienn forskylde, huess madhe wii kunde etc. Kieræ Axell, som i scriffue oss nw tiill om en klokke [som] i ære begerindis, henggendis paa then helligandtzs kirke wdi Horsens &c., tha, kiere Axell, mwe i wiidhe, at wii wille inthett befatte oss mett saadanne then hellige kirkes klocker, wdenn wii haffde giiffuit them ther tiill, men ther som i kunde forhandle met thennom, som samme klocker haffue wdi befallinng, at the wille samtycke ether then, tha ær wii well ther met tiill freds, oc ther som wii haffde kiøpt then fore wore pendingge, tha wilde wi gerne *føøgæ* ether ther met, oc huor wii kunde wære ether tiill willige oc kierlighedt, gjøre wii altiit giernæ, bethendis ether giernæ, at i wille siige ether kiere hæsfrwe mange gode natther paa wore wegnæ. In Christo valet. Datum Aakier dominica 3^a aduentus anno etc. mdxxxij nostro sub signeto.

Udsfrift: Erliig oc welbiirdug mand *Axell Nielsenn* tiill Stensballe kierligenn tiillscressfuit.

CVI.

Hr. Niels Pihffe, R. (og N. R. R.) til Hr. Anders Bilde bl. a. om at virke til „en hjærlig Forligelse“ mellem Fru Ingerd (Ottesdatter Rømer), Hr. Niels Pihffes og Hr. Vincents Lunge's Svigermøder, paa den ene og Hr. Holger Rosenkrantz og hans Anhang paa den anden Side angaaende Hr. Otte Holgerfen (Rosenkrantz's) Børns Arv. Jvfr. til Nr. 83.

b. Bergen 1533 .then siis . . . maanett (∴ 30 April ell. snarere Maj).

Drig. paa Papir, Adelsbreve, Fasc. 45, Nr. 36, Rgl. Bibl.

Myn gantz welwillig och kerlig helssen mett hwes jeg gott formaa altiidt for^{ett} mett wor herre. Kere her Anders, gynstig och besynderlig godhe wen, giffuer jeg etther kerlige tilkenne, att noghet fore fasthe siik jeg kong. matt. wor keriste nadige herres skriffuelse, att jeg personlig skulde giffue meg till hans k. maiestatt &c., hwor effther jeg meg y all wnderdanigh hørsamhett, som jeg tyenstlig skuldig och plychtig war, rette etc. Gaff och erlig, welbyrdig mand och strenge rytther . . . Vincencius Lunge, myn kere beswagerde broder, meg nogen [wer]ff och ærinde mett breff och skriffuelse till etter och flere hans wenne, kerlige y beffalning att wdretthe, hwilket jeg och gerne wille haffue gyordt &c. Tha jeg hiidt till Bergen kom, møtthe meg these jammerlige, sørgende och beklaglige thyender, att kongelige maiestett wor keriste nadige herre war affgangen och dødt, hwes syell then alsswoldigste gud wnde och giffue then ewige rho och glede. Tha effther sliige leylichkeit och effther werdigste herre her bisp aff Bergen och her Eske Bylles gode radh haffuer jeg sendt kongelige maiestatte folk och then sworthe jacht, som jeg hery wyntther hoss meg vphaldett haffuer, tiill Danmark och tilskreffuett werdige herre her Knudt Gyldenstierne, wdword bisp til Ottenze, som meg thenn pa for^{ne} k. maiestatte wegne och effther hans kongelige høffmechtighetz beffalning offuer antwordede och leffuerede, ocza tilskreffuett erlig welburdig mand och streng rytther her Per Lucke, myn kere frende, mett for^{ne} her bisp paa myne wegne for^{ne} folk och jacht werdigste werdige herrer, edtle welbiurdige strenge rytther och gode mend Danmarks riiges raedh, att offuer antworde, som myne breff ther om ytthermere forklarar, och giffuer jeg meg self tillbage hyem igen her y riigelt til stæde att bliffue. Kere her Anders, sza sender jeg nw thet breff, som for^{ne} her Wincens etther til-

skreffuet haffuer, mett andett, som hand etther kere husfrw, frw Pernylle, tilsendt haffuer, til for^{ne} her Per Lucke, som etther thett well framdelis tilhande skaffe will; y hwes made hand etther tilskreffuett haffuer, wille j thet beste rade och handle, som hans göde thro er till etther. Om then kerlige handel, hand skriffuer etther till, att byude erlig welbyrdig mand och streng rytther her *Holger Roszenkranssz* oc thes anhang, ther som the gode herrer och gode mend pa *Otthe Holgerssens* børns wegne wille thet komme lade pa en mwelig summa guld, sølff och penninge mett erlig welburdig qwinne frw Ingerdt Ottes dotther, myn kere hustrw moder, och alle siider kunde slettes och nederlegges oc till en godh kerlig forlignilse y hwe wdinnen kand tyene och tilhyelp gerne welwillig beffindes. Kere her Anders kerligen och gerne, att j wille thale ra beste, hwor som thet stæd haffuer, thet aff all myn formwe gerne forskiille (o. s. v.). Datum Bergen then sijs maanett anno &c. mdxxxij.

Nil[s]

Lucke.

CVII.

Ove Bilde, Bistop i Aarhus, og Mogens Gøye, D. K. Hofmester, underrette Este Bilde om Kong Frederiks Død og bede ham underhandle med de norffe Stormænd om, at Mogens Gøyes Søn Albret, der nu er bleven trolovet med en af Dtte Holgersens (Rosenkrantz) Døtre, maatte faa Bergenhus i Forlening, naar E. Bilde opgav det; en Herredag er berammet til Kjøbenhavn Pinsebadag.

d. Aarhus 1533, 28 Maj.

Samtidig Afstift i Mitnd. Samling Nr. 3197 i det norffe Rigsarkiv.

Salutem cum sincerissima nostra dilectione. Kiere Eske, maa thw wiide, att nw nogle wggher sidenn forledne kom [her] till thin thienner Stiiig mett thitt breff oc schriffuelsze, oc sammeledis ther hoess jth breff K. M^{te} tillschreffuitt &c. Saa giiffue wij teg kierligenn tilkiennde, at wij baade tilsammen haffue offuerlest samme thin scriffuelsze oc hinde mett indelucthe artickler offueruegitt, trachteritt oc i alle maade well forstandditt.

Men nogle dage tillforrn, før endt szamme thin schriffuellsze oss tilhende kom, kalldett then allsommectugste gwdt vor nadige herre konning Frederich, huess siell mett alle christne sielle [gwdt] seg naadeligenn wdoffuer forbarne. Thy kunde wij inthet paa thenne tiid ytthermere i szamme thine ærennde forhandle, mett myndre endt flere aff wore mettbrødre Danmarkis Riigiss raadt hagde wærett hoiss oss tillstede etc. Kiere Eske, som thw schriffuer oss till oc till forrn haffuer giiffuitt tilkende, att thw wilde gerne wære affskilddt mett thett kronens leenn, thw ther i Norige haffuer, oc besønderligenn nw, sidenn gudt kallede thin hwsfruis moder, huess siell gud nade, atthw thess ytthermere kunde szee thitt eigitt gots till gode her i Danmarch, oc atthw wilde gierne wndett wor frenndes, her *Mogens Gyes*, szønn Albrett szamme leenn igienn, huor thett szaa forhandliss kunde, for huilckenn thin gode willig oc welluelleligenn tilbudt wy baade tacke teg kierligenn oc gerne oc wille then gerne oc kierligenn mett teg forskylle, huess maade wij kunde. Oc twiffer oss inthett wppaa, att hwor han szamme læen fongendis worder, att han joe wdj alle maade skulle skicke seg tilbørligenn, som en erlig oc thro mandt burde att giøre. Thy bede wij teg kierligenn oc gerne oc tyckis gott oc raadeligtt ware, om szamme handell skulle haffue framgann, atthw ther om wille wellgiøre oc haffue thenn wmage att handle mett erchebispenn aff Trondiem, bispen aff Bergenn, Osloe oc mett flere Norigis raaedt mett alder beste medell oc lempe, att thee thett samptycke wille, angaaendis, att for^{re} Albrett er throloffuet mett *Othe Hollgerssønn* dotther oc fonger mett hinnde allt hindes arffuegotz, wdj Norge er, saa att han bliffuer ther fore szaa gott som enn indfødt riddermannnds mandt mett thennom ther wdj riigitt, oc att hwor the gode herrer, som fore berørth er, icke thenne herredag i Kiøpnehagenn besøger, att tty tha mett flere aff Norigis riigis raaedt wilde schriffue Danmarcks riigis raaed till, begierendis samme wor frenndis szønn Albreddt till lenszmandt, naar thw teg thett affhennder oc opsiget, oc att the i alle maade wilde ramme hanss gaffnn oc besthe. Wii mett flere wore børne, sleth oc wenner wille gierne wære welluilligenn till att wiide oc ramme theriss oc theriss weners beste oc bestandt andersteds, hwor wy kunde. Atthw oc her wdindenn wille tiltenckø beste sindt medell oc lempe vdi szamme ærennde, thett wille wy alltiidt gierne mett teg forskylde. Kiere Eske, huess sønnderligtt wdj thenne herredag, som stande schall wdj Kiøpnehagenn pingits dag førstkomendis, beslutthet bliffuer, wille wij fremdeliss ther aff byenn till teg forskriffue, oc wdj huilcke maade wij kunde wære teg till willig oc kierlighedt, wille wij thet

alltiidt gierne giøre. In Christo vale. Ex Aekier jpsø die ascensionis dominij mdxxxij, nostris sub signetis.

Offwe Bilde mett guds nade
bischop wj Arhwss.

Mogens Giøye ridder
Danmarchs riigis howffm.

Ego Geluanus Petri, clericus Bergensis diocesis, legi originale, et copia ista vere concordat.

Udskrift: Erlig oc velbiurdig mandt Eske Bilde, høffwitzmandt paa kongens gaardt wj Noriige, wor kiere broder oc kiere frennde, kierligenn tillsschreffuitt.

CVIII.

Hr. Knud Bilde, Ridder (og D. R. R.), underretter sin Broder Eske Bilde, Høvedsmand paa Bergenhus, om Forholdene i Danmark og om hans Børn; Peder Bilde er nu (i Malmø) hos Hr. Mogens Gyldenstjerne; lover at tilse hans (og hans afdøde Svigermoders, Fru Anne Ruds, Henrik Krummediges) Ejendomme.

d. Kjøbenhavn 1533, 17 Juni.

Orig. paa Papir med Spor af Segl, Geh. Art., Dste Kong. Hst., Fasc. 23.

Jesus.

Broderlig kierlig hellssen tillforen screffuet met wor herre. Kiere broder, thacker jeg theg broderlig gerne sflore allth goth oc broderlig godhed, som tw meg allthi giorth oc bewisth haffuer, kiere broder, fore hweketh som tw meg allthi skall findhe broderlig willie till ath fforskylle i hwes modhe som i myn mackt kand were, oc som jeg theg oc plichthig er &c. Kere broder, tha moo tw widhe, att thith bwd oc sisthe scriffuellse, som tw screff aff Beren oc hid nedh till Danmarkes rigens rod oc fflore aff thinne forwanth wenner, kom hid till byen nw i søndags met thin thienner Melker Prytz, oc kom oc thin samme scriffuelse ind sflore Danmarkes riigens rod nw i mandags. Kere broder, sflore hwilketh jeg icke andhet sflofare kand, en ath thin scriffuellsse oc godhe rod ere theg well thagne oc well merth

theg till allth goth oc willigh vdhaff these verdighe færne, bisper oc pre-
 lather, oc the andre herræ oc godhe men, som herræ fforsamleth ere,
 Danmarckes righens rod, oc haffuer myn broder bispen oc flere aff thinne
 wenner till hiellpeth, ath thinne ærende oc werwe motthe ffor seg goo,
 ath tw kwnne ffoo ther encked swar paa, som jeg oc roder theg effther
 the godhe herrærs scriffuellse, oc ath tw sterker slotthet, om thet kand
 were i thin mackth, oc giffuer theg selloff personlig hid ned till Danmark
 met thinn hæsfrw oc børn, oc handler oc roder tha ydermere met thinne
 wenner, en jeg nw scriffue kand, oc see theg herræ selleff till godhe poo
 en thid, om tw skwlle end sell personlig giffue theg thid op igeen poo en
 sstacketh thid. Kere broder, wille jeg gerne scriffue theg ydermere till, tha
 giffuer leylighedhen seg soo nw, ath jeg icke kand poo thenne thid, thi ath
 thidhen er meg soo korth &c. Kere broder, som tw oc scriffuer meg till,
 ath jeg wille see thit gotz oc thienere till godhe, thezligiste thinne bör till
 godhe i thin ffrowerellse; kere broder, ffore hwilketh som tw moo theg
 wissellig till fforladhe, soo yderlig, som thet wore myth egeth, oc nw yder-
 mere en thw sell personlig till stædhe wore, badhe met thinne børn oc goore
 oc gotz oc thiennere, oc som jeg wille, ath tw skwlle giøre i mod meg oc
 myne børn i myn ffrowerellse, oc som jeg theg oc plichig er. Item, kere
 broder, moo tw oc widhe ffore godhe thinder, at thinne børn ere helbredhe
 oc karske, gwd thez loff haffue, oc er thin søn Per Bille hos her Mons
 Gyllenstier oc Jøren i Mallmø oc Harthuig hos abedhen i Soor, oc wor
 herræ met hannom nw her i byen, oc lær well bodhe ath læsse oc ath
 scriffue, oc wor myn broder bispen aff Ors begerendhe aff meg, thet han
 wille haffue Jøren till seg; kere broder, hwilketh jeg icke tordhe giøre,
 fføre en jeg haffdhe ffanghet enthen scriffuellse aff theg eller oc theres
 moder. Kere broder, moo tw oc wiidhe, ath thin dotter Anne er i wor
 ffrwe kloster i Roskyld, oc will thalle bodhe met henne oc then godhe
 jomffrw, som henne lær, ffør jeg drager hiem, oc er thin dotter Hillebor
 hos myn syster ffrwe Jehanne poo Hagløs, well jeg oc thalle met henne,
 før en jeg drager hiem. Kere broder, theslikes will jeg handle met thin
 ffogheder, bodhe i Roskyld oc poo Monstrop oc ellies, oc Niells Berends-
 sen poo Vollen, hwes som jeg kand thenke, som thith gaffuen er. Item,
 kere brodher, haffdhe jeg oc gerne will ladhet kyndhe løssen poo thet
 gotz, som ffrwe Anne Eyllers haffuer lenghe haffth i panth, ther som jeg
 haffdhe wist thin willi ther poo. Kere broder, moo tw oc widhe, ath ther
 som hwn skall lenghe rodhe ffore samme gotz, tha bliffuer thet ødhe.
 Kere broder, soo roder jeg theg, ath tw thencker ther eth siind till met

thet fførsthe. Kere broder, wed jeg icke nw andhet poo thenne thid, som jeg theg till scriffue kand. Rod oc byd allthi offuer meg oc offuer hwes godhe, som gwd meg wnth haffuer, som theg bør offuer thin kere broder. Bether jeg theg oc gerne, ath tw willth well giøre oc sighe myn syster, thin høsfrw, m (c: 1000) godhe nætter poo mynne wegne. Herremet theg allthi thi hilli treffollighed befallendes. Screffuet i Køffuenhaffn thisdaghen nest efther hille legthen dag anno domini mdxxxiii.

Item, kiere broder, will jeg oc scriffue theg till met Stii Baghe, hwes ydermere thind, som jeg fforfare kand i thenne herræ dag, oc er herræ icke en nw komen noghenn herres sendhebwd till Danmarckes righens rodh; thi haffuer jeg rod thin thiener Stii Baghe, ath han skall fortøwe herræ, till thenne herredag haffuer endhe. Kere broder, bether jeg theg oc gerne, ath, stædes theg noger bwd hiid ned till Danmark, fførre en thw sellwer hid ned kommer, ath tw will scriffue meg till, hwad theg oc kere høsfrw oc børn lier, eller oc om jeg kand noghet bestelle fføre theg i thenne landz endhe, eller oc anderstet, tha will jeg thet gerne giøre, cum x^o.

Knwd Bille riider.

Udskrift: Erlig oc welbyrdig mannd Eske Bille, høffuitzmand poo Berend-hws, syn kere brodher, kerlig sennendes thette breff.

CIX.

Rigsmarft Tyge Krabbe anbefaler Peder Skram, som nu er bleuen trolovet med hans Datter (Elsbe), til det norste Rigsræad, at han kan faa Eki Shøfel i Forleuing, som Michel Blif havde.

d. Kjøbenhavn, 1533, 27 Juni.

Orig. paa Papir i det norste Rigssarkiv, Münch. Saml. Nr. 3222.

Myen gantske veluellig, ydmyge tienneste etther nadis verdighed oc herredømme altiit ydmigeligen forscreffuett medt wor herre. Kiere herrer oc venner, giffuer jeg etther herredømme gantske kerligen tilkiende, at thenne bressuier Peder Skram fick i fior aff koningliig maiestattf vor k^{te} nadigste herre, hues siel then almectigste æuige gudt seg offuer forbarme,

breff paa then len Skiesøssell, som Michel Bliik hade i forlening, saa giffuer jeg etther herredomme gantske kierligen tilkende, att handt nu haffuer vdii the heliig trefoldigheds naffn fest en myne døthre. Kiere herrer oc gode venner, saa er myn gantske ydmige oc kierligen bøn till etther herredomme, alle oc huer serdeliiss, atj for thenne myn bøn oc scriffuelse skyldt ville vyde oc ramme hanns beste vdii hues sager hanum pæa gieller oc hanndt etther om tilsigendis vorder. Handt skall beuise Norigis riige syn tilbørlig oc villig bestandig tieneste, huore behoff giøres, medt hues vdi hanns mact er. Sammeledis vill jeg oc medt hues vdiij mynn mactt er, thet ydmygeligen oc kierligen forskylle medt etther herredomme, alle oc huer serdelist, hues made jeg vdiij thenne landsende kandt vide eller ramme Norgis rigis eller tes jndbyggeres gaffn oc bestandt. Ther till skall etther herredomme alle oc huer serdeliist seg fuldkommeligen till forlade. Jeg vedt jntett sønderliigt att scriffue paa thenne tiidt. Men her met etther herredomme alle gudt almectugste beffalitt till euig tiidt. Ex Kiøpenhaffn fredagen effther Johannis baptiste mdxxxij.

Tiige

Krabbe ridder

Danm. riigis marsk.

CX.

Eske Bilde skriver til Erkebisp Olaf af Throndhjem for at anbefale Albert Gøje, der er trolovet med Otte Holgerfen (Rosenfrankes) Datter, til sin Eftermand paa Bergenhus.

d. Bergenhus 1533, 9 Juli.

Orig. i Norste Rigsarkiv, Münchener Saml. Nr. 3200; jøfr. Dipl. Norv. X, Nr. 651 og Nr. CXI.

Mynn ydmyge weluillige oc kierlig heelsenn ether nadis werdughet altiidt tiilforrn sendt mett wor herre. Kiere herre, haffuer ieg paa ny foith myn broders biscop Owe Bilde, her Mogens Giøyes oc flere aff Danmarcks riigis raadts screffuelszer, wdj huilche the begierindis ære, att ether nade wilde samtycke oc tiilstæde, att nar ieg thette slott oc slotzloug opsiiger, affhender oc fra meg leffwererer, att her Mogens Giøyes

sønn Albrett Gyøie motte thett igenn faae effter meg, annamme oc besiidde, sager dess han haffuer fest oc throloffuitt en her *Otte Holgersøns*, hues siell gud [nade], datter oc scall ther mett haffue hues arffue godts, hwn her i Noriige liggendis haffuer, huilchett ieg oc saa raader for en langsom bestandt oc mange andre orsager, huilche ieg sielffuer ythter mere forclare oc wnderwisze kandt etc. Tha thersom saa skiee maae oc kandt, oc ther som ether nade thenum ænthen paa riigens eller ether nadis egne wegne nogen tiidt behoff kandt haffue, ær ether nade thenum altiitd mectug igenn, oc ere the, som altiitd kwnde komme ether nade tiill trøst oc bestand bode paa ether nadis eigenn persone, eller om ether nade thenum paa riigens wegne behoff kandt haffue. Oc beder ieg ether nade ydmygeligenn oc gerne, att ether nade well werdis att holde meg thenne myn scriffuelsze wdj raadwisze tiill gode, huilchet ieg meg fasteligenn tiilforlader oc ingenn twiffuell paa haffuer. Wdj hues liige eller andre maade ieg kandt thett igenn forskylle, altiitd giørindis, hues ether nade lieffst kandt were, well ieg meg altiitd ydmygeligenn oc godwilligenn tiilbefinde lade saa throligenn som nogenn then wenn, ether nade haffuer. Her mett ether nadis werdughett then aldmectugste gudt beffalindis tiill ewig tiidt. Schreffuitt paa Bergenhuussz jpsø die octauarum visitationis Marie, aar etc. mdxxxij.

Ether nadis willige

Esge Bille.

Udskrift til Erkebispfen.

CXI.

Esste Bilde skriver til Erkebisp Olaf i Trondhjem i Anledning af de fra Wlogens Gøye og Dve Bilde modtagne Breve; om Hertug Kristians Forhold til det danske Rigsraad. Jvfr. Nr. CX.

b. Bergenhus 1533, 9 Juli?

Orig. i Norske Rigsarkiv, Münchener Saml. Nr. 3201.

Kiære herre. Giiffuer ieg ether nade endt ydmygeligen tilkiende, att nu i dag, siiden thette andre breff war altingist tiilscreffuitt, oc myn capellann war reede oc skulde affariith, kom meg nogle breffue oc scriffuelser fraa Danmarcks riigis raadt tiilhende, oc besonderligenn ith breff,

som biscop Owe Bille tiill Aarhuss, myn broder, oc her Mogens Giøye, Danmarcks riigis howffmester, meg tiillscreffue, aff huilchett ieg nw sender ether nade enn sandt copiam, giiffuendiz ether nade ther mett ytthermere att bemercke oc forstaae thets indeholding, endt ieg nu scriffue kandt.

Kiære herre. Ther som saa efter forbeneffnde myn broders oc her Mogens Giøyes schriffuelsze oc begiere motte fore seg gaae oc skee kunde, tha wdenn aldt tuiffuell (ther som ether nade thenum j noger maade enthen paa riigens eller ether nadis eigne.wegne behoff kunde haffue) ere the well [som] the andre gode herrer Danmarcks riigis raadt, biscopper, prelatere, riiddere oc riiddermendzmenndt altiitd saa møgit mectuge oc kunde altiitd were ether nade tiill hielp, trøst oc bestandt igenn, ther maae ether nade se[g] wisszeligenn tiilforlade, att the thett gierne giøre. Thy beder ieg ether nade ydmygeligeligen (!) oc gierne, att ether nade well werdis att annamme oc holde meg thenne myn schriffuelssze wdj enn hemmelig radz-wisze tiill gode, huilchet ieg meg fastatteligen (!) tiill forlade[r] oc ingenn tuiffuell paa haffuer.

Kiere herre, som her siigis, oc wdenn aldt tuiffuell oc gaar ther hoess ether n. for løesze tiidingerr, at høgborne første hertug Cristiernn mett Danmarcks riigis raadt icke skulde well sambæris etc., huilchet icke saa i sandingenn er. Menn he[r]tug Cristiernn haffuer tiilbødit Danmarcks riigis raadt att wille opsette hoess thenum landt oc folch, Danmarcks riige oc thenum tiil hielp oc bestandt, effter som ieg wdj theris scriffuelsze wdj sandingenn forfariith haffuer, oc forhobis thenum alting nest gudts hielp att schulle komme oc forhandlis tiill enn goedt enighet, stadig freedt oc enighet j alle maade ther i riigit, hui[l]chett gudt aldmechtigste, her sancte Oluff oc alle gudts werdige helgenn alting formidle, att oss her i thette riige oc saa skiee motte etc. etc. Iterum valeat p. v. iocundissime foelicissimeque. Raptim eodem [die] ex Bergenhuus mdxxxiiij.

Ether nadis willige

Eske Bille.

Udskrift til Erkebispfen.

1533, 1 Aug., Aft, anbefaler Biscop Olaf i Bergen Albert Gjøes (og Anne Rosenfrank Ottesdatters) Sag til Erkebisp Olaf, da den hellige Kirke med Guds Hjælp kan vente god Hjælp og Trøst af ham (!).

Trykt i Dipl. Norv. X, Nr. 664 efter Orig. i norske Rigsarkiv (Münchener Saml. Nr. 3193).

CXII.

Virgitte Klausdatter (Rosenkrantz), Mst Hansens Esterleverste, sælger til Hr. Aage Sparre, Electus til Lunde Domkirke, sin Gaard i Malmo i lille Companistræde.

d. Lund 1533, 5 December.

Orig. paa Perg. med Huller efter 5 Segltremme, Øhmark., Drie Herred Nr. 65.

Jey *Byrrithe Klaus dotther*, Mst Hansøenss efftherlewerske, kendes oc gjør vittherligt mett thette nerwerindis mit opne breff, megh met mynn fry viilligh oc velberodder hwff att haffwe soeltt oc skøtt oc met thette samme nerwerindis mytt obne breff sælgær, skøedder oc vdi hender antworder fraa meg oc myne sande arffwinge till werdige fader oc herre mett gwdt her Aage Sparre, electus tiill Lwnde domkircke, enn mynn gaar liggendes vdj Malmø i thet lille kompenj strede synder vtt met streditt, vesthen nest optiil kompens gaarden, vesthen nest then gaar, som nw Lasse smedt vdj baaer, och nordenn nest optil then gaar, som nw Per smed vdj baaer, mett alle for^{ne} gaardz retthe eidom vdi lengd oc bred, som hann nw begreffwen er; intytt ondertagit, att nyde oc beholle skwlle tiil ewindelige eyæ effther thenn dagh, hwiilkenn gaar ieg erfwiidde effther for^{ne} mynn kiere husbonde, hwess siell gw d naade, oc tacker ieg hanss naade vdi alle maade for redeligh oc gaad betalnyng, oc kendis ieg meg eller myne arffwinge inghen rettighed att haffwe tiil for^{ne} gaard effther thenne dag. Tiil vindesbyr oc gaad forwaringh, att saa vdi sandhen er, som forscreffwitt staar, henger iegh mitt indzegell nedhen fore thette mytt obne breff, tilbedendis oc mynn kiere braader *Axel Klausen*, her Jonn Borreby, mester Hanss Vllwff, canicker vdi Lwnd, oc Laurits Fynn, borgmester vdi samme steedt, att the oc henge theres indzogle nedhen for thette mytt obne breff haass mytt, som giiffwiit oc giortt er vdi Lwndt sancti Nicolaj confessoris affthen aar effther gwz byrdt mdxxxij.

Gamle Paategninger:

. Byrrithe Clauses dotther lille kompeni strede.

Paa her Mogenses gord y Mallmøe.

CXIII.

Brev fra Hr. Henrik Rosenkrantz til Bjørnholm, Hovedsmand paa Bisborg, til Hr. Anders Witbe, Hovedsmand paa Stegehus.

d. Bisborg 1534, 23 Martz.

Orig. paa Papir, Rgl. Bibl., Fasc. 53, Pars 1, Nr. 25, uden Segl.

Wenligh ock kierlige hielsen altiit forsendt meth vor herre. Kiere ffader her Anders, tacker jeg ether kierlige ock gierne for alth gott, som y megh altiit y mange maade bewist ock giorth haffuer, ock sønderligh for ethers gode raadt, som y haffuer dieldth metth myn suendt om thet gottz, som her Axell Brade y pantt aff megh haffde, ock ethers pendinghe, som y lonthe hannom paa myne veghne, huilckedt y skulle altiit finde meg gantske veluilligh til att forskylle ock fortiene metth ether, hues y mynn machth er, som jeg des pligtigh er Item som y scriffuer, kiere fader, om skipper Clemend, att y haffde veredt till ordz mett hannom, oc hure thii Hollender haffuer veredt y Landzkrone ock handledt mett thii Lubske kiøbmend, thet slider segh vell, huadt thennom vederfores ther; thess-ver ther vor for faa tilstede ther aff samme kiøbmend, ock maa y vide, att Henrick Skieppings jacth er her, ock formercker jegh paa then Bronswigs kiøbmand, att thii er thennom megtig hadsk y Landskrone, ock sønderligh giffuer her Tyghe skyldh therfor, ock sker ock her Tyghe reth, thii handt haffuer veredt saa møghet y spilledt mett theris priuilegier. Kiere fader, om then hollenderske reyse, thaa vill jegh giffue then offuer thette aar, thii jeg vill siæle hues vare jeg haffuer for steder pendinge, att ihues mønth jeg kandt fonge, att jegh kandt betale noghet aff then giæld, jeg haffuer saath megh y paa rigens veghne Ock kiere ffader, som y ock scriffue, ether tæktes gott vare, att jeg besøgte thenn herredage, thaa haffuer jeg før giffuet ether mynn leylighedt tilkiende, att thett er meg icke mweligt, jegh kand giffue meg her fraa slotthett, før end landet var y bestand, ock mand kunde vide, hoff vor konningh skall være, vden saa vore, jegh haffde y mitth sted her en riddermandzmand, som jeg kunde forlade megh till; gud vedt thet, ther som thet var megh muligt, tha gjorde jeg thet gierne, thii jeg haffde att taale metth ether ock flere venner, som jegh icke scrifflick eller metth budt vdretthe kandt. Item som y ock scriffuer om then borgemester Jørgenn

Wiffueffuer, tha er handt ock met thii andre paa dagen, dog proler hand fast end nw, men ther som thet bliffuer icke fred mellom thii Hollender, tha tror jeg, hand boer seg icke lenghe till gode ther, men ther som thett var icke gud till fortørnelse, ock riigedt haffde ther skade aff, thaa matthe thett en nu staa eth aar eller ii mett same Hollenderske feyde; ock formercker jeg paa noger kiøbmend, att thet er thii Lubskers anslaw, ehure thii forhandler thett, att thii ville forkrencke then told, till Helsingør er, gud giffue, thet icke skier y vor tiidt. Jtem som y scriffuer om konningh Cristierns datther, att hertogen aff Meylan skall haffue hindher, tha er handt langt nock fraa oss; effther som ethers scriffuelse lyder, vilde jeg helst vide, hoff then andenn skulde haffue. Kiere fader, om thii gode tiende, som formodindes er aff Suerige, hur thet forløbber seg, vilde y vel giøre ock byude megh till ther om, ner ether budt stedes. Som y scriffuer meg till, att jeg skulde forscriffue till raadet om thet kircke torn, thaa bod jeg her Tyge till ther om, viwel (!) hand betencker thet icke, thii handt henger syn salighedt ther y. Kiere ffader, haffuer jeg hørdt thii ordt, kong. mai. sagde en gangh till her Tyge (gud hans siæll haffue ewindeliche), om hand thii ordt icke anderledes lade paa hierthet, thaa gryer megh ther for, men thet skulde tha være aff skemph, for thii kircker som staa vdt for Helsingborigh. Kiere ffader, ther som noghet feyde paa kommer, ock fanger jeg langt tiidt, tha tager jeg eth stycke ther aff, ellers skal en vell bliffue standindes for megh, men then leylighedt begiffuer seg her icke nw, som haffuer veredt tilforn, huilcket icke vel troligt er vden then, som thet forfaredt haffuer, ock haffde thii Lubske veredt saa besindig, att thii haffde seeth en part aff theris skøtthe paa samme torn, thii thii haffde miesten theris vessen y samme kircke, tesligest haffde sath noghett aff theris skøtthe paa sønder porth ock tesligest paa then sancti Mickels kircke paa Klinthen, tha haffde thii giordt større skade, thes beder, gud haffue loff, att thet icke saa skede. . . . Jtem, kiere ffader, som y ock scriffuer meg till, att ieg villde lade en vdkastningh giøre ock sende ether, huorledes y skulde lade hugge then stien vdt, som skulde paa myn moders, ffrue Pernilles, graff, gud hinders siæll haffue ewindeligh, kiere ffadher, thaa skulle y vedhe y sandhet, att jeg haffuer ingen forstandh ther paa, gud giffue jegh vedste thet, thaa vilde jeg gierne sende ether thet; ock scriff jeg her Morten till, att ner samme stien var vdhugne, skulde hand lade kaste meg thet vdt och sende megh thet, thii jeg vilde gierne lade ii stienne vdhugge, en till myn moders graff, ock en till myn søsters, gud theris siæll haffue ewindeliche, ock vil jeg ladhe forhalde

thet saa lenge, till jeg kand forfare ther om ock fange en vdtkastningh ther aff; ock tæcthe megh godt verre, kiere ffader, att ehvad egiorde ther till, y kunde fange mesther Morthen, thaa giorde hand thet vel, ock gaff ether sielf begste sindh ther till, oc tror jeg icke, att then person skall hugge then vdt effther ethers sind. Kiere ffader, som y ock scriffuer om thii iii skyb, thii Lubske skulde haffue taghet fraa thii Hollender nw nøyligen, kiere fader, thaa haffuer jeg ock forfaredt thet y ander scriffuelser, megh tilscriffues, som ether scriffuelse om samme Hollender, ock tror jeg, thet skall icke dog hielpe till feyde, thii thii Lubske haffuer hafft mienigheden tilsammen y Lubeck, før end thii vd droff, ock haffuer mienigheden lad sagd thennom, att ehvad thii giøre ther till, att thii tencke till, thii kunde fonge fredt, ock ther som thet icke skeer, thaa skuld bode Jørgen Wlffueffuer ock hans parthii, som samme feyde begynth haffde, vereth thii første, som skulde fortryde thet, ock thet sagde thii gott rwnth obenbarlig; ock formercker jeg, att thii er kommen till eth andhet regimenth, att borgemester ock raadt regiøre skall, ock thii andre er aff sath, thii tror jeg paa sligh ord ock mieninghe, att hur thii handled, att thet bliffuer fred, thii thii Dansker legger seg ther harth y ock giør ther møghet om, ock giør thii thet saa møghet for theris skyld, som for thii Lubskers skyld, ock drog theris borgemester, Hans von Verner, vdt aff Dantsken mett stor stadz som en første, mett credentz, trommether ock andersotthe spill, som ther tilhører, ock ther som thii Hollender retsindig vor, haffde thii raadslaw paa theris siide, som thennom vell vill, thaa skulle thii vell spandhe thii Lubske en sporre paa; thii jeg haffuer nu nøligen formerckt aff then, som thet vel veste, att thii Dantsker er thii Lubsker icke saa gode, som thii stiller thennom i then handell, ock huad orsag thii giøre thet for, thet vedt y vell beder, end jeg nu scriffue kand. . . . Hermetth ether then almegtigste gud befalindis till ewig tiidt; raader ock byuder altiidt offuer megh som offuer ethers egen søn. Scriffueth paa Wisborigh mandagh for wor frue dagh ij fasthe anno domini 1534.

Henrick Rosenkrantz ritther.

Paa en indlagt Sebdel:

. . . men jeg tror icke retther, then bisp aff Sielindh skall smigger saa lenge, thet hand fanger Kollindborigh, thaa vill ther først giffues tilkiende, huadt ther indh er. Jtem ok scriff Henrick skeppingh meg till nu mett syn jacth, att som ther gaar røcthet, att som vill haffue then æne till

koningh ock somme then anden. Kiere fader, thet er tiidt paa att betencke thet vell, huad mand giør ock handler y then sag, thii ther følger effther stor had, skade ok forderffuels. Ther som ieg var ether till ordzs, thaa haffde jeg møghet at taale mett ether paa thii ordt, som jeg icke scriffte-ligh formele kandt. Kiere fader, vill jeg sende ether eth briiff, enthen mett thette bud eller och andet, som bispen aff Linkiøbindh scriffuer meg till paa biscop Gødstoffs veghne om hans leylichkeit, om hand skulde komme till hans stiffth igien eller ey, ock jeg ved ingen swar att gissue hannom her paa igien, før end jeg fanger thet att vide aff ether. Kiere fader, giør vell ock byuder megh till, ner ether stedes bud.

Paa en anden inblagt Seddel handles atter om Eigteneu, Mage til Hr. Anders's, som Eiectus af Fyen har begjært af Hr. A. Samme Slags er imidlertid ej til at faae, det han allerebe, før han fik Hr. A. Brev, har ladet forfare i alle Kirker; han fattes selv en, som »jeg vilde haffue till myn moders ock myn søsters gravn» og en til sin Herre Bispen »af sliig grwd som others», og har i den Anledning havt en Stenhugger i 4 Uger; men kan kun faa Sten af Kalkflis, som rigtignok er bedre at hugge udi end de af Malm, der ere store og springe, med mindre man kan faa af sliig Malm som Hr. Anders, og den er ikke fangelig. Forøvrigt bedes Eiectus selv sende en Mand over at overbevise sig om Rigtigheden heraf.

CXIV.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Valkø til Eske Bilde, Høvidsmand paa Bergenhøus, om et Lejdebrev, Erkebisp Olaf i Throndhjem havde forlangt beseglet af ham og af Mogens Gøje og Erik Banner; Lybeckernes Angreb paa Fyrstendømmerne; 50 Landsknegte har Hr. Oluf Rosenkrantz i den Anledning sendt til Sønderborg.

d. Nyborg 1534, 1 Juni.

Danske Adelsbreve, Fasc. 53, Pars 1, Nr. 52, n. 8.

Venlig kierlig helsen mett gudt, kiære Eske, kiære nesth sydsken barn . . . kiære Eske, fech ieg thin schriffuelse wti fredags mett thin smosuentd, oc enn copie ther hoess aff ett breff, som erckebispen aff Trondhem haffde schreffuett teg tiill, oc tesligeste wdi dag kom thin swendt Melckior Prytz

hiidt mett ett breff, ligghe lydendes mett thet andhet, hwelcket ieg haffwer nw lesth oc welforstaatt, oc kandt ieg well ther wti formercke thin gode mening, som tw haffwer brughet oc endt nw giør, att begge these righer motthe komme wdi godt bestandt tiilhobe, hwilckett well nytteliggt oc bestandeliggt er. Oc haffwer ieg nw beseett twende leydhe breffue, som her Magnus Giæ oc Erich Ericssen sendhe meg, som tw self westh, oc wille ieg gernæ beseglett then tredie leydhe effther thin schriffuelse oc sendt teg, dog haffde thett werett en ringhe ting bewendt mett meg, wdhen her Magnus oc Erich Ericssen haffdhe oc giordt thett etc. Kiære Eske, wdi huadt tw giør till thet, att tw kwnde were behielpelig, att then persone motthe komme till thenne herredage; som jeg formercker, tha kantw werre en gott hielpere tiill att saa skeer, och om thett folch, som er indfaldett wti førstedomett, som thenne breffuiser, thin thiener, kandt widher giffue teg tiilkiendhe, endt ieg nw schriffue kandt, dog hobes meg thiill gudt, att thett inthet forhynderer for thenne herredaghe, att handt jw gaar for seg. Thi the alderfleesthe reysener, som mogeliggt wor saa snartt att bekomme her aff righet, the ere nw aff stedt kommett thiill høgboen førsthe hertug Christiern. Och sendhe ieg halfftrediesindstyuge landtzknegthe thiill Dittleff Brochtrop paa Sundherborge, saa megh hobes tiill gudt, att thet haffuer inghen nødt. Kiære Eske, jeg will paa thenne thiidt inthet ytthermære schriffue teg thiill, thii meg hobes self snarlighen att komme teg tiill ordtz. Her mett teg gudt almegtugeste beffallendes; raadt oc bywdt offwer meg altiidt som offwer thin eghen brodher, oc giør well oc seg thin høstrw mange gode netther. Schreffuitt paa Nyburg mandaghen effther dominicam trinitatis aar etc. mdxxxiii.

Oluff Rosenkrantz riitther.

Udsfrift: Erlig, welburdige mandt Eske Bylde, høffuitzmandt paa Bergenhwss, sitt kiære nestsydtskenn barnn, wenlighenn tiilschreffuitt tiill eghenn handt.

CXV.

Brev fra Hr. Henrik Rosenkrands til Bjørnholm, Hovedsmand paa Bisborg, til Hr. Anders Bille, Hovedsmand paa Stege, om forskjellige Sager.
d. Bisborg 1534, 7 Juni.

Danste Adels Breve, Fasc. 53, Pars 1, Nr. 34, med det nye Rosenkrands Baaben med Løser og Hjelmtegn samt (som det synes) Bogstaverne: H R.

Venligh kerlige hielsen altiit forsendt metth vor herre. Kiere ffader her Anders och sønderligh gode venn, tacker jegh ether kierlige ock gierne for alth gotth, som y megh altiit y manghe maade bewyst ock giorth haffwe, ock sønderligh for ethers scriffwelse ock gode mieninghe, som y megh tilbywdher metth her Morthen, huilcket jegh vill altiit velwilligh ock gierne forskyldte metth ether, hues y myn mach er, som jegh des plictigh er. Kiere fader, haffuer jegh inghen tidinghe kund forfaredt her, siden her Morthen kom hiidt, om then leylighed, som ther begyffwer segh y Lannteholsten, huilckett megh hoobes till then ewighe gudh, att hand beskermer bodhe them och oss for theris anslagh ock indfaldh, som thii haffuer ther giordt, och er ther inghen twyffel paa metth the Lubskers mieninghe; ner thii haffwe sprwnghet, ather thii oss staffwen, huilcket gud nadeligh affwendhe verdh, ether ock oss alle vdhen skade. Kiere fader, saa ved jegh nw inghen swnderlig (!), jegh kand scriffwe ether till, hur leylichkeit begyffwer segh ther, men jegh haffwer tilforn scriffwet ock bywdhet ether till hues jegh icke nu scriffwe kandh. Desligest vill jegh ock skicke her Morthen till ether, ner gud vill, jegh fanger ethers scriffwelse ock kand forfare, om then herredage gaar for segh eller ey; skall handh tha ydermiere berethe ether ald leylighed, end jeg scriffwe kand. Kiere fader, giffwer jegh ether kierlige tilkiende, att ther var nu y ottensdagh for datum thette breffwes en boyerth vndher landhet vedh Østergarne; sagde skipperen oss, same boyerth haffde hiemme y Hamborigh, ock hand haffde sielff hiemme ij Bremen ock var ladt metth salth och vyn ock wilde till Riige, ock gaff samme skipper segh eth wretth naffwn, som en skipper aff Lubeck ock ander kiøbmendh bekiende karlen, atth hand skulde vare hiemme till Hamborig, saa vell som boierthen, ock then tiit haffnefogedhen forfor thet, spurdhe hand hannom, hwi hand sligt giordhe; tha sagde hand, att hand var icke vdt skicket, att hand kunde sighe huer mand sandhen; men dogh forsaa samme haffnefoghet segh noghet ther y, att hand beholth icke hannom tilstede, ock sagde segh ock samme skipper, att hand haffde

møghet folck indhe, l karle for skipper Clemendz skyld, thii Clemend haffde forwilckoredt segh, att hand skulde henghe hannom y bospriddhet, huilcket ock fandis for løghen, ock haffde hand icke myere end xi karle med seg indhen, som haffnefogedhen sigher for megh y boyerthen var, ock laa hand myere end j vxøes fra landhet. Kiere ffader, then tiid jegh forfor thet, lodh jeg strax mitt budh riidhe aff stedh, tha var samme skipper burth løbben en tyme eller two tilforn oc haffde ladhet stollodhe en bod mett seg fraa en bondhe her paa landet, ock sendher jegh ether hans naffn, som thii sighe hand skuldh hiede, bedher jeg ether gierne, kiere ffadher, att y vilde vel giøre ock haffve then vmagh att forscriffue thet till tolderen y Helsingør, att hand maatte blyffue resterdt, skyb oc godz, ner hand kommer y swndhet, till saa lenge jeg maatthe fonge budh, jeg maatthe komme y retthe metth hannom for ether, godhe herrer Danmarckes raad eller nogen paa myne veghne, hues jegh hannom ydermiere till att taale haffwer, end jegh nu scriffwe kand, men dogh maa y vidhe, kiere fadher, vm then skipper, som laa for Kiøbindhaffwen then vinther, som haffde hieme y Hamborigh, ock myn drengh burth førdhe, ock vor forbod, metth thii andher skipper, bødhe tysk ock danske, aff her Jehan Vrne ock borgemesther ock raad vedt liiff ock godzs, som jegh theris briiff paa haffwer, huilcket jegh sendher ether samme skippers naffn, atti (!) leylighedt begaff segh saa, att thenne maatthe staa megh till retthe ther for, for then kost ock tæringh, jeg voffueth ther paa, huilcket gud hielpe megh saa sandht, att jeg haffuer voffuet thii pendinge ther paa, bodhe mett skenck ock andhett, som jeg icke tør være bekiend for mienighe mand. Jtem maa i ock vede, kiere fader, att iegh feck att vedhe sidhen, att samme bøyerth haffde veret vndher Hoborigh ock taghet fiske fraa fiskeren. Jtem saa sender jeg ether ock naffned paa then skipper, som myn drengh burth førdhe, om leylighedhen sagde till, atth saa matte skee, ati vilde verre meg behielpeligh y samme erindhe, som for^{ne} staar. Jtem, kiere fader, gyffuer jeg ether kierlige tilkiendhe, att her var en mønthemesther her paa landhet, som hiedhe Hans Seyer, som var hoss Seuren Norby, ock bliff sidhen giff ock feck en borgemesters høstru her i stadhen och er en raadmand, hand spurde seg loff i fiorde aff megh ock borgemesterne ock vilde faare til Hamborigh ock kreffue noghet arffwe indh, som hannom tilstod, huilcket jeg formercker i hans scriffwelse (!) borgemesther, att hand icke haffwer fanghet møghet retth ther, ock ther for haffuer hand giffwet seg paa mønthen y Rostock aff stor sorigh och armodt, som hand er y kommen for nogher handscriffther, som Sewren Norby kom hannom till att giffwe

vdt paa hans veghne, oc ther for haffwer forkommedt møghet aff hues hand feck medt høstrwen, ock haffwer swar omgiengels hos hindher, thii thet slecth møgh ildsindhet er, ther for. Kiere fader, saa haffwer jegh screffuit samme mønthemester till effther hans scriffwile, som hand scriffwer, jeg skal findhe hannom i Rodstock paa mønthen, att hand skall vfortøffwet giffue seg hiidt paa hans løfte oc iædh, ock jeg vill gierne ramme hans begste, ner hand kommer, att hand skall kommen (!) till noghen syn opretningh ock komme till arbeyd ighen; ock sendhe jeg samme breff till Rodstock, ock scriff høstrwen ock borgemesther hannom desligest till, och then tiidt han feck breffwen, scriff hand inthet tilbaghe ighien, men indhen en korth tid ther effther drogh aff byen, ock inghen vedh huert hand drogh. Thii befrøcther jeg meg, att hand skall icke komme; vilde jeg nødigt møste hannom y thenne tiidt. Kiere fadher, tha haffwer ock hans venner skicket eth andhet vist bud effther hannom, att hand skulde visseligh komme, ock att jeg haffwer loffwet hannom i^c marck aff myn eghen pendinge att ville giffwe hannom, desligest vilde jeg loone hannom ii^c marck ock vare hannom behielpelig till mønthen, huilcket jeg befrøcther, att thett skall være ald tingest forgieffs. Thii bedher jeg ether gierne, kiere fadher, ati vilde velgiøre ock handle mett Jørgen mønthere, att hand vilde forscriffwe till hannom, hwar hand kunde spørre hannom, thii jegh ved, hand kom till hannom, ock y vilde saa være behielpelig, hand maatthe komme hiidt, ock hues y hannom tilsagde her, thet vill jeg visseligh holde hannom effther slygh mieninghe, som formeld er, ock hoobes megh till, att hans venner skall saa handel, att høstrwen skall bliffwe bedher till sindtzs her effther; thii hwn giffwer seg harth, att mand maa see stor ønck paa hindher; fortøcker oc bekiender thet nu først, at hun saa haffwer weret till sindhe, som thii sige for megh. Kiere fadher, vedh y noghen godhe raad ther till, att y vilde velgiøre ock diele thett mett megh, thii megh ligger storlig machth ther paa, om gud forbywde noghet paa kom, for alle hande sagher skyld, som jeg icke nu scriffwe kandh, ock skall thenne breffwysere ydermiere taale meth ether ther om, om hand kommer ether till ordzs. Bedher jeg ether gierne, att y icke fortæncker megh, jeg raader nu ock altiit saa dristeligh offer ether y myn scriffwile. Her mett ether then almegtigste gud befalindes till ewig tiidt, raader och bywdher altiit offer megh som offer ethers eghen søn. Scriffueth paa Wisborigh søndaghen nest effther trinitatis anno domini 1534.

*Henrick
Rosenkrantz ritther.*

Jtem, kiere fader, sender jeg ether en copie aff eth passbreff, som en landzknecht kom hiidt mett, ock samme landzknecht forskicket jeg syn vey ighien, att y forfarer, hues myening thet halfuer mett segh.

CXVI.

Wipne af Mols Sønderherredsting, at Peter Ingvorsen, Foged paa Bjørnholm, paa Hr. Henrik Rosenkrantz's Vegne tog Lavhøvd paa Øxenmøllegaard i Tirstrup Sogn.

d. 1534, 4 August.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bihmarf. (Sønder Herred, Aarhus Stift Nr. 44) har havt 6 hængende Segl, af hvilke Nr. 3 mangler.

Alle men, thette breff seer eller høre lesse, helsse wii, Niels Seuerinsen i Mordrop, ffogit til Sønderherretztigh, Seuerin Nielszen ibidem, Essbern Oluffsen i Allerge, Pedher Michiilssen i Kattholm, Mic. Perssen i Ebdrop oc Jens Mwlbo uti Jæningard, ewindelig met gud, vii kwngiøre for alle men ner^{des} oc kommandes, anno domini mdxxxiiii^o then tiissdag nest fore sancti Laurentii dag tha var skicket for oss oc herretzmen beskedhen swend. Peder Ingvorsen, ffogit til Biørnholm, vppaa her *Henrick Rosenkrantz*s vegne loglig ersket, bedes oc feck eth fult tings vitnne aff viii dannemen, som er Seuerin Jepsen i Horstwed, Mic. Terckelssen ibidem, Villatz Knutsen ibidem, Nis Hellisen i Stabrand, Lauris Seuerinsen ibidem, Michiel Persen i Ebdrop, Nis Andissen i Hyllested ock Jens Seuerinsen i Horstwed, huelke for^{ne} otthe dannemen votnne vppaa theres gode tro, siell oc sandhe, at the hørde oc sage samme dag vppaa forscreffne Sønderherretztig inden alle iiii stocke for^{ne} Per Ingworssens lagehøffdz høring, som er Staphen Essbernsen i Ylbierre oc Jens Seuerinsen uti Jæningard, the votnne oc kwndgiørde for oss oc herretzmen, at for^{ne} Per Ingvorsen vppa her *Henrick Rosenkrantz*s vegne gaff logh for lageheffd oc loglig indworde paa for^{ne} her *Henreks* vegne met gode jordeyermen siellfs tollfthe, som fogdhen oc herretzmen ha^m for retthe fand, Øxenmøllegard, som han paa stod, met all syn retthe tilleggelse, som er fraa then sten søndhen Fogxløfftzveyen oc norden Skiolsskier uti Tistrop marckeskiel oc sønder vppa uti Skiolssbeck, becken rett nedat uti then gammell aa. Jtem then aa ret ned att

intil then omfløtt holm, item then gammell aa øssten omkryng then holm oc saa aalen framdeles ned ath uti Siømmølle dam met for^{ne} mølle oc møllægardz rette tiilleging, som ther nw tillegger oc aff arildztiid tillegget haffuer, met daam oc damsbond, flod oc flodsthet, ager, eng, skoff, marck, hiedhe, mosse, fiiske vand oc fægang, ehvad thet helst er eller uti noger made neffnes kan, aldeles enckthet wndertaget. Thet for^{ne} indworde han for for^{ne} her *Henricks* frii hierck oc enmercki, som han haffuer erffuet efter syn fader oc foreldre, oc vort for^{ne} lagehøffd loglig til boden iii samfold ting til Sønderherretz ting fæst oc fwnden aff fogit oc herretzmen oc giffuen uti lagetide, oc mellthe for^{ne} lagehedffz høring for^{ne} lageheffd wiitt syn fulle mackt at bliiffue, uten hwn felles, som lagen vduisser. At saa er gangen oc faren, som forscreffuet stander, thet vitne wii for^{ne} met vore indzeg. Datum anno domini, die locoque, vt supra.

CXVII.

Borgemestere og Raad i Kjøge bevidne at have modtaget en Falkonet af Søren Smed paa Hr. Oluf Rosenkrantz til Balløvs Begne.

b. Kjøge 1534, 13 August.

Orig. paa Papir med 3 Segl, Kgl. Bibl., Danffe Kæls Breve, Fasc. 59, Pars 1, Nr. 18.

Vii efftherschreffne Sigher Lauritzen, Jens guldsmed, borgemestere vtj Kjøge, Hans Raase, raadmand i same sted, kiendes oc vittherligt for alle giøre met thette vorth obne breff, at wii haffue wpbarith oc anammith ett falckeneeth aff Seurinn smedh paa erlig welbirdig mand oc streng ridders vegne her *Olleff Rosenkrantz* thil Walløff. Thii giffue wii oc ladhe for^{ne} Seurinn ledig oc løss vdhen ald kraff pa same falckenez vegne, som hannom i naagher maadhe thilthalis kandh aff wore. Thil vitningsbyrdh ere wore endseile satte nedhen paa thette wort obne breff, som var giffuit oc schreffuith i Kjøge torsdag nest effther sancti Laurentii martiris dag anno domini mdxxxiiij.

Samtidig Paategning:

Breff paa en falckenet, ieg lod sende till Køge.

CXVIII.

Hr. Oluf Rosenkrantz (til Ballø) opfiger Hertug Hans, hvis Hofmester han hidtil har været, Huldskab og Troskab, da Grev Kristoffer af Oldenburg har indtaget baade Skaane, Sjælland, Fyen og Smaalandene, og den menige Mand er gaaet Grevens til Haande, og da Hr. Oluf har alt sit Arvegods liggende i disse Lande og saaledes nødes og trænges til dette Skridt. [Zfr. Grev Kristoffers Brev af samme Dag, hvori han tillader „unfern lieben getreuen Hr. Oluf Nielsen Ritter“ paa Forbøn og af Naade, at „abzuwordern“ hans Hustru, deres ægte Børn, Zomfruer, Piger osv. fra Nyborg Slot, (der var taget af de Grevelige) og bringe dem her over til Sjælland til hans Arvegods, trykt i Palud. Müllers Aftstykker til Grevefejden I, 160].

b. Kjøbenhavn 1534, 16 August.

Orig. paa Papir med Segl (Rosenkrantz Baaben med Stattaaf og Løver, omtrent som Tab. IV Nr. 8, dog med stærkere udsmykket Hjelmstuf), Gsmark., Gottorpste Fællesarkiv, XXXVII. Accessoria Nr. 1.

Myn wdmyge, willige och wndertanige throe tieniste altid tilforne wdmygeligenn. Hogborne førsthe, kiærste nadige herre, som ethers førstelige nadhe well fortæncker, huorledes at noger aar sidenn for gangenn hogborne første och stormectige herre, her Frederick, met guds nade Danmarckes, Wendes och Gottes koning etc., ethers nades herre fadher, hues siell gudt hassue ewindelighenn, ossuerwærendes Danmarckes riges raadt, antworde meg ethers nadhe, och forhober ieg nest guds hielp wnder thes forledenne tidt och her till at hassue tienth ethers førstelige nade trolighenn och erlighenn wdi alle madhe, huilket ieg och frembdelis hassde achthet at giørdt, som en erlig mandt burdhe at giøre. Tha som ethers førstelige nadhe well witterligt er, och nw hørth och forfarith hassuer, huorledes at hogborne første greffue Christoffer aff Oldenborigh och Delmenhorst met weldige macht for middelst thenn almectige guds obenbare trøst, bistandt, hassuer segh her indt wdj rigeth giffuet och indtageth bodhe Skonæ landt, Seland, Fynn och alle smaalandenne, och menige mandt, ther wwindenn besiddendes ere, hans førstelige nadhe till handhe gangenn, saa hassuer ieg wdi samme lande myt arffue och eighe liggendes, som ieg meg, mynn husfrue och børnn aff holde skall, och kandt ther fore icke nw lengher wære ethers førstelige nades tienere, menn nødes och trenges til fore sodann leiligheitz skyldt, som segh wdi thenne tidt begiffuer, at opsigte ethers førstelige nade mynn throe tieniste, bedendes

ethers førstelige nadhe wmygeligenn och gierne, at ethers førstelige nade will ther fore giffue meg mynn handt igienn och thenn throe tieniste, som ieg ethers førstelige nade tilsagt haffuer, och gunsteligenn ansee sodann mynn store nødh och obenbarre orsage, som meg ther till trengher; hues andenn deell ieg kandt, meg met ære tilstaar och mweligt er at giøre ethers førstelige nade till willie och welfaldt, will ieg gierne giøre. Her met ethers førstelige nades lifff och siell gudt befalendes till ewige tidt. Schreffuit wdj Kõpmanhaffuenn søndagenn nest effther assumptionis Marie dag aar etc. mdxxxiiij.

*Oluff
Rosenkrants* ritthere.

Udskrift: Høgborne førsthe her Hans met guds nade ret arffuinge till Norige, hertug wdi Sleswigk, Holstenn, Stormarenn och Dithmerskenn, greffue vdi Oldenborrig och Delmenhorst, wmygeligenn tilschreffuit.

CXIX.

Hr. Henrik Rosenkrantz, Hovedsmand paa Gulland, til Sorgen Clingenbeck, Hovedsmand paa Memel, om mange forskjellige Forhold: om Soudrustningerne m. m., Forholdet til Sverig, Oprøret i Malmø, Indtagelsen af Stege fra hans Svigerfader Anders Bilde, ligeledes af dennes Gaard (Søholm); hans Broders Gaard (Vallø) er endnu ved Magt, ellers er hele Sjælland, med Undtagelse af Kallundborg, i Grevens Magt; Hr. Anders Bilde har udvirket et Lejdebrev for ham, men han haaber aldrig at faa Brug for det; Gulland, et af Rigets Klenodier, vil han ikke give ud af sin Haand uden til en af hele Raadet valgt Konge. — Om Otte Krumpens Udfærd, med meget mere.

b. (Gulland) 1534, 22 August.

Orig. (eller samtidig Kopi), Gsmark., Dste. Kong. Hift. 15, Nr. 59.

Mein freuntliche gantz willige dinst stets zuuorn. Erbar vnd vhester grosgunstiger, freuntlicher lieber her hauptman, besonder gelibter freunt, nachpar vnd gonner, ich geb euer erb. hir mit gantz dinstlich zuuornhemen, das ich den zerath an k. w. zu Schweden ausgangen neben der missiuen meins g. fursten vnd herren des hertzogen zu Preussen samt euren

schriften an mich lautende bey ewrm ampts vnderthanen Hans Peper vnd dar nach auch von Jørgen Schonefelt zu dinstlichen angenehmen danck empfangen vnd aus denselben schriften an mich lautend grunt vnd maynung allenthalben wol verstanden. Freuntlicher lieber her hauptman, ewrm schreiben nach, das ich von wegen m. g. f. zu Preussen etc. denselbigen cerat an k. w. zu Schweden fertigen solde, hab ich eilents vnuerseumt des andern tags denselbigen sampt meinen schrifften mit meinem diner von hier nach Kalmar an sein k. w. verfordert, so werde ich durch meinen diner bericht, das k. w. stracks des andern tags vff nach den holm gezogen, vnd der secretarius aldar geplieben, dy briff zur widder antwort abzufertigen, welche ich ytzung ewr erb. bey gedachten Hans Peper nemblich v derselbigen brif solcher forma, als ich sy empfangen vnd der secretarius an mich vorschicket hatt, vnd hab selbst bey mich also gedacht, dweil mein diner so lang aus war, das k. m. eins teutzschen schreibers von notten, nachdem Wolf schreiber etzliche tag nach Lübeck zuuorn entronnen ist, als man sagt, das sein k. w. demselbigen schreiber vil vertrauet, vnd aller sachen meynung wol gewust hat, wij ewr erb. wol abnehmen khan, mher als ich zuschreiben weis. . . .¹⁾

Lieber her hauptman, als ewr schriften vormelden, das ich nach s. f. g. beger bey k. w. Schweden also ij oder iij schiff mit aller nodturfft ausgerust solde verfordern, iren f. g. vrleugs schiffen in den nothen das Konningpergks tiff entgegen zu kommen, in weitter fhare nicht gesetzt wurde, so wil ich euch, lieber her hauptman, gutter wolmeynung nicht vorbergen, wo vil gdachte k. w. zu Schweden yre erleugs schiff in der sehe gewest, des willens in den belth zulauffen, m. g. f. vnd hern zu Holstein zu entsetzen vnd den feinden abzubrechen, sein solche k. w. schiff nicht weitter gekomen bis vnder Hannewe, darbey hat ich mein seghen schiff k. w. zu dinst zur nodturfft zugebrauchen vnd schigket das mall s. k. w. etzliche reutter vnd knechte zu lande, des willens, wie ich bericht, nach Schone zu ziehen, do war ein amissat von dem hauffen zu dem amirall gekommen, vfs konnigs schiff zeitung gebracht, das dy Lubischen ire schiff zu hauff geruckt, in ir vortel zuuorstercken; was weitter beschedt der amissat dem amirall gebracht, ist mir vnbeuust; darauff ist der amiral mit den andern schiffen zusigel gangen, vbesture nach Khamar senth des dritten tags dornach dem helm gelauffen, ij jacht vnd j bayarth ligen geplieben, vnd wo ich erfahren, so wher solcher abzugk nicht von notten gewest, do weren schiff

¹⁾ Handler om Kalfsten, Hertug Albrecht af Preussen skal have fra Gulland.

im gesicht in der sehe sunder noch ehr vorteil wol hatten schaffen mogen. Lieber her hauptman, versehe mich werden allenhalben bescheidt bey f. g. zu Preussen etc., was k. w. briff zu Schweden derhalben inhaltend erfinden, dan so k. w. schreibet mir nicht bey meinem segen schiff vf das mal keinen bescheidt, wo sichs verlauffen hatt.

Ich entpfingk etlich schriften von einem gutten freunde aus Schone ij oder iij tag zuuoren, ehr des konnigs schieff vnder Henaw quemen, se. k. schiff vnd volck aldar in Schone bald weren komen, solt graff Cristof mit den Lubeschen also seynen willen nicht beschafft, als nu leder gescheen, dan alles yres erobernus ist anderst nicht dan mit groser voretherrey vor den porgern vnd pawern zugegangen.

Als der anfangk mit den Elbogischen gestheen, haben sy bisher vorbracht mit morth, rauben vnd brennen, als auch angefangen vf Møne zu Stücke durch burgermeyster vnd burgers, dy in dem reich dem adel zuuorn knechts weise gedint, vnd zu dem mole, ijm ede auch traulich sich vorpflicht mit dem vogte vnd andern edelleuten, das haus Stecke traulich zuhalten, aber den voigt rotsweys vor dy sofortem abgeschedt vf einem briff zuhandeln, so seind andere burger vff einen arth bescheden, demselbigen voigt selbt iijj erworgt, vnd ij edelleuth schwerlich dauon gekomen verwonth vnnd geschlagen, dy andern haben dy pfortte geoffneth, iij edel frawen, dy ein des hauptmans tochter¹⁾, yrer cleder vnd cleinorder entpflosset vnd bestrickt, an den graffen vorschickt, souil auch auf dem haus gewest, beraubet mit dem graffen zur helffte gepawt vnd gepeuetet das haus angefangen zubrechen, welchs als der grosse so sy gethan vnd noch thun können gestattet, vnd zu gutte noch gibt. Also haben sy auch in andern orts landen auf Valsther, Lolandt, Langeland vnd Fune gehandelt.

Item dy borger vnd pawr geben keinen zins mher, vnd was sy widder den adel dem graffen vorbringen, das mus alles war sein.

Der graff richt solch regiment an, als der alde konnigk, do er im lande was, noch der hollendischen manir, vnd auff Kopenhagen schlos also verordenth, das der adel nicht mher als mit einem buben oder vff gan man vnd dy alden burgermayster vnd rath abgesetzt, vorsehe mich solch regiment werde nicht lange bestandt haben.

Weytter wirth gesagt, das die burger vnd pair in Schone auch den adel also handeln, das sy nicht wusten, wo sy naus sollen, vnd haben

¹⁾ Henriette Rosenkrantz's Festens, Clara Witbe, se nebenfor S. 155—56.

dem graffen auch zum kreutz kriehen müssen vnd mit anderer noth mher betzungen, do ich dan noch nicht bescheidt von habe.

Mir wurd geschrieben, das der adel vnd ritterschafft in Fune m. g. h. zu Holstein etc. zuholdigen gesindt, haben borger vnd pawr sich versamelt widder sij, mit morth, raub vnd brandt, solcher forma, wo oben berurth, vnd wirth gesagt, das m. g. h. zu Holstein etc. etzlich reutter vnd knecht aus Judtlandt dahin geschickt, solchen mishandel gestrafft, do Ambrosius buchbinder mit seins weibsvatter vnd freunden zu solchem spil ein anrichter sey.

Dasselbige obenberurts haus Stecke hat her Andres Bilde, einer von den rethen, inne gehapt, der vf dem zuge was mit pferdt vnd harnisch nach Kopenhagen, aber von den graffen vorhindert vf sein egen haus gedrunge, welcks der graff mit ij karthaunen vnd etzlichen schlangen beschossen vnd aus noth sich geben müssen, wie wol dy knecht zuuorn geschworn, als dem graffen ane noth nicht holdigen wolde, beim leben nicht zulassen, so hat got seine gnade gegeben, das aus dem haus dy beden kartaunen laden mit yrem besten buchszen schutz zu drumern geschossen, dy mauer warth aber bynnen geknisterdt vff dem orth, do sy beschossen, das sy im schwange gestanden.

Meins brudern haus leidt ein meyl dauon, das ist noch bey macht. Sonst ist das gantz Sylandt mit Kopenhagen stadt vnd schlos hinweck, an das schlos Kallenborch, das ist m. g. h. zu Holstein etc. zum besten, man sagt, der graff habe ij fenlein knecht dauor geschickt, was sy ausgericht, ist mir noch vnbewust.

K. w. zu Schweden schreibt mir zum andern malh, das der landtgraff personlich selbst zu m. g. h. zu Holstein etc. mit dem hauffen reutter vnd knechten komen sey. Als ich vorhoff dem also zu sein, so hats, wil got, kein noth, vnd schreibet auch sein k. w. von hochberumbten m. g. h. zu Holstein etc. von solcher gotlichen vnd cristlichen koer nicht ab zu weichen, sonder seines hochsten vermuhntens leib vnd guth doran zustrecken, als ir auch in der eingelegten copia des secretarien Frantz Trebbaw vornemen werdet, welchs der konnig auch kegen mir in seinem briff vormeldt hat.

Weitter, lieber her hauptman, wil ich auch euch freuntlicher wolmeynung nicht vorbergen, das kortz vorschinen mein diner, schipper vnd busleuth, dy auff dem einen schiff weren, welchs mir von den feinden abgespannen von des graffen hauffen gekamen, vnd durch oben bemelten hern Andres Bilden, den ewr erb. meins vorsehens an person wol kommen sol, welchs tochter mir nach gotlichem willen ver-

trauet ist, dy nun in solche bedrugkte angst vnder den graff gekommen, wie vor gemelth. Aber so ehr, als ehr ym synnen hatte, zu Kopenhagen wer komen vnd das schlos daselbst in beuelch gehabt, wer villeicht vil noch plieben, als nun gescheen vnd verhanden ist, dan er hatte bey dem gemeinen manne ein guts gehor, der hat demselbigen meinen diners von dem graffen einen gleits breff vf mich lauttende erworben, dohin zukommen zwischen hir vnd Martini noch lauth desselbigen, des ich dan von im ym yrsten jar vnd vil lenger mit gots hulff nicht begern will. Von solchem briff schick ich ewr erb. eyne copia, gleich wy ichs empfangen, auf denisch geschrieben, vnd wolde den ins teutzsch nicht verandern, krigen wol einen, der sy verdolmetzsch khan, vnd khan nicht anders darus vormercken, das sy vhost ist, dem sye von notten vnd im schlaffs nicht vil reden wil, vnd sein grunt mich geruhe vf einen esel zusetzen, zweiffel nicht, wo es ymmer her kommen sich selbst betriegen werd, suldens auch dy Lybischen selbst thun. Vvnd khan hern Andres Bilden hir inne in keinen wegk vordenken, dweil seine sach also belegen, vnd vf solche meynung gewisslich gethan, das die veinde in solcher berurthern mitler zeyt dise jegen nicht ersuchen wurden, dweil gedachter her Andres seins vornhemens ein guth aufmercken hatt, wie wol sy im solches nicht vortrawen, vnd ist vf sonderliche anschlege gescheen, als dem reich zum besten, wy ich nu schriftlichen nich vormelden khan.

Vvnd weys auch gewisslich, das im vnd andern mher doselbst gantz leid wer, das dis lanth dem reich solt abgespannen werden, vnd den andern zu teil, dan es ist nicht ein ringes clenodium des reichs, vnd ires letzten abzugs von hir ist noch nichts vergessenn.

Jtem so wil ichs vf solche bestympte zeit also bescheen lassen, vnd mein gewisse bothschaft aus reich nach Sehelandt vorschicken, vff weytlern bescheidt vnd auslege zuuor forschen, idoch zu keinem wege seinem beger nicht noch zukomen, besonder ich wurde dan durch einen erwelthen konnig mit sampt der styme der gantzen reichs rethen abgestheedt, verhoff aber zu gotlicher gnaden disem oder dem alden konnige nymer mher dortzu kommen werd, wy wol ichs schriftlichen vorstanden sich in beyder namen hat holdigen lassen, dortzu dy ritterschaft vnd adel mit solchen vormelthen anschlegen vnd tucken getzwungen.

Fruntlicher lieber her hauptman, so hab ich iij schiff vf meinen genomen schaden angehalten, ij von Kopenhagen vnd eins zu Lubeck zu haus horenden, doruff ein Westfhelingk mit namen Heinrich Bose des

newen gekornen burgermeisters zu Kopenhagen, welcher solchen spil hat helffen treiben, sein bruder Hans Bos genumbt, der sagt vor eine warheit, das der bischoff vff Øsel mit anhangk des ordens den Lubischen das schlos Arnsburg auftragen will, vnd vorwartet irer alle stunden.

Nachdem auch ewr. erb. in iren schrifften vormeldet, das m. g. f. vnd her zu Preussen etc. ij vrlags schiff vnd eine jacht mit aller nodturfft zu rusten, wes sein f. g. weitter zuthun odder nicht, werden villeicht k. w. zu Schweden briff antzaigen, dweil solche k. schiff nu nicht verhanden, deucht mich rath, so es sein f. g. also gefelligh, dieselbigen zugerusten schiff vnd jacht still zuligen, bis kortzlich das blath ein mal vmschluge, nachdem sich dy Lubeschen vfs newe mit schiffen vorsterckt haben. . . .

Als ewr. erb. schrifften vormelden von den zeittungen des Rigischen schippers, geth fast auf dy meynunge aus, bsondern was beyde m. g. h. vnd fursten zu Preussen vnd Leifflandt etc. anghet, hab ich weitter von nicht vernomen, ane das ich zuuorn von dem westhfalichen man geschriben des brifs halben, der gefunden sein sol, dy ewangelischen vmbzubringen, hab ich den reichs rethen, dy es anghet, geschriben, vnd sagen bey yhrem hochstem, douon ine nicht bewust, vnd das dy Malmöschten denselbigen selbst erticht, den gemein man mith dest schleuniger zum vfrur gebracht haben.

Des kom ich auch in erfahrung, das der adel, so von den Elbogischen vnd vf andern orttern gefangen vnd verrascht haben, alle dem graffen geschworn vnd geholdigeth. Vnnd auch etzliche andere mher des adels in Fune vnd sunderlich her Otto Krompen, den konnig Cristiern zum obersten in Schweden gemacht, als er das land eroberthe, welchen ewr. erb. villeicht wol kennen sol, derselbige wart nu im sommer mit dem teutzschen canzler vnd dem marschalck Melchior Rantzaw von wegen m. g. h. von Holstein etc. vnd des reichs, in hof Borgondien vorschicket. . . .¹⁾

Der benumpt her Otto Krumpen hat ein faste haus vf Langelandt, vnd hat den hundt bishere nye lassen hincken, dartzu hat er sin gewaltigen bischoff in Judtlandt zum bruder; was dorunder ist, wes ich nicht, verhoff doch, es schicke sich so balde m. g. f. zu Holstein etc. zum besten mher als zum ergesten, doch seinem glimpff zu keinem nachreden etc. Vnd hat bey dem alden konnige vf seinem keine gonst vnd gnade nicht vorwerben.

Dyse zeittungen alsberurt von hern Otten quam mir ytzund letzlich.

¹⁾ Her følger Indholdet af Traktaten af 9 Sept. 1533 (Aftf. til Grevefejden I. S. 10).

Vnd wirt gesagt, das bey Sybreth yrem regiment nicht grosser vsehenth von notten als ytzunds im reich ist, dan es darff einer den andern nicht wol ansprechen; got mags wissen, was doraus werden will, vnd wes aus dem reich keine zeittung nicht zu kriegen, sonder mit disem gefug als oben vormelt ist, was ich dan erforschen werde, wil ich euch mit dem eylesden mittheilen, wan ewr. erb. j oder ij stur leuth hat, bey mir zupleiben, nach gelegenen sachen, was von notten des tiffen aldar anzulauffen wusten. Datum des 22 augusti anno etc. im xxxiiij.

Heinrich Rosenkrantz ritter,
hauptman vf Godtlandt.

An Jorgen Clingenbeck
hauptman zur Memmel.

CXX.

Grev Kristoffer til Fru Anne, Holger Ericssens (Rosenkrantzens) Efterleverske, om at have sin Udruustning tilstede, da de svenske Tropper ere komne til Landsgrænsen.

d. Kjøbenhavn Slot 1534, 16 October.

Orig. paa Papir med Segl i Danske Kong. Hist., Fasc. 15, Nr. 10.

Christoffer met guds naade greffue till Oldenborg oc Delmenhorst etc. Vor synderliig gunst tilfornn, wiider, at wij haffue nu fanget kundskaff, at konning Gøstaff aff Sueriig haffuer samelet it tall krigsfolk til hest oc fod, oc er ther met komenn til landmærket oc agther sig nedher i Schaane. Thij betthe wy etther kierligen, at i lade etther rustning wære tilstede, thet meste i kunne aff sted kome, oc lade ther met giøre wore oc riigens fiendher modstand oc affbræk, naar i ther om igienn wor scriffuelse fangendes, oc ther met tilhielppe at affuerge wor, rigens oc etther egen skade oc forderffue. Ther met giøre os synderligen til wille, oc wille thet kierligen met etther forskyldde. Beffalindes etther gud. Screffuet paa wort slot Kiøbenhaffun sancti Galli confessoris aar etc. mdxxxiiij wnder wort signet.

Udskrift: Os elskelige frue Anne *Holgiærd Ericssens* ephtherleffuerske til Høg[strup]gord oc læ[n].

CXXI.

Grev Kristoffer af Oldenburg til Fru Anne, Holger Griffen (Rosenfrangés) Efterleverste, om at udrede den Sum Penge, hun er opstrevet for, „da Fjenderne nu ligge i vore Lande“.

b. Kjøbenhavns Slot 1534, 4 November.

Orig. paa Papir med Segl i Danske Kongers Hist., Fasc. 15, Nr. 9, Geh. Ark.

Christoffer met guds nadhe greffue wthii Oldenburg och Delmenhorst.

Wor sønderlige gunst tillforen, wiider, att som wii etther syst tiil-schreffue om enn swm penninge, som wor elschelige raadt syst hooss oss forsamledhe etther fore wptegnedhe, ther i skwlle komme oss mett till wndsetning, till hielp att løne och soldhe wortt kriigs folck mett, och samme swm er icke endt nw fremkomenn, och fiendherne nw lygge wthij wore landhe och thennum fordreffue (!), och wii icke kunne brwge samme wortt krygsfolck emodt fienderne, føre the faa theris betalning, saa bethe wii etther kierligenn, attii wille ansee och alwerligenn offuerweyge sadann nødt och trang och met thet aller ydherligsthe forschieke oss [h]wess swm penninge som wii etther syst om tillsch[ref]fue och i ære fore optegnedhe, och ther som nødhen och trangenn icke saa hardeligenn forhennde wore, [th]a wille wii icke saa inderligenn eske thet aff etther; attii ther fore wille etther her wthii bewiisse, som wii etther fwldkommeligen tiiltro, thii i kwndhe selffue besyndhe, hwadt makt her paa ligger, och forskille wii thet gierne. Beffalendes etther gud. Schreffuit paa wortt slott Køpnehaffn fredagenn nest effther alle hellgenn dag aar &c. mdxxxiii vnder wort signet.

Udskrift: Oss elsk. fru Anne *Holgers* epherleuerscke tiill Høgstroph.

CXXII.

Grev Kristoffer underretter Fru Anne, Holger Griffen (Rosenfrangés) Efterleverste, til Højstrup Gaard om, at Hr. Thyge Krabbe har til-

meldt ham de Svenskes Ankomst for Halmstad; hun skal ufortøvet sende sine Folk. 3fr. Nr. 120 (16 Oktbr.).

d. Kbhvn., Oktbr.—Novbr. 1534.

Orig. paa Papir med Spor af Segl, Geh. Art., Danffe Saml. 393, 1.

Christoffer mett guds naade greffue tiil Oldenborg oc Delmenhorst &c.

Vor synderliig gunst tilforenn, wiider, at wij finge nu wdj affthen os elskelige her Thygge Krabbes scriffuelse, szaa ath the suenske ære komen fore Halmstedt wdj Schaane mett et tall kriigs folk bode till heste oc fodt. Thy betthe wij etther kierligen, ati strax wfortoffuet met thet aller første forskicke etthers rustning met hæste oc harnisk, then aller meste i kunne aff sted komme, wtoffuer til Schaane, spaarendes ther offuer ingen tiidt, som i sel[ff] formerker, os, riiget oc these indbyggere alsom største magt er thet at the Suenske skull icke handle os almu nde om the icke finge hielp, trøsth och wndse ller snarest, wij wille self oc saa forsk[ic]ke lands knegthe, thet meste wij kunne af i landt oc andersteds beliggendes oc ther oc these indbygers skaade oc for oc wille thet igienn met all met etther forskylde oc bekende paa wort slot Kiøbenhaffn s r dag aar &c. mdxxxiiii wnder wort signet.

Udskrift: . . . skelige frue Anne, *Holgiærd EricSENS* eptherløffuerske, til Høgstrops gordth.

CXXIII.

Hr. Oluf Rosenkrantz skriver til Fru Anne Holgers om de Benge, der aftraves hende (af Grev Kristoffer); hun behøver ikke at frygte for Borgere og Bønder; indbyder hende til Vallø.

d. Vallø 1534, 19 Novbr.(?)

Orig. med Segl (uden Løver), Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 53, Parø 4, Nr. 227.

. . . Kierre bole, hobis meg nest gudtzs hielp, attj faa lengger dag paa dy pening^e, som the aff etther begierendis er, szom thette mitt budt ytherrmere kandt siige, en ieg nw schriffue kandt. Kierre bole, talde i om, att etthers harnessk vor wdj Kiøffnehaffn mett flancker och skyrtth, huadt ther tiilhører, och ther som i wille lentt mig thet och ladett thet sammen slag i tønner, tha viille ieg self lade hentthet, och huadt ther waare vferdugdt paaett, tha viille ieg nest gudtzs help . . . thet ferde, szaa thet skulle være ferdugdt, nar i v . . . haffue thet ighen. Kierre bole, motthe en then tiidt komme och saa skiicke siig, att ieg haffde thet b . . . , och skulle mandt haffue thet aff byen, tha skulle mandt slaa thet wdj en tønne, som for^{ne} star, och spiillen, szom i kunde vell self tencke ytherrmere, en ieg nw schriffue kandt. Her mett etther gudt allermeg^{te} befallendis. Raader och biuder altiide offuer meg, som etther bør att giøre. Ex Vallø, ilich mett hast tuorsdag fore præsentationis Marie mdxxxiiij.

Oluff

Rosenk. riitther.

Kierre bole, tuor i nesth gudtz hielp inghen frycth eller fare haffue for burgere eller fore bøndher; om the Swenske viill ieg vell schriffue etther, nar ieg faar ytthermere thiender ther om etc. Kierre bole, bedher ieg etther duog gierne, att thet furste etther mueligt er, i tuore lade etther wdt, attj viille vell giøre och komme hiidt thiill mig etc.

Udskrift: Syn kierre bole frue Anne *Holgers* thiill Høgstrvp wenlighen tiilschreffwen thiill eghen hondt.

CXXIV.

Fru Anne Mejnstrup (Holger Erikfen Rosenkrantz^s Efterleiverste) skriver til Fru Sofie Krummedige, Efte Wildes, om sin Frygt for de thste Krigsfolk, som nu ere komne; takker for hendes Omsorg for hendes Børnebørn; Hilsen fra hendes Datter Else Rosenkrantz^s Børn, som ere hos hende (paa Vallø) o. s. v.

d. Vallø 1534, 19 Decbr.

Orig. med Segl, Adelsbreve, Fasc 46, Pars 1, Nr. 72, Rgl. Bibl.

Søsterliig och k^e hielssen, min kere søster, theg altiit tilforne schriffuett mett gudt. Min aldrkeriste Sophie, kanndt iegh theg aldriig fwldtake for alten store dydt, thw haffuer beuist megh i saa mange mode, sunderliigh for then store dydt och velgerningh, thw beuisthe megh nhw siist, vij vore tilsammen. Herre gudt forskyllet mett thegh, och skalthw vere vesz ther paa, att ieg skall icke förglømme thegh, i meden iegh løffuer. Min keristhe Sophie, gyffuer iegh thegh k^{en} tilkende, att nhw i onsdags tha komm her nogett kriegsfolk aff Tisklandt oc drogh her ind i landhet, som thitt budt skall vell siige thegh. Min kere Sophie, iegh kandt thegh aldriighe fwldschriffue till aff then sortiige och fröckt, iegh haffuer haffd for them och er end nhw vdy. Tha gyffuer iegh thegh k^{en} tilkende, att iegh er her paa Valø, och haffuer iegh verett her i xiiij daghe, och vedt iegh icke ændt nhw, huor lenge att gudt vill, att iegh skall vere her. Min keristhe Soffye, megh hobest till gudtz hielp, att thw skalt spørre gode tyender fra thin kere hosbonnde oc alle vore gode venner, och motthw viide j sandhet, att hertug Cristhen oc greffuen er till mode samen paa thenne thiidt oc till ordth; megh hobest till gudt, att handt skall forliige them. Min aldrkeriste Sophie, beder iegh thegh kⁿ, atthw vylle sriffue meg til, nar thegh stedis budt hiidt till landeth, och tacker iegh thegh k^{en} for then sriffuelse, thw haffuer sriffuett megh till, och for thitt swckerkandis, thw sende megh, och for althen dydt, thw haffuer giortt min børne børn och megh; then euige gudt gyffuett, ieg motthe nagen tiidt forskyllet, som thw skalt finde meg viliigen till, jmen ieg løffuer, som thw skalt fynde nogen quinde paa jorden mett alth, i min macht er. Min kere Soffie, lader Olloff Glob och Anne oc Soffie tacke thegh storliigen for alt gott, thw haffuer beuist them, oc bede gudt, attj mottje nagen tiidt blyffue thet folck, attj motthe forskyllet eller nogen aff thynne for alten dydt, thw haffuer beuist them. Min kere Soffie, iegh vedt jngen anden tyende, iegh kandt biede thegh till andett endt, som thitt bodt kandt siige thegh. Her mett thegh och alle tynne bode till siell och lyff thenn euige gudt befallendis. Rodt och byedt offuer megh som offuer then, thw haffuer møgett gott forskyllet aff och alth ieg formaa. Ex Valøff løuerdagen effther Lucie dagh anno domini mdxxxiii.

Anne

Menstrops dotther.

CXXV.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø til Fru Sofie Krummedige, Eske Bilde, om dennes Fangenskab, med flere Efterretninger om Grev Kristoffer og Hertug Kristian m. m.

d. Ballø 1534, 20 December.

Orig. paa Papir i det St. Kgl. Bibl., D. A. Br., Fasc. 53, med affaldet Segl.

Myn kierlig hilssenn altiide forsendt mett wor herre. Kiere Sophia, kiere nestsyskenebarn, tacker jeg tiig gierne fore megidt guott, ther tw mig altiide wdi monghe maade giortt och bewiisdt haffuer, synderlig fore thyn schriffuelse och ny thiendher, som tw haffuer schressuitt mig thiill, huilchet tw altiide skall finne mig weluellig thiill att forskylle och fortienne wdi hues maade tw mig behoff haffuer, och thet wdi myn mach er, szom ieg tiig plictig er. Kiere Sophia, haffuer ieg sletth inghen thiendher faaett fra Eske før nw mett thette samme budt; haffde ieg faaett nogher, tha skulle tw vest faaett thenn mett mitt eghet budt. Gudt allermectigste wnde baade ham och diig och alle hans wenner guode thiiendher och hannum snarlighen hiem att komme, szom mig hobis nest gudtzs hielp, att han giør well, ther tuor tw aldels inghen tuigell haffue paa, och giiffuer ieg tiig k^{en} tiilchiende, att sende han mig ett breff, som han haffuer schressuitt Danmarckes riigis raadt thiill, som først forsambtis wdi Kiøbnehaffn, thett wiill ieg foranttuore och giøre myn ydersthe fliidt och besthe i alle maade, som han wore myn eghen brodher, hues mig mueligt er, ther maa tw aldels forlade diig thiill. Och thette kriegsfolch att schriffue om, tha wedt ieg inthet att schriffue, thy ieg wedt icke, huadt heller the ære kommen riigett tiill tiennisthe, eller ehuor ther om er; men ydermere kandt thette tiitt budt siige tiig ther om, thy han fulgdes i landt mett thennum, en jeg nw schriffue kandt. Och maa tw wiide, att myn herre greffwen haffuer wærett vi eller viii dage paa Hintzgauell, och hertug Cristhiern haffuer wæridt wdi Kaalling, och haffuer theris raadt riidett thennom emellom, men nw er greffuen hoes hertug Cristhiern, och staar nogher aff Danmarckis riigis raadt thiill gisell ighen fore greffuen paa Hintzgaffuell, saa mig hobes nest gudtzs hielp, att thett kommer snarlig tiill en guodt ende. Och haffuer hertug Cristierns folch wærett wdi Jullandt iii wgher eller en maanedt, och haffuer han allt thet kriegs folch, som wor for Lybke, paa v^e ner etc. Och wedt ieg inthet synderligt att schriffue diig

thiill paa thenne tiidt. Her mett tiig gudt allermectuste beffallendes. Raadt och biudtt altiidt offuer mig, som tiig bør att giøre, och ladher Ydhe siige thiig monghe guode netther, och wille hwn gerne self schreffuitt diig thiill, haffde icke tiiden wæritt saa kuorth. Ex Vallø dominica ante Thomme mdxxxiiii.

Oluff

Rosenkr. riidder.

Udfkrift: Erlig och welbiurdig quinde frue Sophie Eske Bildis, syn kiere nestsysken barn, wenlighen tiilschreffwen tiill eghen hondt.

CXXVI.

Fru Anne Mejnstorp (Holger Griffen Rosenkranges Efterleverste) skriver til Fru Sofie, Eske Bildes; hun drager nu fra Vallø til Valsø; Krigsefterretninger m. m.

d. Vallø 1534, 21 Decbr.

Orig. paa Papir med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 8, Pars 1, Nr. 42.

Søsterliig och kierlige hielsen, min kere Soffie, thegh altiid tilforene screffuett mett gudt. Kere Soffie, taker ieg thegh kerligen for alten dyd och velgerning, thw haffuer beuist meg i mange maade, sønderliig for then schriffuelse, thw scriffuer her *Olloff* till paa myne vegne och megh; herre gudt gyffuett, ieg motthe nogen tiid forskyttet mett teg elle nogen aff thynne, som iegh skal jcke forglømet, emen ieg løffuer, mett all ieg vedt; theg er till vellig och i min mach er. Min keriste Soffye, gyffuer ieg theg kerligen till kende, att ieg drager her aff och till Valsiø, och vill ieg vere ther saa lenge, att gudt vill, ieg maa vere mett fredt. Keriste Soffie, vij ere formodendis huer dag, att greffuen farer høy mett nogre regsenerer, gudt almegtiste beskerme oss vell fra hannom [och] alle thy, vij vente oss vntt aff. Min keriste Soffie, iegh kandt ingen visse tyende sriffue theg till om greffuen, thy handt liiger endt nhw styll vtj Fion, och vedt vij aldriig, huilken dagh handt kommer, oc haffue vij spurd, att herttug Cristhen oc hand haffuer verett till ordz samen, men gudt gyffue oss gode tyender. Min keriste Soffie, ieg kandt paa thenne

tiidt jntet ittermer sriffue theg till, men gudt gyffuett, ieg fynde thegh oc alle tynne sallig och glade. Her mett theg alle thynne then euige gudt beffallendis, theg och alle thynne dõtthre oc jomffrwer. Raadt och byder offuer meg som vdt offuer nogen quinde. Lader Ollaff Glob och Anne och Sophie sege theg mange gode nather och stor tak och biide teg teris tienist. Ex Valløff Tome apostolj anno domini mdxxxiiij.

Anne
Mestrop dotther.

CXXVII.

Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø skriver til Fru Sofie Krummedige, Efte Bildes, om hendes Mand's Fangenskab; Grev Kristoffers Uvillie mod de fremmede Krigsfolk (Hertug Albrechts); Sammenkomst mellem Grev Kristoffer og Hertug Kristian (III) m. m. Fru Anne Hølgers var paa Ballø. — Herredag i Kjøbenhavn ved Juletid, etc.

d. Ballø 1534, 21 Decbr.

Orig. med Spor af Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 8, Pars 1, Nr. 34.

Myn kierlige hilssen altiide forsendt mett wor herre. Kiere Sophie och kiere fadersøsther datter, tacker iegh diig ganske høffueligen och gierne for megidt guoth, ther tw och thyn hosbonde mig altiide wdj manghe maade giordt och beuist haffuer, och besyndherlig for thyn schriffuelse och then smørelse, tw sende mig; skall tw altiide finde mig weluillig thiill att fortienett och forskyllett, hues tw mig behoff haffuer, och thet wdj myn maeth er, szom ieg tiig plicug er. Kiere Sophie, gudt des loff haffue, att ieg formercker baade paa Eskes schriffuelse och thyn, att mig hobes nest gudtzs hielp, att han kommer snarlighen løeess, och er etthers guottzs tiilsammen och wrørdt, som i Lybke er, och troer ieg fulchommelig, att the icke haffuer giortt thet thiill ende mett Eske, thet woldher intthet andett en thette folch, som nw her er indkommen wdj landett, thy ieg fornimmer, att thet er myn herre wuitterliggt och hans naadis raadt, att the ære her indkommen; och er theris høffuettz-mandt i Ly[b]ke, Marcus Meyer, er mett samme folch, och kandt ieg well

troo, att the wiille holde Eske ther saa lengge, om Marcus skulle bliffuett noghet behindrett her, effther thy the ære saa offuerbudendis kommen hiidt, och han. er høigtt actendis wdj Lybke, saa tuør tw nest gudtz hielp slett inghen fræcth eller fare haffue fore Eske; skall tw see, att thet faar snarligen en ende, och han kommer tiill diig ighen. Gudt vnde diig then glede och alle hans wenner, szom tw tuor nest gudtz hielp inghen tuigell haffue paa. Szom ieg fornimmer wdj samme schriffuelse, att her Claus Bilde er hoes the Swenske mett lx hesthe, tha haffuer ieg intthet forfarett om her Vincentius eller Erick Gyldenstjerne, huor the ære, eller hwem the holde mett. Och war frwe Anne *Holgers* her paa gardhen, sich ieg henne thet breff, som tw schreff henne thiill, och loedt henne læsse thet andett breff, och skall Sophie Rudsdatter faa thet breff, som tw schreff henne thiill. Och giiffuer ieg tiig kierlighen tiilchiende, att myn herre greffuen och høyborne furste hertugh Cristiern haffuer wærett paa Hintzgaffuell och Kaallingh well wdj xiiij dage, och beggis theris raadt haffuer dragett thennom emellom frem och tiilbage i szamme tiidt, och er mett myn herre aff raadt her Anders Bilde, her Otthe Krumppen, Johan Friis och Michell Blick. Nw haffuer ieg hørt wdj sandhet, att hertughen haffuer seett thiill giisell paa Hintzgauell aff Danmarckis och Holttske raadt, och ære nw selfue tiilsammen, gudt vnde thennom att forligis well, som migh hobis, att the giøre. Kiere Sophie, wedt ieg intthet syndherligt att schriffue diig thiill paa thenne tiidt, vdhen ieg waare tiig self thiill ords, tha haffde ieg ytthermere att tale mett tiig en ieg nw schriffue kandt. Her mett tiig gudt allermectuste beffallenndis mett hosbonde och børn mett alltt thett, tiig kiertt er; och lader Yde siige tiig mange guode netther och *Berütte* desligest och stuur tack fore thiitt kammer sucker. Schreffuett paa Wallø sancti Thomme apostolj dag anno etc. mdxxxiiij.

Oluff

Rosenkr. riidder.

Kiere Sophie, haffuer ieg forfarett, att bispen haffuer forskreffuitt adelyn thiill herredag thiill Kiøbnehaffn nu indhen iuell; tha wiill ieg bestiille Eskis æ[ri]nde, som han schreff mig thiill om, saa yderlighen, som thet gulde mig self paa, etc.

CXXVIII.

Hr. Thge Krabbe skriver til Fru Sofie Krummedige til Walden, Este Bilde, om Hr. Anders Bilde, som Grev Kristoffer hemmelig har bortsendt; man venter, at han ligeledes vil bortsende Hr. Oluf Rosenkrantz og de andre Adelsmænd, som han har fanget i Kjøbenhavn; om Sønnen Erik Krabbe m. m.

d. Helsingborg 1535, 16 Marts.

Orig. paa Papir, Adelsbreve, Fasc. 8, Pars 1, Nr. 87, Rgl. Bibl.

Wenlig kierlig helsenn altiitd forsendt mett wore herre. Kerre fru Sophie, frecke oc sønderlig gode wen . . . thess werre ieg wedt jngen gode tydinge at diele mett ether, thy ethers kerre hosbonndt er endnw tiill Lybcke, oc haffuer gressuen hemeliigen ladett forseneth her Anders Bille. Some mene, at handt er komen tiill Malmø, oc somme mene, at handt er komen tiill Lybcke, oc ganger røcthet her, at handt oc skall will forsende her Hans Bille oc her *Oluff Rosenkrantz* mett flere aff the gode mendt, som handt haffuer fangett i Kiøpnehaffuen. Kerre fencke, ieg wille well gerne bede ether, ther som thet war ether icke formøgett tiill tønge, atj wille lade myn sønn Erick Krabbe bliffue huoss ether en tiidlang, endt tiill saa lenge wy høre, huadt her wille wordhe paa ferdhe, thy ieg wedt aldri then dag, som ieg er bestallett. Jeg will gøre ether dobbelt saa møgett tiill willie ighen. Kerre fencke, som ieg tiilforne haffuer screffuett ether tiill om krudt, saa beder ieg ether endnw gantze kierligen, for huess ieg nogen tiidt maa forskiulde met ether, atj vndsetther meg met en j^{te} krudt, om y icke kunde mere; ieg will enthen gyffue ether krudt ighen eller saa mange penninge, som y wille haffue. Kerre fencke, gøre her vtj, som myn gode tro er tiill ether. Her met ether gudt almechtigste befallendis. Ex Helsingborg tysdagen nest epter Gregorii dag aar etc. mdxxxv.

Tyge
Krabbe riidder.

CXXIX.

Brev fra Fru Anne Rosenkrantz, Hr. Thge Krabbes, til Fru Sofie Krummedige, Este Bilde, om Sønnen Erik Krabbe, som er hos

Fru Sofie; om Eske Billes Fangenskab; om Forbitrelsen mod Hr. Tyge Krabbe m. m.

b. Helsingborg 1535, 26 Marts.

Orig. uden Segl, Adelsbreve, Fasc. 53, Pars 1, Nr. 50, Rgl. Bibl.

Søsterliig kerlige hiilsen altid kerlige forsent met wor herre. Kiere søster frue Sophie, tacker ieg teg ganske kerlige oc gerne for alt got, som tu meg altid giort oc beuist hawer. Sønderlige kan ieg teg icke fultacke for then store ære oc digt, tu beuiser Erick. Kiere Sophie, gudt giuet, ieg motte leue then dag, ieg kunde thet y noger mode forskylle oc fortiene, enten met teg eller noger aff thine, tha skaltu fynde meg sa ganske goduillige, som tu haude en søster y mit stet, som ieg well er thess plichtug. Kiere Sophie, befrøchter ieg meg sore, at han gøre teg stor wmag tiill met kosten; kunde han oc nogen tiid leue then dag, han kunde thet selff y noger mode forskylle, sa well han er thet plichtug. Kiere Sophie, som teg well fortæncker, tu scriffuer om then danneman Eske Bille, tha sier her Tiige, at han hawer hørt for wiist, at han er y Lybecke, then euige gud for sin godhedt wnde hannom snart at komme helbredt oc gladt hiem tiill teg, kiere Sophie, gud hugsuale teg well oc oss alle. Kiere Sophie, er her ingen tidinge, andit end thet siges, at ther skulle were xj fennicke landsknechte aff hertug Crestens kommen ind y Fyn, men huat sant er eller ey, wiidt ingen, oc true thy fast, at thii skulle bancke oss her wt, oc at thii skulle lege her Tyge paa iij stegler; ieg tror wor herre sa well, thet bliffuer end bedre. Herre gud bedre oss thet, sa drøueligen tiid thet er, at wore wenner skulle sa lige fangen. Kiere Sophie, kan ieg nogen dell gøre eller bestille for teg y thenne lands ende, tha haff meg wspartt y alle thii mode, teg er tiill gode. Kiere Sophie, her met teg gud almechtigste befallendes. Ex Helsingborg fredagen epter iudica ar dxxxv.

Anne

Rosenkrantz.

CXXX.

Widne om, at Lauritz Jonbo bekjendte, at hvad han for Jens Nielsen og Slotsloven paa Ralmar og i Danmark og andetsteds havde paafagt Hr. Henrik

Rosenkrantz, Hovedsmand paa Wisborg og Gulland, med Hensyn til at Henric skulde have udsendt ham paa Spejderi mod Sverrig, var Løgn og Opdigteelse.

b. Wisborg 1535, 10 October.

Orig. paa Papir i det St. Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 53, Pars 1, Nr. 26, med paatrykt Segl med Bomærke.

Jeg Jonn scriffuer giør witterligt alle oc kendis met thette mit obne briiff, at jeg nerwerendes hos var oc soe, ther erligh welbirdigh mand och strenge riiddher, her *Henrich Rosenkrantz*, høffuitzmand paa Wiisborig oc Gullandt, lod optage Lauris Fønbo af tornet sancti Micaelis affthen, tiil offuerwerelse erlige welbirdige mend, Micel Brockenhuss oc Otte Tegenhuss, oc adspurde hannum, vpyntt, vplaffuet y alle maade, om hand nogen tiidt haffde vdsckicket hannum paa spederye paa hogmectige herris koningh Gødstaffs skiib eller jacther, eller oc gifuit hannum befelningher, enthen met ord eller gerningher, hyemeligh eller openbarligh, som hans naades høgmetighedt eller Swerriges rigi kand vere ymodt y nogher maade, som hand sielff tiilforen haffde sagdt for Jonns Nielsen tiilforen oc slotzloffuen paa Calmaren. Sammeledes nogen dage ther effther horde ieg och sooe andhen gangh, ther her *Henrick Rosenkrantz*es fogether, tiil offuerwerelse for^{ne} gode mend Micel Brockenhuss oc Otte Tegenhuss, loedt ernstligh mestermandhen forhøre hannum, huilket hand thaa bekende, ligesom hand tiilforen bekend haffde vpyntt, for beskedhen och fornumstighe mend Erich smosuend, burgemester aff Surkiøpiøng, oc Jacop Bendzen, borgher ibidem, tisligest for iiii aff thii gode karle Jens Nielsens swenne, som mett samme Lauris Fønbo hiid skicket bliiff, som theris briiff yddermere yndholdher oc vdwyser. Fframdiuels nogenn stwnd ther effther s^{ti} Dyonisii affthen kom samme Lauris Fønbo y ret thy (!) borgestwen for xxiiii oc bliiff thaa ather eskett oc adtspurd, som forscreffuit staa, huilcket han tha beplichet oc tiilstodt, ligerwys som hand tiilforn alle tiidt bekendt haffde, at hand seg ganske ylle forsyet haffde paa syn syels salighedt och hymmeligis (!) lod, oc gud hans siel saa sant barmhiertigh wiille vere, som hand alle thii ordt, ther hand haffde sagdt for Jens Nielsen oc slotzloffuen paa Calmaren, tesligest y Danmarck oc anderstedtz, paa erlig welbirdig mand oc streng riiddher, her *Henrick Rosenkrantz*, them haffde han openbare løytt oc aff seg sielff opdyctedt, ther wiille hand døø oc staa synn rett for. Ther oppaa oc effther sliig syn egen bekendelse oc gerningher bliiff han dømpet aff for^{ne} xxiiii tiill eth

hyffuel, oc stod saa syn retthe, som thet seg burde. Tiil yddermere vindnidzbirdt, att saa y sandhedt er, som forscreffuet staar, træcker jeg met signet oc bekendher met myn egen handschrift her nedhen for thette myt obne briiff. Giffuit oc screffuit paa Wisbørigh andhen dag sancti Dionisii dagh aar etc. 1535.

Ath ssa i ssanheth er, ssom fforskreffuith sstor, bekener jagh meth tene myn egen hanskreffth, tiill vtyr mere visse træckyr jagh myth ssygh-neth ffor thette obne breff.

Udenpaa:

Jon scriffuers bekendelse paa Lauris Fønbos vengne.

CXXXI.

Fru Berete (Kosentranck), Hans Johansens (Vindenov) til Fobiflet, kvitterer Ejler Hardenberg paa Matttrup for 400 ƛ lhb., som var hendes Andel i de 800 ƛ , for hvilke hendes Fader, Erik Stygge (Kosentranck), havde haft Tranholm's Gods i Pant af Kronen.

d. Matttrup 1536, 7 Februar.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Skjark. (Brads Herred Nr. 61) har havt 3 hengende Segl, Nr. 1 Kosentranck Baaben, se Tab. III Nr. 8, Nr. 2 Hans Hansen (Vindenov) bebovaret, Nr. 3 mangler.

Jeg *Berette* Hans Jahandssens paa Fobetslett kiendes i thette mit opnæ breff at haffue annammede oc opbornæ aff erlige oc velbirduge mand Eyler Hardenberg paa Mattrop iiii hwdrett lybiske marc p^e, som er myn anpartt aff thet pantt paa Tranholms gotz, som myn kiere fader *Erich Stygii*, hwes siell gudh nade, panttet haffdhe aff Kroffuen for viii hwdret steder marc. Thii lader ieg for^{ne} Eyler Hardenberg oc hans arffuinge aldelsse quit oc frii for meg oc mynæ arffuing oc for alle, som ther oppo kand tale met rette. Tiil yddermere vindisbyrd oc bedre forvaring haffuer ieg, for^{ne} *Berette*, met vilix oc viidskab latt henge mit ing^e neden for thette breff met ii aff myne sønners theris ing^{er}, som er Hand's Handssens oc Anders Handssens, som ieg ther til beddet haffuer. Datum ex Mattrop mandag nest effther sancte Dorothee dag anno domini mdxxxvi.

CXXXII.

Albrecht Gøje (Mogensen) til sit Kæstøffendebarn, Fru Sofie Krumme-
dige, Efte Bilde, om Efte Bilde's Fangenskab i Trondhjem; han skal gjøre
sin Flid for, at Efte Bilde bliver medindbefattet i den forestaaende Fred med
Njebef; Krogen og Kallundborg ere indtagne, m. m.

b. Kæstibe 1536, 26 Februar.

Orig. paa Papir med Segl (Gøje Baaben og Bogstaverne: A. G.), Kgl. Bibl., Adelsbreve
Fasc. 8, Pars 2, Nr. 166.

. . . Kiere Sophie, haffuer wy saa wnderlig tidender her y thenne
landtz ende, saa erkebespenn aff Trwndhiem haffuer grebbett Esske och
her Klaffz Bilde, huilckitt meg ganske ledth er, om thet er sannden, ty
hanss wluck y slig maade haffuer dogh manghfoldig begiffuit sig y enn
kortt tidt. Dog hobiss mig till gud, om thet saa er, att hand skall dog
snartt komme aff thet fengsell. K. S., sender jeg teg thet tiingisth, jeg
loffuitt tig, oc beder tig gerne, attw icke fortæncker meg, att tw icke fick
thet met tig her aff landett, ty jeg haffde thet icke till stede same tiidt.
Kiere S., yngenn sonderlig ny tidender wed jeg att schriffue tig till, end
att myn herres n. haffuer ladith skutt Krogenn till storm; sidenn the
fornam, att the wilde storme, saa gaffue tee slottitt op, thess ligest haffue
wy och fangith Kallingborg etc., och maa tw wide, att the Lubske och
myn herres n. er forligth, och er thet y handell end nw met Rostock
och the andre steder, saa meg hobis till gud, att thet snarlig skall bliffue
en god fredth. Kiere S., som Esske schreff meg till, att jeg skulde talle
met hans broder bispen aff Aarss och mynn fader, att nar Kiøffnehaffne
op giffuis, att hand matte komme y thenn daffinngh met, att hand matthe
fange hans tingisth y genn, som the hanem fraa toge, taa tør tw yngenn
twyll haffue paa, att jeg jo thet will saa flitig forførdre, nor saa ner
kommer, som hand selue her till stede ware, och schreff handth meg till
om, att jeg skulde fly hanem en piber och en tromslar och ij gode bøsser
skjøtther, som well wisthe att om gaa met groffth skjøtth; hwyckett jeg
gjerne will giøre myn flytt till, saa fremth jeg noghenn stedtz kand
bekomme thennem y thenne eghen. Kiere S., yngenn anden ny tidender
wed jeg att schriffue tig till paa thenne tiidth, men giøre well oc sig
Karrine stor tack for hendes morende, haffuer jeg enthen morende eller
anditt y myne were, thaa skall hwonn altid rade och byde ther offuer,
som thet war hendes egith, och giør well och sig hende mange gode

netther paa myne wegne oc the andre thyne jomfrwer tesligist oc thennem myn wbekieendth tienesth y alle made etc. . . . Datum Roskild fastelaffnn søndag anno etc. mdxxxvj.

Albricht
Gøye.

g. k. d. w.

(Och gluck ervarm dich meyn elendtt).

Udskrift: Synn kiere nest søskinndt barnn, Sophie Krumdiges datther, ganske wenlig till hende.

CXXXIII.

Hr. Tyge Krabbe til Gste Bilde, Hovedsmand paa Bergenhus, om Hr. Vincents Luges Drab; de fangne Adelsmænd ere, med Undtagelse af Hr. Oluf Rosenkrantz, sendte til Tyskland.

d. Helsingborg 1536, 13 Maj.

Orig. paa Papir, Kgl. Bibl., Adelsbreve 35, Pars 2, Nr. 77.

. . . Kere frende, som y scriffue meg tiill rørendes vtj ethers scriuelse om archibispenn aff Trundhiem, gud gyffuett, at handt ware wedt thet syndt, som y schriffue, thet ware well hanns besthe, endog handt haffuer sore ilde giørt emod ether, meg oc flere wenner oc slagett oss then mandt ihiell i wore slegt, huess liige wy icke eller neppeligenn vti wort slegt ighen fange kandt, huo hannom rett kende. Kere frende, epter then leylighet, som nw seg begyffuer, will ieg gerne were vdindenn behelpeligenn, huess vtj min magt er. Kere frende, er her ingenn andre sønderlige tydinger, endt som jeg for moder, ethers kere broder, min herre bispenn aff Aarhus, ether tiilscreffuit haffuer oc thenne breffuise, ethers tienere, ether idermere vnderuise kandt, oc wor drengenn hastiig oc wille icke tøffue, ellers skulle ieg screffuitt ether widere tiill. Kere frende, alle the gode mendt wore wenner, vndertagenn her *Oluff Rosenkrantz*, som ware fangne, ere vdsendt i Tyskland. Kere frende, huess ieg kandt were ether, ethers kere hustru oc børn tiill wille oc kerliighet, thet gøre ieg altiidt gerne, oc lader *Anne* siige ether och ethers kiere hustru oc

børnn mange gode natter oc høueligenn betacker ether for møgett gott. Her mett ether gudt almægtigste beffalendes. Screffuitt paa Helsingborg leuerdagenn nest epter jubilate aar etc. mdxxxvj.

Tyge
Krabbe riidder.

Udskrift: Erlig oc welburdiig mandt Eske Bilde, høuetzmandt paa Bergenhuss, syn kere frende oc sønderlig godhe wenn, kerliigenn etc.

CXXXIV.

Hr. Tyge Krabbe, D. R. M., forpligter sig til, naar han har overleveret (sin Svigerføn) Peder Skram Helsingborg Slot, da at udløvere sit Lensbrev herpaa; men hvis Peder Skram dør forinden, skal Tyge Krabbes tidligere Lensbrev staa ved Magt. (31 Novbr. var Peder Skram blevet forlenet med Helsingborg, se Ersted, Danmarks Lensmænd S. 1; jfr. Dst. Mag. II, 49).

d. Kjøbenhavn 1536, 26 November.

Orig. paa Papir med Segl, Ghmarf., Domme og Tingsvidner Nr. 46.

Jeg Tyge Krabbe, riidder, tiill Bustorp, Danmarcs riiges marsk, gøre witterliigt fore alle mett thette mytt opne breff, at ieg hassuer loffuett oc tiilsagt oc mett thette mytt opne breff loffue oc tiilsiige erlig oc welburdiige mandt, mesther Jahan Friis tiill Hesleagger, konninglige mat. wore kiereste nadigste herres canceler, at nar ieg hassuer antwordett erlig oc welburdiig mandt P. Skram tiill Vrop Helsingborgs slott, tha bepligther ieg meg oc myne arffuinge at antworde for^{ne} mesther Jahann Friis paa konninglig ma^s wore kiereste nadigste herres vegne thet breff ighen, som ieg hassuer paa Helsingborgs slott oc leenn, dog met saa skeell, at ther som, gudt forbiudhe, at for^{ne} Per Skram bleff forstachett i thenne medell tiidt, indenn handt for^{ne} slott annamendes wordher, tha myn breffue vforkrenckett, oc meg tha selfue thennom at nyde, epter som the vduiser oc indholler. Tiill witnisbyrdt træcker ieg mytt indzegell nedenn fore thette myt opne breff. Gyffuett vtj Kiøpnehaffnn søndagenn nest epter sancti Katerine virginis dag aar etc. mdxxxvj.

CXXXV.

Hr. Anders Bilde (Henrik Rosenfrankes Svigerfader) til sin Farbroder søn, Eske Bilde paa Bergenhus, bl. a. om de uhyre Tab, han har lidt i Grevefejden; Eskes Broders (Mogens Bildes) Hustru, Fru Sofie (Gjø Mogensdatter), er død i Stetin; Erik Ericksen (Banner) havde Bryllup paa Kalls ved Helligtrekongers Dags Tid med hans Søsterdatter, Margrethe (Gyldenstjerne Henrikdatter).

d. Kjøbenhavn 1537, 28 Mars.

Orig. paa Papir med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve 5, Pars 2, Nr. 110.

... Kongelige mayestadt wor nadige herre er wdij Nørre Judlandt, oc er han wentendes hiid tiil Køffnehaffn ynden viij eller xiiij dage efter poske att aller senest, oc kom Jehan Ffriis hid nw viij dage sziidenn; siger handt, att ther skall stoo et mode wdi tiisse dage mellom ko. matt. geschickte och the burgunyske, so wij fforhobes nest gudz hielp, att thet worder sffreedt. Kære sfar broder søn, hues thet er goet meg wdj honde, oc huad skade oc sfforderff som jig och myne børn haffue sfaet, siidenn jeg talde met tegk, thet haffuer tw wdenn twiffell wel sfforffaret, huilkenn som wiss aldrig stoor til atth sfforwynde her y werdenn. Hobes jig til gud, thet ellers maa worde gotth, oc mottw wiide, att her kom tiidende tiill byend wdj tiisse dage, att tyn broder hustrw, sffrw Sophie, er wdij gudz wold, och døde hwn wdj Stettyn, gud hendes siell nade. Mattw oc wiide, att Erick Erickssen haffde brøllup met myn søsterdotter Margrette om helligtrekongers dags tiid paa Kalløø. . . . Sreffuit wdj Koffnehaffn onsdagen wdij dymelwge 1537.

Anders
Bilde riidder.

Udskrift: Erligh och welburdigh mandt Esche Bilde, høffnuitmandt po Bergennhwss, syn kære sfar broder søn, kerligenn sendes thette breff.

CXXXVI.

Ejler Hardenberg til Matstrup paa sin Hustrus Vegne paa den ene Side og Hans Johansen (Lindenov), Christopher Johansen (Lindenov) og Anders Hansen (Lindenov) til Fobislet paa den anden Side gjøre Magestifte, saaledes at Ejler Hardenberg faar Stisgaard og Stisgaards Mølle m. m. og Hestehaven samt „Bersnabbe“, endvidere Fugelriis Dam, 6 G. og 4 Bol i Thyrding By og 2 G. i Halle, hvorimod den anden Part fik 1 G. i „Gødghølle“, Damgaard, Vestergaard, 1 G. i Snece, 1 G. i „Grosswe“, 1 G. i Glibstrup, 1 G. i „Mallwöndt“, „Agger skowgh“, 1 G. i „Thørgardtöwöndt“, 1 G. i Serup, Nygaard, 1 G. i „Morff“ i „Mollerupdall“ og 1 G. i „Thswat“.

d. Stisgaard 1537, 15 Oktober.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Skjærm. (Sjælland, unævnt og uvist Gods Nr. 17) har havt 8 hængende Segl, Nr. 1 Hardenbergernes Familievaaben, Nr. 2, 3 og 4 Familien Lindenovs Vaaben, Nr. 5 Krummebigernes Vaaben, Nr. 6 (Johan Reventlov) mangler, Nr. 7 (Klaus Albertsen til Damsgaard) er aldeles lig Familien Emmikjens Vaaben, Nr. 8 er et Bomærke.

Vy effther^{ne}, Eyller Hardenberg till Matstrup paa syne kiære husfrwes vegne, Hans Johannssenn, Cristoffer Johannssenn oc Anders Hanssenn till Fobiisledt paa wore egne vegne, gjør vittherligt oc kendes oss met thette vorth opne breff, at wii war vti Stysgardt aar effther gudts byrdt mdxxxvii then mandag nest effther sancti Dionisii dag paa it venligt mageskyfste till ewindeligh egenndom met wore venners offswerwelse, som var Erick Krommdige, høffuitzmand paa Hønburg, Johann Reuenleff till Gramm, Claus Albrethssenn till Damsgardt oc Knut scriffuer i Kollingh, vti saa made som her effther følger, at for^{ne} Eyller Hardenberg oc hans arffuinge skall nyde, brwge oc beholde till ewindeligh egenndom Stysgardt och Stysgardtzmølle met alle for^{ne} gardtzens retthe tillegelse, som nw tillegger oc aff aryldtz tiidt tillegget haffuer. Jtem tiisligest skall for^{ne} Eyller Hardenberg haffue, nyde, brwge oc beholle alle then jordt, skowg oc marck, agger oc ængh, som bleff skyfft fraa Matstrup oc till Stysgardt, tiisligist bodhe hestehaffuenn oc Bersnabbe met alle syne retthe tillegelse, inthet vnder tagne i nogre made. Oc tiisligist Fogelriisdamm. Jtem skall for^{ne} Eyller haffue sex garde oc fyre baall i Tørstingh. Jtem ii garde i Haller Thisse for^{ne} garde, mølle oc gotz, skowg oc marck, fiiskewanth, fægang, voth oc tywrth, inthet vnder tagne i nogre made, skall for^{ne} Eyller Hardenberg oc hans arffuinge haffue,

nyde, brwge oc beholde till ewindeligh egenndom. Jtem ther emodt skall Hans Johanssenn, Cristoffer Johanssenn oc Anders Hanssenn oc theres arffuinge haffue these effther^{ne} garde oc gotz till ewindelig egenndom: item en gardt vti Gødtzbølle . . . item Damgardt . . . item Lauritz Nielszen i Vesthergardt . . . item en gardt i Snee . . . item en gardt i Groffwe . . . item en gardt i Glybstrup . . . item en gardt i Mallwndt . . . item Aggerskowgh . . . item en gardt i Tyørgardt-lwndt . . . item en gardt vti Serup . . . item Knut i Nygardt . . . item en gardt i Morss i Mollerupdall . . . item en gardt vti Tyswat . . . Jtem skede thet saa, thet gudt forbywde, at for^{ne} garde eller gotz eller nogenn theres retthe tillegelse varde for^{ne} Eyller Hardenbergh eller hans arffuinge affwondenn met nogenn retthe gangh met kirckeløg eller landslogh, thaa beplecther wii oss oc wore arffuinge at vedderlegge for^{ne} Eyller Hardenberg eller hans arffuinge saa gode garde oc gotz aff renthe oc leylighedt indhen sex vgger ther nest effther. Till ytthermere vyndzbyrdt oc bedre forwaringh thaa hengher wii wore signether netthen for thette wort opne breff met flere gode mendtz indzegler, som wii ther till kierligenn tilbeddeth haffuer at besegle met oss, som er Erick Krommdige, høffuitzmand paa Hønborg, Johann Reuenleff till Gramm, Claus Albretsenn till Damsgardt oc Knut scriffuer i Kollingh. Datum Stysgardt aar oc stedt som forscr^{uit} stander.

CXXXVII.

Dom paa Kongens Rætterthing, at Kristoffer Rosenkrantz og hans Medarvinger, Hr. Niels Ericksens (Rosenkrantz) og Hr. Erik Ottesens (Rosenkrantz) Arvinger skulle være berettigede til at beholde det paa Skiftet i Randers 1529 efter Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) til dem ublagte Pant i Snyderlyng og Middelsom Herreder, og Hr. Predisbiørn Pødebusks Fordringer paa Andel i den afvises efter det mellem Arvingerne paa Mødet i Randers oprettede og af ham befeglede Kontraktbrev.

d. Kjøbenhavn 1537, 3 November.

... Her Prøbiørn, oc hagde y rettæ steffnt *Chrestoffer Rosenkrantz* oc hans mettarffuinge for syn anpartt wti Synderliwngs herritt oc Melsom herriitt, som her *Erick Ottsen* hagde panthett aff kronen, oc hand kiendes seg vanbrystiige ther wti, att hannom ey wor skeett fyllest oc jaffning wti samme pantt, som thett seg burdhe wti syskyndskyfftæ, mett flere ordt etc. Ther tiill suarett her Tygge Krabbæ paa *Chrestoffer Rosenkrantzis* oc hans mettarffuinges oc alle her *Erick Ottesens* arffuinges wegne, att the hagde werriitt forsamlitt wti wor kiøbstatt Randers nogen tiidh siiden, alle for^{ne} *Erick Ottsens* arffuinge, oc ther giortt huer andre fullt oc jaffniith, huilckett handh oc strax beuiste mett eth obiith breff, som alle arffuingene same tiidh, the forsamlitt woore, hagde wdgiffuett, oc her Prøbiørn selluff mett thennom besegliitt hagde, wnder guds aar mdxxix, lydendes, att the hagde werett forsamlitt wti Randers att skiifte oc jeffne thennom emellom all then arffue, baade jordegodtz, pantegodtz, kiøbstegodtz oc altt anditt, som thennom kundhe tilfalle ephther farfader oc morfader, her *Erick Ottsen*, oc the wdlagde huer andre, huor bryst fandes, anthen y jordegodtz, pantegodtz, kiøbstegodtz oc altt anditt, oc huer aff thennom giiffue bescreffuitt fraa seg paa register, hues brøst handh tha hagde, oc beplichthett thennom att indkomme tiill første almyndelig herre dag, som her stoedh y riiget, mett samme register, breffue oc beuisninger, som the tha wille lydhe oc wndgielle, oc tha jeffne thennom emellom, wti hues brøst tha fandes, oc giøre huer andre tha fullt affkaldtt, som samme breff ythermere wduiser, oc satte for^{ne} her Tygge i rette, oc (!) *Chrestoffer Rosenkrantz* eller hans mettarffuinge eydes (!) ythermere att suare wti then sag, ephther thii for^{ne} her Prøbiørn ey gaff ther kere paa tiill fyrste almyndelig herre dag, som ther stoedh nest ephther, oc ey kiendes seg wranbrystyg (!) ther wti før nw y fiordtt oc y aar, handh ther klagitt paa, oc alle her *Niels Erickssens* arffuinge tha waare forsambledhe oc wille haffue giortt huer andre tha en fuldtt affkaldtt. Tha wortt ther saa paa sagt for rette, att *Chrestoffer Rosenkrantz* oc hans mettarffuinge oc alle her *Niels Erickssens* arffuinge bør fore then sag aldelliis quite oc angerløse att were oc thett contracts breff, som her *Erick Ottsens* arffuinge ther paa giortt haffuer oc her Prøbiørn besegliith haffuer, bør wedh magtt att bliiffue, oc for^{ne} *Chrestoffer Rosenkrantz* oc hans mettarffuinge att nydhe oc beholle for^{ne} pantth y samme Synderliwngs herritt oc Melsom herritt ephther thenne dag, som the her tiill giortt haffuer, oc skall then opbørsell aff samme pantt her mett were aldelliis aftalliitt, oc ey *Chrestoffer* oc hans mettarffuinge stande ther wiidhere fore till rette. Datum

Haffnie sabbato post omnium sanctorum, in presentia regis, presentibus her Anders Bildhe, her Truedh Wiffstandh, Per Ebbessen, Jacob Hardenbiereg.

CXXXVIII.

Brev fra Fru Ide Munk, Fr. Oluf Rosenfrands's til Ballø, til Fru Sophie Krummedige, Fr. Eske Bildes til Balden, om forskjellige inden- og udenlandske Begivenheder.

d. Ballø 1538, 13 Febr.

Orig. paa Papir i d. st. Kgl. Bibl., Fasc. 47, Nr. 25, med beftabiget Segl.

Søsterlig k^e helsenn nw oc altid forscreffuen meth wor herre. Kiere søster, haffuer ieg tig ganske høffuelighen oc gerne ath betacke for meget ære gott, thw mig altid i mange maade giordt och bewisth haffuer, sønderlige for gottzelskaff, thw beuisthe meg nw sisthe, wy till sammens waare, huilket thet oc alt andet gott ieg alle mynne dage ganske goduellig oc gerne forskølle will met alt huess gode, ieg formaa, som ieg teg plictig er. Kiere søster, som ieg formerthe paa thin scriffuelse, der som thw scriffuer, athw icke kand komme till mig nu thenne gang, føre thu drager aff landett, som thw loffde mig, for thet thw haffuer werid saa ilde farit i thitt beenn, huilket meg ganske leeth er ath høre, ath thet schulle gaa teg saa ylde, oc ieg icke kunde komme teg till ords, føre thu drager aff landet. Kiere søster, som thw oc vyre formælder i samme thin scriffuelse, ath Eske haffuer faaeth kongl^e matz. breff ath wære i Nymønster første søndag i fasthe, thi giffuer ieg teg kerligen till kiende, ath canceleren Johan Fris wor her i mandags oc drog till Køpnehaffuenn, hand sagde inthet for meg ther om, andett en ther wore nogne af raaditt oc hoffzinderne forscreffne her wdj rigit, ath skulle were hoss kong. mtt. paa then tid. Kiere søster, som thu scriffuer, om her *Oluff* haffuer faaet noghen sønderlige tidhenner met thet bud, som her *Oluff* haffde ther henne, ath ieg vilde biude theg them till, tha skall thu wide i sandhed, ath ieg icke andett kand forfare en thett, som wij tilforne visthe meth Tørkeren oc then romerske konge, oc the sye, at thet er tagen i dawe met keseren och kongen aff Francherige, oc haffde the scriffuelse, saa her *Oluff* met thet alderföste skall wære hoss kong. maiestatz; thi forseer ieg meg, athi dag

drog hand aff K pnehaffuen oc till Helsingør oc vill offuer oc tale medt her Tyge Krabbe oc hans søster; ther effter scriffuer hand, ath hand vill strax giffue seg paa veien till lanthe Holsthenn. Kiere søster, ieg vill nu icke lenger opholde teg met myn scriffuelse. . . . Ex Valløff idelig mett hast onsdagen effter scholastic  virginis dag anno domini mdxxxviiij.

Jdde Muncks datter.

Kiere s rster, som teg well fortенcker om thet sticke s ffuers blyandt, som thu feck meg nw paa Gundersl ff, wij waare sammen, oc ieg skulle lege eth sticke blyantz till, oc adt wij schulle ladhe oss hwer sm ke eth bonethe ther mett, saa vid ieg icke nw, hwor thu vilt haffuitt, effterti ieg icke kom teg till ords, ath thu ville vell giøre oc scriffue meg till, nar teg stedes bud, om [ieg] schall sende teg tet, eller ieg schall beholdet, till saa lenge gud vill wij findes. Kiere søster, athw vill nw sie Eske saa mange gode nætter oc saa stor tack for alt gott, oc tw villt seie hannum, ath ieg vill skicke her Oluff hans breff met thet allerførste.

Udskrift: Erlig oc welbiurdig quinde frw Sophij Esge Bildes till Woldenn, synn kiere søster, ganske k  tilscreffuitt till egen handt.

CXXXIX.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Ball  til Hr. Eske Bilde til Balden, bl. a. om de Vaaben, Fjenderne toge fra ham paa Nyborg (1534).

b. Ball  1538, 20 Februar.

Orig. paa Papir i det Kgl. Bibl., Danske Aebels Breve, Fasc. 53, Pars 4, Nr. 224, med daarligt Segl.

. . . . Som thu b st meg till, ath ieg ville l  teg eth swerd oc en dagert, tha sender ieg teg eth swerd, tager then toge thi fraa meg paa Nyborg, oc haffuer ieg ingen wdhen then mett thett gulle heffthe. Ehuess 'deell ieg haffuer, tha raad oc biud altid offuer, som thett wor thit egen, och haffuer ieg idermere at talle mett teg, en ieg nw scriffue kand. Her mett teg gud befallendes oc raad oc biud altid offuer meg, som teg b r ath giøre. Ex Valløff onsdagen for Peders catedr  dag anno mdxxxviiij .

Oluff
Rosenkrantz ridder.

Kiere Eske, gjør vell oc sig thin hostru mange . . . gode nætter paa mynne vegne.

Udfkrift: Erlig welbiurdig mand oc strenge ridder, her Eske Bylde til Wolden, syn kiere neste søskenebarnn, venlig tilscreeffuit.

CXL.

Rgl. Befaling til Indbyggerne paa Gulland om at være den Foged lydig, som Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz, der nu begiver sig til Den, indfætter paa Kongens Begne (efter Broderen, Hr. Henrik Rosenkrantzes, Død).

b. Nymynster 1538, 20 Marts.

Orig. paa Papir med Segl, Ghmar., Dfte. Kong. Hift. 18, 31.

Wij Christiann (osv.) helse etther alle, bynder oc tiennere, som ligge oc tiene tiill wortt oc kronens slott Wisbyrg paa wortt landt Gotlandt, mett gudt oc wor naade. Wiider, att wij nu hassue befallett oss elskelige her *Oluff Rosenkrans* ridder, wor tro mandt oc raadt, att skulle drage tiill wortt slott Wisborg, ter att skulle sette enn foghet paa slotthet paa wore wegne. Thij bede wij etther alle oc huer serdeliis strenggeligenn byde, atti her ephther rette etther ephther, att være for^{ne} foghet, som for^{ne} oss elskelige her *Oluff Nigelsenn* saa paa wore wegne paa wortt slott Wisborg settendes worder, giørendes oc giffuendes hannom oc inggenn andenn etters aarlige landtgilde, sagerør oc hues andenn rentte oc rettighet, i tiillfornn tiill for^{ne} wortt slott Wisborg giortt oc giffuit hassue; handt skall egenn holle etther alle oc huer serdeliis wedt log, skiell oc rett, ey tilstedendiis nogen aff etther att wfforettes emodt logen wdi nogher maade. Giffuit wdi wor stadt Nymynster onsdagenn nest ephther søndagenn remiscere aar etc. mdxxxvij wnder wortt signnett.

Ad mandatum domini
regis proprium.

CXLI.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø til Fru Sofie Krummedige, Hr. Este Bildes til Valden; han haaber at kunne besøge hende og Este paa Tilbagevejen fra Gulland.

d. Kbhvn 1538, 5 Maj.

Orig. paa Papir paa det Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 53, Pars 4, Nr. 219, med velbevaret Segl med Løver.

Mynn kerlig helssenn altid forscressuenn mett wor herre. Kiere Sophij oc kiere nesthe søskenbar, . . . kand thu icke troet, saa gerne ieg haffde wereth teg tiill ordz, føre ieg haff gaaeth tiill skiiffs, oc haffdhe meget ath tale met teg, som ieg nw icke scriffue kand, ath haffde ieg athh gaaeth tiill skips wed Blegindhe oc ladhet skip oc iacthen loffuett om, paa thett ath ieg wille hafft werit teg, *Sophii Holgerdzdotther* oc *Borie Moer* tiill ordz, nw wor thet meg for kort, thi kriissfolkett wor aff loffuen, som meg schulle følle tiill Gulland, men nar gud vill, ieg kommer tiill baghe igen, tha vill ieg nesth gudz hielp gaa y landh wed Blegind, oc tha tale med eder, och hoffuis meg nesth gudz hielp, ath ieg tha findher Eske hiemme. Gud giffue hand komme glad oc helbrede, oc teg mett. Viill ieg icke ydermere scriffue teg tiill paa thenne tiid. Her mett teg gud befallendes, mett alt thet teg kert er, ex Køpnehaffn anden søndag posche anno domini mdxxxviii.

Oluff
Rosenkrantz ridder.

CXLII.

Brev fra Fru Ide Munk, Hr. Oluf Rosenkrants's til Ballø, til Fru Sofie Krummedige, Hr Este Bildes til Valden, om Hr. Oluf Rosenkrants's Rejse til Gulland og Hr. Este Bildes til Frankrig m. m.

d. Ballø 1538, 29 Maj.

Orig. paa Papir paa det Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 47, Nr. 24, uden Segl.

Søsterlig kerlige helssen nw oc altid forscreffuen meth wor herre. Aller kieriste Sophij oc kiere søster . . . tacker ieg teg och ganske gerne for the tidende, som thu scriffwer meg tiill om her *Oluff* oc myn *Berithe*, gud raeth, at thet haffuer icke bleffuet hannum en langwarendes reise, efter hand bleff saa langt forsæth wdaff sin leedh. Kiere søster, som thu oc scriffuer, ath ieg wille biude teg tiill, om ieg vesthe noghen tidendhe wdaff her Eske, hwor snart hand wor ventendes til bage ighen; tha haffuer ieg i sandhedt inthet hørt ther om, siden ieg talde meth Jahan Friis, oc hand sagde meg, ath hand wor forskecht aff kong. m. vegne ind i Franckerige, meth Peiter Swow; nw førde en aff her Eskess swene hiid twinne breff til landet, som her Eske oc Peiter Swow haffuer her Oluff tiill screffuet, oc fick ieg inthet talet med karlen en Peiters Swouis breff thet optog thet oc besaaet, tha liudhe datum eth ath wor giffuit oc wdscreffuit tiill Karsell then søndag reminissere, saa kand ieg vell tencke, wden the ere tesslengere forhindret efter theris auskedt, tha ere the vell paa weien her nedre. Weg ieg vell, at thu haffuer talet met her Axell Bradhe oc meth andre aff the godhe mænd, som falde kong. m. nw tiill then herredag till Brunsuig, saa athu haffuer well forfareth, hwor leyligheden seg ther begaff. Kiere søster, then almectigste gud vnde bade meg oc teg, ath wy snart och helbrede maatthe finde wore hosbonder, thij ath ieg ved hoss meg sielff, ath thet er teg en langedellig tidh, thu schalt saa were fran hannum. Kiere søster, jeg tacker teg ganske gerne for then maaerd, thu sende meg, oc vill ieg gerne forskøllet oc betale teg en vell, oc var hand rettelig skøn oc god; screff ieg teg tiill bage met same bud, som bar en hiid, dog ieg kand fornemme, athu icke haffuer faeth samme myn' scriffwelse. Kiere søster, som thu oc scriffuer om then hermelin, tha schall thu icke giøre teg ther vmag meth, thi ieg haffuer bestyret meg eth andet sted, oc formoder meg snart raad. Myn kiere søster, ieg vill nw ecke lenger till thenne tid forhindre teg meth myn scriffwelse. . . . Her meth teg nw oc altid then almectiste gud befallendes; giør vell oc sig thine jomfruer mange gode nætter paa mynne vegne. Ex Valloff wor herre hemelfars affthen anno 1538.

Jdde Muncks datter.

CXLIII.

Kristian III til Hr. Oluf Rosenkrantz til Wallø om at lade 2 Karle til Høft møde i Odense, da Krigsfolk samles i Thykland, og holde sin øvrige Udrustning rede.

b. Gottorp 1538, 2 Juli.

Orig. paa Papir med Spor af Segl, Geh. Ark., Danske Kongers Hft. 18, 15.

Christiann (osv.) . . . Wiider, at som wii tiillfornn haffue ether tiill-screffuit och andre, som wore och kronnens forleeninge haffue heer vdi riiget, at sidde reede met theris rustning, naar thee singe woer scriffuelsse, tha ere wii saa nu tiill eens worddene met wort elskelig raadt, som nu heer hoess oss tiillstede ere, at wii for thet tall kriigs faalck, som nu vdi Tydtskelandnt forsamlede ere, wille haffue ith thall kriigs faalck liggendes heer mith vdi riiget noget neer wedt grendtssenn, som wii hastteliigt kunde tiill sammell komme, at bruge emodt wore och riigenns ffyender, om behouff giorddis, om nogre willde argie indt paa oss eller wore vnder-saathe. Thii bede wii ether och wille, atj strax vffortøffuit retthe ether effther atudtgøre oss och riiget tiill tienniste tue gode karle met gode hestte och harnisk och glassuinde, saa well sferddige, at thee ere aen-seethe for ryther, om thee komme eblannt fremmet kriigs faalck, och at thee ere vdi woer køebstadt Othenns sancti Jacobi dag fursttkommendes, och schulle thee were oss elskelig Marquordt Tyemandt, woer mandt, tienner och embitzmandt paa wortt slaatt Haalbech, høriige, liudige, och fortøffue vdi woer køebstadt Othenns, tiill saa lenge handnt fanger yther-mere woer scriffuelsse, huortt handnt met samme wort faalck drage schall, och at thee icke drage vtaff Othenns vdenn hannss wiillig och forlouff. Och ther som wii behøffue att bruge samme etherss suenne vdenn riiget, tha wille wii besurge thennom met vnderholdding tiill madt, øll och hestteffoder effther gammell sedtuaane; och atj liige well retthe ether effther at uere reede med huess ythermere rustning, som j plegtuge ere at holde aff ether forlening och arffue godtzs, oss och riiget tiill tienniste, at uere ther met tiill reede ther inddenn landtzs, om behouff giorddes. Screffuit paa wortt sloth Gottorpp woer sfrue dag visitationis aar &c. mdxxxvij. Vnder wortt signet.

Udfkrift: Oss elskelig her *Oluff Rosenkrandtzs* tiill Walløe, ridder, woer mandt och raadt.

CXLIV.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallo til Fru Sofie Krummedige, Hr. Eske Vilbets til Valden, om sin Tilbagekomst fra Gulland, om det fore-
 staaende Bryllup paa Vegholm (hos Tyge Krabbe), om Grev Kristoffer m. m.
 d. Kbhvn. 1538, 23 Juni.

Orig. paa Papir, Danske Adels Breve i det St. Kgl. Bibl., Fasc. 53, Pars 4, Nr. 218,
 med velbevaret paatrykt Segl med Løber.

Mynn kerlig hielssen altyd forsend med vor herre. Kyere Sofye oc kyere neste søskyne barne . . . nw ieg løb fra Golland, taa haffde jeg actet meg i Skonne, pa thet ieg ville talle met teg oc flyere myn venner; nw føgett vederett meg saa, then samme otende dag jeg løb vd, ta komme jeg ind for Kyøge, oc er her slett yngen tydenge aff Esky, gud almectigeste lade hannum vell komme hyem, som jeg haffuer ingen twyffle paa, att hand joff gjør; och maa tw vyde for vyst, at bespen aff Mønster haffuer igen alle ty hwuss oc slott, som greffuen haffde forretlige ad kommen, oc med so stor ere oc forwarynge, som hand kom i landte Holsten oc her i landen; nw haffuer hand gyffuet flwcht for bespen oc ind i hans egen land, oc lyger paa en moord, saa hand kand icky komme till hanom med rexsse tøg; oc men ty vist, att greffuen kand icky komme vud, vden hand skall sloss med bespen, eller hand hwnger hanum vud. Kyere Sofye, hoffbes meg att komme teg snartt tyll ordz, ty att jeg haffuer spord, att tw skallt vere brwdtymmerske pa Vegholm, oc ieg tager meg then ere till oc hobess att vere brwdgomess temmerske, ta kommer vy vell hin anden till ordz, ty ville jeg icky idermere behindere teg med myn skriffuelsse pa thenne tyd. Her med tegh gud almectiggeste beffallendes med allt thett teg kyertt er, och raade oc bywde altyd offuer meg, som teg bør att gyøre. Screffuit i Kyøbennhaffne annen dag sancte Marye Magdelene dag, anno etc. mdxxxviii.

Oluff

Rossenkrands ryder.

CXLV.

Tyge Krabbe til Busstrup, Ridder, D. R. M., gjør bitterligt, at hans Hustrues Broder Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallo har tilfredsstillet ham for

den ham paa hans Hustrues Vegne efter hendes Fader og Moder tilfaldne Anpart i følgende Pantegods: i Medelsom S. og i Sønderlyng S., i Kolding samt i Gryndaa og Stensmark, undtagen for den Anpart i sidstnævnte Pant, der var falden efter Hr. Henrik Rosenkrantz.

d. 1538, 25 Juli.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bismarckiv (Skierne Nr. 2) har 2 hængende Segl, Nr. 1 er uthdeligt, og Nr. 2 er velbevaret med Familien Krabbes Vaaben, en Tverbjelke i Skjoldet.

Jeg Tyge Krabbe till Busterop, ridder oc Danmarcks ryges marsk, kiendes och gøre witterligt for alle met thette mitt obne breff, at erlige velbiurduge mand och streng ridder her *Oluff Rosenkrantz* till Valløff, myn høsfrwes broder, haffuer nw till gode rede fornøyget oc wdqwittet megh aff all den lod, deell och anpartt, som megh paa myne kiere høsfrues vegne arffueligen till falden er effther hennes kiere fader oc moder i thet kronenns panth till Skierne i Medelsom-herrit oc Sønderliwngheherrith. Tesligeste i Koldinge pantt, Gryndaa oc Stenssmark panth, wndertagne hwess deell oc anpartt som nw effther her *Henrick Rosenkrantz*, hwess siell gud nade, faldenn er i Gryndaa oc Stenssmarck panth, och kiendes ieg meg at haffue opboret fuld verd oc vell fornøygett i for^{ne} pant, giffwendes her met for^{ne} her *Oluff* oc hans arffuinge aldellis qwitt oc kiereløss for alt ydermere kreff eller namaninge aff meg eller myne arffwinge for for^{ne} Skierne, Koldinge, Gryndaa, Stensmark panth. Till ydermere vyndzbyrd henger ieg mitt indzeygle neden fore thette mitt obne breff, tilbedendes erlige oc welbyrduge mand, myn kiere søn, Eric Krabbe, prowesth i Rosk^e, at beseyle met megh. Datum Køpnehaffn ipso die Jacobi apostoli anno domini mdxxxviii.

CXLVI.

Brev fra Fru Ibe Munk, Hr. Oluf Rosenkrantz's til Ballø, til Fru Sofie Krummedige, Hr. Este Wilses til Walden, om Laanet af en af Hr. Olufs „Perlestjorter“ og en Krans (i Anledning af Brudsluppet paa Vegholm?).

d. Ballø 1538, 30 Juli.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., Fasc. 47, Nr. 39, med udslettet Segl.

Søsterlig kerlige helsenn nw oc altid forscreffwenn methh wor herre. . . . Kiere søster, som thw scriffwer mig till oc er begerendes at ville lone en perlesiorthe aff her *Oluffs* oc en krands, saa sender ieg teg nw thet, oc huess tw lon anden deell, thet ieg haffuer, schall tw gerne were thess mechtig offuer giør vell oc sig her Eske oc thine jomfruer mange gode nætter paa mynne vegne. Her meth teg gud befallendes. Ex Valløff met hath tiisdagen for sancti Peders dag anno mdxxxviii.

Ide Muncks dotter.

CXLVII.

Hr. Tyge Krabbe til Bustrup, D. R. M., og Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallø kvittere til Fru Kirstine, Karl Brykses til Flintholm, og hendes Søn Klaus Brykse for 100 R Lybfl, som salig Fru Kirstine, Ebbe Strangefens, skjødte Hr. Henrik Rosenkrantz.

d. Kjøbenhavn 1538, 10 Novbr.

Orig. paa Papir, Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 11, Pars 2, Nr. 114.

Wii efftherscriffne, Tyge Krabe riidher tiill Bustrup, Danmarckis rygis marsk, *Oluff Rosenkrans* riidher tiill Walløff, kendis och giør alle witterliigt methh thette wortht opne breff, ath erliigh och welbyrdiig quindhe frw Kyrstynne Karl Bryskiis tiill Flynttholm haffwer mett syn søn Claffs Bryske ladett anttuordet och leuerereth oss hundrett marck lypsk wdj stædher penninge, och mett huilke j^c marck lypsk szalug ffrw Kyrstynne Ebbe Stranggesens skyldiig waar erliigh och welbyrdiig och mett gudtt szaliig werre her *Henrick Rosenkrans*, waar kerre braadher, huis siell gudtt naadhe. Thii ladhe wij (osv.). Kiøpnehaffn sancti Martini affthen mdxxxviiij.

CXLVIII.

Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallø skriver til Hr. Eske Wilde til Balden, at han har betænkt sig og ikke vil hidkalde den navnkundige Præst, Hr. Peder

Rådshoved, fra Jylland, af Frygt for, at de skulle bestyldes for Trolddom, men beder ham først tale med Kansleren Johan Friis eller Kongen selv derom; m. m.
d. Ballø 1538, 14 Decbr.

Frygt efter Klevenfeldts Afskrift, Gch. Ark.

Venlig helssen altid forsendt med wor herre. Kiere her Eske oc kiere neste sønsken barn giffuer ieg teg k^e til kiende, at kom myn scriffuer hiid tiill garden then samme dag, thu drosth her aff, som ieg haffde ach screffuet hannum till, at hand skulle haffdt fly oss then prest hiid, her Peder Rødhoffut &c., oc wor en nw oc er ganske willig tiill ath sende then samme persone affsted, oc fly meg then samme persone hiid; nw haffuer ieg betenckt meg sidhen oc perfrochter(!) meg, ath lade wy saa hente hannum her offuer, at oss skall siges ephther, at wy wille bruge troldom mett hannum, thi thet er en berøckt oc en naffnkønnet mand offuer all Jutland, at oss skall siges en(!) decetes paa, lige som thi gjorde Otte Gyllernsterne oc hans modher oc sagde them thet paa, the aldrig tencte. Kiere her Eske, tha betenckt teg sielff, oc ticker meg gott were, at nar thu dragher till baghe igen till Kiøpnehaffn, atu talde oc handlet meth Jehann Friis ther om, eller met kong. matt. sielff; ehuilcket teg tickes nw raadeligt were eller gott, athw wille scriffue meg till, tha vill ieg aldels rette meg ephther. Kiere her Eske, forlad meg, at ieg scriffuer teg saa till, gud hand wed, at ieg gjør thet i en god meninge, thii thu vest sielff, at the sidde icke ther buden ere. . . . Her mett teg gud almectiste befallendes, raadt oc biwdt altid offuer meg som offuer thiin egen broder, oc sig thin høstru oc børn mange gode netther opaa myne vegne. Ex Valløff meth hast anden dagen Lucix 1538.

Oluff

Rosenkrantz ridder.

Kiere Eske, gor well oc sig thin høstru oc thet gode sellskaff mange gode netther paa myne vegne, oc sende Per Hanssen en hest tiill Walden, om teg stedes bud, atu wille vell gjøre oc fly meg then hiid nedher, oc haffuer tu nogen werff i thenne landtz ende, ther ieg kand bestelle, thii biud till, tha vill ieg thett gjerne gjøre.

Udskrift: Erlig oc welbyrduge mand oc strenge ridder her Eske Bylde till Walden, sin kiere neste søskenbarn, wenlig tilscreffuet til egen hand.

CXLIX.

Hr. Oluf Rosenkrantz skriver til Hr. Efte Vilde om Præsten Peder Rødhoved; han har talt med Johan Friis, der ogsaa henviste Sagen til Kongen „for de Præbiterens Skyld“; om Fru Sofie Efte Vildes Sygdom.

d. Vallø 1539, 13 Januar.

Orig. paa Papir med Segl, Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 9, Pars 2, Nr. 87.

Wenlig oc k^e helssen met gud. Kiere her Eske oc kiere neste søskenbarn . . . om then persone, her Pedher Rødhoffuit, tha moo thu wide, ath [jeg] ville haffue sendt myn swend aff stedt till hannom, som er kendt meth hannom, nw haffuer wor herre seett sin hand paa hannom, szaa ath hannd ligher platt wedt sengen, oc haffde hand weret fører, tha haffde hand well kommet før wdenn all twiell, thy hand war kiendt met hannom. Ehuad raad ieg kand nw faa ther till, tha will ieg giøre mytt beste, oc talet ieg met Jehan Friis om same sag, som thu vest vell, tha sagde hand, ath hand wille thet forhandle hoss kong. mt., oc mentte, ath thet war gatt, at mand handlet hoss hans nadhe tilforne for these predicanter skyld, ath the skulle bruge skeep ther offuer oc sige, ath mand bruket guds ord wnittig, meth mange flere orsage, som ieg icke scriffue kand. Kiere her Eske, som thu scriffuer oc wndskøller teg for meg om thin kiere høstru, som the fruer haffde screffuet teg til etc., oc ther epter haffde thu giffuet meg oc flere vdaff thin venner till kiende, tha esth thu vell wndskøllat ther wdi, men gud haffue loff, ath hwn er ved sin helbrede oc vell tillpass igen, som ieg høer thess bedre, oc ladher Jde sige teg oc hende mange gode netther oc ieg tesligeste. . . . Ex Valløff octaua epiphanie anno domini mdxxxix.

Oluff

Rosenkrantz ridder.

CL.

Trostebrev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Vallø til Hr. Efte Vilde til Walden i Anledning af dennes Hustrus, Fru Sofie Krummediges, Død, m. m.

d. Rbhvn. 1539, 29 Maj.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 90, med bevaret paastrykt Segl.

Venlig och kyerlig hiellsen altyd tilforne send med gud. Kyere her Esky, neste søskyne barne oc sønderligh gode ven, . . . som tw nw skryffuer megh till oc bekyyerer then store soryg oc bedrøffuelse oc vforwyndelige versselige bekomerynge, tegh till slagen er, vtj thet gud almecygeste haffuer nw kallett tyn allerkyereste høstroff, hwylicke seg nw oc altyd offuer hyne forbarne, bedendes tegh ganske gerne oc fwkomelige rader tegh, att tw gyør for guds skyld oc then store oc harde døød, gud talle for oss alle, att tw icky gremmer tegh oc fortørner bode gud och mendensken, oc tenck paa ty skyøne børnn, gud haffuer vntt teg med hynne, thet gud vere hynne nadyge oc barmhyertygē. Kyere nestesøskynde barne, kwnne ther hyelpe gremmelsse till, ta fynge tw vell flyere aff tynne venner, teg holpe. Kyere nestesøskyne barne, tenck her till, som tw vist alsomstørste magtt pa lyger, oc maa tw vide, att jegh matte følge barskyer hyd till docther, ty hand var till synds, att hand ville slagett megh en ader, dog ville hand jcky gyøre thet, føre end hand rade med doctheren, dog ville docter jcky rade till, att hand skwlle slaa meg ader. Jeg haffuer nw verett her iij eller vj daghe och acther att drage hyem y morgenn. Kyere her Esky, er jeg megett gladtt till, att then gode herre tyn broder bespen er hossz tegh, bedendes teg gerne, att tw ville vell gyøre att sege hannum mange gode nather paa myne vegne oc myn tyeneste, och thet første jeg spør, att tw kommer hyd till byen, ær jegh saa føør, ta ville ieg aage till tegh och ta idermere talle med teg om alle erende, end jeg nw skryffue kandtt. Her medh befaller jeg tegh ten almecygeste gud meth allt thet teg kyertt ær, och rade och bywde altyd offuer meg som offuer tyn egen broder. Skreffuett y Kyøbnehaffne med hast, torssdag nest effther pynds dagh anno etc. mdxxxix.

Oluff

Rossenkrands ryder.

Udsfrift: Erlige velbørduge mand och streng ryder her Esky Bylde till Vollen, konig. matt. vor nadige herriss statholle pa Kyøbnehaffne, syn kyere nestesøskynde barne, venlig tillscreffuett y egen handtt.

CLI.

Axel Klavsen (Rosenkrantz) til Togerup overdrager sin Morbroder, Mester Aage Sparre, Degn i Lund, som Erstatning for, at han har opbygget Togerup Gaard, Halvdelen af denne Gaards Tilliggende af Ager og Eng for hans Livstid, „om han saameget begjærendes vorder“, og fornødent Rum i Ladegaarden.

d. Lund 1539, 29 Septbr.

Trykt efter Afskrift i Klevenfeldts Sigilsaml., Geh. Art.

Jeg Axel Claussøn til Togerup kendes mett thette mit opne breff, att for mangfoldelige velgerninger, som myn kere moerbroder mester Aage Sparre, decan vdi Lund, meg giorth oc beuist haffuer, oc serdelis att hand haffuer nu vpbyggt Togerup gaardtt, som vdttsidden och vdi alle mode fordersfuen wor, haffuer ieg loffuet oc tilsagtt, oc nu mett thette mitt opne breff bepligtt oc tilsiger hannum att skulle haffue, nyde oc bruge vdi alle maade syn liffs tiidtt halffsdelen for^{ne} gords tilliggelse vdi ager oc æng, om hand so moegett begerendes vorder, sameledes ocsaa alle the huss oc rom wdi framgaarden oc lagaarden ephther hans ægen begæring. Item haffuer ieg ocsaa fulkommeligen tilsagtt hannom, att ieg, mine thiennere oc tynde, som ieg paa samme gord skickendes worder, skulle icke vdi noger maade mett ord eller giærninger øffuerfalle hannom eller hans tynde, men y alle maade mett goid kerligh omgengelse beuisse meg emoid ham, oc nar som gud kaller hannem vttaff thenne verden, eller oc om ham løister ffær att sleppe samme gordtt, tha skall hand strax igen komme til meg oc mine arffuinge quitt oc frii. Item worde thett saa, huilckett mett guds hielp icke ske skall, att nogle wttaff these for^{ne} article icke holdne worde wedtt theris fulde magtt, oc ieg ther om vorder pominker, oc icke ville rette meg, tha beplegtther ieg meg oc mine arffuinge att skulle igen-giffue oc redelige betalle for^{ne} myn kiere moerbroder all then bygning oc fforbedring, som hand haffuer vogett oppaa for^{ne} gordtt, oc holle ham ther wdi skadeløest, vthen al gensigelse y noger maade. Til vidtnesbyrd trycker ieg mitt signette her neden oppaa thette mett opne breff, som er screffuet vdi Lund sancti Michaelis dag anno domini mdxxxix.

Udenpaa:

Axell Claussens breff att haffue mit mag oc v hus po Togerup gordt &c.

CLII.

Aage Sparre, forðum Electus til Lunde Domkirke, gjør Mageffiste med sin „Svooger“ Hr. Mogens Gyldenstjerne og udlægger ham en Gaard i Kompagni-
stræde i Malmø, som han havde kjøbt af sin afdøde Søsterdatter, Berete
Klavsdatter (Rosenkrantz), imod den Gaard i samme Stræde, som han
havde givet sin afdøde Broder Hr. Mauritz Sparre.

d. Lund 1540, 10 April.

Frykt efter Klevenfeldts Saml., Geh. Art.

Jeg Aage Sparre, fordom electus till Lunde dom kiercke, gjøre alle
witherliigt mett thette mytt obne breff, att ieg for villige oc wenskab
skyld haffuer nw giord ett venligt oc kierligt magge skyffte mett erlig
welburdig mandt oc strenge rydder her Magnus Gyldenstjerne, myn kier
suagger, vdy saa maade, at hannnd skall haffue wdaff meg thenn gaardt
vdi Malmø, som vy kiøpte aff myn søsterdatther *Berethy Claus
datter*, hues syell gudt naade, ligendis y thett lyle kompenis strede
sønndenn vd mett stredett oc norden op tiill thenn gaardt, som Per smed
y bode, østenn op tiill then gaard, som nu Lauris smedt y boer, oc
vestenn op tiill kompenis gaarden, mett ald syn vyde, lenge oc brede, som
hand nv jndholder oc begreben er, att nyde oc beholde till seg oc synn
sande arffueringe for ett frytt mage skyffte tiill ewige tyd. Oc her emodt
skall ieg haffue igen aff hannom then anden gaardt y same strede,
huilcken gaardt ieg gaff myn kiere broder her Mauris Sparre, hues siell
gud nade, ligendis norden ud mett stredett, mett ald synn wyde, lenge oc
brede, som hannnd nw jndholder oc begreben er, att skwlle igenn beholde
tiill meg oc myn sande arffueringe till ewige tyd. Att saa vdi sandengen
er, som forskreffuet staar, hennger ieg mytt synngenette her neden for
thette mytt obne breff, kierligen tiilbedendis tesse efterscreffne erliig wel-
burdiig mend oc strenge ryder, her Axsell Brade tiill Krogholm,
her Holger Vlstandt till Heckiberig, myn kiere frender, oc Jacop Spare,
mynn kier broder sønn tiill Suanholm, om theris sygenetter her neden for
huos mytt, som er gyffuett vdi Lund lessuedagen nest epther quasymodo-
geniti søndag aar mdxl^o.

CLIII.

Kristian III pantsætter Hr. Oluf Rosenkrans til Ballø nogle Gaarde i Udlejre, Lejre Fang og Lejre Mølle m. m. for 500 R danske Penge og 8 løbige Mark Sølv.

d. Kjøbenhavn Slot 1540, 2 August.

Orig. paa Perg. uden Segl, Ghmarf., Boldborg Herred Nr. 7.

[Wij Christian] (osv.) giøre alle witterligt oc kiendiis faare oss oc wore arffuinge ephtherkommere konninger wdi Danmarck mett thette wortt obne breff, oss aff rett witterlige gielldt skyldiig att werre oss elskelige her *Oluff Rosenkrans* tiill Walløø, ridder, wor mand oc raadt, oc hans arffuinge fem hundrett march danske pendinge oc otte lodiige march sølf kollendiske wegt faare tesse eph^{ne} wore och kronens gorde oc gods, som hand nu mett wor tilladelse haffuer indløst frann Marchor Tegenhusses arffuingge, som er først Wdledre mett the tre gordseder, som ther tiill ligge, item thuo gorde wdi Abbetuedt, thuo gorde wdi Wester Søffuby, thuo gorde wdi Walsio Nørre oc Leyre met Leyre fang och Leyre mølle, som skyller ij p^d miell, faare huilcke for^{ne} fem hundrett march danske pendinge oc otte lodiige march sølf wy nu aff wor synderlige gunst oc naade saa oc faare troskaff oc wiillige tienneste, som for^{ne} oss elskelige her *Oluff Rosenkrans* oss oc riighet her tiill giortt oc beuist haffuer oc hand her ephther throligenn giøre oc beuise maa oc skall, haffue wnt oc ipantt sett oc nu mett thette wortt obne breff wnde oc ipant sette hannem oc hans arffuinge for^{ne} gorde, gods oc egendom mett all teriis rette tiilliggelse, ager, eng, skoff, march, fiskeuandt oc fegang, wott oc thiurtt, ingthet wndertaghet, att haffue, nyde, bruge och beholle faare ett fritt brugeliig pant, waffløst wdj synn liffues tiidt och saa lengge hand leffuer. Och nar for^{ne} her *Oluff Rosenkrans* dødt oc affganggen er, thaa maa och skall hans arffuinge frambdeliis nyde, bruge oc beholle same for^{ne} gorde, gods oc egendom, mett all tetsz tiilliggelse, ingtett wndertaghet, tiill saa lengge thet worder thennom egen affløst aff oss eller wore arffuinge ephtherkomere konninger wdi Danmarck faare same sum sølf oc pendinge wdi slig mynt, som hand oss elskelige Otte Tegenhus wo. m. o. ti. nu fornøghet haffuer. Oc skulle for^{ne} her *Oluff Rosenkrans* och hans arffuinge holle same gods wedt heffd oc magtt, oc

tiernerne, som ther paa boendes ere, wedt log, skiell oc rett, oc ingenn aff thennom att wfforrette emodt logenn oc ey forhugge eller forhugge lade noget te skoffue, ther tilliggendes ere, tiill wpligt i nogre maade. Thy forbiude wy (osv.). Giffuit paa wortt slott Kiøpnehaffnn mandagenn nest ephther sancti Petri ad uincula dag aar etc. mdxl wnder wortt siignet.

Jahann Friiss manu propria.

CLIV.

Kong Kristian III tillader Mester Gottskalk Ericksen (Rosenkrantz) at søge Bevise hos sin Broder Iver Ericksen (Rosenkrantz) og andre, at han er af adelig Byrd, da han er udnævnt til Domherre i Mainz.

d. Kjøbenhavn 1540, 7 August.

Trykt efter en Afskrift i Klevenfeldts Sigilsamling, Ohmark.

Zulas oder bewilligung *Gotschalck Ericksenn*, das er aus dem lande zu Holstein etzliche vonn seiner freundschaft, die er dartzu benottigett, nach Collen ihme, das er vonn seinenn vier anenn recht adell geborenn, zeugnis gebenn muchtenn, mit sich nehmen muge.

Actum Copenhagenn am sonnabent nach vincula Petri anno domini im xxx^{ten} (1540).

Wir Christian der dritte etc. bekennenn vnnd thun kundt hiermit gegenn idermenniglichenn, nachdem das der erbar vnser lieber besonner meyster *Gotschalck Ericksen* durch die gestrenngenn ernuhesten vnsern rethe vnnd dienner, er Eskell Bilde, rieter, vnnd Peter Schwaben, vnns zu erkennenn gebenn lassenn, das er zu Meyntz im stieftt zu eynem thumherrn erwhelet, er kunde aber darzu nitt khommenn, er hette denn zuuornn mit erlichen vom adell gnugsam erweyset vnnd dargethann, das er ein edellmann vom seinenn vier ahenn geboren, vnndertheniglichenn bittennde, dweyl er vnnter vnns im hertzogthumb Schleswig geborenn, wir woltenn vorgonnenn vnnd zulassenn, das ihme etliche, die er ann die seynenn inn gerurtem vnserm furstenthumb Schleswig zu dieser notturfft auffbringenn konne, ausserhalb lands folgenn vnnd seyenes herkommenns zeugnisse gebenn muchtenn. Wilichs wir vf sonnderlich vorbith obgerurter vnserer

rethe vnd dienner nachuolgennder gestalt gegonnt vnd zugelassenn haben, wie auch hiemit geschieht, nemlich also, wo gedachter meyster *Gossig* sein bruder *Iwen Ericksenn* oder anddere seine freunde imants vonn vnnsern lanndsassenn auffzubringenn wissenn, die ihme inn seinem beger follgenn vnd diennenn wollenn, so khonnenn wir dasselbige, wie wir noch als hiemit bewilligenn, woll duldenn vnd leyden. Des zu vrkunnde habenn wir vnnsrer secret hiefur druckenn vnd gebenn lassenn auf vnnssem koniglichenn schloss Coppennhagenn etc.

CLV.

Oluf Munk, Høvedsmand paa Skivehus, giver sin Svoger, Hr. Oluf Nielsen (Rosenkrantz) til Wallø, Fuldmagt til at indløse den Andel, som maatte tilfalde ham i det store Pant i Skaane.

d. Kjøbenhavn 1540, 26 Novbr.

Efter en Afscrift i Klevenfeldts Saml. (Munk) i Ohmarf.

Jegh Oluff Munck, høffuudmandtt paa Skiiffuehus, gjør wiittherlig for alle wtj thette mytth obne breff, att iegh hassuer wntt och tillatth, och nu medtt thette mith obne breff wnder och tillader, atth mynn kiere suager, her *Oluff Niellsenn* tiill Walløø, maa indløse hvis lodtt och dieldtt, szom megh kandtt tiillfalde wtj thenn store pannth y Skaane, saa som her Holger Gregerssenn wannth aff her Mogenns Gøye. Tiill wittnesbørdth trækker iegh mytth signetth nedenn paa thette mytth obne breff. Datum Kiøbinghaffn fredagenn nesth effther sancte Chatarine virginis dagh mdxl.

CLVI.

Dom paa Kongens Røtterting, at Holger Rosenkrantz og hans Søskende efter det af Emich Hartvigsen og hans Hustru, Fru Thale Flemming, til deres Fader Dtte Holgersen (Rosenkrantz) i 1517 udgivne Skjødebrev skulle være berettigede til at beholde en Søsterdel i Gjelstov Gaard og Gods i Fyn, indtil Bevis fremlagdes for, at bemeldte Skjøde iffun var

udfærdiget paa Strømt for at bevare Fru Thale hendes Mødrenearv imod hendes Husbond, Emich Hartvigsen, der var „wildfindet oc ødsom“.

d. Horsens 1541, 30 Januar.

Efter en Affskrift i Klevenfelts Sml. (Emmichsen) i Øhmart.

Vor skicket for oss paa wort retterting oss elsk^e *Holgerdt Rosenkrantz* paa sine oc sine syskendes wegne paa then ene oc oss elsk^e Albert Maltissen, Erich Kaaes, wore mendt oc tienere, oc frue Tale met sin lage werrige paa then anden siide, oc wor wdj gaar nest forleden theres rette siette wge dag wdj then sag at møde, som her for oss met wor sex vgers steffning beuist wor, oc the paa alle siider bestaade; oc tiltalit for^{ne} *Holgerdt Rosenkrantz* paa sine oc sine syskendes wegne for^{ne} Albert Maltissen, Erich Kaaes oc frue Talig met sin lage werig for en fuldt systerdeell, som er then fempthe parth i Gieldskoff gaardt oc gotzs met al sin rette tilligelse, inthet wndertagit aff for^{ne} fempthe parth, som hans fader, *Otte Holgerdtzen*, hagde køpth aff for^{ne} fru Tale oc hindes hosbonde, Emich Hartuichssen, oc handt hagde ther skøde wppaa, huilcken handt strax vdj rette lagde, som for^{ne} Emich Hartuichssen oc fru Thale self beseglit oc wtgiffuit hagde wnder gutz aar mdxvij, lydendes, att Emich Hartuichssen till Brendure met sin kiere høstrue, Tale Flemingis dotther, hagde endretelige baade met frij wilge soldt, skødt oc affhendt fra thennum oc theres sandarffuinge oc till *Otte Holgerdtzen*, høffuitzmandt paa Tørdning, al then anparth, lodt oc arffdeell, som er en fuld systerdeell, thet for^{ne} Emich Hartuichssen paa sin kiere høstrues, for^{ne} fru Talis, wegne tilfalden er ephther hinder kiere moders, fru Magdalenes, dødt, vdj Gelskoffs hoffuitgaardt vdj Fyyen liggendes, met all sin rette tilliggelser met hues andre gaarde och gotzs vdj agger, engh, skoff och marck, jnthet wndertagit, huat thet helst er eller were kandt, til euinnelig eye skullendes for et fritt kiøb oc skøde, oc ephther som thet til tinge lagbødet wor, oc kendes thennum ther fore at haffue wpborret pendinge, fyllest och alt fuldt werdt til theres fulde nøige, oc kendes thennum ephther thenne dag vdj for^{ne} anparth i for^{ne} Gelskoffs hoffuitgaardt eller nogen thes gaardes (!) oc tilliggelsser ingen rettighed at haffue vdj noger maade, oc beplichtet thennum oc theres arffuinge at frii, hiemble oc fuld-kommeliige tilstaa for^{ne} *Otte Holgerdtzen* oc hans arffuinge for^{ne} systerdeell vdj Gelskoff hoffuitgaardt oc hans tilliggelsser for huer mandz tiltall, hinder eller gensigelse, som ther paa kunde tale met rette vdj noger

maade, tiill euig tiidt etc., som samme skøde ythermere wtuiser oc indeholder. Oc menthe for^{ne} *Holgerdt Rosenkrandz* paa sine oc sine syskendes wegne, at thennum met rette burde at bebolde for^{ne} anparth oc systerdeell i for^{ne} Gelskoff gaardt oc gotzs ephther theres skødebreffs lydelsse. Ther til suaret for^{ne} Albrit Maltissen, Erich Kaaes oc frue Tale met sin lage werig och bestode samme skøde, handt i rette lagde. Dogh berette for^{ne} frue Tale, at hun hagde giort samme kiøb oc skøde met for^{ne} *Otte Holgerdtssen*, sin frende, for saadan mening, at hinds hosbonde, Emich Hartuichssen, wor wildsindet oc ødsom, at handt paa then dag hagde forkommitt sith arff och gotz, oc handt ephther laa at wille forøde hinds gotz oc arffue, hinde oc hinds børn til skade oc forderffuing, oc ther fore hagde hun werit hoss for^{ne} *Otte Holgerdtssen* oc giordt hannum skøde paa sine oc sine børns wegne, thennum till beste, paa thet at hinds hossbonde ey skulde forøde hinder oc hinds børns rette arffue oc gotzs, oc menthe ther fore, at samme skøde ephther slig en mening oc ephther thet, at handt wor hinds neste frende oc lage werig, at thet ey burde hinde eller hinds børn til skade at komme i noger maade, oc berette, at hun ephther slig leighlighed ey hagde tagit noget genbreff paa samme skøde i noger maade, oc strax i rette lagde trende breffue, som Erich Juel til Østergaardt, frue Birgitte Oluffsdotter till Wallø oc Joachim Knutssen i Otthensse hagde beseglet oc vlgiffuit, lydendes, at the huer vdj sin stedt hagde weret forskicket till for^{ne} *Otte Holgerdtssen* aff for^{ne} frue Thale, at the skulle eske oc indkressue et skødebreff, som hun hagde antuordit hannom till troer hende oc hinds børn till gode, lydendes paa hinds anparth vdj Gelskoffgaardt och gotzs, som er en systerdell, hinde tilfald ephther hinds moder, fru Magdalene. Tha suaret *Otte Holgerdtssen*, att handt holth thet skødebreff hinde och hinds børn till gode, paa thet ath Emiche, hinds hosbonde, skulle icki skillie hinde eller hinds børn widt samme eyendom oc anparth, som hinde kunde tilfalle i samme gaardt oc gotzs. Disligeste hagde the adspurth for^{ne} *Otte Holgerdtssen*, om handt hagde giffuit hinde nogle pendinge eller fylleste paa samme gaardt eller gotzs. Tha sagde handt ney, at hun inthet hagde faadt ther fore i noger maade, som samme trende breffue ythermere wtuiser. Disligeste wor oss elskelige Anders Emicssen her nu for oss tilstede oc bekendes, at handt hagde weret hoss for^{ne} *Otte Holgerdtssen* noger tiidt ephther, handt hagde faadt samme Gelskoff met sin høstru, hinds systerdotter, wti were noger aar, om handt ephther thet skødebreffs lydelsse, som giort wor, wille tale hannum tiill for samme anparth i for^{ne} gaardt, til huilcket *Otte Holgerdtssen*

suaret, at ther som handt hagde for^{ne} Talis oc hines nestes mynde, tha gaff handt sin sambtycke ther gerne tiill, ephther thi handt bekiende seg athaffue samme skøde hinde oc hines børn til thet beste i alle maadhe, oc sagde seg(!), at for^{ne} *Otte Holgerdtssen* hagde hannum sin breff oc sigill ephther sliyg ordt wtgiffuit, oc ey wiste, om thet wdj thenne fram farne feygde forkommet wor eller ey, men meenthe seg at wille komme hoss samme breff mett tiiden. Tiil huilckett for^{ne} *Holgerdt Rosenkrands* paa sine oc sine syskendes wegne suaritt, ath ther som hans faders genbreff eller sigill findes kunde ephther saadan beretning emodt samme skødhe, tha wille handt thet nyde oc vndgielde i alle maade; oc wij tha atspurde for^{ne} *Holger*, om handt hagde nogen ythermere beuisning vdj thend sag paa samme anparth, hinde paa rörde, tha sagde handt ney; met mange flere ordt oc tale, thennom emellom wor, om huilcken sag the paa beggi sider gaff thennom i alle rette ephther then beuisning, szom her for oss tha tilstede wor. Tha ephther tital, gensuar, bressue, beuisning och saggens leiglihiett sagde wij ther saa paa for rette, at for^{ne} *Holgerdt Rosenkrands* mett hanss sysken, *Otte Holgersens* børn, bør att nyde, bruge oc beholde samme for^{ne} systerdeell, som er then v parth vdj Gelskoff gaardt oc gotzs oc sin tilliggelsse, i alle maade ephther thet skødebreffs lydelsse, for^{ne} oss elsk^e fru Tale och Emich Hartuichssen theres fader, *Otte Holgerdtssen*, ther paa giffuit haffuer, jdttil saa lenge for^{ne} frue Tale eller noget aff hines eller oc for^{ne} Anders Emichssens kandt komme met thet breff, handt paa skødt, *Otte Holgerdtssen* vtgiffuit haffue, eller oc noget andre genbreff ther paa findes kandt; tha gange ther om i then sag saa mögitt, som ret er. Datum Horssens dominica proxima post conuersionis Pauli 1541, presentibus her Magnus Gyldenstjerne, Knut Gyldenstjerne, Otte Gyldenstjerne, Jørghen Gyldenstjerne, Cristopher Gyldenstjerne, Anders Skaning, burgemester i Horssens, Hans Tygessen oc Per Jude, radmendt ibidem.

 CLVII.

Hr. Mogens Gyldenstjerne, Jakob Sparre til Svaneholm og Jakob Torbfsen (Sparre) til Lyngby vidne, at de have tilskrevet Axel Klavsen (Rosenfrank) og Mogens Klavsen (Rosenfrank) om at give Møde i Lund for at gjøre Hr. Esko Wilde paa Nonne- (o: St. Peders-) Klosters Begne Regnskab

for Inventarium og for at stifte Arven efter Mester Aage Sparre, og at de, da de ikke gave Møde, have foretaget Skifte og udlagt den dem tilkommende Arv.

b. Lund 1541, 29 Marts.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Skript. (Pergamenter fra Justitsministeriets Arkiv B. 37) har haft 3 hængende Segl, der alle ere faldne af.

Wy efftherskrefne Moghens Gyllenstiernn, ridther, Jacob Sparre till Suansholm, Jepp Tordsen till Lyungby, kiendis och gjør alle witterligt met thette wort obne breff, at wij haffue forskreffuit *Axell Clauitzen* och *Moghens Clauitzen*, thet thi wille komme till Lundt och giøre her Esky Bilde thet jnwentarium fyllest paa Nyndne closther wegene effther kongelig maiestetz wor naadugiste herris briffs lydelsse, oss alle ther om tillschreffuit er, och ther mett lade oss skiffte thend deell, hues oss ephther mesther Aage Sparre (hues siell gud naade) er till faldne. Suo haffuer for^{ne} bode brøder *Axell* och *Moghens* ladet giøre theris wndskylning, atthij skulle haffue forfald, och ichj kundne paa thenne tidt till oss komme, sammelitz haue wii och trendne gonge giffuit thenom schriftelig atworssell och till kiendne, thet wij for ingen deel kundne lengher fortøffue met thette skyffte for mange orsagher skyld, som sigh ther met begaff, och ther fore at wij ichj lengher forbyde kundne met samme skiffte, tha er wii y thett helligtrefoldughetz naffn offuer ens worden at offuer regne, parte och dielle hues som wij kundne haue fundnet nw paa thenne tidt effther for^{ne} mesther Aage Sparre wdj guld, siølf, pendinge och boskab, och haffue lagd wdj thette skryn siølf och pendinge suo mange, for^{ne} *Axell* och hans brodher *Moghens* mett rette kandt till falde, tesligeste hues for^{ne} brødre kandt till falde wdj guld effther for^{ne} mesther Aage Sparre, tha skulle thj haffue theris anpart wtj thet tusend rynske guldnen, kongelig maiestetz haffuer lant aff for^{ne} mesther Aage, effther thj at for^{ne} mesther Aage paa hans jtherste tidt sielff haffuer wndt och giuit for^{ne} brødre for^{ne} eth tusent g^{nen} etc., och ther jmodt atthij giøre oss fyllest, atthet kandt bliffue oss wthen ald sckade heller affbreck wtj noghen mode. Tesligeste wille wij altid were offuerbodigt at were till jthermere reghenskab met for^{ne} *Axell Clauitzen* och hans brodher *Moghens*, huor thi oss tilsigendis wordher, och wille nw samtlicken wtj thette wort obne briff haffue beplichet oss at giøre for^{ne} brødre fylleste for hues deell, thj mett long och rett kundne haffue oss till atthalle i nogen mode, och thj och

samelitzs wdj lyge mode giörindes oss fyllesth, om wij thenom hassue nogett till athalle. At suo ganget oc farrit ær, som forskreffuit staar, och till jthermere witnitzburdt och bedre foruaring henge wij wore signetter niden thette wort obne briff, som er schreffuit wtj Lundt thend 29 dag martij, anno tusende femhundrede fœrgetiuge och eth.

CLVIII.

Hr. Mogens Gyldenstjerne til Tommerup, Jakob Sparre til Svaneholm, Axel Klavsen (Rosenkrantz) til Togerup og Mogens Klavsen (Rosenkrantz) til Tange, tilfige Jeppe Torbsen (Sparre) til Lyngby at give ham Erstatning, hvis noget af det Guds fravindes ham ved Rettergang, som tilfaldt ham efter Mester Aage Sparre.

d. Malmö 1541, 22 Juli.

Orig. paa Perg. i Ghmarf. (Sverig, Gjældsforpligtelser Nr. 12) med 4 Segl, Nr. 1 Gyltensjerne, Nr. 2 Sparre, Nr. 3 og 4 Rosenkrantz Baaben med Løber (Tab. V, Nr. 7 og 8).

Wii epterscreffne, Mogens Gyldenstern tiill Tumeruppe, ridder, Jacop Sparre tiill Swanszholm, *Axell Claussen* tiill Togeruppe oc *Mogens Claussen* tiill Tange, giøre alle witterligt oc kiendes for oss oc wore arffuinge, att wy hassue loffuedt oc tiillsagt oc nu mett thette wortt obne breff loffue och tiilsiie erlige och welbyrdige mandt Jeppe Tordssenn tiill Liungeby, att ther som hannom eller hans arffuinge bliffuer nogen tiidt frann wondenn y rettergang nogett aff thett godtz, som faldt y hans lodt epther mester Aage Sparre (hues siell gudt naade), som hand hassuer annammett for eyedom, tha beplicte wii oss och wore arffuinge mett thette wortt obne breff, indenn sex sambfelde vgger ther nest epter att vdtlegge hannom eller hans arffuinge fylleste, huer epter synn anpartt, vdi andett saa gott oc saa well beleyligt gotts, som hannom ther aff bliffuer frann wottnenn, och holle hannom och hans arffuinge thett vdhen all schade, kost och tæringe vdi alle maade. Tiill ydermere wittneszbyrdt (osv.). Giffuett vdi Malmö sanctæ Mariæ Magdalenæ dag, aar etc. mdxlj.

Samme Dag lignende Erklæring fra Jakob Sparre, Jep Thordsen, Axel Klavsen (Rosenkrantz) og Mogens Klavsen (Rosenkrantz) til Hr. Mogens Gyldenstjerne.

Orig. med 4 Segl, Ghmarf., Sverig, Personalia Nr. 31.

CLIX.

Arveforening mellem Brødrene Axel og Mogens Rosenkrantz paa den ene Side og deres Søster, Kirstine Rosenkrantz, Priorinde i Sct. Peders Kloster i Lund, paa den anden Side med Hensyn til den dem efter deres Morbroder Mester Aage Sparre tilfaldne Gaard i Malmø.

d. Malmø 1541, 30 Juli.

Orig. paa Papir i Ghmarf. (Drie S. Nr. 67 a) har 2 hængende Segl, begge med Rosenkrantz Waaben, se Tab. V, Nr. 7 og 8.

Wy efter^{ne} *Axel Rossenkrans* oc *Magens Rossenkrans* kiendes och giøre witterligt for alle neruerendes oc komme skullendes mett thette wortt obne bress, att wy hassue nu giortt en wenlig contractt mett wor kiære søster *Kyrstyne Rossenkrans*, pryrisse wdy sancte Peders kloster y *Lundt*, y saa mode, som her efftter ffølger, att wy skulle giffue for^{ne} wor søster xv marc danske pænninge, som gyld oc gefue ere wdy Skone, aff en gord wdi Malmø y lylle Kompenistrede, som wor kiære moder broder, mester Oghe Sparre (hues siel gud hassue), wos giffuitt hassuer, wdy saa mode, att for^{ne} wor søster skulle nyde oc beholle wdy syn lyffuis tydt, hues rette oc wdaffgiffit som aff for^{ne} gord affgangendes vorder, ther fföre skulle wy giffue hynde for^{ne} som pænninge aff for^{ne} gord om sancte Egidii dag. Huilckett hun eckie ffonger for^{ne} som pænninge ynghenn sancte Egidii dag bliffuer til ende worden, thaa skal hun hassue ffuldmacktt oc beffalning wdy att sette oc wdaff att sette y syn lyffuits tyd aff for^{ne} gord huem hun tyckys, effter wortt bressuis lydilsse. Att saa wdy sandhedt er, osv. Skreffuitt wdy Malmø anden sancte Olufs dag anno domini mdxli.

1541, 31 Juli, Malmø. Kong Kristian III dommer Mester Aage Sparres Skjøde til Fru Magdalene, Axel Klavsen (Rosenkrants) Hustru, paa en Gaard i Brødagh i Froste Herred og en Gaard i Herløff i Ronneberg Herred ved Magt, medmindre det bevises, at Mester Aage Sparres Indsegl er hængt for Skjødebrevet uden hans Vidende og Vilje.

Orig. med Segl i Arne-Magn. Saml., Dipl. Dan. in genere, Fasc. XI, Nr. 3, Univerfietsbibl., trykt i Krags og Stephanus Kr. III's Hist. II, 356—7.

Sam me Dag (Søndag efter St. Oluf Konge), Malmø. Kong Kristian III tildammer Hr. Mogens Gyldenstjerne, Sep Lørdsen (Sparre) og Jakob Sparre det Gods, som de kjøbte af Bonden Lavrids Mogensén i Bepinge, hvilket Mogens Klavsen (Rosenkrantz) til Lange og Axel Klavsen (Rosenkrantz) paataale og paastode, at M. Aage Sparre havde faaet tilforn af Hr. Sæns Mogensén Officialis. Hr. Mogens Gyldenstjerne bevisste derimod, at Mester Aage paa sit hderste havde befalet Mester Hans Wulff Kannik at sørge for, at det Gods, han urettelig havde frataget for^{ne} Sæns Mogensén, kom igjen til dennes rette Arvinger, af hvilke Lavrids Mogensén som den afbødes Broder var nærmest.

Ferg. uden Segl, Ghmarf., Sverig, Kwitt. Nr. 41.

CLX.

Jep Tordsen (Sparre) til Lyngby erkjender at faldte Mogens Klavsen (Rosenkrantz) til Tange 405 Guldgylde, 32¹/₂ Lod Sølv og 47 Mark danske Penninge, som var tilfalden ham i Arv efter M. Aage Sparre, hvilke Penge han forpligter sig til at betale i Malmø inden St. Mortens Dag s. A., hvorimod han, hvis Betaling ikke sker, giver ham til brugeligt Pant 8 Gaarde.

d. Malmø 1541, 4 August.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ohjmark. (Pergamenter fra Justitsminist. Arkiv B 36) har havt 5 hængende Segl, der alle ere faldne af.

Jeg Jep Tordssenn tiill Liungby gjør witterligt for alle met thette mytt obne breff, aff rett witterligenn gielltdt skylduge attuere erlige och welburdige suendt *Mogens Clausenn* tiill Tange fyre hundrede och fem gaellthe gylldenn, hallstridie och treduge lodt søllff, siuff oc furetugge marck danske penninge aff thend andpartt, som jeg haffuer inde huos miig, som hannom tiillfaldenn er effther mesther Aagge Sparre, huilcke for^{ne} iij^c och v gaellthe gylldenn, xxxij lodt søllff, xlvij marck danske peninge jeg beplichter meg eller myne arffuinngge att betalle eller jndlegge for^{ne} *Mogens Clausenn* her vtj Malmøg tiill Suerenn bruggers jndenn sancte Morthens dag nu først komendis, och ther som szaa skede, att jeg icke indlagde for^{ne} guldt, søllff oc penninge, som forskreffuit staar, tha fulldmagt giffuer jeg for^{ne} *Mogens Clausenn* att annamme thisse ephther^{ne} mynne gaarde och gots, szom er først tho gaarde vtj Wallebierrg, som giffuer fem pundt korn tiill aarligenn landgille, item en gaardt vtj Yøe, giffuer hallffandit pundt kornn, item en gaardt vti Sersløff, som giffuer otthe oc firetugge skepper kornn, item en gaardt vtj Hindby, som giffuer hallffandit pundt korn, item thre gaarde vtj Aaggerup, en szom Per Jensenn nu vtj boer, oc tho tiill hannom, som giffuer aarligenn fem pundt korn, item en gaardt vtj Assmyndtorp, som giffuer tho oc treduge skepper korn. Item om saa skeer, att for^{ne} sumpt icke bliffuer indlagt her vtj byenn jnden for^{ne} tydt, tha skall hand haffue, nyde, brugge oc beholde for^{ne} gaarde oc gots for ett friit brugeligt pant, tiill szaa lenge hand fanger for^{ne} sumpt gulldt, søllff oc penninge, som forskreffuit staar, oc beplichter jeg mig oc mynne arffuinge att holde hannom thet aldellis vtthenn skade. Jtem nor for^{ne} sumpt gulld, søllff oc penninge paa for^{ne} thiid her indlagt bliffuer oc tilstede kommer, tha skall thette mit breff miig her vtj byenn tiill for^{ne} Seuerenn brugers jgenn

antuordis wtthenn alld paaskudt eller nogend forhallninge vtj nogre motthe. Tiill ytthermere witnisbyrdt her om tha trycker jeg mit signette neden fore thette mit obne breff met flere gode mendtzs jndsegle, som jeg ther tiill kierlige om biddit haffuer met miig at besegle, som er først Johann Friiss tiill Hessellagge, konnelige maiestatts canceller, Hollgerdt Wullsfztand tiill Hickebiere, Truuidt Wullsfztand tiill Thoruppe, Magens Gyllenstjerne tiil Thommerupe, riddere. Giffuit oc schreffuit wtj Malmø torsdagenn nest fore sancti Laurentij martiris dag anno domini mdxlj^o.

CLXI.

Axel og Mogens Rosenkrantz til Togerup og Tange, Brødre, kvittere til Hr. Mogens Gyllenstjerne til Tommerup for Arben efter deres Morbroder, Mester Aage Sparre.

b. Malmø 1541, 4 August.

Orig. paa Papir med 2 Segl i Bøx, velbevarede, med Løber, Kgl. Bibl., Danste Adels Breve, Fasc. 53, Pars 3, Nr. 131.

Vii essther^{ne} Axel Rossenkrantz oc Magens Rossenkrantz tiil Togeruppe oc Tange, brødre, kendis i thette vort opne breff, thet erlig, velbyrd oc strenge ritthere her Magens Gyllenstern tiil Twmeruppe haffuer nu tiil gode rede fornøget oss sin anparth aff alt thet guld, sølff oc pendinge, som fantz essther wor kere moder brodher mester Aage Sparre, hues siel gud naadhe. Thy lade vy for^{ne} her Magens Gyllenstiern och hans arffwinge altingis quit, frii, ledig oc løss for oss och vore arffwinge oc alle andre paa vore vegne for all ydermere kraff eller tiiltall for alt, hues handh haffuer vppeboret vdj guld, sølff oc pendinge essther for^{ne} mester Aage vtj alle maade. Tiil ydermere vindisbyrd trycke vii vore singnetter neder for thette vort opne breff. Giiffuith vdi Malmø torsdagen nest essther sancte Peders dag vincula aar etc. 1541.

CLXII.

Dom paa Kongens Retterting, hvorved 7 Gaarde i Vibede og Risendrup, paa hvilke Ejler Kennov til Hvidkilde og Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz til Vallø efter nogle gamle Breve gjorde Forbring, og som skulde være frafomne Hr. Olufs Forældre med Urette, tilkjendtes Hr. Predbjorn Bodebusf

paa Niels Broks Børns Vegne efter fremlagte Adkomstbreve, blandt hvilke navnlig fremhæves Skiftebrevet d. Ddenfe 1472, 22 Okt. efter Fru Johanne af Bemmetofte, hvilket bl. Fl. var befeglet af Hr. Niels Griffen, Hr. Olufs Fader, uden at han havde gjort Indsigelse imod, at de 7 Gaarde var blandt det stiftede Gods. (At Hr. Niels Griffen her er Hr. Niels Griffen Gylde=stjerne, se Texten S. 56.)

d. Ddenfe 1541, 31 Aug.

Efter en Afstrift i Levenfelts Saml. (Broct) i Ohmarf.

Vor skicket for oss paa wort rettherting oss elskelige Eyler Rønnow tiil Huidkiold oc Oluff scriffuer, fuldmyndig paa oss elsk^e her *Oluff Rosenkrandz*, wor mandt oc raadz, wegne paa then ene oc Jenss Perssen met fuldmagt paa oss elskelige her Prebiørn Podebuskis, ridders, wor mandz oc raads, paa Niels Brockes børns wegne paa then anden siide, oc wor i dag theris rette siette wge dag at møde wtj then sag, som the for oss paa begge siider bestode, oc tiltallit for^{ne} Eyler Rønnow oc Oluff scriffuer paa her *Oluff Rosenkrandz* wegne for^{ne} Jenss Pederssen paa her Prebiørns oc Niels Brockes børns wegne for vij gaarde, de iij liggendes i Wißuede, som Jep Perssen, Hanss Girickssen, Folmer Matssen oc Jenss Anderssen iboer, oc the iij liigendes i Kiessendrup, som Per Jenssen, Hanss Anderssen oc Per Jepsen i boer, som her Prebiørn Podebusk haffuer i forsuar paa Niels Brockis børns wegne, oc berette, at for^{ne} vij gaarde skulle were her *Oluffs* forelderne frakomen met wrette, oc i rette lagde eth panthe breff wnder gudz aar mcdxxxvj, lydendes, at frue Margrete Wicke Møltickesdotther hagne pantsatt Frederick Wardenbierng thet gotz, som hinde wor tilfunden epher Hans Reimerssens dødt for riigens raadt aff biscop Jens i Roskyld, ehuor thet ligger etc. Jtem et andhet pergmentz breff wnder gutz aar mcdxxxix, lydendes, at Frederick Wardenbierng hagne wpladit Oluff Axelssen for^{ne} panthebreff met al relighedt, som handt i pandt hagne aff fru Margrete Wiickisdotther aff Biernø etc., huilke for^{ne} tuende breffue inthet gotz bemelte wedt naffn, i huor thet ligger i noget maade. Framdeles i rette lagde the et skiøde breff wnder gutz aar mcdxxxix, lydendes, at Niels Braage aff Bornø hagne saaldt oc affhendt met sin hustrues raadt oc sambtycke til Oluff Axelssen aff Waløe alt thet gotz, som handt arffuet epher hanss hustrues moders dødt, fru Margrete Wickisdotther, eblandt huilcket gotz ther bemelles iij gaarde i Wißuede, som giiffue ij lode marck for landgille, oc iij gaarde i

Kiessendrup, som giiffue oc ij lode marck for landgille etc. Jtem eth papiirsbreff aff Siellandzfare landzting wnder gutz aar mdxvij, lydendes, at Torsten Jenssen aff Ortued paa frw Birgittis, her *Niels Erickssens* efftherleffuerskes wegne paa Wallø, hagde giffuit illing oc kiere paa alt thet gotz, som wor kommen fra Wallø, siiden her Oluff Axelssen fick Gotland etc., huilket for^{ne} breff ey heller bemeller nogit gotz wid naffn; met flere herritztings oc landztings witne, lydendes, at her *Oluff Rosenkrantz* hagde ladit giffue ther illing oc kiere wppaa oc wdesket for^{ne} vij gaarde met mere gotz etc. Ther til suaret for^{ne} Jess Perssen paa her Prebiørns oc Niels Brockes børns wegne, at samme gaarde oc gotz er Niels Brockes børn til kommen tiil arff, oc her Prebiørn paa theris wegne thennum i forsuaar haffuer, oc berette, at for^{ne} vij gaarde ey noger tiidt er kommen fraa Wallø, oc ey Oluff Axelssen hagde noghen tiidt faadt thennum i heffdt eller were, eller hagde illet eller kierdt ther paa i noger maade i sin tiidt, oc i rette lagde et skiffte breff wnder gutz aar mcdlxxij, huilcket skifftebreff her *Niels Erickssen*, ridder, for^{ne} her *Oluff Rosenkrantzis* fader, met flere gode mendt beseglit hagde, lydendes paa skiiffthe oc jeffnet epher frw Johanne aff Wenntopthe emellom her Axell Lawessen, her Corfis Rønnow, ridder, Lawe Brock oc Tønne Rønnow, lydendes først paa en gaardt i Wiiffuede oc ij i Kiessendruppe, som her Axel Laussen met mere wor tilschiff etc.; disligeste paa two gaarde i Wiiffuede oc iij gaarde i Kiessendrup, som Laue Brock wor tilschiff, met mere gotz etc. Disligeste i rette lagde handt et skiødebreff wnder gutz aar mcdlxx, lydendes, at her Axell Lawessen aff Claussholm hagde skiødt oc saaldt met et wenliigt magskiffthe til euig tiidt Lawe Brock en gaardt i Wiiffuede oc ij gaarde i Kiessendrup etc. Disligeste et andet skiødebreff wnder gutz aar mcdlxxvj, lydendes, at Tønne Rønnow hagde saaldt oc skiødt Lawe Brok en gaard i Wiiffuet oc en gaardt i Kiessendrup met mere gotz etc. Jtem et andet pergmentz breff wnder gutz aar mcdlxxvj^o, lydendes, at her Corfis Rønnow, riitther, hagde wdlagt sin søn, Tønne Rønnow, two gaarde, en i Thorw oc en i Wiiffuedt, til euinneliig eye for then deell, handt hagde i Fremmerup oc i Winding, som samme breffue ythermere wtuiser oc indholder. Jtem eth tings witne aff Faxe herritzting wnder gutz aar mdvij, lydendes, at xij mendt hagde witnet, at xl aar hagde ther ichj weret reest deele eller illing paa Wennetopthe eller nogit thet gotz, ther tilligger, enthen i Wiiffuet, Kiessendrup eller noger anden stedtz i Faxe herrit etc. Disligeste et tings witne aff Siellandzfare landzting wnder gutz aar mdxiij, lydendes,

at xij mendt hadde witnet, at wtj xl aar oc mere hadde ther ichj weret giiffuen illing eller kiere paa nogit thet gotz, som ligger til Wennetopthe etc.; met flere witne aff Faxe herritzing, Steffns herritzing oc Siellandzfare landzting. Disligeste beuiste handt met flere breffue aff Siellandzfare landzting, at her *Oluff Nielssen* haffuer før deelth paa samme gotz wnder gutz aar m̄dxxvj. Tha hadde Niels Brock werit ther oc bodit seg i alle rette, och inghen wille gaa i rette met hannum, tha bleff Niels Brock gotzit tildømt oc staa paa hanss heffdt, swo lenge her *Oluff* wilde were i rette eller deelthe paa thet nyy etc.; met flere breffue, som tha for oss i rette wor lagdt. Tha eskit wy i rette, om for^{ne} Eyler Rønnow oc *Oluff* scriffuer paa her *Oluff Rosenkrantzis* wegne kunde giøre beuiseliigt met breff oc segill, at her *Oluff* Axelssen hadde noger tiidt hagdt for^{ne} viij gaarde i heffdt oc were heller giiffuit ther last oc kiere paa i sin tiidt; tha kunde the thet ichj beuise met breff eller sigil i noger maade. Tha satte for^{ne} Jenss Perssen paa her Prebiørns oc Niels Brockes børns wegne wtj rette, at ephther thij Niels Brockes børns forelderne haffue hagdt for^{ne} gaarde wtj heffdt oc were i saa lang tiidt, oc ey her *Oluff* Axelssen gaff ther noger tiidt illing eller kiere wppaa wtj hanss tiidt, oc ey heller er beuiseliigt, at *Oluff* Axelssen fick thennum noger tiidt wtj heffdt oc were, oc the kunde ey heller giøre beuiselig, huat atkom the hadde, ther samme gotz hadde saaldt *Oluff* Axelssen, om Niels Brockes børn ey burde for^{ne} vij gaarde at nyde, bruge oc beholde ephther skiffthebreffues lydelsse, som her *Oluff Nielssens* eghen fadher beseglet haffuer met flere gode mendt, oc menthe, at ther som her *Niels Erichssen* hadde hagdt noger ret til samme gotz, tha hadde handt thet icke beseglit, oc om the gamble breffue burde at komme thennum tilskade vtj noger maade; om huilcken sag the gaff thennum paa begge sider i alle rette ephther theris fuldmachte breff, the hadde paa baade sider. Tha ephther tiital, giensuar, breff, beuisning oc sagens leiglihedt wor her saa paa sagt for rette, at for^{ne} oss elskelige her Prebiørn Podbusk paa Niels Brockes børns wegne bør for^{ne} vij gaarde i Wiiffuet oc Kiessendrup met theris tilligelsse at haffue, nyde, bruge oc beholde ephther theris breffuis lydelsse oc ey ythermere ther for til rette at staa, oc the gamble breffue, som Eyler Rønnow oc *Oluff* scriffuer y rette baar, ey at komme her Prebiørn eller Niels Brockes børn tiil brøst eller skade ephther thenne dag i noger maade. Datum Ottonie onssdagen nest ephther sancti Hansdag decollationis anno etc. 1541, presentibus Jørgen Gyldenstjerne, Dytrick Quitzow, her Cristiern Pouelssen, prior, Niels Fickessen, Hanss Friiss, Peder scriffuere och Gregers Hanssen.

CLXIII.

Axel Brahe og Kristen Friis paa deres Instruers Sofie og Else Rosenfranzes Begne oplade til Otte Holgersens Børn Voller Hovedgaard m. m.

d. Voller 1542, 8 Februar.

Affskrift i Ny Kgl. Saml. 2091 4° (Rosenholm Arkiv) I, 16de Paquet Nr. 4, Kgl. Bibl.

Wy efftherskreffne Axell Brae till Krogholm, Christen Friis til Ouergardt, riddher, gør alle witterlicth oc kendis met thette worth obne breff, ath wii nu medt begges wore kere hostruers, *Sophie Rosenkrantz* oc *Else Rosenkrantz* datther, fry wilge oc fuldbordt haffuer giordt en wenlig fordrag oc forligelze emellum oss oc sallige *Otthe Holgersens* børn, erlige oc welburduge suendt *Holger Rosenkrantz* oc hans medsøskinde, om all then oppebørsele, som theris fader *Otthe Holgersen* opboreth haffde paa sin kere brodher her *Holgerd Rosenkrantz* oc hans medsøskenes wegne, emedens handt war theris werge; tesligiste oc saa om all then opbørsel, som sallige herre *Holger Rosenkrantz* haffde opboredt paa sin kere broderss, *Otthe Holgersens*, børns wegne, saa lenge han war theris werge, oc gjorde therom en wenlige fordrag emellum oss oc *Otthe Holgersens* børn wdj saa made, at efftherthii at herre *Holger Rosenkrantz* oppebørsel, som han oppeboret haffde paa sin broders børns wegene, beløber sig høgere oc møre wdj guld, sølff oc penninge, end som *Otthe Holgersens* opbørsel war, oc wii paa herre *Holger Rosenkrantz* wegene skillige bliffue *Otthe Holgersens* børn wd aff same wergemaal, oc paa thet at all trettthe, tuidract oc delemal kandt affstilles, oc for all then tiltale, som *Otthe Holgersens* børn kundt haffue til oss oc wii tisligiste paa beggis wore kere hostruerss wegene kundt haffue til thennom, oc for then summ penge, som wii aff vore anpart skillige bleff forskreffne *Otthe Holgersens* børn vdt aff same oppebørsel paa herre *Holger Rosenkrantz* wegene, tha haffue wii ther fore medt begges wore kere hostruers, *Sophie Rosenkrantz* dotters oc *Else Rosenkrantz* dotterss, fry wilge oc velberadt houff vpladet oc meth thette vort obne breff vplade oc afhende fra oss oc vore kere hostruer oc begges theriis arffuinge oc til forskreffne *Otthe Holgersens* børn, erlige oc velburdige suendt *Holger Rosenkrantz* oc hans medsøskinde, oc theris arffuinge all then vor anpart, lod oc arffdeel oc all then rettlig-

hedt, som wii oc wore kere hostruer haffue oc paa arff uegene tilfallen er wdj Boller hoffuidgordt, grund oc bigninge, ligesom then nu forsidde(l) er, medt hindis herlighedt oc fryhedt, aggher oc eng, skoff, mark, fiskevandt, fegang, voth oc tiurth, jntet ondertaget y noget made etc. etc. huilke for^{ne} *Otthe Holgersens* børne skulle nyde, bruge oc beholle til euendelig ey for then anpart sum guld, sølff oc penninge, som wii aff same opbørsel paa herre *Holgertz* wegen^e thennem skillig bleff

Til ydhermere vindesbørdt, at saa er y sandhedt, tha haffwe wii, for^{ne} *Axel Brae* oc *Christen Friis*, ritther, oc beggis vore kere hostruer, *Sophie Rosenkrantz* datther oc *Elze Rosenkrantz* datther, meth wore fry wilgie oc widskaff ladit henge wore enxzige neden for thette wort obne breff, oc tilbedendis erlige oc velburdige mendt *Mandrop Holk* til *Barritskoff*, *Hertuig Thomessen* til *Palsgordt* oc *Nils Rosenkrantz* til *Stensbalig* til vithterlighedt thette wort obne breff medt oss at besegle. Schreffuit paa Boller, tisdag nest effther køndhermeess aar effther gutz børdt mdxlij.

CLXIV.

Dom paa Kongens Rætteting, hvorved den *Holger Rosenkrantz* og hans Medarvinger ved Dom paa Kongens Rætteting i Horsens d. 30 Januar 1541 tilkjendte Besiddelsekret af en Søsterdel i *Gjelskov Hovedgaard* og Gods efter nu fremlagte Bevisligheder gjøres afhængig af, at han træster sig til selv toltte med Riddermændsmænd at aflægge Ed paa, at bemeldte Søsterdel er af hans Fader *Otte Holgerfen* skjelligt og redeligt kjøbt og betalt.

d. Ribe 1542, 3 Maj.

Efter Herredagsdombog 1541—43 Nr. 4, Fol. 13, Ghmarf.

Vor schichit for oss paa vortt rethterting oss elskelige *Erich Koess* tiill *Brendwed*, wor mandt oc tienner, po sin egne, sin moders frue *Talles* oc tieris metarffuinges vegne oc hagde i rette steffnit oss elskelige *Holger Rossenkrantz* tiill *Boller* oc tiltalit hannom for it skødebreff po en søsterdiell vtti *Gielskoff* gaardt och gotts, som handt mynthe, the ey hagde

fangitt fyllist for, oc berette, samme skøde bleff *Otthe Holgertssenn* giortt oc i hende antuordet vtj then achth oc menning, ath hindes hosbunde Emich Hartuigssen wor vildsinnith oc ødsum, oc ther for hagde hwn giortt sin frende *Otte Holgersen* samme skøde po hindis och hindis børns vegne thennom till thett bæsthe, oc menthe ther for, at samme skøde hannom vti sodann menning vor til hende komitt, att thett ey burde att komme hannom, hans moder eller mettarffuinge tiill nogen skade eller brøst, oc epther sodan leglighed tha hagde hans moder ey tagit *Otthe Holgertssens* gienbreff po samme skødi i noyer mode, oc i rette lagde trende breffue, som Erich Juell till Osthergordth, frue Byrgithe Olluffsdatther tiill Walløe oc her Jachim Knudssenn i Ottensse hagde beseglith oc vdgiffuit, lydendis, atthe huer vti syn stedt hagde værett forskichith aff oss elskelige frue Thalle tiill *Otte Holgertssenn*, att skulle elske(!) oc indkreffue samme skødebreff, hun hannom tiill tror hende antuordith hagde, oc hindes børn tilgode. Tha hagde *Otte Holgertssen* suarett, att hand holtte samme skødebreff hinde oc hindis børn till thett bæste, po thett att hindes hosbunde Emich Hartugsen skulle iche skylle hinde oc hindes børnn wiidt samme gotts oc arff, som skøditt indholtte, oc the hagde atspurt *Otte Holgerdssen*, om hand hade gifuit frue Thalle nogle pendinge eller fyllist for samme anpartt y Gielskoff gordt oc gotts; tha sagde handt ney, at hun inthett hagde faaett ther fore vtj nogre modhe, som samme trende breffue yttermere vduiser, oc mynthe for thi for^{ne} Erich Koess, att hun iche burde att myste sin gots. Ther tiill suarett for^{ne} oss elskelige *Holger Rosenkrantz*, at then skøde, som handt hagde po samme anpartt, then hagde for^{ne} frue Talle och hindes hossbondhe bode beseglit, oc mett andre gode mendts indsegell; oc bemelthe samme skødi, at hun hagde faaett ther fuldt fyllist for, oc menthe ther fore, hannom epter samme skøde burde at nyde samme systherlodt i Gielskoff gordt oc gotts, vden hans faders egen gienbreff kunde findis ther emodt, tha wille handt thett vndgielle; mett mange flere ordt, thennom emellom vor. Tha epther tiltald, giensuar, breffue, bevisning oc sagens leglighet sagde vii ther so po for rette, at thet skødi, som for^{ne} oss elskelige frue Thalle och hindis hosbunde selfue beseglit oc vdgiffuit haffuer, bør vedt sin magt at bliffue, oc *Holger Rosenkrantz* for then tuilsumheett, i sagen er, epther the trende vindisbyrdis lydelse, Erich Koess i rette lagde, schall hand siellff tolfte met gode ridermendts mendt thet aff verghe oc gjør sin edh, ath thet er skellig oc rederlige køptt oc betthallit, dog schall standhe vtj *Holgertz* handt, nar handt same eedt gøre will, och ey her for inden att besatthe(!)

seg mett nogitt aff gotziitt, men nor same edt skall giøres, thia schall hun giøres till thett herrtzing, som gottzit liger, oc giffwe Erich Kaaes, frue Thalle oc teris mett arffuinge ther logligh vaarssell tiill, szom thett seg bør. Datum Ripis, onssdagen nest epter sanctorum Philipi et Jacobi, nærverendis oss elskelige Jahan Friiss wor cantzeler, Erich Banner vor marsk, her Jørgenn Friiss, Mogens Munck wor lantzdomere vtj Nørjutlandt, Per Ebbissen, Jacob Hardenbierig, vor tro mendt oc rodt, Jens Thamssen oc Jens Mogenssen, vor mendtt oc tiennere.

CLXV.

Kristoffer Johansen (Lindenov) beder Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballø at fremme hans Frieri til Eric Eriksen (Banners) Datter Magdalene, thi han ved, at det næst efter Faderen kommer an paa ham.

d. Ddenfe 1542, 29 Juni.

Orig. paa Papir med Segl (Lindenov-Baaben), Ghmarf., Dfte. Kong. Hist. 20, 1542 A.

Wenligh, kierligh hielsen alle tidh fforssendh met uor here. Kiere her *Oloff*, ffrende oc sønerlig guode uen, tacker iegh eder gierne ffor allt det guode, i meg alle dage giort oc beuisseth hauer oc besønderligh dendh tidh, iegh uar fangen i Kiøbinghauen. Der som sligh eders uellgierningh stodh megh at for tiene, da kiene gudh, iegh det gierne giøre uille met allt det guode, i min for moge er. Kiere her *Oloff*, ffrende, giuer iegh eder kierligh till kiende, at iegh hauer giuedh noggen aff mine uener i beffallingh at skall handle pa mine uegne met Jerik Jeriksen om hans dotter iomffru Madellen; kiere her *Oloff*, nar det komer i hanell oc talle, da kandh iegh uell tenke, at iegh ffanger engen der engen sønerligh suar pa, ffør i oc ffierre hennerss uener hauer radh eders guode tøke der i. Kiere her *Oloff*, sa hauer iegh iki uilldh ladet at giue eder sligh min guode trouhierte meeningh tiill kiende, di er min kierligh bøn til eder, kiere ffrende, ffor allt det, iegh i alle min dage kandh ffør skylle oc fortiene, at i uill giue eders ia oc samtøke der till, oc i uill uere migh behielpeligh huos hinrs ffader oc uenner, at denee min bøn matte uides migh. Der som gudh megh det for sieth hauer, da uill iegh skeke migh saa førssth muodh hener oc siden alle heners uener, at dj iki skall haue

megh at beskylle, eki alldh enneste ffor ien suager, men i skall fene meg h ffor ien sön met allt det guode, gudh meg h ffor onne uell. Kiere her Oloff, ramer oc ueder mett beste her i huos alle eders uenner, som iegh eder alldielles tilltrouer, dj iegh uedh ueseligh, ath nessth henners ffader, da sstaner kalledh i eders hener. Kiere her Oloff, i huilke made iegh kandh uere eder till tieneste oc uilli, skall i alldielles forlade eder till meg h som till eders eggen ssön, det gudh kiende, huellken iegh nu uell haue eder euenelligh befallendes till euigtiden, oc giør ieg alle tidh gierne hues eder kiert er. Dattom Odenss torsdagen effter sanctehandsdag h anno domini md^cxlīi.

Krestoffer
Johansen.

Udskrift: Erligh oc uelbørdigh mand oc strenge rider her *Oloff Rosenkrans* till Ualløø, sien kiere frenne oc sønerligh guode uen, uenligh tillskrøuen.

CLXVI.

Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballo til Hr. Efte Vilde til Balben om forffjellige Sager.

b. Ballo 1542, 9 Juni.

Orig. paa Papir, Adelsbreve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 92, Rgl. Bibl.

Vennliig hielsenn forsenntt mett gud. Kiere her Esche, nest søskenn barnn oc synnderliigenn gode wenn, tackendis tiig ganntzs høgligenn oc giernne for alltt gott, tw mig beuist haffuer, oc besynnderliigenn for thenn møde oc wmag, tw haffde mett myn suaager Eriick Banner oc mynn broder, att forfeder thenn sag tiill Peder Ebessenn paa mynne wegne, huelckett thett oc anddett miere ieg welluiligenn forskille oc fortienne wiill mett hues vdii mynn magt er, som ieg pligtig er. Kiere nestsøschenn barnn, fornemer ieg vdii tynn schriuelsse, att tynn leilighet begiiffuer siig saa, att tw icke kannd kome tiill mig, som tw haffde formoett tiig, huelckett mig ganntz leitt er, thett gud kiende, thii ieg haffde hafft att talle mett tiig, som magt anlegendis er, oc ieg nw icke schriue kanndt, oc bedenndis tiig giernne, nar tw komer vdii lannnett igenn, att tw tha wiille kome tiill

mig, saa wiill ieg tha yder mer talle mett tiig, enn ieg nw schriue kanndt. Sambledis som tw schriuer om Clauis Eriicksens eppterleuerske mett thenn trette, etther emellom er, saa er ieg mig siellfuer mett thett første formoendis tiill Abremstrup, saa will ieg giernne were tynn fogett y tynn frann weresse behielpiigenn mett raa, daa oc giernninge, hues mig mueligt er oc stannder att giøre, oc bedenndis tiig giernne, om ther nogenn sager for kon. maatt. oc Danmarcks riigenns raad mig anrørendis er, att tw tha wiille giøre, som tynn loffue oc mynn stander oc ieg jungenn tuiffell paa hassfuer, oc ther som ieg wiiste vdii nogenn made att tienne tiig, thett tw kunde hassfue gaffn eller gott, tha schulle tw fynnde mig gantz wiilliig ther tiill, thett gud kiennde, thenn ieg tiig wiill hassfue befallett mett hues tiig kiertt er. Lader Jde sege tiig mannge gode netter oc bedenndis giernne, om tw wedt nogenn tiidinger frann Peder Biilde oc Stienn, att tw wiille schriue mig tiill. Hastliigenn aff Wallø 9 dag eppter Petri et Pauli dag anno 42.

Oluff

Rosennkrantz riidder.

CLXVII.

Dom paa Kongens Retterthing, at en Gaard i Balslev, som Eriik Krummedige i 1537 hadde kjøbt af Fru Mette Markusdatter, Ager Brofs Efterleverste, og paa hviilken Peder Brof til Barløsegaard gjorde Fordring som Erstatning, fordi Fru Mette, til hvem Peder Brof hadde udlagt Gaarden for det af hendes Gods, som Ager Brof hadde afhændt, imod en imellem dem efter Ager Brofs Død i 1533 indgaaet Kontrakt hadde solgt af det af ham efterladte Kjøbe- og Pantegods, skal tilhøre Fru Sidsel Rosenkrantz, Eriik Krummediges Efterleverste, efter Skjødet af 1537.

d. Dønsje 1543, 24 Februar.

Efter Rigens Dombog, Geh. Art.

Wor skicket for oss paa wort rettherting oss elskelige Peder Brock til Barløse, wor mandt oc tienere, paa then ene, oc oss elskelige frue *Cicelle*, Eriik Krumdighis efftherleffuerske, paa sine oc hinnis mettarffuinges wegne paa then anden side, oc wor i dag theres retthe siette

wge dag at møde i then sagh, effther som wi nu tiugende dag jule nest forleden then sag wtj sex wger opsette, som the her for oss paa begge sider bestode, oc tiltalit for^{ne} Peder Brock for^{ne} fru *Cicelle* oc hennes metarffuinge for en gaardt liggendes i Balsløff, som Hans Hanssen wtj boer, oc fore opbørsel, kaast, thering oc skadegieldt, som handt ther paa giort haffuer wtj x aar, oc fore hues breffue, atkom oc beuising the ther paa haffue etc., oc berette, at hand wdlagde frue Mette, Atzer Brockes efftherleffuersche, samme gaardt effther en contracth oc forligelse, som gode mendt thennom emellum giort hagde, oc siden hagde for^{ne} frue Metthe soldt oc affhendt aff beggis theris kiøbegodts oc pantegods, som samme contracth indeholder, at thennom baade schulde komme til gode, oc mente ther fore, at hannum burde for^{ne} gaardt igien wtj Balsløff effther slig leyglighedt, som forskreffuit staar. Ther til swarit for^{ne} frue *Cicelle*, at for^{ne} gaardt i Balsløff wor Erick Krumdiges rette kiøpte kiøb, oc i rette lagde et besegliit schødebreff wtgiffuit wnder gudts aar mdxxxvij, lydendes, at for^{ne} frue Mette Markursdather, Atzer Brockes efftherleffuersche, hagde soldt, skøtt oc affhendt fra seg oc sine arffuinge oc til Erick Krumdig oc hans arffuinge for^{ne} gaardt i Balsløff met mere gods til euindeligh eyghe etc.; item et dom wdgiffuit i Warde wnder gudts aar mdxxx, lydendes, at her Iuer Munck, fordem biscop wtj Riipe, her Magens Bilde riddher met flere gode mendt hagde ther tildømt frue Mette, Atzer Brockes efftherleuersche, saa megitt aff hennis arffgods, som hun kunde beuise, at Atzer Brock hagde bort soldt oc panthet aff hennes gods, siden hun kom wtj hans bo, som hun ey hagde fanget wederlag fore, at Peder Brock burde at gjøre henne wederlag oc fylliste ther fore wtj kiøbegodts eller wtj hans federne gods, om kiøbe gods ey kunde tilstrecke etc., som samme breffue ythermere wduiser oc indeholder, oc berette for^{ne} fru *Cicell*, at samme contract, som Peder Brock omtaler, wor giort frue Metthe oc hannum emellom, siden thene for^{ne} dom wtgick, oc satte therefore wtj rette, om then ey burde wedt macht at bliffue, oc om hinne oc Erick Krumdiges arffuinge ey burde at nyde oc beholde for^{ne} gaardt, som Peder Brock selluff bestoedt, at handt for^{ne} frue Mette wdlagt hagde fore thet hinner gods, Atzer Brock hagde affhendt hinne fra. Ther til swarit for^{ne} Peder Brock, at hand oc hagde dom emellum frue Metthe oc seg wti then sagh; dog fands hans dom at were førre wdgangen, en samme contract giort bleff. Tha i rette lagde for^{ne} Peder Brock samme contract wdgiffuit i Otthense wnder gudts aar mdxxxiiij otthe dage effther sancti Martini dag, lydendes, at oss elskelige her Otthe

Kruppen ritther, Erick Krumdig, Peder Ebbessen, Hartwig Andersen met flere gode mendt havde endelig forligt for^{ne} frue Mette, Atzer Brockes efftherleffuerske, oc Peder Brock effther beggis theris eygen willig oc sambtycke y saa maade, at for^{ne} Peder Brock skulle wtlegge for^{ne} frue Metthe sex ørt. korn met sine bede inden sex wgher ther effther wj iordegods i Fyen eller wj Jutlandt for thet hinnis gods, Atzer Broch hinnis hosbunde solde aff hinnis, och ther til xij alne ledst, oc at frue Metthe schulde betale hues gielt, som Atzer Brock wor skyldig bort i Jutlandt, oc at Peder Brock schulde betale hues gielt Atzer Brock wor skyldig bort her i Fyen, oc hues kiøbegods eller pantegods findes kunde enthen i Jutlandt, Fyen eller andersteds, thet schulde komme thennom bode til gode, oc ther met schulde alting were oc bliffue thennom emellum en klar euigh aftalen sag til ewigh tiidt om alt thet gods, Atzer Brock afhende aff for^{ne} frue Mettes, were seg iordegods, guldt, sølluff, penninge, bo, boschab oc løsøre, inthet wndertagit, oc om all anden handell oc trette, thennom emellom werit havde til then dag etc., som samme contract ythermere wduiser oc indeholdher, om huilken sagh the gaff thennom i rette paa begge sider. Tha effther tiltal, gienswar, breffue, beuisning oc sagens leyglighedt sagde wy ther saa paa for rette, at efftherthj for^{ne} Peder Brock selluff bestodt, at hand wdlagde frue Mette samme gaardt fore the sex ørt. korn, for^{ne} contract paaliuder, inden sex wgher ther effther, oc efftherthi samme contract saa myndelig giort wor aff gode-mendt ephther begge parthers sambtycke oc willig, tha bør for^{ne} contract wedt sin fulde macht at bliffue, oc oss elske^e frue *Cicell* oc Erich Krumdighis arffuinge bør for^{ne} gaardt i Balsløff met all sin rette tilliggelse at haffue, nyde, brughe oc beholde til euindelig eyghe effther for^{ne} contractis oc theres schødebreffs lydelse. Datum Ottense løgerdagen nest fore søndagen Oculi anno domini mdxliij, neruerindis oss elsk^e Eyler Rønnow, wor embitzmand til Nesby hoffsuits læn, Jacop Brockenhuesz, wor landsdommere i Fyen, oc Hans Berildssen til Nacke, wore mendt oc tienere.

CLXVIII.

En Unævnt (Efte Bilde?) til Kong Kristian, at Rigens Marff Eric Banner nu vil begive sig paa Toget til Sverig, Kong Gustavs Folk til Hjælp; men han ønsker flere Riddermandsmænd med sig til Raad og Daad,

hvorfor Brevfriberen har ladet Befaling udgaa til flere herom (deriblandt Holger Rosenkrantz Ottesen), hvilket Kongen bedes stadfæste, m. m.

b. Kjøbenhavn 1543, 12 Marts.

Udtaft (eller samtibig Afstrift) i Danste Kongers Hist. 20, Geh. Art.

Nadigste herre och koning, werdis eders k. m^{tt} at wille wiide, at thenne gode mand Erick Banner, rigens marsk, kom hiid till byenn vdi afttis silde, och haffuer jeg vdi dag weret till handels met hannom om alle ærende, som hand schall haffue met seg paa thette thog ind vdi Suerige. Thaa befandt hand sig hardt besuaret, at ther wor inghen ridder mendts mend forskreffne at schulle sielffue personlige følge met paa samme thog met hannom, som hand kunde haffue raad och daad met och giffue nogenn befalning, om hannom sloes siugdum eller andenn wanlycke till (thet gud forbiude), thy bleffue wii saa till ens met huer andre, at wii vnder eders ko. m^{tt}s naffnn och signete haffue forskreff^t these gode mend, som thette indelugte tseddell indeholler och vduiser, at the strax schulle personlige giffue thennom met Erick Banner paa samme regse. Och, nadigste herre, effther thii at wii ingenn sønnerlig befalning haffue aff eders ko. m^{tt} at forskriiffue samme riddermendts mend, torffue wii icke vdhenn eders k. m^{tt}s wilge och widskap lade samme gode mend drage met paa samme thog, thii at gud aldmegtugiste forbiude, at nogen wanlycke slage thennom till paa samme reigsse, at enn eller flere aff thennom bleffue engtenn slagenn eller fangen, thaa wilde bode Erick och jeg were ther fore vdennt tiltall, och beder jeg eders kong^e ma^{tt} ther fore ydmugeligen, eders ko. m^{tt} will forthii strax wfortøffuit werdes at skriffue meg till, om jeg skall lade samme gode mend drage met paa samme thog och reysse eller ey, ther effther jeg gierne wiill wiide at rette meg. Huad ærende, som ellers skall behoff giøres paa samme thog, schall altsammen were till rede, saa ther icke schall bidis effther, och ingtet schall bliffue forsømmet, huad jeg bestille kand. Eders ko. m^{tt} siell, liiff &c. Datum Copenhagen, mandagen nest effther Judica aar &c. mdxliij.

Nadigste herre och koning, formercker jeg och paa Erick Banner, at hand strax will giffue sig offuer at Skaane vp till thet folck, som tilforrn er vpdraget, och ther forbide koning Gøtstaffues eller Sueriges riges raads schriffuelsse, huor hand schall drage ind vdi Suerige.

Nadigste herre och koning, jeg torff fore ingenn deell lade the

riddermendts mend drage met paa thette thog, førnn end jeg fanger eder ko. m^{tes} schriffuelisse och wilge at wiide ther om.

Thesse drage met paa toget.

her Morritz Olssen.
Holgerd Rosenkrantz.
 Claues Eggerd[sen].
 Mouritz Randzo.
 Gregers Wulffs[tand].
 Jørgenn Vrne.

- 1543, 25 Februar (Dnsdag efter Dculi) underretter Samme (Efte Bilde) Kong Gustav om, at Kong Kristian sender Erik Banner, D. R. M., med Folt til Sverig. (Smstids.).
- , 16 Martz (Fredag efter Judica), Kbhvn., Samme til Kong Kristian: Som han sidst strev Kongen til, kom Erik Banner hid til Byen i Søndags; han har ventet efter de gode Mænd, som er tilstrevne om at følge ham; nu tør han ilte vente længere, da Foltet er samlet i Staane og han frygter, at Kongen af Sverig stal opstrive Foltet til Sverig, inden han er ankommen (o. s. v.). Bedder atter om Kongens Ordre. (Smstids.).

CLXIX.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Hr. Efte Bilde til Valden, Statsholder i Sjælland, om dennes Sag med Hr. Knud Rud; om Biskop Dve Bilde m. m.

b. Valø 1543, 10 Septbr.

Trykt efter Klevensfeldts Afskrift (Bilde) i Geh. Ark.

. . . giffuer [jeg] tig wennligenn [til kien]de, atti løuerdags alltenn kom her Knud Rud till mig; ther wy haffde fannget mad, tallet oc handellet ieg met ham paa thet yderste eptter tynn willig oc begieringe, som tw gaff mig til kiennde paa Abremstrup, tha suarede hannd straxenn willigenn oc sage siig, at giffuit jnnd paa tynn broder mynn her bispenn oc mig, oc mientte ther hos, hannd war nw tyinn eneste broder, oc tynn sønn schulle haffue mynn daatther, saa wy icke schulle wiidde tynn schade, huelcket jeg icke kunde slaa ham aff, mennd sadt straxenn op met ham oc draag till Siøholm till mynn her bispenn oc ther forhandellt, hues mig mueligt war ther vdt indenn, som tw ydermer haffuer at forfare vj tynn broders breff, som ieg sennder tig, oc ther

som hannd icke haffde giffuit slig swar frann sig, som hannd gjorde, tha haffde ieg straxenn vdj dag met tyn swennnd Jørgenn Nielsenn giffuit mig till Raaskyld till Marquor Tiidemandt, oc ther tha eptther tynn begieringe skaffet hues mig mueligt war; saa will ieg nw lade altingist bestaa siig, enn till jeg fanner tynn schriuelsse, tha will jeg willig giøre alt, hues mig mueligt er oc stannder at giøre, saa sant hielpe mig gud, oc thet første mig mueligt er, will ieg straxenn giffue mig till Kiøbinghaffn oc tha ydermere talle met tiig, bedenndes giernne met minne erende hos her Clauis Bille, at tw ther vdt inden wille were fortennckt, nar som tw seer tiid oc lempe tillet, och sender ieg teg Erick Krabbis breff, som ieg ham nw igenn tilschreuit haffuer, bedendes, om tw wille taget op oc lesset, huelcket tw tøcket, jeg schulle sende ham aff them, eller mand sende ham them bode, tw tenncker ther well till, oc sender jeg tig nw her jnnlugt tynnt breff igenn, som tw ham tilschreuit haffuer. Kiere nest søskenn barnn, eblannt ander erende kannnd ieg nw icke forholle tig for, hurledes mig er til widdendes worden; jeg bad mynn her bispenn tynn broder hiem met mig; tha suarde hanns naade, nw paa thenne tiid icke kunde giøret, thi hanns naade war vdj faa dage tynne dotter formoenndes till siig, huor for mynn wennligenn bønn er till tig, at tw wille well giøre oc sendt mig et breff till them, nar som thi drager frann hans naade, at thi tha motte at ieg kunde ganner myn d saa will ieg siidenn flii them enntten till Raaskild eller andensteds, huor tyn willig er. Saa will ieg nw icke lenger bemøde tig met mynn schriuelsse (osv.). Lader Jde sege tig mange gode netter. Dattum Walløff jligen mandages eptther Marie natiuitatis anno 43.

Oluff Rosenkrantz ridder.

Udskrift: Erlig welburdiig mannd oc strenge ridder her Esche Bille till Wallenn, kon. maatt. wor naad^e herris forordinerit stadtholler vdj Sieland, synn kiere nestsøskenn barnn oc synnderligenn gode wenn, wenligenn tilschreuit.

CLXX.

Brev fra Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballo til Hr. Esse Bilde til Walden, Statholder i Sjælland; om Sagen med Hr. Knud Rud; politiske Tidender m. m.

d. Ballo 1543, 13 Septbr.

Efter Klevenfeldts Saml. (Rosenkrantz) i Geh. Nr.

Vennlig hielsenn tilforrn sennndt met gud. Kiere her Esche, nest-søskennbarnn oc synnderligenn gode wenn, giffuennnes tig wennligenn tilkiennde om then handdell, som er emellom her Knud Rud oc tig, at mannd kunde berame modet noget nerwerennnes for tynn broders schyld, mynn her bispenn, enten wdi Anderskoff eller nogen anndenn sted, huor tiig sielffuer tocket got were. Sambledes, kiere nest søskennbarn, jeg haffuer ii aff mynne swenne legendes paa hiedenn hos mynne tienner, at vdtskaffe aff them, hues thii schall giffue till thette folck, som schall drage egennem landet, huelcket ieg nw vdi enn god miening giffuer tig tilkiende, om nogen anden berette nogenn anderledes for tiig, tw tha wille ther vdtindenn giøre, som wy huer anden pligtug er. Oc war mig vdi goer tilschreuenn, at wor naadigste herris skip schulle werit vdi West Friislandt, oc ther schaffett theris willig, oc draget fremdeles i Selandt, giørendes ther tesligiste, oc fanget vdi søen sex aff the Burgundiske skib, bedennnes giernne, om tw wed noget ther aff, om saa er, tw wiille well giøre oc schriue mig till. Her met tig thenn almegtigste gud befallennnes. Raad oc byud offuer mig, som tig bør at giøre. Iligen aff Wallø, som paa kiennder torsdag epter natiuitatis Marie anno mdxliii &c.

Oluff Rosennkrantz ridder.

Udskrift som i Nr. 169.

CLXXI.

Axel Rosenkrantz til Langtind giver sin Morbrodersøn, Knud Gyldenstiern til Tim, al den Anpart og Rettighed i de Gaarde og Bol i Vendskysel

og 1 Gaard i Hasseriis, hvilket Gods har været til Sct. Budolphi Kirke i Aalborg for Messer, som kan tilfalde ham.

b. Langtind 1544, 16 Mai.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bismarf. (Hornum S. Nr. 20) har havt 5 hængende Segl, der alle mangle.

Jeg *Axel Rosennkranntz* till Lanngtinnd bekennder och gjør witterligt for alle med thette mit opne breff, att for slegt oc byrdt skyld, tisligiste oc saa ffor wylie oc wenskab oc hielp oc trøst, som myn kiære moderbrodersøn Knud Gyldennstjerne till Tim mig altid giort och beuist haffuer, tha haffuer ieg nu med mine gode frii wylie oc welberaadenn modt vnnt och giffuit och nu med thette mit opne breff vnnder och giffuer hannom oc hanns aruinnge til erfuelig eyndom all thenn annpart, eyndom och rettighed, som ieg kannd haffue heller tilfalle i nogenn the gaarde oc boel liggenneds vdy Wenndsøsel oc eenn . . rdt liggennedis vdy Hasseriis met alle theres eydom oc tilleggelser, innthet wnnntaget, som haffuer wærit giffuit till eet alter i sanncte Bodels kircke wdy Aalborg for messer oc gutz tieniste, som nu er ødelagt, om saa kannd finndis, att meg nogenn anpart heller rettighedt tilfaldenn er eller tiillfalle kanndt i forschreffne gaarde oc boel heller theris eydom; och tisligiste tha skall forneffnede min kiære moderbrodersønn, Knud Gyldennstjerne, och hanns arffuinnge thet erfueligh nyde, bruge oc beholde ffrii oc quit wdenn alle klage, hinnder heller giensigelse vdaff mig eller mine arffuinnge eller nogenn anddenn paa mine wegne efter thenne dagh. Thi kiendes ieg mig eller mine arffuinnge inngenn anpart heller rettighedt att haffue tiill forneffnede gaarde eller bole heller nogenn theris tilleggelssse efter thenne dag. Till winnisbyrdt oc bedre foruarinngh haffuer ieg ladit hennge mitt indzegell nedenn for thette mitt opne breff, och tiilbedinndes att besegle med mig min kiære sønn *Folmer Rosennkranntz*, mester Matz Ibsenn, sogneprest i Hostebro, Knud Perssenn, borgemester i samested oc her Peder Marquordsenn, sogneprest tiill Exinnge kircke, wdgiffuit paa Lanngtinnd fredag nest for sanncte Erick konnge dag anno domini mdxliiii &c.

CLXXII.

Vasfe Kristofferfen til Sjørup, Landsdommer i Sjælland, dømmer det Signet dødt og magtesløst, som Hr. Oluf Rosenkrantz til Ballo havde mistet under sin Eghdom.

d. Sjællandsfarer Landsting 1544, 6 August.

Orig. paa Papir med Segl (to Bædderhorn, a: Vasfe) i Danste Saml. Nr. 627.

Jeg Basse Christoffersenn tiill Siøruppe, landzdommer y Siællandt, giøre witterliigt alle i thette mytt opne breff, att aar ephther gudts byrudt mdxliiii thendt odhensdag negest ephther sancti Petri dag ad vincula paa Siellandsfarr landzting war skickett beskedenn mandt lens lebsenn i Ortuxædt paa erliig welburdiig mandts och streng ridders vegne her *Oluff Rosenkrantz* tiill Walløø, och war thet i dag hanss retthe siærde forfulgtt ting, at hand hagde mælett thett signet, som for^{ne} her *Oluff Rosenkrantz* haffde tabtt och om borett wdy sin kranckhedt och sygedom, aldellis dødt och magteløs, och icke thett ephther thenne dag nyde eller wndgielde, om thett bleff fwnddenn, och ther giordis nogenn falsk eller swiig mett enoger made, huilckett signett ieg och y dag mæler och dømmer att wære døtt oc magteløs och ey for^{ne} her *Oluff Rosenkrantz* eller nogenn hanss at komme tiill nogenn schade eller brast ephther thenne dag. In cujus rei euidentiis testimonium signetum meum presentibus inferius est impressum. Datum anno, loco et die quibus supra.

CLXXIII.

Sørgen Lyffe til Hverringe stjoder til Ejler Hardenberg til Matrup Høbbjerggaard i Aale Sogn i Brads Herred og Dønnerup Skov.

d. Dønsje 1544, 14 Oktober.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ghmark. (Brads S. Nr. 65) har havt 5 hængende Segl, Nr. 1 Familien Lyffes Baaben, Nr. 2 Familien Luitzovs, Nr. 3 Familien Ulfeldts, alle velbevarede, Nr. 4 mangler og Nr. 5 Kristiern Perssens, Domprovt i Siborg, ligeledes velbevaret.

Jeg Jørghehn Løckie tiill Hwerring, theer aff waben er, giøre alle witterligt och kiendis mett thette mit obne breff for meg oc myne arffuinge, att ieg vdaff myn frii wilgie och well beradt hwg haffuer soldt, skiøtt och affhendt och nu mett thette mit obne breff sællier, skiøder och affhender fraa meg och myne sandige(!) arffuinge och ind tiill erlig och welbirdug mand Eyler Hardenberrig tiill Mathrup och hans sande affuinge en vdaff myne gorde wdi Nørrejullandt, som kalles Hawffberrigord wdi Wras herrett vdi Ollesogen, som nu Mattis Hawberrig vdi boer och skylder aarligenn tiill landgild en halluff thønne smør med alle andre hender beedere, och alle henders tillegelse, som er Dønnerup skouff med alle andre skoweffue, deele och parthe, som theer tilleged haffuer aff arildztiid, marcke, fyskwand, feedryfft, gresegang, woett och thyrtt, yngted vnder-tagit vdi nogre made aff thennd deell, theer nu tilligger och aff arildztiid tillegid haffuer, athaffue, nyde, bruge oc beholde for eth friit kiøb oc ewig eyndoem at eye eye skuldendis, och tacker ieg hannom for goed redeliigt oc nøgactug betalling vdi guld och goede Jochimsdaller, och kiendes ieg meg och myne arffuinger yngenn loed, deell, rett eller rettergang(!) at haffue tiill forbenesfnd gord eller henders tillegelsse effther thenne dag vdi noger maade (osv.). Tiill ydermere wyndisbird och beder forwaring henger ieg mit yndzegell neden for thette mit obne breff, vnderschreffuid mett myn egen hand, kierligenn tilbedendes atbesegle met meg erlige oc welbirdige mendt Diderich Henningssenn tiill Rørbeck, Christoffer Pallessenn tiill Jernshawe, Ebbe Knudzen och Crestiern Perssen, domprouest i Wiiborrig. Schreffuid vdi Othense tisdagen effther sancti Dionisii dag aar &c. mdxliiii.

CLXXIV.

Ejler Hardenberg til Matrup tilfiger Jørgen Vhffe til Hverringe, at Brejnholm Fæ, Høbbierg Fæ, Aale Fæ og Matrup Fæ skulle have deres Fædrift fremdeles som fra Arilds Tid.

b. Døntse 1544, 21 October.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bihmarl. (Brads S. Nr. 64) har havt 3 hengende Segl, af hvilke Nr. 3 (Kristoffer Pallisens af Fam. Ulfeldt) mangler.

Jeg Eyler Hardenbiereg tiill Matteredup gjør witterliigt fore alle mett thettæ myt opnæ breff, att ieg och mynnæ arffwinnæ loffuer oc tilsiiger erliig oc welbyrdiig mand Jørgenn Lyckæ tiill Hweringh oc hans arffuyngæ, thett Bregneholm fææ, Haffuebærre fææ, Aall fee oc Matteredupæ fee schall haffuæ theris feedriiftt ephther thennæ dag, huorn emod hornn, som the tilfornæ hagtt haffuæ aff ariilds tiidt oc endtt nw haffuæ. Thii bepliochter ieg meg oc mynæ arff^e, att thette wti alle maadhæ wbrødelegen holdis skall, som for^{uitt} staar, oc ther paa haffuer hengt mytt indsigle nedenn paa thette mytt opnæ breff, oc kⁿ tilbedendes mett meg att besegle erlig oc welbyrdiige mendh, som ere Dyriich Quitzow tiill Rørbech oc Chrestoffer Palliissen tiill Jernshaffuæ. Giffuit wti Ottense tiisdagenn nest ephther sancte Galli dag aar &c. mdxliiii.

[Nedenunder med en anden Haand:]

«Eller Hardinberigs egin hand».

CLXXV.

Hr. Efte Bilde, Ridder, til Kong Kristian om forffjellige Sager; om Hfr. Birgitte (Gjø?), og at Hr. Oluf Rosenkrantz i Efte Bildes Fraværelse vil komme til Kjøbenhavn og have Opshyn med Kongens Vørn m. m.; om Troldtvinderne i Malmø.

d. Kjøbenhavn 1544, 29 November.

Samtidig Afskrift i Danske Kongers Hist. 20, Gøf. Nr.

. . . Naadigste herre, the erynde oc werue, som etther k. maie^t haffuer beffallett jomffrue Bergithe att giffue meg tiilkende, som er om loese tiill etthers nades kamer, om seyerwerckit, om etthers naedes skryne och wathtenkonsten, schaall thet mett thett allerførsthe worde fferdige gjorde epptther etthers nades begerinde, som om then søee, som jomffrw Birgitte tallede metth meg om wppa etthers nades wiegne, haffuer ether kon. maie^t ingenn beffallinge giffuet meg ther wppa, oc er thenn leylighed meg wbeuiist &c. Nar ieg sfoer etthers kon. maie^{ts} willie ther om schriffliigenn att wede, wiill ieg gierne wdi alle moede ther epptther retthe meg &c.

Naadigste herre oc koning, ackther ieg for nogle myne sønderlige werue oc erynde skiildt att wiilde giffue meg offuer wdi Skaane tiill mynne gorde nogenn tiidt, oc wiill her *Oluff Rosenkrans* komme hiidt tiill Kiøbinhagenn att bliffue her wdi medell tiidt och wiill haffue goette ob-syende hoes etthers ko. ma^{ts} børne, samledes laade sig bruge mett raadt oc daae mett etthers nades renthemester Jachim Beck wdj etthers ko. maie^t oc rigens werue och erynde wdi etthers n. frauerelse. Wdj these oc alle andre moede, som ieg wedht och kandt noget wdrette her vti etthers kon. maie^{ts} ffrauerelse, wiill ieg laade meg wnderdanige oc wel-uuilgenn ffindis att bruge, oc eye noget worde her forsømet, som ieg aff ringe forstandt er mwgeligen att gøre kandt; her mett etther kon. maie^t thenn almectugste gudt befallindes tiill ewig tiidt. Schreffuit paa etthers k. maie^{ts} slot Kiøbinhagenn sancti Andree apostoli affthenn anno mdxliij.

E. k. m.

idmige troe mandt oc thienere

Eske

Biilde riider.

[Seddel:]

Naadigste herre, nw wdi mandags nest forledenn bleff iij aff the trol-dqwinder brende, som grebenn syde wdi Malmøe, och ingenn afl thennom wiilde nogenn troldots konste bekende eller tiilstaae paa therris sisthe: theres gamble principall qwinde aff the troldequinder siider ther enn nw fongenn.

[Samtidig Paategning:]

Copie aff myn schriffuelse tiill kon. maie^t.

CLXXVI.

Brev fra Mogens Klavsen Rosenkrantz til Hr. Mogens Gylde-
stjerne til Stiernholm, Befalingsmand paa Dragholm, hvori han, paa Grund
af Sygdom, anmoder ham om at møde paa hans Vegne til Landsting i en
Sag, som han havde med Hr. Eske Bilde om en „Løfte“, som hørte ham til,
men som Eske Bilde havde brudt af.

d. Staberfj 1545, 26 Juni.

Orig. paa Papir i det St. Kgl. Bibl., Danske Adels Breve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 104,
med affaldet paatrykt Segl.

Wenliigh kierliigh hielsenn altiit forsentt mett wor herre. Kiere her Mogens, suagher¹⁾ oc snderliighenn goude wenn, . . . giiffuer ieg edher kierligenn tiill kenne, att her Eske Bille oc ieg haffde trette om en løcke, som hørde meg tiill, oc haffde veriitt ther tiill landzting om, oc i morghen skulle wii haffue veriitt i rette ther om; nu haffuer han mett woldt oc welde ladiitt brøtt same løcke aff, och giort meg stor hoffmodt, som y well spordt haffuer; nu haffde iegh agthet i morghenn tiill landztingh. Kiere suagher saa maa i wide, att ieg er suarliighenn siugh, att ieg inghenn weg kandt kome; tha er min kierliige bønn tiill edher, atti wille well gøre, for hues ieg nogenn tiid mett edher skiille kandt, atti wille were meg behielpeliighenn i thenne min rettferdiige sagh, att mine breffue motte bliiffue lest i morgen, oc att mine bunne icke skulle gaa woldt offuer, tiisligeste att kon. matt. wor kiere nadiige herris beskermelsse breff motte oc i morghenn bliiffue lest, oc haffuer gode mendt taldt ther i, att thett skulle komme tiill samffrendher i morgen, men hues i gør oc ladher ther i, ther er ieg tiill fredz om. Kiere suagher, gører her wdi, som min gode tro er tiill edher. Hues edher lefft oc tiill willie er, gør ieg altiit gerne, [saa] santt hielpe meg gudt, then ieg edher altiit beffaller. Ex Skauersøgoridt fredag nest effther sancti Hans dag aar 1545.

*Mogens
Rossenkrandz.*

Udskrift: Erlighenn, welburdiighenn mand oc streng redere her Mogenss Gildenstiernn, hæffuittz mandt paa Dragzhollm, min kiere suager k^{en} tiill screffuit.

CLXXVII.

Synsbrev, at Abrahamstrup er bleven meget forbedret i salig Hr. Oluf Rosenfranges Venstid.

d. Abrahamstrup 1546, 19 Juli.

Orig. paa Papir, Adelsbreve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 66, Rgl. Bibl.

¹⁾ Mogenss Gyldestjerne var gift med Anna Sparre, Søffendebarn til Mogenss Klavsen.

Vy epterschriffne Jens Rosengaardt tiill Haggervppe gardt oc Iffwor Lunge, kongelige m^{ts}. hoffsynder, giøre alle witterligt mett thette wort obne breff, att erlig, welbyrdig quinde ffrue Idde Muncks datter, (salige mett gudt) her *Oluff Rosenkrandzes* epterleffuerske tiill Wallløøffe, haffuer ladett oss nu tiill bede att besee kongelige ma^{ts} oc kronens gardt Abramstrvppe mett schoffue, fangh oc synn tilberinge modh then tydt, som hwn thett skall lade for antworde ffraa seg tiill kong^e. m^{ts}. wor naad^{te} herris etc. egett behob igenn. Szaa haffue wy ther om mett flere gode mendz beffalings mendt, som er Seuerynn Sygertsen fogett tiill Swandholm, Peder Iwde ffogett tiill Egholm, herretzfogett oc mange acte bønder wt aff Hornsherrit werett her beseendis, granskendis, atspørendis oc forffarendis, soo megett oss mueligt kandt were, och ey anden kundskaff wtj sandhedt fange at wide, enn for^{ne} gørdt, huss, bigning mett skoffwe oc all anden synn tilbehøringe er wtj synn flulde hewffdt well wedt magt hollett oc meget fforbeydrett, siden for^{ne} salige her *Oluff Rosenkrandz* thett anammett wtj hogborne fførstis (salige mett gwdt) kong Fredricks tydt. Tiill windisbyrdt trøcke wy wore segnetther nedent flore thette wort obne breff. Datum Abramstrvppe mandag wtj poske aar etc. mdxlvj^o.

Þaaaffrift: Asyuns breff paa Abremstrup oc Abremstrups fang.

CLXXVIII.

Axel Rosenkrantz og Berette Knob til Langtind magesfifte Gods med deres Morbrodersøn Knud Gyldestjerne til Tim.

d. Tim 1546, 23 April.

Orig. paa Perg., Ringsted H. Nr. 26, Geh. Art., med 8 hængende Segl, Nr. 1 utydeligt Rosenkrantz Waaben, Nr. 2 mangler, Nr. 3 ufyndeligt, Nr. 4 Ulfstand Waaben, Nr. 5 Glambaf Waaben, Nr. 6 Biffert Waaben, Nr. 7 ligeledes, Nr. 8 Bomærke.

Ieg *Azell Rossenkrandz* och Berette Knobs datter tiill Langtindt bekiender och gyøre witterligt for alle met thette wort obne breff, at wii haffue nw met wor gode frii willie och well berodt moedt giord iet wenlig magskiftt met myn kiere morbrodersøn Knudt Gullenstiern tiill Thym och hanss kiere høstrue ffrue Sedzelle Wiffstandt y slig mode och mening,

som her effther følliger. Først skall wy haffue fra them och alle thieris arffuinge och tiill wos och wore arffuinge ien gard ligindis wdy Siellandt y Tersløff kierckeby y Ringstett heriidt, som Esbern skredere nw wdii boer, och giffuer tiill orlig skylle ien pundt byg och ien mark tiill giesteri, och ther tiill mett iet booll, som liger och wdy Siellandt y Tybergis heredt wdy Helloff Magele by, som Per Jude nw wdii boer, och giffuer tiill orlig skylle two skielling grodt. Ther emodt skall for^{ne} Knud Gullenstiern haffue igien fra oss och alle wore arffuinge och till seg och syn arffuinge ien gordt ligindis y Skonne y Winddilss heridt y Grødby, som Lass Rwsse nw wdy boer och giffuer tiill orlig skylle ien pundt byg och ien mark tiill giesterii, met alle for^{ne} gordz egendom och tilligelsse, friihiedt och rettighiedt wdy agher och eng, skowff och marck, kier och mowsse, fiske-wandt och feegangh, wot och tyffuert, øde och bygiidt, intthet wndtagen, medt huadt naffn thet neffnes eller findes kandt inden marcke skiell eller wden, att nyde, brwge och beholle tiill erfuelig egendom tiill seg och syn kiere høstrwe och thieris arffuinge, och skier thet so (osv.). Tiill windesbyrdt och bedre forwaring, at thette for^{ne} magskiffit met alle syn wilckordt och forpligtelsse wbrødelig och wigenkallet so holliss skall, som forskreffuit stoer, tha haffuer wy ladet henge wore singnetther neden for thette wortt obne breff met flere gode mendz besseylling, som wii wenlig tiilbedit haffuer at besseylle met oss, som er wor kiere søn *Folmer Rossenkrandz*, Greyers Wlffstandt tiill Osborig, Niells Glambeck tiill Swensshollem, Cristoffer Maltessen tiill Broffuenberig, Per Jffuerssen y Padberig och her Anders Jenssen, sogenprest y Thym. Dat. Thym lange fredagh anno domini twssindt femhundritt føre tywe och sex etc.

CLXXIX.

Albrecht Gøye og Herluf Trolle dele sig imellem Krænkerup Hovedgaard, som er dem ved Lod tilfalden i Søffendestifte efter Hr. Mogens Gøye.

b. Klavsholm 1546, 26 Mai.

Orig. paa Pergament, Gøf. Nr., Krænkerup Nr. 1, med 6 hængende Segl (Nr. 3, Estfid Gøyes, mangler).

Wii effterschreffne, Albricht Gøye oc Herloff Trolle, aff wabenn, giøre alle witterliigt oc kiendes met thette wort obne breff, at effterhii att Krenckerop hoffuitgaard i Laalandt er oss nw paa lod oc vdi søskinde skiiffte aff gudzs nade oc forsywn, en huer oss liige halffdeelen, tiillfaldenn, tha er wii nw saa met huer andre oss selfue emellom tiill en wenlliig broderlliig handell, endeligenn oc wrøggeliigenn ende szaa forliigte oc fordragenn om the wore hwse oc bøgninge paa for^{ne} Krenckerop gaard vdi szaa mode, at for^{ne} Albricht Gøye oc hans arffuinge skulle haffue, nywde oc beholde for en ewiig eigendom liige halfue partten for^{ne} Krenckerop gaard vdi hwse oc bøgninge, som thend nw forfunden er, som er liige halfue partten thet store hwss, som portten gaar egenom, fra liige myt paa same hwss thend sønderste ende, oc thet sønderste huss langs vd egenom fra thet store huss oc tiill thet westerste huss, som staar liige twert for portten, som brøggersset er vdi, ind tiill liige myt paa same hwss baade offwen oc nedenn, som the nw forfunden er. Ther emod skall Herloff Trolle paa syn høstrues, myn kiere søsters, Birgitthe Gøyes, weigne oc theris arffuinge haffue, nywde oc beholde tiill ewiig eigendom liige thend anden halfue partten for^{ne} Krenckerops gaardt, hwse och bøgning, som thend nw forfunden er, som er portten oc liige halfue partten thet for^{ne} store huss, fra liige myt paa oc tiill thend nordeste ende oc thet nordeste huss langs vd egenom oc ind tiill liige myt paa for^{ne} westerste huss thend nordeste ende, som nw steggersset er vdi, baade offuen oc nedenn, som the nw forfunden ere, oc liige halfuepartten borriiggaardenn fra liige myt paa for^{ne} huse, som er fra thet store huss oc tiill thet westerste. Oc nar for^{ne} Krenckerop gaardzs bøgning bliiffuer satt, findes tha thend eeness hwse oc bøgning bedre atwære end thend andens, tha skulle wii ware forpligtet atgiøre huer andre fuldeste ther fore effther begges wore fællits wenners siigelsse. At alle ord oc artickelle fast oc wrøggeliigenn holdes skall, som forschreffuit staar, haffue wii met williig oc widskaff ladet hengge wore indcigler nedenn for thette wort obne breff oc kierlliigenn tiilbeder wore kiere brødre och swogre oc metarffuinge, Eskild Gøye tiill Gundersløffholm, Børge Trolle, lensmandt tiill Ahuss, Maurits Oluffsen tiill Bollerop ridder oc Peder Oxe tiill Giissellfeld, thette wort breff oc contract met oss att becigle tiill witnesbyrd, som giffuit oc schreffuit er paa Claxholm onsdagenn nest effther søndagenn cantate, som war thend siette oc tywende dag maymaanet, aar effter gudzs burd twsinde femhundert fyretiige paa thet siette.

CLXXX.

Vidnesbyrd af Erik Banner til Asdal om et Møde nogle Aar iforvejen mellem Mester Aage Sparres Arvinger (Sparrerne, Mogens Gyldestjerne samt Axel og Mogens Klavsen Rosenkrantz) angaaende dennes Gjaeld.

d. Iversnæs 1547, 27 Januar.

Orig. paa Papir med velbevaret Segl, Adelsbreve Fasc. 2, Nr. 7, Kgl. Bibl.

Ieg Eriick Banner tyll Asdall gjør sfor alle witerliigt mett thette mitt obne bress, ad ieg naager aar forleden waar tyll bedenn ad werre offuer et mode wdii Malmøe met mester Aagii Sparres arffuinghe, och fands ther nogne bressue effther for^{ne} mester Aagii, som lyde paa geld, och bleff thet them tend tiid om samme bressue saa emelum samtøgtt, ad her Magnus Gyllenstiernn och Iep Tordsenn skulle tage bressuen tyll them och wdkiessue same geld och beholle halff parthen ther aff, och Iacob Sparre, *Axill* och *Mons Rosenkrans* skulle haffue thenn anden halff parten aff samme for^{ne} geld. Ad her Magnus Gyllenstiernn oc Iep Torsen skulle haffue adnamett samme bressue mett sligt wilkaar, ad wille fly them same geld wd inden it aar ther nest effther, ther bleff intet om talled. Tyll widnisbyrd trycker ieg mitt signet neden paa thette bress, som er skressuit paa Iffuersnes thenn 27 dag Ianuarii anno 1547.

CLXXXI.

Dom paa Kongens Retteeting at Hr. Axel Brahe og Hr. Kristiern Friis paa deres Hustruers Begne bør gjøre Gabriel Gyldestjerne til Restrup paa hans Hustrus Begne Fyldest for hoed Nøllegods og Bygning paa Boller der blev delt mellem Arvingerne paa Skiftet i 1536 efter Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz til Boller, og at Gabriel Gyldestjerne paa sin Hustrus Begne bør have Del i Arven efter Holgers Broder Sorgen v. Ahlefeldt, saameget som vilde have tilkommet Hr. Holger.

d. Rosbing 1547, 2 April.

Serredagsdombog 1545—49 Fol. 136, Geh. Art.

Wor skickitt for oss paa wortt rettherting oss elsk^e Gabriell Gyllenstiern till Reffstrop, wor mandt och thienere, oc hagne wti retthe steffntt oss elsk^e her Axell Bragde, ritther, wor mandt och raadt, och her Christiern Friis, ritther, wor mandt och thienere, paa begges theris høstruers wegne for nogen bygning wti Boller oc for noget møllegods, som hans høstru skulle were tilfallen ephther her *Holgierdt Rosenkrantz*s, oc thesligiste for en arff, som for^{ne} her *Holgierdt Rosenkrantz*s wor tilfallen ephther syn broder Jørgen van Anfeldt, som handt icke skulle haffue wtfott, oc fyrst wti retthe lagde ett breff, som for^{ne} her Axell Bragdt och her Christiern Friis oc Jep Friis hagne wtgiffuitt wnder datum mdxxxvi, lydendes, att for^{ne} her Axell Bragde och her Christiern Friis paa theris høstruers wegne oc for^{ne} Jep Friis paa sin datthers wegne hagne werett paa Boller offwer en wenlig muode oc sckiffte ephther for^{ne} her *Holgierdt Rosenkrantz*s om hues bo oc boskab, guldt, sølff oc all løsøere, som ther fands oc her *Holgierdt* paa for^{ne} Boller tilhørde, wnderthaget Ørum pannt, oc hues ther finds kunde, mett mølle gods oc hues bygning, som for^{ne} her *Holgierdt* hagne paa for^{ne} Boller, oc att for^{ne} her Axell Bragde och her Christiern Friis paa theris høstruers wegne skulle wdlegge for^{ne} Jep Friis paa sin datthers wegne wti møllegods xxvj [1^r?] ij sk^r miell oc halffdielen i Tiernesckoffs mølle oc halffdelen i then bygning, som for^{ne} her *Holgierdt* tilhørde paa for^{ne} Boller &c., som samme breff ytthermere wduiser oc indeholder, oc berette for^{ne} Gabriell Gyllenstiern, att samme breff paa hans høstrues wegne er hannom icke fultgiordt, och thesligeste att her *Holgierdt* icke hagne fott then arff, som hannom wor tilfallen ephther for^{ne} sin broder Jørgen van Anfeldt, oc satthe wti retthe, om broder icke burde att arffue anden ephther wor danscke log. Ther tiill suarett for^{ne} her Axell Bragde, att handt hagne inthet hoss seg aff for^{ne} myllegods eller bygning paa Boller, oc ey handt hagne befatett seg mett nogett aff hues som for^{ne} Gabriels høstru wor tilfallen ephther for^{ne} her *Holgierdt*, oc mienthe, att handt icke wor ythermere plicktiig at suare wti then sag. Men om then arff wti Landthoholsten ephther for^{ne} Jørgen van Anfeldt berette for^{ne} her Axell Bragde saa, att hans høstrues moder frue Anne *Holgierts* arffuitt fyrst samme arff, oc ey handt paa hans høstrues wegne fick ther nogett wtaff, førre endt for^{ne} hans høstrues moder dødt oc affgangen wor, och myenthe, att her *Holgierdt* well hagne fangett fylleste wti then sag, oc bødt seg till at wille were offwer regensckab mett for^{ne} Gabriell Gyllenstiern, ther som handt fands att were hannum nogitt pligtug i then sag;

melt flere ordt och thale, thennom ther om emellom wor. Tha ephther tiltall, giensuar och sagens leglighedt sagde wii ther suo paa for retthe, att for^{ne} her Axell Bragde och her Christiern Friis paa theris høstruers wegne bør at fultgyøre theris breff oc sigell och wdlegge for^{ne} Gabriell Gyllenstiern paa sin høstrues wegne fylleste i for^{ne} mølle gods oc bygning ephther for^{ne} theris breffs lydelse, oc for^{ne} Gabriell Gyllenstierne paa syn høstrues wegne thet siden att nyde, bruge oc beholde. Men om then arff wti Landtheholsten ephther Jørgen van Anfeldt war suo paa sagt, att ephther thi wor danske log klarligen formelder, att sysckindt arffwe anden, tha bør for^{ne} Gabriell Gyllenstiern paa syn høstrues wegne fylleste wti samme arff, suo megitt som hannom ther wti tilfalle kandt, oc for^{ne} her *Holgierdt* icke haffwer wtfott. Datum Kolding palmeløgerdag wti wor eigen neruerelse, neruerendes oss elsk^e Johan Friis wor cantzeler, her Anders Bilde, her Otthe Krumpen, her Magens Gyllenstiern, ritther, Per Ebbesen, Byrgi Trolle, Jørgen Lycke oc Thage Otssen, wore tro mendt oc rodt etc. 1547.

CLXXXII.

Kurfyrst Johan Friderich af Sachsen meddeler Erik Rosenkrantz Vidnesbyrd om, at han fra Ungdommen af har tjent hans afdøde Fader Johannes af Sachsen, ham selv og hans Svoger Hertug Ernst af Brunsvig som Hofjtener, og at hans Kejlighed ikke tillader ham længere at tjene Kurfyrsten, da denne er kommen i kejserlig Fangenskab.

d. den kejserlige Lejr ved Schwabach 1547, 7 Juli.

Orig. paa Papir med Segl i Danffe Adels Breve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 111.

Von gottes gnaden wier Johans Friderich der hertzog zu Sachsen, landgraue in Durlingen vnd marggraue zu Meissenn, thun kund gegenmenniglichenn. Nachdeme gegenwertiger *Erich Rosenkrantz* von jugentt auff erstlichenn bei vnserm gnedigenn lieben hern vnnnd vatern hertzog Johansenn zu Sachssen churfursten etc., seliger vnnnd loblicher gedechtnus, in seiner gnadenn camer vnnnd nach seiner gnaden absterbenn bei vnns vnd dan bei vnserm freuntlichen lieben oheimen vnnnd schwager Ernstenn

hertzogenn zu Braunschweig an vnserm hofe als vnser hofdiner vnder-
teniglich vnnd willig gedinett, vnd sich aber durck gottes vorhencknus,
vmb vnser aller sunde willenn, die sachenn mit vnser gefencklichen vorhaft
dar zwuschen zugetragen, das gedachts *Rosennkrantz* gelegenheit nit
gewesenn lenger zudinenn, als bekennen wier, das wier gedachtem *Erichenn
Rosenncrantz* gnediglich erleubt, vnnd er mit vnserm gnedigem willen vnnd
erleubnus von vnserm hofe abgescheidenn ist. Darauf an alle vnnd itz-
liche, wes wirdenn oder wesenns die sein, freuntlich bittend vnnd gnedig-
lich gesinnend, eur lieb vnnd ihr wollenn gedachten *Rosennkrantz* vf sein
ersuchenn von vnsern wegenn gnedigenn willen vnndt forderung erzeigenn,
ihnen auch sicher passiren lassen. Das seint wier freuntlich zuerdinen
vnnd in gnaden zuerkennen gneigt. So thun die vnsern darann vnser
meynung. Zurkund mit vnserm hieraufgedruckten secret besigelt vnnd
geben in key. mait. lager zu Schwabach dornstag nach visitationis Marie
anno domini xvc xlvij^o.

Jo. Fridrich der elder.

CLXXXIII.

Dom paa Kongens Retteeting, at Holger Rosenkrantz, Kongens
Hofmarsk, og hans Brødre ere berettigede til at beholde den i Norge
efter Fru Ingerd, Arild Ranes Efterleverske, faldne Arv, indtil
Albert Gøye, der paa sin Hustrus Vegne gjorde Forbring paa Anpart i den,
møder i Rette med bedre Bevisning, dog inden Aar og Dag.

d. Kjøbenhavn 1547, 7 Decbr.

Serredagsdombog 1545—49 Fol. 186 a, Gøf. Nr. .

Wor skickitt fore oss paa wort rettherting os elskel. *Holger Rosen-
krans* wor hofmarsk paa syne egne oc syne brøders vegne, oc haffuer
handt nu vti iiii daghe buditt seg vthi alle retthe emodt os elskel. Albretht
Gøye, wor mandt oc thienner, paa syn høstrues vegne, om then arff,
som faliden er vti wortt rige Norghe efter frue Ingerdtt, her Arffuit Cannes
etc., effter som same sag wor her indsatt thill thenne almyndelige herre-
dag, som for^{no} *Holgert Rosenkrans* strax beuiste mett ett wortt dom breff
lydendes, att begge parther wor her inddøptæ att møde sancte Catherine
dag mett therres breffue oc beuisinge oc mett then dom, som gangen er

vti Opslo vthi wortt rige Norge, lydendes paa then for^{ne} arff, som fallen er vthi for^{ne} Norge efter frue Ingerdt, her Arffuit Cannes &c., oc fyndes vti samme wortt dom, att for^{ne} *Holgertt* hagde then thid beuist att were Norges loug, att systher icke arffuer vthi anden arff vthi Norge vden aleniste efter fader oc moder, om hun haffuer broder leffuendes, oc thisligiste bemelis vthi same wortt dom, att for^{ne} *Holgertt Rosenkrans* hagde then thid beuisth, att hans fader *Otte Holgerssen* døde føre, endt for^{ne} frue Ingerdt, her Arffuit Cannes, døde, oc thisligiste, att for^{ne} Albrett Gøye hagde then tiid kendes, att ther som for^{ne} frue Ingerdt, her Arffuit Cannes, offuerleffde for^{ne} *Otte Holgertsens* dødt, tha hagde hand kends seg paa syn hostrues vegne ingen retthedt thill same arff &c., som samme wor dom ther om ythermere vduisser oc indholder. Ther effter vti retthe lagde for^{ne} *Holgertt Rosenkrans* en wor dom vdgiffuit vti for^{ne} Opslaa wti wor rige Norghe wnder datum mdxxxix, emellom frue Ingerdt, her Niels Henrichsens effterleffuerske, oc hannum oc hans brødre, lydendes, att wy mett nogre wor elskel. Danmarckis oc Norgis raadt, then thid hoss oss tilstede, hagde døppt for retthe, att *Otte Holgersens* børn ere for^{ne} frue Ingerdt, her Arffuit Cannes, neste oc rette arffuinge, oc att thennum bør att nyde, bruge oc beholde hues arffue gaads, gaarde, guld, sølluff, peninge, breffue, cledode, kleder, baa oc boskaff, løst oc fast, inthitt vnder tagitt, som for^{ne} frue Ingerdt, Arffuit Cannes, thill hørde oc lodtt effter seg, huilckitt allt sammen her Vincentz Lunghe oc frue Ingerdt Ottes datther wor thill døppt mett clare registher wnder dannemends indsegle att antuorde her Henrick Krumdig paa for^{ne} *Otte Holgersens* børns vegne, eller oc huilcken theris fuldmagtt ther thill skickitt wurdher, mett hues opbørsell the opbaret haffue aff samme gods, syden *Otte Holgersens* børns werige lod først elske paa samme arff, oc gaff ther last oc kiere paa &c., som samme dom ythermere vduiser oc indeholder, oc satte for^{ne} *Holgertt Rosenkrans* vthi rette, om hannum oc hans brødre icke burde att haffue en endelig dom, effter thi for^{ne} Albrett Gøye her icke møde wilde. Ther thill suaritt oss elskel. Byrgi Trolle, wor mand oc raadt, att for^{ne} Albrett Gøye hagde scriffuit hannom thill, att handt er nogitt ilde thill pass, att hand icke kunde møde her paa thenne thid, oc handt hagde begeritt aff hannum, att hand vilde ganghe vthi rette fore hannum vthi then sag, huilckitt for^{ne} Byrgi Trolle sagde seg icke nu at giøre kunde eller ville. Tha attspurde for^{ne} *Holgertt Rosenkrans* for^{ne} Byrgi Trolle, om hand ville giøre for^{ne} Albrett Gøyes vndskyldning eptther loghen vthi then sag. Tha suaritt for^{ne} Byrgi Trolle ther thill ney; mett flere ordtt oc talle, thennum ther om

emellom wor. Tha epher thilltall, gensuar, saggens leylighedt, oc efterthi for^{ne} sagg wor her indøppt mett begge parthers beuising oc for^{ne} Albrett Gøye icke møtthe eller nogen anden, som paa hans vegne wille gange vthi retthe, tha sagde wy ther saa paa for rette, att for^{ne} *Holgertt Rosenkrans* oc hans brødre bør for^{ne} arff vthi Noge (!) efter for^{ne} frue Ingert, Arffuitt Cannes, (wer seg huad thett helst er, inthitt vndertagitt, som for^{ne} vor dom vthi Norge vdtgiffuitt bemeller) att haffue oc beholde, indthill saa lenge for^{ne} Albrett Gøye kommer mett bedre beuising oc vill møde vthi rette, oc ther were forplictigt att giørre inden aar oc dag. Datum Haffnie onsdagen efter sⁱ Nicolai dag y wor eygen neruerrelse, neruerendes oss elskel. her Eski Bilde wor hoffmesther, Johan Fris wor cantzeler, Erick Banner Danmarckis rigis marsk, her Axell Bragde, her Anders Bilde, her Claus Bilde ritther, Knudt Gyllenstiern, her Otte Krumpen, her Magens Gyllenstiern rider, Per Ebbesen, her Per Skram, Jørgen Lycke oc Thage Thott, vor tro mend oc raadt &c. 1547.

CLXXXIV.

Dom paa Kongens Retteeting, hvorved Holger Rosenkrantz, Kgs. Hofmarsk, der paa egne og Brødres Vegne tiltalte Gabriel Gyldestjerne til Restrup paa hans Hustrus Vegne for det Børgemaal, som hendes første Mand, Holgers Farbroder, Hr. Holger Holgersen Rosenkrantz, havde ført for dem i deres Mindreaarighed, og Gabriel Gyldestjerne, der paa sin Hustrus Vegne tiltalte Holger Rosenkrantz for det Børgemaal, som hans Fader Otte Holgersen (Rosenkrantz) havde ført for sin Broder Hr. Holger Holgersen, Gabriel Gyldestjernes Hustrus første Mand, bleve saaledes endelig forligte, at alt Mellemlørende skulde være afgjort med, at Gabriel Gyldestjerne skal betale Holger Rosenkrantz og hans Søskende i visse Terminer 2200 Daler, hvorhos Gabriel Gyldestjerne skulde „antvorde“ Holger Rosenkrantz den Dom, der affagdes paa Kgs. Retteeting i Kolding d. 2 April 1547 mellem Hr. Axel Brahe og Hr. Kristiern Friis paa deres Hustruers Vegne og Gabriel Gyldestjerne paa hans Hustrus Vegne.

d. Kjøbenhavn 1547, 14 Decbr.

Wor skickitt fore oss paa wortt rettherting os elsk^e *Holgertt Rosenkrants* vor hoffmarsk paa synne och synne metsysckindis wegne, paa then ene, och oss elsk^e Gabriell Gyllenstiern till Repstrop, wor mandtt och thienere, paa then anden siide, och titalitt for^{ne} *Holgertt Rosenkrants* for^{ne} Gabriell Gyllenstiern paa sin høstrues wegne for ett werigmaall oc opbørsell, som her *Holgertt Rosenkrants*, hans fader broder, for^{ne} Gabriell Gyllenstierns høstrues første hosbundtt, hagde oppeboret, then tiidtt handtt wor theris werig, och thennum icke ther fore er skedtt fylleste etc. Thisligiste titalitt for^{ne} Gabriell Gyllenstiern for^{ne} *Holgertt Rosenkrants* och hans sysckinde for et werigmaall och opbørsell, som theris fader, *Othe Holgertssen*, hagde opboret, then tiidtt handtt wor for^{ne} her *Holgertt Rosenkrantzis* werig, mett anden tiltall och trette, thennom emellom war. Tha ephther begge parters willig och sambytcke bleffue the suo endelig forligtte tiill myndelighet oc till en fuldttkommelig ende om all then trette, thennom her till dags emellom werett haffuer, were seg om werigmaall, opbørsell, møllegods, bygning och om all gieldtt och løssøre, ihuadtt tett helst neffnis kandtt, inthett ther aff wndertagitt wti noger maade, att for^{ne} Gabriell Gyllenstiern paa syn høstrues wegne sckall giffue och fornøge for^{ne} *Holgertt Rosenkrants* och hans sysckinde two tusinde och tuo hundrett daler, thett første ett tusiindtt och ett hundrett daler atutgiffue till nytaars dag nw kommendes ett aar, som mandtt sckriffuer guds aar mdxlix, och thett andett tusinde och ett hundrett daler atutgiffue till then anden nytaarsdag ther nest ephther kommendes, som mandtt sckriffuer mdl, och ther till fem daler till aarlig renthe aff huer hundrett, indtiil suo lengi for^{ne} sum bethalitt worder, som forskreffuitt staar, och for^{ne} Gabriell Gyllenstiern atgiøre for^{ne} *Holgertt Rosenkrants* och hans sysckinde ther paa nøygactig foruarigh, som thett seg bør, och ther mett sckall alting were oc bleffue thennum emellom en klar, euig, endelig affthallen sag, paa begge siider wbrødelig atholde, om all then trette, thennum till thenne dag emellom werett haffuer, were seg om werigmaal paa begge siider, om møllegods, opbørsell, bygning och om all anden gieldtt och løssøre, were seg ihuadtt thett helst er eller neffnis kandtt, inthett ther aff wndertagitt wti noger maade, och ther till mett sckall for^{ne} Gabriell Gyllenstiern antworde for^{ne} *Holgertt Rosenkrants* oc hans sysckinde then wor dom, som gick wti Kollingh emellom oss elsk^e her Axell Bragde ritther, wor mandtt och raadtt, oc her Christiern Friis ritther, wor mandtt och thienere, paa then ene och for^{ne} Gabriell Gyllenstiern paa sin høstrues wegne paa then anden siide, om møllegods och bygningh wti Boller &c., som samme dom yther mere

wdvisser och indeholder. Datum Haffnie otthensdagen nesth ephther s^{te} Lucie dag wli wor eygen neruerelse, neruerendes os elsk^e her Eski Bilde wor hoffmester, Johan Friis wor cantzeler, her Axell Bragde, her Anders Bilde, rither, Knuth Gyllenstiern, her Otthe Krumpen, Per Ebbesen, her Per Seckram, Erick Byllier, Erick Krabbe, Jørgen Lycke och Tage Tott, wore tro mendtt och raadtt etc. 1547.

CLXXXV.

Gabriel Gyldestjerne giver sin Broder, Hr. Mogens Gyldestjerne til Svaneholm, Skabeløsbrev med Hensyn til, at han med flere gode Mænd er gaaet i Borgen for ham hos Holger Rosenkrantz til Boller og hans Brødre for et Kaaan paa 2200 Joachimsdaler.

d. Kjøbenhavn 1547, 15 Decbr.

Klebensfeldts Saml. (Gyldestjerne) Gef. Art.

Jeg Gabriell Gyllenstiernn till Restrup kiendes och gjør witterligt for alle mett thette mitt obne breff, att jeg haffuer till bedett erlig och welbørdighe mandtt och strenge ridder her Mogens Gyllenstiern till Suanshollom, mynn kiere broder, medt flere guode mendtt loffue for meg till erlige oc wellbørdige mandtt *Holger Rosenkrantz* till Boller oc hans brødere for thw thusinde oc thuo hunderde jochomsdaler, som mitt breff, jegh for^{ne} *Holger* och hans brødere ther paa haffuer giffuett, widere bemeller oc jndholder; thy bepligter jeg och myne arffuinge (osv.) Datum Kiøbenhaffuenn torsdagen nest effther sanctj Lucie dagh, aar effther gudz byrdtt mdxlvij.

Dete keness yeg Gabriel
med myn egen handt.

CLXXXVI.

Af et Brev fra Dronning Dorothea til Hr. Este Bilde; Peder Bilde's Bryllup med Sfr. Birgitte Rosenkrantz Olufsdatter af Ballø er bestemt til Mikkeledags Tid.

d. Hønsborg 1548, 24 April (Tirsdag efter Jubilate).

Orig. paa Papir med Segl, Geh. Ark., Danske Kongs. Hist. 22.

Dorothea [etc.]

.....

Sammeledis som i och giiffue oss tilkiende vdi etthers schriffuelse, att etthers sønn Peder Bilde agter att giøre sitt brølup emod sancti Michels dag oc ther fore er begerendes, att vii ville tilhielppe, att hand motte bliiffue forløffuit frann thet tog til lantte Missenn, saa haffue vii ther om bedett hogborne første, wor kere herre oc hosbunde, oc dog ingenn suor ther paa end nu haffue kunde bekommett.

CLXXXVII.

Brev fra Mogens Munk til Volstrup til Hr. Este Bilde til Valden, D. R. Hofmester, angaaende tilfigtet Egteffab mellem Mogens Munks Datterdatter, Karen Olufsdatter Rosenkrantz, og Hr. Eskes Søn Henrik Bilde.

d. Volstrup 1548, 22 Mai.

Orig. paa Perg. med Segl, Adelsbreve Fasc. 47, Nr. 20, tgl. Bibl. Tidligere trykt i Hist. Geneal. Arkiv S. 191—92.

Venliig kiierliig helsen nu oc altid forsendtt med wor herre. Kiiere her Æsky Bylde, besønderliigenn guode wenn, giiffuer sig edher wenliigen thiil kiiende, att mynn søn Oluff Munck lod meg forstaa, attij hagne nogen ord med hannum wdij Kiiøbennghaffuen anrørendes edhers sønn oc mynn dattherbarnn, oc ther for war begerendes, hues meg ther siienttes raadeliigt oc gott kunde were. Kiere her Esky, kiiende gud, attij ær thenn mand, saasom ieg gerne wel were wdj suagerskab med, oc hues jeg, mynn sønn med flyere woress flouant wener kunde were etther oc ædhers thiil wiiliie oc guode, skulle ij fende os guode wiiliigenn aff woress renge magt oc

formoue, thet gud kiende, ieg nu oc altid well ætther halffue euendeliigen befalett. Skreffuett paa Volstrup tiisdagen nest ætther pens søndag anno mdxlvij.

Mogens
Munck.

Udskrift til Hr. Eske Bilde.

CLXXXVIII.

Kong Kristian III fritager Peder Bilde, Embedsmand paa Helsingborg, for at deltage i Brudetoget til Meissen (den oprindelige Ordre af 8 April er trykt i Dst. Mag. V. 8—9; jfr. Brevet af 24 April).

d. Kjøbenhavn 1548, 14 Juli.

Orig. paa Papir med Segl, Geh. Art. Danste Kong. Hjt. 22.

Christiann (osv.) Vor gunsth tillfornn, wiidt, att wii ere tillfredtz, att thu bliiffuer hiemme frann then togh inndt vj lanntthe Missenn. Thii bede wii tegh och wille, att thu bliiffuer heer hiemme till stede och wiidt att ramme wortt gaffn och beste vdi alle maade, som wii tegh tilbetroe. . . Schreffuitt paa wortt slott Kiøpnehaffn loffuerdagenn nesth effter sanctj Knudt konnings dagh aar etc. mdxlvij, vnder wortt signett.

Udskrift: Oss elskelige Peder Bilde, wor mandt, tienner och embitz-mandt paa wortt slott Helssingborgh.

CLXXXIX.

Brev fra Fru Ide Munk, Hr. Oluf Rosenkrantz's Esterleverste, til Hr. Eske Bilde til Balden, D. R. Hofmester, Statholder i Sjælland, angaaende Hr. Eskes Forslag om en Forbindelse mellem hans Søn Henrik Bilde og hendes Datter Hfr. Karen Rosenkrantz.

d. Ballø Palmesøndag (14 April) 154[9].

Adelsbreve Fasc. 47, Nr. 35, fgl. Bibl.

Mynn gannts kierliig hielsenn altiid forsennd mett gud (osv.). Kiere her Eske, kom mig tynn schriiffuelse och bud tilhandde paa Raffwennstrup, jeg war dragenn mett tynn sønn Peder Bylde oc metth mynn datter *Birgitte Rosennkrants* paa tieris hiemreyse tiid; saa schulle ieg metth same tynn tienner oc bud haffue schreffuiith tiig suar tilbage epter tynn begiering; saa haffde ieg ingenn schriiffuer [hoss] mig paa same tiid; saa er mynn kierliig bøn [till tiig, at tu] ther vdii wilt haffue mig wfortencktt. [Kiere her Eske], saa giiffuer ieg tiig wennligenn [att viide], att ieg nw haffuer lessett, offuersie[tt oc] forstanddenn tynn oc flerre wenners s[kriiff]welse oc begierringe om then talle oc . . . , som tynn kiere her broder biisscop Offue Bylde oc tw tilfornn haffuer giiffuiith mig tilkiennde, handdellett oc tallett paa tynn kiere sønn Henriick Byldes wegne om myn daatter *Carrenn Rosennkrants*, for huelckenn tynn gode oc erliigenn tilbud jeg paa hines oc myne egnn wegne tiig, tynn kiere sønn oc flerre wennen gannts høgligenn, kierligen och gernne betacker oc altiid gernne wiill fynndes wiilliige att forschylde oc fortienne slig eders gode wiilliige oc tiilbud mett hues vtii myn magt er. Kiere her Eske, saa er tiig vdenn tuiffel well bewyst oc drages tiill mynne, hues muntligenn swar ieg nogenn tiid forledenn gaff tiig paa same talle oc handell vtii Kiøpinghaffn, att ieg icke kunde eller wiille forloffue eller forsige hinde vdj hines wmyndige aar, epter thii gud almettigste haffuer tagett oc kallett hines sallige fader fra mig oc hinde, mennd lade heller fortøffue saa lenge, att gud almettigste haffuer forsiet hinde liffuet, att hund oc kannnd haffue synn gode beraad oc tække hos seg sielffuer oc hos hines anborne wennen paa fernne oc mørnne, saa hund och kand talle synn egnn ord, wiilliig oc mieninge. Kiere her Eske, saa wed ieg ingen anden suar att kannnd giiffue tiig paa tynn kiere sønns wegne om for^{ne} myn daatther vdii thenn sag, oc ycke heller wiill opholde tiig eller hannum lenger eller wyddere ther metth, att hannd vtij nogenn made kunde komme vtii forhallinge oc forsickelse, att hand paa ett andett sted kunde forsøme synn gode behag, huor mett hand fast ydermer oc beder kunde werre forsietth ennd mett hinder; mend vtij alle andre maade, jeg wed oc kand werre tiig, hannom eller nogenn tyne till willige, erre, tienniste oc gode, will jeg thett giernne giøre, som ieg pligtiig er thett . . . gud kiennde, then jeg will altiid mett langwarige løckelige oc st ll haffue tiig beff[allendes] mett allt hues tiig kiertt er, hast . . . aff Wallenn palme sonndag anno 154 . . .

Jde Munckes d^r.

Udskrift: Erliig welburdiig mannd oc strenge riidder her Eske Bilde till Wallenn, kon. maatt oc Danmarckis riigenns hoffmester, forordenert stadtholder vtti Sielandd, mynn synnderligenn gode wenn, gannts wennligen tiilschreffuit.

CXC.

4 Udelsmænd vidne angaaende en Kontrakt, som blev indgaaet mellem Peder Oxe til Gisselfeldt og de andre Hr. Mogens Gøies Arvinger paa den ene Side og Fru Helle, Hr. Holger Ulfstands Efterleverste, Tage Thott og andre Hr. Holger Ulfstands Arvinger paa den anden Side angaaende Deelingen af det store Pant i Skaane.

d. Kjøbenhavn 1549, 15 Mai.

Originalen paa Pergament i Gavns Archiv har 7 hængende Segl, af hvilke Nr. 4 (Sti Pors) er faldet af, medens de øvrige ere vel bevarede, nemlig Nr. 1 med Krabbe Waaben, Nr. 2 med Bryste Waaben, Nr. 3 med Gyldenstjerne Waaben, Nr. 5 med Oxe Waaben, Nr. 6 med Thott Waaben og Nr. 7 med Fru Helles fædrene Waaben Haad. Ved Segtremmen til Nr. 7 har Fru Helle underskrevet Helle Haads Datter, paa selve de øvrige Segtremme ere deres Navne skrevne, hvis Waaben er aftrykt i den paagjældende Bogklump.

Wij effterscreffuene, Erick Krabbe till Bustrvp, Anthønns Bryscke till Langesø Danmarcks rigis candtzler, Gabriell Gyldenstiern till Refsstrvp oc Stij Pors embedtzmandtt paa Lundegaardt, gjøre witterligdtt for alle, at wij nu jdagh worre forsamelede paa ett wenligdtt mode om nogen trette oc wenighet, som weeritt haffuer emellom erligh oc welbyrdigh suendtt Peder Oxe till Gisselfeldt paa sine eygne oc andre her Mogens Gøies, ridders, arffuingers wegne paa then ene, fru Helle, her Holger Wlfstandtz ridder effter leffuerske, oc Taghe Toth paa then anden side, paa theris eygne oc andre her Holgher Wlfstandtz, ridders, arffuinger wegne om thet store pantt wdij Skaane. Tha bleff ther swo thallit thennom emellom, oc bleffue wenlige och wellforligtte paa baade sidher, saa att Peder Oxe paa sine oc sine medarffuingers wegne skall haffue, nyde, bruge oc beholde these effterscreffne gaarde oc godtzs for then siette partt wdij for^{ne} store pantt, thennom effther her Mogens Gøie er tildømppt, som er wdij Haragers herridtt: først en gaardt wdij storre Harager, Oluff Aagesen jbouer, skyller

vj pund byg ꝛ lode marck, item en gaardt ibidem, Jep Nielsen jbouer, skyller iiij pund byg xiiij β, item en gaardt ibidem, Hans Folmersen jbouer, skyller iiij pund byg oc xiiij β, item en gaardt ibidem, Astredt Nielsen iboer, skyller xxiiij sk^r byg oc ix β etc., huilcke for^{ne} gaarde oc godtzs her wdij dag effter itt register, som her for oss fremlagdis, bleff regnit oc laugdt, oc hues godtzs som findis yddermere wdij for^{ne} register, thet skall for^{ne} fru Helle oc Tage Toth meth andre her Holger Wlffstandtz arffuinge haffue, nyde, bruge oc beholde for the fem parter wdaff samme pantt effter for^{ne} doms liudelsse. Medens ther som saa finds, att nogett aff thette for-screffuene godtzs staar høgere paa skyldtt, end som thet wdij dag legnidtt oc laugdt er, effter samme registers liudelsse, eller oc att merre godtzs kand wdsørgis eller opffindis, som er aff samme store pantt, tha skall thet komme begge parterne till gode, saa att huer fanger ther sin partt wdij, som hannom kand tilkomme med rette effter contractens oc domens liudelsse. Ther som saa finds, att nogett aff thette samme godtzs, som icke kandtt indffriis oc Peder Oxe er der laugdt skeell oc fylleste forre paa her Mogens Gøies arffuinges wegne, oc der gaar dom paa, tha skall Peder Oxe eller her Mogens Gøies arffuinge legge frann thennom ighienn effter dommens liudelsse etc. Thes till yddermere windisbyrdtt oc bæder foruarigh, att thette saa wbrødeligenn holdis skall widtt alle sine puncter oc artickeler, som for-screffuit stander, tha haffue wij efterscreffuene, Erick Krabbe, Anthønns Bryscke, Gabriell Gyldennstiern oc Stij Pors, met Peder Oxe oc Thage Toth hengdtt worre signetter her nedenn for thette wortt opne breff. Giiffuitt wdij Kiøbennhaffnn otthensdagenn nest effter søndagenn iubilate aar effter gudtzs byrdtt mdxlix.

CXCI.

Brev fra Mogens Munk til Hr. Efte Bilbe til Ewanholm, D. N. Hofmester, angaaende hans Søn Henrick Bildes Frieri til Mogens Munks Datterdatter Sfr. Karen Rosenfranz.

d. Boftrup 1550, 24 Februar.

Orig. p. det St. kgl. Bibl., Fasc. 47, Nr. 21, noget beffadiget med velbearet Segl.

. . . . Kiere her Eskii, som i schriffuer meg tiill, ad ieg skulle holde mynn datter Jde for, om etters sønn Hendriick Bilde matte fange hindis datter *Karenn Rosenkrandts* tiill synn egttug hussfru, huilckiid ieg tuende tiid haffuer giortt¹⁾ oc ieg gjorde, tett siste hun var her hoss meg; thaa gaff hun meg saa for suar, ad hun veste ther ingenn endelig suar ad giffue fraa seg ad giffue hindes datter i mandts vold i same hindes datters vmynduge aer, forind same hindes datter var saa till alder kommid, ad hun oc sielff tett kunde samtøcke. Kiere her Eskii, om gud haffuer tett saa forsiet, giffuer ieg gernne mynn samtøck ther till, ad thett matte skie epher etthers oc etters søns begier, oc tett ville ieg schriffue mynn datter tiill, ad saa matte skiee. Kiere her Eskii, ville ieg altiid gernne giøre hues etter lefft er oc tiill villii kand vere, thett gud kiende, ieg nu oc altiid ville haffue etter befalliid, datum Volstrup sancte Mattis dag, aer mdl.

Magenns
Munck.

Udskrift til Hr. Efte Bilde.

CXCH.

Brev fra Erik Krabbe til Hr. Efte Bilde til Svanholm, D. R. Hofmester, angaaende hans Søn Henrik Bildes Frieri til Erik Krabbes Morbrodersdatter, Sfr. Karen Rosenkrantz.

d. Stiern 1550, 22 April.

Klevenfeldts Saml. (Bilde).

. . . . Kere her Esgy, giffuer ieg etther kerligenn tilkende, at etther schriffuelsze kom mig tiilhende mett thenne bressuier, etther tiener, wiidt otte dage siidenn, och ieg forschickett hannum strax wffortøffuit affstedt effter Oluff Munck, som war tha paa weyen tiill Flensborg, at Oluff ey schulle wndrage hanum, om han then tyd haffde tøffuit hoess meg effter bescheedt, och haffde well weriit at befrichte, att han schulle haffue mott dragett wyere effter hannum, om han haffde icke saa ylandes komett paa

¹⁾ Se Nr. 187.

weyen .effter hannum etc. Kere Esgy, som y scriffuer om then taele, som j tiill forn nogen tydt siiden forløbenn haffuer hafft mett migh paa etther kere sønns Henrick Billis wegnne om myn kere morbroderdotter *Karine Rosenkrans*, och j then thyd war aff mig begerindes, at ieg wilde tiill thet beste forfordre then tale paa etther wegnne hoess for^{ne} myn kere morbroders federnne wenner, besynderliig hoess myn kere saliige moder (hwes siell gud siigh offuer forbarne), som then tydt leffde, thessliigeste hoess myn kere morbroder *Christoffer Rosenkrans*, som war tha the neste paa then siide, hwilckett ieg och paa then tydt troligen giorde hoess them bode her paa gaarden, och haffde fordy eene forscreffuet myn kere moder hiid paa then tydt, och swaredt the paa then tydt bode tilbørligenn nock, som ieg och siiden self haffuer giffuit etther tiil kiende etc. Kere her Esge, som j nw paa thet nye scriffuer mig tiill, begerindis, at jegh wilde atter wtigenn forhandle etther paa etthers søns wegnne same tale hoess myn morbroder och flere neste federne wegnne tiill een god, triigh endeliig ende etc., saa haffuer ieg nw fordyeene weret hoess myn kere morbroder paa Biørnholm och forscreffuit thyd flere myne søskenn och haffuer ther paa mynt myn morbroder paa then taele, som ieg nogen tydt tiillforn haffde met myn kere saliige moder och hannum her paa garden paa etthers søns wegnne, Henrick Bildes, och beggis thoris broderdotter *Karine Rosenkrantz*, och hwre tilbørligh bode myn saliigh moder och han mig then tydh swarett paa etthers wegne, och gaff ham ther hoess tiilkiende, at ieg haffde nw wtii these dage faet etther scriffuise paa thet nye, saa j nw gernne war begerindes hoess hannum och migh ett gott tiillforladeliigt och endeliigt swar, effter som han schulde well wyere haffue at forfare wtii etthers egenn scriffuelse tiill ham, som etther egett bwdt war paa weyen tiill hannum mett etc. Och war ieg ther hoess begerindes ett gott swar paa etther wegne wtii saa maade etc. Tha effter nochsom samtale, som wii haffde om same handell, swarett then gode erliigh mandh, myn kere morbroder, at han weste the wenner paa then siide atwere enn oprichtiigh slecht och hans egett byrd och bloedt, och ey war ther fore nogenn feyll hoess folck eller wtii noger ander maade, och ther som thette ellers saa gott siuntes then gode erliige daneqwinne, hans kere broder høstru, mett syne wenner, tha weste han eller wii søskenn ther forsamblett for wore personer wor kere broder och morbroderdatter ey beyre att kunde fare wtii saa maade, och samtyckte wii therfor wtii the helliigh treffoldiighetz naffn same tale, gud almechtigste for Jesu Christi naffns erre schiild lade thet sckee them bode tiill languariigh licke och wellfart

bode tiill siell och liiff och alle slechtt oc wenner paa bode siider tiill erre, glede och bystandt. amen amen etc. Kere frende, thette befalet myn kiere morbroder mig mundtlich at scriffue etther syn gode mening och wylie wtii then sag, och haffue och myn egen meth fleres ther hoess, och ther som y wed wtii noger maade wyere at bruge mig, etther eller nogen aff etthers tiill eere, wylie och tieniste, tha schulle j haffue at rade och biude som offuer etther egen sønn, kenne gud almechtigste, hwilcken ieg nw och alletyde wiill haffue etther tiill liiff och siell euindeliigen befallendes. Lader Margrete helse etther mett mange gode netther. Ex Sckiernne jlendes mett hast tiisdag nest efter søndag reminiscere anno mdl.

Eriick
Krabbe.

CXCIII.

Cornelius Scepper anmoder som Exefutor Testamenti efter Kong Kristiern II's tidligere Kansler, M. Gotsfalk Eriksen (Rosenkrantz), den fejserlige nederlandske Regjering om at bede Kong Kristian III om at sege Oplysning hos Kong Kristiern II paa Kallundborg angaaende nogle Pengeposter, der mulig angif Kongen.

Udateret Bilag til den fejserlige Regjerings Skrivelse til Kristian III, d. Bruxelles 1550, 29 April, Kevenfeldts Sigillsamling (Rosenkrantz).

Ad magnificos ac nobiles dominos cancellarium et consiliarios cesaree et catholice ma^{tes} in suo consilio ducatus Brabantie.

Ex parte domini Cornelii Scepperi militis et Guillelmi Bornwater eisdem magnificentiis vestris exponitur, quod ipsi oratores tanquam executores testamenti ac ultime voluntatis quondam domini *Godscalci Eri*ci in hoc Brabantie consilio habent quendam processum adhuc pendentem et non decisum, ut citati aut intimati contra Luduicum de Driue actoris ac impetrantis, in materia reformationis ratione xxii^o marcarum Danic. et hoc in moneta communiter appellata clippe-penninghe, quos denarios actores siue impetrantes contra veritatem et falso pretendunt dicto quondam domino *Godscalco* mutuo datos esse in suo priuato ac proprio nomine per quendam Joannem van Esten sive Eest, factorem et

procuratorem (dum vixit) quondam Augustini de Driue; qui processus eo est deductus, quod partes hinc inde exhibuerunt sua facta contraria et sunt utrinque admissæ ad probandum. Et ex eo, quod dicti oratores non certo potuerunt scire, existentes tantummodo executores ejus testamenti, scripserunt et articulaverunt in xxxviii^o articulo eorundem scripturæ ex diuersis conjecturis et causis, in eorum scriptura allegatis, quod fortassis clausula pretensi mutui inserta in libro dicti (quondam) domini *Godscalci* nihil aliud est quam nuda memoria negotiorum serenissimi Christierni regis Daniæ, cujus dictus quondam dominus *Godscalus* fuit cancellarius. Sed postea dicti oratores certo intellexerunt, quod negotiatio predicti pretensi mutui facta ac celebrata est mandato, jussu ac nomine serenissimi Christierni regis Danie, et quod denarii, de quibus in predicto libro fit mentio, tantummodo concernunt dictum serenissimum regem, et quod sue serenitatis nomine sunt recepti ac iterum in ejus commodum et computum sint expositi et deducti, et quod nullo modo dictum (quondam) dominum *Godscalum* concernunt, nec quod eorum ratione predictus quondam *Godscalus* aliquo modo sit vel fuit obligatus. Hinc est, quod dicti oratores bene cuperent, eundem serenissimum Christiernum regem super veritate hujus negotii examinari, quod illis non concederetur, nisi mediante debita prouisione hujus curie.

Supplicat igitur dicti oratores magnificentiis vestris, quatenus illis concedere dignentur literas clausas ad serenissimum Christianum Danie regem aut ad ejus officialem castri Kalymborg, quibus alter eorum obnixè requiratur a dicto serenissimo rege Christierno inquirere ac intelligere hujus rei veritatem, et depositionem sive attestationem dicti Christierni regis litteris auctenticam et clausam magnificentiis vestris remittere, quo veritas hujus rei haberi possit.

Cornelius Scepper.

CXCIV.

Brev fra Kristoffer Rosenkrantz til Skiern til Hr. Efte Bilde til Euanholm, D. N. Hofmester, angaaende hans Søn Henrik Bildes Frieri til Kristoffers Broderdatter Ufr. Karen Rosenkrantz.

Bjørnholm 1550, 8 Mai.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., Fasc. 53, Pars 2, Nr. 91, med paatrøkt udflattet Segl.

. . . . Kiere her Eske, som y formeler y etthers scriffweltze om then handeell och tale, etthers kiere sønn Henriick Bilde och jomffru *Karine Rosenkrantz*, min kiere broderdotther, begges theriis borne wener och slecht y mellom er etc., och nw noghenn tiid siidenn forledenn Eriick Krabbe och ieg sambtliigenn hødt etther tiill eptther wort gode willie, raad och samtycke y for^{ne} tale och handeell etc., och y nu frandeliis er begierendes, att ieg wtj liighe maade skulle biude thenn gode quinde fru Yde tiill; kiere her Eske, saa wiid ieg icke min kiere broderdotther hødre forseett och mett guds hielp tiill lycke och welfert trygeliigenn att forfødre eller kandt besinde, end mett etthers kiere sønn wtj thett erlliige gode slecht och blodt, begaffuett mett alle andeliigenn och werdtzliigenn gode gaffuer etc. Kiere her Eske Bilde, saa giffuer ieg etther wenligenn att wiide, att ieg fortøffuer att scriffue then gode quinde frue Yde ther tiill om, thii jegh forhober meg nu snarliigen att komme Eriick Krabbe tiill ordtz, och tha att scrifteliigenn giffue henne forberørde wort gode raad och samtycke tiilkende sambtliigenn, eller och huer besynderliigenn eptther hans gode willie och wydre forstandt, dog mett thett forste wforhalendes, thii iegh formoder, att hun haffuer ladiitt Eriick Krabbe wiide aff thenn forhandlingh, menn ieg haffuer intiitt maatt wide ther aff eller aff hennes etc. Etther her mett thenn almectigste gudt tiill siell och lyff ewiigh beffalendes, och hues gode thet wtj min ringhe formue er, werer alliidt raadendes och biudendes offuer. Screffuet Biørnholm ilindes torsdag nest eptther søndagenn cantate aar mdl^o.

Christopher Rosenkrantz.

Udskrift til Hr. Efte Bilde.

CXCV.

Lavrids Ipsen, Præceptor for Henrik Bilde, skriver til dennes Fader, Hr. Efte Bilde, om Sønnens Villighed (til Forbindelsen med Fr. Karen Rosenkrantz?).

d. Angers 1550, 20 Juli.

Original med Segl i Adelsbreve, Fasc. 9, Nr. 229, Kgl. Bibl.

Myn ydmyghe thienniste eders strenghet altiitd tiillforenn sendt met wor herre. Kiære her Esky, betacker jeg eder ydmygeligenn och gierne ffor møget goth, eder strengthedt mig bewisser, thet jeg ydmygeligenn och gierne aff myn arme magt ffortienne wiill, hwes maadhe jeg kand &c. Kiere her Esky, mwe i wiidhe, at Henrich Biilde, eders kiære sønn, er karsk, helbredhe och lider well, begerendes ydmygeligenn thet samme altiitd om eder at hørre, och skall hannom inthet skadhe, fforre hwes jeg kand thienne hannom, och thenn stwnd hand wiill wære hørrig och lyd-actiig, wiill jeg gerne ephther eders begiering giøre myn flüdt hoss hannom etc. Kiære her Esky, finghe wii ether strengthedtz schriffwelse, aff hwiilchenn jeg forfaredt, hwæss ffaderlig willie y haffwe at wuille ladhe Henrich optwcthe etc. Item fick Henrich twinne coppier indlucthe wdi eders strenghetz breff, schreffne strax ephther jull. Och som y begerendes ære, kiære her Esky, haffwer jeg spørt Henrich Biilde tiill paa samme coppiers sagh. Thaa konde jeg icke andet formercke, end Henrich wiill gierne, at thett gaar for sig, om thet worder gwdtz wiillige. Och swareder (!) hand mig altiitd, naar jeg hannom ther medt nogeth wexer (!): «jeg will nest gudtz hielp altiitd giøre ephther myn kiære faders och faderbroders raad och begeringhe, ffordii jeg weedt, at thii wuille mith gaffnn och besthe, hwiilchedt jeg forfaredt y manghe moder haffwer» etc. Kiære her Esky, schreff y ochsaa Henrich, eders kiære sønn, tiill, athi wuille och be- kost paa hannom wdi Italien eller Welsklandt. Menn jeg fformercker aff hannom, at hand wel willighe ther tiill er, menn hand frycther thenn store heedhenn, som ther pleyer at wære om sommerenn. Hwor fforre, kiære her Esky, om y wuille haffwe hannom ind wdi Welskland, thaa er thet best, at thet skeer y mod wintherenn, saa ath hand kwndhe besee Welskland och siidhenn paa weyenn om sommerenn wære y Tyskeland, hwor y hannom ther haffwe wuille etc. Menn er det saa, kiære her Esky, ati wuille, at Henrich skall lære Wesklandtz sprogh, thaa er det och goth, som jeg hører aff andre, som haffwer wæredh der, at hand och indskickis y mod sancti Michaelis dag, paa thett at hand kwndhe diss bedre lære at fordragge lucthenn och indfluentzenn etc. Der fforre er myn ydmygelige bønn till ether, ati wuille medt thett førsthe ladde Henrich eller mig tiill- schreffwe, hwad y her wti giørendes worder, bedendes, at jeg kwndhe fanghe at wiidhe, hwor lenghe ethers strengthed acther at holde Henrich her wdi landet och siidhenn anderstedtz. Jeg hobber wisselighenn, at hand her ephther skall io bliffwe lydactigh, lige som hand her tiill wæredt haffwer. Och bliffwer hand enn nw ii aar eller iii her wdi landet, thaa er

ingenn twillf, at hand skall io kwndhe sprochet och andet, som hannom nyttheligenn kand wære y ffremliidhenn. Thett er wisselighenn, at ther wiill gange enn stor som penninghe paa, menn thenn glædhe, som enn sønn giffwer synn kiære fader och wenner ighenn medt lerdøm, forstandhedt och forfarenhedt, offwerwinder alle bekostning, som giøres kand. Och skwle y icke, kiære her Esky, befinde, at wii thiære her, eller hwor wii haffwe wæredt, offwerflødigh etc. Wiille y och wiidhe, kiære her Esky, at Hendrich wexer møget, er hart at saa høg, som jeg er, och naar hand wexer, thaa pleyer hand noghet siwg at wære før, lighe som nw skedhe epher paaske, menn er nw, gud wære loffwet, karsk och helbredhe, och liidher well etc. Sender jeg ether strengthedt eth register, wdi hwilchedt y findendis worder, tiill hwad penninghe ære wdgifne paa others kiære søns wegne och myn ophold. Och haffde thenn summa bleffwet myndre, haffde jeg icke bliffwedt siwg, icke heller Henrich. Och kundhe jeg icke meer spaare penninghe epher thenne landtz welkior och tiæring, endd ieg giort haffwer. Menn alle the maadhe, jeg kand ramme eders søns gaffn och beste, wiill jeg altiit ydmygeligenn gierne giøre. Eders strengthedt her med thenn alsommegetiste gwd befallendes. Schreffwit y Angiers sancte Margarete dag anno mdl.

Eders ydmyghe

Lauritz Ipsenn.

Udskrift: Erlig, welbyrdigh mand och strenghe riidder her Esky Bilde tiill Swonholm, syn kiære herre, ganske ydmygeligenn tiillschreff.

CXCVI.

Brev fra Henrik Bilde til hans Fader Hr. Eske Bilde til Swanholm angaaende en Foræring til Hr. Karen Rosenkrantz, som bliver kjøbt i Paris, m. m.

d. Augers 1550, 6 Septbr.

Orig. med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 9 (Bilde), Pars 3, Nr. 237.

Sønliigh, kierligh helsenn altiit forsendt mett wor herre. Alder-kieristhe ffader, kandt jeg aldriigh fwtacke ether for all then faderligh

kierlighedt, y megh giort och bewisth haffwe, besønderlighenn, att y saa flyteliigh erre tiill att wiille ladhe megh wptucte wdj gwdtz fryeth, lerdom och forstandt, hwilckiidt gwdt ether belønne skall, och wiill iegh alle mynne daghe befindes for ethers ydmyghe och welwillighe søn, wdj alle maadhe lydactiigh, saa att y mett gwdtz hielp icke skwlle fortycke, hwes y paa megh bekosthe. Kiere fader, fick jeg ethers skriffwelse, aff hwilckenn jeg forstander, att y haffwe inghen aff dii breffwe fangidt, som aff megh och myn præceptor ere wdsendt thith och offthe, och epther dii att y befaller, att jeg skall kiøbe nogiid tiill jomffrw *Karyne*, hwilckiidt jeg kwnde icke findhe her wdj byen, men eptherdii myn præceptor nøddes nw tiill atth draghe tiill Paris, paa thett wy kwnde fanghe wiss beskeen paa wor theringh, sagde handt segh att wiille der kiøbe dett och sende ether, epther som mynne breffwe lyder tiill jomffrw *Karyne*¹⁾. Kierre fader, skriffwer jegh ether nw tiill paa latine och danske och tiill mynn kierre faderbroder, hobendes wisseligenn, att hans naadhe jo lader megh tilschriwwis, och som jegh ether tilforne beditt haffwer, kierre fader, att y wiille bodhe ladhe megh tilschriwwse ydeligenn, och att y wiille och tencke paa myn præceptor, att hielpe hannom y fremtiidenn, saa beder jegh och ydmygeligen, att y thetthe gjørre wiille. Kierre fader, wiill jegh wdj alle maadhe saa bestiille mynne erindhe och skicke megh, att y icke skwlle fortycke, hwes y paa megh bekosthe; gwdt alsommegtisthe wnde megh att spørrighe ether, myn kierre faderbroder, alle mynne søskenn glade, karske och hilibredhe. Kierre fader, lader jo wist meg tilschriwwis, som y megh loffwitt haffwer. Eder her mett thenn alsommegtisthe gwdt befallendes. Schriwwith wdj Angirs then vj dagh septembris anno mdl.

Ethers ydmyghe søn

Henrich Biilde.

Udskrift til Hr. Efte Bilde.

CXCVII.

Peder Bilde tilfiger paa egne og sin Hustru Birgitte Rosenfrank's Begne sin Svigermoder, Fru Ida Munk, Hr. Oluf Nielsen

¹⁾ 1550, 27 Septbr., "Andibus", skriver Præceptoren til Peder Severinsen, som tjener Efte Bilde, og beder ham udfylde, at han ikke skrev til ham fra Paris; Marsagen var, at han ikke tovede der længe, men kom strax hid til Henrif Bilde (smstids. Nr. 230).

Rosenkrantz's Efterleverste, et Barns Lod i Gods i Herfølge Sogn og Bjeværskov Herred eller andensteds, ifølge en Bestemmelse af Hr. Oluf Rosenkrantz, som denne dog paa Grund af sin Sygdom og Død ikke havde kunnet fuldbyrde.

d. Balle 1550, 10 eller 17 November.

Trykt efter en Afsskrift i Kgl. Børners Samlinger.

Jeg Peder Bille etc. kiendis oc gjør vitterligt for alle met thette myt obne breff, ath epterti myn salige høstrus fader her *Oluff Rosenkrantz* till Walløff, wdj sinn leffuendis liff oc welmaht loffuit oc tilsagde myn kiere høstrus moder, frue Idde Muncks datter till Walløff, ath wille forsegle och forschriffue hinde ath were saa god som eth beggis theris børnn epther hans død wdj hans epterladne iorde gotz, huilke løfte och tilsaffn hand aff thenn store sor oc siugdum wdj hans siste tid bleff hanom forhindret oc icke konde foldkommit, tha epter sleg orsage oc leilighedt haffuer ieg met myn kiere høstru, *Berite Rosenkrantz*, willig, vnd oc sampticke vnth oc tillat och nw met thette myt obne breff wnder och tillader, ath forbemelte myn kiere høstrus moder, Idde Munckis datter till Walløff, skall och maa were saa god som eth aff hindis børn, saa widt som thet kand falle seg, wdi mynn høstrus lodt oc anpart, som paa hindis vegne meg epter hindis sallige fader arffligen fallenn er wtj alle maade, och epther hindis villig oc begering tha skall hwn haffue oc beholle paa hues part oc deell, ther ieg och myn kiere høstru, *Berite Rosenkrantz*, haffuer ther wdj ath sighe, ald thet gots, som ligher wdj Herfølge soghn och Bieffuerskous herrit, wtj Sieland, och nw wdj thenne dag arffueligenn liger och sworer till Walløff, ehvad thet helst er eller nefnis kand, skoug och mark, agger oc eng, fyske wand oc fægang, wodtt oc tiurtt, inthet wndertagghen i nogher maade, och hues thet icke beløber seg saa wiidt op, som then lod kand tole paa myn kiere høstrus vegne, epter som for^{uit} er, tha skall forbemelte erlig oc velbyrdighe quinde, frue Idde Muncks datter, fylleste gioris y andet gots epther hindis nøge, som for^{uit} staar, huilket for^{ne} gotz myn kiere høstrus moder, frue Idde Muncks datter, skall nyde, bruge och beholle quit oc fry hindis liffs tyd for meg, myn kiere høstru *Berite Rosenkrantz* och alle wore arffwinge, wden ald forhindring eller sse wtj alle maade; mens nar gud forseer, ath for^{de} frue Idde Muncks datter till Walløff, myn kiere høstru moder, død oc affgangen er

tha skall for^{ne} gots igen komme til meg, myn kiere høstru oc beggis wor liffs arffuinge wforhindrit oc wbeskoren wtj alle maade. Til ydermere withnisburd hinger jeg myt anborne indsejel met myn kiere høstru *Berete Rosenkrantzis* segnet etc. Datum Valløff mandagen nest sti. Morthens dag anno mdl^o.

Paategning:

Copia aff thet breff, Peder Bille skulle giffue frue Idde paa thet gotz y Sieland.

CXCVIII.

Sidfel Rosenkrantz, Erik Krummediges Esterleverske, sælger med sin Børge, Hr. Otto Krumpens, Samtykke til sin Farbroders Børn, Stygge, Kristoffer, Erik og Peder Rosenkrantz, Brødre, og deres Søster Berete Rosenkrantz den Broderlod i Høvringholm Mølle og Ladegaard, der som Arv er tilfalden hende fra hendes Fader Timme Rosenkrantz efter hendes Farfader Hr. Stygges Død.

d. Hønborg 1551, 11 Juli.

Orig. paa Berg. i det Kgl. Skjævt. (Høvringholm Nr. 2) har 2 hængende Segl, Nr. 1 Sidfel Rosenkrantz, se Tab. V Nr. 1, er ligesom Nr. 2, Otto Krumpens, ifte tydeligt.

Jegh *Sitzelle Rosenkrans*, Erick Krumdigis efftherleffuerske, kiendis och gjør witterligth met thette myth obne breff, ath jegh met min fry vilge och wellberadt hough och met velbørdige mandtz her Otthe Krumpen, ryder, myn rette fuldt møndige verighe, fuldburdt och samtøcke haffuer soldt, skiøth och opladit och nu met thette mith obne breff sell, skiøder och oplader myn kierre faderbroder børn, som er *Stygge*, *Chrestoffer*, *Erick* och *Peder Rosenkrans*, brødre, och thieris søster *Berethe Rosenkrans*, alle then lodt, diell och rettughet, som megh paa arffus vegne tiill falden er effther myn kierre fader *Thimme Rosenkrans* vthly Høffuringholm mølle och ladegaardt, som er en fuldt broder lodt met alle renthe och opbørsell, som ther aff gangith haffuer, siiden myn kierre farfader her Stygge døde, huilkith for^{ne} myn kierre faderbroder børn skall haffue, nyde, bruge och beholde tiill euinderligh eye. Och kiendes iegh megh att verre betalidt och tiill fredtz stillith ther

for effther myn egen vilge och nøye. Tiill vindesbørdt och bedre foruaringh halffuer iegh met for^{ne} myn werge hengdt mytt signeth nedenthette mytt obne breff. Giffueth paa Hønnebores leffuerdagen nesth effther sancti Knudtz konges dagh aar mdl.

Med anden Haand:

Thet bestor ieg *Cesel Rossenkranss* met myn egen hand.

CXCIX.

Henrif Bilde til sin Fader, Hr. Este Bilde, om et Smykke til 3fr. Karine (Rosenkrantz), m. m.

d. Augers 1551, 28 August.

Orig. paa Papir med Levning af Segl i Danste Adels Breve, Fasc. 9, Pars 3, Nr. 248.

Sønligh, kierligh helsenn altidt tilforn sendt medt wor herre. (o. f. v. som i Nr. 196.) Kierre fader, wille y wiide, att thy breffwe, som y wdsende medt Claus dørkneth, erre migh tilhende kommenn, menn att ieg skwlle swore eder, kierre fader, ther oppaa wdi latiniske sprock, wille ieg icke, fordi ieg fryctedhe, att Claus skwlle bliffwe forhindret ther aff, om mynne breffue bliffwe opbrodne, besynderligenn wdi thenne kriss løffh. Wille ieg och gerne skriffwedt alle mynne borne wenner tiill, menn ieg torde thett icke gorre, wdenn thi haffde skriffwiidt megh tiill. Jeg wiill dogh thett, thett forsthee som meg møgeligh er, giørre. Och som y tiill forne befalliidt haffde, att ieg skwlle tilskriffwe jomffrw *Karinne* och skencke hende nogiidt smøcke, och wille ieg och gerne nw thett giort haffwe, haffde ieg eller mynn præceptor kwnde selfwer haffwe taliidt medt Claus dørkneck, och erre end dog befryctendes, att tisse worre breffwe skall icke komme tiill eder for wden stor fare, som nw paa handenn erre, som tienderne her gaar. Ther for, alderkierristhe fader, beder iegh eder, atti wille selfwer hoss eder lade nogiidt saadant bestille, som y kwne tencke, att hinne kandt werre tiill tacke, och skencke hynnde, tiill saa lenghe ieg kandt epher eders befallingh selfwer saadant y fremtiidenn giørre. Hwilckiidt, kierre fader, liighe som y andit saadanth bedre endt iegh besynne kwne, aff enn kierlig faderlighedt giørendes worder. Kierre fader, wiill ieg wdi alle maade saa bestille mynne erinde

och skicke meg, att y icke skulle fortycke, hwes y paa meg bekosthe. Gwdt alsommegtisthe wnde meg att spørrighe eder, myn kierre fader broder, alle mynne søskenn glade, karske och hilibredde. Kierre flader, lader io wist meg tilskriffwis, som y loffwiidt haffwer. Eder her medt thenn alsommegtisthe gwdt befallendes, skriffwitt wdi Angirs fredagen ephther sancti Bartolamei dagh anno 1551.

Eders ydmyghe och welwillighe søn
Henrich Bilde.

Udskrift: Erlig welbyrdig mandt och strenghe riidder her Esky Bilde tiill Swonholm, synn kierre flader, ydmygelighenn tilschriffwiidt.

CC.

Lavrids Ipsen, Præceptor for Henrik Bilde, til dennes Fader, Hr. Eske Bilde, om Sønnens Sorg over ingen Breve at have faaet fra Zfr. Karen Rosenkrantz og over Faderens Skrivelse om, at der er andre som begjære hende.

d. Angers 1551, 28 August.

Orig. med Segl, Adelsbreve, Fasc. 9, Nr. 247, Kgl. Bibl.

Myn ydmyghe thienniste eders strengthedt altiidt [o. s. v. aldeles ligethdende med Brevet af 20 Juli 1550 indtit:] wiill jeg gerne ephther eders begieringh och myn kiære moderbroders wnderwisning giøre myn sliidt hoss hannom etc. Kiære her Esky, wiille y wiidhe, at eders schriffwelse, med Claus dørknecht wdsend, er mig tiill handhe kommenn, ephther hwiilchenn jeg wiill holde mig thett besthe, gwd giffwer mig løcke tiill och forstand. Menn at Henrich icke nw skriffwer jomfrw N. tiill, er fordii at hand icke sänder nogher smøcke, som y befalladt. Haffde jeg eller Henrich wæredt wdi Pariis ock kwnd selffwer thalledt medt Claus, thaa skulle thett well skeedt, menn ephther dii at orsaghen gaff sig icke, skall hand thett giøre, thett førsthe mugeligt kand were. Menn y troer icke, kiære her Esky, hwor ont thett giordhe Henrich, at hand hwerckenn ffraa hyndhe, synn kiære faderbroder eller nogle andre bresswe sick medt Claus eller her Claus Bildes sønner, och besynderligenn at hand fornam wd aff Jens Bildes

schryffwelse, eders strengthedt at halfwe weret skrøbeligt, sigendes: «wisse-
ligenn kwndhe jeg well tencke, at enthenn er nogle swighe(!) eller døde,
eþther dii jeg wdi thette ganske aar alsomenisthe twinne schriffwelse aff
myt federnelandt haffwer fanget» etc. Menn thenn tiidt hand fornam,
eders strengthedt at wære komet tiill pass ighenn, wor hand glad och
tackedhe gwd, endog hand sagde: «nw wille jeg gierne wiidhe twinne
stycker, først hwii at enghenn schriffwer mig tiill, at myn kiære fadher
wor siwg; siidenn, hwo dii skulle wære, som och begerer jomfrw N.»,
ffordii, kiere her Esky, eders schriffwelse, saadant for hande at wære, tiil-
kiendhe gaffwe etc. Kiære her Esky, jeg bether ther fflore eders streng-
hedt, ati io altiidt tiilkiender(!) giffwer, ffordii, naar hand hører saadant,
kand hand icke ædhe eller dricke, saa at jeg maa nødes tiill at skendhe
paa hannom for saadanne affecter, som y, kiære her Esky, weedt eder
sielfswer bedre, enn jeg schriffwe kand, besyndhe. Menn alle thee
maadhe, jeg kand ramme eders kiære sønns gaffnn och besthe, will jeg
altiidt ydmygeligenn gerne giøre. Eders strengthedt her med thenn alsom-
megtiste gwd befallendes. Schriffwi y Angiers friiddagh eþther sancti
Bartholomei dag anno mdlj.

Eders ydmyghe

Lauritz Ipsenn.

Udskrift: Erlig, welbyrdig mand och strenghe riidder her Esky Bilde tiill
Swonholm, synn kiære herre ydmygelighenn tiilschreff.

CCl.

Brev fra Hr. Efte Bilde til Svanholm, D. K. Hofmester, til hans Søn
Peder Bilde, Befalingsmand paa Aarhusgaard, angaaende den anden Søn
Henrik Bildes Frieri til Sfr. Karen Rosenfrank.

d. Roskilde 1551, 30 August.¹⁾

Orig. med Segl, Adelsbreve, Kgl. Bibl., Fasc. 9 (Bilde), Pars 3, Nr. 236.

¹⁾ Aarstallet er her som i flere andre af disse Breve noget utydeligt, maaste 1550; jfr.
dog Ytringen i Nr. 200, at der er andre, som begjære Sfr. Karen.

Kerre Peder, kerre søn, som ieg kortt tidt siiden forganghen screffue teg till, atthw wilde handelle mett Erick Banner oc Erick Krabe, att the epptther myn schriffuelse oc begeringe wiilde forhandle mett *Chrestopher Rosenkrans* om then leyelighedt emellom thyn broder Henrick oc jomffrwe *Karine Rosenkrans* etc., szaa beder ieg teg, att nar the oc thw wille ther om forhandle hoes *Chrestopher Ro.*, atthw tilforne mett lempe wiilt wnderuise Erick Krabe, att handt wiilde tilskønne oc beuilighe for^{ne} *Chrestopher*, att handt wiilde tilschriffue frw Ydhe, att hues hwn wtj samme taalle oc leyelighedt gør hannum mett andre flere then goede jomffrwes anborne wener, som samme talle beuiligit haffue, ordts løse, thaa schaall handt gøre hynde arffueløse, eller mett andre sadanne hardhe ordt, som hwn kandt leeghe paa syndhe, oc atthw wiilt gøre thyn flidt till, att samme handell maa wdrettis mett thett første hoes *Chrestopher Rosenkrans*, thii er andre, som lade flux handell paa sagenn etc. Kerre Peder, kandt thwe wtj noget maade were thenne breffuise Greger Daallbiereg till goedhe, beder ieg teg, atthw for myn skildt wiilt ramme hans besthe, ehwar thw kandt. Y huilcke maade ieg kandt beuisse teg faderlig kerlighedt, wiill ieg gerne gøre. Befallindes teg gud almectigste, gør well oc syghe *Berette* mange goede natther oc myn wiilige thienesthe. Dattum Roschiildt leuerdagen post sancti Bertolomej, aar etc. mdl etc.

Eske
Bilde riider.

Kere søn, ieg beder teg, atthw wiilt sie meg ther suar paa mett thett første.

Udsfrift: Tiill syn kerre søn Peder Bilde paa Arhws gordt wtj egen hennde oc enghen andre att wpbriidhe etc.

CCII.

Henrik Bilde til sin Fader Hr. Eske Bilde om Smykket til 3fr. Karen (Rosenkrantz), m. m.

b. Paris 1551, 1 November.

Orig. paa Papir med Segl i Danske Adels Breve, Fasc. 9, Pars 3, Nr. 245.

Sønlig, kierlig helsenn altiit tilforen sendt medt wor herre. Alderkieriste fader (o. f. v. som i de tidligere Breve) wille ieg well nw gerne epher eders befallingh skicke tiill jomffrw *Karinne* nogiit lidit smøcke, menn ieg frytther, att thett skwlle icke komme frem, fordi alle wdganghe aff Franckeriighe sigis at werre belegt, liighe som y bedre och ytthermere aff Klaus forfare kwnde. Bedendes eder ther forre ydmygeligenn, att y wille well giørre och orsaghe meg hoss hinde, och tencker, alderkieristhe fader, mitt gaffnn och nytte, som ieg wist forlader megh paa. Hwor forre, kierre fader, att wii draghe nw hiidt, kandt Claus well giffwe eder tiill kende, endogh mynn præceptor skriffwer tiill ether ther om¹). Lader mynn præceptor eder kierligenn bede, att y wille icke taghe tiill mistycke, att wii nw skriffwe saa stakede breffwe, hwickiit skede, att Claus begerede thett aff woss, louendes siig att wille fast bedre giiffwe eder wor leylighedt tiill kende. Thett første ieg kandt formercke, at wii kwnne skicke breffwe her fra och tiill Andorp, tha skall ieg skriffwe alle myne borne wenner tiill, diss ymellom begerendes altiit ydmygeligenn, att y thennom mange gode netter paa mynne wegne siighe lade. Kierre fader, giffwer iegh eder ydmygelighenn att wille wiide, att mynn præceptor och ieg haffwer tagiit hundrede kroner aff Claus, endog wii tiillforne haffwer saa møgith, som nock kandt werre paa eth aars teringh, saa fremth att wii maa bliffwe wedt hilibredenn, menn hwor for thette skede, wiill Claus selfwer giffwe eder ydermere tilkende, bedendes eder, alderkieristhe fader, ydmygeligenn, att y wille well giørre och lade hannom fange synn betallingh. Och wiill ieg, kierre fader, wdi alle maade saa bestille mynne erinde och skicke megh, att y icke skwlle fortycke, hwes y paa megh bekosthe. Gwdt alsommegtiste wnde meg att spørighe eder, mynn kierre fader broder, alle mynne søskenn glade, karske och hilibrede. Kierre fader, lader megh io wist tilskriffwis, nar eder først bod stedes. Eder her medt thenn alsommegtisthe gwdt befallendes, schriffwiidt wdi Paris allehelligenn dagh anno domini 1551.

Eders ydmyghe och welwillige sønn
Henrich Bilde.

Udskrift: Erlig welbyrdig mandt och strenghe riidder her Esky Bilde
tiill Swonholm, synn kierre fader, ydmygeligen tiillschriffwiith.

¹) 1551, 23 Oktbr., Paris, skriver Præceptoren, Lavrids Jensen, til Hr. Eske Bilde, at der har været Pestilents i Angers, derfor ere de nu dragne til Paris; for at Henrif ikke skal lide nogen Overlast under Krigen, har han ved Klavs Dorknagt ladet begjære Kongens Bestjærnellesbrev (smsteds Nr. 246).

CCIII.

Brev fra Hr. Efte Bilde til Svanholm til hans Søn Peder Bilde, Befalingsmand paa Aarhusgaard, angaaende hans anden Søn Henrik Bildes Frieri til Sfr. Karen Rosenfrank.

d. Kjøbenhavn 1551, 17 Noubr.¹⁾

Orig. med Segl, Kgl. Bibl., Adelsbreve, Fasc. 9 (Bilde), Pars 3, Nr. 250.

Ffaederliig kerli[g helszenn forsend mett wor herre.] Kerre Peder, kerre søn, giffuer [ieg teg] wenlighen tilkendhe, att ieg sliick thyn scriffuelse wtj fredags nest forgangen oc ther aff forfarer, atthw haffuer epptther thyn faderbroders oc myn begering paa thyn broders wiegne, Henrick Bilde, werit hoes *Chrestopher Rosenkrans* oc forhandlit mett hannum om then taalle oc leyelighedt, seg begiffuer emellom jomffrwe *Karyne Rosenkrans* oc for^{ne} thyn broder, oc formercker jeg aff thyn eghen schriffuelse, att for^{ne} *Chrestopher Rosenkrans* kwnde paa then tidt enghen endelig suar giffue teg, førre en handt haffuer tallit mett Erick Krabbe; ther for haffuer myn broder oc jeg nw samplighen tillschreffuit Erick Kraabe, att handt wiille laade seg en nw finde wbesueredhe oc were wiilighe att giffue seg till *Chrestopher* oc deelle syn goede raad vtj samme sag, att wy epptther then leyelighedt, ther om paa ferde er, moe fange att wedhe, hwor epptther wy oss paa thyn broders wiegne rette kwnde, oc tilskicke wy teg samme wortt breff till Erick Kraabe, bedendes teg gernne, kere Peder, atthw wiilt leye eller lone meg eth wesse budt, som strags mett thett førsthe, epptther thett er komen teg tilhendhe, føre thet framdelse till [Erick Kraa]be, ehur handt er, oc and[uorde hannum the]tt y syn eghen(!); hues thw giffuer samme budt, wiill ieg holle teg wden skaade oc thett gerne mett teg forschilde. Thw tør icke forlaade teg paa Anders Laussen mett samme breff att forskicke, thy handt haffuer tilforne forsømede myne breffue, som ieg om samme leyelighedt haffuer schreffuit bode teg, Erick Baner oc andre flere tiill etc., som jeg engen suar en nw haffuer bekomedede paa. Kerre Peder, nar frwe Ydhe kommer tiidt till teg, om jomffrwe *Karyne* er mett hyndhe, wiilde thw thaa entthen sielssuer, eller beuilige thyn broder Harttuig till, att handt taaller mett jomffrwe *Karynne*, holle hynde thenn myninge oc leyelighedt for, epptther

¹⁾ Maaste 1550; jfr. ved Nr. 201.

som hyndis sallig fader oc siiden hyndes anborne wener haffue paa hyndes wiegne beuiligit oc samtøckett, mett andre flere ordt oc myninge, som sadante bedre myntteligen wdrettis kandt, en mandt saa alle orde kandt schriffue, atthw wiilt thette oc idermere besynne oc offuerweghe, som thw well besynner att were oc thytt store gaffn mett guds helpe y framtiden; ieg wiill thett oc gerne mett teg forschilde, oc y [huilcke maade jeg kandt] beuise teg faderlig[e wiilie oc kierli]ghedt, wiill jeg, som jeg er plictuge, gerne gøre, befallendes teg gud almectugeste; gør well och syge *Berette* manghe, mange goede natther oc myn thieniste. Dattum Kiøpnehaffuen mandagen nest epptther sancti Martini, aar etc. mdl.

Eske

Bilde riider.

Kere søn, haffuer Frans Bilde loffde meg, att hand wiill fillige teg till *Chrestopher Rosenkrans*, Erick Krabe oc andersteds, ehuar thw hannum om samme leyelighedt tilsyger. Kerre Peder, wiilde thw oc taalle mett Erick Ericksenn, att handt wiilde schriffue suar till paa myn schriffuelse, som ieg hannum om samme handell tilschreffue wedt Anders Lauszen; ieg wede icke, om handt haffuer foit breffuit, for ieg haffuer ingen suar fangett tilbage etc.

(Paa en Seddel:)

Kerre Peder, siiden thette breff war tilschreffuit, haffuer jeg anderlis besyndit meg oc tilschriffuit Harttuig Bilde, att handt wiill føre myn broders oc mytt breff till Erick Krabe oc taalle idermere mett hannum om samme leyelighedt. Bedendes teg gerne, atthw wiilt delle thyn goede raadt mett Harttuig, huorledis hand samme sag forførdere kand hoes Erick Kraabe, epptther som samme talle her till forløben er; thett will ieg gerne forschilde. Dattum vt in litteris.

Udskrift: Syn kerre søn Peder Bilde, kon. mai^{it} befallings mand paa Arhus gordt, wtj eghen haandt.

CCIV.

Mogens Rosenkrantz til Raffentorp forlener med sin Broder Agel Rosenkrantz's og hans Hustru Magdalene Kristensdatters Samtykke

sin Søn Jakob Mogensen med en Gaard og Grund kaldet Fjærestad i Luggude Herred i Skaane for hans Livstid.

d. Malmö Slot 1551, 7 Decbr.

Klebensfeldts Samling (Rosenkrantz), Geh. Ark.

Jeg *Magens Rossenkrantz* thiill Naffentorp kendis oc giør witterlicht met thette mit obne breff, att ieg nu met min kiere broder *Axell Rossenkrantz* oc hans kiere høstrus *Madelene Christensdatters* radtt, wilge oc samthycke haffuer for wilge och thro thienneste, som nu thenne breffuiser *Jacob Mogensøn*, min kiere søn, meg giort oc beuist haffuer oc nu her effter meg eller minne troligen giøre oc beuisse schall, wndt, giffuet oc forlent en min gardt oc grundt met naffen Fjærestadt, vdi Ludguddeherrett liggendes, som nu Per Jpsen paa boer, oc schyller aarligen thiill landgille en thynne smør oc ii β grot, en there, met ald sin rentte oc rettighedtt, wodtt och thiurdt, som ther nu thiill ligger oc aff arreltzt thidt thiill leiget haffuer, inthet vnder tagelt, huadt naffen thet helst er eller neffnes kandt, sin lifsz thiidt at nyde, bruge oc beholle for ett fritt brugelicht forlening, for meg oc mine efftherkommer arffuinges thiill thall vdi alle made, oc kendis meg oc mine arffuinge att were hans frii hiemele oc thiill standere thiill for^{ne} gardt oc rettighedt, oc kendis meg eller mine arffuinge vdi forsk^{ne} min kiere søns *Jacob Mogensens* lifsz thidt ingen dell eller rettighedt att haffue thiill for^{ne} gardt oc grundt. Item schede thet saa, thet gud forbyde, att for^{ne} min kiere søn kommer nogen nødt eller thrang att, saa hannem nødis eller threngdis thiill hielp oc trøst att bruge sin frihed oc rettighedt, som ieg oc for^{ne} min kiere broder oc broder høstru hannum nu giffuet, vndt oc samthyckt haffuer vdi for^{ne} garde, taa schall handt thes haffue macht att forpanthe sin lifsz thidt thiill min neste sande arffuinge for slig fyllest oc werdt, som andere hannem wille giøre eller giffue tiilbørligen for slig hans frihedt paa for^{ne} gardt sin lifsz thidt. Oc nar *Jacob Mogensen* dør och affganger, thaa schall min neste arffuinge haffue fuldmacht, thiill seg igen vbehindert annamme samme gardt oc grundt, vden alt giensigelse y alle made. Tiill ydermere wittnesbyrdt, att saa fast oc vbrødeligen holles schall vdi alle made, som forsk^{et} star, henger jeg, min kiere broder oc broder høstru wore indsegele neden for thette mit obne breff oc kierligen tiillbeder erlige oc welbiurddige mendt, som er her *Mogens Gyldenstiern*, ridder, thiill Fullethofft oc høffitzmandt paa Malmøs slot, Tage Thot thiill

Ericksholm, Jacop Mofluenzen thiill Suanholm, Jyrren Thidemandt thiill Hagelosse oc Laue Vlzstandt thiill Torop, at henghe teres indsegele oc signetther neden for thette mitt obne breff. Datum Malmø slotth mandagen for Mariæ conceptionis anno &c. 1551.

Dete fforskreffne bestar ieg Madelene Kristerns dater met egen han.

CCV.

Fru Sofie Rosenfrantz skriver til sin Brodersøn Jørgen Rosenfrantz, at hun nu, da hendes Husbond, Hr. Axel Brahe, er død [24 Febr. 1551], i levende Live vil stifte sit Gods mellem ham og hans Brødre.

Uden Dag og Sted.

Affskrift paa det Kgl. Bibl., Rosenfrantziana (Ny Kgl. Saml. 2091, 4to, Vol. I, Paquet 16, Nr. 6).

Kiere Jørren, kiere brodersønn, effter thii gud almetiigste haffuer nu kallett myn kiere hossbonde aff thene werden, och jeg nu maa affhende mith gotz til huen jeg wiill, saa matu wiide, att jeg er nu fuld beredt att skyffte same mit gotz nu y myn welmachth mellom thyn brødre och teg, thy tu well west, att y inttet kunde nyde meg att, wdenn ieg anttworder theth fra meg y myn leffuendis lyffue; saa kand ieg icke bekomett, wdenn tu warst self tiill stede, der for beder teg, tu wilt begiiffue teg ynd met theth aler første, anssendis myn leliighed; jeg wiil och icke haffuett teg theth forbergett, att ieg gjøres ganske suag, theth gud forbyde mith hoffuet nogett att kom, saa ieg icke kunde skyffte myt gotz mellom teg, thyne søskenn for sliig orssaag som forskreffuet star, tha war theth meg en stor sorg och teg och thyne brødre en stor skade. Ther met, kiere brodersønn, wer her nu fortienct y och gjør, som myn tro er tiil teg.

Sofie Rosenkranss.

Tel myn kiere brodersøn *Jørgen Rosenkranss.*

CCVI.

Axel Rosenkrantz til Togerup befuldmægtiger sin Svoger Peder Kristensen til at være sin og sin Søn Klavs Rosenkrantz's fuldmyndige Bærge i alle Sager.

d. Hjelmsø 1552, 30 Januar.

Orig. paa Perg., Adelen i Danmark, Fasc. 16, Per Kristensen Nr. 1. Alle 7 Segl bevarede; Nr. 1 Rosenkrantz Baaben med Løver.

Jeg Axell Rosenkrandtz thiill Thogerup kendes och gør vytterliig for alle mett thetthe mytt ofne breff, att jeg mett myn fry viillye och velberod hug for besønderliig vylckor skiild haffuer kyerliig om bedett myn kyere suoger, erliig och velbørdiig suend Peder Cristenssen thiill Hjelmsøgardtt, att vere myn och myn kyere søns *Claus Rosenkrandtz* fuld møndiige verye y alle sager, som meg och myn kyere søn, for^{ne} *Claus Rosenkrandtz*, anrørendes er, och gør jeg hannem fuldmøndiig att handle, gyøre och lade, bode y rørendes och vrørendes godttz och eygendoms godttz, panthe godttz eller andett, vere seg mett huad naffn thed er, vere eller neffnis kand, jnthed vnder thagendes y noger mode, saa lengge jeg leffuer och paa for^{ne} myn kyere søns *Claus Rosenkrandtz* vegne, jnd thiill saa lengge hand komer thiill syn møndiig aar och kand vere syn egen lage verye. Thy thiill bynder jeg meg mett alle vylckor och fuldmegtiig gør for^{ne} myn kyere suoger Peder Cristenssen att handle, gyøre och lade y alle sager paa myne vegne, bade paa mytt och allt andett, som meg mett arff thiill falder effter thenne dag, vere seg y Skonne, Fyenn, eller hor som helst thed beliigendes er, jnthed vnderthagendes y noger mode, tha er jeg myn kyere suogers Peder Christenssens fulde hemell och fuldkomeliig tiill stander att gør och lade paa myne vegne y alle mode, och bepliigter jeg meg och myne arffuyngte, att jeg aldriig vyll gyøre myn kyere suoger Peder Cristensen vmøndiig eller ordttzløs y alle the sager, som hand mett retthe brugendes eller brugeladendes vorder paa myne vegne, och bepliigter jeg meg paa myn adeliige thro, ere och loffue, att jeg aldriig effter thenne dag att selle, pandttsette eller affhende nogett aff mytt arffgodttz, rørendes eller vrørendes, viider end som for^{ne} myn kyere suoger vyll beuylle, fuldbørde och mett meg samthøcke. Huis jeg her nogett emod gør eller gyøre lader, tha skall thette aldelliis jnggen magtt eller fremgang haffue; thy andttuarder jeg hannem strax y hande och fuldmegtiig gør hannem offuer allt mytt

rørendes och vrørendes godtz, ehvad som helst thed er eller vere kand, som meg och myn søn for^{ne} er thiill fallendes eller effter thenne dag mett arff thiill fallendes varder, bade y Skonne och y Fyenn, och atth gyør och lade y alle sager, som jeg selffuer personlig thiill sthede vor, som hand vyll andttsuare for gudtt och vere bekendtt for varden; thy bepligter jeg meg och myne arffuyngge att vbehindrett vnde och thiillade myn kyere suoger Per Cristensen for thette forskreffne vergemoll allt thend thiillbørliig renthe och rettiighet, som myennige rett och sedtt er y Danmarck eblandtt adelen, att end verge skall haffue for syn vmag, siiden skall for^{ne} myn kyere suoger vere forpliigthed att gyøre meg thylbørliig regenscaff for allt andett, som hand opberendes eller vttlegendes varder aff mytt, och vyll jeg alttiing holde for^{ne} Per Cristensen, myn suoger, vden aldt skade y alle mode. Sker thed och saa, att myn kyere suoger Per Cristensen vdtligger eller forstrecker nogett, enthen guld, daller eller møndtt, att bethalle myn eller myn saliiig høstrus geld mett eller jndløser mytt eygendoms godtz, som jeg och myn saliiig høstru mett beges vore vyllye, rad och samthock haffuer vdtsett, tha bepliigter jeg meg att lade forskreffuett godtz bliffve hos for^{ne} myn kyere suoger och hans arffuyngge, jnd thiill saa lengge hand fanger alle syne vdlagtt penndinge och bethalling for syn møde och vmage, huis hand ther paa görendes eller fanggendes varder, effter syn egen nøffue. Item er jeg myn saliiig høstrus fuld hemell for allt thed, hun haffuer handlett och gyordtt enthen mett kyøff, geld, pandtt eller maglagtt end thiill hendes døde dag. Item bepliigter jeg meg och saa att stha myn kyere suoger for^{ne} thiill retthe for allt thend kost, thering, møde eller vmage och affbreck, som hand for thette mytt verymoll fangendes varder, som hand meg mett rette paa regne kand. Allt thette, som forskreffuett sthor, thed bepliigter jeg meg paa myn adeliige ere och ridermandttz mandttz loffue att holde mett alle ordtt, puncter och artiickell myn kyerre suoger Per Christenssen och hanss sand arffuyngge vden allt skade, kost eller theringe y alle mode. Thiill huis jdermer vyndesbørdtt och beder foruaing(!) haffuer jeg mett vyllyig och viidttcaff hengtt mytt jndsegell neden for thette mytt offne breff och kyerliig om beden erliig och velbørdiiig mend Erick Bøller thyll Therslø, Danmarcks radtt, Syuerdtt Grube thiill Listrup, Claus Daa thiill Raffuenstrup, landttsdomer y Syeland, Lauris Grube thiill Alsløff, Herloff Skauffue thiill Eskillstrup och Bendtt Bylde thiill Egede, att the med meg beseylle vylle. Dattum Hyelmsøø løffuerdag nest for Køndelmøse anno domini mdlj.

CCVII.

Axel Rosenkrantz til Togerup bestiffer sin Svoger, Peder Kristiernsen til Hjelmsø, til at være hans Søn, Klavs Rosenkrantz's, Værg, indtil Sønnen bliver myndig, og giver samme Søn Brev paa Halvparten af Togerup med Tilliggende og Halvparten af Lange Gaard med Tilliggende i Fyen, der var hans og hans Hustrus Kjøbegods, samt overgiver Peder Kristiernsen tvende Pergamentsbreve, hvorved han indfattes til Arving efter sin Søstersøn Klavs Rosenkrantz, hvis denne skalde dø, inden han bliver myndig.

Trykt efter en samtidig Afskrift i det St. Kgl. Bibl., Den Danske Adels Breve, Fasc. 53, Pars 2, Nr. 89.

Vij efftherschreffne etc. wor skiickedtt erliigh och welbiurdiigh mandtt *Axel Rossenkrantz* tiill Togerup y Skanne och mundeliigenn her andtuoerde erliigh och welbyurdiigh suennndtt Peder Christiernssenn tiill Hielmsø sinn sønn *Clavis Rossenkrantz*, oc hanndtt skulle være hanns fuldmynigh weriie och forssuar, tiill for^{ne} *Claus Rossenkrantz* bliiffuer sinn eigenn weriie, oc her tha mundeliigh forbiirde och samtøcke sinn sønn *Clavis Rossenkrantz* halpartenn Togerup gordtt oc grundtt mett halpartenn hanns rette tiilliggelse oc halfue parthenn hans rette arffue och eye, som hann haffuer, vti Skaanne beliggendis, tiisliigiste halpartenn vtj allt kiøbe goods, som hann och hanns salige hustrue, frue Magdelene, vtj Fyenn eller andersteds kiiøfft haffuer, som er Tannghe gordtt mett mere gods ther samme steds tiilligindes; och her y dagh anduorditt *Azell Rossenkrantz* Peder Christiernssenn tuenne pergments breffue, som wiidher lyder och bemeldher om for^{ne} godtzsis arffue oc eyedomss tiillsegenn, att ther som *Claus Rosenkrantz* døde, förindtt hanndtt bliiffuer synn eigenn weriie, tha schall Per Christiernssenn erffue szinn søsther sønn *Claus Rossenkrantz* samme goedtz epher, som føre beneffndtt er, som och the pergments breffue, ther vpaa wiidher bemeldher, och schall Peder Christiernssenn strax paa szinn søsther sønns *Clavis Rossenkrantz* vegne annamme for^{ne} godtzs nu; framdeliiss vtj dagh for ossz och meninge tingmendtt gaff *Axel Rossenkrantz* Peder Christiernssenn siit veriemaall. Att her er saa gangenn och forhandliitt inndenn tinge, thet beuisse wii mett wor jndssegle och signnette hengindes nedenn før thette wortt obnne breff.

Tiisse efftherschreffne gode menndtt haffue besegliitt *Axel Rossenkrantz* breff, først Eriick Mattszenn tiill Tiireby, Claus Daa tiill Rans-

strop, Herluff Skaue, Lauers Grubbe, Bents Bille tiill Egett, Syuortt Grube, Oluff Ficknesenn.

Udenpaa: Tette er enn copy aff Axel Claussens breff, som hand har gyffuet hans suager Per Crystiernssen.

Copy Axels breff Per Crystiernsen giffuit.

CCVIII.

Peder Kristiernsen til Hjelmso's Forpligtelsesbrev til sin Svoger Axel Rosenkrantz til Togerup med Hensyn til, at han har paataget sig at være hans og hans Søns Børge og sørge for deres Underholdning med Føde, Klæder m. v.

d. Hjelmso 1552, 30 Januar.

Orig. paa Perg. paa Universitets-Bibl. (Arn. Mag. Dipl. dan. in genere, Fasc. 12 Nr. 4) har 4 hængende velbevarede Segl. Nr. 1 aldeles ligt Familien Dyrø, Nr. 2 Daa Baaben, Nr. 3 Skafve Baaben og Nr. 4 Bilde Baaben.

Jeg Peder Christensen thiill Hyelmsø aff vaben kendis och gjør vytterliig mett thette mytt offne breff, att efter thy att myn kyere suoger *Axell Rosenkrandtz* thiill Thogerup haffuer nu thiillthrod och om bedett mig att vere hans och hans kyere søns, myn kyere søstersøns, *Claus Rosenkrandtz*, very och forsuar, saa bepligter jeg meg mett thette mytt offne breff att fly och skaffe for^m myn kyere suoger en erliig ridermandttz mandttz thiillbørliig vnderholdinge aff sytt egett thiill seg och thuo suenne och en dreng och foor thyll thre hesthe, øll och mad thiillbørliig mett priidtsyng, danstøll och myød, paa huilcke aff thiise thre gorde hand vere vyll, enthen paa Thogerup y Skonne, Hyelmsø y Syeland eller Thangge y Fyn och inggen andensthatt. Och bepligther jeg meg orliigen att andttuorde hannom klede och pendinge thiill syne suenne och dreng, och hannom att andttvorde thiill sytt egett liiff, huad kleder hand er begerendes, som en riidermandttz mand haffuer behoff thiill syn erliig vnderholdinge, och att haffue handpendinge emellom handde thiill skelliighet aff sytt egett, dog mett sodan skell och vylckor, att hand skall vere forpliigtig att giffue meg huerdt aar thiillbørliig quithandse och foruaringe for, huis jeg vttlegger och andttvorder hannom enthenn thiill hans vnderholding eller andett syn nødthøfftiighet. Och huis her nogett y

bliffuer forsømppt, tha skall hand strax vere forpliggt att giiffue meg budtt, och jeg tha forpliggt att vere att fuld gyøre efter thette mytt breffues liidelse. Thiill huis idermer vyndesbørdtt och beder foruaringe haffuer jeg hengtt mytt syngnett neden for thette mytt offne breff och kyerlig ombeden erlig och velbørdig mend Claus Daa thiill Raffuenstrup, landttdomer y Syelland, Harlouff Schauffue thiill Eskelstrup och Bendtt Bylde thiill Egede, att the med meg forseyle vylle. Giffuet och skreffuett paa Hyelmsø thend løffuerdag nest for vor frw dag Køndelmøse anno mdlj.

CCIX.

Stygge, Kristoffer, Erik, Peder og Berete Rosenkrantz, Søstende, holde, i Dvervarelse af deres Faders Søsterføn, Hr. Otte Krumpen til Skjötterup, og deres Frænde Folmer Rosenkrantz til Stensballe, Skifte om deres fædrene Hovedgaard Hevringholm og enedes saaledes, at Hevringholm skulde tilfalde en af Brødrene, og da den, som den ved Lodkastning kunde tilfalde, og han udrede til hver af dem 400 Sochumsdalere inden førstkommande 2den Februar. Ved den derefter foretagne Lodkastning tilfaldt Hevringholm med $\frac{1}{3}$ Part af Hevring Mølle Erik Rosenkrantz.

d. Bejle 1552, 10 Oktober.

Orig. paa Perg. i det Rgl. Sghmarf. (Hevringholm Nr. 3) har 6 hængende Segl, Nr. 1—4 og Nr. 6 alle Rosenkrantz Baaben, se Tab. V Nr. 2—5 og Tab. IV Nr. 17, Nr. 5 (Otte Krumpen) er et velbevaret Krumpen Baaben. — Peder Rosenkrantz har tillige understrevet.

Wy eptther^{no} *Stiigi Rosenkrantz, Christoffer Rosenkrantz, Erich Rosenkrantz, Peder Rosenkrantz* och *Beretti Rosenkrantz*, ther sødskinde ere, giøre witterliigt for alle met thette worth openebreff, thet wy nu hauer werrith offuer eeth wenlig muede och sødskindtzskiifte om worris rethe ffederne houettgordth Heffringholm, legendes wti Sønderhaldherrith wti Nøriuthlandt, offuer werrindes welbiirdug mandth och strenger riider her Otte Krompen tiill Skjötterup, wor kiere ffader søstherføn, och *Folmer Rosennkrantz* tiill Stiensballe, wor kiere ffrende, och blesfue wy wti alle maade eptther alle woris welly och samtøcke saa foreenthe och ffordragenn, som her eptther ffølger, thet en aff woss brødere skulle allenne haffue, nydhe, bruge och beholle for^{no} wor rethe ffederne

gordth Heffringholm, huilken som thend met loed kunde till falle, och thenn samme, huilkenn som thenn till flalth, skulle giffue woss huer besønderliigen, saa well søster som broder, ffire hundere giøde enckende, wfforfalskeede Jocoms daller indenn wor frue dag kyndermesse nu först kommandes, och ther till meth skulle ingenn gaadhus mendth her ephther bruge nogen enghe eller nogith anden gardtzens tilleglsse, wdenn all ieneste ffeedreffthe, tisliligiste skall thy aff Heffringbye haffue och bruge wti Heffringhiede thieris ffrie ffeedreffthe offuer Heffringbroue och saa till Sandhøffenn, som leger wd met haffueth, och siedenn till Duerehøffenn, och ingen kiære att were thennum formienthe om kringe for^{ne} hiede met thieres ffeedreffth wdenn Gressroogh och Nyebrouss kiære, och ingenn andenn brugliighiedt thy skall haffue ther anthen met tørfgrøffthe eller riishuge; tisliligeste skall thennum och ingen forhyndering giøris paa thiers loedskiiffthe engy, som leger wdth meth haffueth, saa langethe(!) och brethe, som thy thennum nu y were haffuer, som er beregeneth paa bredeliighiedenn fraa flodermallith och op till hiede baackenn, som thy gamell adellfaer vee legher; item tisliligiste skall och møllerinn wti Heffring mølle ingen forhyndering giøris paa thy engy, som han nu bruger till møllenn, som er fraa mølledemenghenn wd met damenn och till Duerehøffuenn, och saa fraa møllenn wd met aenn, till Heffring engy wedt tager. Item tisliligiste skall och mølleren haffue till seeth egith behoffu ffrie ffeedreffth och tørf grøffth wti Heffring hiede och saa mōgenn brugliighiedt, som han kand bruge met ienn ploue, till synn egenn gordsbehoff fraa mølle aen, som løber wti haffuen, och till Duerehøffuenn. Item tisliligiste skall och thy tiener wti Woekiær haffue thiers ffrie ffeedreffth met gardtzens hiorde wti Heffringhiede och ander stedz wti gordzens marcke, ephther som thy her till dagis haffdt hauer, dog skulle thy ingenn brugelse haffue wti skoffu eller kiær meth øxehugge ydermere end paa thieres egenn loedskiiffthe engy, och huor som theres engy skiøder nogenn stedz wd i modt Høffue kiarret, thaa skall thet regendes och hollis mett riiss huge och andenn brugelse, till Høffkiarrit wedt tagher for thieres rethe grunde. Thaa haffuer wy nu wti dag laadit loedes paa samme wor ffeederne gordth Heffringholm, och thenn er till komenn och till faldenn wor kiere broder *Erick Rosenkranns*, saa att han och hans aruinge then her ephther skall haffue, nyde, bruge och beholle tiill euenderliige eye, mett aldt synn tillegelse och herliighieden, som er skoffue, marcke, agger och enghe, ffiskewandth, ffeegange, woedth och thiuerth, met lade gordenn, hus och bøgeninge och alth andit, y huad thet helste

er eller nefnis kand, inthet wndertagen wti noget maade, och ther till met triidj partenn wti Hæffring mølle wti samme kiøbe, och beplichter wy woss och woris aruinge att frie, hiemelle och fuldkommeliige tiill att stande for^{ne} wor kiere broder och hans aruinghe for^{ne} Hæffringholm och triidi partenn aff Hæffring mølle met skiilde och renthe wti alle maade, som forschreffuet stander, dog saa met sliig for orde och wilkoer, ther som nogenn kunne winde seg wti dom och rethergange, dielle eller andtparthe att haue wti for^{ne} gordth eller triidi partenn møllenn, thaa skulle wy wprethe hanum thet igenn wti penninge, huer ephther synn andparthe, som hand haffuer wborrith aff hanum, och icke wiidere att were hanum plichtuge eller hans aruinghe wti noget maade. Item tisliligste y huar som thy Woedkiærs menndt thieres engy icke skiøder wdt i moedt Høffue kiæreth, thaa skall thy icke heller bruge thet met riishugge lenger eller breder end som thy nu slaer gresseth aff. Tiill ydermere windisbiirdth och beder forwaring, att saa wbrødeliigenn holle skall wti alle maade, som for^{ue}th stander, haffuer tiis till windisbiirdth hengeth wores seng^{ter} nedenn thette worth openbreff och kierliige till bedith for^{ne} her Otthe Kropenn, wor kiere sfader søstersønn, och *Efolner Rosenkrantz*, wor kiere sfrende, att besegelle met oss. Giffuet wti Welle mandagen nest ephther sancti Dionissii dag aar mdlⁱⁱ.

Thette breff bestar ieg *Peder Rossenkrantz* met myn egen handt.

CCX.

Peder Rosenkrantz Eyllersøn til Hæffringholm, Bæbner, giver sin Broder Erik Rosenkrantz til Hæffringholm Rwittering for Modtagelsen af 400 Soachimsdhalere for hans Andel i Hæffringholm med Tilliggende og for den Part i Hæffring Mølle, der er tilfalden ham efter hans Broder Tørgen Rosenkrantz, hvilken Erik har affjøbt ham.

d. Honborg 1553, 2 Februar.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ohmarf. (Hæffringholm Nr. 4) har et hængende velbevaret Segl med Familien Rosenkrantz Baaben, se Tab. V Nr. 3.

Itthem kiendes ieg, *Peder Rosenkrantz Eyllersøn* til Hæffringholm aff wapnen, meth thette mit opne breff, at ieg hauer ephther min egen

villi oc samthøcky vndfangen oc opboridt aff min kiere broder *Erick Rosenkrantz* til Hæffringholm fyrehunderth enckende jockimsdaler, gode aff slag oc passument, som nu gengse oc gessue ere vdthi Danmarcks riighe, for then deell oc aruffpart, som han meg vdthi Hæffringholm oc lagaart meth hus oc bygning meth theris grundt oc rætthe tilliggels, oc ther til meth then anpart, meg epther min salig broder *Jøren Rosenkrantz* er til fallen vdthi Hæffring mølle meth sin rætthe til liggels, som han meg affkiøbt haffuer, huilckedt thet skøde breff ydermere formælder oc indeholler, som ieg oc mine søskindhe hanum samptligh giort oc giuit hauer ther paa, for huilcke forskreffne sum daler ieg quitther hanum oc hans arffuinge for meg oc mine arffuinge for aldt ydermere krauff oc til thale, och thacker hanum for godt bethaling. Til ydermere beuisningh oc bedhre forvaring hingher ieg mit signethe nedhen for thette mith opne breff oc vndschreffuith meth min egen handt, giuith oc schreffuit paa Høneborg vor frvdag kiøndermis aar epther gudtz burdt mdlīii.

Thette breff bestar ieg *Per Rossenkrantz* met myn egen handt.

CCXI.

Kristoffer Rosenkrantz til Lynderupgaard giver sin Broder Eric Rosenkrantz til Hevringholm Rvittering for Modtagelsen af 400 Daler for hans Andel i Hevringholm med Tilliggende og for den Part i Hevring Mølle, der var tilfalden ham efter hans Broder Jørgen.

d. Hevringholm 1554, 27 April.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Ghmarck. (Hevringholm Nr. 5) har et hængende velbevaret Segl med Rosenkrantz Baaben se Tab. V Nr. 5.

Jeg *Chrestoffer Rossenkrantz* tiill Lønnerupgardt giøer wiitterliigt for alle met thette mitt obenne breff, att min kierre broder *Erick Rossenkrantz* tiill Hæffringholm hauer nw fornøgett och bettalledt meg h dhi ffirre hundere daller, som hand skulle giiffue meg ffor min anpartt wdi Hæffringhollum met hennerss egendom oc ladgardenn, och disliigesthe denn triidhi partt wdi Hæffring mølle, som min salliig broder *Jørgenn Rossenkrantz* woer tiill skiieffth, epther det skødebresss lydelsse, som samptliig min sødtzskynde och ieg min kierre brodre *Erick Rossenkrantz* der paa

giordtt och giiffuedtt hauer. Dhi ladher ieg hanum och hans arffuinghe quitt och klageløss aff meg oc mine arffuinge for fforskreffne sum daller, oc tacker ieg hanum fför goed betalling. Tiill idermere winitzbyrdtt och bedere fföruarigh, att saa wdhi sandhet er, hengger ieg mitt singnete nedenn for thette mitt opbene breff. Datum Heffringhollum fredaghenn nest epther Marcus euangeliiste dagh anno domini 1554.

CCXII.

Peder Vilbe og Sten Rosensparre gibe deres Svigermoder, Fru 3da Munk, Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz's Efterleverfke, Brev paa en Del Gods som hendes Andel i Ballø m. m.

b. Ballø 1554, 16 November.

Rgl. Bibl., Orig. med 3 egenhændige Paategninger. Den Danske Adels Breve, Fasc. 6, Part 1, Nr. 57.

Szaa haffue wy beueligtt wor moder Børstedt mett syn skoff oc eyedome for hyndis partte wdj Walløff gardt oc eyedome. Jtem om hues boe oc baaskaff, som findis paa Niegardt, wndertagen leuendis ware, som Steen Rosenspar ættmede(!), schaall bliffue hoes garden oc fillige wor moder. Jtem hues baaskaff, som findis paa wor moders gard wdj Kiøpnehaffuen, schaall hwn oc saa beholde. Jtem hues boe oc baaskaff som findis paa Walløff, rørendis oc wrørendis guodze, ehuat thett hielste er, wndertagen hues wy haffue becomedt medt worre høstrwer till hiemgaffue, schaall skiffittis y thwe partte emellom wor moder oc oss. Jtem schaall hwn haffue filleste y sallig her *Olluffs* kiøbe guodze. Jtem schaall hwn haffue maget att adnamme aff thett iordguodze, som then wdskorne schriffit indholler, till syn lod, saa wytte then lober, huilcke hynde tickis, oc maae oc saa tage filleste y same guodze for hyndis anpart wdj her *Olluffs* kiøbe guodze medt kiøbstedt guodzet, som er ij garde y Kiøpnehaffuen medt syne boder, en halffgardt y Roskildt, en øde iorde y Ringstedt; oc schulle wy beholle then gardt y Kiøge y broestrede medt syne boder. Jtem hues samme iordguodtze seg wiider forstrecker, en wor moders lodt oc arffue diell kand tolle, som star beneffnde y then wdskorne schriffitte, schulle wy giffue wor moder wortt breff paa att beholde y syn liffs tidt. Jtem hues witterlig gielde, som er berørde

oc tilkende gifluit indtill thenne dag, schaall wor moder betalle; oc her mett schaall thet were en clar oc afftalde sag oss emellom wdj alle maade, saa wy kendis oss ingen rette eller wider tiltalle att haffue tiill huer andre y noger maade, wdj hues maade thett were kandt. Dog saa, ther som ther findis eller kand wpspørs noger guodze, som icke nw er komen for oss eller nw affuede, thaa schaall thett skifftis oss alle emellom, saa huer fanger then anpartt, hannom bør mett rette. Jtem om then brudskatt, wor moder beger, haffue wy paa begie siider indsatt, hues worre fellis wener kwnde kende, huatt rette er, oc wiille theris dom paa begie siider nide oc wndgielde. Jtem om the iij garde y Walleboe, som wor moder beger, att nar wy ærre komen till en endelig ende mett thette wortt skifftte, som nw falden er, meth wor moder, oc giorde ther paa endelig affkalde oc skifftte breff oss emellom, som thett seg bør, thaa haffue wy skenckte hynde samme for^{ne} iij garde till eyedome oc euerelig eye, dog schaall then wdskorne schrifftte werre aldielse wforkrenckt, wndertagen hues artickielle som erre beulligit oc y thene schrifftte indragett oc wider bemelder. Dattum Walløff fredagen nest eppther sanctj Martinj ar mliiij.

Dette bestar jegh Jde Monk medtt egne handtt.

Thet bekiende jegh Per Bylde met eghen hand.

Thet bekiender jeg Stenn Rossenspare met egen houd.

CCXIII.

Dom paa Kongens Rætterting, at Abbedisfen og Confessores i Mariager bør at forsvare det Guds, som Hr. Erif Ottesen gav til fattige Folks Underhold i Mariager, og ikke Hr. Erif Ottesens Arvinger, medmindre Abbedisfen og Confessores begjære det, thi da ere de efter Fundatsen pligtige dertil.

d. Kjøbenhavn 1556, 8 Februar.

Gesh. Ark. Herredagsbom bog 1549—57 Fol. 373.

Wor skickit for os paa wort rethering oss elsk^e Jørgenn Lycki till Offuergaardt, wor thro mand, raadtt och embitzmand i Mariager closter, och hagde paa wore wegene y rette steffnt oss elsk^e *Christoffer Rosenkrantz* tiill Skierne, wor mand och thienner, for att handtt giør hannom hinder och forffang paa forsuarett tiill nogit godz, som her *Erich Othessenn*

haffuer giffuit tiill fatiige folckis vnderholling wdi Mariager och *Christoffer Rosenkrantz* tager sig forsuarett tiill aff same thien- nere emodt fundatzens lydelse, som *Jørgenn Lycki* miente mett vrett. Och y rette lagde *Jørgenn Lycki* same fundatz wnder datum mcdxcvi, lydendes, att her *Erick Otthesenn* aff Skierne hagde giffuit tiill fem fatige folckis dalige opholding wdi Mariager, fem effther fem, tiill euig tidtt, tiill føde, klede, hus och allt theris nødtørfitt, noger sinne gaarde och godz y Nøre Jutland ligendis, mett rente och landgille, och at thend capellann, som hagde hans capelle y Mariager closter, enn effther andenn schulle same renthe opbere oc skaffe thi syge oc besørge thennom mett, och skall same capellann tuende reyser huertt aar, om paaskenn och st^t Michels dags tiide, giøre confessores och ii aff brøderne regenskaff, och thiennerne schulle icke besueris mett gesteri eller nogenn andenn tyngi tiill nogenn andenn, vdenn alenne tiill thi fatige, och the for^{ne} thiennerne schall were y closters forsuar, dog wden alle tyngi, och ther som nogit bliff di fatiige affuundenn aff same godz, schall her *Erick Otesenn* eller hans arffuinge wdlege thennom saa gott godz igenn indenn sex wger ther nest effther, wed deris siell salighed. Ther fore tillpligther oc her *Erick Othessenn* sig och sinne arffuinge trolig att hielpe abedissen oc confessores y for^{ne} Mariager closter att forsuare och beskierme godz, thiennerne och egendom, saa tit och offte the thennom tilsiger paa theris egenn kost och thering &c., som same fundatz ythermiere indeholder och wduiser, och miente *Jørgenn Lycki* thett att were emodt fundatzens lydelse, att *Christoffer Rosenkrans* tog sig same forsuar tiill, menn att hand thett paa Mariager closters wegene wilde och burde at forsuare, emedens hand hagde closterit y beffaling, och wille thet och gerne giøre, the fatige tiill beste, paa synn egenn bekostning, och miente, att her *Erick Otessens* arffuinge icke motte tage sig same forsuar tiill eller haffue ther mett att skaffue, wdenn abedissenn och confessores bade thennom ther om. Ther tiill suarett for^{ne} *Chrestoffer Rosenkrantz*, att thett hand hagde forsuarett samme thiennerne och godz, thett hagde handtt oc giortt thi fatige siuge tiill thett beste, lige som hans faderfader her *Erick Othessenn* gjorde, och sidenn effther hannom hans sønn her *Niels Erichssenn*, oc sidenn her *Oluff Nielssen* och nu *Christoffer Nielssenn*, och aldrig thett haffuer weritt wnder abedissenn eller closters forsuar, regenskaff eller for- beding. Och berette, att the for hannom, och nu hand effther thennom, hagde thett giortt paa synn egenn kost och thering, och aldrig hagde ther fore nogenn tiidtt nogit anthenn begierett eller opboret aff for^{ne} thienner

eller godz, lidit eller mögitt, y nogre maade, och miente, att efftherti fundatzenn lyder, att ther som di fatige nogit aff same godz bliffuer affuundenn, att her *Erich Otesens* arffuinge tha skulle wdlege di fatige saa mögit godz igenn, och miente ther fore thett icke att were ilde giordtt, att hand tilhialp att forsuare di fatiges godz, mett flere ord och tale, thennom ther om emellom wor. Tha effther tiltall, giensuar och sagens leglighedtt sagde wy ther saa paa for rette, att abedissen och confessores y Mariager bør at forsuare for^{ne} fatiges thiennerne, och ther som di til-siger her *Erich Othesens* arffuinge, tha er di och pligtiig att forsuare same thiennerne och godz effther fundatzens lydelse. Datum Haffniæ thend løgerdag nest effther wor frue dag kyndermysse wdi wor egenn neruerelse, neruerindis os elsk^e Johann Friis wor cantzeler, her Mogens Gyllenstjerne rither, Byrge Trolle, Claus Vrne, Werner Pasbierig, Per Oxe, Niels Lange oc Chrestoffer Huitfeld, wore thro mendtt och raadt 1556.

CCXIV.

Erik Rosenkrantz Ottesen, Lensmand paa Varberg, sender Kong Frederik II Efterretninger fra Sverig, m. m.

b. Varberg 1559, 9 Februar.

Orig. paa Papir med Spor af Segl i Danste Kong. Hift. 39.

Högborne første, alldernaadiigste herre, jeg giffuer ethers nadhe ganndske wnderdannliigen tilkiende, att ieg flick ethers nadhis breff thenn 28 januarii hiidtt till slotthett och ther hoiiss thuendhe bressuue, somm ethers nadhe hafde schreffuit konninggenn aff Suerriige och hertug Eriick, huilcke bressuue jeg strax forskiickede medt wiisse buodtt epher eders nadhis schriffuilsse och befallning thenn 29 dag januarii inndtt wtthii Suerriige, thenn ene atth Stockhollmmm, thenn anddenn atth Kallmarn. Och lagde ieg for^{ne} buodtt forre, som samme bressuue skulde fremmføre, atthe iliigen dag och natt wspardth skulle drage framm, och nar the finnge theris affskiedtt, atthe dha korttheliigen wdenn aldt forsømmiillsse skulde begiiffuue siig till ethers nadhe, huor the ethers nadhe førsth finnde kunde, och tha wiidhere berette ethers nade leyliighedennn, siig ther begiiffuuer, saa megitt the wdii enn illh kunde forffare. Och halfuer ieg haftt mine budtt ther innde, och kannnd inthet anndiitt forffare, ennd

the erre thenne dag reddere for oss enndt wy for thennom. Dog ladherr hanndt siig see och praler megiitt med monstring och anddenn kriegs røsthning, och haffuer hand nyliigen begynddt, siidenn hannd haffuer spurdt thydennder her aff lanndiitt, giiffuuiitt the Danske knegte forloff, och ther wndher erre fuult thydske knegte komme aff lanndiitt. Huadt menning ther wnder er, wedtt ieg icke. Ethers nadhe skall och wiide, atth strax ieg flick ethers nadhis breff, huor guodtt allmegtigiste haffde thett forskiickiitt medtt ethers nadis herffader, loiidtt ieg strax alle herretherne, somm ligger her till slotthett, och kiøbsthæderne, som ligger her wthii lænniitt, suerge ethers nade paa raadhusit, herriidztning och paa lannndtztning, och haffue the giiffuitt miig paa ethers nadhis wegne faste breff och seyll, att alle borgere, bønnder och thenn mennige manddt her wdii lænniitt wiille opsette hoiss ethers nade liiff, guodttz, penninde och alldtt theris wellfardtt. Och ther sommm ethers nade thennomm wthii nogennn madhe lader tillssiige, thett werre wthii huilke madhe thett kanndt, tha wiille the finndis wiillige och wbessuerdiige aff theris høggiiste formuge, somm thro wndersaatte børr att giøre, och werre theris rette herre och konning. Dogh wiill ieg her medtt giiffuue ethers nadhe thenne leyliighedtt tillkiendde, att thisse borgere her wthii Wardbierrig erre fasth forarmede, och finndis en rinnge thall werafftiigh folck ther innde, saa thett er att beffrøgte, atthe icke skuulle kunde giøre stoir modstand, omm nogett paakomme, wdenn dett bleffuue annderlunde forseett. Saa fare the och her epher modtt wordagenn thenn meste part aff byennn, huer wdtt omm sinn nering, och wdenn ethers nade kommer thett forre, och y thess strenngeliiger beffaller thennommm, atthe foruare och forssee theris by, tha finndis wiisth samme beffestning folckeløss, och er thett eth fasth ness, somm ethers nade vell sellff wedtt, och drager huere dag Suuennsth folck inndt och wdtt. Ethers nade skall dog inngennn thuiillff haffuue, atth jeg joo wiill haffuue eth siittlig thiillseeende medt thennomm och huess annndiitt, jeg wedt, ethers nade magtt paa liiggenndis er wthii thenne lannndtt ennde. Ethers nadis høgmegtigheds liiff och sthatth her medtt gud allmegtigiste beffalletth tiill eth lyckssaliigt regimennis inndgannng. Datum aff ethers nadis slotth Wardbierrig thenn 9 februarii aar etc. mdlix.

Ethers nadis

wnderdanige thro thiennere

Eriick Rosenkrandsz.

Udskrift til Kongen.

CCXV.

Brev fra Mogens Rosenkrantz til Raffintorp til hans Broder Axel Rosenkrantz til Togerup vedrørende en foreløbig Overtenskomst med Sten Bilde, til hvem Axel Rosenkrantz skylder 1600 Daler, for hvilken Sum der af Per Kristiensen, Axels Svoger og Børge, er givet Pant i Gods i Skaane, hvorhos det tilføjes, at Kong Frederik havde paabudt Adelen at have Alt beredt til Rustning m. m. Sluttelig beder han ham om at sende Anders Skrædder over til ham.

d. Raffintorp 1559, 25 April.

Orig. paa Papir i det St. Kgl. Bibl., D. A. Br., Fasc. 53, Pars 3, Nr. 157, med affaldet Sgl.

Spvad der er indesluttet i [] fattes nu i Originalen, men er udfyldt efter Klevenfeldts Afskrift.

Brodiirlige kiierlige hiilsenn altid forre sentt medtt worr herre
 Kiierre brodiier, giiffuer ieg dig wennlig tiill kiendthe om denn trette och diille, som Stenn Bilde och mig pa dine wegne y mellom war om dett gods, som Per Christiensen hage satt ham y pantt her wdii lanndit for xvi hundrid daliir oc v daliir tiill rente peninge om aariid aff huertt e, dett er lxxx daler renntte for wdiin kost, tering och huess skade, som hannd kannnd beuisse, att hannd har leytt der offuiier, som diitt breff och segiill der om for melliiir och wiidiire tiill kennndiie giiffuer, huorlediiss att diin suor Per Christiensen hage loffuidtt att halde Stenn Bilde och hannss arffuinge wdii same diitt godz, som han ham wdi pantt sett haffuir, quitt oc fritt wforhiindriitt, och aldeliiss skadiinssløst wdii alle maade, ind tiill for^{ne} Stiin Bilde eller hannss arffuinge bliiffuue for nøgiid aff diig eller diine arffuinge for^{ne} sum daliir, hoffuidtstoll, renntte peniinge, kost, teriing oc beuiselig skade, som han beuise kannnd, der han litt haffuirr, oc huor hann icke finge siinne renntte peninge tiill den dag, som hannss breffuue lyiirr, da skuulle hannd haffuue fuuldt magtt ind føre oc tiill siig annamme allt dette godz, hannd y pantt haffuir, och naar løssnings dagiin skuulle werree, da lann^{le} och rettiighedinn følle hoffuidtt summin. Kiierre broder, saa maattu wiide, att ieg war tiill talss mett Stenn Bilde paa diine wegne om samme sag her tiill Skonninge lanndstiingitt nest eptiir paaske, oc war da Stenn Biildiiss rette tegtte dag, oc begeride dom for siig, och huor hann skulle siidin weyire for følle siin sag; hade wi icke da bliiffuedtt for liigtt oc der adskyld, da hade hannd forrfultid mett riiginss diille, før den hade komid tiill ende; da hade der well

bliiffuid op skreffuidtt kost, tering [oc] anid, som der til hør, att dett skulle well gaaid offuer hoffuids[ommi]dtt, att baade ditt gods oc mitt hade icke ragtt [till att be]talle [ham] mett. Kiere brodiir, saa satt[te ieg wdi rette, om] Per Christ[iernsen war] dentt, der maatte saa affhenndhe, pantte elliir selge diitt godz; da bliiff der saa paa sagt och tiill suarit, att diitt segiill fanndz for breffuidtt, Per Christiirsens och fiire riidirmendz meennds ind-segle dertiill, och menntes, om du wille bekennde diin ere, da skuulle duu haalde ditt breff och segiill, huad helliir dett er komin der for, dig wüderliige eller wuidiirliige; dett maatt guud och duu wiide, och huortt de penninge erre komin, dett kan ieg tro, ieg wiid saa megid aff som du, och kom in annin saa snartt tiill gaffnn som diig. Kere brodiir, giiffuer ieg diig wennlig tiill kiennde, att ieg haffuir beraadslagiid mig med lannsdomir, diin slegtt och byrrdtt, Jacop Maurissen, diin morbror-sønn, oc fiire diine slegtt och weniir, huad denom tote nøtteliist werre wdi denne sag, da offuirveyde wii fra første och tiill siiste sagemnss begynnüilse och ende, saa tögte wii best att werre att forkortte sagiinn, fordi lenngiir hannnd diille, distørre bliiffuue summin, och duu skulle paa dett siiste att legiill betalle, wdiin duu wille siige ney for diitt segiill; saa haffuir wii eptiir wortt beraad och ieg tiill sagt haffuer Stenn Bilde siine penninge, hoffuidsom, rentte penninge oc besillige(!) skade til sanncti Lauriss dag att afftin; huor hann icke samme penninge fanginndes vordir tiill formelte tiid, da skall Stenn Bilde haffue fuldmagt, siig att lade indføre y for^{re} godz, som hann aff diig y pantt haffuir, iind tiill han fanngiir siine penninge. Kiierre brodir, wiist du nogin raad tiill att forstrecke mig met diin eller nogin aff diine wenniirss wndsetning tiill samme penninge tiill dett godsiss forløsning, da beder jeg dig omed, fordi att ieg icke selff saa mange att sted kann komme aff minne egne, wdiin ieg brugiir minne weniir tiilliid. Kiere brodiir, attu och wille well giøre och tencke min leyliighed, ieg gedir icke well tre[ted] eller ferids eptiir denne dag; ieg er in gammel skrøb[elig] m[an]dtt, men altiid ieg kan raade dig oc til wile w[er]re, dett] wiill [ieg] giærne giøre, det vid gud, som ieg [skyldig er. Kiere broder, y]dermer [attu] wille kesse [dig] in annin, d[er dig oc ditt barn gaffnlig kan were, der will ieg hielpe dig til, om du wilt lye mig, att dett skall icke gaa, som dett har gaaid for dig en tidlang.] Kiere brod[er, gi]iffuer ieg [dig och wenlig att wiide, att konng. may.] wor aldiir-naadigste herre konng Frederiig [haffuer laded sinne breff] forkynde her tiill lanndsting, som ieg tror, [att alle stedt] er skett, att adelin skuulle haffuue deriss [røstning ferdig,] gode karlle, gode heste och gode harnisk

oc all siin behøring [well ferdig.] Kierre brodiir, her epter maattu wiide att rette diig, hua[dt] heste duu haffuir oc huor diinne harnisk de erre, och h[ua]d folck duu wiilltt der tiill haffue, att duu kantt werre forwarriidtt och bliiffuue for wdin skadhe. Kierre brodiir, her ep[ter] betennck diig, och mitt buud skall ydiirmirre berette diig, enndtt ieg skriiffuue kanndt, och bediir ieg diig giierne, atu wiilltt skriiffue mig tiill din mening, huad duu wiilltt giøre eller lade om dette, ieg diig skreffuidtt hafuir, och huad du villt beraade diig mett Annders skrediir om aned, som magtt paa liigiir; wiilltu lade Anders komme offuir tiill mig, da wiill ieg talle met hannom om alle hannde, som diig nøtteliigt skall were, som ieg icke tiill kende kannd giiffue. . . . Ex Nassintorp tiissdaginn nest epttiirr Kanntte(!) aar 1559.

Mogüinss Rossinnkranndz.

CCXVI.

Brev fra Axel Rosenkrantz til hans Broder Mogens Rosenkrantz til Raffentorp, hvori han som Svar paa Broderens Brev af 25 April 1559 beder ham om at betale de 1600 Daler til Sten Bilde og at sørge for Rustning paa hans Begne, da han ingen Heste har, og ingen Karl kan være vel forvaret i de Harnister, som han har, og bemærker, at han først vil tale med ham og andre gode Venner om at vælge sig en anden Børge istedetfor Per Kristiernsen, samt at han ikke kan undvære Anders Strædder m. m.

d. Hjelmsø 1559, 28 April.

Orig. i D. A. Br., Fasc. 53, Pars 3, Nr. 170, med velbevaret Segl med Løver.

Broderliig hielsenn nu och altid forsennndth meth gudt. Kiere *Mogens Rosenkrantz*, kiere broder . . . saa giiffuer ieg eder wennligenn thiill kiennde, ath mig kom eders schriiffuelse tiill hande, och ieg ther vdi formercker, att y haffuer suorith Stenn Bilde tiill lantztingit paa thenn trette om mith gotz, som ieg och mynn suoger, Peder Christensen, haffuer seth hans salige fader, her Clauis Bilde, vdi panddt. Kiere broder, saa forstar ieg, huorledis att eder schulle were ganngit enn handell vdi mellom om same thrette, saa att y haffuer loffuith hanum hues peninge, som same gotz stor for, ath thi schulle wdgiiffuis nu thill stⁱ Laueritz dag nest komendis, och y schriffuer, ath ieg skulle bruge weners hielp, ath

ieg kunde bekomme nogenn peninge ath forløse same mith gotz meth. Kiere broder, saa wiide y well selfue, huor ther om er, men ieg beder eder gandsche gernne, ath effterdi thett er nu kometh vdi sligen handell, ath y wille well giøre och forstrecke migh meth saa mange peninge, som thet beløber siig, paa same mith gotz, ind till gud wiill, ieg komer y tall meth eder, saa wiill ieg ydermere handelle meth eder, saa att thet schall were eder vdenn all schade, thy ieg kandth icke trede fraa myne breffue och segell, som ieg wdgiiffuith haffuer, och giøre mig selfuer till inthet, huilckit jeg forser migh tiill, ath huerckenn y eller nogenn myn slegt och byr eller venner thett begierenndis er. Kiere broder, som y schriiffuer om hest och harnnske, saa wid ieg ingen radt, huorledis jeg schall hanndelle mig ther meth, then stundt thenne handell star saa, och ieg haffuer ingenn heste, menn nogenn harnnske haffuer jeg her paa gaardenn, thi ere inthet saa, att nogenn karll kandt were forwarith meth, ther for beder jeg eder gandsche gernne, att y wille well giøre och giøre same rostninge for mig, om nogit paa kommer, saa att handt kandt were wstraffellig, y huad thet schall koste mig igienn, men gud wid, ath ieg er well høgt tackserith aff thet gotz, som ieg haffuer frit paa thenne thidt; men kere broder, ramer nu selfue mith gaffn meth wore venners hielp, som magt paa liiger, bode ther vdi och meth thet andit. Kere broder, som y schriiffuer om, att jeg schulle kese mig thenn, ther kunde were miig och mith barnn gaffnligt, saa kandt jeg inthet giøre end nu ther vdi, før end att ieg komer vdi tall meth eder och meth flere vore venner ther vdi lanndit, oc wille jeg well gerne weret ther vdi landit och tallit meth eder; nu kannth jeg icke kome, och er icke heller radeliigt att drage her fraa gaardenn, efftherthi jeg haffuer befathet mig her meth gotzit, før end thet komer vdi en andenn middell. Kere broder, thenn drenng, som y sende mig, hand er mig icke sterck nock, thii ieg er end schrøbellige man; kere broder, doch schulle y haffue liigeuell saa megenn ere och tack for eders gode vilge och tiillbudt. Tiisligiste som y schriiffuer och er begierenndes, att Anndres schreder schulle kome thiill eder; kiere broder, saa schulle hand well lenge siidenn werrith hos eder, hagde her icke werrith saa megen delle och thrette vdi landit, som paa alle sider annhennger; menn thett aller første hans stunder kandt bliiffue, thaa schall hand kome vdoffuer tiill eder. Kiere broder, giører nu her vdi, som myn gode tro och loffue er thiill eder, saa att mith gotz schulle icke bliiffue mig forkometh fore, och will her meth haffue eder thenn euige almecligste gudt befaendes meth all thenn dell, y well wiill, och giører well och siiger Jørgenn Tiidemandt

och Jacop Mouritzenn och alle andre myne gode wenner mange thusenn gode nether paa myne vegenn. Datum Hielsø fredagenn nest efter søndagenn canntalte anno domini 1559.

Azell Rosenkrantz.

CCXVII.

Fru Mette Hvitfeldt, Erik Rosenfrank til Hevringholms Efterleverijke, gjør witterligt, at hun har stiftet med sin Husbonds Søstende om Arven i Løøre og Bopenge efter ham, og at de have gjort hende Hjælpeft efter det Brevs Lydelse, som de have givet hende, hvorhos hun frastriver sig af Ret i Hevringholm med Tilliggende.

d. Effildstrup 1562, 29 Mai.

Orig. paa Perg. i det Kgl. Bkmarf. (Hevringholm Nr. 6) har havt 3 hængende Segl, Nr. 2 mangler, Nr. 1 og 3 Hvitfeldt Vaaben.

Ieg Mette Huidtfeldtz, salliige *Eryck Rosenkrantzis* till Heffrynhollm ephtherleffuerske, kendes och giøer witterliigt for alle mett thette mitt opbene breff, att ieg hawer weriidtt ossuer etth wenlyge skyffte mett min sallyge hosbundis sødskende ohm huis løseøre oc boepenghe, som meg kunde tilfalde ephther min salliige hosbunde, wdi saa maade, att dhy ephther myn egen willge oc næghe hawer stillet meg tillfredtz oc giordtt meg fyldeste oc skiell ephther thet chontragttis bressuis lydelse, som thy meg giffuett hauer. Thy bepligter ieg meg eller minne arffuinge, ingen ydermere rett eller rettiighedtt att hawe wdi Heffringhollums bygninge, laedgarden eller møllen, kiøbstedtz godtz eller nogen andre løse øøre, y huad som heldsth naffuen thet mett neffnis kandtt, ephther thenne dagh wdi nogen maade, och tacker ieg thennum gott for goedtt skyffte. Thil ydermere windisbyrdtt oc beder forwaringe henger ieg mitt singgette nedenn for thette mitt opbene breff, wnderskreffuitt mett myn egen hand, oc wenlygen tilbeder ieg minne kiere brødre, Peder Huidtfeldtt oc Pouild Huidtfeldtt, att beseglle mett megh. Dattum Eskildstruppe fredagen nest ephther trinitatis søndag mdlxii.

Dette bref bestor ieg Mette Hvitfeldt met min egen hand.

CCXVIII.

Kong Frederik II tilskriver Raadet og Domkirken i Lübeck med Begjæring om, at de vilde lade Holger Rosenkrantz til Boller, der paa sin Ejen- dom har ladet indrette et Begravelseskapel for sin Slægt, føre hans For- ældres Lig med tilhørende Ligstene fra Domkirken i Lübeck, hvor de vare begravede, til bemeldte Begravelseskapel.

d. 1563, 14 Marts.

Affskrift i Klevenfeldts Saml. (Rosenkrantz).

Vnns hat der ernuest vnser reichs vnnd hoffrath *Holger Rosen- krantz* zu Boler vnndtertennigst zu erkennen geben, nachdem er mit beliebung seiner bruder aus christlichem eiffer zu ewiger gedechtnus seines geschlechts vnd nhamens, auch betzeugung der gewissen herlichen auferstehung, fur sich, seine bruder vnd ire bluts vnd nahe verwanten ein stadliche begrebnus vff seinem erbsitz machen lassenn, das er aus eingepflantzter lieb seinen vatter vnnd mutter *Otto Holgersen* vnnd *Margaretha* gebornen zu Potlitz, seliger vnnd milltter gedechtnus, so vngehuerlich vor 30 jaren in gott entschlaffen, vnnd in der thumb- kirchen zur erden bestettigt sein, auch darein legen vnnd bringen zu lassen geneigt, mit vnnderteinigster bitte, wir inen zu dem behuff mit vnserm gnedigsten furschreiben an euch versehen wolttten, damit ir euch so uil weiniger weiger vnnd bedencken zu machen, als wir nach gelegen- heit vnnd betracht des christlichen gottseligen wercks vnnd vorhabens nicht zuerachten. Demnach gesinnen wir mit gnedigsten begern, ir wollett gerurte leich samptt den grabsteinen vnd taffeln vnd was von sehlgeredt vorhanden, vnbeschwert aus statten, vnd wolermeltem vnserm rhadt zu ehren vnd vns zu gnedigstem gefallen, den ir vnns hiemit bewaise, vnge- hindertt volgen lassen, in dem allenthalb die christliche lieb erspuret, vnd wird es vorgedachter vnser rhadt samptt seinen lieben brudern vmb euch in gebhur verdienen.

CCXIX.

Register paa det efter Axel Rosenkrantz's Død paa Hjelmsøgaard forefundne Inventarium.

d. Hjelmsøgaard 1564, 7 Februar.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., D. A. Br., Fasc. 53, Pars 3, Nr. 166, er noget befabiget og har tilbage 2 paatrykte Segl, Nr. 1 Stafue Baaben, Nr. 2 Basse Baaben med de fravendte Horn.

Wii efterskreffene Herloff Schaffue tiill Eskillstrop och Erick Bassi tiill Sørup kiendnis oc giør witterligt for alle mett thette wortt aabne breff, att wii tiill offuerwerelssse haffue werritt paa Hiellmsyø gordtt efftter her Mogenns Guldennsthiernnis willge och begierryngge monday nest efftter kyndellmøsse dag anno domini mdlxiiii hoss erliig, welbiurdiig frw frw Anne, her Mogenns Guldennsthiernnis, wdi sliig maade, som her efftter, paa hues efftterladenndis gotz, rørenndis och wrørenndis, som her fanntz efftter salliig *Axell Rossennkrantzis* dødt, som vdi goer bleff begraffuit wdi Tybjerg kircke, wdi hans egenn sønns *Claffues Rossennkrantzis* neruerelssse, som her effther følger.

Item fanntz ther wdi *Axells* thoo beseglede kiister: Item enn brunn enngellst kiorttell vnnderforritt meth reffue(?) och bugge. Item enn gammell sortt flossueylls krassue meth nogitt gamelltt foder vnnder. Item thoo gambble sortte flossueylls trøyer. Item enn leffuerfarfluit kammelotz trøye met sortt flossueyll oppaa. Item en gammell rødt flossueylls trøye. Item itt par sortte hasser mett sortt sayenn vnnderdragenn.

Item dessliigeste fanntz ther wdi enn aff the store kiister, som staa paa sallenn: Item enn rødt flossueylls vnnderkiorttell, bremmit mett porssemennthe. Item enn sortt flossueylls kiorttell, som bleff opspret och lagt paa salliig *Axell Rossennkrantzis* liigh. Item en huid dammaskis vnnderkiorttell bremmit met brunnt flossueyll. Item en sortt tafftes kiorttell opskaarrenn, bremmitt met aabenn porssemennthe. Item enn gammell blaa skellertz vnnderkiorttell. Item enn rødt dammaskis vnnderkiorttell, bremmit meth grønt flossueyll. Item i sortt floueylls trøye mett inthett foder vnnder. Item iii flossueylls bannetter, itt sortt, itt røtt och itt grøntt. Item v alne i quoriter sortt flossueyll, som war paa *Axells* liig. Item x allne røtt tafft. Item itt brunnt dammaskis sennnglede, stockenn meth guldttsnorer. Item enn skelertz sennng, som er brandgull och blaa meth viii skellertz bredder wdi och vii knøtte støcker imellom mett spranngninnger

vdi gulldt, sølff och silcke. Item enn kappe och offuerslett ther thiill aff samme slagh. Item en syndalls sengh som er blaa, brandttgull och liussgull meth xvii brædder wdi, och erre gamble forsleddenne. Item ii syndalls kapper mett sprangnynggh imellom och franntzer nedenn tiill aff jidell silcke, erre och gammell. Item itt gammelltt røtt tafftes tapett offuer enn skiiffue. Item itt røtt wechtthenns floffueylls senngklede meth iij breder vdi. Item ii blaa skiiffue tecke aff wechte floffeyll, thett enne meth iiii bredder, thet andditt meth iii bredder. Item noggne sticknyngger paa tuist och lerritt mett silcke och gulldt, wfuldtkommenn, som ere iiii støcker. Item iii wdcasthne bencke dynner paa tuist meth sortt. Item ii sydde hønnesswor, erre fulldttkommenn. Item vi sydde hønnesswaar, som erre begønnt och icke fulldttkommenn. Item iii lanng sydde bennckedyner. Item iiii flamske hønnesswaar sydde tillsammen. Item i støcke groff tuist, som inthett er sydt oppaa, tiill enn bennckedynne. Item iii støcker guldennafftt att sette widtt ennder for puder. Item enn heell hob wdskorne waben, och icke erre fulldttferdiighe; dog er ther nogitt gulldt och silcke paa. Item nogitt løst silcke, gulltt, grønnt och røtt.

Item these effterschreffne linkleder findis wdi thenn anden større kiiste paa sallenn: Item i sillckesydt skiiffue dugh. Item i . . . adtt spranggedtt schiiffue dugh. Item iii gamble lerritz schiiffue dugge, sydde meth blaatt wdi taffll. Item itt gammelltt lerritz skiiffue dugh, er sydt vdi skaffttall meth giørnn. Item enn gammell lang offuerslette dug, sydt meth giørnn y taffll. Item enn lanng blogarnds drell dugh meth blaa traadt. Item enn lanng halffsledenn dreldugh, er mett blaatt for ennderne. Item enn lanng gammell lerritz dugh mett noggne knytte støcker imellom, spranggede mett giørnn. Item itt gammelltt støcke silcke sydt skiiffue-dugh. Item v drell skiiffuedughe, som er brodnne mett hull oppaa. Item iii andre lanng drelduge, erre gamble och bøtte. Item x huide lerritz skiiffue dughe. Item enn lerritz skiiffue dug islaffuett meth snorer. Item vi lanng groffue hørre garnds dugge islaffuett meth snorer. Item v lange hørregarnds dugge och itt stackitt hørregarnds dug tiill itt stackidt bordtt. Item ii lanng blaagarnds dugge. Item en gammell spranggedt skiiffue dugh. Item enn huiid taffle skiiffue dugh. Item jx par hørregarnds lagenn meth iij lerritt och erre iiii allne lanng, som erre gode alle sammenn. Item ii par gamle hørregarnds forslidennne lagenn meth iij lerritt, iiii allne lanngi. Item itt par hørregarnds lagenn meth iii hele lerritt, iiii allne lannghi. Item vi par ny hørregarnds lagen meth ii lerritt. Item ii par hørregarnds lagenn meth ii lerritt halffsledne. Item 4^{1/2} par

hørregarnns lagen, gamblle forslidenne meth store hull oppaa. Item iii nye par blaagarnns lagenn. Item itt par blogarnns lagenn halffsydenne. Item v par blogarnns lagenn, forslidenne och duer slett innthett. Item ii drell handklede y hiemeweffuitt drell. Item itt gammelltt silicke sydt han[n]de till enn skiiffue. Item enn gammell drette dug [tiill ett s]kiiffue. Item itt blaa ranndede handtklede.

[It]em findis ocsaa paa forskreffne sall: Item ii blaadichtenns nye herrediunner meth nytt waar. Item v blaadichtenns hoffuittdynner, dog erre forskreffne dynner nogitt brugtte wdi sennghi. Item iii blaaranndede dynner vdi herre sengi, erre nogitt slydnne och bøtthe. Item iii blaa-ranndede suennedyner meth gamblle forslidenne bøtte waar oppaa. Item vii gamblle forslidenne diunner aff lynnede waar, som erre bøtthe och duffuer innthett. Item ix gamblle forslidde dyner, och erre bøtte aff walldmells waar. Item v blaaranndede hoffuit dynner, som ere hallf-sleddenne. Item iii gamblle lerritz hoffuitdynner. Item iii dunndynner meth saerdogs war. Item xxiii senngkleder tiill suenne sennghi, onnde och gode. Item ii nye teppede senngkleder. Item itt gamelltt wd-skaaritt senngklede, er stockitt mett gamelltt pall och forslidde. Item iii gamblle grønne skiiffue tecke. Item iii flamske bennckedyner mett røtt leder vnnder, erre nogitt brugtte. Item iii gamblle flamske hønnder mett gamelltt leder vnnder och erre bøtthe. Item v gamblle sydde bennckedyner meth huid leder vnnder. Item vi gamblle hønnder meth gammelltt ledder vnnder. Item iii hønnder aff wechtt floffueyll och gammelltt røtt leder vnnder. Item itt poste flamst senngklede. Item ii danske flamske senngkleder weffuitt vdi annsichtter. Item itt tyskk flamst senngklede, weffuitt wdi annsichte.

Item thette [effter]skreffne thien fanndtz ther ochsaa paa Hiellmsiø g Item v større kannder, the ii erre slette och huer paa . . [støff]kenn. Item iii buggede kannder, the ii huer paa itt støffk[enn] och then tredie paa iiij potthe. Item en gamell broddenn kannde paa itt støffkenn. Item ennd i gamell kande paa ii potther. Item enn broden kannde paa ii potther. Item ennd v smaa kannder, huer paa enn potthe. Item ii smaa buggede kannder, bode paa i potthe. Item store thynnfadde vii. Item ennd vii andre fad, ere icke saa store och gode. Item ennd thoo andre gamle, ere brodnne. Item xiiii tallerckenn, store och smaa. Item v stempede salltserckenn. Item ii gamblle smørfadt mett ii gamblle liussestager meth iii gamblle salltserckenn, ere sønnderlagenn och duer innthett. Item ii smaa messinnghs liussestager, huer mett enn piibe. Item

v helle smaa mollinger, støckitt kand gielde i marc danske. Item enn liidenn stemplett mollyngh, gaar enn pott wanndt wdi. Item iii gambllø mollynnger, kannd icke holle wanndt. Item ii messings støllper och thoo kaaber støllper tiill att legge paa grydder. Item ennd i stor bred mollyngh och enn liidenn bredtt mollyngh, kannd icke holle wanndt. Item 4 messings pannder, the iii ere lacke. Item iii smaa messynngs kelle, som innthett duffuer. Item en messynngs skommeskee. Item en liidenn messings mortther till att støde wrtther wdi. Item enn liidenn messingns handkelle tiill wanndt.

Item kaaber wdi stegersitt: Item enn gamell kobber gryde paa x m $\frac{1}{2}$. Item enn gryde paa xiii marc. Item enn gammell gryde, som sønnder erre, paa xvi m $\frac{1}{2}$. Item en gammell gryde paa xxiii marc. Item enn kaabber kannde paa xiiij marc. Item enn kobber pannde paa Item enn lidenn gammell salltt madtz kelle pa[a . . f]jerdyng wandt. Item enn gammell jern ryst meth vii

Item nogit andet gammelt kaaber, som Annde[rs Friis] haffuer vdi sitt inuentarium, som her effter føllger: Item enn stor kobber kannde, som gaar x potter øll wdi. Item enn kobber gryde paa ij spanndt wanndt. Item ennd i gamel gryde, som inthet duffuer, gaar iiiii potther wannd wdi. Item enn liidenn gryde paa ij potte wanndt. Enn anden gryde, som innthett duer, paa ii potter wanndt. Item enn anden gamell gryde paa iii potther wanndt. Item end i gamell gryde, duer innthet, paa iii potther wanndt. Item en gammell kobber pande paa ii beenn, er holl oppaa och duer inthet. Item enn kobber pannde paa ij pott, och paa thoo beenn. Item iiiii gambllø brodenne kielle, duer inthet, och kobberitt er icke miere end j daller werdt. Item enn gammell kelle paa j t^{oe} wandt meth it øre och storre hull oppaa. Item iiiii gambllø brodenne tynnfadde. Item ii tallerckenn, duer icke till andett enndt att omstøbe. Item iii gambllø tynnkander, then enne paa iii potther, then anden paa ii, then tredie paa i potte. Item eenn gammell bordtkranntz.

Item smedie ridschabith: Item ii smidie stedt. Item enn sperhagell. Item enn forhamer. Item enn slegge. Item enn handhammer. Item enn fust hammer. Item iii gambllø thennger, som innthet duer. Item itt wircke jern. Item enn kulbørsthe.

Item wdi brugersith: Item enn brugekelle paa iii thønnder. Item iii ølkar. Item i orthe keelle.

[Item] rent kornn, som fantz paa Hielmsjø gaardt: Item . . . [s]kepper miell. Item ij lest ii pundt vii skeper rug. Item . . . [punn]dt mallt.

Item i pund iiii skepper biugh. Item ii [t^{ner}] haffre och en skeppe. Item lxxx skepper boghuede.

Thette efterschreffne fandz wdi ladegorden: Item wdi ladenn iii gooll biugh. Item vi traffuer rugh. Item iiii wegerom haffre offuenn oppaa stengedt.

Item xvi kær. Item viii ploffstude. Item i thyur. Item xii wngnø[dt] och kallfue. Item iii spede kallfue. Item xxii faar. Item iii hesteføll. Item iii marføll, erre aar gammell. Item xiii øøgh, wngghe och gambfle]. Item iii arbeidtz heste. Item ii arbeidtz wognne metht alltt therriis thil-hørre. Item xxx gammell suynn. Item xxvi sommergriisse. Item vi gæss mett enn gasse¹⁾.

Item stollpetømmer wdi enn hob li. Item enn anddenn hob tømmer, som er xxviii støcker. Item ett lanngtt fodtræ, som er xvi alnne lanngh.

Item wdi thenn nerste parnellitt fruffuer stuffue: Item enn perniellitt seng. Item enn gamell formallitt skiffue mett enn fodt. Item end en anddenn wdslagenn skiiffue. Item paa thenn øffuerste parnieled fruerstoffue: Item en perneylledt seungh. Item enn wdslagenn schiiffue.

Tiill ydermere windisbiurdt, att saa wdi sandthed er, som forskreffuitt stannder, haffuer forskreffne *Cloffues Rossennkranntz* her sielff meth synn egenn handt wnderskreffuitt, och wii mett woris inndtsegell trøckenndis neden paa thette wortt aabne breff, som er giffuitt paa Hiellmsyø aar, dag och stedt, som forskreffuitt stannder.

Dette bekennder ieg *Klaus Rossennkranns* medt egenn hond, som for skreffuett staar.

CCXX.

Liguende samme Dag og Sted udstedt Register paa Axel Rosenfranzes Klenodier og Penge (Imst. Nr. 164). Efter en Indledning, ordret som i foregaaende Brev, fortsættes:

¹⁾ 1564, 12 April, gjøre Herluf Skave til Eskildstrup og Erik Baske til Sjørup bitterligt, at de paa Mogens Gylbenfjernes Vegne med flere nævnte Dømmemænd have vurderet Befætningen paa Hjelmsøgaard, nemlig 22 gamle Svin, 2 \mathcal{L} Stykket, 4 Galte (2 \mathcal{L}), 25 Ørse, $\frac{1}{2}$ Mar gl. (12 β), et gammelt kroget \mathcal{L} g, 20 Mar glt. (20 β), et do. hvidt \mathcal{L} g (20 β), et gammelt sort \mathcal{L} g, Drene ere affaarne, (20 β), et gammelt hvidt \mathcal{L} g (2 \mathcal{L}) o. f. v. o. f. v. — Orig. med Segl, Dste. Kong. Hist., Fasc. 57, Geh. Ark.

. . . . Item fanntz ther wdj *Axels Rossenkrantz's* skrynn wdj kle-
 nodiie och penninng, jtem først ij^exxxvj ennekende jockumsdaller; jtem
 fanntz ochsaa paa enn snor ij signette rynngh wd aff gulldt, enn stor
 och en liidenn, som ere affmerckte och wdoffuer fellett, som hagde werritt
Mogenns Clauessenns; jtem enn slett och rett rynngh mett enn besell horn
 inden vdj; jtem en rynngh mett en karnioll stheenn vdj och besell innden
 vdj; jtem ennd j rynngh mett en pande stheenn wdj och en besell jndenn
 wdj; jtem enn bredt guldrynngh aff rynnnsk gulldt meth bogstaffuer paa.
 Thessliigeste fanntz ther thoo søllfskede; jtem ennd j søllfskede, som
 fanntz wdj *Axells taske*, mett itt øre och en bielde paa skaffed; jtem vdi
 runnde marckstøcker xxx daller; jtem vdj fire huiide xv daller; jtem wdj
 marckestøcker och thoo skellinng støcker xvj daller; jtem vdj skellinng-
 støcker xj daller; jtem wdj søsslynger, tho huider, huider och blafferther
 x daller; jtem v daller iij marc i β, som er y daller och mønt, som
 fanndtz wdj *Axells bellthetaske*. Item fanndtz ther och wdj giortt søllf:
 jtem ij laageløsse søllfstaab meth jnngen fod tiill; jtem end itt laage-
 lløss søllfstob mett enn fodtt; jtem ennd itt søllfstob, er giortt wdj nødder,
 mett en forgylltt fodtt och itt laag ther tiill, som sidder en løffue mett en
 huid fane paa jmellom synne kløer, och er ammeleritt och forgylltt; item
 iij smaa søllfskoller, thenn enne større endt thenn anden; jtem viij for-
 gylltthe spennger, och ere firre kanntede. Item fanntz y samme skryn iij
 signetter, thett ene aff gulltt, thet andett aff søllf, thet tredie aff blye.
 Tiill ythermere winndisbiurdt, att saa wdj sannndhedt er, som forskreff
 staar, haffuer forskreffne *Claffues Rossenkrantz* her siellff mett syn egen
 handt vnnder skreffuit och wij mett woris jndsegler trøckendis neden
 paa thette wortt aabne breff, som er gifuit aar, dag och stedtt, som
 forskreffuit stannder.

Dette bekennder ieg *Klaus Rosennkranns* medt egenn honnd, som
 for skreffuet staar.

CCXXI.

Vidne om, hvad Anders Friis, Foged paa Hjelmføgaard, og hans Broder,
 Peder Friis, adspurgte af Fru Anne Sparre, Fr. Mogens Gyldenstjernes,
 svarede med Hensyn til, hvor Fru Magdalenes, Axel Rosenkrantz's,
 Efterladenskaber af Guld, Sølv m. v. vare bleve af efter hendes Død,

om hvor de 1500 Daler, som hun fik af Hr. Mogens Gyldenstjerne, kort førend hun reiste over til Skaane, vare komne hen, samt om hvor hendes efterladte Breve vare forvarede.

b. Hjelmsøgaard 1564, 7 Februar.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., D. A. Br., Fasc. 53, Pars 3, Nr. 165, med 2 velbevarede Segl med Stave- og Basse Vaaben (2 trav. Horn).

Wii efftterskreffne Herloff Schaffue tiill Eskillstrop oc Erick Basse tiill Sørup wdi *Cloffus Rossennkrantzis* neruerellse kienndis och giør witterliigenn for alle mett thette wortt obne breff, att wii tiill offuerwerellsse haffue werritt paa Hiellmsyøgordtt effter her Magnus Gyldennstiernis willge och begierynnggh monndagenn effter kyndellmøsse dag anno domini mdlxiiii hoss erliig oc welbiurdiig frw frw Anne, her Mogens Gyldennstiernnis, offuer then tilltalle, som hunn haffuer tillspurt Anders Friis, foget paa Hiellmsøgordtt, och hanns broder Peder Friis, om noglle arttickeller, som her effter følger. Item først adttspurde och tilltalde hunn thennom, att the schulle giiffue tilkiende, huadtt thennom witterlliigt waar om salliig frw Madellennes, *Azell Rossennkrantzis*, gulldt, søllff, kleder, perller och booskaff, som icke fyndis paa Hiellmsyø gordt, huortt thett er kommenn, och huad thennom ther om witterlliigt er. Item tha først suarit Anders Friis, att hannd well wisthe, att hun hagne gulldkeder och gulldt paa snorer, thett tog hunn tiill vdi synn nødt och trannggh oc gaff thett wdtt y giellddt och anddre maade, dog wiste hannd icke, huem thet fanggitt haffde. Item thiissliigeste bekiende Peder Friis for segh, att hanndtt inthett waar i henndis omgenngellsse, medenn thienntte Peder Christennssenn och war ther inthett wdi lannditt hoss. Item enndtt ydermiere tiill spurde frw Anne, her Mogens Guldennstiernnis, Anders Friis, om hannd wiste nogitt aff the xv^e daller att sige, som frw Madelene feck aff her Mogens Guldennsternne liditt tillforne, førendtt hunn drog offuer tiill Skonne, huor the kommenn eller bleffuenn warre. Tha suaredtt Anders Friis och sagde, att thenn tiid hunn dødde paa Eggede, tha sendde hunn synne kiister hiidtt till Hiellmsyø, att the skulle besegllis, tha beseglede thennom erllige och welbiurdiige Oluff Grubbe och Jørgenn Grubbe aff Sanddbye, och waar Peder Christennssenn samme tiid paa Kallyngborriig; ther hannd kom hiem, tha anammede hannd same kiister tiill seg, och brødt seglennen fraa thennom, och wor wredtt, att the hagne faritt wdi hanns gordt och beseglett samme kiister wdi hanns frawerellsse; huad

ther wor y samme kiister eller huortt thet kom, ther wiste handd inthet aff att siige. Sammelledes suaritt Peder Friis ther tiil ochsaa, att handd thenn tiidtt waar wdi Skaanne och wiste ther slett innthett aff att siige. Item dessliigeste och attspurde frw Anne for^{ae} Anders och Peder Friis efftter hues breffue, som kannnd fynndis paa Hielsmyøgaardtt, att the maa komme tillstedde och besegllis och leggis hoss thett anddett, som salliig *Azell* haffuer laditt efftter segh, och hues ther icke fynndis vdi gorde, the wille tha giffue thet tilkiendhe, huor thet er och er bleffuenn, tha suaritt Anders Friis, att lidett før Peder Christennsenn bleff fanngenn, tha feck Claffues Dhaa tiill Raffnstrop ii shriinn; huadtt breffue eller søllff eller anddett ther vdi wor, wiste handd innthett aff. I lige maade suaritt Peder Friis liige som Anders, dog hannom witterligt waar, att ther waar søllff och breffue wdi; huad thett waar eller hor mōgitt, thett wiste handd icke; och saa mōgitt mierre suaritt Peder Friis, att ther stannder itt schrynn paa Hielsiø, ther wdi siiger handdtt att werre Peder Christennssenns gielltd breffue och anddre løsse skriffter wdi; huor mange the waare, wiste handd icke. Item paa thette forskreffne haffuer forneffnde Anders och Peder Friis bode medtt oprachte fynngre beditt thennom saa gudt till hiellpe. Tiill ydermere winndisbiurdt, att saa wdi sanndhedtt er, som forschreffuitt staar, haffuer forskreffne *Claffues Rossennkrantz* her siellff mett syn egen handdtt wnderskreffuitt, och wii meth worris indsegller trøckenndis nedenn paa thette wortt obne breff, som er giffuit aar, dag och stedtt, som forskreffuitt stannder.

Dette bekennder ieg *Klaus Rosennkranns* medt egen hond adtt haffue hørdtt, som forskreffuet star.

Bagpaa: Som Anders Friis oc Per Friis ere tylspurd.

CCXXII.

Klaus Rosenkrantz Axtsøn giver Hr. Nogens Guldstjerne fuld Rvittering for den Tid, han har været hans Børge.

d. Kjøbenhavn 1565, 14 April.

Drig. paa Berg., Adelen i Danmark, Fasc. 14, Børgemaalsager Nr. 2. Alle 5 Segl mangle.

Wy *Claus Rossenkra[nnt]s*, *Axill Claussønns* sønn till Togerop, gjør alle witterliigtt oc kenndis mett thette mitt obne breff, att aar etc. 1565 thenn 14 dag wtj Aprilis monnitt haffuer mynn kiere fuldmøndige werge oc forsuar, her Magnus Gyllenestierne till Stiernneholt, ridder, wtj mynne kiere weners, *Børge Traallis* till Lilleøe, *Herløff Traalle* till *Herløffsholt*, *Biørnn Anderssønns* till *Winstorp* oc *Jenns Laurenntssønns*, stadts schriffuere wtti *Maallmøe*, offueruerellse giortt mig gode rede oc regenschab for alltt hues han haffuer ladit opbære, indtagitt oc anammitt, siidenn første tiidtt han anammede mitt wergemaall oc forsuar anno 1560 oc mett thette indeuerendis aar intill 1566, baade aff gorde, gotts, guld, sølff, penninngge, clenodia, cleder, boe, boschab, rørendis oc wrørendis, lanndgille, rennte, gordeleiiige, sagefalld, førrelouger, husbondehold, ith oc anditt, ehud som hellst thett er eller neffnis kanndt, alldellis inthett wndertagitt, oc ther emodtt wdgiiffuitt till mynn kiere faders behoff oc hans oc mynn salliige faderbroders begrauueller, sammeledis till mitt eiigitt behoff, lerdom, cleder oc anditt opholddt, oc hues hand mig her wdoffuer skyldug bleff, haffuer han mig selff nu strax betalitt oc offueranntuorditt, oc ieg selff till mig anammitt haffuer, baade aff guld, sølff, penninngge oc alld andenn løssøre, som for^{mitt} staar, saa att ieg betacker hannom for gott erliigtt, troffast wergemaall, gott regenschab oc fylleste skiell wtj alle maade. Oc her forre lader ieg benembde mynn kiere werge, her Magnus Gyllenestierne, hannom oc alle hans arffuinngge quitt oc claugiisløse for alltt yttermere tilltall oc paa-kraff aff mig oc mynne arffuinge oc aff alle the, som paa mynne weignne nogenntiidtt her efter talle kunde, wtj alle maade. Thes till yttermere wittnisbørdtt haffuer ieg witterligenn henngtt mitt signnete her nedennforre thette mitt obne breff oc wnderchreffuitt mett mynn eigenn handd oc kerliigenn tilbeditt forschreffne mynne wener, *Børge Traalle*, *Herløff Traalle*, *Biørnn Anderssønn* oc *Jenns Laurittssønn*, thette mitt obne breff till wittnisbørdtt mett mig att forsegle, som er giiffuitt oc schreffuitt wtj *Købennhagen* aar, dag etc., som forschreffuitt staar.

Thette breff bestaar jeg *Claus Rosenkrans* wid alle ord och artickler med min egne handskreff.

CCXXIII.

Klaus Rosenkrantz til Togerup erklærer, at da hans Morbroder Peder Kristensen til Hjelmso efter hans Moders Død havde taget hans Fader til sig med alt hans Gods og regeret derover som en ret Børge, afhændt hans fædrene Gods o. s. v., desuden er dømt fra Skjold og Hjelm o. s. v., er det hans Vilje, at ikke Peder Kristensen, men Hr. Mogens Gyldestjerne, Peder Vilde til Svanholm og Sten Rosensparre til Starhult skulle arve ham.

b. Kjøbenhavn 1564, 14 April.

Orig. paa Perg., har haft 4 hængende Segl, Geh. Art., Justitsm. Arkiv C. 10.

Jeg *Clawes Rossennkranntz* tiill Togerup kiennndis och giør wiitherliigenn for alle met thette mith abne bress, ath ieg wdi sanndingenn haffuer forfariitt, ath mynn moderbroder Peder Christiennsennn ephther mynn saliiige moders død haffuer annammith tiill sig mynn saliiige fader meth alt hanns gotz, løst och fasth, meth huadt naffn thett nefnis kannndt, innthitt wundertagenndis, som mynn saliiige fader och moder haffde, bade jordegodtz och løssøre, och ther offuer regierritt som enn rett werge, doch thet er emod lougenn, ath hanndt skulle were werge, forthii att ieg haffde faderbroder leffuenndis: nu haffuer fornessnde Peder Christiennsen hergit och icke wergitt, och icke haffuer hafft saa megitt och saa gaatt gotz wiid ath hegte, som hanndt meth mynn fader annammitt haffuer; ther wdoffuer affhennditt mitt fernne gotz till annndre, enn partt till ewerdeliige att eige er bortthe, som ieg aldriig kannndt kome till igienn, och enn partt er wdsatt till pannth, som er først mynn hoffuittgaardt Tagerup mett mere gotz, ieg skall løsse innd meth store penninge, om ieg will haffue thenn mynn hoffuittgaardt igienn mett thet andit gotz, som wd er satt. Ther till mett haffuer fornessnde Peder Christensen saa werliig hanndliitt synn sag, ath hand er døppt fraa skiold och hielm aff konng. mat. och hans konng. mat. raadt for enn erlössmandth och wdi konng. mat. naade och wnaade att were, ther fore satt wdi thornn och fenngsell, som hanndt enndu siidder, och marskalckenn vdi thenn tidt, Jenns Trudssenn, haffuer tagitt hanns hest och harnnske, som thet pleiger att giøris ephther ennd erlössmandt. For sliig hanns gierninger, som forskriffuitt stannder, om hannd mynn død offuer leffuenndis worder, skall hanndt icke arffue mig nogenndell ephther, ennthenn løst eller fast, och kiender ieg hanum her ephther huerckenn for

moderbroder eller arffuinngge att were, medenn ther som gudt will kalle mig, att ieg døde vdenn liiffs arffuinngge, thaa haffuer ieg giiorrt erliig och welbiurdiige mennndt mett theris høstruffuer, som er her Magnnnus Guldensthiernn till Stiernneholm, riidder, Peder Bilde till Swannholm, Sthenn Rossennspar till Skarolth och theris høstruffuer, till mynne arffuinge ath were, forthii att theris høstruffuer ere paa mith federnne mynne neste slegt och byrd. Att alle thiisse forskreffnne ordt och artickle fasth och wbrødeligenn hollis skall, haffuer ieg henngt mith barnne inndsegell her nedenn for thette mitt abne breff och wnderskreffuitt mett mynn egenn hannndt, kierliigenn tilbenedndis erliig och welbyrdiige mennndt mett migh att besegle: Børge Trolle till Lililøø, Herluff Trolle till Herluffsholm och Herluff Schaffue tiill Eskilstrup. Giiffuit och schreffuitt wdi Kiiphnnchaffnn fredagennn thenn xiiii dag aprili anno domini mdlxiiii.

CCXXIV.

Brev fra Peder Bilde og Sten Rosenparre til Hr. Mogens Gyldenstjerne til Stiernholm, Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot, hvorefter Klavs Axelßen Rosenkrantz er død i Huset hos Hr. Mogens, og de gjøre Aftale om at erhverve fgl. Stadfæstelse paa et Brev, som Klavs Rosenkrantz har udstedt til dem.

b. Nygebdal ved Salmstad 1565, 7 Juni.

Orig. paa Papir paa det St. Kgl. Bibl., D. N. Br., Fasc. 6, Pars 1, Nr. 51, med 2 affaldne Segl.

Vor venlig helssenn nu oc altid forssendtt mett vor herre. Kære herr Maaens, frænde oc synderlig gode venn, nest en venlig thacksielse for alt got, som i oss altid giort oc beuist haffue, hues vy aff vor ringe mackt velle findes gansske god vellig at for skylle meth alt, hues vy kand giøre, i kand haffue got aff etc. Giffuendes eder venlig at vede, thet vy vdj gaar har bekomed eders skriffuelse, vdj huelken j giffuer til kenne, at gud alsom mettiste haffuer nu kalled aff thenne for gængelig værden *Axssel Clauessen søn Claves*, som var hos eder, then gode gud vær ham naadig oc barmhiertig oc vnne ham oc vos alle en gladelig opstandelsse etc. Kære her Maaens, som i vider giffue til kenne vdj same

eders skriffuelssse, ati tit haffuer paa mint oss, nu vi var til stæde hos konn. mai^{tt}, at vi skulle haffue thalt hans mai^{tt} til om en stad fæstelsse paa thet breff, som vy har aff *Clues Rossenkrans*, saa tror vy, at thet kand en føge ting hindre, thi thet, som mand kand haffue naagen hielp der aff, kand mand thet en vel met thiden bekomme; vi haffue til skreffued Byrre Trolle der om til, om eder syntes, at hand skulle thalle konn. mai^t til ter om, atj tha ville thalle met Børre, thi vy har intted skreffued anned, en hand skal vider faa albesked hos eder, oc begærre, at hand der vdj vel giøre, som vy ham til tror, oc vede vy icke anned, en Børre er en aff ti, ther har beseglt same breff met. Kære her Maaens, som vdi(!) vider vdj same eders skriffuelssse er begærendes, at vy ville met thet første skriffue eder til, om vy met eder vel staa paa thet breff, som salig *Claues Rossenkrans* eder oc vos giffued haffuer, hues vy vest velle staa met eder der vdj oc lide, huad dom oc ret oss ther om giffue vel, oc bethaker eder gærne, at i ville haffue oss met eder ther vdj; vy velle oc gaa oc staa met eder vdj same sag, saa vit oss aller mest mueligt er, oc ter som thet komer til naaged at vdlæge, velle vy oc staa var anpart ther vdj, alt hues oss bør at gjøre, vel vy findes vellig til at giørre, bedendes eder gærne, atj velle nu thencke thet beste raad her vdj, at ter icke nu skulle kome folck oc faa thet fran oss, thi vy har ingen tuil, at ther bliffuer iu vell thenn, der staa effther, oc ter som ther begyntes naagen thalle der aapaa, tha kunne i haffue paa skud paa oss, effter ti vy erre nu vdj konn. matt. oc rigens for fal, om i kunne haffue naagen hielp der aff, til gud vel, vy kan kome eder til ors, oc i ville nu betencke thet beste her vdj oc rame eders oc vor gaffn her vdj, hues mueligt er, oc skriffue oss et or til vdj genn met thet første, hor thet seg begiffue vel her met etc. Kære her Maaens, vi kom her ved Halmstæd til Mygedal(!) nu i mandages oc har nu siden leged her oc for orned vor tug oc anned, hues vi haffue hafft at bestelle, saa vi atte nu vdj morgen met guds hielp her fra oc saa at Varbiærre oc siden at Elsbørre, thet først mueligt er, bedendes eder gærnne, atj ville furdre, at her maa for skeckes op pruiianne oc penninge, som vy sest skreff eder til om, oc er her saare ringe haffre, at ther met thet første motte for skeckes her op thenn meste haffre, mand kunne aff stæd kome etc. Kære her Maaens, i ville stæsse skriffue oss til, huad gode tinne for honne komer; gud vnne vos at motte bekomme naagen, som gode var; i ville oc vel giøre oc skriffue vos til, om ti Pumerske oc Paalsske sænne bud er bort dragen, om ter er naagen god for trøstning om fred; gud vnne vos en gode fred for sin euige godhed; i skal stæsse bekomme vor

skriffuelſſe, naar oss stædes bud; ner oc hues vi kand gjøre, i kand haffue got aff, gjør vy altid gærnne. Her met eder gud alsommestiste be- falendis aff Nygedal ved Halmstæd thenn vij dag iunij anno domini mdlxv.

Peder Bilde
meth eggen handth.

Sthenn Rossenspare thil Skarolt
met egen hond.

Kære her Maaens, bedendes eder, ati ville være oss behielpelig, at her motte for skeckes op til oss en iij eller iijj enspæder, thi vi haffue slet ingen her, som vi kand for skecke.

Udskrift til Hr. Mogens Gylbenstjerne.

CCXXV.

Kong Frederik II gjør vitterligt, at han, da Peder Kristensen, Kristen Nielsens Søn af Hjelmso, paa Grund af Aandsvagthed er ude af Stand til at angive, hvem der er hans nærmeste Slægt og Arvinger, med Samtykke af D. R. R., og da „Dß nu trenger til pendinge til thenne Krigs oppehold“, sælger og stjoeder til Peder Dye, D. R. Hofmester og Otte Brahe, Embedsmand paa Helsingborg, alt Peder Kristensens Gods, baade hvad han arvede efter sine Forældre og efter Klavs Arelsen Rosenkrantz, nemlig Tange, Togerup og Hjelmso Gaarde med Gods, dog saaledes, at han forpligter sig til at give Peder Kristensen og hans Arvinger Erstatning for formeldte Gaarde og Gods.

d. Kjøbenhavn 1568, 29 April.

Klevenf. Doct. Dyre.

Wii Friderich thend anden (osv.), gjøre alle vitterligt, att effterdi Peder Christiernisenn, som er Christiern Nielsens søn aff Hielmsø, nogen tiid siiden, vdi stormegtige, høybaarne førstes, wor salige herr faders, høglovlige ehukommelsis tiid, er funden meenedig, som een obenbar gudtz laster, och sig sielff ther til med forpligtet, emod høgmelte wor kiere herr fader, fra liiff, ehre och gotz, och ther for er aff Danmarckis riges raad dømpet vdi wor kier herr faders haand, paa naade och wnaade,

och wii til thenne dag icke haffue kunde ladet wdsperge, huem hans rette arffuinge erc, och for^{ne} Peder Christiernsenn er nu sielff kommen vdi sliig skrøbelighedt, saa hannd icke er weed sin forstandt, at hannd kand sielff wiide, huem hans rette och neste arffuinger er, med huilcke wii kunde lade handle om hands forløsningh, och oss nu trenger til pendinge til thenne krigs oppehold, som och riget aldsomstørst magt paa-ligger, tha haffue wii med wor elskl. Danmarckis riigis raadtz raad soldt och affhendt och nu med thette wort obne breff selge, skiøde och affhende til os elskel. Peder Oxe, wor hoffmester wdi wort riige Dannemarck, och Otte Brade, embitzmandt paa wort slott Helsingborg, vore mend och raad, och thieres arffuinge til arffuelige eigendom aldt for^{ne} Peder Christensens godtz, bode thet, hannem efter hans fader och moder er arffueligenn tilfalden, saa och huiss godtz hand efter sin søstersønn *Claus Azelsenn* arffuit haffuer, som er Tangegaard och godtz wdi Fyenn, Togerup gaard och godtz vdi Skaane och Hielmsø gaard och godtz vdi Sielland liggendes, med aldt andet forneffte Peder Christensens godtz, rørendis och wrørendis, ehuor thett findis eller opspørgis kannd her vdi wort riige Danmarck, wed huad naffn thett helst er eller nefnis kanndt, jngthett vnderthagit vdi nogre maade. Och ther som for^{ne} Peder Christiernsenn komer til sinn sind och forstand egien, saa hand kand giøre rede och skiel, huem hans rette och naturlige arffuinger ere, tha bepligte wii osz och wor efterkommer koninger vdi Danmarck att giøre forneffte Peder Christiernsenn och hanns arffuinger skiel och fyldeste for for^{ne} Tange, Togerup och Hielmsø gaarde och goedtz, och skulle for^{ne} Peder Oxe, Otte Brade och thieris arffuinge fuldmagtt haffue, at indfrii, indløse och arffueligen beholde, huis som forpantet er aff for^{ne} Peder Christiernsens eller hanns søster sønns godtz, ehuor thett findis eller opspørges kannd, her udi for^{ne} wort riige Danmarck, tesligeste indkreffue huiss opbørsel, giæld, boo, boeschaff, løsøre och aldt andet Peder Christiernsens och hands søstersønns goedtz, rørendis och wrørendes, ligesom Peder Christiernsens och hans søstersønns rette arffuinge, och beplichte wii os och wor efterkommer konninger wdi Danmarck, att frii, frelse, hiemble och fuldkomeligen tilstaa for^{ne} Peder Oxe, Otte Brade och thieris arffuinger for^{ne} arff for hu^{er} mands tiltale vdi alle maade. Til ydermeere windisbyrdt haffue wii ladet henge wort singnet neden for thette wort obne breff, giffuit paa wort slot Kiøbenhafn thennd xxix aprilis aar etc. mdlxviii.

CCXXVI.

Kong Frederik II's Bidske af et af Peder Oxe til Gisselfeldt, D. R. Hofmester, og Peder Bilde til Svanholm, D. R. R., fremlagt og af de danske Commissairer paa Mødet i Halmstad udstedt Pergamentsbrev d. Halmstad 1537, 6 August, hvorefter Oluf Rosenkrantz paa Retterting i Halmstad havde labet møde for sig i Rette med Bent Arntsen paa Ekolsund og Kristen Henriksen paa Vesterby i Sverig, der, efter et af Hr. Oluf Rosenkrantz's Fuldmægtig fremlagt Brev, af Kongen af Sverig vare stevnedes til at møde for at forsvare dem med Hensyn til, at de have taget i Besiddelse noget Gods, Arv og Ejendom, som Hr. Oluf Rosenkrantz mente at have Ret til efter sin Morbroder Jørgen Olsen (Ehott).

d. Lystrup 1572, 14 Februar.

Rigens Forfølgningsbog i Geh. Ark. Fol. 49.

Vy Frederich thend andenn (osv.) giøre alle witterliigt, att for oss wor skickett oss elskl. Peder Oxe till Giisselfeldtt, wor och rigens hoffmester, och Peder Bilde till Suanholm, wore tro mend och raadh, mett ett welbeseglit papirs breff meth sex helle och holne signetther forre, liudendis ordtt fran ordtt, som her eptther følger: •Wy eptther-schreffne Mattis Bølle, Knud Bilde, Claus Paadebusk, ridder, Claus Wrne, Chriistoffer Ransbergh och Jachim Beck, aff konn. matt. wdj Danmarck wor kiereste naad. herre tilskickede och forordnede domere wdj thiisse sager her nu i Halmstedtt, giøre witterliigt mett thette wortt opne breff, att aar eptther gudtz biirdtt mdxxxvij fredagenn nest eptther setj. Olaj dagh wor her inde for oss erlig welbyrdiigh mandtz och streng ridders, her *Oluff Rossenkrantzis* till Walløff, fuldmegtiige budtt Erick skriffuer och gaff tiikiende, att hand lougligenn haffde steffntt welbyrdiige mend Bent Arndtssøn paa Ekolsundt och Christenn Henrichssenn paa Westerbye aff Suerrige for nogitt godtz, arff och eyendom, som the besiide och i werge haffue, och her *Oluff* kiender siig att haffue rett till eptther sinn moderbroder Jørgenn Olessenn, hues siell gud naade, och loed for^{ne} her *Oluff Rossenkrantzis* budtt lesse for oss konn. matt^s aff Suerige breff, her *Oluff Rossenkrantz* tilskreffuit, lydendis, att hans naade haffde thett saa wiisseligenn beskaffett mett szine steffninger esther Christoffer Anderssens begier, paa for^{ne} her *Oluffs* wegne, att the ther nu i retthe møde skulle, swarendis her *Oluff* till lige och retthe. Tha haffuer for^{ne} Erick skriffuer

paa her *Oluff Rossenkrantzis* wegne legett och forlorett her nu thenne gandske helle uge och werritt inde for oss och gierne wille werritt i retthe mett for^{no} gode mendtt aff Suerrige, och ingenn dogh paa samme gode mendtz wegne møtthe, som hanum om samme goudtz, arff och eyendom suare wille, jll huis widnisbyrdtt, att saa i sandhedtt er, trycke wij worre signetther neden for thette wortt obne breff. Giffnett i Halmstede mandagenn nest eptther Vincula Petrj aar etc. mdxxxvij. His auditis & visis sigillo nostro ad causas lucide protestamur. Datum Lystrup 14 die februarii a^o 1572, teste Hilario Grubbe iust. nostro dilecto.

Samme Dag udfstedes Vidisfe af 1) et lignende Brev af de svenste Befuldmægtige, Holger Karlisen, Johan Turejen, Ture Trolle, Karl Erifsen, Magnus Johansen, Ridder, dat. Halmstad 1537, Fredag efter St. Olafs Dag, og 2) af Kong Gustavs Brev i samme Anledning, dat. Vesterås 1537, 28 Maj. Smidsø.

Rettelser og Tilføjelser.

- Side 21, Lin. 20 f. o. Dannebrog, I. Dannebrog. — Om dette var selve den gamle Fane, der „faldt ned fra Himlen“ 1219, er dog tvivlsomt (se Dr. H. Petersen, Aarb. f. n. Dbl. 1882, S. 50 ff.). Efter en Familietradition fra Slutningen af det 17de Aarhundrede rev Hans v. Ahlefeldt under Kampen Fanen fra Stangen og svøbte den om sit Legeme. (Pal.-Müller, Sagnet om Dannebrog, S. 11).
- 22, — 4 f. n. Aneude, I. Aneude.
- 27, — 7 f. n. Søgen, I. Sorgen.
- 32, — 3 f. o. (Nr. 109) I. (Nr. 108).
- 35, — 12 f. n. Hr. Axel Pedersen var en Thott, de bekendte ni Axel-Sømmers Fader.
- 36, — 3 f. n. Brev, I. Brev.
- 37, Anmærkningen. Hr. David Arildsens Segl vise stadig Dvighovs-Baabnet (Thiset).
- 38, Lin. 1 f. n. Karl Sartzup af Lunby maa dog vist være en Fejl for Lureby; thi her var han en Tidlang Lensmand (Thiset).
- 45, — 3 f. n. Bøjsendal, I. Bøjsendal.
- — — — Ridder Jens Mortensen, I. Ridder Jens Torbernsen.
- 47, — 14 f. o. Torup (Frisenborg), I. Torup (Frisenbold).
- 57, — 12 f. o. Birgitte, I. Birgitte.
- 76, — 1 f. n. Her burde ogsaa været henvist til første Del S. 31, hvor der dog ved en Fejltagelse Lin. 8 f. n. staar: „Dr. Hendrik Nielsen“ istedenfor: „Dr. Niels Trifsen“, ligesom „i den Sammes Baaben“ (Lin. 6 f. n.) bør rettes til: „i Sønnens Baaben“. (Meddeelt af Kgl. Stiftamtmand Rosenørn).
- 79, — 8 f. o. Bram, I. Bram.
- 80, — 30 f. o. }
 — 84, — 12 f. o. } Maren Kristiernsdatter, I. Margrete Kristiernsdatter.
- 101, — 20 f. o. ubestridelig, I. ubestridelig.
- 102, — 8 f. n. Slægtskabet mellem Thyge Krabbe og Anne Rosenkrantz findes nærmere omtalt S. 265.
- 108, — 19 f. o. (¹²/₁₁ 1510) I. (²²/₁₁ 1510).
- 110, — 4 f. n. „Hr.“ foran Peder Bilde udgaar.
- 117, — 18 f. o. med Anm. 3. Noget Slægtskab mellem den svenske Familie Banner og den danske Familie Banner kan slet ikke paavises, saa at den almindelige Fremstilling af Eric Banner som Kong Gustavs Frænde helt maa opgives.
- 126, — 10 f. n. Brodesholm, I. Bordesholm.
- 140, — 22 f. o. (Nr. 216) I. (Nr. 218).
- 148, — 8 f. o. Alf Knudsen (Voldt), I. Alf Haraldsen (Voldt).
- 178, — 4 f. n. 248, I. 238. Den her nævnte Eric Krabbe, der 1529 kaldes „Babner“, er dog vist Hr. Thyge Krabbes Søn. Faderen har altsaa efterhaanden stiftet ham tre geistlige Forleninger.
- 219, — 18 f. o. Nikkel Blide, I. Nikkel Blif.
- 228, — 16 f. n. Den her omtalte Niels Runge blev senere Borgmester i Malmø og en anset Mand, se Personalfift. Tidsskr. II, 81.

Side 235, Lin. 10 f. n. Om Halmstad = Mødet 1537 og Thyge Krabbe's Deltagelse heri, se nærmere Tegel, II, 98 ff., hvor der tillige meddeles et meget skarpt og spydigt Brev i denne Anledning fra Kong Gustav til Thyge Krabbe, hvori Kongen paa den mest vidende Maade lader Hr. Thyge Krabbe høre hans Overgang til Grev Kristoffer.

— 264, — 13 f. n. Karen Sture, l. Margrete Sture.

Diplomatariet.

Side 5, Nr. IV, Lin. 5. Hr. Oluf Stigsen, l. Hr. Niels Stigsen (Thott).

— 7, Nr. VII, Lin. 12 namaningh, l. maningh.

— 15, Lin. 1 f. o. Axels atter, l. Axelsdatter.

— 17, — 7 f. n. Efter deres moders død• maa sættes Komma eller tænkes udfaldet •och•. Hele Stedet synes dog fejlstrevet i Afstriften.

— 67, — 4 f. o. Landsfrona, l. Landsfrone.

— 107, Nr. 85, Lin. 3 „huer knecke korn“, l. alt det Kirkekorn.

— 108, — Lin. 3 f. o. huer knecke korn, l. hues kircke korn (jfr. Tøtten S. 185 Anm. 1).

— 132, Nr. 107, Lin. 6. Aarhus, l. Aafjær.

— 170, Nr. 131, Lin. 9 f. n. Kroffuen, l. kroffnen (= Kronen).

— 248, Nr. 197, Lin. 7. store sor oc siugdom. Der bør vist læses: store sot oc siugdom. Jfr. Tøtten S. 250.